

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

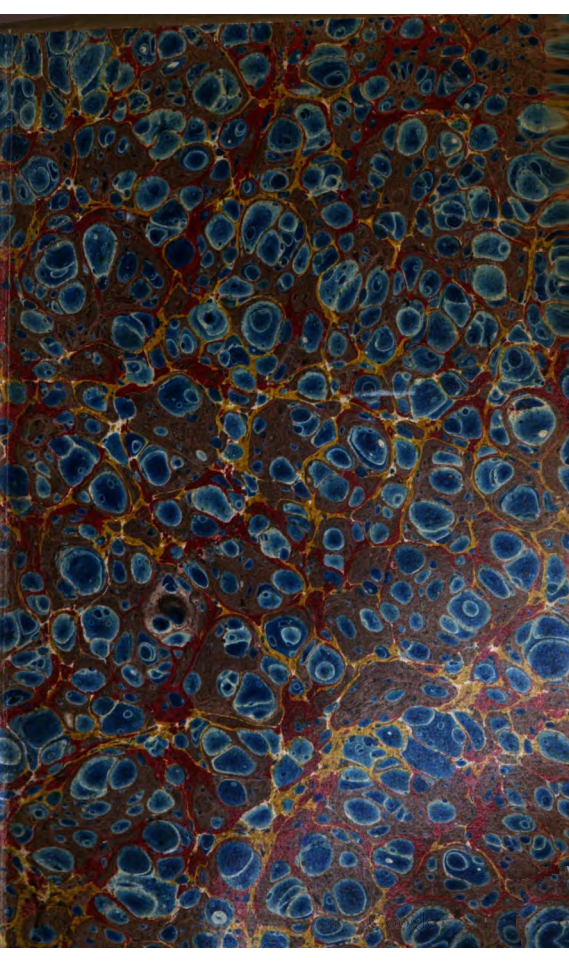
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Schenkung von Frau Prof.
Hübschmann / Strassburg

BF 326/3

ՔԵՂՈՒԵՆՈՅՔ

Ի ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Ն Ը Խ Ն Ե Ը Ց

ՀԱՆԴԵՐՁ

ՅՈՅՆ ԲՆԱԳՐԱՒ

Anthologie de Poètes
arméniens anciens

(éditée par K. Spénian)

avec trad. grecque
Vienne, 1849.

ՔԵՂՈՒԵՆՈՅՔ

Ի ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Ն Ե Խ Ն Ե Ե Ց

ՀԱՆԴԵՐԶ

ՅՈՅՆ ԲՆԱԳՐԱԻ

Ի ՎԻԷՆԱ *Nov. 1459*

Ի ՎԱՆՍ ԳԱՂՑ. Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1849. ՌՄՂԸ.

Առաջին դաս¹ է ընդհանրականագոյն իմն քան զամենայն եւ դիպող ոճ ի հայերէն մատենագրութեան բուն ոսկի դարու՝ վասն կանոնաւորն ընթացից, վասն ճիշդ բանից, առատ եւ ազգի ազգի ասացուածոցն եւ անուանց, վասն պարզն զարդուց եւ զօրեղ դարձուածոց, որովք է պատեհ ի զօրաւոր ճարտարխօսութիւն, ի գեղեցիկ պատմագրութիւն, ի լուսաւոր փիլիսոփայութիւն եւ յամենայն իսկ ճշգրտագոյն մտածութիւն: Այլ սմին հակառակ՝ այլ եւս երեքին դասք ոճոյ

¹ Որպէս՝ Եղնիկ. Ս. Սահակ ի Կանոնագիրս. Ոսկեր. Մեկն. Մատթէի, Թղթոց Պաւղոսի, Եսայեայ, Ծննդոց. Եւսեբեայ Քրոնիկոն. Սեբերիանոս. Կիւրղի Աղեք. Մեկն. Ծնն. Դատ. Թուղթք Պաւղոսի՝ ի սուրբ գիրս եւ այլք: — Մեծ մասն սուրբ գրոց (որպէս հինգ գիրք Մովսիսի, Թագաւորութիւնք, Մարգարէութիւնք, Աւետարանք) ի սմին կարգէ են, միայն առաւել պարզութեան կերպարանս ունին. իսկ մնացեալքն (որպէս Եսթեր, Յուդիթ, Մակաբայեցիք, Թուղթք Պետրոսի) մասամբ իւիք յերկրորդ եւ ի չորրորդ դաս անդր հային:

բուն ոսկի դարուն, թէպէտ եւ ամենայն ուրեք եւ ամենայն մասամբք հանգիտապատիւք են առաջնումն այնմիկ, սակայն աստիճանաւ իմն հեռանան տակաւ ի հանգամանաց անտի՝ որովք առաջինն այն ոճ յարմարագոյն ի մատենագրութիւն է եւ դիւրաւ թեքի եւ խոնարհի յամենայն : Այսպէս մի դաս¹ յերեցունց աստի իբրեւ դիւանական իմն կամ արքունական բարձրագոյն հրամանաց բարբառս հնչեցուցանէ. եւ մեւս եւս դաս² բանաստեղծական իմն լեզուաւ բարբառի՝ ամենեւին հատեալ ի զարգ եւ ի ծաղիկս . իսկ չորրորդն³ մեղմ, հանդարտ եւ քաղցրախօս եւ կանոնաւոր քան զերկու առաջինն, սակայն եւ ոչ իբրեւ զառաջինն զայն դաս, յոր Եղնիկն եւ մեծ մասն մա-

¹ Որպէս՝ Ագաթանգեղոս, Բուզանդ, Կորիւն :

² Որպէս՝ Ս. Եփրեմայ Մեկնութիւնք, Եւսեբեայ Կեսար. Եկեղեցական Պատմութիւն :

³ Որպէս՝ Կոչումն ընծայ. Կիւրդի Երուսաղ. Ոսկեր. Մեկն. Յովհ. յառաջին 13 Ճառսն, Եւագր Պոնտացի :

տենագրաց ժամանակին մատենագրե-
ցին :

Նմին իրի իւրովի իսկ յայտ է թէ
ի նոյն առաջին ընդհանրականագոյն ոճ
մանաւանդ նախ ի դէպ է կրթել ման-
կտւոյ եւ զնոյն սեպհականել իբրեւ առ
ամենայն ինչ բաւական : Սորին ուսումն
եւ կրթութիւն ապաքէն յաջողի ի չա-
փաւոր ինչ աստիճանի՝ լոկով մտադիր
ընթերցմամբ, սակայն առ կատարեալ
խելամտութիւն ամենայն անուանց եւ
ասացածոց եւ ոգւոյ լեզուին՝ անվրէպ
իմն կարեւոր է համեմատել զայն լեզու
ի թարգմանութիւնս անդ ընդ բնա-
գրին, վասն ի վերայ հասանելոյ գաղտ-
նեաց հայերէն լեզուի, եւ տյնպէս տի-
րելոյ իմն նախնական հանգամանացն ու-
րա : Նմին իրի եթէ ի միջէ կուսէ ի դէպ
իսկ էր ընդ այն աշխարել՝ զի մեծ մասն
գրոց ոսկի դարուն մերոյ թարգմանու-
թիւնք ի լեզուաց օտարաց են, նմին
հակառակ յայլմէ կուսէ, բախտաւորս
պարտ է համարել զբանասէրս մեր՝ զի
ի ձեռն համեմատութեան թարգմա-
նութեանցն այնոցիկ մարթեն միջա-

մուխ ի ներքին ծածուկս եւ ի հնու-
թիւնս լեզուին վերոյ լինել :

Աստուծոյն դիւրին է ի միտ առնուլ
ղվախճան այսր գրոց քաղուածոյ յա-
ռաջին կարգէ անտի : Յամբաւ գրոց
զոր կարգս այս ունի՝ ընտրեցաք ի սոյն
համառօտ քաղուած իբրեւ պատեհա-
գոյն քան զամենայն՝ զթարգմանու-
թիւնս Յովհաննու Ոսկեբերանի , յորս
ճշդութիւն եւ ճարտար ամփոփութիւն
ըստ արուեստի թարգմանութեան՝ մըր-
ցին ընդ գեղեցկութեան եւ յստակու-
թեան հայերէն լեզուի : Եւտ յաւելլոյ
զճառ մի ի ճառիցն Սեբերիանոսի , որ
ամենեւին իսկ նորին գրչի թարգմա-
նութիւն է , յարեցաք իբրեւ օրինակ
պատմական մասին այսր ոճոյ՝ եւ ի
սքանչելի թարգմանութենէ Գրոնի-
կոնին Եւսեբեայ :

Ի՞նչպէտ եւ լոկ հայերէն մասամբ
գրոցս մարթին վարել մանկտին , սակայն
բուն վասն այնոցիկ է որ զհայերէնն ընդ
բնագրին կամիցին համեմատել . եւ այս
թէպէտ եւ բուն վասն մերոց սեպհա-
կան պիտոյից էր , բայց եւ բազումք ի

մերազգեաց որ հմուտ յոյն լեզուի էին՝
թեւադիր եղեն մեզ ի դոյն հաւաքումն,
նմին իրի եւ հրապարակաւ իսկ մատու-
ցանեմք ի վայելումն : Մանաւանդ զի
եւ այնմ ական ունիմք թէ ըստ յաճախել
հմտութեան հայ լեզուի՝ ծանիցի առ
հասարակ եւ կարեւորութիւն այսպիսի
քաղուածոց :

Ուշ եղեալ... երանելեացն զիւ-
րեանց ազգին զդպրութիւն առաւել
յարգել եւ զիւրացուցանել, ձեռն ի
գործ արկանէին ի թարգմանել եւ ի
գրել... :

ԳՈՐԻԻՆ — ՎԼԻԲ Ս. ԽԵՍՐՈՎՊԱՅ

ΕΚ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
 ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ
 ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΤΘΑΙΟΝ
 ΟΜΙΛΙΑ Α'

ΕΛΕΙ μὲν ἡμᾶς μηδὲ δεῖσθαι τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων βοηθείας· ἀλλ' οὕτω βίον παρέχεσθαι καθαρὸν, ὡς τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἀντὶ βιβλίων γενέσθαι ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, καὶ καθάπερ ταῦτα διὰ μέλανος, οὕτω τὰς καρδίας τὰς ἡμετέρας διὰ πνεύματος ἐγγεγράφθαι. Ἐπειδὴ δὲ ταύτην διεκρουσάμεθα τὴν χάριν, φέρε, καὶ τὸν δεῦτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν. Ἐπεὶ ὅτι τὸ πρότερον ἄμεινον ἦν, καὶ δι' ὧν εἶπε, καὶ δι' ὧν ἐποίησεν, ἐδήλωσεν ὁ θεός. Καὶ γὰρ τῷ Νῶε καὶ τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῖς γόνοις τοῖς ἐκείνου, καὶ τῷ Ἰωβ, καὶ τῷ Μωϋσεὶ· δὲ οὐ διὰ γραμμάτων διελέγετο· ἀλλ' αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ, καθαρὰν εὐρίσκων αὐτῶν τὴν διάνοιαν.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὸν τῆς κακίας ἐνέπεσε τὸν πυθμένα ἅπας τῶν Ἑβραίων ὁ δῆμος, ἀναγκαίως λοιπὸν γράμματα καὶ πλάκες, καὶ ἡ διὰ τούτων ὑπόμνησις· καὶ τοῦτο, οὐκ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ ἀγίων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ καινῇ συμβαίν ἴδοι τις ἂν. Οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀποστόλοις ἔδωκε τι γραπτὸν ὁ θεός· ἀλλ' ἀντὶ γραμμάτων τὴν τοῦ πνεύματος ἐπηγγείλατο δώσειν χάριν. Ἐκεῖνος γὰρ ὑμᾶς ἀναμνήσει, φησὶ, πάντα.

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

ՈՍԿԵՐԵՐԱՆԻ

Ի ՄԵԿԵՆՈՒԹԵՆԷ ՄԱՏԹԷԻ

Ճ Ա Ռ Ա .

ՊԱՐՑ եւ պատշաճ էր մեզ՝ ոչ կարօտա-
նալ ի նշանագիրս գրելոցն օգնականութեան.
այլ այնպէս սրբական վարս ընծայեցուցա-
նել, որպէս զի շնորհք հոգւոյն փոխանակ
ընդ գրոց լինէին մերոց հոգւոցս ի պաշտ-
պանութիւն. եւ զորօրինակ զգրեալսն մե-
ղանաւ, նոյնպէս եւ զմեր սիրտս սուրբ
հոգւովն գրել: Իսկ արդ քանզի յայնպիսի
շնորհացն վրիպեցաք, աւն առեալ մտադեւր
յերկրորդն դիմեցուք: Եւ զի առաջինն ազ-
նուագոյն էր, եւ որովք ասացն եւ որովք
եցոյցն արդեամբք, յայտ արար Աստուած.
սրպէս Նոյի եւ Աբրահամու, եւ նոցին որ-
գւոց եւ թռռանց, եւ Յովթայ եւ Մովսէսի.
որոց ոչ գրով խօսեցաւ, այլ ինքն ինքեամբ
եգիտ զնոցա մտացն յոտակութիւն:

Եւ քանզի ամենեւին ի բնաւ ի յատական
իսկ չարութեանց հասեալ անկաւ խառնիճա-
ղանճն հերբայեցւոց, յայնժամ ապա եւ գրոց
եւ տախտակաց՝ նոքօք յուշարար յիշատակի
լինէին պէտք: Եւ այն ոչ յորս ըստ հնոյն
միայն էին սուրբքն՝ այլ եւ որ ըստ նորոյս
էին կալարէր, եթէ ոք կամեսցի զհանդէս
առնուլ տեսանել: Քանզի եւ ոչ առաքելոցն
ես ինչ Աստուած գրով, այլ ընդ գրոյն՝
զհոգւոյն պարգեւս խոստացաւ տալ: Նա
յիշեցուցէ ձեզ, ասէ, զամենայն:

Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο πολὺ ἄμεινον ἦν, ἀκουσον διὰ τοῦ προφήτου τί φησι· Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καινὴν, δίδους νόμους μου εἰς διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας γράψω αὐτούς, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ ταύτην ἐνδεικνύμενος τὴν ὑπεροχὴν, ἔλεγεν εἰληφέναι νόμον, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναῖς. Ἐπειδὴ δὲ πολλοῦ τοῦ χρόνου προϊόντος ἐξώκειλαν, οἱ μὲν δογμάτων ἕνεκεν, οἱ δὲ βίου καὶ τρόπων, ἐδέησε πάλιν τῆς ἀπὸ τῶν γραμμάτων ὑπομνήσεως. Ἐννόησον οὖν ἡλίκον ἐστὶ κακὸν, τοὺς οὕτως ὀφείλοντας ζῆν καθαρῶς, ὥς μὴδὲ δεῖσθαι γραμμάτων, ἀλλ' ἀντὶ βιβλίων παρέχειν τὰς καρδίας τῷ πνεύματι, ἐπειδὴ τὴν τιμὴν ἀπωλέσαμεν ἐκείνην, καὶ κατέστημεν εἰς τὴν τούτων χρεῖαν, μὴδὲ τῷ δευτέρῳ πάλιν κεχρηῆσθαι φαρμακῷ εἰς ὄθρον. Εἰ γὰρ ἔγκλημα τὸ γραμμάτων δεηθῆναι, καὶ μὴ τὴν τοῦ πνεύματος ἐπισπάσασθαι χάριν, σκόπησον ἡλίκη κατηγορία, τὸ μὴδὲ μετὰ τὴν βοήθειαν ταύτην ἐθέλειν κερδαίνειν· ἀλλ' ὥς εἰκῇ καὶ μάτην κείμενα τὰ γράμματα περιορᾷν, καὶ μείζονα ἐπισπάσασθαι τὴν κόλασιν.

Ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, προσέχωμεν μετ' ἀκριβείας τοῖς γεγραμμένοις, καὶ μάθωμεν πῶς μὲν ὁ παλαιὸς ἐδόθη νόμος, πῶς δὲ καὶ ἡ καινὴ διαθήκη. Πῶς οὖν ὁ νόμος ἐκεῖνος ἐδόθη τότε; καὶ πότε καὶ ποῦ; μετὰ τὸν των Αἰγυπτίων ὄλεθρον, ἐπὶ

Եւ զի ուսանիցիա թէ այս ազնուագոյն էր, լուր մարգարէին . Ուխտեցից, ասէ, ընդ ձեզ ուխտ նոր: Եւ դարձեալ թէ, Տաց զօրէնս իմ ի միտս նոցա, եւ ի վերայ սրտից նոցա գրեցից զնոսա, եւ եղիցին ամենեքեան ուսեալք յԱստուծոյ: Եւ Պաւղոսի հայեցեալ յայսպիսի առաւելութիւն՝ ասէր . Առեալ օրէնս ոչ ի տախտակս քարեղէնս, այլ ի տախտակս սրտի մարմնեղէնս: Եւ զի երկայնաձիգ ժամանակաւ վրիպեալ գտանէին ումանք յաստուածածանօթ օրինացն, եւ այլքն ի կարգաց եւ ի հաճոյական վարուց, պիտոյ լինէր այնուհետեւ եւ առ ի գրելոցն յիշատակ յուշարար: Եւ արդ ի միտ առնուցուս, որպիսի ինչ չարիք էին, որոց այսպէսն պարտ եւ պատշաճ էր զպարկեշտսն ցուցանել, զի մի եւ գրելոցն անգամ կարօտանայցեն, այլ փոխանակ գրոց զսիրտսն տայցեն հոգւոյն: Եւ արդ զի զայնպիպի պատիւ կորուսաք, եւ իջաք անկաք ի կարօտութիւն այլոց պիտոյից, զիարդ ոչ գոնեայ երկրորդաւն գտանիցեմք զպէտս դեղոցն պատշաճից: Զի եթէ վնաս ինչ իցէ գրոցն կարօտանալ, ապա առաւելագոյն այն է, եթէ ի շնորհս հոգւոյն ոք չդիմիցէ: Եւ միտ եդեալ նայիցիո, եթէ որպիսի ինչ ամբաստանութիւն իցէ, այնպիսի օգնականութեամբ չախորժել առնուլ զշահս, այլ վայրապար իմն եւ անօգուտ զգրեալն արհամարհել, եւ մեծամեծ տանջանս ծուլութեանցն գտանել:

Ասան որոյ՝ ստէպ աղաչեմ, զի մի ումեք այն դիպեացի, միտ եդեալ նայիցիմք զգուշութեամբ գրելոցն եւ տուելոց . եւ ուսանիցիմք, եթէ զիարդ հին օրէնքն տուան, կամ որպէս նոր կտակարանքս: Ո՞րպէս արդեւք, կամ երբ, կամ ո՞ւր: Յայտ է եթէ յետ

τῆς ἐρήμου, καὶ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ πυρὸς ἀνιόντος ἀπὸ τοῦ ὄρους, σάλπιγγος ἡχούσης, βροντῶν καὶ ἀστραπῶν γενομένων, τοῦ Μωϋσέως εἰς αὐτὸν εἰσιόντος τὸν γνόφον. Ἐν τῇ καινῇ δὲ, οὐχ οὕτως· οὔτε ἐν ἐρήμῳ, οὔτε ἐν ὄρει, οὔτε μετὰ καπνοῦ καὶ σκότους, καὶ γνόφου, καὶ θυέλλης· ἀλλ' ἀρχομένης ἡμέρας, ἐν οἰκίᾳ, πάντων συγκαθημένων, μετὰ πολλῆς τῆς ἡμερότητας πάντα ἐγίνετο.

Τοῖς μὲν γὰρ ἀλογωτέροις καὶ δυσηνίοις σωματικῆς ἔδει φαντασίας· οἷον ἐρημίας, ὄρους, καπνοῦ, σάλπιγγος ἡχῆς, καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων· τοῖς δὲ ὑψηλοτέροις δὲ καταπειθέσι, καὶ τὴν τῶν σωματων ἔννοιαν ὑπεραναβεβηκόσιν, οὐδενὸς ἦν τούτων χρεία. Εἰ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡχος ἐγένετο, οὐ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ τοὺς παρόντας Ἰουδαίους, δι' οὓς καὶ αἱ τοῦ πυρὸς ὥφθησαν γλῶσσαι. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι γλεῦκους μεμεστωμένοι εἰσὶ· πολλῶ μᾶλλον, εἰ μηδὲν τούτων εἶδον, ταῦτα ἂν εἶπον.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς παλαιᾶς, Μωϋσέως ἀναβάντος, οὕτως ὁ θεὸς κατέβη· ἐνταῦθα δὲ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας εἰς τὸν οὐρανὸν, μᾶλλον δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν ἀνενεχθείσης, οὕτω τὸ πνεῦμα κάτεισιν. Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα ἔλαττον, οὐκ ἂν μείζονα ἦν τὰ γενόμενα καὶ θαυμαστότερα. Καὶ γὰρ αἱ πλάκες αὗται πολλῶ βελτίους ἐκείνων, καὶ τὰ κατορθώματα

ստատակմանն եզիպտացւոց, յանապատին եւ ի լերինն Սինայի. յորժամ ծուխն ցոլանայր, եւ հուրն տոչորէր եւ պատէր զլերամբն. ուր փողն հնչէր եւ որոտումն եւ փայլատակունք. ուր Մովսէսն ի մէջն եւ ի հուրն մտանէր: Իսկ նոր կտակարանքս, ոչինչ այնպիսի. ոչ յանապատի, ոչ ի լերինն, ոչ ի ծուխ եւ ի խաւարի, կամ ի մէջ եւ ի մառախուղ. այլ ի սկսանել եւ յերեւել տուընջեան, ամենեցուն որ ի սառուերս մահու նըստէին, մեծաւ մեղմական զգօնութեամբ ամենայն ինչ լինէր:

Անհանճարիցն եւ խոտապարանոցաց մարմնաւոր իմն տեսիլքն վայելէին. անապատն ահագին, լեռանն ծխոյն եւ հրոյն բորբոքեալ, փողոցն հնչումն, եւ պլքն եւս այնպիսիք: Իսկ ոռոցա, որք զբարձրագոյնսն նկատեալ ունէին ի մտի, հաճեալք եւ հաւանեալք, եւ ըստ մարմնաւոր միտս անդր ի բարձունս վերացեալք, ոչինչ պիտոյ էին այսպիսիքն: Զի թէպէտ եւ ի վերայ ոռոցա գոյր հոտանէր բարբառ ինչ, ոչ վառն առաքելոցն, այլ վառն մօտակացոց հրէիցն երեւեցան լեզուքն հրեղէնք: Զի թէ յետոյ ասէին՝ թէ քաղցուալիցք են, որչափ եւս առաւել թէ չէր այնպիսի ինչ տեսեալ, եւս իմն ամպարշտագոյնս եւ մեծամեծո խօսէին:

Եւ ի հնումն յետ ելանելոյն Մովսիսի ի լեռան՝ ապա էջ Աստուած: Իսկ ի նորումս յետ վերանալոյ մերոյ բնութեանս յերկինս, մանաւանդ զի յարբունական իսկ աթոռ, ապա իջանէր հանգչէր հոգին: Զի թէ հոգին նուազագոյն ինչ էր, ոչ այնպիսի մեծամեծք եւ զարմանագործք կատարէին: Նա եւ տախտակք առաւել ազնուագոյնք եւ ուղղութիւնքն լուսաւորագոյնք: Քանզի ոչ եթէ ի

λαμπρότερα. Οὐ γὰρ ἐξ ὄρους κατήεσαν στή-
 λας φέροντες λιθίνας ἐπὶ τῶν χειρῶν οἱ ἀπό-
 στολοι, καθάπερ Μωϋσῆς· ἀλλὰ τὸ πνεῦμα
 ἐν τῇ διανοίᾳ περιφέροντες, καὶ θησαυρὸν
 τινα καὶ πηγὴν δογματῶν καὶ χαρισμάτων
 καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀναβλύζοντες,
 οὕτω πανταχοῦ περιήεσαν, βιβλία καὶ νόμοι
 γινόμενοι διὰ τῆς χάριτος ἔμφυχοι· οὕτω
 τοὺς τρισχιλίους, οὕτω τοὺς πεντακισχιλίους,
 οὕτω τοὺς τῆς οἰκουμένης ἐπεσπάσαντο
 δῆμους, τοῦ θεοῦ διὰ τῆς ἐκείνων γλώτ-
 τῆς τοῖς προσιοῦσιν ἅπασι διαλεγομένου.

Ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ματθαῖος τοῦ πνεύματος
 ἐμπλησθεὶς ἔγραψεν ἅπερ ἔγραψε· Ματ-
 θαῖος ὁ τελώνης· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι καλῶν
 αὐτὸν ἀπὸ τῆς τέχνης, οὔτε τοῦτον, οὔτε
 τοὺς ἄλλους. Τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσι καὶ
 τὴν τοῦ πνεύματος χάριν, καὶ τὴν ἐκείνων
 ἀρετὴν. Εὐαγγέλιον δὲ αὐτοῦ τὴν πραγμα-
 τεῖαν εἰκότως ἐκάλεσε· καὶ γὰρ κολάσεως
 ἀναίρεσιν, καὶ ἁμαρτημάτων λύσιν, καὶ
 δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμόν, καὶ ἀπολύτρω-
 σιν, καὶ νίκασιαν, καὶ κληρονομίαν τῶν
 οὐρανῶν, καὶ συγγένειαν πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ
 θεοῦ, πᾶσιν ἤλθεν ἀπαγγέλλων· τοῖς ἐχ-
 θροῖς, τοῖς ἀγνώμοσι, τοῖς ἐν σκότῳ καὶ
 σκιᾷ καθεμένοις.

Τί ποτ' οὖν ἴσον τῶν εὐαγγελίων τού-
 των γένοιτ' ἄν; θεὸς ἐπὶ γῆς, ἄνθρωπος
 ἐν οὐρανῷ· καὶ πάντα ἀναμῖξ ἐγένετο,
 ἄγγελοι συνεχόρευον ἀνθρώποις, ἄνθρωποι
 τοῖς ἄγγελοις ἐκοινώνουν, καὶ ταῖς ἄλλαις
 ταῖς ἄνω δυνάμεσι. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν χρό-
 νιον λυθέντα πόλεμον, καὶ καταλλαγὰς
 θεοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν γεγενημένας φύ-
 σιν, διάβολον αἰσχυνόμενον, δαίμονας

լեռնէ իջեալք՝ քարեղէն արձանս բերէին ի ձեռս առաքեալքն ըստ օրինակի մովսիսեան տախտակացն, այդ զհոգին սուրբ գրեալ ի միտս եւ ի սիրտս, եւ դանձս իմն մեծացուցիչս՝ աղբււր կրօնից եւ շնորհաց եւ ամենայն բարութեանց բղխեալ. ամենայն ուրեք գիրք եւ օրէնք շնչաւորք լեալ շնորհօք. այսպէս զժողովս երիցն հաղարացն եւ զամենայն իսկ համօրէն տիեզերս հնազանդեալ՝ առնէին գունդս եւ ժողովուրդս Աստուծոյ. լեզուօքն զոր առին ի նմանէ, առեալ զամենայն մերձաւորս եւ զհեռաւորս ուսուցանէին:

Ուստի եւ Մատթէոս լրեալ հոգւովն սրբով գրեաց զոր ինչ գրեացն. Մատթէոս մաքսաւորն եւ մաքսապետ. ոչ ինչ զանգիտեմ կոչել զնա իւրով արուեստին անուամբ. նա եւ ոչ զայլոն եւս զնորին ընկերսն: Քանզի այսու յայտ առնին հոգւոյն շնորհք, եւ նոցա մեծազաստակ առաքինութիւնն: Իսկ աւետարանն նորա զահս իւրոց արուեստիցն նմանագոյնս կոչեաց. զպատժոցն ազատութիւն, զմեղացն քակումն, զարդարութիւն, զարբութիւնն, զմկրտութիւնն, զորդեգրութիւնն, զերկնիցն ժառանգութիւն, ընդ որդւոյն Աստուծոյ զազգականութիւն, եկեալ տայ աւետիս ամենեցուն, թշնամեաց եւ ապաշնորհաց, խաւարելոց եւ ստուերականաց:

Զի՞նչ ինչ այնպիսի աւետեաց լինիցի զուզական. զի Աստուած յերկրի, եւ մարդիկ յերկինս. եւ ամենեցուն խառնուրդք լինէին. հրեշտակք բանակակիցք մարդկան, եւ մարդիկ հաղորդք հրեշտակաց, եւ այլոցն եւս վերին զօրութեանց: Եւ էր տեսանել զերկայնժամանակեան պատերազմն քակեալ, տուրեւառիկ փոփոխմունսն Աստուծոյ ընդ մերում բնութեանս նուաճեալ, զթշնամին

δραπετεύοντας, θάνατον δεδεμένον, παράδεισον ἀνοιγόμενον, κατάραν ἡφανισμένην, ἁμαρτίαν ἐκ ποδῶν γεγενημένην, πλάνην ἀπεληλαμένην, ἀλήθειαν ἐπανεληθούσαν, τῆς εὐσεβείας τὸν λόγον πανταχοῦ κατασπειρόμενον καὶ κομῶντα, τὴν τῶν ἄνω πολιτείαν ἐπὶ τῆς γῆς πεφυτευμένην, μετὰ ἀδείας τὰς δυνάμεις ἐκείνας ὁμιλούσας ἡμῖν, καὶ τῇ γῇ συνεχῶς ἀγγέλους ἐπιχωριάζοντας, καὶ πολλὴν ὑπὲρ τῶν μελλόντων τὴν ἐλπίδα οὖσαν.

Διὰ τοῦτο εὐαγγέλιον τὴν ἱστορίαν ἐκάλεσεν, ὥς τὰ γε ἄλλα πάντα ῥήματα μόνον ἐστὶ πραγμάτων ἔρημα· οἷον χρημάτων περιουσία, δυναστείας μέγεθος, καὶ ἀρχαί, καὶ δόξαι, καὶ τιμαί, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα παρὰ ἀνθρώποις ἀγαθὰ εἶναι νομίζεται· τὰ δὲ παρὰ τῶν ἀλίων ἀπαγγελθέντα, καὶ γνησίως τε καὶ κυρίως εὐαγγέλια ἂν καλοῦντο· οὐκ ἐπειδὴ βέβαια, καὶ ἀκίνητα μόνον ἐστὶν ἀγαθὰ, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ὅτι καὶ μετ' εὐκολίας ἀπάσης ἡμῖν ἐδόθη. Οὐδὲ γὰρ πονήσαντες καὶ ἰδρώσαντες, οὐ καμόντες καὶ ταλαιπωρηθέντες· ἀλλ' ἀγαπηθέντες παρὰ τοῦ Θεοῦ μόνον, ἔλαβον ἅπερ ἔλαβον.

Καὶ τί δήποτε τοσούτων ὄντων τῶν μαθητῶν, δύο γράφουσιν ἐκ τῶν ἀποστόλων μόνοι, καὶ δύο ἐκ τῶν τούτοις ἀκολουθῶν; ὁ μὲν γὰρ, Παύλου· ὁ δὲ, Πέτρου μαθητῆς ὢν, μετὰ Ἰωάννου καὶ Ματθαίου τὰ εὐαγγέλια ἔγραψαν. Ὅτι οὐδὲν πρὸς φιλοτιμίαν ἐποιοῦν, ἀλλὰ πάντα πρὸς χρείαν.

ամաչեցուցանեւ, զդեւս հալածականս, զմահ լուծեալ, զդրախտն բացեալ, զանէծս եղծեալ, զմեղաց ոսո հաանեալ, զմոլորութիւնն փախուցեալ, զճմարտութիւնն եկեալ հասեալ, զճառս աստուածպաշտութեան բանիւք եւ արդեամբք ընդհանուր սերմանեալ եւ անցուցեալ, զերկնաւոր առաքինութիւնս յերկրի տնկեալ, ընդելական համարձակութեամբ վերին զօրութեանցն ընդ մեզ խօսեցեալ, երկրի յաճախագոյնս լեալ բանակք հրեշտակաց, եւ բազմապատիկ զհանդերձելոցն բարութեանց առեալ յուսով զաւետիան:

Վասն այսր ամենայնի կոչէ զպատմութիւնն աւետարան. որպէս զի այլն ամենայն արտաքնոցն ճառք՝ լոկ եւ ունայն են յայսպիսի ինչ շահից. եթէ ընչիցն յաճախութիւն, եւ եթէ զօրութեանց ինչ առաւելութիւն, եւ իշխանութիւնք եւ փառք եւ պատիւք, եւ այլ ինչ այսպիսի, որ մարդկան թուին բարութիւնք: Բայց միայն որ ի ձկնորսացն պատմեցաւ, է հաւաստեալ եւ ճշմարիտ. եւ կոչին աւետիք. ոչ միայն զի հաստատունն եւ անշարժ են բարութիւնքն, եւ ի վեր քան զմեր պատիւս, այլ զի դիւրաւն եւ առանց ամենայն աշխատութեանց շնորհեցան: Զի ոչ եթէ վառակովք եւ քրտամբք եւ տառապանօք ստացան, այլ միայն սիրեցեալք յԱստուծոյ՝ առին զոր ինչ առինն:

Եւ զիւրօր իցէ, զի յայնչափ աշակերացն երկուքն միայն յառաքելոցն գրեցին զաւետարանսն եւ երկու եւս այլ արբանեակք նոցին, մինն Պաւղոսի, եւ մեւսն Պետրոսի աշակերտք՝ ընդ Յովհաննու եւ ընդ Մատթէի գրեցին զաւետարան: Զի ոչ յանձանց ինչ պատիւ պարծանաց, այլ զամենայն ի պէտս եւ յօգուտ գործելին:

Τί οὖν ; οὐκ ἤρκει εἰς εὐαγγελιστῆς πάντα εἰπεῖν ; ἤρκει μὲν· ἀλλὰ καὶ τέσσαρες οἱ γράφοντες ὡσι, μήτε κατὰ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς, μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, μήτε συνελθόντες καὶ διαλεχθέντες ἀλλήλοις· εἴτα ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς στόματος πάντα φθέγγονται, μεγίστη τῆς ἀληθείας ἀπόδειξις τοῦτο γίνεται.

Καὶ μὴν τουναντίον συνέβη, φησί· πολλαχοῦ γὰρ διαφωνοῦντες ἐλέγχονται. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μέγιστον δεῖγμα τῆς ἀληθείας ἐστίν. Εἰ γὰρ πάντα συνεφώνησαν μετ' ἀκριβείας, καὶ μέχρι καιροῦ, καὶ μέχρι τόπου καὶ μέχρι ὡρημάτων αὐτῶν, οὐδεὶς ἂν ἐπίστευσε τῶν ἐχθρῶν, ὅτι μὴ συνελθόντες ἀπὸ συνθήκης τινὸς ἀνθρωπίνης ἔγραψαν ἅπερ ἔγραψαν· οὐ γὰρ εἶναι τῆς ἀπλότητος τὴν τοσαύτην συμφωνίαν. Νηνὶ δὲ καὶ ἡ δοκοῦσα ἐν μικροῖς εἶναι διαφωνία, πάσης ἀπαλλάττει αὐτοὺς ὑποψίας, καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ τοῦ τρόπου τῶν γραψάντων ἀπολογεῖται. Εἰ δέ τι περὶ καιρῶν ἢ τόπων διαφόρως ἀπήγγειλαν, τοῦτο οὐδὲν βλάπτει τῶν εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν, ὥς ἂν ὁ Θεὸς παρέχη, πειρασόμεθα προϊόντες ἀποδείξαι.

Ἐκεῖνο μετὰ τῶν εἰρημένων ἀξιουντες ὑμᾶς παρατηρεῖν, ὅτι ἐν τοῖς κεφαλαίοις καὶ συνέχουσιν ἡμῶν τὴν ζωὴν, καὶ τὸ κήρυγμα συγκροτοῦσιν, οὐδαμοῦ τις αὐτῶν οὐδὲ μικρὸν διαφωνήσας εὐρίσκεται. Τίνα δὲ ταῦτα ἐστίν ; οἷον, ὅτι ὁ Θεὸς ἄνθρωπος ἐγένετο, ὅτι θαύματα ἐποίησεν· ὅτι ἐσταυρώθη, ὅτι ἐτάφη, ὅτι ἀνέστη, ὅτι

Իսկ արդ զիարդ . չէ՞ր արդեւք բաւական
մի աւետարանագիրն զամենայն ասել : Բաւա-
կան էր . այլ թէպէտ չորք իցեն որ գրեցինն,
եւ ոչ ընդ նոյն ժամանակս , եւ ոչ ի նոյն
տեղիս , եւ ոչ առ միմեանս հասեալ եւ զմի-
մեանս զգուշացուցեալ իբրեւ ի միովէ բե-
րանոյ բարբառիցին զամենայն , այն իսկ տա-
ւաւելագոյն լինի ցուցիչ ճշմարտութեանն :

Այլ եւ հակառակ իմն միմեանց են ,
ասեն , եւ ի բազում տեղիս չմիարանին :
Եթէ այն իսկ է մեծ օրինակ ճշմարտութեան .
զի եթէ զամենայն ամենեցուն՝ միարան ճշդիւ
էր ասացեալ՝ մինչեւ ցրանս եւ ցժամանակս
եւ ցտեղիս , ոչ ոք ի թշնամեաց առնոյր յանձն
ուատալ , եթէ ոչ ի մի վայր եկեալ՝ մտեալ
ի դաշն ընդ միմեանս , մարդկեղէն մտօք
գրեցին զոք ինչ գրեցինն : Նա եւ ոչ ըն-
ծայութիւն անմեղական միարանութեանն
երեւէր : Իսկ նա աւանիկ կարծեալն սակաւ-
ուք չմիարանութիւնն ազատեցուցանէ յա-
մենայն կարծեաց , եւ լուսաւորագոյնս քան
զմիարանութեանցն առնէ պատասխանի :
Ապա թէ վասն ժամանակաց կամ տեղեաց
այլ եւ այլ իմն կարծիցի պատմութիւնն , այն
ոչ եթէ զճշմարտութիւն պատմութեանցն
աղարտէ : Բայց սակայն եւ զայն եւս , որ-
պէս Աստուծոյ շնորհքն տալցեն , մատուցեալ
յառաջագոյն՝ ջանառցուք յայտ առնել :

Այլ ընդ պատմութեանցն աղաչեմք զձեզ ,
եւ այնմ եւս զգուշանալ , զի ի գլխաւորսն
որ զմեք կեանս հաստատուն պահեն , եւ
զքառողութիւնն յարդեն , ոչ ոք ուրեք ի
նոցանէ երեւի երկապառակ ինչ ճառիւք պա-
տմեալ : Եւ որպիսի՞ ինչ իցէ : Զի Աստուած
էր , եւ եղեւ մարդ , եւ զի խաչեցաւ , եւ զի
նշանս արար , եւ զի թաղեցաւ , եւ զի յարեաւ ,

ἀνῆλθεν, ὅτι μέλλει κρίνειν, ὅτι ἔδωκε σωτηριώδεις ἐντολάς· ὅτι οὐκ ἐναντίον τῇ παλαιᾷ νόμον εἰσήνεγκεν· ὅτι υἱὸς, ὅτι μονογενὴς, ὅτι γνήσιος, ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῷ πατρὶ· καὶ ὅσα τοιαῦτα. Περὶ γὰρ ταῦτα, πολλὴν εὐρήσομεν οὖσαν αὐτοῖς συμφωνίαν.

Εἰ δὲ ἐν τοῖς θαύμασι μὴ πάντες πάντα εἶπον, ἀλλ' ὁ μὲν ταῦτα, ὁ δὲ ἑκεῖνα, τοῦτό σε μὴ θορυβεῖτω. Εἴτε γὰρ εἰς πάντα εἶπε, περισσὺς ἦν ὁ τῶν λοιπῶν ἀριθμὸς· εἴτε πάντες ἐξηλλαγμένα καὶ καινὰ πρὸς ἀλλήλους ἔγραψαν, οὐκ ἂν ἐφάνη τῆς συμφωνίας ἢ ἀπόδειξις. Διὰ τοῦτο καὶ κοινῇ πολλὰ διελέχθησαν, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἰδιὸν τι λαβὼν εἶπεν· ἵνα μὴ τι περισσὸς εἶναι δόξη καὶ προσεῖρῃσθαι ἀπλῶς, καὶ τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων ἀκριβῆ παρασχηται τὴν βάσανον ἡμῖν.

Ὁ μὲν οὖν Λουκᾶς, καὶ τὴν αἰτίαν φησὶ δι' ἣν ἐπὶ τὸ γραφεῖν. ἔρχεται· ἵνα ἔχῃς γάρ, φησι, περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν· τουτέστιν, ἵνα συνεχῶς ὑπομιμνησκόμενος, τὴν ἀσφάλειαν ἔχῃς, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ μένης. Ὁ δὲ Ἰωάννης, αὐτὸς μὲν εἰσέγησε τὴν αἰτίαν· ὡς δὲ λόγος ἔχει ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων εἰς ἡμᾶς καταβάς, οὐδὲ αὐτὸς ἀπλῶς ἐπὶ τὸ γράφειν ἦλθεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς τρισὶν ἢ σπουδῇ γέγονε τῷ τῆς οἰκονομίας ἐνδιατρίψαι λογῷ, καὶ τὰ τῆς θεότητος ἐκινδύνευεν ἀποσιωπᾶσθαι δόγματα, τοῦ Χριστοῦ κινήσαντος αὐτὸν λοιπὸν, οὕτως ἦλθεν ἐπὶ τὴν εὐαγγελικὴν συγγραφὴν. Καὶ τοῦτο δῆλον καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας, καὶ τῶν τοῦ εὐαγ-

եւ զի վերացաւ, եւ զի գալոց է գատել, եւ զի ետ զկենարարն իւր պատուիրանս, եւ զի ոչ հակառակութիւն ինչ ընդ հին եւ ընդ նոր կտակարանս եմոյծ, եւ զի որդի է միածին եւ ճշմարիտ, եւ անդատին ի նմին էսութենէ, եւ որ պլ եւս սոյնպիսիք ինչ իցեն: Յայսպիսիոն յաճախագոյն գտանեմք զմիաբանութիւն:

Ապա եթէ ի նշանս ոչ ամենեքեան զամենայն ասացին, այլ ոմն զայս՝ եւ ոմն զայն, այն ինչ զքեզ մի խռովեցուսցէ: Զի եթէ միոյն զամենայն էր ասացեալ, ապա աւելորդ էր եւ պլոցն եւս թիւ. եւ եթէ ամենեցուն պլակերպս եւ նորս ի միմեանց էր գրեալ, նա եւ ոչ պնպէս յայտ ինչ լինէր միաբանութեանն ընծայութիւն: Ասան պնորիկ եւ հասարակ զբազում ինչ խօսեցան, եւ իւրաքանչիւր զիւր ինչ միայն, զի մի աւելորդ ինչ եւ ընդվայրընկեցիկ կարծիցի, եւ զասացելոցն ճշմարտութիւն հաւատտեալ յայտ չառնիցէ քննութիւնն:

Նա աւանիկ եւ Ղուկաս զպատճառն ասէ, որով եկն ի գրելն. Զի ունիցիս, ասէ, զբանիցն՝ որոց խելամուտ եղեր՝ զճշմարտութիւն: Այսինքն զի ստէպ ստէպ յիշատակօք կայցես հաստատուն ի ճշմարտութեանն: Իսկ Յովհաննէս ոչինչ արար յայտ զպատճառն. բայց որպէս ի հարցն ի մեզ. կարգեցաւ, ասեն, ոչ վայրապար ինչ եւ նա եկն ի գրել. այլ քանզի երեցուն այն իմն փոյթ եղել՝ վասն տեսչութեանն պարապել, եւ զառտուածութեանն կրօնից քրիստոսի լռել՝ ի տագնապի կացուցանէր, նովին յորդորելով եւ նա եկն յաւետարանագրութիւնն: Եւ զայս անդատին ի գրոցն, եւ մանաւանդ ի սկզբան աւետարանին է իմանալ: Զի ոչ եթէ

γελίου προοιμίων. Οὐδὲ γὰρ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς κάτωθεν ἄρχεται· ἀλλ' ἄνωθεν πρὸς ὅπερ ἡπείγετο. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ πᾶν βιβλίον συνέθηκεν. Οὐκ ἐν τοῖς προοιμίοις δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ παντός τοῦ εὐαγγελίου τῶν ἄλλων ἐστὶν ὑψηλότερος.

Λέγεται δὲ καὶ Ματθαῖος, τῶν ἐξ Ἰουδαίων πιστευσάντων προσελθόντων αὐτῷ καὶ παρακαλεσάντων, ἅπερ εἶπε διὰ ῥημάτων, ταῦτα ἀφεῖναι διὰ γραμμάτων αὐτοῖς. καὶ τῇ τῶν Ἑβραίων φωνῇ συνδεῖναι τὸ εὐαγγέλιον. Καὶ Μάρκος δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τῶν μαθητῶν παρακαλεσάντων αὐτόν, αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Διὰ δὲ τοῦτο, ὁ μὲν Ματθαῖος, ἅτε Ἑβραίοις γράφων, οὐδὲν πλέον ἐζήτησε δεῖξαι, ἢ ὅτι ἀπὸ Ἀβραὰμ καὶ Δαυιδ ἦν· ὁ δὲ Λουκᾶς ἅτε κοινῇ πᾶσι διαλεγόμενος, καὶ ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀνάγει, μέχρι τοῦ Ἀδὰμ προῖόν. Καὶ ὁ μὲν ἀπὸ τῆς γενέσεως ἄρχεται· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀνέπανε τὸν Ἰουδαῖον, ὡς τὸ μαθεῖν αὐτόν ὅτι τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Δαυιδ ἔκγονος ἦν ὁ Χριστός· ὁ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐτέρων πλειόνων μέμνηται πραγμάτων, καὶ τότε ἐπὶ τὴν γενεαλογίαν πρόεισι.

Τὴν δὲ συμφωνίαν αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τῆς οἰκουμένης παραστήσομεν, τῆς δεξαμένης τὰ εἰρημένα, καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν. Καὶ γὰρ πολλαὶ μετ' ἐκείνους αἱρέσεις ἐτέχθησαν, ἐναντία δοξάζουσαι τοῖς εἰρημένοις· καὶ αἱ μὲν, πάντα κατεδέξαντο τὰ λεχθέντα· αἱ δὲ, μέρη τῶν εἰρημένων ἀποκόψασαι τῶν λοιπῶν, οὕτω παρ' ἑαυταῖς ἔχουσιν. Εἰ δὲ μάχη τις ἦν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οὐτ' ἂν αἱ τὰναντία λέγουσαι ἅπαντα ἂν ἐδέξαντο, ἀλλὰ μέρος

Ներքուստ ի վեր նոյնն այլոցն սկսանի, այդ անդուստ ի վերուստ . զորմէ եւ փոյթ յանձին իսկ ունէր, վասն որոյ զամենայն զգիրսն դնէ : Ոչ միայն ի սկզբանն, այլ ի բնաւ իսկ յաւեւ տարանին բարձրագոյնս քան զայլն ճառէ :

Ասեն եւ զՄատթէէ, թէ որ ի հրեիցն հաւատացեալք էին՝ աղաչէին, թէ զոր ինչ բանիւքք քարոզեցեր, դոյն հրեական բարբառովն՝ դրով եւ թողուցու : Եւ զՄարկոս, ասեն, որ յԵգիպտոս աշակերտեալքն էին՝ աղաչէին զնոյն առնել : Ասոն այսորիկ Մատթէոս՝ քանզի երբայեցերէն երբայեցւոցն գրեաց, ոչ այլ ինչ աւելի կամեցաւ ցուցանել, այլ զի թէ յԱբրահամայ եւ ի Դաւթայ էր : Իսկ Ղուկաս քանզի ամենեւցուն առ հասարակ ճառեաց, անդ ուրեմն ի վեր հանէ զբանն մինչեւ յԱդամ : Այդ սա թերեւս ի ծննդենէ առնէ սկիզբն, իմացեալ թէ այլ ինչ ոչ հաճէր զհրեայսն, բայց ուսուցանել զի Դաւթայ եւ Աբրահամու իցէ ծնունդն քրիստոսի : Իսկ Ղուկաս ոչ այսպէս, այլ նախ զայլ բազում իրո յիշէ, եւ ապա յետոյ Գայ հասանէ յազգահամարն . եւ ոչ այսչափ միայն, այլ եւ այլ եւս ազգ :

Նա եւ յամենայն աշխարհաց պարտիմք հաստատել զմիաբանութիւնն, զի այնպէս վաղվաղակի ընկալան զճառեալսն եւ թշնամիք իսկ ճշմարտութեանն . եւ քանզի բազումք յետ նոցա ծնան հերձուածք հակառակ կարծել ասացելոցն, եւ կէսքն զամենայն ճառեալսն ընկալան, եւ այլքն հատին ինչ ինչ յայլոցն, եւ այնպէս ունին յինքեանս զհատակատորսն : Իսկ եթէ կռիւ ինչ կայր ի բանս, ապա ոչ կէսքն՝ որ հակառակն իմանային, զամենայն ընդունէին, այլ մասն ինչ՝

τὸ δοκοῦν αὐταῖς συνάδειν· οὐτ' ἂν αἱ μέρος ἀπολαβοῦσαι, διελέχθησαν ἀπὸ τοῦ μέρους, ὡς μηδὲ τὰ κόμματα αὐτὰ λανθάνειν· ἀλλὰ βοᾷν τὴν πρὸς τὸ ὅλον σῶμα συγγένειαν. Καὶ καθάπερ ἂν ἀπὸ πλευρᾶς λάβῃς τι μέρος, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ πάντα εὐρησεις, ἀφ' ὧν τὸ ὅλον ζῶον συνέστηκε, καὶ νεῦρα, καὶ φλέβας, καὶ ὀστά, καὶ ἀρτηρίας, καὶ αἷμα, καὶ ὀλοκλήρου, ὡς ἂν εἴποι τις, τοῦ φυράματος δεῖγμα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν γραφῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων μέρει τὴν τοῦ παντός συγγένειαν διαφαινομένην. Εἰ δὲ διεφώνουν, οὐτ' ἂν τοῦτο ἐδείχθη· καὶ αὐτὸ πάσαι ἂν διελύθη τὸ δόγμα· πᾶσα γὰρ βασιλεία, φησὶν, ἐφ' ἑαυτῆς μερισθεῖσα οὐ σταθῆσεται. Νῦν δὲ καὶ τούτῳ τοῦ πνεύματος ἡ ἰσχὺς λάμπει, πείσασα τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὰ ἀναγκαῖα ὅτερα καὶ κατεπεύγοντα γενομένους, μηδὲν ἀπὸ τῶν μικρῶν τούτων παραβλάπτεσθαι.

Ἐνθα μὲν οὖν ἕκαστος διατρίβων ἔγραψεν, οὐ σφόδρα ἡμῖν δεῖ ἰσχυρίσασθαι. ὅτι δὲ οὐδὲ κατ' ἀλλήλων ἔστησαν, τοῦτο διὰ πάσης τῆς πραγματείας πειρασόμεθα ἀποδείξαι. Σὺ δὲ ταυτὸν ποιεῖς διαφωνίαν αἰτιώμενος, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ ῥήματα τὰ αὐτὰ ἐκέλευες εἰπεῖν, καὶ τρόπους λέξεων. Καὶ οὕτω λέγω ὅτι καὶ οἱ μέγα ἐπὶ ῥητορικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ κομπάζοντες, πολλοὶ πολλὰ βιβλία γράψαντες περὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, οὐ μόνον ἀπλῶς διεφώνησαν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίως ἀλλήλοις εἶπον. Καὶ γὰρ ἕτερόν ἐστι διαφόρως εἰπεῖν, καὶ μαχομένως εἰπεῖν. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων λέγω, μή

որ նոցա կարծեացն միաբանէր . եւ ոչ նորա որ զմասնն առնուին՝ կամէին ժխտել, որ եւ հաստակոտորք իցեն՝ յայտ յանդիման ազաղակեն, թէ ընդ ամենայն իսկ ողջ մարմնոյն աւնին ազգականութիւն : Զորօրինակ եթէ ի կողից առնուցու մասն ինչ, եւ սակաւ մատմբն գտանես զամենայն, յորոց ամենայն կենդանին իսկ յարուցեալ կայցէ՝ ի ջլաց եւ յերակաց եւ յարենէ . որպէս զի ասիցէ զք՝ ողջոյն իսկ զանգուածոյն զօրինակ : Սոյնպէս եւ ի գիրս տեսանել, յիւրաքանչիւր կողման ասացելոցն զնաւ զամենայնի ազգականութիւն երեւեալ . զի եթէ չէին միաբան, ապա եւ ոչ սակաւ ինչ երեւէր, եւ ոչ ի սակաւուն եւ այլն եւս ամենայն յայտնէր : Ամենայն, ասէ, թագաւորութիւն՝ որ յանձն իւր բաժանեալ իցէ, ոչ հաստատեացի : Եւ արդ՝ այսու իսկ երեւի զօրութիւն հոգւոյն, ածել ի հաւան զամենայն մարդիկ ի կարեւորսն եւ ի պիտոյս . զի մի ինչ յայսպիսի փոքունց ի բաց զք զնասեսցի :

Եւ արդ, ուր առեալ իւրաքանչիւր գրէին չորեքեան, ոչինչ պարտիմք աւելի քան զչափն վիճել . այլ զի ոչ հակառակ միմեանց գրեցին, զայն ամենեւին ի հանդիսի գործ արարեալ ցուցանիցեմք : Այլ դու այնպէս իմն մեղադիր լեալ չմիաբանութեան, զնոյն բանս եւ զնոյն գիրս պատգամաց կարգել հրամայես : Եւ ինչ չեւ եւս է ժամանակ ասել, եթէ հռետորականն եւ փիղիսոփայութեան ճոռմարանք բազում գիրս զնոցին եւ զնոյն իրաց գրեցին . եւ ոչ միայն չմիաբանեցին, այլ եւ հակառակ եւս միմեանց խօսեցան : Եւ այլ այլ է որ զմի մի ինչ այլադունակս պատմեցին, եւ այլ պնէ՝ որ կռուելով եւ զմիմեանց քակելով ճառեցին : Եւ

μοι γένοιτο ἐκ τῆς ἐκείνων παρανοίας συν-
θεῖναι τὴν ἀπολογίαν, οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ
ψεύδους τὴν ἀλήθειαν συστήσασθαι βού-
λομαι. Ἄλλ' ἐκεῖνο ἡδέως ἂν ἐροίμην, πῶς
ἐπιστεύθη τὰ διαφωνοῦντα; πῶς ἐκράτησε;
πῶς ἐναντία λέγοντες ἐθαυμάζοντο, ἐπι-
στεύοντο, ἀνεκηρύττοντο πανταχοῦ τῆς οἰ-
κουμένης; καὶ τοι πολλοὶ οἱ μάρτυρες τῶν
λεγομένων ἦσαν· πολλοὶ δὲ καὶ οἱ ἐχθροὶ
καὶ πολέμιοι.

Οὐ γὰρ ἐν γωνία μιᾷ γράψαντες αὐτὰ
κατώρυξαν· ἀλλὰ πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάτ-
της ἠπλωσαν ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκοαῖς·
καὶ ἐχθρῶν παρόντων ταῦτα ἀνεγινώσκετο,
καθάπερ καὶ νῦν· καὶ οὐδένα οὐδὲν τῶν
εἰρημένων ἐσκανδαλίσεν· καὶ μάλα εἰκότως.
Θεῖα γὰρ δύνამεις ἦν ἡ πάντα ἐπιούσα
καὶ κατορθοῦσα παρὰ πᾶσιν. Ἐπεὶ εἰ μὴ
τοῦτο ἦν, πῶς ὁ τελώνης, καὶ ὁ ἀλιεύς,
καὶ ὁ ἀγρόμαχος τοιαῦτα ἐφιλοσόφει; ἃ
γὰρ οὐδὲ ὄναρ οἱ ἔξωθεν φαντασθῆναι
ἡδυνήθησάν ποτε, ταῦτα οὗτοι μετὰ πολ-
λῆς τῆς πληροφορίας καὶ ἀπαγγέλλουσι καὶ
πείθουσι· καὶ οὐχὶ ζῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ
τελευτήσαντες· οὐδὲ δύο καὶ εἴκοσιν ἀνθρώ-
πους, οὐδὲ ἑκατὸν καὶ χιλίους καὶ μυρίους·
ἀλλὰ πόλεις, καὶ ἔθνη, καὶ δήμους, καὶ
γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ Ἑλλάδα, καὶ βάρ-
βαρον καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν αἰοίκη-
τον· καὶ περὶ γραμμάτων σφόδρα τὴν ἡμε-
τέραν ὑπερβαινόντων φύσιν. Τὴν γὰρ γῆν
ἀφέντες, πάντα περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς δια-
λέγονται, ἑτέραν ἡμῖν ζωὴν εἰσάγοντες καὶ
βίον ἄλλον, καὶ πλοῦτον, καὶ πενίαν, καὶ

ինչ մի լիցի ասել ըստ նոցա անմոռութեանն օրինակ ինչ պատասխանելոյ . քանզի ոչ եթէ ի ստութենէն կամիցիմ հաստատել զճշմարտութիւնն : Բայց զայն միայն կամեցայ ի հարցանել, թէ զիարդ, թէ հակառակ միմեանց էին, եղեն հաւատալիք . կամ զիարդ կալան զքնաւ երկիր չմիարանեալքն . նա եւ զարմանային եւս, եւ հաւատային . եւ քարոզէին ընդ բնաւ տիեզերս : Զի թէպէտ եւ վկայք բազումք էին ասացելոցն, սակայն եւ թշնամիքն եւս բազմագոյնք, եւս պատերազմօղք եւ դիմակացք :

Քանզի ոչ եթէ յանկեան ուրեք գրեցին եւ թագուցին, այդ ընդհանուր ի ծովու եւ ի ցամաքի տարածեցին լրին յականջս ամենեցուն . եւ առաջի թշնամեացն թեռնուին, որպէս եւ այժմ, եւ ոչինչ ի ճառելոցն զոք գայթակղեցոյց : Քանզի աստուածեղէն զօրութիւն էր որ յերկրէր եւ ուղղէր զամենայն յամենեան . զի եթէ այս այսպէս ոչ իցէ, զիարդ մաքսաւորն եւ ձկնորսն եւ առանց գպրութեանն սյնպիսի ինչ ճարտար խօսէր, զորարտաքին իմաստունքն եւ ոչ յերազի անգամ տեսնել կարէին : Խոկ սոքա աւասիկ մեծաւ հաստատութեամբ եւ պատմեն եւ հաւանեցուցանեն, ոչ միայն մինչ կենդանիքն էին, այլ եւս առաւել յորժամ վախճանեցանն, ոչ զերկուս մարդս, կամ զքսան կամ զհարեւր, կամ զհազար, կամ զբեւր, այդ զքաղաքս համօրէնս, եւ զազգս եւ զաշխարհս եւ զծով եւ զցամաք եւ զյոյնս եւ զբարբարոսս եւ զէնս եւ զանշէնս : Եւ իրքն առաւել անշափ էին քան զմարդկան բնութիւն . զի զերկիր թողեալ եւ զերկնաւորսն ճառեն, այլոց իմն կենաց լեալ առիթք . եւ վարք աշնուականք, եւ մեծութիւն շահաւետ . աղչ

ἐλευθερίαν, καὶ δουλείαν· καὶ ζωὴν, καὶ θάνατον, καὶ κόσμον, καὶ πολιτείαν, πάντα ἐξηλλαγμένα. Οὐ καθάπερ Πλάτων, ὁ τὴν καταγέλαστον ἐκείνην πολιτείαν συνθεὶς, καὶ Ζήνων, καὶ εἴ τις ἕτερος πολιτείαν ἔγραψεν, ἢ νόμους συνέθηκεν. Καὶ γὰρ αὐτόθεν ἅπαντες ἐδείκνυντο οὗτοι, ὅτι πνεῦμα πονηρὸν, καὶ δαίμων τις ἄγριος πολεμῶν ἡμῶν τῇ φύσει, καὶ σωφροσύνης ἐχθρὸς, καὶ εὐταξίας πολέμιος, πάντα ἄνω καὶ κάτω ποιῶν, ἐνήχνησεν αὐτῶν τῇ ψυχῇ. Ὅταν γὰρ κοινὰς πᾶσι τὰς γυναῖκας ποιῶσι, καὶ λαθραίους κατασκευάζωσι γάμους, πάντα ὁμοῦ μὴ γυνῶντες καὶ συνταράττοντες, καὶ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως ἀνατρέποντες, τί ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι γὰρ δαιμόνων ἐκεῖνα ἅπαντα εὐρήματα καὶ παρὰ φύσιν τὰ λεγόμενα. Καὶ αὕτη μαρτυρήσειεν ἂν ἡμῖν ἡ φύσις, οὐκ ἀνασχομένη τῶν εἰρημένων. Καὶ ταῦτα οὐ μετὰ διωγμῶν, οὐ μετὰ κινδύνων, οὐ μετὰ πολέμων· ἀλλὰ μετὰ ἀδείας καὶ ἐλευθερίας ἀπάσης γραφόντων, καὶ πολλοῖς πολλαχόθεν καλλωπιζόντων. Τὰ δὲ τῶν ἀλιέων, ἐλαυνομένων, μαστιζομένων, κινδυνευόντων, καὶ ἰδιῶται, καὶ σοφοὶ, καὶ δοῦλοι, καὶ ἐλεύθεροι, καὶ βασιλεῖς, καὶ στρατιῶται· καὶ βαρβαροὶ, καὶ Ἕλληνες, μετὰ πάσης ἐδέξαντο τῆς εὐνοίας.

Καὶ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὰ μικρὰ εἶναι ταῦτα καὶ χαμαιζήλα, εὐπαράδεκτα γέγονεν ἅπασιν. Καὶ γὰρ πολλῶν ταῦτα ἐκείνων ὑψηλότερα. Παρθενίας μὲν γὰρ ἐκεῖνοι, οὐδὲ ὄναρ οὐδὲ ὄνομα ἐφαντάσθησαν, οὐδὲ ἀκτημοσύνης, οὐδὲ νηστείας, οὐδέ τινος ἄλλου τῶν ὑψηλῶν. Οἱ δὲ παρ' ἡμῖν, οὐκ ἐπιθυμίαν ἐξορίζουσι μόνον, οὐδὲ πρᾶξιν κολάζου-

քաւք եւ մեծացուցիչք, եւ նորանշան իմն ազատութիւն եւ ծառայութիւն. եւ կեանս եւ մահ, եւ շքնաղ առաքինութիւնս: Եւ ոչ որպէս Պղատոն, որ զծաղրալից զվարս իմն հաստատէր, եւ Զենոն, եւ Թէպլ ոք առաքինութիւն ինչ գրեաց կամ օրէնս կարգեաց: Եւ անգատին իսկ ամենեքեան յայտ առնէին, եթէ այս պիղծ եւ դեւ իմն վայրենի մարտուցեալ ընդ բնութեանն, ցածութեանն Թշնամի է, եւ ուղիղ կարգաց պատերազմող, զամենայն վեր ի վայր հարեալ հնչեաց յոգիս նոցա: Զի յորժամ հասարակաց ամենեցուն համարիցին զկանայս, եւ գողացիկ ամուսնութիւնս կարգիցեն, եւ պնպիսի մոլորութեամբ ապականիցեն զսահմանս կարգաց բնութեան, զինչ պլ ինչ իցէ առ այս առեւ, պլ զի դիւաց գիւտք էին ամենայն, եւ արտաքոյ քան զբնութիւնն բանք: Ակայեսցէ ինքն իսկ բնութիւնն, սոսկացեալ ի բանիցն: Եւ զայն ոչ եթէ հալածանք կամ պատերազմաւ. այլ մեծաւ համարձակութեամբ եւ ազատութեամբ գրէին, եւ բազմօր յամենայն կողմանց գովէին: Իսկ ձկնորսքն ի հալածանս, ի տանջանս. զորոց տգէտք եւ իմաստունք, ծառայք եւ ազատք, Թագաւորք եւ զօրականք, յոյնք եւ բարբարոսք մեծաւ մտադիւրութեամբ ընդունէին:

Եւ ոչ ունիս առեւ, Թէ վասն զի փոքունք էին եւ երկրաւորք, յայն սակս եղեն ընդունելի ամենեցուն: Նա՛ եւս իմն աւելի բարձրագոյն քան զնոցայսն են: Զի նոքա զկուսութեան եւ ոչ յանուրջս ուրեք զանունն ածէին զմտաւ. ոչ զքաւորութեան, եւ ոչ զպահոց, եւ ոչ զայլոց ինչ իրաց մեծամեծաց: Իսկ մերքս ոչ միայն զդանկութիւն մերժեն, եւ ոչ զգործոն եւեթ խոտեն,

σιν· ἄλλα καὶ ὄψιν ἀκόλαστον, καὶ ῥήματα ὑβριστικά, καὶ γέλωτα ἄτακτον, καὶ σχῆμα, καὶ βάδισμα, καὶ κραυγὴν, καὶ μέχρι τῶν μικροτάτων προάγουσι τὴν αὐτῶν ἀκρίβειαν, καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, τοῦ τῆς παρθενίας ἐνέπλησαν φυτοῦ. Καὶ περὶ θεοῦ δὲ ταῦτα φιλοσοφεῖν πείθουσι, καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς πραγμάτων, ἃ μηδεὶς μηδέποτε ἐκείνων, μηδὲ εἰς νοῦν λαβεῖν ἴσχυσε.

Πῶς γὰρ οἱ κνωδάλων καὶ θηρίων χαμαὶ ἐρπόντων καὶ ἐτέρων ἀτιμοτέρων εἰκόνας θεοποιήσαντες; Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐδέχθη καὶ ἐπιστεύθη τὰ ὑψηλὰ ταῦτα δόγματα, καὶ καθ' ἐκάστην ἀνθεῖ τὴν ἡμέραν, καὶ ἐπιδίδωσι· τὰ δὲ ἐκείνων, οἷχεται καὶ ἀπόλωλεν, ἀραχνίων εὐκολότερον ἀφανισθέντα. Καὶ μάλα εἰκότως, δαίμονες γὰρ ταῦτα διηγόρευον, διὸ καὶ μετὰ τῆς ἀσελγείας, καὶ πολὺν ἔχει τὸν ζόφον, καὶ πλείω τὸν πόνον. Τί γὰρ ἂν γένοιτο καταγελαστότερον τῆς πολιτείας ἐκείνης, ἐν ἣ μετὰ τῶν εἰρημένων μυρίους ἀναλώσας στίχους ὁ φιλόσοφος, ὥστε δυνηθῆναι δεῖξαι τί ποτέ ἐστι τὸ δίκαιον, μετὰ τῆς μακρηγορίας, καὶ ἀσαφείας πολλῆς τὰ εἰρημένα ἐνέπλησεν; ὅπερ εἰ καὶ τι συμφέρον εἶχε, σφόδρα ἄχρηστον ἔμελλεν εἶναι τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ.

Εἰ γὰρ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ χαλκοτύπος, καὶ ὁ οἰκοδόμος, καὶ ὁ κυβερνήτης, καὶ ἕκαστος ἀπὸ τῆς τῶν χειρῶν τρεφόμενος ἐργασίας, μέλλοι τῆς τέχνης μὲν ἀφίστασθαι καὶ τῶν δικαίων πόνων, ἀναλίσκειν δὲ ἔτη τόσα καὶ τόσα, ὥστε μαθεῖν τί ποτέ ἐστι τὸ δίκαιον· καὶ πρὶν ἢ μαθεῖν πολλάκις φθάσῃ

այդ զերեւոյ լրարանական, եւ զբանս թըշնամանիկս, եւ զլեզու յանգուգն, եւ զկերպարան, եւ զգնացոս ստից, եւ զաղաղակ, եւ զդասուսն, եւ մինչեւ ցփգրունս մատուցանեն զհաւատարման նոցա . այդ զամենայն տիեզերս լցին տնկով կուսութեանն . եւ զԱստուծոյ ճարտար խօսել զոյն՝ հաւանեցուցանէին զամենեւեան, եւ զերկնաւոր իրաց՝ զորոց ոչ ոք երբեք ի նոցանէն կարէր ածել զմտաւ :

Քանզի զիարգ՝ որ զճնացն եւ զգետնաքարշ սողնոցն, եւ զայլ եւս վատթարաց դիմակն՝ տանէին պատկերս Աստուծոյ եւ պաշտէին, կարէին հաւանեցուցանել զոք : Իսկ աստուածեղէն վարդապետութիւնն եւ տնկեցաւ եւ հաստատեցաւ, եւ օր ըստ օրէ աճէ եւ զարգանայ . եւ նոցայն խարխի եւ հալի ի նմանութիւն սարգիստայնից : Եւ յիրաւի իսկ . քանզի դիւաց վարդապետութիւնն էր . վասն որոյ հանգերձ աղտեղութեամբն եւ բազում մութ ածեալ ունի եւ յաճախ տշխատութիւն : Ձինչ ծաղր քան զայնպիսի գնացոս կայցէ, յորում հանգերձ առացելովքս բեւր ստիքս ծախեաց փիղիսոփոսն երկայնրանութեամբ, եւ բազում ըզգուշութեամբ ելից զառացեալսն, զի կարասցէ ցուցանել թէ զինչ ինչ իցէ տրժանն : Որ թէպէտ եւ օգուտ ինչ ոչ ունէր, առաւել յոյժ անպիտան լինելոց էր մարդկանն վարուք :

Եթէ մշակ կամ գարբին կամ շինող կամ նաւորդ, եւ իւրաքանչիւր ոք որ ի ձեռացն արուեստէ կեայ, թողուցու զարուեստն եւ զարգարութեան վաստակսն, երթայցէ ծախիցէ ամս բազումս ուսանել զարժանն ինչ, եւ յառաջ քան զուսանելն թերեւս ի սովոյ

λεμῶ διαφθαρεῖς, καὶ ἀπελεύσεται διὰ τὸ δίκαιον τοῦτο, μήτε τῶν ἄλλων τῶν χρησίμων μηδὲν μαθῶν, καὶ βιαίῳ θανάτῳ καταλύσας τὸν βίον. Ἀλλ' οὐ τὰ ἡμέτερα τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ πρέπον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἐν βραχέσι καὶ σαφέσι συλλαβὼν ῥήμασιν, ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Χριστός· ποτὲ μὲν λέγων, ὅτι ἐν δυσὶν ἐντολαῖς ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται· τουτέστι, τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, καὶ τῇ τοῦ πλησίον· ποτὲ δὲ λέγων, ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. Ἀπερ καὶ γηπόνῳ, καὶ οἰκέτῃ, καὶ γυναικὶ χήρᾳ, καὶ παιδὶ αὐτῷ, καὶ τῷ σφόδρα ἀνοήτῳ δοκοῦντι εἶναι, πάντα εὐσύννοπα καὶ ῥάδια καταμαθεῖν. Τοιαῦτα γὰρ τὰ τῆς ἀληθείας.

Καὶ μαρτυρεῖ τῶν πραγμάτων τὸ τέλος. Πάντες γοῦν ἔμαθον τὰ πρακτέα· καὶ οὐκ ἔμαθον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξήλωσαν. Καὶ οὐκ ἐν ταῖς πόλεσι μόνον, οὐδὲ ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς· ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὄρων. Καὶ γὰρ ἐκεῖ πολλὴν ὄψετ' τὴν φιλοσοφίαν οὔσαν, καὶ χοροὺς ἀγγέλων ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι λάμποντας, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν πολιτείαν ἐνταῦθα φαινομένην. Καὶ γὰρ πολιτείαν ἔγραψαν ἡμῖν οἱ ἅλεις, οὐκ ἀπὸ παίδων κελεύσαντες λαμβάνεσθαι, καθάπερ ἐκεῖνοι· οὐδὲ τόσων καὶ τόσων ἐτῶν νομοθετοῦντες εἶναι τὸ ἐνάρετον· ἀλλ' ἀπλῶς πάσῃ διαλεγόμενοι ἡλικίᾳ. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ, παίδων παίγνια· ταῦτα δὲ πραγμάτων ἀλήθεια· καὶ τόπον δὲ ἀπέδωκαν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ τὸν οὐρανόν, καὶ τεχνίτην

առաակիցի վասն այնպիսի ինչ զարժանն ու-
տանելոյ. եւ զայլ ինչ ի պիտանեացն չուոա-
նիցի, այլ բանութեան մահուամբ զկեանս
վաճառիցէ, որպիսի ինչ օգուա անաի գոր-
ծիցէ: Այլ ոչ նոյնպէս մարքս. այլ զարժանն
եւ զիրան եւ զօգուտն եւ զդէպն ամենայն
առաքինութեանց սակաւ եւ յայտնի բա-
նիւք ուոյց մի քրիստոս: Երբեմն ասէ,
Յերկուս պատուիրանս կախեալ կան ամենայն
օրէնք եւ մարգարէք. եւ թէ Սիրեոցեո ըզ-
Ցէր Աստուած քո, եւ զընկեր քո իրբեւ
զանձն քո: Եւ երբեմն, թէ Ձոր ինչ կամ-
ցիւք զի արասցեն ձեզ մարդիկ, արարէք եւ
դուք նոցա. զի այս են օրէնք եւ մարգարէք:
Որ եւ ծառայից եւ մշակաց եւ կանանց այ-
րեաց եւ մանկուոյ, եւ այլոց որ կարի եւս
անմաք իցեն, յայտնի է եւ դիւրագոյն:
Այսպիսի ինչ է ճշմարտութեանն կէտ:

Եւ վկայէ կատարումն իրացն. զի ամե-
նեքեան ուսան զպատճառսն, եւ ոչ միայն
ուսան, այլ եւ միմեանց արկին նախանձուկս.
ոչ միայն ի քաղաքս եւ ի գեւղս, այլ եւ ի
գլուխս լերանց. քանզի եւ անդ տեսանեմք
զգաստասիրութիւն, եւ գունդս հրեշտակաց
ի մարդկեղէն մարմնս երեւեալ, եւ զերկնու-
որ քաջութիւնս յերկրի յանձինս ցուցեալ:
Եւ զառաքինութիւնսն զոր գրեցին ձրկն-
որպն, ոչ եթէ ի մանկութենէ հրաման տան
անդր գրաւելոյ, որպէս էին նոքայն, եւ ոչ
այսչափ ամս կամ այնչափ կրօնս դնեն առա-
քինի լինելոյ, այլ համարձակ ընդ ամենայն
հառակա խօսին: Եւ ոչ եթէ իբրեւ մանկը-
ուոյ խաղ էր, այլ ճշմարտութիւն արդեանցն
կատարելոց. եւ բնակութիւն զերկինս, եւ
ձեռագէտ ճարտարապետ զԱստուած, եւ

αὐτῆς τὸν θεὸν εἰσήγαγον, καὶ νομοθέτην τῶν ἐκεῖ νόμων· ὥσπερ οὖν καὶ ἐγρήν. Τὰ δὲ ἔπαθλα τῆς πολιτείας, οὐ φύλλα δάφνης, οὐδὲ κότινος, οὐδὲ ἡ ἐν πρυτανείῳ σίτησις· οὐδὲ εἰκόνες χαλκαῖ, τὰ ψυχρὰ ταῦτα καὶ εὐτελῆ· ἀλλὰ ζωὴ τέλος οὐκ ἔχουσα, καὶ τὸ θεοῦ γενέσθαι παῖδας, τὸ μετ' ἀγγέλων χορεύειν, καὶ τῷ θρόνῳ παρεστάναι τῷ βασιλικῷ, καὶ διηνεκῶς εἶναι μετὰ τοῦ Χριστοῦ.

Δημαγωγοὶ δὲ τῆς πολιτείας εἰσὶ ταύτης, τελῶναι, καὶ ἀλειεῖς, καὶ σκηνοποιοί· οὐκ ἐν χρόνῳ ζήσαντες ὀλίγῳ, ἀλλὰ διὰ παντός ζῶντες, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τελευτὴν τοῦς πολιτευομένους τὰ μέγιστα ὀνῆσαι δύναιντ' αἶν. Ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ πόλεμος οὐ πρὸς ἀνθρώπους· ἀλλὰ πρὸς δαίμονας καὶ τὰς ἀσωμάτων δυνάμεις ἐκείνας ἐστὶ. Διὸ καὶ στρατηγὸς αὐτοῖς, οὐκ ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐδεὶς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεός. Καὶ τὰ ὅπλα δὲ τῶν στρατιωτῶν τούτων οὐ μιμεῖται τοῦ πολέμου τὴν φύσιν· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ δέρματος καὶ σιδήρου κατασκευασμένα εἰσὶν· ἀλλ' ἐξ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης, καὶ πίστεως καὶ φιλοσοφίας ἀπάσης. Ἐπεὶ οὖν περὶ τῆς πολιτείας ταύτης καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο γέγραπται.

Καὶ ἡμῖν πρόκειται νῦν εἰπεῖν, προσέχωμεν ἀκριβῶς τῷ Ματθαίῳ, περὶ ταύτης τρανῶς διαλεγομένῳ· οὐ γὰρ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ τὴν πολιτείαν νομοθετήσαντος Χριστοῦ, πάντα ἐστὶ τὰ λεγόμενα. Προσέχωμεν δὲ ἵνα καὶ ἐγγραφῇται δυνηθῶμεν εἰς αὐτήν, καὶ λάμπαι μετὰ τῶν ἤδη πολιτευσαμένων, καὶ τοῦς ἀμαράντους ἐκείνους ἐκδεχομένων στεφάνους. Καίτοιγε πολλοῖς εὐκολὸς ὁ λόγος οὗτος εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ τῶν προφητῶν

օրինադիր այնց օրինաց զՔրիստոս, որպէս եւ պատշաճ իսկ էր: Եւ առաքինութեան պարգեւ ոչ տերեւ դափնոյ, եւ ոչ ոստ եւ պսակ ձիթենւոյ, եւ ոչ ռոճիկ պատուիրանաւ, եւ ոչ պատկերք պղնձիք. քանզի այն ամենայն մխիթարութիւն դժ եւ արհամարհեալ էր. այլ կեանս անվախճանս, եւ որդիս Աստուծոյ լինել, ընդ հրեշտակս գնդակից լինել, եւ առաջի արքունական տօնոյն կալ, եւ մշտնջենաւոր լինել ընդ Քրիստոսի:

Եւ առաջնորդ առաքինութեանն՝ մաքսաւորք եւ ձկնորսք եւ խորանակարք. ոչ սակաւակեացք, այլ յաւէժ կենդանականք. զի եւ յետ կատարելոյն առնեն շահս այնոցիկ, որ նոժին ճգամբք կամիցին նահատակել: Եւ մարտ պատերազմի ոչ ընդ մարդկան, այլ ընդ դեւո չարս, եւ ընդ անմարմնականն զօրութիւնս: Ասան այնորիկ եւ զօրավարն ոչ դք ի մարդկանէ է, եւ ոչ դք ի հրեշտակաց, այլ ինքնին Աստուած: Եւ զէն զինուորացն նման պատերազմին, ոչ ի մաշկէ եւ յերկաթոյ կազմեալ, այլ ի ճշմարտութենէ, եւ ի հաւատոց եւ յարգարութենէ: Եւ ըստ առաքինութեանս ըստ այսմիկ գրեցաւ գիրքս այս:

Եւ մեզ ի դէպ է պիժմ ասել, եթէ ըզգուշութեամբ ուշ եղեալ հայեսցուք ընդ Մատթէոս, որ զայս ամենայն ճառեաց. ոչ զիւր ինչ, այլ զայնր որ եցոյց զհանգամանս այսպիսի առաքինութեանց՝ Քրիստոսի: Նայեսցուք ընդ գրեալն, զի եւ մք ընդ նոսին գրեսցուք, ընդ նոսին լուսաւորեսցուք, որք զառաքինութիւնս ցուցին յանձինս. ընդ նոսին եւ անթառամ պսակացն լիցուք արժանի: Չի թէպէտ եւ բազումք դիւրին իմն զայս բանս համարին, եւ դժուար

δυσκολίαν ἔχειν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀγνοούντων ἐστὶ τὸ βάθος τῶν ἐναποκειμένων αὐτοῖς νοημάτων. Διὸ παρακαλῶ μετὰ πολλῆς ἡμῖν ἐπισθαι τῆς σπουδῆς, ὥστε εἰς αὐτὸ τὸ πέλαγος τῶν γεγραμμένων εἰσελθεῖν, τοῦ Χριστοῦ προηγουμένου ταύτης ἡμῖν τῆς εἰσόδου· ὥστε δὲ εὐμαθέστερον γενέσθαι τὸν λόγον, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γραφῶν πεποιήκαμεν, προλαμβάνειν τὴν περικοπὴν τῆς γραφῆς, ἣν ἂν μέλλωμεν ἐξηγεῖσθαι· ἵνα τῇ γνώσει ἢ ἀνάγνωσις προοδοποιούσα ἢ ὁ καὶ ἐπὶ τοῦ εὐνούχου γέγονε· καὶ πολλὴν παράσχοι τὴν εὐκολίαν ἡμῖν. Καὶ γὰρ τὰ ζητούμενα πολλὰ καὶ ἐπάλληλα.

Ορα γοῦν εὐθέως ἐν προοιμίοις τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ, πόσα ἂν τις ἐπαπορήσει· πρῶτον μὲν, τίνος ἕνεκεν ὁ Ἰωσήφ γενεαλογεῖται, οὐκ ὦν τοῦ Χριστοῦ πατήρ; δεύτερον δὲ, πόθεν ἔσται δῆλος ἡμῖν ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ κατάγων τὸ γένος, τῆς Μαρίας ἀφ' ἧς ἐτέχθη τῶν προγόνων ἀγνοουμένων, οὐδὲ γὰρ ἐγενεαλογήθη ἢ παρθένος. Τρίτον, τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Ἰωσήφ ὁ μηδὲν συντελοῦν πρὸς τὴν γέννησιν γενεαλογεῖται· ἢ δὲ παρθένος ἢ καὶ μήτηρ γενομένη, οὐ δείκνυται τίνων πατέρων, καὶ πάππων, καὶ προγόνων ἐστί;

Μετὰ τούτων, ἄξιον κάκεινο ζητῆσαι· τί δῆποτε διὰ τῶν ἀνδρῶν προάγων τὴν γενεαλογίαν, ἐμνήσθη καὶ γυναικῶν; καὶ ἐπειδὴ τοῦτο δῆπου αὐτῷ ἔδοξεν, οὐδὲ πάσας τίθεικε τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ τὰς εὐδοκίμους παραδραμῶν, οἷον τὴν Σάρδραν, τὴν Ρεβέκκαν, καὶ ὅσαι τοιαῦται, τὰς ἐπὶ κακίᾳ βεβοημένας, ταύτας εἰς

րին զմարդարեիցն . քանզի չեն հմուտ խո-
րոց գիտութեանն որ ի ոռոս կայ : Աւան
այնորիկ աղաչեմք զձեզ , առաւելագոյն փոյթ
յանձին ունել , զի ընդ մեզ ի խորս գրեւոցն
մտանիցէք . եւ Քրիստոս լինիցի մեզ եւ ձեզ
հառարակաց առաջնորդ : Աղաչեացուք , զի
գիւրագիւտ լիցին միտք ճառիցս՝ որպէս եւ
զսյլ գրենայն , որոց կամօքն Առառւծոյ արա-
րաք սկիզբն եւ կաաարեցաք : Եւ արդ մըտ-
ցուք յընթերցուածսն , որք առաջնորդիցեն
եւ ի գիտութիւն ընթերցուածոցն հասա-
նել . որպէս եւ ի գէպ ելեալ եւ ներքինւոյն
ի Փիղիպպոսէ պատահէր . քանզի բազում
ինչ եւ յաճախ խնդրք կան ի միջի :

Եւ արդ անս ի սկզբանս իսկ աւետարանին ,
որչափ այոր եւ անգր հարկանէ զմիասն :
Նախ թէ ընդէր Յովսէփ մտանէ յազգահա-
մարն , որ չէր հայր Քրիստոսի : Ապա , թէ
ուռաթ յայտիցէ ի Դաւթայ կարգեալ ազգն
Մարեմայ յորմէ Քրիստոսն ծնաւ . զի նախ-
նեացն նորա անուանք ուրեք յայտ ինչ ոչ
երեւին . քանզի եւ անկաւ իսկ ոչ յազգա-
համարն կոչսն : Ապա , թէ վասն էր Յովսէփ ,
որ ոչ եւ իւրք ինչ հազորդութիւն ունէր ի
ծննդեանն , մասնէ յազգահամար . եւ կոչսն
որ եւ մայր՝ ոչ երեւի թէ որոց հարանց կամ
հաւուց կամ նախնեաց իցէ :

Յետոյ եւ զայն եւս պարտ խնդրել , թէ
ընդէր զի արամիքգայր յառաջ յազգահա-
մարն , յիշեցան եւ կանայք . եւ զի այս այս-
պէս հաճոյ եղեւ նմա , ընդէր ոչ զամենայն
կանայս արկ ի համար . այդ զլաւագոյնսն
թողեալ , զՍառա եւ զՀռեքեկ եւ զՀռաքէզ
եւ զսյլսն եւս զայսպիսիս , եւ զհամբաւեալսն ի
չարիս միայն բերէ ի մէջ , զպառնիկն եւ զշունն

μέσον ἤγαγε μόνον; οἷον εἴτις πόρνη καὶ μοιχαλὶς· εἴτις ἐκ παρανόμων γάμων· εἴτις ἀλλόφυλος καὶ βάρβαρος ἦν. Καὶ γὰρ καὶ τῆς τοῦ Οὐρίου καὶ τῆς Θάμαρ, καὶ τῆς Ροῦθ ἐμνημόνευσεν ὧν ἡ μὲν, ἀλλογενὴς ἦν, ἡ δὲ, πόρνη, ἡ δὲ, τῷ κηδεστῇ προσεφθάρη· καὶ οὐδὲ τοῦτο νόμῳ γάμου, ἀλλὰ κλέψασα τὴν μίξιν, καὶ πόρνης περιθεμένη προσωπεῖον ἑαυτῇ· καὶ τῇ τοῦ Οὐρίου δὲ, οὐδεὶς ἀγνοεῖ διὰ τὴν περιφάνειαν τοῦ τολμήματος· ἀλλ' ὅμως πάσας τὰς ἄλλας ἀφείς ὁ εὐαγγελιστὴς, ταύτας ἐνέθηκε τῇ γενεαλογίᾳ μόνας. Καίτοι εἰ μνησθῆναι γυναικῶν ἔδει, πασῶν ἐχρῆν· εἰ δὲ μὴ πασῶν, ἀλλ' ἐνίων τῶν ἐν ἀρετῇ, οὐ τῶν ἐν ἀμαρτήμασι βεβοημένων. Εἶδετε πόσης ἡμῖν δεῖ προσοχῆς ἐν τοῖς προομίοις εὐθέως. Καίτοιγε δοκεῖ σαφέστερον εἶναι τῶν ἄλλων τὸ προοίμιον· τάχα δὲ πολλοῖς καὶ περισσὸν, διὰ τὸ ὀνομάτων ἀριθμὸν εἶναι μόνον.

Μετὰ τοῦτο ἄξιον κακεῖνο ζητῆσαι· τίνος ἕνεκεν τρεῖς παρέδραμε βασιλεῖς; εἰ γὰρ ὡς σφόδρα ἀσεβῶν ἀπεισιώπησε τὴν προσηγορίαν, οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων μνησθῆναι ἔδει. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἕτερόν ἐστι ζήτημα, δεκατέσσαρας γὰρ εἰπὼν γενεάς, ἐν τῇ τρίτῃ μερίδι τὸν ἀριθμὸν οὐ διέσωσε. Καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Λουκάς ἐτέρων ἐμνημόνευσεν ὀνομάτων· καὶ οὐ μόνον οὐ τῶν αὐτῶν ἀπάντων, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλειόνων· ὁ δὲ Ματθαῖος, καὶ ἐλαττόνων, καὶ ἐτέρων· καίτοι εἰς τὸν Ἰωσήφ καὶ αὐτὸς τελευτήσας, εἰς ὃν καὶ ὁ Λουκάς κατέληξεν; ὁρᾶτε ὅσης ἀγρυπνίας ἡμῖν

եւ զանիրաւեալն յամուսնութեան, եւ զայլ-
ազգին եւ զբարբարոս : Քանզի զՈւրիայի
զկինն յիշէ, եւ զթամար եւ զՀռովթ, յորոց
մին պլազգի էր եւ մեան ընդ օկեսրէի
պղծեալ . եւ զայն ոչ եթէ օրինօք ինչ ամուս-
նութեան, այլ գողացիկ խառնակութեամբ՝
պաճուճեալ ի կերպարանս պռնկութեան .
եւ Ուրիայ կնսջն ո՞վ ոչ իցէ տեղեակ վասն
յանգուզն անօրէնութեանն . սակայն աւա-
սիկ զամենեսին թողեալ աւետարանիչն, զոո-
սա միայն արկանէ յազգահամարն : Եւ թէ-
պէտ եւ յիշել ինչ պարտ էր զկանայսն,
ապա զամենեսեան օրէն էր յիշել . իսկ եթէ
ոչ զամենեսեան, գոնէ զայնս որք յառաքի-
նութիւնս ինչ էին, եւ ոչ զհամբաւեալն ի
յանցանս : Եւ արդ տեսէք, որչափ պարտ
ու պատշաճ իցէ մեզ ճմարտագոյն միտգնել
սկզբան աւետարանին, որ այնպէս իմն թուի
եթէ յայտնագոյն եւս իցէ քան զայլ եւս
ճառսն . եւ թերեւս բազմաց եւ աւելորդ
իմն թուիցի թիւ անուանցն :

Եւ յետ այնր զայն եւս արժան է խըն-
դրել, եթէ ընդէր զերիս թագաւորսն եթող .
եւ թէ իբրեւ զաւելագոյն իմն ամպարշտաց
չարար արժանի յիշել զանուանս . ապա եւ
ոչ զայլոցն այնպիսեաց պարտ էր յիշել : Որ
եւ այս իսկ այլ իմն խնդիր է . չորեքտասան
ազգ ասաց, եւ յերկրորդում մասինն ոչ
ածէ ամբողջ զթիւն : Եւ եթէ, ընդէր Ղու-
կաս զայլոց անուանսն յիշեաց, եւ ոչ միայն
զնոցին ամենեցուն, այլ եւս առաւել զբազ-
մաց եւս . իսկ Մատթէոս՝ զսակաւուց, եւ
զայլոց . թէպէտ եւ մինչ ցՅովսէփ եւ նա
տարաւ կատարեաց՝ յորմէ եւ Ղուկասն
սկսաւ համարել : Տեսանէք, որչափ տը-
քնութեան պէտք են, ոչ միայն առ ի մե-

χρεία, οὐκ εἰς τὸ λύσαι μόνον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μαθεῖν, τίνα χρὴ λύσαι. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν τὸ τὰ διαπορούμενα δυνηθῆναι εὐρεῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνο ἄπορον, πῶς ἡ Ἑλισάβετ ἀπὸ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς οὖσα, συγγενὴς ἦν τῆς Μαρίας.

Ἄλλ' ἵνα μὴ καταχώσωμεν ὑμῶν τὴν μνήμην πολλὰ συνείροντες, ἐνταῦθα τέως τὸν λόγον στήσωμεν. Ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν εἰς τὸ διεγερθῆναι καὶ τὰ ζητούμενα μόνον μαθεῖν. Εἰ δὲ καὶ τῆς λύσεως ἐρᾶτε, καὶ τούτου πρὸ τῶν λόγων τῶν ἡμετέρων ὑμεῖς κύριοι. Ἄν μὲν γὰρ ἴδω διεγερθέντας καὶ ἐπιθυμοῦντας μαθεῖν, πειράσομαι καὶ τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν· ἂν δὲ χασμωμένους καὶ μὴ προσέχοντας, ἀποκρύψομαι καὶ τὰ ζητήματα καὶ τὴν λύσιν, θείψ νόμῳ πειθόμενος· μὴ δότε γάρ, φησι, τα ἅγια τοῖς κνσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· ἵνα μὴ καταπατήσωσι τοῖς ποσὶν αὐτῶν. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ καταπατῶν; ὁ μὴ τίμια ταῦτα ἡγουμένος καὶ σεμνά. Καὶ τίς οὕτως ἄθλιός, φησιν, ὥς μὴ σεμνὰ ταῦτα καὶ πάντων ἡγεῖσθαι τιμιώτερα; ὁ μὴδὲ τοσαύτην παρέχων αὐτοῖς σχολήν, ὅσην ταῖς πόρναις γυναιξὶν ἐν τοῖς σατανικοῖς θεάτροις. Ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ διημερεύουσιν οἱ πολλοὶ, καὶ πολλὰ τῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας προδιδόασιν, διὰ τὴν ἄκαιρον ἀσχολίαν ταύτην, καὶ μετὰ ἀκριβείας ὅπερ ἂν ἀκούσῃσι κατέχουσι, καὶ ταῦτα ἐπὶ λύμῃ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς φυλάττοντες. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ Θεοῦ φθεγγομένου, οὐδὲ μικρὸν ἀνέχονται παραμεῖναι χρόνον. Διὰ τοι τοῦτο οὐδὲν κοινὸν ἔχομεν πρὸς τὸν

Կնեւ զինդիրոն, այլ առ իմանալ թէ զինչ եւ զինչ արժան իցէ մեկնել: Քանզի եւ այն չէ փոքր, եթէ զերկրայութեանցն ոք կարիցէ գտանել: Նա եւ այն իսկ երկրայութեան է, թէ զիւրդ Եղիոսաբեթ որ զեւտացի էր, եւ ազգաւ ազգական էր Մարեմայ:

Այլ զի մի ծածկեսցուք հեղձուսցուք զյիշատակս ձեր բազմութեամբ բանիցս տողելոց, առ այժմ աստ հանգուցուք զբանս: Քանզի բաւական մեզ, առ ի զարթուցանել, եւ զինդրականսն միայն ուսանել: Ապա թէ լուծմանն եւս ցանկանայցէք, եւ յառաջ քան զմեր ասել գուք ձեզէն իսկ տեարք էք: Եւ եթէ տեսից զձեզ զարթուցեալս եւ ցանկացեալս առ ուսանել, ջանացայց եւ զլուծումնն եւս ի սոյն յօգել. ապա եթէ դանգաղեալս եւ անյօժարս յունկնդրութիւն, թաքուցից եւ ես զինդիրս եւ զլուծումնն. աստուածեղէն օրինացն հաւանեալ թէ. Մի տպք զսրբութիւն շանց. եւ մի արկանէք զմարգարիտ առաջի խողաց, զի մի առ ոտն կոխիցեն: Եւ ո՞վ իցէ որ առ ոտն կոխիցէ: Որ ոչ համարիցի զայս պատուականս եւ պարկեշտո: Եւ ո՞վ, ասեն, այնչափ հէք ոք իցէ, որ ոչ պարկեշտո եւ պատուականագոյնս քան զամենայն համարիցի զայս. որ ոչն պարտպիցէ սոցա, որչափ ինչ պարապիցէ պոռնկաց եւ թատերաց սատանայականաց: Քանզի անգ եւ զըբերեկ ամենայն գեգերին, եւ զբազում ինչ տան պէտտ ընդ վայր հարկանեն վասն անօգուտ դատարկութեան, եւ հաւատուեալ զոր ինչ եւ լսիցեն, ունին ի մտի, եւ յապականութիւն ոգւոց իւրեանց զգուշանան բանիցն զոր լսեն: Իսկ աստ ուր Աստուած իսկ խօսի, եւ ոչ սակաւ ինչ ժամանսան յամել: Վասն այսորիկ չունիմք հա-

οὐρανόν· ἀλλὰ μέχρι ῥημάτων ἡμῖν ἡ πολ-
 λειτία. Καίτοιγε, καὶ γέενναν διὰ τοῦτο
 ἠπειλήσεν ὁ θεός, οὐχ ἵνα ἐμβάλη, ἀλλ'
 ἵνα πείσῃ φυγεῖν τὴν χαλεπὴν τυραννίδα
 ταύτην, δι' ὧν ἀκούομεν. Ἡμεῖς δὲ τοῦ-
 ναντίον ποιοῦμεν· ἀκούομεν, καὶ καθ' ἐκά-
 στην ἡμέραν πρὸς τὴν ἐκεῖ φέρουσαν ὁδὸν
 τρέχομεν. Καὶ τοῦ θεοῦ κελεύοντος, μὴ
 μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν τὰ λεγό-
 μενα, οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνεχόμεθα.

Πότε οὖν πράξομεν, εἰπέ μοι, τὰ κε-
 λευόμενα καὶ τῶν ἔργων ἀψόμεθα· ὅταν
 μηδὲ τοὺς ὑπὲρ τούτων λόγους ἀκούειν
 ἀνεχώμεθα, ἀλλὰ ἀσχάλλωμεν καὶ ἀλύωμεν
 πρὸς τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν, καίτοι βρα-
 χεῖαν οὖσαν σφόδρα; ἵτα ἡμεῖς μὲν περὶ
 ψυχρῶν διαλεγόμενοι πραγμάτων, ἂν τοὺς
 συγκαθημένους μὴ προσέχοντας ἴδωμεν,
 ὕβριν τὸ πρᾶγμα φάμεν· τὸν θεὸν δὲ καὶ
 οὐχ ἡγούμεθα παροξύνειν, ὅταν αὐτοῦ
 περὶ τοιούτων διαλεγόμενου, καταφρονή-
 σαντες τῶν λεγομένων, ἐτέρωσε βλέπομεν;
 Ἀλλ' ὁ μὲν γεγηρακῶς καὶ πολλὴν ἐπελθὼν
 γῆν, καὶ σταδίων ἀριθμὸν, καὶ πόλεων
 θέσεις, καὶ σχήματα, καὶ λιμένας, καὶ ἀ-
 γοράς, μετὰ ἀκριβείας ἡμῖν ἀπαγγέλλει
 πάσης. Αὐτοὶ δὲ, οὐδὲ ὅσον ἀπέχομεν
 τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς πόλεως ἴσμεν, ἢ γὰρ
 ἂν, καὶ ἐσπουδάσαμεν ἐπιτεμεῖν τὸ μῆκος,
 εἰ τὸ διάστημα ἔγνωμεν. Οὐ γὰρ τοσούτον
 ἡμῶν ἀφέστηκεν ἡ πόλις ἐκείνη, ὅσον οὐρα-
 νοῦ πρὸς τὴν γῆν τὸ μέσον· ἀλλὰ καὶ
 πολλῷ πλέον, εἰάν ἀμελῶμεν. Ὡσπερ οὖν
 εἰάν σπουδάζωμεν, καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἐπὶ

զորդուութիւն ինչ ընդ երկինս . այդ բանիւք միայն են մեր վարք եւ առաքինութիւնք : Նա եւ զգեհնէն վասն այնորիկ սպառնացաւ Աստուած , ոչ զի անգոր արկանիցէ , այլ զի հաւանեցողանիցէ փախչել ի գժնդակ բռնութենէն : Եւ մէք զնորին հակառակն կամ առնեմք , կամ լսել ախարժեմք , եւ հանապաղ յայն ճանապարհ որ անգոր ասնի , ընթանամք : Թէպէտ եւ Աստուած հրամանսս ոչ միայն լսել , այլ եւ առնել զպատուիրեալն , մէք եւ լսել անգամ չանսամք :

Եւ արդ , աղէ ասա , երբ առնիցեմք զհրամանսն , եւ ձեռն ի գործ արկանիցեմք . ուր եւ զբանս որ վասն այնոցիկ իցեն՝ չախորժեմք լսել . այլ գանգաղիմք եւ վեհեմք այնմ պարապել , թէպէտ եւ կարի իսկ յոյժ թեթեւագոյնք իցեն : Եւ մէք զըռւթա իրաց ճառարկեալ խօսիմք . եւ թէ որ զմեւք շուրջն նստիցին , տեսանիցեմք թէ չգնեն միտ , թշնամանո զիրոն համարիմք . եւ Աստուծոյ չհամարիմք բարկանալ յորժամ վասն այսպիսեաց խօսիցի , եւ մէք արհամարհեմք զբանսն , եւ այսր անգոր հայիցիմք : Այլ ոմն ծեր անցեալ ընդ բազում աշխարհս , եւ զբախանացն եւ զվտաւանացն համարս , եւ զքաղաքաց կայանս եւ զկերպարանս , եւ զնաւահանգստաց եւ զվաճառաց բազում հաւառուեալ եւ ճշգրիտ պատմէ . իսկ մէք եթէ որչափ ինչ հեռի իցեմք յերկնից քաղաքէն , չգիտեմք . եթէ քանայաք հատանել անցանել զերկայնութիւնն , եւ զբացարձակութիւնն գիտեաք : Քանզի ոչ այնչափ ինչ հեռի է ի մէնջ քաղաքն , որչափ ընդ երկինս եւ ընդ երկիր իցէ ի միջի . այլ եւս առաւել եթէ հեղպայցեմք : Որպէս զի թէ փութայցեմք , եւ ի միտմ իսկ վայրկենի երթեալ ի

τὰς πύλας αὐτῆς ἤξομεν. Οὐ γὰρ μήκει τόπων, ἀλλὰ γνώμῃ τρόπων τὰ διαστήματα ταῦτα ὤρισταί.

Σὺ δὲ τὰ μὲν τοῦ βίου πράγματα μετὰ ἀκριβείας οἶδας, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ ἀρχαῖα, καὶ τὰ παλαιὰ, καὶ ἄρχοντας ἀριθμεῖν δύνασαι, οἷς ἐστρατεύσω τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, καὶ ἀγωνοθέτην καὶ ἀθλοφόρους, καὶ στρατηγούς, τὰ μηδὲν σοι διαφέροντα. Τίς δὲ ἄρχων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γέγονεν, πρῶτος, ἢ δεύτερος, ἢ τρίτος· ἢ πόσον ἕκαστος χρόνον· ἢ τί κατορθώσας καὶ ἐργασάμενος, οὐδὲ ὄναρ ἐφαντάσθης ποτέ. Νόμων δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κειμένων, οὐδὲ ἐτέρων λεγόντων ἀκοῦσαι καὶ προσέχειν ὑπομένεις.

Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, προσδοκᾷς τεύξεσθαι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, μηδὲ τοῖς λεγόμενοις προσέχων; Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον, νῦν γοῦν τοῦτο ποιῶμεν. Καὶ γὰρ εἰς πόλιν μέλλομεν εἰσεῖναι, εἰάν ὁ θεὸς ἐπιτρέπῃ, χρυσῇν, καὶ χρυσοῦ παντὸς τιμιωτέραν. Καταμάθωμεν οὖν αὐτῆς τὰ θεμέλια, τὰς πύλας τὰς ἀπὸ σαπφείρου καὶ μαργαριτῶν συγκειμένας· καὶ γὰρ ἔχομεν ἄριστον χειρ-αγωγὸν τὸν Ματθαῖον. Διὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ πύλης εἴσιμεν νῦν, καὶ δεῖ πολλῆς ἡμῖν τῆς σπουδῆς. Ἄν γὰρ ἴδῃ τινὰ μὴ προσέχοντα, ἐκβάλλει τῆς πόλεως. Καὶ γὰρ ἐστὶ βασιλικωτάτη ἡ πόλις καὶ περιφανής· οὐχ ὥσπερ αἱ παρ' ἡμῖν, εἰς ἀγοράν καὶ βασιλεία διηρημένη· ἀλλὰ πάντα βασιλεία τὰ ἐκεῖ.

գրուեն հասանիցեմք : Քանզի ոչ եթէ վայրաց բացարձակութեամբ, այլ կամացն կարգաւորութեամբք լինին մարմնաւորացն բացարձակութիւնք :

Իսկ գու աւագիկ զիրս աշխարհիս հաւատեալ գիտես . եւ զնոր ինչ եւ զհին, եւ զիշխան համարել կարես առ սրովք զինուորեցար յառաջին ժամանակսն, եւ զյօրինիչս մարտից, եւ զպարգեւատուս, զօրագլուխս, որ չեն ինչ քեզ օգուտ . եւ կառ համարիս եթէ ո՛ր յայսմ անուան քաղաքի եղեւ առաջին իշխան, ո՛ր երկրորդ, ո՛ր երրորդ . կամ իւրաքանչիւր որ որչափ ժամանակս կալան . եւ զինչ գործեցեր եւ որպիսի ինչ ուղղութիւնս ցուցեր, զայն եւ յերազի անգամ չտեսանես : Այլ օրինաց որ ինչ ի քաղաքիս յայսմ իցեն, ոչ այլոց յորժամ ճառիցեն, լսել եւ անսալ ախորժես :

Բայց աղէ ասա, զի՞մրդ ակն ունիցիս հանգերձելոց բարութեանցն հառանել, զի եւ բանիցն անգամ չկամիս տեսալ : Այլ թէպէտ եւ յառաջագոյն ոչ, գոնէ այժմ արասցուք : Քանզի ի քաղաքն ոսկեղէն հանգերձեալ եմք մտանել, եթէ Աստուած հրամայեցէ . որ քան զամենայն ոսկի առաւել պատուականագոյն է : Միտ գիցուք հիմանցն եւ գրանց, որ ի շափիղայէ եւ ի մարգարայ ընդելուզեալ են . քանզի ունիմք ընդ մեզ զհմուտն զառաջնորդ զՄատթէոս : Եւ զի ընդ նորա գրուանն այժմ մտանելոց եմք, բազում փութոց պէտք են : Եթէ տեսանիցէ զոր յուլացեալ եւ անյօժար յունկնգրութիւն, հանէ արտաքս ի քաղաքէն : Քանզի արքունական եւ ամենապայծառ է քաղաքն . ոչ որպէս աստու ի վաճառս եւ յարքունիս բաժանեալ է, այլ այն ամենեւին իսկ արքունիք են :

Ἀναπετάσωμεν τοίνυν τὰς πύλας τῆς διανοίας, ἀναπετάσωμεν τὴν ἀκοήν, καὶ μετὰ φρίκης πολλῆς μέλλοντες ἐπιβαίνειν τῶν προθύρων, προσκυνήσωμεν τὸν ἐν αὐτῇ βασιλέα· καὶ γὰρ εὐθὺς ἡ πρώτη προσβολὴ καταπλήξαι δύναται τὸν θεάτην. Κεκλεισμένοι μὲν νῦν εἰσιν ἡμῖν αἱ πύλαι· ὅταν δὲ ἴδωμεν αὐταῖς ἀναπετασθείσας· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ζητημάτων λύσις· τότε ὀψόμεθα πολλὴν ἔνδον τὴν ἀστραπήν. Καὶ γὰρ τοῖς τοῦ πνεύματος ὁδηγούμενος ὀφθαλμοῖς, πάντα σοι ἐπαγγέλλεται δεικνῦναι ὁ τελώνης οὗτος· ποῦ μὲν ὁ βασιλεὺς κάθεται, καὶ τίνα τῶν στρατευμάτων παρεστήκασι· καὶ ποῦ μὲν ἄγγελοι, ποῦ δὲ ἀρχάγγελοι· καὶ τίς τοῖς νέοις πολίταις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τόπος ἀφώρισται· καὶ ποία ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδός· καὶ τίνα ἔλαβον λῆξιν οἱ πρῶτον πολιτευσάμενοι ἐκεῖ, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους, καὶ οἱ μετὰ τούτους· καὶ ὅσα τῶν δῆμων ἐκείνων τὰ τάγματα, καὶ ὅσα τῆς βουλῆς, καὶ πόσαι ἀξιωμαίων διαφοραί.

Μὴ τοίνυν μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς εἰσὶν ὁμῶς, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς μυστικῆς. Εἰ γὰρ ἐπὶ θεάτρου πολλῆς σιγῆς γενομένης, τότε τὰ τοῦ βασιλέως ἀναγινώσκεται γράμματα· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ἅπαντας δεῖ κατεστάλθαι, καὶ ὀρθαῖς ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς ἀκοαῖς ἐστάναι. Οὐ γὰρ ἐπιγίγειν τινός, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου τὰ γράμματα ἀναγινώσκεσθαι μέλλει. Ἄν οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίσωμεν, καὶ αὐτῇ τοῦ πνεύματος ἡ χάρις ὁδηγήσει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἡμᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἤξομεν τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, καὶ πάντων ἐπι-

Բացցուք այսուհետեւ զգրուեալ մտաց մերոց . ընդարձակեցուք զլոկիս . եւ բազում գողութեամբ յորժամ մտանելն լինիցիմք, երկիր պագցուք թագաւորին որ անդ է . քանզի անդէն վաղվաղակի առաջին իսկ յայտնութիւնն կարօղ է զարմացուցանել զտեսողսն : Փակեալ կան մեզ պժմ գրուեքն . իսկ յորժամ բաց տեսանիցեմք զնոսա, այն իսկ է խնդրականացն լուծումն . ապա տեսանիցեմք ի ներքս բազում լուսաւորութիւն : Քանզի հոգւոյն աչօք առաջնորդեալ զամենայն ինչ խոստանայ ցուցանել քեզ մաքսաւորս, թէ ո՛ւր նստի թագաւորն . եւ ո՛րք են զօրքն որ շուրջ զնովան կայցեն . ո՛ւր հրեշտակքն, ո՛ւր հրեշտակապետքն . եւ որպիսի ինչ տեղի նորոց քաղաքացւոց անդ պատրաստեալ է . եւ որ ճանապարհ է որ անդր տանիցի . եւ որպիսի ինչ հանգստեան հասին որք յառաջագոյն անդր զինուորեցան, եւ ո՛րք յետ նոցա, եւ այլք որ զնոցա կնի . եւ ո՛րչափ իցեն դասակք Կնդից այնոցիկ . եւ ո՛րչափ ինչ այլ եւ այլ աստիճանք պատուոցն եւ խորհրդականացն :

Մի այսուհետեւ ամբօրիւ եւ խռովութեամբ մտանիցեմք, այդ խորհրդական լուութեամբ : Զի թէ ի թատերսն յորժամ բազում լուութիւն օւնիցին, ապա ընթեռնուն հրովարտակք թագաւորաց, որչափ եւս առաւել յայսմ քաղաքի պարտ իցէ ամենեցուն ցածնուլ, եւ յոտն կալ ոգւովք եւ լսելեօք : Զի ոչ եթէ երկրաւորի ուրօւք, այդ հրեշտակացն տեառն ընթեռնլոց է գիրն : Եւ եթէ այսպէս զանձինս յարգարեսցուք, եւ շնորհք հոգւոյն բազում ճշմարտութեամբ առաջնորդեսցեն մեզ . եւ անդր իսկ յաթուռն արքունական հասանիցեմք, եւ ամենայնի որ

χρεία, οὐκ εἰς τὸ λύσαι μόνον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μαθεῖν, τίνα χρή λύσαι. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρὸν τὸ τὰ διαπορούμενα δυνηθῆναι εὐρεῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνο ἄπορον, πῶς ἡ Ἑλισάβετ ἀπὸ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς οὖσα, συγγενὴς ἦν τῆς Μαρίας.

Ἄλλ' ἵνα μὴ καταχώσωμεν ὑμῶν τὴν μνήμην πολλὰ συνείροντες, ἐνταῦθα τέως τὸν λόγον στήσωμεν. Ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν εἰς τὸ διεγερθῆναι καὶ τὰ ζητούμενα μόνον μαθεῖν. Εἰ δὲ καὶ τῆς λύσεως ἐρᾶτε, καὶ τούτου πρὸ τῶν λόγων τῶν ἡμετέρων ὑμεῖς κύριοι. Ἄν μὲν γὰρ ἴδω διεγερθέντας καὶ ἐπιθυμοῦντας μαθεῖν, πειράσομαι καὶ τὴν λύσιν ἐπαγαγεῖν· ἂν δὲ χασμωμένους καὶ μὴ προσέχοντας, ἀποκρύψομαι καὶ τὰ ζητήματα καὶ τὴν λύσιν, θείω νόμῳ πειθόμενος· μὴ δότε γάρ, φησι, τα ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· ἵνα μὴ καταπατήσωσι τοῖς ποσὶν αὐτῶν. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ καταπατῶν; ὁ μὴ τίμια ταῦτα ἡγοῦμενος καὶ σεμνά. Καὶ τίς οὕτως ἄθλιός, φησιν, ὥς μὴ σεμνὰ ταῦτα καὶ πάντων ἡγεῖσθαι τιμιώτερα; ὁ μὴδὲ τοσαύτην παρέχων αὐτοῖς σχολήν, ὅσην ταῖς πόρναις γυναιξὶν ἐν τοῖς σατανικοῖς θεάτροις. Ἐκεῖ μὲν γὰρ καὶ διημερεύουσιν οἱ πολλοὶ, καὶ πολλὰ τῶν ἐπὶ τῆς οἰκίας προδιδόασιν, διὰ τὴν ἄκαιρον ἀσχολίαν ταύτην, καὶ μετὰ ἀκριβείας ὅπερ ἂν ἀκούσῃσι κατέχουσι, καὶ ταῦτα ἐπὶ λύμῃ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς φυλάττοντες. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ θεοῦ φθεγγομένου, οὐδὲ μικρὸν ἀνέχονται παραμεῖναι χρόνον. Διὰ τοι τοῦτο οὐδὲν κοινόν ἔχομεν πρὸς τὸν

Գնեւ զինդիրսն , այլ առ իմանալ թէ զինչ եւ զինչ արժան իցէ մեկնել : Քանզի եւ այն չէ փոքր , եթէ զերկրայութեանցն ոք կարիցէ դաանել : Նա եւ այն իսկ երկրայութեան է , թէ զիւրդ Եդիսաբեթ որ զեւտացի էր , եւ ազգաւ ազգական էր Մարեմայ :

Այլ զի մի ծածկեսցուք հեղձուսցուք զյիշատակս ձեր բազմութեամբ բանիցա տաղելոց , առ այժմ առաջ հանգուցուք զբանս : Քանզի բաւական մեզ , առ ի զարթուցանել , եւ զինդրականսն միայն ուսանել : Ապա թէ լուծմանն եւս ցանկանայցէք , եւ յառաջ քան զմեր տսել գուք ձեզէն իսկ տեարք էք : Եւ եթէ տեսից զձեզ զարթուցեալս եւ ցանկացեալս առ ուսանել , ջանացայց եւ զլուծումնն եւս ի սոյն յօգել . ապա եթէ դանդաղեալս եւ անյօժարա յունկնգրութիւն , թաքուցից եւ ես զինդիրս եւ զլուծումնն . առտուածեղէն օրինացն հաւանեալ թէ . Մի տալք զսրբութիւն շանց . եւ մի արկանէք զմարգարիտ առաջի խաղաց , զի մի առ ոտն կոխիցեն : Եւ ո՞վ իցէ որ առ ոտն կոխիցէ : Որ ոչ համարիցի զայս պատուականս եւ պարկեշտս : Եւ ո՞վ , առեն , այնչափ հէք ոք իցէ , որ ոչ պարկեշտս եւ պատուականագոյնս քան զամենայն համարիցի զայս . որ ոչն պարապիցէ սոցա , որչափ ինչ պարապիցէ պոռնկաց եւ թատերաց սատանայականաց : Քանզի անդ եւ զցերեկ ամենայն գեգերին , եւ զբազում ինչ տան պէտա ընդ վայր հարկանեն վասն անօգուտ գատարկութեան , եւ հաւատուեալ զոր ինչ եւ լսիցեն , ունին ի մտի , եւ յապականութիւն ոգւոց իւրեանց զգուշանան բանիցն զոր լսեն : Իսկ առաջ ուր Աստուած իսկ խօսի , եւ ոչ սակաւ ինչ ժամանսան յամել : Վասն այսորիկ չունիմք հա-

οὐρανόν· ἀλλὰ μέχρι ῥημάτων ἡμῖν ἡ πολιτεία. Καίτοιγε, καὶ γέενναν διὰ τοῦτο ἠπειλήσεν ὁ θεός, οὐχ ἵνα ἐμβάλη, ἀλλ' ἵνα πείσῃ φυγεῖν τὴν χαλεπὴν τυραννίδα ταύτην, δι' ὧν ἀκούομεν. Ἡμεῖς δὲ τοῦναντίον ποιούμεν· ἀκούομεν, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς τὴν ἐκεῖ φέρουσαν ὁδὸν τρέχομεν. Καὶ τοῦ θεοῦ κελεύοντος, μὴ μόνον ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν τὰ λεγόμενα, οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνεχόμεθα.

Πότε οὖν πράξομεν, εἰπέ μοι, τὰ κελεύόμενα καὶ τῶν ἔργων ἀψόμεθα· ὅταν μὴδὲ τοὺς ὑπὲρ τούτων λόγους ἀκούειν ἀνεχώμεθα, ἀλλὰ ἀσχάλλωμεν καὶ ἀλύωμεν πρὸς τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν, καίτοι βραχεῖαν οὖσαν σφόδρα; Ἰτα ἡμεῖς μὲν περὶ ψυχρῶν διαλεγόμενοι πραγμάτων, ἂν τοὺς συγκαθημένους μὴ προσέχοντας ἴδωμεν, ὕβριν τὸ πρᾶγμα φάμεν· τὸν θεὸν δὲ καὶ οὐχ ἡγούμεθα παροξύνειν, ὅταν αὐτοῦ περὶ τοιούτων διαλεγομένου, καταφρονήσαντες τῶν λεγομένων, ἐτέρωσε βλέπομεν; Ἀλλ' ὁ μὲν γεγηρακῶς καὶ πολλὴν ἐπελθὼν γῆν, καὶ σταδίων ἀριθμὸν, καὶ πόλεων θέσεις, καὶ σχήματα, καὶ λιμένας, καὶ ἀγοράς, μετὰ ἀκριβείας ἡμῖν ἀπαγγέλλει πάσης. Αὐτοὶ δὲ, οὐδὲ ὅσον ἀπέχομεν τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς πόλεως ἴσμεν, ἢ γὰρ ἂν, καὶ ἐσπουδάσαμεν ἐπιτεμεῖν τὸ μῆκος, εἰ τὸ διάστημα ἔγνωμεν. Οὐ γὰρ τοσοῦτον ἡμῶν ἀφέστηκεν ἡ πόλις ἐκείνη, ὅσον οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν τὸ μέσον· ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον, εἰς ἀμελῶμεν. Ὡσπερ οὖν εἰς σπονδάζωμεν, καὶ ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ ἐπὶ

զորդութիւն ինչ ընդ երկինս . այդ բանիւք միայն են մեր վարք եւ առաքինութիւնք : Նա եւ զգեհնէն վասն այնորիկ սպառնացաւ Աստուած , ոչ զի անդր արկանիցէ , այլ զի հաւանեցողացանիցէ փախչել ի դժնդակ բռնութենէն : Եւ մեք զնորին հակառակն կամ առնեմք , կամ լսել ախորժեմք , եւ հանապազ յայն ճանապարհ որ անդր տանի , ընթանամք : Թէպէտ եւ Աստուած հրաման տայ ոչ միայն լսել , այլ եւ առնել զպատուիրեալն , մեք եւ լսել անգամ չանսամք :

Եւ արդ , աղէ ասա , երբ առնիցեմք զհրամանսն , եւ ձեռն ի գործ արկանիցեմք . ուր եւ զբանս որ վասն այնոցիկ իցեն՝ չախորժեմք լսել . այլ դանդաղիմք եւ վեհերեմք այնմ պարապել , թէպէտ եւ կարի իսկ յոյժ թեթեւագոյնք իցեն : Եւ մեք զըտուրտ իրաց ճառարկեալ խօսիմք . եւ թէ որ զմեւք շուրջն նստիցին , տեսանիցեմք թէ չդնեն միտ , թշնամանա զիրսն համարիմք . եւ Աստուծոյ չհամարիմք բարկանալ յորժամ վասն այսպիսեաց խօսիցի , եւ մեք արհամարհեմք զբանսն , եւ պար անդր հայիցիմք : Այլ ոմն ծեր անցեալ ընդ բազում աշխարհս , եւ զբախանացն եւ զվտաւանացն համարս , եւ զքաղաքաց կայանս եւ զկերպարանս , եւ զնաւահանգստաց եւ զվաճառաց բազում հաւաստեալ եւ ճշգրիտ պատմէ . իսկ մեք եթէ որչափ ինչ հեռի իցեմք յերկնից քաղաքէն , չգիտեմք . եթէ քանայաք հատանել անցանել զերկայնութիւնն , եւ զբացարձակութիւնն գիտեաք : Քանզի ոչ այնչափ ինչ հեռի է ի մէջ քաղաքն , որչափ ընդ երկինս եւ ընդ երկիր իցէ ի միջի . այլ եւս առաւել եթէ հեղգայցեմք : Որպէս զի թէ փութացեմք , եւ ի միտմ իսկ վայրկենի երթեալ ի

τὰς πύλας αὐτῆς ἤξομεν. Οὐ γὰρ μήκει τόπων, ἀλλὰ γνώμῃ τρόπων τὰ διαστήματα ταῦτα ὥρισταί.

Σὺ δὲ τὰ μὲν τοῦ βίου πράγματα μετὰ ἀκριβείας οἶδας, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ ἀρχαῖα, καὶ τὰ παλαιὰ, καὶ ἄρχοντας ἀριθμεῖν δύνασαι, οἷς ἐστρατεύσω τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, καὶ ἀγωνοθέτην καὶ ἀθλοφόρους, καὶ στρατηγούς, τὰ μηδὲν σοι διαφέροντα. Τίς δὲ ἄρχων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γέγονεν, πρῶτος, ἢ δεύτερος, ἢ τρίτος· ἢ πόσον ἑκαστός χρόνον· ἢ τί κατορθώσας καὶ ἐργασάμενος, οὐδὲ ὄναρ ἐφαντάσθης ποτέ. Νόμων δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ κειμένων, οὐδὲ ἐτέρων λεγόντων ἀκούσαι καὶ προσέχειν ὑπομένεις.

Πῶς οὖν, εἰπέ μοι, προσδοκᾷς τεύξεσθαι τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν, μηδὲ τοῖς λεγόμενοις προσέχων; Ἄλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον, νῦν γοῦν τοῦτο ποιῶμεν. Καὶ γὰρ εἰς πόλιν μέλλομεν εἰσιέναι, εἰάν ὁ θεὸς ἐπιτρέπη, χρυσῇν, καὶ χρυσοῦ παντὸς τιμιωτέραν. Καταμάθωμεν οὖν αὐτῆς τὰ θεμέλια, τὰς πύλας τὰς ἀπὸ σαπφείρου καὶ μαργαριτῶν συγκειμένας· καὶ γὰρ ἔχομεν ἄριστον χειρᾶγωγόν τὸν Ματθαῖον. Διὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ πύλης εἰσιμεν νῦν, καὶ δεῖ πολλῆς ἡμῖν τῆς σπουδῆς. Ἄν γὰρ ἴδῃ τινὰ μὴ προσέχοντα, ἐκβάλλει τῆς πόλεως. Καὶ γὰρ ἴσθι βασιλικωτάτῃ ἡ πόλις καὶ περιφανής· οὐχ ὥσπερ αἱ παρ' ἡμῖν, εἰς ἀγοράν καὶ βασιλεία διηρημένη· ἀλλὰ πάντα βασιλεία τὰ ἐκεῖ.

գրունս հասանիցեմք : Քանզի ոչ եթէ վայրաց բացարձակութեամբ, այլ կամացն կարգաւորութեամբք լինին մարմնաւորացն բացարձակութիւնք :

Իսկ դու աւագիկ զիրս աշխարհիս հաւատեալ գիտես . եւ զնոր ինչ եւ զհին, եւ զիշխանս համարել կարես առ որովք զինուորեցար յառաջին ժամանակսն, եւ զյօրինիչս մարտից, եւ զպարգեւատում, զօրագլուխս, որ չեն ինչ քեզ օգուտ . եւ կաս համարիս եթէ ո՛ր յայսմ անուան քաղաքի եղեւ առաջին իշխան, ո՛ր երկրորդ, ո՛ր երրորդ . կամ իւրաքանչիւր որ որչափ ժամանակս կալան . եւ զինչ գործեցեր եւ որպիսի ինչ ուղղութիւնս ցուցեր, զայն եւ յերազի անգամ շտեմանես : Այլ օրինաց որ ինչ ի քաղաքիս յայսմ իցեն, ոչ այլոց յորժամ ճառիցեն, լսել եւ անսալ ախորժես :

Բայց աղէ ասա, զիարդ ահն ունիցիս հանդերձելոց բարութեանցն հասանել, զի եւ բանիցն անգամ չկամիս անսալ : Այլ թէպէտ եւ յառաջագոյն ոչ, գոնէ պժմ արասցուք : Քանզի ի քաղաքն ոսկեղէն հանդերձեալ եմք մտանել, եթէ Աստուած հրամայեսցէ . որ քան զամենայն ոսկի առաւել պատուականագոյն է : Միտ դիցուք հիմանցն եւ դրանց, որ ի շափիղայէ եւ ի մարգարտոյ ընդելուզեալ են . քանզի ունիմք ընդ մեզ զհմուտն զառաջնորդ զՄատթէոս : Եւ զի ընդ նորա դրունսն պժմ մտանելոց եմք, բազում փութոց պէտք են : Եթէ տեսանիցէ զդր յուլացեալ եւ անյօժար յունկնդրութիւն, հանէ արտաքս ի քաղաքէն : Քանզի արքունական եւ ամենապայծառ է քաղաքն . ոչ որպէս աստու ի վաճառս եւ յարքունիս բաժանեալ է, այլ այն ամենեւին իսկ արքունիք են :

Ἀναπετάσωμεν τοίνυν τὰς πύλας τῆς διανοίας, ἀναπετάσωμεν τὴν ἀκοήν, καὶ μετὰ φρίκης πολλῆς μέλλοντες ἐπιβαίνειν τῶν προθύρων, προσκυνήσωμεν τὸν ἐν αὐτῇ βασιλέα· καὶ γὰρ εὐθέως ἡ πρώτη προσβολὴ καταπλήξαι δύναται τὸν θεάτην. Κεκλεισμένοι μὲν νῦν εἰσιν ἡμῖν αἱ πύλαι· ὅταν δὲ ἴδωμεν αὐτὰς ἀναπετασθείσας· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ζητημάτων λύσις· τότε ὁφόμεθα πολλὴν ἔνδον τὴν ἀστραπήν. Καὶ γὰρ τοῖς τοῦ πνεύματος ὁδηγούμενος ὁφθαλμοῖς, πάντα σοι ἐπαγγέλλεται δεικνῦναι ὁ τελώνης οὗτος· ποῦ μὲν ὁ βασιλεὺς κάθεται, καὶ τίνα τῶν στρατευμάτων παρεστήκασι· καὶ ποῦ μὲν ἄγγελοι, ποῦ δὲ ἀρχάγγελοι· καὶ τίς τοῖς νέοις πολίταις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τόπος ἀφώρισται· καὶ ποία ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδός· καὶ τίνα ἔλαβον λῆξιν οἱ πρῶτον πολιτευσάμενοι ἐκεῖ, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους, καὶ οἱ μετὰ τούτους· καὶ ὅσα τῶν δῆμων ἐκείνων τὰ τάγματα, καὶ ὅσα τῆς βουλῆς, καὶ πόσαι ἀξιωμαίων διαφοραί.

Μὴ τοίνυν μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς εἰσίσωμεν, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς μυστικῆς. Εἰ γὰρ ἐπὶ θεάτρου πολλῆς σιγῆς γενομένης, τότε τὰ τοῦ βασιλέως ἀναγινώσκεται γράμματα· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης ἅπαντας δεῖ κατεστάλθαι, καὶ ὀρθαῖς ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς ἀκοαῖς ἐστάναι. Οὐ γὰρ ἐπιγίειν τινός, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἀγγέλων δεσπότου τὰ γράμματα ἀναγινώσκεσθαι μέλλει. Ἄν οὕτως ἑαυτοὺς ῥυθμίσωμεν, καὶ αὐτῇ τοῦ πνεύματος ἡ χάρις ὁδηγήσει μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ἡμᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἤξομεν τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν, καὶ πάντων ἐπι-

Բացցուք պստուհեան զգրուեն մտաց մերոց . ընդարձակեացուք զսեղիս . եւ բազում գողութեամբ յորժամ մտանեն լինիցիմք, երկիր պագցուք թագաւորին որ անդ է . քանզի անդէն վաղվաղակի առաջին իսկ յայտնութիւնն կարօղ է զարմացուցանել զտեսողսն : Փակեալ կան մեզ պժմ գրուենքն . իսկ յորժամ բաց տեսանիցեմք զնոսա , այն իսկ է խնդրականացն լուծումն . ապա տեսանիցեմք ի ներքս բազում լուսաւորութիւն : Քանզի հոգւոյն աչօք առաջնորդեալ զամենայն ինչ խոստանայ ցուցանել քեզ մաքսաւորս , թէ ո՛ւր նստի թագաւորն . եւ ո՛րք են զօրքն որ շուրջ զնովան կայցեն . ո՛ւր հրեշտակքն , ո՛ւր հրեշտակապետքն . եւ որպիսի ինչ տեղի նորոց քաղաքացւոց անդ պատրաստեալ է . եւ որ ճանապարհ է որ անդր տանիցի . եւ որպիսի ինչ հանգստեան հասին որք յառաջագոյն անդր զինուորեցան , եւ ո՛րք յետ նոցա , եւ պլք որ զնոցա կնի . եւ ո՛րչափ իցեն դասակք գնդից այնոցիկ . եւ ո՛րչափ ինչ պլ եւ պլ աստիճանք պատուոցն եւ խորհրդականացն :

Մի պստուհեան ամբոխիւ եւ խռովութեամբ մտանիցեմք, այլ խորհրդական լուութեամբ : Զի թէ ի թատերոն յորժամ բազում լուութիւն ունիցին, ապա ընթեռնուն հրովարտակք թագաւորաց, որչափ եւս առաւել յայսմ քաղաքի պարտ իցէ ամենեցուն ցածնուլ, եւ յոտն կալ ոգւովք եւ լսելեօք : Զի ոչ եթէ երկրաւորի ուրուք, այլ հրեշտակացն տեսան ընթեռնլոց է գիրն : Եւ եթէ այսպէս զանձինս յարդարեսցուք, եւ շնորհք հոգւոյն բազում ճշմարտութեամբ առաջնորդեսցեն մեզ . եւ անդր իսկ յաթոռն արքունական հասանիցեմք, եւ ամենայնի սր

τευξόμεθα τῶν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ πατρὶ καὶ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Η'

Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ
παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

ΠΩΣ οὖν φησιν ὁ Λουκᾶς, ὅτι ἐπὶ
τῆς φάτνης κείμενον ἦν; ὅτι τεκοῦσα μὲν
εὐθέως αὐτὸ κατέκλινεν ἐκεῖ. Ἄτε γὰρ πολ-
λῶν συνιόντων διὰ τὴν ἀπογραφὴν, οὐκ ἦν
οἰκίαν εὐρεῖν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Λουκᾶς ἐπι-
σημαίνεται λέγων· ὅτι διὰ τὸ μὴ εἶναι τό-
πον ἀνέκλινεν αὐτόν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ
ἀνείλετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. Ὁμοῦ
τε γὰρ ἐπέβη τῆς Βηθλεὲμ, καὶ τὰς ὠδῖνας
ἔλυσεν· ἵνα μαθῆς κἀντεῦθεν τὴν οἰκονο-
μίαν ἅπασαν· καὶ ὅτι οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς
ἔτυχε ταῦτα ἐγίνετο· ἀλλὰ κατὰ πρόνοιάν
τινα θεῖαν καὶ προφητείας ἀκολουθίαν,
ταῦτα πάντα ἐπληροῦτο.

Ἀλλὰ τί τὸ πείσαν αὐτοὺς προσκυνῆ-
σαι; οὔτε γὰρ ἡ παρθένος ἐπίσημος ἦν,
οὔτε ἡ οἰκία περιφανής, οὔτε ἄλλο τι τῶν
δρωμένων ἱκανὸν καταπληῆξαι καὶ ἐπισπάσα-
σθαι. Οἱ δὲ οὐ μόνον προσκυνοῦσιν, ἀλλὰ καὶ

անդ բարութիւնքն են հասանեմք շնորհօքն
եւ մարդասիրութեամբ տեառն մերոյ Յի-
սուսի քրիստոսի . ընդ որում հօր միանդա-
մայն եւ հոգւոյն սրբոյ փառք, իշխանու-
թիւն եւ պատիւ այժմ եւ միշտ եւ յաւի-
տեանս յաւիտենից . ամէն :

Ճ Ա Ռ Ը .

Իբրեւ եկին ի տունն, տեսին զմանուկն
հանդերձ Մարեմաւ մարբն իւրով :

Եւ զեմօրդ Ղուկաս առիցէ, թէ ի մը-
սուրն գնէր մանուկն . եւ Մատթէոս թէ
առ մօրն : Զի մայրն իբրեւ ծնաւ, վաղվա-
ղակի դադարեցոյց զմանուկն ի մսուրն :
Քանզի ի բազմութենէն որ ժողովեալ էին
վասն աշխարհագրին, չէր սւրբք մարթ տուն
գտանել . զոր Ղուկաս իսկ նշանակէ յոսելն,
եթէ վասն զի չէր նոցա տեղի յիջաւանին :
Եւ ապա յետ այնր առեալ ունէր զնա ի
վերայ ծնկաց Մարիամ : Անդէն վաղվաղակի
իբրեւ հասին ի Բեթղահէմ, ստիպեցին եր-
կունքն եւ ծնաւ . զի եւ այսու եւս ուսա-
նիցիս զնա իսկ զտեսչութիւնն . զի ոչ վայ-
րապար կամ յանկարծադէպ ինչ իրք գոր-
ծէին, այլ ըստ աստուածեղէն իմն առա-
ջնորդութեան ըստ կանխառաց կարգի մար-
գարեութեանն կատարէր ամենայն :

Եւ արդ զի՞նչ ինչ հաւանեցուցանէր ըզ-
մոգոսն երկիր պագանել . զի ոչ կոյսն ինչ
նշանաւոր, եւ ոչ տունն ինչ երեւելի, եւ
ոչ այլ ինչ սպառք՝ որ կարէին զարմացուցա-
նել եւ յորդորել : Այլ նոքա ոչ միայն երկիր

ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν δῶρα προσάγουσι, καὶ δῶρα, οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ὡς θεῷ. Ὁ γὰρ, λιβανωτὸς καὶ ἡ σμύρνα τούτου σύμβολον ἦν.

Τί οὖν τὸ πείσαν αὐτούς; τὸ παρασκευάσαν οἴκοθεν ἀναστῆναι καὶ τοσαύτην ἐλθεῖν ὁδόν. Τοῦτο δὲ ἦν ὃ τε ἀστήρ, καὶ ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ γενομένη τῇ διανοίᾳ αὐτῶν ἑλλαμψις, κατὰ μικρὸν αὐτοὺς πρὸς τὴν τελειοτέραν ὁδηγοῦσα γινῶσιν. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῦτο ἦν, τῶν φαινομένων εὐτελῶν ὄντων ἀπάντων, τοσαύτην ἐπεδείξαντο τιμὴν. Διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη καὶ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή· ἵνα γυμνήν τῶν μάγων ἰδῆς τὴν φιλοσοφίαν, καὶ μάθῃς, ὅτι οὐχ ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ, ἀλλ' ὡς θεῷ προσήεσαν καὶ εὐεργέτη. Διόπερ οὐδενὶ τῶν ὀρωμένων ἐξωθεν ἐσκανδαλίζοντο, ἀλλὰ καὶ προσεκύνουν καὶ δῶρα προσῆγον, τῆς μὲν ἰουδαϊκῆς ἀπηλλαγμένα παχύτητος. Οὐδὲ γὰρ πρόβατα καὶ μόσχους ἔθυσαν, τῆς δὲ ἐκκλησιαστικῆς ἐγγύς ὄντα φιλοσοφίας. Ἐπίγνωσιν γὰρ καὶ ὑπακοὴν καὶ ἀγάπην αὐτῷ προσῆγον.

Χρηματισθέντες δὲ κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Θέα καὶ τεῦθεν τὴν πίστιν αὐτῶν, πῶς οὐκ ἐσκανδαλίσθησαν, ἀλλ' εἰσὶν εὐήνιοι καὶ εὐγνώμονες, καὶ οὐ θορυβοῦνται, οὐδὲ διαλογίζονται πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες· καὶ μὴν εἰ

պագանէին, այլ եւ զգանձս եւս բացեալ մատուցանէին պատարագս . եւ պատարագս ոչ իբրեւ մարդոյ, այլ իբրեւ Աստուծոյ : Քանզի կնդրուին եւ զմուռս այնմ նշանակիչք են :

Իսկ զի՞նչ ինչ արդեւք հաւանեցոյց զնոսա ի տանէ ելանել, եւ զայնչափ վայրս հատանել անցանել : Այլ աստղն գուշակ, եւ Աստուծոյ զմիտսն յորդորել հոգեւոր լուսաւորութեամբ՝ առ սակաւ սովաւ առաջնորդել ածել ի կատարեալ գիտութիւնն : Զի թէ պոսպէս չէր, ապա ոչ յորժամ զայնպիսի աղքատութիւնն տեսանէին, առնուին յանձն զայնպիսի պատիւ առնել մանկանն . զի ոչինչ պատուական տեսանէին անդ, այլ զմտուրն եւ զխուզ եւ զմայրն աղքատ : Եւ զի մերկ իսկ տեսանիցես զմոգացն իմատութիւն, եւ ուսանիցիս զի ոչ իբրեւ մարդոյ լոկոյ, այլ իբրեւ Աստուծոյ բարերարի մատուցեալ երկիր պագանէին : Քանզի եւ ոչ իւրք զձուձ իրօք՝ զոր տեսանէին, գայթազդէին . այլ եւ երկիր պագանէին եւ պատարագս մատուցանէին, օտարացեալք զատեալք ի հրէական թանձրութենէն : Զի ոչ արջառս կամ ոչխարս զենուին, այլ զեկեղեցական պաշտօնն յառաջագոյն նկարեալ յանձինս ցուցանէին : Քանզի զզգաստութեան գիտութիւն եւ զհնազանդութիւն եւ զսէր մատուցանէին նմա :

Եւ հրաման առին, ասէ, ի տեսլեան, զի մի անդրէն դառնայցեն առ Հերովդէս, այլ ընդ այլ ճանապարհ գնասցեն անդրէն յաշխարհ իւրեանց : Եւ արդ տես աստ զհաւատս նոցա . զի ոչ գայթազդեցան, այլ հլուք եւ հպատակք գտանէին յամենայնի . եւ զի ոչ խռովէին ինչ, եւ ոչ զմտաւ այն-

μέγα τὸ παιδίον ἐστὶ τοῦτο καὶ ἔχει τινα ἰσχὺν, τίς χρεῖα φυγῆς καὶ λαθραίας ἀναχωρήσεως; καὶ τί δὴ ποτε φανερώς ἐλθόντας ἡμᾶς, καὶ μετὰ παρρησίας καὶ πρὸς δῆμον τοσοῦτον καὶ πρὸς βασιλέως μανίαν στάντας, ὡς δραπετάς καὶ φυγάδας ἐκπέμπει ὁ ἄγγελος τῆς πόλεως; Ἄλλ' οὐδὲν τούτων οὔτε εἶπόν, οὔτε ἐνενόησαν. Τοῦτο γὰρ μάλιστα πίστεως, τὸ μὴ ζητεῖν εὐθύνας τῶν προστεταγμένων, ἀλλὰ πείθεσθαι τοῖς ἐπιταττομένοις μόνον.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν. ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται τῷ Ἰωσήφ κατ' ὄναρ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον. Ἄξιον ἐνταῦθα διαπορῆσαι καὶ ὑπὲρ τῶν μάγων, καὶ ὑπὲρ τοῦ παιδίου. Εἰ γὰρ καὶ ἐκεῖνοι μὴ ἐθορυβήθησαν, ἀλλὰ μετὰ πίστεως πάντα ἐδέξαντο, ἡμᾶς ἄξιον ζητῆσαι, διατί μὴ παρόντες οἰζύνονται ἐκεῖνοι καὶ τὸ παιδίον· ἀλλ' οἱ μὲν εἰς Περσίδα, τὸ δὲ εἰς Αἴγυπτον φυγαδεύεται μετὰ τῆς μητρός; Ἀλλὰ τί; ἔδει αὐτὸν ἐμπεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἡρώδου, καὶ ἐμπέσοντα μὴ κατακόπτεσθαι; Ἄλλ' οὐκ ἂν ἐνομίσθη σάρκα ἀνεληφέναι· οὐκ ἂν ἐπιστεύθη τῆς οἰκονομίας τὸ μέγεθος. Εἰ γὰρ τούτων γενομένων, καὶ πολλῶν ἀνθρωπίνως οἰκονομουμένων, ἐτόλμησαν εἰπεῖν τινὲς ὅτι μῦθος ἢ τῆς σαρκὸς ἀνάληψις, ποῦ οὐκ ἂν ἐξέσπασαν ἀσεβείας, εἰ πάντα θεοπρεπῶς καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἔπραττε;

Τοὺς δὲ μάγους ἐκπέμπει ταχέως, ὁμοῦ μὲν διδασκάλους ἀποστέλλων τῇ Περσῶν

պիտի ինչ ամէին, թէ մեծ ինչ որ էր մա-
նուկն եւ զօրաւոր, ընդէ՞ր հրամանն տայ
գաղտ փախչել. զի անտի յայտ եկաք եւ հա-
մարձակեցաք առ ազգն եւ թագաւորն, եւ
աստի գաղտագողի արձակէ զմեզ հրեշտակ
քաղաքիս. այլ ոչինչ պսպիտի զմտաւ ա-
ծէին, եւ ոչ խօսեցան ինչ: Այսպիսի իսկ
միտք պատշաճնն առ հաւատս. ոչ համարս
խնդրել, այլ հաճել հնազանդել հրամանացն
սր տացին:

Եւ յետ գնալոյ, ասէ, մոգուցն, ահաւ-
ասիկ հրեշտակ յայտնէր Յովսէփայ. Արի
առ, ասէ, զմանուկն եւ զմայր իւր, եւ փա-
խիր յերկիրն եգիպտացւոց: Աստ այսր եւ
անգր հարկանելոյ զմիտս է եւ վասն մոգուցն
եւ վասն մանկանն. զի թէ նորա ոչինչ խռ-
վեցան, այլ մեծաց հաւատոց ցուցին մեզ
նշանակ, սակայն պարտ է խնդրել, թէ ըն-
դէ՞ր մինչ անգէնն իսկ էին՝ չապրեցան ի կաս-
կածոյն ոչ մանուկն եւ ոչ մոգքն. զի նորա
ի Պարսից աշխարհն անկան փախստական,
եւ սա մարքն հանդերձ յեգիպտոս: Այլ
պարտ էր, ասեն, եւ անկանել ի ձեռս Հե-
րովդէի, եւ ոչ ֆեասել ինչ: Այլ ոչ համա-
րէր եթէ արդարեւ ճշմարտութեամբ մարմին
առ, եւ ոչ հաւատարիմ լինէր տնտեսու-
թեանն մեծութիւն: Զի թէ այս ամենայն
եղել, եւ բազում եւս այլ իրք մարդկե-
ղէնք մատակարարեցան, սակայն իշխեցին
ասել ոմանք՝ եթէ առասպելք եւ համբաւք
են զմարմինն առնուլ, զիարդ ոչ ի մեծամեծ
ամպարշտութիւնս անկանէին, եթէ ամենայն
ուրեք զԱստուծոյ զպատշաճնն եւեթ էր ցու-
ցեալ ըստ իւրում ամենազօր զօրութեան:

Այլ զմոգան արձակէր վաղվաղակի, զի
միանգամայն եւ վարդապետս եւս Պարսից

χώρα, ὁμοῦ δὲ ἐκκόπτων τοῦ τυράννου τὴν μανίαν, ἵνα μάθῃ ὅτι ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ πράγμασι, καὶ τὸν θυμὸν σβέσῃ, καὶ τῆς ματαιοπονίας αὐτὸν ἀπαγάγῃ ταύτης. Οὐ γὰρ δὴ τὸ μετὰ παρρησίας περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μετ' εὐκολίας αὐτοὺς ἀπατᾶν, τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἄξιον. Οὕτω γοῦν καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἠπάτησε, καὶ δυνάμενος φανερῶς τὸν ἐκείνων πλοῦτον εἰς τὰς τῶν Ἑβραίων μεταστῆσαι χεῖρας, λάθρα καὶ μετὰ ἀπάτης κελεύει τοῦτο ποιεῖν· ὅπερ οὐκ ἔλαττον τῶν ἄλλων σημείων φοβερόν αὐτὸν παρὰ τοῖς ἐναντίοις ἐποίησεν.

Οἱ γοῦν Ἀσκαλωνῖται καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, ἥνίκα τὴν κιβωτὸν ἔλαβον, καὶ πληγέντες λοιπὸν παρήνουν τοῖς οἰκείοις μὴ πολεμεῖν, μηδὲ ἐξ ἐναντίας ἵστασθαι, μετὰ τῶν ἄλλων θαυμάτων καὶ τοῦτο εἰς μέσον ἤγον λέγοντες· ἵνα τί βαρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν, καθὼς ἐβάρυνεν Αἴγυπτος καὶ Φαραώ; οὐχ ὅτε ἐνέπαιξεν αὐτοῖς, τότε ἐξαπέστειλε τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθον; Ταῦτα δὲ ἔλεγον τῶν ἄλλων σημείων τῶν φανερῶς γενομένων οὐκ ἔλαττον καὶ τοῦτο νομίζοντες εἶναι, εἰς τὴν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τῆς μεγαλωσύνης ἀπόδειξιν. Ὅ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν, ἱκανὸν ἐκπληῆξαι τὸν τύραννον.

Ἐννόησον γὰρ οἷα πάσχειν εἰκὸς ἦν τὸν Ἡρώδην, καὶ πῶς ἀποπνίγεσθαι ἀπατηθέντα παρὰ τῶν μάγων καὶ οὕτω καταγελασθέντα. Τί γὰρ, εἰ μὴ γέγονε βελτίων; οὐ τοῦ ταῦτα οἰκονομήσαντος. Ἐγκλημα, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου μανίας ἢ ὑπερβολή· μηδὲ

աշխարհին առաքեսցէ . եւ ընդ այնմ՝ զի եւ զկատաղութիւն մարգարիտոշ բռնաւորին ցածուցէ . զի ուսցի թէ յանօգուտ իրա յանգգնի . եւ զցասուած շիջուցէ , եւ ի զուր աշխատութենէն մերժեսցէ : Քանզի ոչ միայն հարստութեամբ յաղթել թշնամեացն , այլ գիւրադործ իրօք ունել արժանի է նորա զօրութեանն : Այսպէս եւ զեգիպտացիսն հրէիւքն խաբեաց . թէպէտ եւ կարող էր յայտնի զմեծութիւնն եգիպտացւոց հանել տալ ի ձեռս եբրայեցւոցն , սակայն գաղտնի եւ պատրանօք հրամայէր զնոյն առնել . որ եւ ոչ սակաւ ինչ քան զայլ մեծամեծ նշանս ցուցանէր զնա ահագին առաջի թշնամեացն :

Իսկ ասկաղոնացիքն եւ այլքն ամենեքեան՝ յորժամ առին զտապանսկն , եւ հարկանէին հարուածովք , տային խրատ միմեանց՝ չպատերազմել , եւ ոչ կալ հակառակ այլոցն եւս նշանաց . եւ այսպիսի իմն միտս ի մէջ բերեալ՝ ասէին , թէ Ընդէ՞ր խստացուցանէք զսիրտս ձեր , որպէս խստացուցին եգիպտացիքն եւ Փարաւոնն . ոչ ապաքէն յորժամ խաղացն ընդ նոսա Աստուած , ապա արձակեցին զժողովուրդն : Զայս ասելով ոչինչ փոքր քան զայլ մեծամեծ նշանս ցուցանէին , այլ զօրութեանն եւ մեծութեան Աստուծոյ համարէին հանգէս : Նոյնպէս եւ որ առան եղեւ կարէր ստրկացուցանել զխստապարանոցսն :

Եւ արդ միտ դիր , որպիսի ինչ պարտ էր տանջանօք տանջել Հերովդէի եւ հեղձնուլ եւ մղձկնել , յորժամ լուաւն՝ եթէ այնպէս խաբեցաւ ի մոգուցն : Եւ արդ եթէ չեղեւ պիտանի , ոչ այնր ինչ մնաս էր՝ որ զայն այնպէս մատակարարեաց , այլ նորա կատա-

ραχθῆς, μηδὲ εἴπης, τί ποτε τοῦτό ἐστι; καὶ μὴν στεφανοῦσθαι με ἔδει καὶ ἀνακηρύττεσθαι· καὶ λαμπρὸν εἶναι καὶ περὶ φανῇ, πρόσταγμα πληροῦντα δεσποτικόν. Ἀλλ' ἔχων τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα, φέρῃς γενναίως, εἰδὼς ὅτι μάλιστα αὕτη τῶν πνευματικῶν ἡ ἀκολουθία ἐστὶ, τὸ πανταχοῦ πειρασμούς συγκεκληρωμένους ἔχειν.

Ὅρα γοῦν οὐκ ἐπὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ παιδίου τοῦτο γινόμενον μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἐκείνων. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λάθρα ἀνακηροῦσιν ἐν τάξει φυγᾶδων· καὶ αὕτη πάλιν οὐδέποτε τὴν οἰκίαν ὑπερβᾶσα, μακρὰν οὕτω ταλαιπωρίας ὁδὸν ὑπομένειν κελεύεται, διὰ τὸν θαυμαστὸν τοῦτον τόπον καὶ τὰς πνευματικὰς ὁδοῦσας.

Καὶ θεὰ τὸ παράδοξον πάλιν. Παλαιστίνην μὲν ἐπιβουλεύει· Αἴγυπτος δὲ ὑποδέχεται, καὶ διασώζει τὸν ἐπιβουλεῦόμενον. Οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐπὶ τῶν παίδων τοῦ πατριάρχου τύποι συνέβαινον· ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. Πολλὰ γοῦν διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινομένων τότε προανεκηρύττετο, τῶν ὕστερον συμβαίνειν μελλόντων· ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ πώλου γέγονε. Φανεῖς τοίνυν ὁ ἄγγελος, οὐχὶ τῇ Μαρίας, ἀλλὰ τῇ Ἰωσήφ διαλέγεται· καὶ τί φησιν;

Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα οὐκ ἔτι λέγει, τὴν γυναῖκά σου· ἀλλὰ, τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τόκος ἐξέβη, καὶ ἡ ὑποψία ἐλύθη, καὶ ὁ ἀνὴρ ἐπιστῶθη, μετὰ παρρησίας λοιπὸν διαλέγεται ὁ ἄγγελος, οὔτε παιδίον, οὔτε γυναῖκα αὐτοῦ καλῶν· ἀλλὰ, τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ

զայցեն ի վերայ, մի իշխեսցես ասել, եթէ չէի այսմ արժանի, այդ պատուոյ եւ պսակի եւ պայծառագոյն երեւելի լինելոյ, քանզի զհրամանն տերունի կատարեցի: Այդ ունիս օրինակ տանելոյ ամենայնի ժողովալու թեամբ, ի վերայ հասեալ թէ մանաւանդ այն է կարգ հոգեւոր իրաց, ամենայն ուրեք փորձութիւնս վիճակակիցս ունել:

Եւ արդ տես զայնպիսի աղէտս. ոչ միայն ի վերայ մանկանն եւ մօրն հասանէին, այդ եւ ի վերայ պլազգեացն մոգուց: Զի եւ նորա դաղտագողի փախչէին. եւ մայր մանկանն հանգերձ մանկամբն որ ոչ երբեք դիտեր զայլոյ տուն, բայց միայն զիւրն, անկեալ ի տառապանս, դէմ եղեալ տարագէմ՝ զնայր յօտար երկիր հրամանաւ՝ վտանս սքանչելի ծննդեանն եւ հոգեւոր երկանցն:

Եւ անդ էր տեսանել զարմանալի եւ չքնաղ իրս: Զի պաղեստինացւոց աշխարհն նենգէր եւ հալածական առնէր, եւ Եգիպտոս ընդաւնէր եւ ապրեցողացնէր զհալածականն: Քանզի ոչ եթէ միայն յորդիս նահապետին նկարէին իրքն՝ որ յապայ լինելոց էին, այլ եւ ի տէրն իսկ գլխովին: Զի որ յայնժամ ի մանկութեանն ի նա նկարէին, յառաջագոյն քարոզէին զայլսն եւս որ յետոյ էին լինելոց, որպէս իշովն եւ յովանակուն եղել: Եւ արդ երեւէր հրեշտակ, ոչ Մարեմայ՝ այդ Յովոեփայ. եւ զինչ ասիցէ:

Արի առ, ասէ, զմանուկդ եւ զմայր իւր: Եւ ընդէր ոչ ասիցէ զկին քո, այդ զմայր մանկանդ: Այդ քանզի ծնունդն կատարեցաւ, եւ կարծիքն բարձան, եւ սյրն հաւատաց, ապա այնուհետեւ համարձակութեամբ ասէր հրեշտակն, ոչ զմանուկն եւ զկին քո, այդ զմանուկն եւ զմայր իւր, եւ փախիր

φεῦγε εἰς Αἴγυπτον. Καὶ τὴν αἰτίαν λέγει τῆς φυγῆς, μέλλει γὰρ ὁ Ἡρώδης, φησὶ, ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ οὐκ ἐσκανδαλίσθη· οὐδὲ εἶπεν, αἶνιγμα τὸ πρᾶγμα ἐστὶ. Σὺ πρώην ἔλεγες, ὅτι σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ νῦν οὐδὲ ἑαυτὸν σώζει, ἀλλὰ φυγῆς ἡμῖν χρεῖα, καὶ ἀποδημίας καὶ μακρᾶς μεταναστάσεως; ἐναντία τῇ ὑποσχέσει τὰ γινόμενα. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων λέγει· πιστὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ· οὐδὲ περιεργάζεται τῆς ἐπανόδου τὸν χρόνον, καὶ ταῦτα τοῦ ἀγγέλου ἀδιορίστως αὐτὸν τεθεικότος. Ἔως γὰρ ἂν εἴπω σοι, ἴσθι ἐκεῖ. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ πρὸς τοῦτο ἐνάρκησεν, ἀλλ' ὑπακούει καὶ πείθεται, πάντας μετὰ χαρᾶς τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένων. Καὶ γὰρ ὁ φιλόανθρωπος θεὸς τοῖς ἐπιπόνοις τούτοις καὶ ἡδέα ἀνέμιξεν· ὅπερ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀγίων ποιεῖ, οὔτε τοὺς κινδύνους, οὔτε τὰς ἀνέσεις συνεχεῖς τιθεῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων καὶ δι' ἐκείνων ὑφαίνων τὸν τῶν δεκαίων βίον. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε.

Σκόπει γὰρ, εἶδε κύουσαν τὴν παρθένον· εἰς ταραχὴν αὐτὸν ἐνέβαλε τοῦτο καὶ τὸν ἔσχατον θόρυβον· ἐπὶ μοιχείᾳ γὰρ τὴν κόρην ὑπώπτευσεν. Ἀλλ' εὐθέως ἐπέστη ὁ ἄγγελος, τὴν τε ὑποψίαν λύων, καὶ τὸν φόβον ἀναιρων τοῦτον· καὶ τὸ παιδίον τεχθὲν ὄρων, χαρὰν ἐκαρπώσατο μεγίστην. Πάλιν τὴν χαρὰν ταύτην κίνδυνος οὐ μικρὸς διαδέχεται, τῆς πόλεως ταραττομένης, καὶ τοῦ

յերկիրն եդիպտացւոց : Նա եւ զպատճառսն իսկ ասէ , եթէ Հերովդէս ի խնդիր է կորուսանել զանձն մանկանդ :

Եւ թէպէտ եւ լուաւ Յովսէփ , ոչինչ գայլթագղեցաւ ի միտսն . եւ ոչինչ ասաց թէ ծաղր իմն են իրքս : Ոչ յառաջագոյն ասէիր եթէ փրկելոց է զժողովուրդն . դա աւագիկ եւ զանձն եւս չկարէ փրկել . եւ փախչել Հասանիցէ եւ մարդապուր լինել եւ յօտար աշխարհ երթալ . թէ այս այսպէս իցէ , ապա աւետիքն չեն աւետիք : Այդ քանզի Հաւատացեալ էր յոյժ պրն , ոչինչ ասաց այսպիսի . նա եւ ոչ զժամանակ դարձին քննէր ուսանել . եւ ոչ հրեշտակն ինչ եդ նմա ժամ , այդ խառն ի խուռն ասէ : Անդ լինիջիր մինչեւ ասացից քեզ : Սակայն եւ ընդ այն չդանդաղեցաւ , այդ յանձն առնոյր յօժարութեամբ ուրախութեամբ համբերել փորձանաց : Իսկ մարդասէրն Աստուած ընդ նեղութիւնս եւ միսթարութիւնս խառնեաց . որպէս եւ առ ամենայն սրբովք իսկ առնէ . զի ոչ բնաւ նեղութիւնս ածէ ի վերայ , եւ ոչ ամենեւին անդորրութիւնո , այդ հասարակախառն երկրքումը կողմամբք անկանէ զառաքինութիւնս արդարոց . որպէս եւ անդ իսկ արար :

Եւ արդ տես , զի նայեցաւ ընդ կոյսն յղի , եւ ած զնա ի խռովութիւն . եւ յայնպիսի խռովութիւն , զի ի շնութենէ կարծէր զյղութիւնն : Այդ վաղվաղակի գայր հասանէր հրեշտակն , եւ զկարծիսն բառնայր , եւ զխռովութիւնն փարատէր , եւ տեսլեամբ մանկանն վայելէր ի մեծի ուրախութեան : Իսկ զայսպիսի ուրախութիւն վիշտքն դարձուցանէին ի տրտմութիւն . զի լսէր թէ քաղաքն խռովեցաւ , եւ թագաւ

βασιλέως μαινομένου, καὶ τὸν τεχθέντα ἐπιζητοῦντος. Ἀλλὰ τὸν θόρυβον τοῦτον ἑτέρα πάλιν διεδέξατο χαρά· ὁ ἀστήρ, καὶ ἡ τῶν μάγων προσκύνησις. Πάλιν μετὰ τὴν ἡδονὴν ταύτην φόβος καὶ κίνδυνος.

Ζητεῖ γάρ, φησιν, Ἡρώδης τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Καὶ πάλιν ὁ ἄγγελος μηνύει καὶ φυγεῖν καὶ μετανίστασθαι ἀνθρωπίνως· θαυματοργεῖν γὰρ τέως οὐκ ἔδει. Εἰ γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας θαύματα ἐπεδείξατο, οὐδ' ἂν ἐνομισθῇ ἄνθρωπος εἶναι. Διάτοι τοῦτο, οὐδὲ ἀπλῶς ναὸς πλάττεται, ἀλλὰ καὶ κύησις γίνεται, καὶ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος, καὶ ὠδίνες καὶ τόκος, καὶ γαλακτοτροφία, καὶ διαπαντὸς ἡσυχία τοῦ χρόνου, καὶ ἀναμένει τὴν ἀνδράσι πρέπουσαν ἡλικίαν· ἵνα διὰ πάντων εὐπαράδεκτον γένηται τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον.

Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα ἐγένετό, φησιν, ἐξ ἀρχῆς; Διὰ τὴν μητέρα, διὰ τὸν Ἰωσήφ, διὰ τὸν Συμεὼν μέλλοντα ἀπιέναι λοιπόν, διὰ τοὺς ποιμένας, διὰ τοὺς μάγους, διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Εἰ γὰρ ἐβούλοντο προσέχειν μετὰ ἀκριβείας τοῖς γινομένοις, οὐ μικρὰ καὶ ἐντεῦθεν ἂν πρὸς τὰ μέλλοντα ἐκαρπώσαντο.

Εἰ δὲ μὴ λέγουσιν οἱ προφηταὶ τὰ περὶ τῶν μάγων, μὴ θορυβηθῆς· οὔτε γὰρ πάντα προεῖπον, οὔτε πάντα ἐσιώπησαν. Ὡσπερ γὰρ τὸ μηδὲν ἀκούσαντας ἰδεῖν παραγεγόμενα τὰ πράγματα, πολλὴν ἐποίει τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θόρυβον· οὕτω καὶ τὸ πάντα μαθεῖν, καθεύδειν παρεσκεύαζε τὸν

որն գիւտացաւ խնդրել զանձն մանկանն : Այդ զայն տրամուկութիւն այլ մեւս եւս ուրախու-
թիւն մտաւցուցանէր . զի ասող երեւէր, եւ
մոգք ի հեռուստ գային յերկրպագութիւն :
Եւ դարձեալ զայն ուրախութիւն, հասեալ
այլոց աղետից ի վերայ՝ չառնէին յուշ :

Խնդրէ, ասէ, Հերովդէս զանձն մանկանդ :
Եւ փախչել եւ մարդապաւր լինել մարդկո-
րէն պարտ էր : Եւ ընդէր արգելք : Այդ
քանզի չէր պարտ եւ պատշաճ անդէն ի մա-
տաղ հասակին ցուցանել սքանչելիս . զի մի
այնպէս կարծիցի թէ եւ չեղեւ իսկ մարդ :
Առոն որոյ եւ ոչ վայրապար տաճար ինչ ի
բնակութիւն ստեղծանէր, այդ յղութիւն
ճշմարիտ, եւ իննամսեայ ժամանակաց ծախք
եւ երկունք եւ ծնունդ եւ կաթամբ սնանել .
եւ մեղմով ըստ մարմնայն գայր կարգաւ յա-
ճուած եւ ի հասակ առն կատարելոյ, զի
ամենեւին լինիցի դիւրընկալ խորհուրդ տըն-
տեսութեանն :

Եւ ընդէր, ասեն, այնչափ նշանք եղեն
ի սկզբան ծննդեանն : Առոն մօրն, վասն
Յովսեփայ, վասն Շմաւոնի եւ վասն հո-
վուացն, վասն մոգուցն եւ վասն նոցին իսկ
հրէիցն ամենեցուն : Զի թէ կամեցեալ էր
ճշմարտութեամբ նայել ընդ իրան, ոչ սակաւ
ինչ պտուղ շահից ժողովէին ի յօրինակ այլոց
եւս մեծամեծ իրաց՝ որ առ յապայն էին լինելոց :

Եւ ընդ այն մի ինչ խռովիցիս, եթէ
մարդարէքն ոչ ճառեցին ինչ վասն մեգուցն .
զի ոչ զամենայն ինչ ասացին յառաջագոյն,
եւ ոչ զամենայն ինչ լռեցին : Զի զոր օրի-
նակ որոց բնաւ չէր ինչ լուեալ զնմանէ,
արարին նոցա զարմանալ եւ խռովել իրքն
կատարեալք ի ժամանակին, նոյնպէս թէ
զամենայն ինչ յառաջագոյն էր ասացեալ,

τοῖς δυναμένοις αὐτὸν παραμυθήσασθαι καὶ ἀποστῆσαι τῆς πονηρίας εἰκοντος, ἀλλ' ἐπεξιόντος περαιτέρω, ἵνα καὶ χαλεπωτέραν δέξεται δίκην τῆς τοσαύτης ἀνοίας.

Καὶ τίνος ἔνεκέν, φησιν, εἰς Αἴγυπτον τὸ παιδίον πέμπεται: μάλιστα μὲν καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς τὴν αἰτίαν εἶρηκεν· ἵνα πληρωθῇ γάρ φησιν, ὅτι ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Ἀμα δὲ καὶ χρηστῶν προοίμια λοιπὸν ἐλπίδων τῇ οἰκουμένῃ προανφωνεῖτο. Ἐπειδὴ γάρ Βαβυλῶν καὶ Αἴγυπτος μάλιστα τῆς γῆς ἀπάσης τῇ φλογὶ τῆς ἀσεβείας ἦσαν ἐκκεκαυμέναι, ἐκ προοιμίων δεικνὺς ὅτι ἀμφοτέρας διορθώσεται καὶ βελτίους ποιήσει, καὶ πείθων διὰ τούτων καὶ περὶ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὰ χρηστά προσδοκᾷ, τῇ μὲν τοὺς μάγους ἀπέστειλε, τῇ δὲ αὐτὸς ἐπέβη μετὰ τῆς μητρός.

Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἕτερον ἐντεῦθεν παιδευόμεθα, οὐ μικρὸν εἰς φιλοσοφίαν ἡμῖν συντεῖνον. Ποῖον δὲ τοῦτο; τὸ ἐκ προοιμίων πειρασμοὺς προσδοκᾷ καὶ ἐπιβουλάς. Ὅρα γοῦν καὶ ἀπὸ τῶν σπαργάνων εὐθέως τοῦτο γινόμενον. Καὶ γὰρ τεχθέντος αὐτοῦ, καὶ τύραννος μαίνεται, καὶ φυγὴ καὶ μετὰστασις γίνεται πρὸς τὴν ὑπερορίαν, καὶ οὐδὲν ἀδικήσασα ἡ μήτηρ εἰς τὴν τῶν βαρβάρων φυγαδεύεται χώραν. Ἴνα σὺ ταῦτα ἀκούων, ὅταν καταξιωθῇ διακονήσασθαι τινι πνευματικῷ πράγματι, εἴτα ἂν ἴδῃς σαῖτόν πάσχοντα ἀνήκεστα καὶ μυρίους ὑπομένοντα κινδύνους, μὴ διατα-

զուլթեանն յաճախութիւնն Զի որովք կարողն էին զնա խրատել եւ ձգել ի չարեաց, չանսայր, այդ եւս քան զեւս գրգռէր եւ ածէր պատիժս ի վերայ անձինն անմատութեամբ:

Եւ ընդէ՞ր, ասեն, յեղիպտոս առաքէր զմանուկն. մանաւանդ զի եւ աւետարանին իսկ յայտ առնէ զպատճառսն: Զի կատարեսցի, ասէ, բանն Տեառն՝ որ աստղաւ մարգարէիւն, եթէ յեղիպտոսէ կոչեցից զորդի իմ: Եւ միանգամայն զի եւ մեծամեծաց յուսից տային աւետիք աշխարհաց անդէն ի սկզբանն: Քանզի Բաբելոնի եւ Եղիպտոս առաւել քան զամենայն երկիր բորբոքեալ էին ամպարչտութեամբ, ցուցանէ անդէն ի սկզբանն՝ եթէ նախ զնոսա պարտ է ածել յուղղութիւնս, եւ յանպիտանութենէն առնել պիտանիս. եւ նորք յօժարեցուցանել զամենայն տիեզերս՝ ունել ակն եւ սպասել յուսոյ մեծի փրկութեանն: Եւ այսպէս զմիոյն զմոգսն կոչեաց ած ի պաշտօն, եւ ի մեւսն իւրովի երթեալ հասանէր հանդերձ մարքն:

Եւ հանգերձ այսու զոր ասացաքս, եւ այլ իմն ուսանիմք աստի, որ ոչ սակաւ ինչ շահ իցէ մեզ յիմաստութիւն եւ ի զգաստութիւն: Եւ զի՞նչ ինչ իցէ այս. անդէն ի սկզբանն փորձութեանց ակն ունել, եւ նենգելոյ յայլոց: Եւ արդ տես անգստին իսկ ի խանձարրոցն զնոյն լեալ: Քանզի ի ծնանն Նորա՝ եւ բռնաւորն մոլէր, եւ փախուստ եւ խախուտք լինէին արտաքս քան զսահմանս աշխարհին. զի ոչ մօրն ինչ ումեք մեղուցեալ էր եւ ոչ մանկանն, եւ յօտար աշխարհ լինէին հալածականք: Զի զայս իբրեւ լսիցես, յորժամ հոգեւոր ինչ իրաց արժանի լինիցիս սպառաւորութեան, եւ նեղութիւնք ինչ որոց ոչ ակն ունիցիս՝

ραχθῆς, μηδὲ εἶπης, τί ποτε τοῦτο ἐστὶ;
καὶ μὴν στεφανοῦσθαι με ἔδει καὶ ἀνακη-
ρύττεσθαι· καὶ λαμπρὸν εἶναι καὶ περε-
φανῇ, πρόσταγμα πληροῦντα δεσποτικόν.
Ἀλλ' ἔχων τοῦτο τὸ ὑπόδειγμα, φέρῃς γεν-
ναίως, εἰδὼς ὅτι μάλιστα αὕτη τῶν πνευ-
ματικῶν ἡ ἀκολουθία ἐστὶ, τὸ πανταχοῦ
πειρασμούς συγκεκληρωμένους ἔχειν.

Ὅρα γοῦν οὐκ ἐπὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ
παιδίου τοῦτο γινόμενον μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
τῶν βαρβάρων ἐκείνων. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι λά-
θρα ἀναχωροῦσιν ἐν τάξει φυγᾶδων· καὶ
αὕτη πάλιν οὐδέποτε τὴν οἰκίαν ὑπερβᾶσα,
μακρὰν οὕτω ταλαιπωρίας ὁδὸν ὑπομένει
κελεύεται, διὰ τὸν θαυμαστὸν τοῦτον τό-
κον καὶ τὰς πνευματικὰς ὠδῖνας.

Καὶ θία τὸ παράδοξον πάλιν. Παλαι-
στίνῃ μὲν ἐπιβουλεύει· Αἴγυπτος δὲ ὑπο-
δέχεται, καὶ διασώζει τὸν ἐπιβουλεύμε-
νον. Οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐπὶ τῶν παίδων
τοῦ πατριάρχου τύποι συνέβαινον· ἀλλὰ
καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. Πολλὰ γοῦν
διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενων τότε προα-
νεκηρύττετο, τῶν ὕστερον συμβαίνειν μελ-
λόντων· ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς ὄνου καὶ
ἐπὶ τοῦ πώλου γέγονε. Φανεῖς τοίνυν ὁ
ἄγγελος, οὐχὶ τῇ Μαρίας, ἀλλὰ τῇ Ἰωσήφ
διαλέγεται· καὶ τί φησιν;

Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ. Ἐνταῦθα οὐκ ἔτι λέγει, τὴν
γυναῖκά σου· ἀλλὰ, τὴν μητέρα αὐτοῦ.
Ἐπειδὴ γὰρ ὁ τόκος ἐξέβη, καὶ ἡ ὑποψία
ἐλύθη, καὶ ὁ ἀνὴρ ἐπιστώθη, μετὰ παρ-
ρησίας λοιπὸν διαλέγεται ὁ ἄγγελος, οὔτε
παιδίον, οὔτε γυναῖκα αὐτοῦ καλῶν· ἀλλὰ,
τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ

գայցեն ի վերայ, մի իշխեսցես ասել, եթէ չէի այսմ արժանի, այդ պատուոյ եւ պսակի եւ պայծառագոյն երեւելի լինելոյ, քանզի զհրամանն տերունի կատարեցի: Այդ ունիս օրինակ տանելոյ ամենայնի ժառկալու թեամբ, ի վերայ հասեալ թէ մանաւանդ այն է կարգ հոգեւոր իրաց, ամենայն ուրեք փորձութիւնս վիճակակիցս ունել:

Եւ արդ տես զայնպիսի աղէտս . ոչ միայն ի վերայ մանկանն եւ մօրն հասանէին, այլ եւ ի վերայ պլազգեացն մոգուց: Զի եւ նոքա գաղտագողի փախչէին . եւ մայր մանկանն հանդերձ մանկամբն որ ոչ երբեք գիտէր զայլոյ տուն, բայց միայն զիւրն, անկեալ ի տառապանս, դէմ եղեալ տարագէմ՝ զնայր յօտար երկիր հրամանաւ՝ վասն պանչելի ծննդեանն եւ հոգեւոր երկանցն:

Եւ անդ էր տեսանել զարմանալի եւ չքնաղ իրս: Զի պաղեստինացւոց աշխարհն նենգէր եւ հալածական առնէր, եւ Եգիպտոս ընդունէր եւ ապրեցուցանէր զհալածականն: Քանզի ոչ եթէ միայն յորդիս նահապետին նկարէին իրքն՝ որ յապայ լինելոց էին, այլ եւ ի տէրն իսկ գլխովին: Զի որ յայնժամ ի մանկութեանն ի նա նկարէին, յառաջագոյն քարոզէին զայլսն եւս որ յետոյ էին լինելոց, որպէս իշովն եւ յովանակուն եղել: Եւ արդ երեւէր հրեշտակ, ոչ Մարեմայ՝ այլ Յովսեփայ . եւ զի՞նչ ասիցէ:

Արի առ, ասէ, զմանուկդ եւ զմայր իւր: Եւ ընդէր ոչ ասիցէ զկին քո, այլ զմայր մանկանդ: Այդ քանզի ծնունդն կատարեցաւ, եւ կարծիքն բարձան, եւ այրն հաւատաց, ապա այնուհետեւ համարձակութեամբ առէր հրեշտակն, ոչ զմանուկն եւ զկին քո, այլ զմանուկն եւ զմայր իւր, եւ փախիր

φεῦγε εἰς Αἴγυπτον. Καὶ τὴν αἰτίαν λέγει τῆς φυγῆς, μέλλει γὰρ ὁ Ἡρώδης, φησὶ, ζητεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ οὐκ ἐσκανδαλίσθη· οὐδὲ εἶπεν, αἰνίγμα τὸ πρᾶγμα ἐστὶ. Σὺ πρώην ἔλεγες, ὅτι σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ νῦν οὐδὲ ἑαυτὸν σώζει, ἀλλὰ φυγῆς ἡμῖν χρεια, καὶ ἀποδημίας καὶ μακρᾶς μεταναστάσεως; ἐναντία τῇ ὑποσχέσει τὰ γινόμενα. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων λέγει· πιστὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ· οὐδὲ περιεργάζεται τῆς ἐπανόδου τὸν χρόνον, καὶ ταῦτα τοῦ ἀγγέλου ἀδιορίστως αὐτὸν τεθεικότος. Ἔως γὰρ ἂν εἴπω σοι, ἴσθι ἐκεῖ. Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ πρὸς τοῦτο ἐνάρκησεν, ἀλλ' ὑπακούει καὶ πείθεται, πάντας μετὰ χαρᾶς τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένων. Καὶ γὰρ ὁ φιλόανθρωπος θεὸς τοῖς ἐπιπόνοις τούτοις καὶ ἡδέα ἀνέμιξεν· ὅπερ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀγίων ποιεῖ, οὔτε τοὺς κινδύνους, οὔτε τὰς ἀνέσεις συνεχεῖς τιθεῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων καὶ δι' ἐκείνων ὑφαίνων τὸν τῶν δικαίων βίον. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε.

Σκόπει γὰρ, εἶδε κύουσαν τὴν παρθένον· εἰς ταραχὴν αὐτὸν ἐνέβαλε τοῦτο καὶ τὸν ἔσχατον θόρυβον· ἐπὶ μοιχεία γὰρ τὴν κόρην ὑπώπτευσεν. Ἀλλ' εὐθέως ἐπέστη ὁ ἄγγελος, τὴν τε ὑποψίαν λύων, καὶ τὸν φόβον ἀναιρῶν τοῦτον· καὶ τὸ παιδίον τεχθὲν ὄρων, χαρὰν ἐκαρπώσατο μεγίστην. Πάλιν τὴν χαρὰν ταύτην κίνδυνος οὐ μικρὸς διαδέχεται, τῆς πόλεως ταραττομένης, καὶ τοῦ

յերկիրն եղիպտացւոց : Նա եւ զպատճառսն իսկ ասէ, եթէ Հերովդէս ի խնդիր է կորուսանել զանձն մանկանդ :

Եւ թէպէտ եւ լուաւ Յովսէփ, ոչինչ գայթաղեցաւ ի միտսն . եւ ոչինչ ասաց թէ ծաղր իմն են իրքս : Ոչ յառաջագոյն ասէիր եթէ փրկելոց է զժողովուրդն . դա աւագիկ եւ զանձն եւս չկարէ փրկել . եւ փախչել հասանիցէ եւ մարգապուր լինել եւ յօտար աշխարհ երթալ . թէ այս այսպէս իցէ, ապա աւետիքն չեն աւետիք : Այլ քանզի հաւատացեալ էր յոյժ պրն, ոչինչ ասաց այսպիսի . նա եւ ոչ զժամանակ դարձին քննէր ուսանել . եւ ոչ հրեշտակն ինչ եղ նմա ժամ, այլ խառն ի խուռն ասէ : Անդ լինիջիր մինչեւ ասացից քեզ : Սակայն եւ ընդ այն չղանդաղեցաւ, այլ յանձն առնոյր յօժարութեամբ ուրախութեամբ համբերել փորձանաց : Իսկ մարգասէրն Աստուած ընդ նեղութիւնս եւ միսիթարութիւնս խառնեաց . որպէս եւ առ ամենայն սրբովք իսկ առնէ . զի ոչ բնաւ նեղութիւնս ածէ ի վերայ, եւ ոչ ամենեւին անդորրութիւնս, այլ հասարակախառն երկրքումըք կողմամբք անկանէ զառաքինութիւնս արդարոց . որպէս եւ անդ իսկ արար :

Եւ արդ տես, զի նայեցաւ ընդ կոյսն յղի, եւ ած զնա ի խռովութիւն . եւ յայնպիսի խռովութիւն, զի ի շնութենէ կարծէր զյղութիւնն : Այլ վաղվաղակի գայր հասանէր հրեշտակն, եւ զկարծիսն բառնայր, եւ զխռովութիւնն փարատէր, եւ տեսլեամբ մանկանն վայելէր ի մեծի ուրախութեան : Իսկ զայսպիսի ուրախութիւն վիշտքն դարձուցանէին ի տրտմութիւն . զի լսէր թէ քաղաքն խռովեցաւ, եւ թագաւ-

βασιλέως μαινομένου, καὶ τὸν τεχθέντα ἐπιζητοῦντος. Ἀλλὰ τὸν θόρυβον τοῦτον ἑτέρα πάλιν διεδέξατο χαρὰ· ὁ ἀστήρ, καὶ ἡ τῶν μάγων προσκύνησις. Πάλιν μετὰ τὴν ἡδονὴν ταύτην φόβος καὶ κίνδυνος.

Ζηταῖ γάρ, φησιν, Ἡρώδης τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Καὶ πάλιν ὁ ἄγγελος μηνύει καὶ φυγεῖν καὶ μετανίστασθαι ἀνθρωπίνως· θαυματουργεῖν γὰρ τέως οὐκ ἔδει. Εἰ γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας θαύματα ἐπεδείξατο, οὐδ' ἂν ἐνομισθῇ ἄνθρωπος εἶναι. Διάτοι τοῦτο, οὐδὲ ἀπλῶς ναὸς πλάττεται, ἀλλὰ καὶ κύησις γίνεται, καὶ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος, καὶ ὠδίνες καὶ τόκος, καὶ γαλακτοτροφία, καὶ διαπαντὸς ἡσυχία τοῦ χρόνου, καὶ ἀναμένει τὴν ἀνδρασι πρέπουσαν ἡλικίαν· ἵνα διὰ πάντων εὐπαράδεκτον γένηται τῆς οἰκονομίας τὸ μυστήριον.

Τίνος οὖν ἕνεκεν καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα ἐγένετό, φησιν, ἐξ ἀρχῆς; Διὰ τὴν μητέρα, διὰ τὸν Ἰωσήφ, διὰ τὸν Συμεὼν μέλλοντα ἀπιέναι λοιπόν, διὰ τοὺς ποιμένας, διὰ τοὺς μάγους, διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Εἰ γὰρ ἐβούλοντο προσέχειν μετὰ ἀκριβείας τοῖς γινομένοις, οὐ μικρὰ καὶ ἐντεῦθεν ἂν πρὸς τὰ μέλλοντα ἐκαρπώσαντο.

Εἰ δὲ μὴ λέγουσιν οἱ προφηταὶ τὰ περὶ τῶν μάγων, μὴ θορυβηθῆς· οὔτε γὰρ πάντα προεῖπον, οὔτε πάντα ἐσιώπησαν. Ὡσπερ γὰρ τὸ μηδὲν ἀκούσαντας ἰδεῖν παραγεγνόμενα τὰ πράγματα, πολλὴν ἐποίει τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θόρυβον· οὕτω καὶ τὸ πάντα μαθεῖν, καθεύδειν παρεσκεύαζε τὸν

որն դիւաղաւ խնդրել զանձն մանկանն : Այդ զայն տրտմութիւն այլ մեւս եւս ուրախու-
թիւն մառացուցանէր . զի առող երեւէր , եւ
մոգք ի հեռուստ գային յերկրպագութիւն :
Եւ դարձեալ զայն ուրախութիւն , հասեալ
այլոց աղետից ի վերայ՝ չառնէին յուշ :

Խնդրէ , ասէ , Հերովդէս զանձն մանկանդ :
Եւ փախչել եւ մարդապուր լինել մարդկո-
րէն պարտ էր : Եւ ընդէ՞ր արգելք : Այդ
քանզի չէր պարտ եւ պատշաճ անդէն ի մա-
տաղ հասակին ցուցանել պատնշելիս . զի մի
այնպէս կարծիցի թէ եւ չեղել իսկ մարդ :
Վասն որոյ եւ ոչ վայրապար տաճար ինչ ի
բնակութիւն ստեղծանէր , այդ յղութիւն
ճշմարիտ , եւ իննամսեայ ժամանակաց ծախք
եւ երկունք եւ ծնունդ եւ կաթամբ անանել .
եւ մեղմով ըստ մարմնոյն գայր կարգաւ յա-
ճուան եւ ի հասակ առն կատարելոյ , զի
ամենեւին լինիցի դիւրընկալ խորհուրդ տըն-
տեսութեանն :

Եւ ընդէ՞ր , ասեն , այնչափ նշանք եղեն
ի սկզբան ծննդեանն : Վասն մօրն , վառն
Յովսեփայ , վասն Շմաւոմնի եւ վառն հո-
վուացն , վասն մոգուցն եւ վասն նոցին իսկ
հրէիցն ամենեցուն : Զի թէ կամեցեալ էր
ճշմարտութեամբ նայել ընդ իրան , ոչ սակաւ
ինչ պտուղ շահից ժողովէին ի յօրինակ այլոց
եւս մեծամեծ իրաց՝ որ առ յապայն էին լինելոց :

Եւ ընդ այն մի ինչ խռովիցիս , եթէ
մարգարէքն ոչ ճառեցին ինչ վասն մոգուցն .
զի ոչ զամենայն ինչ ասացին յառաջագոյն ,
եւ ոչ զամենայն ինչ լռեցին : Զի զոր օրի-
նակ որոց բնաւ չէր ինչ լուեալ զնմանէ ,
արարին նոցա զարմանալ եւ խռովել իրքն
կատարեալք ի ժամանակին , նոյնպէս թէ
զամենայն ինչ յառաջագոյն էր ասացեալ ,

ἀκροατὴν, καὶ τοῖς εὐαγγελισταῖς οὐδὲν ἡφίει πλέον.

Εἰ δὲ περὶ τῆς προφητείας ἀμφιβάλλοιεν Ἰουδαῖοι λέγοντες, τὸ ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλισα τὸν υἱόν μου ἐπ' αὐτῶν εἰρῆσθαι, εἰπομεν ἂν πρὸς αὐτούς· ὅτι καὶ οὗτος προφητείας νόμος, τὸ πολλὰ πολλάκις λέγεσθαι μὲν ἐπ' ἄλλων, πληροῦσθαι δὲ ἐφ' ἑτέρων, οἷον τὸ ἐπὶ τοῦ Συμεῶν καὶ Λευὶ εἰρημένον ἐστὶ· διαμεριῶ γὰρ αὐτούς, φησιν, ἐν Ἰακώβ, καὶ διασπερῶ αὐτούς ἐν Ἰσραὴλ· καίτοιγε οὐκ ἐπ' αὐτῶν τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκγόνων. Καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Χαναὰν δὲ παρὰ τοῦ Νῶε λεχθέν, εἰς τοὺς Γαβαωνίτας τοὺς ἐκγόνους τοῦ Χαναὰν ἐξέβη. Καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ οὕτως ἴδοι τις ἂν συμβάν· αἱ γὰρ εὐλογίαι ἐκεῖναι αἱ λέγουσαι· γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνησάτωσάν σοι υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, οὐκ ἐπ' αὐτοῦ τέλος ἔσχον· πῶς γὰρ τοῦ δεδοικότος καὶ τρέμοντος, καὶ μυριάκις αὐτῷ προσκυνοῦντος; ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐκγόνων τῶν αὐτοῦ. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα εἶποι τις ἂν. Τίς γὰρ ἀληθέστερον υἱὸς θεοῦ λεχθείη· ὁ μὴ οὐκ προσκυνῶν, καὶ τῷ Βεελφεγὼρ τελούμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς θύων τοῖς δαιμονίοις· ἢ ὁ φύσει υἱὸς, καὶ τὸν γεγεννηκότα τιμῶν; Ὡστε εἰ μὴ παρεγένετο οὗτος, οὐκ ἂν ἡ προφητεία τέλος ἔλαβε τὸ προσῆκον.

“Ορα γοῦν, πῶς αὐτὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς

ի քուն առնէին զլսօղո . նա եւ աւետարան-
չացն իսկ ոչ մնայր ի մէջ ինչ ճառել :

Ապ' եթէ վասն մարգարեութեանն ինչ
յերկուանայցեն հրեայք, ասիցեն թէ այն
զոր ասէն, թէ Յեզիպտոսէ կոչեցից զորդի
իմ, զնոցանէ իցէ ասացեալ եւ ոչ զՔրիս-
տոսէ, ասասցուք եւ առ այն, եթէ առան-
ձինն իմն օրէնք են մարգարեութեանն՝ ասել
բազում անգամ բազում ինչ իրա զայլոց, որ
կատարիցին ի վերայ այլոց . որպէս զՇմաւ-
ոփէն եւ զՂեւեայ ասէ, թէ Բաժանեցից
զնոսա ի մէջ Յակովբայ, եւ սերմանեցից
զնոսա ի մէջ Իսրայելի : Եւ տեսանեմք զի
ոչ ի նոսա կատարեցաւ, այլ ի Թոռունս
նոցա : Եւ որ ինչ զՔանանայ մանկանէ ճա-
ռեցաւ ի Նոյէ, ի գարաւոփնացիս ի Թոռունս
Քանանայ կատարեցաւ : Եւ օրհնութիւնքն
Յակովբայ առ ի Սահակայ, Լինիցիս, ասէ,
տէր եղբօր քում, եւ երկիր պազանիցեն
քեզ որդիք հօր քո, ոչ ի նա կատարեցան,
որ առ ահին եւ տագնապի՝ հանդերձ պա-
տարագօք երթեալ անկեալ ի գուճս պա-
զանէր բազում անգամ երկիր եղբօրն, այլ
ի ծնունդս եւ ի Թոռունս նորա : Չոր եւ
աստ ի դէպ է իմանալ : Քանզի զիարդ ասիցի
ճշմարտութեամբ որդի Աստուծոյ, որ որ-
թուն երկիր պազանէր, եւ ի Բեղփեգովն
կատարէր, եւ զուստերս եւ զգոտերս դիւաց
զոհէր : Իսկ որ բուն ճշմարտութեամբ որդին
է, եւ զծնօղն պատուէ, եւ ինքն ի ծնողէն
փառաւորի : Ըստ այնմ որպէս եւ եկն իսկ
բարբառն յերկնից, եթէ Փառաւոր արարի,
եւ դարձեալ փառաւոր արարից : Չի թէ
չէր եկեալ, եւ մարգարեութիւնն իսկ զպատ-
շաճ կատարուինն ոչ առնոյր :

Եւ արդ տես, զիարդ առական եւ զայն

αἰνίττεται λέγων· ἵνα πληρωθῇ, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἂν ἐπληρώθῃ εἰ μὴ παραγέγονεν. Οὐχ ὡς ἔτυχε δὲ καὶ τὴν παρθένον λαμπρὰν τοῦτο ποιεῖ καὶ περιφανή· ὅπερ γὰρ εἶχεν ὁ δῆμος ἅπας ἐν ἐγκωμίου τάξει, τοῦτο καὶ αὐτὴ λοιπὸν ἔχειν ἡδύνατο. Ἐπειδὴ γὰρ μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ τὸ ἀνελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκόμπαζον· ὅπερ οὖν καὶ ὁ προφήτης αἰνιττόμενος ἔλεγε· σὺχὶ τοὺς ἄλλοφύλους ἀνήγαγον ἐκ Καππαδοκίας, καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐκ βόθρου; ποιεῖ καὶ τῆς παρθένου τὸ προτέρημα τοῦτο εἶναι.

Μᾶλλον δὲ καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ πατριάρχης καταβάντες καὶ ἀναβάντες ἐκεῖθεν, τὸν τῆς ἀνόδου ταύτης τύπον ἐπλήρουν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι θάνατον φεύγοντες τὸν ἀπὸ τοῦ λιμοῦ κατήεσαν· καὶ οὗτος θάνατον τὸν ἐξ ἐπιβουλῆς. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐλθόντες ἐκ τοῦ λιμοῦ, τότε ἀπηλλάγησαν· οὗτος δὲ καταβάς, τὴν χώραν πᾶσαν διὰ τῆς ἐπιβάσεως ἡγίασε.

Σκόπει γοῦν, πῶς μεταξὺ τῶν ταπεινῶν, καὶ τὰ τῆς θεότητος ἐκκαλύπτεται. Καὶ γὰρ ὁ ἄγγελος εἰπὼν· φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, οὐκ ἐπηγγείλατο αὐτοῖς συνοδοιπορεῖν, οὔτε κατιοῦσιν, οὔτε ἀνιοῦσιν· αἰνιττόμενος ὅτι μέγαν ἔχουσι συνοδοιπόρον τὸ τεχθὲν παιδίον· ὃς καὶ τὰ πράγματα πάντα μετέβαλεν ὁμοῦ φανεῖς, καὶ τοὺς ἐχθροὺς παρεσκεύασε πολλὰ πρὸς τὴν οἰκονομίαν διακονήσασθαι ταύτην. Καὶ γὰρ μάγοι καὶ βάρβαροι τὴν πατρῶαν δεισιδαιμονίαν ἀφέντες, ἔρχονται προσκυνήσοντες. Καὶ ὁ Αὔγουστος ὑπηρετεῖται τῷ ἐν Βηθ-

եւս ասէ աւետարանիչն . զի կատարեսցի՝
ասէ . եւ յայտ առնէ , զի թէ չէր եկեալ ,
եւ ոչ կատարէր մարգարէութիւնն , եթէ
այս պոպէս չէր դիպեալ : Եւ այս ոչ սա-
կաւ ինչ եւ զկոյսն առնէր յայտնի եւ երեւ-
ելի . զի որ ազգին ամենայնի էր ի գովու-
թեան աստիճանի , նոյն եւ նմա ամօթ էր
լինել : Քանզի մեծամտէին իմն , եւ յարգոյ
զանձինս այնու առնէին , եթէ յԵգիպտոսե
կոչեաց զնոսա Աստուած . զոր եւ մարգա-
րէն ակնարկէր , եթէ Ո՛չ ապաքէն զայլազ-
գիսն հանի ի Գամրաց , եւ զասորիս ի Թոսո-
րայ : Եւ որպէս նոցա աւելի իմն գգուանք էին
եւանելն յԵգիպտոսէ , նոյնպէս եւ կուսին :

Այլ նահապետացն տնգր իջանել , եւ
ամենայն ժողովրդեանն միանգամայն անտի
եւանել , խորհուրդ էր քրիստոսի իջանելոյն
եւ եւանելոյն անտի : Քանզի եւ նոքա ի մա-
հուանէ փախեան , եւ վասն սովոյ իջին
անդր . եւ սա ի մահուանէ եւ ի նենգու-
թենէ : Այլ նոքա յիջանելն ի սովոյն տարե-
ցին . եւ ոս յիջանելն եւ յեւանել զամենայն
աշխարհս սրբեաց :

Եւ արդ տես , որչափ ինչ ի մէջ խոնար-
հագոյն իրացն եւ Աստուածութեանն յայտնի
են : Զի եւ հրեշտակն որ ասաց , թէ Փա-
խիր յերկիրն եգիպտացւոց , ոչ խոստացաւ
թէ եւ ես ընդ ձեզ եմ երթալոց . եւ չիջա-
նելովն եւ չեւանելովն ընդ նոսա յայտ առ-
նէր , եթէ մեծ ուղեկից ունին ընդ իւրեանս
զմանուկն : Եւ զերսն ամենայն պլակերպէր ,
զի անգէն ընդ յայտնելն՝ վաղժադակի զթշ-
նաժիսն պատրաստէր սպասուոր անտեսու-
թեանն : Զի եւ մոգքն եւ պլաղդիք թողին
զդժնգակ հայրենի դիցն պաշտօն , եւ գային
նմա երկիր պագանել : Եւ Աւգոստոս կայսր

λεῖμ τόκῳ, διὰ τοῦ προστάγματος τῆς ἀπογραφῆς. Ἡ Αἴγυπτος διασώζει δεξαμένη φεύγοντα καὶ ἐπιβουλευόμενον, καὶ λαμβάνει τινὰ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως ἀφορμήν. Ἰνα ὅταν μέλλῃ κηρυττόμενον αὐτὸν ἀκούειν παρὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ ἐπὶ τούτων καλλωπίζεται, ἅτε αὐτὸν δεξαμένη πρώτη. Καὶ μὴν τῆς Παλαιστίνης ἦν τὸ προτέρημα τοῦτο μόνης, ἀλλ' αὕτη θερμότερα ἐκείνης γέγονε.

Καὶ νῦν ἐλθὼν εἰς τὴν ἔρημον τῆς Αἰγύπτου, παραδείσου παντὸς βελτίῳ τὴν ἔρημον ταύτην ὅφει γεγεννημένην, καὶ χορούς ἀγγέλων μυρίους ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματι, καὶ δῆμους μαρτύρων, καὶ συλλόγους παρθένων· καὶ πᾶσαν μὲν τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα καταλελυμένην, τὴν δὲ τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν λάμπουσαν· καὶ τὴν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων καὶ μάγων μητέρα, καὶ τὴν πᾶν εἶδος μαγγανείας εὐρουῖσαν, καὶ τοῖς ἄλλοις διαδοῦσαν, ταύτην ὅφει νῦν ἐπὶ τοῖς ἁλίουσι καλλωπιζομένην· καὶ ἐκείνων μὲν καταφρονοῦσαν ἁπάντων, τὸν δὲ τελώνην καὶ σκηνοποιὸν πανταχοῦ περιφέρουσαν, καὶ τὸν σταυρὸν προβαλλομένην.

Καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ταῖς πόλεσι μόνον τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐρήμοις μᾶλλον ἢ ἐν ταῖς πόλεσι. Καὶ γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν πανταχοῦ τῆς χώρας ἐκείνης τοῦ Χριστοῦ τὸ στρατόπεδον, καὶ τὴν βασιλικὴν ἀγέλην, καὶ τὴν τῶν ἄνω δυνάμεων πολιτείαν. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν γυναικείᾳ φύσει κρατοῦντα εὖροι τις ἄν· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖναι ἀνδρῶν οὐχ ἥττον φιλοσοφοῦσιν· οὐκ ἀσπίδα λαμβάνουσαι καὶ

լինէր սպասաւոր ծննդեանն՝ որ ծնաւ ի Բեթղաճէմ, հրամանաւ աշխարհագրին: Եւ Եգիպտոս ընկալեալ ապրեցուցանէր զնենգեալն եւ զփախստականն . եւ առնոյր առհաստիցայ ընտանութեան . զի յորժամ քարոզիցեն զնա առաքեալքն, գտանիցէ պատճառքս պարծանաց՝ թէ նախ ես ընկալայ եւ յանձանձեցի: Չի թէպէտ եւ պաղեստինացւոց աշխարհին էին յառաջագիւտ պարծանք, սակայն Եգիպտոս ջերմագոյն քան զնա գտանէր:

Եւ արդ երթեալ հասանէր յանապատն եգիպտացւոց . առաւել քան զգրախտն ծաղկալից եւ պողալից ցուցանէր: Չի անդ բիւրուց բելքք գունդք հրեշտակաց ի կերպարանս մարդկան . անդ ժողովք մարտիրոսաց եւ դապք կուսանաց . անդ ամենեւին զամենայն բռնաւորութիւն թշնամւոյն վանեալ եւ քրիստոսի թագաւորութիւնն ծագեալ ծաւալեալ: Եւ զմայր քաղաքացն, որ զիմաստունն եւ զճարտարախօսս եւ զմոգոն եւ զկախարդս մոռցանէր, եւ զպէտպէտ մեղքենայս իւր գտեալ եւ պլոց սուռցանէր, արդ տես զիւրդ որսորդօքն զարգարեալ, ձկնորսօքն պարծեցեալ, խոտէ արհամարհէ զիւրոյ իմաստնոցն խորագիտութիւնս. ի մարտաւորսն պանծացեալ, ի խորանակարն պերճացեալ, զնոսա եւեթ ածէ զմտաւ, եւ զնոսին յանձին նկարէ՝ ի խաշն յուսացեալ:

Եւ պոսպիսի բարութիւնք ոչ եթէ ի քաղաքս միայն, այլ առաւել եւս ընդ անա. պատս տարածեալ: Եւ անդ է տեսանել ի բնաւ իսկ աշխարհին զքրիստոսի զօրականն, զարքունական գունդսն, վերին զօրութեանցն առաքինիս: Եւ այս ոչ եթէ յարս միայն երեւեալ, այլ եւ ի կանայս առաքինիս . որք ոչ վահան զանձամբ եւ ոչ սուսեր ի ձեռին,

ἀναβαίνουσαι ἵππον, καθάπερ οἱ σεμνοὶ
 τῶν Ἑλλήνων κελεύουσι νομοθέται καὶ φι-
 λόσοφοι· ἀλλ' ἑτέραν πολὺ χαλεπωτέραν
 δεχόμεναι μάχην. Κοινὸς γὰρ αὐταῖς καὶ
 ἀνδράσιν ὁ πόλεμος πρὸς τὸν διάβολον καὶ
 τὰς ἐξουσίας τοῦ σκότους. Καὶ οὐδαμοῦ τὸ
 τῆς φύσεως ἀπαλὸν ἐμπόδιον γίνεται ταῖς
 τοιαύταις συμβολαῖς. Οὐ γὰρ σωματῶν φύ-
 σει, ἀλλὰ ψυχῆς προαιρέσει ταῦτα κρίνεται
 τὰ παλαιόματα. Διὰ τοῦτο καὶ γυναῖκες
 ἀνδρῶν μᾶλλον ἠγωνίσαντο πολλάκις, καὶ
 φαιδρότερα τρόπαια ἔστησαν. Οὐχ οὕτως
 ἐστὶ λαμπρὸς ὁ οὐρανὸς τῷ ποικίλῳ τῶν
 ἄστρον χορῷ, ὡς ἡ ἔρημος Αἰγύπτου τὰς
 σκηναὺς πανταχόθεν ἡμῖν δακνύουσα τῶν
 μοναχῶν.

Εἴτις τὴν παλαιὰν Αἴγυπτον ἐκείνην
 τὴν θεομάχον καὶ μαινομένην, τὴν τῶν
 αἰλούρων δούλην, τὴν κρόμμυα δεδοικνύαν
 καὶ τρέμουσαν οἶδεν, οὗτος εἴσεται καλῶς
 τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχύν. Μᾶλλον δὲ οὐ
 χρεία ἡμῖν παλαιῶν διηγημάτων· ἔτι γὰρ
 καὶ νῦν τῆς ἀνοήτου ἐκείνης λείψανα μένει
 πρὸς ἀπόδειξιν τῆς προτέρας μανίας. Ἀλλ'
 ὅμως οὗτοι οἱ τὸ παλαιὸν πάντες πρὸς το-
 σαύτην ἀπορράγντες μανίαν, περὶ οὐρα-
 νοῦ καὶ τῶν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν φιλοσοφοῦσι
 πραγμάτων, καὶ καταγελῶσι τῶν πατρῶων
 ἐθῶν, καὶ τοὺς προγόνους ταλανίζουσι,
 καὶ τῶν φιλοσόφων οὐδένα ποιοῦνται λόγον.
 Ἐμαθον γὰρ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν,
 ὅτι τὰ μὲν ἐκείνων γραϊδίῳ μεθυόντων
 ἐστὶν εὐρήματα· ἡ δὲ ὄντως σοφία καὶ
 τῶν οὐρανῶν ἀξία· αὕτη ἐστὶν ἡ διὰ τῶν
 ἀλίσκων αὐτοῖς καταγγελθεῖσα. Διὰ δὲ τοῦτο

ոչ ի նուա երկւորաց եւ ոչ ի վաշտահեծելոց , ոչ ի զօրագլուխահեթանոսօրէնս եւ ի ճակատապարդարո կռապաշտականս , ոչ զաշխարհիս ինչ քաջութիւնս եւ ոչ զգիւացմոլորութիւնս յանձին ցուցանեն , այլ այլ իմն խիստ եւ ծանր պատերազմ : Քանզի տրանց եւ կանանց հասարակաց է մարտ պատերազմի ընդ սատանայ եւ ընդ օգականն իշխանութիւնս . եւ ոչ ուրեք փափկութիւն մարմնոյ կանանց լինի խափան առ այսպիսի պատերազմ : Քանզի ոչ եթէ պնդութիւն մարմնոյ պիտիցի , այլ ոգւոցն եւ մտաց յօժարութիւն . վասն այսորիկ բազում անգամ քան զարտ գտանին առաքինի կանայք : Եւ ոչ այնպէս լուսաւորագոյնք են բազմաւթեամբ պայծառութեան աստեղաց երկինք , որպէս անապատն եգիպտացւոց ծագեալ վառեալ վանականացն խորանգր :

Ձի որ յայնմ ժամանակի զկատաղեալն ի մարտ ընդ Աստուծոյ՝ զաղախինն կզոց , եւ զերկրպագու ոսխոյ գիտիցէ , ճանաչէ բարւոյր զզօրութիւնն Գրիստոսի : Մանաւանդ թէ չիցեն ինչ մեղ պէտք հնոցն պատմութեանց . զի տակաւին եւ պօժմ իսկ նորին անհանճար իրաց նշխար կայ ի ցոյց օրինակի մերոյ մալորութեանս : Բայց սակայն նոքին իսկ որ երբեմն ամենեքին յայնչափ մոլորութիւն զառաժեալ էին , զերկնից եւ վասն ի վեր քան զերկինս ինչ իրաց ճարտարամտեն , եւ անգոմենն զհայրենի կրօնսն , եւ զիւրեանց նախնիսն եղուկս կոչեն . եւ զփիղիսոփայիցն չունին ինչ փոյթ յանձին : Ձի ուսան անգրստին իսկ յիրացն , եթէ նոցայն՝ պառաւանց առասպելք են . եւ ստոյգ իմաստասիրութիւն եւ երկնից արժանի այս է , որ որոտորդքն պատմեցաւ նոցա : Առոն այնսրիկ

μετὰ τῆς τοσαύτης ἀκριβείας τῶν δογμα-
των, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βίου πολλὴν ἐνδεί-
κνυνται σπουδὴν. Τὰ γὰρ ὄντα ἀποδυσά-
μενοι πάντα, καὶ τῷ κόσμῳ σταυρωθέντες
παντὶ, καὶ παραιτέρω πάλιν ἐλαύνουσι τὴν
τοῦ σώματος ἐργασίαν, πρὸς τὴν τῶν θεο-
μένων ἀποχρῶμενοι τροφήν.

Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ νηστεύουσι καὶ ἀγρυ-
πνοῦσιν, ἀργεῖν μεθ' ἡμέραν ἀξιοῦσιν· ἀλλὰ
τὰς μὲν νύκτας τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις καὶ ταῖς
παννυχίαις, τὰς δὲ ἡμέρας εἰς εὐχὰς τε
ὁμοῦ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐργασίαν κα-
ταναλίσκουσι, τὸν ἀποστολικὸν μιμούμενοι
ζῆλον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος τῆς οἰκουμένης πρὸς
αὐτὸν βλέπουσης, ἵνα τοὺς θεομένους δια-
τρέφῃ, καὶ ἐργαστήριον κατέλαβε, καὶ τέ-
χνην μετεχείρισε, καὶ οὐδὲ τὰς νύκτας ἐκά-
θευδε τοῦτο ποιῶν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς
φῃσι τοὺς ἔρημον κατειληφότες, καὶ οὐδὲν
κοινὸν πρὸς τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι θορύβους
ἔχοντας, τῇ τῆς ἡσυχίας σχολῇ, εἰς ἐργα-
σίαν πνευματικὴν καταχρήσασθαι δίκαιον.

Αἰσχηνῶμεθα τοίνυν ἅπαντες, καὶ οἱ
πλουτοῦντες, καὶ οἱ πενόμενοι, ὅταν ἐκεῖ-
νοι μὲν μηδὲν ὅλως ἔχοντες, ἀλλ' ἢ σῶμα
μόνον καὶ χεῖρας, βιάζονται καὶ φιλονει-
κῶσι πρόσδοτον τοῖς θεομένοις ἐντεῦθεν εὐ-
ρεῖν· ἡμεῖς δὲ μυρίων ἔνδον ἀποκασιμένων,
μηδὲ τῶν περιττῶν εἰς ταῦτα ἀπτῶμεθα.
Ποίαν οὖν ἔξομεν ἀπολογίαν εἰπέ μοι; τίνα
δὲ συγγνώμην; Καίτοιγε ἐννόησον, πῶς τὸ
παλαιὸν ἦσαν οὗτοι καὶ φιλοχρήματοι, καὶ
γαστρίμαργοι μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν. Ἐκεῖ
γὰρ ἦσαν οἱ λέβητες τῶν κρεῶν, ὧν οἱ
Ἰουδαῖοι μέμνηνται· ἐκεῖ ἡ πολλὴ τῆς
γαστροῦ τυραννίς· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐβου-

Հանդերձ այնչափ ճշմարիտ կրօնիւք՝ եւ վա-
րուցն բազում փոյթ ցուցանեն։ Զի զոր ինչ
ունէին, զամենայն ի բաց մերկացան, եւ ամե-
նեւին աշխարհի ի խաչ ելին . եւ եւս յա-
ռաջ ջանան մատչել, զի մարմնոյ վառա-
կովք զպէտս չքաւորացն ի կերակրոյ վճա-
րիցեն։

Ոչ զի պահենն եւ սկեն՝ զդատարկանալն
ցերեկ օգուտ համարիցին . այլ զգիշերն ընդ
նուիրական օրհնութիւնսն եւ ընդ տընու-
թիւնս հանեն, եւ զտիւս յաղօթս միանգա-
մայն եւ ի ձեռագործութիւնս ծախեն, նը-
մանեալք առաքելական նախանձուն։ Զի թէ
նա՝ ընդ որ ամենայն տիեզերք հայէին, զի
զկարօտեալս կերակրիցէ, արուեստանոց գոր-
ծեաց, եւ ի ճարտարութիւն ձեռնամուխ
եղեւ . ոչ ցայգ ննջէր, եւ ոչ ցերեկ գաղա-
րէր . որչափ առաւել, ամեն, եւ մեզ՝ որ յան-
ապատս հասար, եւ չունիմք ինչ հաղոր-
գութիւն ընդ խռովութիւնս քաղաքացւոցն,
յապահովութեանս պարապութեամբ ի հո-
գեւոր գործս պարտ իցէ ի կիր արկանել։

Ամաչեսցուք պսուհեաւ ամենեքեան՝
մեծամեծք եւ աղքատք, յորժամ նորա՝ որ
բնաւ ինչ չունին, բայց միայն զմարմինն եւ
զձեռս, ջանան եւ հակառակին պախրէ կա-
րօտելոցն գտանել անտի . եւ մեր բազում
բարութիւնք ի ներքս կուտեալ, եւ յաւե-
լորդացն անգամ յայն ոչ ծախեմք։ Զինչ
պատասխանատուութիւն ունիցիմք, աղէ
տաա։ զոր ներել թողութեան։ Թեպէտ եւ
զառաջինն նորա իսկ էին ընչառէրք եւ որո-
վայնապարարք, հանդերձ այլովք չարեօք։
Զի անդ էին սանքն մսոյ՝ զոր հրեայքն յի-
շէին . անդ յաճախ որովայնի բռնութիւն .
այլ սակայն յիրացն փոփոխեցան, եւ ըզ-
ն . *

λήθησαν, μετεβάλλοντο, καὶ τὸ πῦρ τοῦ Χριστοῦ δεξάμενοι, πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀ-
 θρόνον μεθωρμήσαντο· καὶ θερμότεροι τῶν
 ἄλλων ὄντες, καὶ πρὸς ὀργὴν καὶ πρὸς
 ἡδονὴν σωμάτων προπετέστεροι, τὰς ἀσω-
 μάτους δυνάμεις τῇ ἐπεικειᾷ καὶ τῇ λοιπῇ
 τῆς φιλοσοφίας ἀπαθείᾳ μιμοῦνται.

Καὶ εἴτις ἐν τῇ χώρᾳ γέγονεν, οἶδεν
 ἃ λέγω. Εἰ δέ τις οὐδέποτε ἐπέβη τῶν σκη-
 νῶν ἐκείνων, ἐννοεῖτω τὸν μέχρι νῦν ἐν τοῖς
 πάντων στόμασιν ὄντα, ὃν μετὰ τοὺς
 ἀποστόλους ἡ Αἴγυπτος ἤνεγκε, τὸν μα-
 κάριον καὶ μέγαν Ἀντώνιον, καὶ λογιζέσθω
 ὅτι καὶ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ γέγονεν
 ἐν ἣ καὶ Φαραώ. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν παρε-
 βλάβη, ἀλλὰ καὶ θείας ὄψεως κατηξιώθη·
 καὶ τοιοῦτον ἐπεδείξατο βίον, οἷον οἱ τοῦ
 Χριστοῦ νόμοι ζητοῦσι. Καὶ τοῦτο εἴσεται
 τις μετὰ ἀκριβείας ἐντυχὼν τῷ βιβλίῳ τῷ
 τὴν ἱστορίαν ἔχοντι τῆς ἐκείνου ζωῆς, ἐν
 ᾧ καὶ πολλὴν ὄψεται τὴν προφητείαν. Καὶ
 γὰρ περὶ τῶν τὰ Ἀρείου νοσοῦντων προα-
 νεφώνησέ τε καὶ εἶπε τὴν ἐξ ἐκείνων μέλ-
 λουσαν βλάβην γίνεσθαι, τοῦ θεοῦ δει-
 ξαντος αὐτῷ τότε, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
 τὰ μέλλοντα ὑπογράψαντος ἅπαντα. Ὁ δὲ
 μάλιστα μετὰ τῶν ἄλλων τῆς ἀληθείας
 ἐστὶν ἀπόδειξις τὸ μηδένα τῶν ἔξωθεν αἰ-
 ρέσεων ἄνδρα τοιοῦτον ἔχειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ
 παρ' ἡμῶν ταῦτα ἀκούσητε, τοῖς γράμμα-
 σιν ἐγκύψαντες τοῖς τοῦ βιβλίου, πάντα
 μαθήσεσθε μετὰ ἀκριβείας, καὶ πολλὴν
 παιδευθήσεσθε τὴν φιλοσοφίαν ἐκείθεν.

Τοῦτο δὲ παρακαλῶ, οὐχ ἵνα ἐπέλθω-
 μεν τὰ γεγραμμένα μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ
 ζηλώσωμεν, καὶ μήτε χώραν, μήτε ἀνα-

Հուրն Քրիստոսի ընկալան, յանկարծակի դիմեցին յերկինս: Եւ այն զի ջերմագոյնք քան զայլս են եւ ի ցասումն եւ ի մարմնոյ ցանկութիւնս եւ յանդգունք. եւ անմարմնաւոր զօրութեանց հեղութեամբ եւ այլով զգաստութեամբ եւ առանց կարեաց լինելոյ նմանեն:

Եւ եթէ ուրուք յաշխարհն իսկ երթեալ իցէ, դիտէ զինչ ասեմս: Եւ եթէ չիցէ ուրուք յայն խորանս հասեալ, զմտաւ ամցէ զնա՝ որ մինչեւ ցայտմ յամենայն բերանս է. զոր յետ առաքելոցն երբեք բերս Եգիպտոս, զերանելին եւ զմեծն զԱնտոնիոս. եւ ի միա առցէ, թէ նա յայնմ աշխարհի եղեւ, ուր Փարաւսնն էր: Եւ ռակայն ոչինչ ֆրասեցաւ, այլ աստուածային երեսացն արժանի եղեւ. եւ այնպիսի վարս եցոյց, որպէս Քրիստոսի իսկ օրէնքն խնդրեն: Զնա հաւաստեալ յայնժամ որ իմանայ, յորժամ զգիրսն առեալքն թեռնուցու, ուր նորա կենացն պատմութիւն կայ. յորում բազում ինչ մարգարէութիւն գտանիցէ: Քանզի եւ զԱրիստի ախտն ախտացելոց յառաջագոյն իմացեալ, առաց եւ զֆրասն որ ի նոցանէ լինելոց էր, Աստուծոյ ցուցանելով եւ առաջի աչաց նորա զհանգերձեալն նկարելով: Որ մանաւանդ հանդերձ այլովքն ի հաստատութիւն ճշմարտութեանն այն է, ոչ գտանել յարտաքին հերձուածսն այնպիսի առն: Այլ զի մի ի մէջ եւեթ լոիցէք, զգիրոն իսկ ընթերցարուք, եւ ուսարուք հաստատութեամբ զամենայն, եւ բազում զգաստութիւն շահեցիք անտի:

Եւ զայս ազաչեմ, ոչ զի անցանիցեմք եւեթ ընդ գիրոս, այլ զի եւ նախանձաւորք լինիցիմք. եւ մի զտեղի եւ մի զգնացոս եւ

τροφὴν, μήτε προγόνων πονηρίαν προβαλ-
λώμεθα. Ἄν γὰρ θέλωμεν ἑαυτοῖς προσέ-
χειν, οὐδὲν τούτων ἡμῖν ἔσται κώλυμα·
ἐπεὶ καὶ Ἀβραὰμ ἀσεβῇ πατέρα ἔσχεν, ἀλλ'
οὐ διεδέξατο τὴν παρανομίαν· καὶ ὁ Ἐξε-
χίας τὸν Ἀχαζ, ἀλλ' ὁμοῦς οὗτος φίλος τῷ
θεῷ ἐγένετο· καὶ ὁ Ἰωσήφ δὲ ἐν μέσῃ τότε
Αἰγύπτῳ τοὺς τῆς σωφροσύνης ἀνεδήσατο
στεφάνους. Καὶ οἱ παῖδες δὲ οἱ τρεῖς ἐν
Βαβυλῶνι μέσῃ, καὶ ἐν οἰκίᾳ μέσῃ, Συβα-
ριτικῆς παρακειμένης τραπέζης, τὴν ἄκραν
ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν· καὶ Μωσῆς δὲ ἐν
Αἰγύπτῳ, καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ οἰκουμένῃ·
καὶ οὐδὲν οὐδενὶ τούτων ἐγένετο κώλυμα
πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον.

Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς πάντα ἐννοοῦντες,
τὰς μὲν περιττὰς ταύτας σκῆψεις καὶ προ-
φάσεις ἐκ μέσου ποιησώμεθα· τῶν δὲ ὑπὲρ
τῆς ἀρετῆς ἰδρωτῶν ἀψώμεθα. Οὕτω γὰρ
καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ μείζονα ἐπισπασώμεθα
εὐνοίαν, καὶ πείσομεν συνεφάπτεσθαι τῶν
ἀγώνων ἡμῖν, καὶ τῶν αἰωνίων ἀπολαύσο-
μεν στεφάνων· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς
ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Β'

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
Γαλιλαίας εἰς τὸν Ἰορδάνην.

ΜΕΤΑ τῶν δούλων ὁ δεσπότης, μετὰ
τῶν ὑπευθύνων ὁ κριτὴς ἔρχεται βαπτί-
σθησόμενος. Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῆς; ἐν γὰρ

մի զնախնեաց չարիս պատճառս համարեա-
ցուք: Եթէ կամեացուք անձանց զգուշա-
նալ, չիք ինչ անտի որ մեզ արգել լինիցի.
քանզի եւ Արթահամու հայրն ամպարիշտ էր,
այդ չյաջորդեաց զանօրէնութիւնն, եւ Եզե-
կիա եւ Աքաղ. եւ սակայն զաւստուծոյ
սիրելի եղեւ: եւ Յովսէփ յայնժամ յԵգիպ-
տոս ցածութեան պսակ փապեաց ի գլուխ:
Եւ երեք մանկունքն ի Բաբելոն, եւ ի
տանն՝ ուր բազմախորտիկ սեղանն առաջի
յօրինէր, զգլխաւոր զգաստութիւնն ցուցին.
եւ Մովսէս յԵգիպտոս, եւ Պաւղոս յամե-
նայն տիեզերս: եւ ոչ ումք ի նոցանէ եղեւ
արգել ինչ յընթացս առաքինութեան:

Եւ մեր զամենայն իմացեալ, ամենեւին
զաւելորդ բարուրսն եւ պատճառս ի միջոյ
բարձեալ, եւ ի քրտունս առաքինութեանն
միջամուխ լիցուք: Զի պնպէս եւ զԱստուած
ի մեծ գութ խոնարհեցուցուք, եւ հաւա-
նեցուք զօրավիպն լինելոյ մարտիցն մերոց,
զի եւ ի յաւիտենից պսակսն վայելեցուք:
Որոց լիցի ամենեցուն մեզ հասանել շնոր-
հօքն եւ մարդասիրութեամբ տեսան մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի. ընդ որում հօր միան-
գամայն եւ հոգւոյն սրբոյ փառք յաւի-
տեանս. ամէն:

Ճ Ա Ռ Ժ Ի.

Յայնժամ, ասէ, գայ Յիսուս ի Գաղի-
ղէէ ի կողմանս Յորդանան գետոյ:

Ընդ ծառայան տէրն, ընդ պատժա-
պարտան դատաւորն գայր ի մկրտութիւն:
Այդ ընդ այս մի ինչ խռովիցիս. քանզի

τοῖς ταπεινοῖς τούτοις μάλιστα διαλάμπει αὐτοῦ τὸ ὑψηλόν. Ὁ γὰρ κυφορηθῆναι τοσοῦτον χρόνον ἐν μήτρᾳ καταδεξάμενος παρθενικῇ, καὶ προελθεῖν ἐκεῖθεν μετὰ τῆς ἡμετέρας φύσεως, καὶ ῥαπισθῆναι, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὰ ἄλλα παθεῖν ἅπερ ἔπαθε, τί θαυμάζεις εἰ καὶ βαπτισθῆναι κατεδέξατο, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθεῖν πρὸς τὸν δοῦλον; Τὸ γὰρ ἐκπλήττον ἐκείνο ἦν, τὸ θεὸν ὄντα βουληθῆναι γενέσθαι ἄνθρωπον. τὰ δὲ ἄλλα λοιπὸν κατὰ λόγον ἔπεται ἅπαντα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης προλαβὼν ἔλεγεν ἐκεῖνα ἅπερ εἶπεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄξιος λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, οἷον ὅτι κριτὴς ἐστὶ, καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδίδωσιν ἐκάστω, καὶ πνεῦμα παρέξει δωρεὰς ἅπασιν. Ἰνα ὅταν ἴδῃς αὐτὸν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἐρχόμενον μηδὲν ταπεινὸν ὑποπτεύσης. Διὰ τοῦτο καὶ παρόντα αὐτὸν διακωλύει λέγων· ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἐρχῃ πρὸς με;

Ἐπειδὴ γὰρ τὸ βάπτισμα μετανοίας ἦν, καὶ εἰς κατηγορίαν τῶν πεπλημμελημένων ἐνήγεν· ἵνα μὴ τις νομίσῃ, ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς τοιαύτης γνώμης ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ἔρχεται, προδιορθοῦται αὐτὸ, τῷ τε ἁμνὸν καλέσαι, καὶ λυτρωτὴν τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἁμαρτίας ἀπάσης. Ὁ γὰρ τὰ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἁμαρτήματα δυνάμενος ἀνελεῖν, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς ἀναμάρτητος ἦν. Διὰ δὲ τοῦτο οὐκ εἶπεν· Ἴδε ὁ ἀναμάρτητος· ἀλλ' ὁ πολλῷ πλέον ἦν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἵνα μετὰ τούτου κἀκείνο μετὰ πάσης δέξῃ πληρο-

Խոնարհագոյն իրօքն՝ եւս առաւել լուսաւորի նորա բարձրութիւնն : Զի որ զյղանալն զայնչափ ժամանակս ի կուսական յարգանդին կալաւ յանձին, եւ ելանել անտի հանդերձ մերով բնութեամբս, եւ ապտակել եւ ելանել ի խաչ, եւ զայլ եւս ամենայն շարժարանն շարժարեւ, ընդ այն զի՞ զարմանաս, թէ եւ մկրտել եւս յանձն առնոյր ընդ այլն ամենեան ի ծառայէն : Քանզի առաւել դբանչելիք այն են, զի կամեցաւ լինել մարդ՝ էն Աստուած. եւ այլն ամենայն զկնի այնր գայ կարգաւ : Ասան այնորիկ եւ Յովհաննէս յառաջագոյն ասէր զոր պարտն էր ասել, եթէ Զեմ արժանի լուծանել ըզխրաց մի կոշկաց նորա . եւ զայլն եւս ամենայն, թէ եւ գատաւոր է, եւ ըստ իւրաքանչիւր գործոց հատուցանէ ամենեցուն, եւ զՏոգին առատ շնորհելոց է ամենեցուն : Զի յորժամ տեսանիցես զնա ի մկրտութիւն եկեալ, մի ինչ խոնարհագոյն կամ կարօտութիւն կարծիցես զնմանէ : Ասան այնորիկ իսկ յորժամ եկնն, արգելոյր զնա Յովհաննէս . ինձ, ասէ, ի քէն պարտ է մկրտել, եւ դու առ ին գաս :

Եւ քանզի մկրտութիւնն Յովհաննոս ապաշխարութեան էր, եւ ամբաստանութիւն յանցաւորաց, զի մի կարծիցի թէ եւ նա եւս այնպիսի մտօք գայցէ ի մկրտութիւն, յառաջագոյն բառնայ զկարծիոն ի միջոյ, գառնն կոչելով եւ Աստուծոյ գառն, եւ փրկիչ որ բառնայ զմեզս ամենայն աշխարհաց : Զի որ զամենայն ազգաց մարդկան կարօղ է բառնալ զմեզս, որչափ եւս առաւել ինքն անմեղ էր : Ասան այնորիկ սչ ասաց, ահաւանիկ անմեղն այդ զեւս առաւելագոյնն, թէ Որ բառնայ զմեզս աշխարհի . զի յայտմանէ եւ զայն եւս ընդ-

φορίας, καὶ δεξάμενος ἰδὼς, ὅτι ἕτερά τινα οἰκονομῶν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται. Διὸ καὶ ἐλθόντι αὐτῷ ἔλεγεν· ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με. Καὶ οὐκ εἶπε, καὶ σὺ βαπτίζῃ ὑπ' ἐμοῦ· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔδεισεν εἰπεῖν· ἀλλὰ τί; καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Τί οὖν ὁ Χριστός; ὅπερ ἐπὶ τοῦ Πέτρου πεποίηκεν ὑστερον, τοῦτο καὶ τότε ἐποίησε· καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνος διεκώλυεν αὐτὸν νίψαι τοὺς πόδας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤκουσεν· ὁ ποιῶ νῦν, σὺ οὐκ οἶδας, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα· καὶ ὅτι οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ, ταχέως ἀπέστη τοῦ τόπου, καὶ πρὸς τὸ ἐναντίον μετέστη. Καὶ οὗτος ὁμοίως πάλιν ἀκούσας· ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην, εὐθέως ὑπήκουεν. Οὐ γὰρ ἀμέτρως ἦσαν φιλόνοικοι· ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην ἐπεδείκνυντο καὶ τὴν ὑπακοήν, καὶ πάντα πείθεσθαι ἐμελέτων τῷ δεσπότῃ.

Σκόπει δὲ πῶς ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐνάγει ἀφ' ὧν μάλιστα ὑπώπτευε τὸ γινόμενον· οὐδὲ γὰρ εἶπεν, οὕτω δίκαιόν ἐστιν· ἀλλ' οὕτω πρέπον ἐστίν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνάξιον αὐτοῦ μάλιστα εἶναι ἐνόμιζε τοῦτο τὸ παρὰ τοῦ δούλου βαπτισθῆναι, τοῦτο μάλιστα τέθεικε τὸ πρὸς ἐκεῖνο ἀντιδιαστελλόμενον, ὥσανεὶ ἔλεγεν· οὐχ ὡς ἀπρεπὲς τοῦτο φεύγεις καὶ διακωλύεις; διὰ τοῦτο μὲν οὖν τοῦτο ἄφες· ὅτι καὶ μάλιστα πρέπον ἐστίν. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ἄφες· ἀλλὰ τὸ, ἄρτι, προσέθηκε. Οὐ γὰρ διηνεκῶς ταῦτα ἔσται, φησὶν, ἀλλ' ὅψει με

ունիցիս հաստատութեամբ . եւ յընդունելն ի միա առնուցուս , եթէ այլ իմն էր մատակարարելոց , յայն սակս գայր ի մկրտութիւնն : Վասն որոյ եւ ի գալն ասէր , եթէ ինչ ի քէն պիտոյ է մկրտել , եւ գու առ ին գաս : Եւ ոչ ասաց , եթէ գու յինէն մկրտիս . քանզի եւ զայս կասկածէր ասել . այլ զի՞նչ ասէ . Եւ գո՞ւ գաս առ իս : Եւ առ այս զի՞նչ արգելք Քրիստոս . այլ այն պիտի ինչ որպէս առ Պետրոս յետոյ արար , նոյնպէս եւ այժմ աստ : Քանզի եւ նա արգելոյր , զի մի լուանայցէ զոտան . իոկ իբրեւ լուաւ զայն , եթէ ջոր եսս այժմ առնեմ՝ գու ոչ գիտես , ապա յետոյ գիտասցիր . եւ զմեւսն , եթէ Ոչ լուացից զքեզ , ոչ ունիս ընդ իս մասն յաւիտեանս , վաղվաղակի թողեալ զյամառութիւնն հաւանէր : Նոյնպէս եւ սա յորժամ լուաւ , եթէ թոյլ տուր այժմ , զի այսպէս վայել է մեզ կատարել զամենայն արգարութիւնն , վաղվաղակի առնոյր յանձն : Քանզի չէին անչափ յամառութեմ , այլ եւ զսէրն ցուցանէին , եւ ի հնազանդութենէն չեւանէին , հաւանեալք վաղվաղակի առնէին զկամս տեառնն :

Տեսանեա , զիարդ յորդորէ որ փոքր ինչ իրք կարծէին . քանզի ոչ առաց՝ եթէ այդպէս արժան է , այլ ասէ՝ այսպէս վայել է : Զի իբրեւ անարժանութիւն իմն կարծէր նմա ի ծառայէն մկրտել , յայն սակս գնէ զյաւելուածն իբրեւ զխտրոց ի միջի . որպէս զի ասիցէ , եթէ ոչ յայնպիսի ինչ իրաց փախչիս եւ արգելուս՝ որ չվայելիցեն . վասն որոյ ասէ՝ եթէ թոյլ տուր : Եւ ոչ միայն , եթէ թոյլ տուր , այլ թէ այժմ թոյլ տուր : Քանզի ոչ եթէ հանապազ զսոգ պդպէս առնիցես , այլ տեսնիցես զիս եւ

ἐν τούτοις οἷς ἐπιθυμεῖς· ἄρτι μὲν τοι ὑπόμεινον τοῦτο.

Εἶτα καὶ δείκνυσι πῶς τοῦτο πρέπον ἐστί. Πῶς οὖν πρέπον ἐστί; ὅτι τὸν νόμον πληροῦμεν ἅπαντα, ὅπερ οὖν δηλῶν ἔλεγε· πᾶσαν δικαιοσύνην. Δικαιοσύνη γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσις. Ἐπεὶ οὖν πᾶσας τὰς ἄλλας ἐντολὰς ἡνύσαμεν, φησι, τοῦτο δὲ ὑπολείπεται μόνον, δεῖ προστεθῆναι καὶ τοῦτο. Καὶ γὰρ ἦλθον λῦσαι τὴν ἀρὰν τὴν ἐπὶ τῇ παραβάσει τοῦ νόμου κειμένην. Δεῖ τοίνυν πρότερόν με αὐτὸν πάντα πληρώσαντα καὶ ἐξελόμενον ὑμᾶς τῆς καταδίκης, οὕτως αὐτὸν ἀναπαῦσαι. Πρέπον οὖν ἐστὶν ἐμοὶ πληρῶσαι τὸν νόμον ἅπαντα· ἐπειδὴ καὶ πρέπον ἐστί λῦσαι τὴν καθ' ὑμῶν ἐπὶ τῷ νόμῳ γεγραμμένην κατάραν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σάρκα ἀνέλαβον καὶ παρεγενόμην.

Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς εὐθύς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Καὶ ἰδοὺ ἀνεφύθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί· καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστέρα, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλῷ μείζονα αὐτοῦ τὸν Ἰωάννην εἶναι ἐνόμιζον, διὰ τὸ τὸν μὲν ἐν ἐρήμῳ πάντα τραφεῖναι τὸν χρόνον, καὶ υἱὸν ἀρχιερέως εἶναι, καὶ στολὴν περικεῖσθαι τοιαύτην, καὶ πάντας ἐπὶ τὸ βάπτισμα καλεῖν, καὶ ἀπὸ στεῖρας τετέχθαι· τὸν δὲ Ἰησοῦν καὶ ἀπὸ εὐτελοῦς κόρης εἶναι· ὁ γὰρ τῆς παρθενίας τόκος οὐδέπω πᾶσι κατὰδηλος ἦν· καὶ διὰ τὸ ἐν οἰκίᾳ τραφεῖναι, καὶ μετὰ πάντων ἀναστρέφεσθαι, καὶ τὴν κοινὴν ταύτην ἐσθῆτα πε-

ի փառան եւս որոց ցանկանաւ , բայց այժմ հաւանեաց առնուլ զայս յանձն :

Իսկ զի ցուցանիցէ , եթէ որպէս ինչ վայել էր : Քանզի զօրէնս զամենայն վայել է մեզ կատարել , ըստ այնմ զսր յայտ արարեալն ասէ՝ եթէ զամենայն արգարութիւնն : Իսկ արգարութիւն աստ՝ կատարուամբ ամենայն պատուիրանացն է : Քանզի զամենայն պատուիրանսն , ասէ , հանաք ի գլուխ , եւ այս միայն պակաս է . եւ զայս եւս պատշաճ է յայլն ամենայն յաւելլուլ : Եւ քանզի եկի զանէծս օրինացն որ վասն յանցուածոցն եղան՝ լուծանել , վայելէ նախ զամենայն ինչ կատարել , եւ ազատել զձեզ ի գատապարտութենէ օրինացն . եւ ապա յետոյ դադարեցուցանել զօրէնսն : Վայելէ ինձ կատարել զամենայն օրէնսն . քանզի վայելէ լուծանել զանէծսն , որ կան ձեզ գրեալ հակառակ յօրինացն . զի յայն սակս իսկ առի մարմին եւ եկի :

Եւ ապա , ասէ , թոյլ ետ նմա : Եւ իբրեւ մկրտեցաւ Յիսուս , վաղվաղակի ընդ ելանելն նորա ի ջրոյ անտի՝ ահաւասիկ բացան նմա երկինք , եւ ետեո զհոգին Աստուծոյ , զի իջանէր ի նմանութիւն ազաւնւոյ , եւ հանգչէր ի վերայ նորա : Քանզի յոյժ քան զնա մեծ համարէին զՅովհաննէս վասն յանապատին զամենայն ժամանակս կենաց իւրոց մնանելոյ , եւ զի որդի քահանայապետի էր , եւ վասն այնպիսի հանդերձս խիստ զգենելոյ , եւ զի զամենեան կոչէր ի մկրտութիւն , եւ զի յամուլ եւ ի պառաւ արգանդէ էր ծնեալ : Իսկ զՅիսուս իբրեւ ի գոյզն ումիքէ յաղկանէ համարէին ծնեալ . զի թէ եւ կուսորդի իցէ , չէր ինչ ումիք յայնժամ յայտ . եւ մանաւանդ զի տնասուռն էր , եւ ընդ ամենեւեան համարձակ շրջէր , եւ

ρικεῖσθαι, ἐλάττονα αὐτὸν εἶναι ὑπώπτευ-
ον, οὐδὲν οὐδέπω τῶν ἀποφρήτων εἰδότες
ἐκείνων. Συνέβη δὲ καὶ βαπτισθῆναι αὐτὸν
ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου· ὅπερ ταύτην μᾶλλον
ἐβεβαίου τὴν ὑπόνοιαν, εἰ καὶ μηδὲν τῶν
προτέρων ἦν. Ἐγενόουν γὰρ ὅτι οὗτος μὲν
τῶν πολλῶν εἰς ἦν· οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τῶν
πολλῶν εἰς ἦν, οὐκ ἂν μετὰ τῶν πολλῶν
ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἦλθεν· ἐκεῖνος δὲ μείζων
αὐτοῦ καὶ πολλῷ θαυμαστότερος. Ἰν' οὖν
μὴ αὕτη κρατήσῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἡ
δόξα, καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀνοίγονται βαпти-
σθέντος αὐτοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα κάτεισι,
καὶ φωνὴ μετὰ τοῦ πνεύματος κηρύττουσα
τούτου τοῦ μονογενοῦς τὴν ἀξίαν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἡ φωνὴ ἡ λέγουσα, οὗτός
ἐστίν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, παρὰ τοῖς
πολλοῖς μᾶλλον ἀρμόττειν ἐδόκει τῷ Ἰωάν-
νῃ· αὐτὸ γὰρ προσέθηκεν, οὗτος ὁ βαпти-
ζόμενος, ἀλλ' ἀπλῶς οὗτος· καὶ τῶν ἀ-
κροατῶν ἕκαστος περὶ τοῦ βαπτίζοντος
μᾶλλον, ἢ τοῦ βαπτιζομένου εἰρησθαι αὐ-
τὸν ὑπενόει, διὰ τε αὐτὸ τοῦ βαπτιστοῦ
τὸ ἀξίωμα, διὰ τε τὰ εἰρημένα ἅπαντα·
ἦλθε τὸ πνεῦμα ἐν εἵδει περιστεράς τὴν
φωνὴν ἔλκον ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ πᾶσι δῆ-
λον ποιοῦν, ὅτι τὸ, οὗτος, οὐ περὶ Ἰωάν-
νου τοῦ βαπτίζοντος, ἀλλὰ περὶ Ἰησοῦ
τοῦ βαπτιζομένου εἴρηται.

Καὶ πῶς, φησιν, οὐκ ἐπίστευσαν τού-
των γινομένων; Ὅτι καὶ ἐπὶ Μωσέως πολλὰ
γέγονε θαύματα, εἰ καὶ μὴ τοιαῦτα, καὶ
μετὰ πάντα ἐκεῖνα, καὶ τὰς φωνάς, καὶ
τὰς σάλπιγγας, καὶ τὰς ἀστραπάς, καὶ
μόσχον ἑχάλκευον, καὶ τῷ Βεελφεγὼρ ἐτε-
λέσθησαν. Καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ τότε πα-

զհասարակաց անխտիր զհանգերձ զգենոյր . զի մի զայն ամենայն տեսեալ՝ փոքր ինչ քան զՅովհանն Համարիցին զնա . զի չեւ եւս մեծամեծ ինչ իրք յայանեալ էին ի նմա : Եւ մանաւանդ զի մկրտեցաւ եւս ի Յովհաննէ , որով առաւել հաստատէին կարծիքն . եւ այսպէս իմանային , թէ եւ նա մի ոք յառաջնոցն իցէ . զի թէ չէր մի ոք ի բազմացն , ոչ ընդ բազումն զայր ի մկրտութիւն . եւ զՅովհաննէս առ մեծս եւ առ սքանչելիս ունէին : Եւ զի մի տարածեալ ունիցին այսպիսի կարծիք զբազումս , վասն այնորիկ ընդ մկրտելն Յիսուսի՝ եւ երկինք բանային , եւ հոգին իջանէր , եւ բարբառ յերկնից եկեալ ընդ հագւոյն քարոզէր զպատիւ միածնին :

Եւ քանզի բարբառն՝ որ ազազակէր , եթէ դա է որդի սիրելի , թուէր բազմաց՝ թէ Յովհաննու պատշաճ իցէ եւ ոչ Յիսուսի , քանզի ոչ յաւել ինչ , թէ որ մկրտեցաւդ՝ դա է որդի իմ սիրելի , այդ խառն ի խուռն իմն , թէ դա է . զի իւրաքանչիւր ի լոռաւոցն կարծէին՝ եթէ զմկրտչին ինչ պատիւ յայտ առնիցէ բարբառն . վասն այնորիկ էջ հոգին ի նմանութիւն ազաւնւոյ՝ ձգել զբարբառն ի Յիսուս . եւ յայտ առնէր ամենեցուն զայն , եթէ այդ ոչ Յովհաննու մկրտչի է անդ . այդ Յիսուսի որ մկրտեցաւդ :

Եւ ընդէր , ասէ , ոչ հաւատացին իրացն Կործելոց : Զի եւ առ Մովսիսիւ բազում սքանչելիք լինէին , թէպէտ եւ ոչ այսպիսիք . եւ հանգերձ նշանօքն եւ բարբառ եւ հնչիւն փողոց , եւ որոտումն եւ փայլատակումք . եւ թէպէտ եւ զայն ամենայն տեսանէին , սակայն որթ քանդակէին եւ Բեդփեգովրայ նուիրեցան : Եւ նոքին իոկ հըրեայքն՝ որ յայնժամ անդ էին , եւ տեսնէին

ρόντες καὶ τὸν Λάζαρον ἀναστάντα ἰδόν-
τες, τοσοῦτον ἀπέσχον πιστεῦσαι τῷ ταῦ-
τα ἐργασαμένῳ, ὅτι καὶ αὐτὸν ἀνελεῖν ἐπε-
χείρησαν πολλάκις. Εἰ τοίνυν πρὸ ὀφθαλ-
μῶν ὁρῶντες νεκρῶν ἀνάστασιν, οὕτως ἦσαν
πονηροὶ, τί θαυμάζεις, εἰ φωνὴν οὐκ ἑδέ-
ξαντο φερομένην ἄνωθεν; Ὅταν γὰρ ἀγνώ-
μων ἢ ἡ ψυχὴ καὶ διεστραμμένη, καὶ τῷ
τῆς βασκανίας κατεχομένη νοσήματι, οὐδενὶ
αἰκεῖ τούτων. Ὡσπερ οὖν ὅταν εὐγνώμων
ἢ, μετὰ πίστεως ἅπαντα δέχεται, καὶ
τούτων οὐ σφόδρα δεῖται.

Μὴ τοίνυν τοῦτο εἶπης ὅτι οὐκ ἐπί-
στευσαν· ἀλλ' ἐκεῖνο ζητεῖ εἰ μὴ πάντα γέ-
γονε, ἀφ' ὧν αὐτοὺς πιστεῦσαι ἐχρῆν. Καὶ
γὰρ διὰ τοῦ προφήτου ὑπὲρ τῶν καθ'
ἑαυτὸν ἀπάντων τούτων, συντίθῃσι τὸν
τρόπον τῆς ἀπολογίας ὁ θεός. Ἐπειδὴ γὰρ
ἀπολλύσθαι ἐμελλον Ἰουδαῖοι, καὶ ἐσχάτῃ
παραδίδυσθαι κυλάσει, ἵνα μὴ τις ἀπο
τῆς ἐκείνων πονηρίας τὴν αὐτοῦ διαβάλλῃ
πρόνοιαν, φησιν· ὅτι τί με ἔδει ποιῆσαι
τῷ ἀμπελῶνι τούτῳ, καὶ οὐκ ἐποίησα;
τοῦτο δὴ καὶ ἐνταῦθα σκόπει, τί ἔδει γε-
νέσθαι, καὶ οὐκ ἐγένετο; καὶ εἵποτε δὲ
λόγοι γένοιτο περὶ τῆς τοῦ θεοῦ προ-
νοίας, τούτῳ κέχρησθαι τῷ τρόπῳ τῆς ἀπο-
λογίας πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς τῶν πολλῶν κα-
κίας διαβάλλειν αὐτὴν ἐπιχειροῦντας.

Ὅρα γοῦν, οἷα παράδοξα γίνεται, καὶ
τῶν μελλόντων προοίμια· οὐκ ἔτι γὰρ πα-
ράδεισος, ἀλλ' οὐρανὸς ἀνοίγεται. Ἄλλ' ὁ
μὲν πρὸς Ἰουδαίους λόγος, εἰς ἕτερον ἡμῖν
ὑπερκεῖσθαι καιρόν· νυνὶ δὲ θεοῦ συνερ-
γούντος ἡμῖν, ἐπὶ τὰ προκείμενα τὸν λό-
γον ἀγάγωμεν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς,

զՂաղար յարուցեալ, այնչափ հեռի էին ի հաւատաց, զի իբրն յայտնի կացին, եւ նորա զնա եւս մտաբերէին սպանանել: Զի թէ մինչ աչօք իսկ տեսանէին զմեռելացն յարութիւն, եւ այնպէս կուրացեալ էին շարութեամբքն, ընդ այն զի՞ զարմանաս, թէ եւ զբարբառն որ եկն յերկնից՝ չընդունէին: Զի յորժամ ապաշնորհք ի կամակորութիւնս հասանիցին՝ ծնեալք յախտի նախանձու, եւ ոչ միում ումիք յայսպիսեացն անտան: Սոյնպէս յորժամ հլու եւ հպատակ միտք իցեն, ոչինչ կարօտանան այսպիսեաց:

Եւ արգ մի զայն ասիցես, թէ ընդէր ոչ հաւատացին. այլ զայն խնդրեա թէ ոչ ամենայն ինչ եղել, յորոց պարտ էր հաւատալ: Քանզի եւ մարգարէիւն վասն այսպիսի ամենայն իրաց ցուցանէ զիւր իրաւունսն առ հրեայսն Աստուած: Զի կորնչելոց էին եւ յանհնարին պատիժս մերձ էին մտանել. զի մի յորժամ չարիքն գայցեն ի վերաց նոցա, զԱստուծոյ տեսչութիւնն որ պարտաւիցէ: Զի՞նչ ինչ առնել էր այգւոյ իմոյ, եւ ես ոչ արարի: Նոյնպէս եւ ասա ե իմանալ, թէ զինչ ինչ պարտ էր լինել եւ ոչ եղել: Եւ եթէ յանկարծ որ ի պատիժսն ածելոյ բազմաց՝ բամբասիցէ զԱստուծոյ տեսչութիւնն, այսպիսի օրինակաւ տայցես եւ այսպիսեաց պատասխանի:

Եւ արգ տես, որպիսի զարմանալիք լինէին, եւ հանգերձելոց բարութեանցն առ հաւատալեալք: Զի ոչ եւս դատիւ, այլ եր-

εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδὼν ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί. Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀνεώχθησαν οἱ οὐρανοί; ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ σοῦ βαπτιζομένου τοῦτο γίνεται, πρὸς τὴν ἄνω πατρίδα τοῦ θεοῦ σε καλῶντος, καὶ πείθοντος μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν. Εἰ δὲ μὴ ὁρᾷς, μὴ ἀπιστήσης. Καὶ γὰρ ἐν προοιμίῳ αἰὲ τῶν παραδόξων καὶ πνευματικῶν πραγμάτων αἰσθηταὶ φαίνονται ὄψεις καὶ σημεῖα τοιαῦτα, διὰ τοὺς ἀνοητότερον διακειμένους καὶ χρῆζοντας ὄψεως αἰσθητῆς, καὶ μηδεμίαν ἔννοιαν ἁσώματου φύσεως λαβεῖν δυναμένους, πρὸς δὲ τὰ ὁρατὰ μόνον ἐπτοημένους. Ἰνα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ γένηται ταῦτα, τὰ ἐξ αὐτῶν δηλωθέντα ἅπαξ καὶ ἐν ἀρχῇ παραδέξῃ τῇ πίστει. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἡχος ἐγένετο πνοῆς βιαίας, καὶ ὄψεις γλωσσῶν πυρίνων ἐφάνησαν· ἀλλ' οὐ διὰ τοὺς ἀποστόλους, ἀλλὰ διὰ τοὺς παρόντας τότε Ἰουδαίους. Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ μὴ αἰσθητὰ γίνεται σημεῖα, τὰ ἐξ αὐτῶν δηλωθέντα ἅπαξ καταδεχόμεθα. Ἐπεὶ καὶ ἡ περιστέρα διὰ τοῦτο τότε ἐφάνη, ἢ ὥσπερ ἀντὶ δακτύλου τινὸς δείξῃ τοῖς παροῦσι καὶ τῷ Ἰωάννῃ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ἵνα καὶ σὺ μάθῃς, ὅτι καὶ ἐπὶ σὲ βαπτιζόμενον τὸ πνεῦμα ἔρχεται.

Λοιπὸν δὲ ἡμῖν αἰσθητῆς οὐ χρεια ὄψεως, τῆς πιστέως ἀντὶ πάντων ἀρκούσης· τὰ γὰρ σημεῖα οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστοῦσι. Διὰ τί δὲ ἐν εἶδει περιστέρα; Ἡμερον τὸ ζῶον καὶ καθαρὸν. Ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ πνεῦμα, πρᾶότητός ἐστι πνεῦμα, διὰ τοῦτο ἐν τούτῳ φαίνεται.

կենք բանային . զի եւ ուսանիցիս , թէ եւ ի քուժ մկրտութեանն նոյնպէս լինի : Եւ յորժամ կոչիցիս յԱստուծոյ , եւ յօժարիցիս լինել զինաւոր վերին աշխարհին , մի եւս պատահեալ զբաղնուցուս յերկրի : Ապա թէ ոչ տեսանիցես , մի լինիցիս չհաւատալ : Քանզի ի սկզբան չքնաղ ինչ եւ հոգեւոր իրաց յայտնի միշտ երեւին երեզր եւ նշանք իմն պնայիսիք : Զի թէպէտ եւ յետոյ պնայիսի ինչ ոչ լինիցի , յայնմանէ՝ որ միանգամ յայտնեցաւ ի սկզբանն , եւ զայն եւս ընդունիցիս հաւատովք : Քանզի եւ ի վերայ առաքելոցն եկն բարբառ ինչ իբրեւ յուժգին հողմոյ , եւ գիմակք հրեղէն լեզուաց յայտնեցան , այդ վասն հրէիցն՝ որ գիպեցան անդ : Բայց սակայն թէպէտ եւ յայտնի ինչ նշանք ոչ երեւիցին , այդ որ ինչ միանգամ ի նոցանէ գուշակեցան՝ զայն հանապաղ ընդունիցիմք : Քանզի եւ աղաւնին յայնժամ յայն սակս յայտնեցաւ , զի իբրեւ մատամբ ցուցանիցէ պնոցիկ որ անգն գիպեցան , եւ Յովհաննու՝ զորդին Աստուծոյ . եւ զի ուսանիցիս , թէ եւ յորժամ գու մկրտիցիս , նոյնպէս պայ հոգին :

Եւ չեն ինչ պիտոյ մեզ պատահեալ կերպարանք երեսաց . քանզի բաւական են ընդ երեսացն՝ հաւատքն հաւանեցուցանել : Եւ ընդէր ի նմանութիւն աղաւնույ : Այդ զի զգօն է թաշունն եւ սուրբ . քանզի հոգին հեղութեան հոգի ասի . վասն պնորիկ եւ պնու կերպարանք յայտնէր : Եւ գարձեալ

Ἄλλως δὲ καὶ παλαιᾷς ἡμᾶς ἀναμνησκει ἱστορίας. Καὶ γὰρ ναυαγίου ποτὲ κοινοῦ τὴν οἰκουμένην καταλαβόντος ἅπασαν, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν κινδυνεύοντος ἀφανισθῆναι, τοῦτο ἐφάνη τὸ ζῶον, καὶ τὴν λύσιν του χειμῶνος ἔδειξε, καὶ κλάδον φέρον ἐλαίας, τὴν κοινὴν τῆς οἰκουμένης γαλήνῃν εὐηγγελίσασθε. Ἀπερ πάντα τύπος τῶν μελλόντων ἦν. Καὶ γὰρ τότε πολλὰ χεῖρον τὰ τῶν ἀνθρώπων διέκειτο, καὶ πολλῷ μείζονος τιμωρίας ἄξιοι ἦσαν. Ἰν' οὖν μὴ ἀπογνῶς, ἀναμνησκει σε τῆς ἱστορίας ἐκείνης. Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων ἀπογνωσθέντων, γέγονε λύσις τις καὶ διόρθωσις. Ἀλλὰ τότε διὰ τιμωρίας, νῦν δὲ διὰ χάριτος καὶ δωρεᾶς ἀφάτου. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ περιστέρα φαίνεται, οὐ κλάδον ἐλαίας φέρουσα, ἀλλὰ τὴν πάντων τῶν κακῶν ἐλευθερωτὴν ἡμῖν δεικνύουσα, καὶ χρησταὶς ὑποτείνουσα τὰς ἐλπίδας. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ κιβωτοῦ ἀνθρώπον ἐξάγει ἔτα, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάγει φανεῖσα, καὶ ἀντὶ κλάδου ἐλαίας τὴν νιοθεσίαν τῇ κοινῇ τῆς οἰκουμένης κομίζει γένει.

Ἐννοήσας τοίνυν τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς, μὴδὲ ἐλάττονα αὐτοῦ τὴν ἀξίαν νομίσσης εἶναι, διὰ τὸ ἐν τοιαύτῃ φανῆναι ὄψει. Καὶ γὰρ ἀκούω τινῶν λεγόντων, ὅτι ὅσον ἀνθρώπου καὶ περιστερᾶς τὸ μέσον, τοσοῦτον τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ἐπειδὴ ὁ μὲν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, τὸ δὲ ἐν ὄψει περιστερᾶς ἐφάνη. Τί οὖν πρὸς ταῦτά ἐστιν εἰπεῖν; ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ Θεοῦ φύσιν ἀνθρώπου ἀνέλαβε· τὸ δὲ πνεῦμα, οὐ φύσιν ἀνέλαβε περιστερᾶς. Διὰ

զի եւ զհինն եւս զգործս, որ գործեցան, յիշատակէ: Զի յորժամ գայր հասանէր հասարակաց համօրէն աշխարհի նաւակոծու թիւնն, եւ եղծանէր ապականէր զամենայն ազգս մարդկութեան, եւ յայնժամ նոյն թաշուէն երեւէր, եւ զփարատելոյ կարաս ձմեռն ձմերայնւոյն բերէր աւետիտ. ոտով ձիթենւոյն՝ զոր տէնէր ի բերան, զհանգարտելոյ ջրհեղեղին տայր առհաւատչեայ: Որ եւ ամենայն իսկ յառակ օրինակի հանդերձելոցն լինէր: Քանզի եւ յայնժամ յանհնարին պատիժս կայր ազգ մարդկութեան: Զի մի անյոյս լինիցիս, յիշեցուցանէ քեզ զճառս առաջնոցն: Քանզի եւ յայնժամ անյոյս իրաց լինէր վճիռ եւ ուղղութիւն: Այլ յայնժամ պատժոցն, իսկ աստ շնորհաց եւ անճառ պարգեւաց աւետիք: Ասն այնորիկ եւ տղաւնի երեւի. եւ ոչ ձիթենւոյ տերեւ բերեալ, այլ զազատիչն ամենեցուն յամենայն շարեաց ցուցանէ, եւ յոյս բարի մենեցուն սերմանէ: Զի ոչ ի տապանէ հանէ սակաւ մարդիկ, այլ զտիեզերս ամենայն յերկրէ յերկինս վերացուցանէ. եւ փոխանակ տերեւոյ ձիթենւոյ՝ զորդեգրութիւնն հասարակաց ամենայն աշխարհաց բարձեալ բերէ:

Եւ արգ իմացեալ զմեծութիւն պարգեւացն, մի փոքր ինչ զպատիւ հոգւոյն համարիցիտ՝ այնու զի այնպիսի կերպարանօքն երեւեցաւ: Քանզի լսեմ, եթէ ասեն ոմանք, թէ որչափ ինչ ի միջի ընդ մարդ եւ ընդ աղաւնի է, նոյնչափ ընդ քրիստոս եւ ընդ հոգին. զի նա մերով բնութեամբս երեւեցաւ, եւ սա աղաւնւոյ կերպարանօք: Եւ արգ զի՞նչ ունիցիմք ասել առ այս. այլ թէ որդին Աստուծոյ զբնութիւն մարմնոյ մերոյ էաւ. իսկ հոգին ոչ զբնութիւն աղաւնւոյ,

τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς οὐκ εἶπεν ὅτι ἐν φύσει περιστερᾶς, ἀλλ' ἐν εἵδει περιστερᾶς. Οὐκ οὖν οὐδὲ μετὰ ταῦτα ὤφθη ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, ἀλλὰ τότε μόνον. Εἰ δὲ διὰ τοῦτο ἐλάττονα αὐτοῦ τὴν ἀξίαν φῆς εἶναι, εὐρεθήσεται καὶ τὰ Χερουβὶμ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀμείνω πολλῶ, καὶ τοσοῦτον ὅσον περιστερᾶς αἰτός· καὶ γὰρ εἰς ταύτην κἀκεῖνα ἐσχηματίσθη τὴν ὄψιν· καὶ οἱ ἄγγελοι δὲ ἀμείνους πάλιν· καὶ γὰρ ἐν σχήματι ἀνθρώπων πολλάκις ἐφάνησαν. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι· καὶ γὰρ ἕτερον οἰκονομίας ἀλήθεια, καὶ ὀψews προσκαίρου συγκατάβασις.

Μὴ τοίνυν ἀχάριστος γίνου περὶ τὸν εὐεργέτην, μηδὲ τοῖς ἐναντίοις ἀμείβων τὸν τὴν πηγὴν σοι τῆς μακαριότητος δωρησάμενον. Ὅπου γὰρ νιοθεσίας ἀξίωμα, ἐκεῖ καὶ ἡ τῶν κακῶν ἀναίρεσις, καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων δόσις. Διὰ δὲ τοῦτο, τὰ μὲν Ἰουδαϊκὸν παύεται βάπτισμα, τὸ δὲ ἡμέτερον ἀρχὴν λαμβάνει. Καὶ ὅπερ ἐπὶ τοῦ πάσχα γέγονε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος συμβαίνει. Καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ ἀμφοτέρω μετελθὼν, τὸ μὲν ἀνέπαυσε, τῷ δὲ ἀρχὴν δέδωκε. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν πληρώσας τὸ Ἰουδαϊκὸν βάπτισμα, ὁμοῦ καὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας τὰς θύρας ἀνοίγνυσιν, ὥσπερ ἐν μιᾷ τραπέζῃ τότε, οὕτως ἐν ἐνὶ ποταμῷ νῦν, καὶ τὴν σκιὰν ὑπογράψας, καὶ τὴν ἀλήθειαν προσθεῖς. Πνεύματος γὰρ χάριν τοῦτο ἔχει τὸ βάπτισμα μόνον· τὸ δὲ Ἰωάννου, ταύτης ἔρημον τῆς δω-

այդ զկերպարանս . վասն այնորիկ եւ ոչ աւետարանիչն ասաց՝ եթէ բնութեամբ ազանույ, այդ ի տեսիլ ազանույ: Ապա եւ ոչ յետ այնորիկ նովին կերպարանօք երեւեցաւ: Եւ թէ այսու զպատիւ հոգւոյն փոքր ինչ համարիցիս, գտանին եւ քերսվբէքն եւս լաւագոյն քան զհոգին, որչափ ինչ լաւ իցէ արծուի քան զաղանի. քանզի եւ նոքա ի կերպարանս արծուեաց յայտնեցան. եւ հրեշտակք եւս աւելի լաւագոյնք, քանզի բազում անգամ ի կերպարանս մարդկան երեւեցան: Այդ չէ այսպէս, զի եւ չէ իսկ. քանզի այլ իմն է ճշմարտութեանն տեսչութիւն, եւ կերպարանօք երեւել ըստ զիջանելոյ ընդ ամենեսին:

Մի այսուհետեւ ապաշնորհ գտանիցիս առ բարերարն, եւ մի ընդ հակառակս ելեալ՝ չարաչար հատուցումն հատուցանիցես այնմ, որ զերանութեան աղբերն շնորհաց քեզ: Զի ուր որդեգրութեան պատիւն իցէ, անդ եւ չարեացն ամենայնի կորուստ, եւ բարութեանցն ամենեցուն գիւտք: Այսն այնորիկ զհրեական մկրտութիւնն լռեցուցանէր, եւ մերումն սկիզբն արարեալ յառաջ խաղացուցանէր: Եւ որ ինչ իրք ի զատկին կաաարեցան, նոյն եւ ի մկրտութեանն: Քանզի ընդ երկոսին էանց. եւ զմին դադարեցոյց, եւ միւսոյն սկիզբն արար: Նոյնպէս եւ զհրեական մկրտութիւնն ի գլուխ եհան, եւ եկեղեցական մկրտութեանս գուռն երաց: Եւ որպէս յայնժամ ի միում սեղան զմին կաաարեաց, եւ միւսոյն սկիզբն արար, նոյնպէս եւ առտ ի միում գետ զմին դադարեցոյց, եւ միւսոյն սկիզբն արար. քանզի զուսուերն եղծ, եւ ճշմարտութիւնն հասաաաեաց: Զի հոգւոյն միայն շնորհք ունին

ρεᾶς ἦν. Διὰ δὲ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων τῶν βαπτιζομένων οὐδὲν τοιοῦτον συνέβη· ἐπὶ δὲ αὐτοῦ μόνου τοῦ μέλλοντος τοῦτο παραδιδόναι. Ἰνα μετὰ τῶν εἰρημένων καὶ τοῦτο μάθῃς, ὅτι οὐχ ἡ καθαρότης τοῦ βαπτίζοντος, ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ βαπτιζομένου τοῦτο ἐποίησε. Τότε γοῦν καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀνεώχθησαν, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθεν. Ἀπὸ γὰρ τῆς παλαιᾶς λοιπὸν ἐπὶ τὴν καινὴν ἐξάγει πολιτείαν ἡμᾶς, τὰς τε πύλας ἡμῖν ἀνοιγνύς τὰς ἄνω, καὶ πνεῦμα πέμπων ἐκείθεν, καλοῦν εἰς τὴν ἐκεῖ πατρίδα· καὶ οὐχ ἀπλῶς καλοῦν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀξιώματος τοῦ μεγίστου. Οὐ γὰρ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους ἐποίησεν, ἀλλὰ υἱοὺς θεοῦ κατασκευάσας καὶ ἀγαπητοὺς, οὕτως ἔλκει πρὸς ἐκείνην τὴν λῆξιν ἡμᾶς.

Ταῦτ' οὖν ἐννοήσας ἅπαντα, καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ καλοῦντος, καὶ τῆς πολιτείας τῆς ἐκεῖ, καὶ τῆς τιμῆς τῆς δοθείσης ἄξιον ἐπιδειξάι βίον, τῷ κόσμῳ σταυρωθεὶς, καὶ σταυρώσας αὐτὸν σαντῶ, τὴν τῶν οὐρανῶν πολιτεῦν πολιτείαν μετὰ ἀκρεβείας ἀπάσης. Μηδὲ ἐπειδὴ τὸ σῶμά σου μὴ μετέστη πρὸς τὸν οὐρανὸν, νομίσης ἔχειν τι κοινὸν πρὸς τὴν γῆν. Τὴν γὰρ κεφαλὴν ἄνω ἔχεις καθημένην· καὶ διὰ τοῦτο δὲ πρότερον ἐνταῦθα παραγεγόμενος ὁ δεσπότης, καὶ τοὺς ἀγγέλους ἀγαγὼν, τότε σε ἀναλαβὼν ἀπῆλθεν ἐκεῖ. Ἰνα καὶ πρὸς τῆς ἀνόδου τῆς ἐκεῖσε μάθῃς, ὅτι δυνατόν σοι τὴν γῆν ὡς τὸν οὐρανὸν οἰκεῖν.

Μένωμεν τοίγυν τὴν εὐγένειαν τηροῦντες ἦν ἐδεξάμεθα ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ ἐκεῖ βασιλεία καθ' ἐκάστην τὴν ἡμέραν ἐπιζήτῳμεν, καὶ πάντα τὰ ἐνταῦθα σκεῖν καὶ

զայսպիսի մկրտութիւն . իսկ Յովհաննուս
Թափուր էր յայսմ ամենայնէ : Եւ վասն այ-
նորիկ ի վերայ այլոց մկրտելոցն ոչինչ երեւ-
եցաւ այսպիսի ինչ , բայց միայն յայնր վե-
րայ՝ որ հանդերձեալ էր տալ զայն : Զի ընդ
այնմ զոր ասացաքն եւ զայս ուսանիցիս ,
եթէ ոչ սրբութիւն մկրտչին , այլ զօրու-
թիւնն այնորիկ՝ որ մկրտեցան՝ կատարեաց
զայս ամենայն : Զի երկինք բանային , եւ
հագին իջանէր : Ի հին վարուցն ի նոր առա-
քինութիւնս ածէր զմեզ . զդրունս բարձանց
բանայ , եւ զհոգին առաքէ անտի կոչել
յայն բնակութիւն . եւ ոչ վայրապար կոչէ ,
այլ մեծաւ պատուով : Քանզի ոչ եթէ
հրեշտակս կամ հրեշտակապետս առնէ , այլ
որդիս սիրելիս Աստուծոյ պատրաստէ , եւ
այնպէս ձգէ զմեզ յայն հանգիստ :

Զայս ամենայն իմացեալ , ըստ սիրոյ այ-
նորիկ որ կոչեացն եւ ըստ անտի քաղաքա-
վարութեանն եւ ըստ պատուոյն որ տուաւ՝
արժանի վարս ցուցանել , ի խաչ ելեալ աշ-
խարհի , եւ խաչեալ զաշխարհ անձին . զեր-
կնից առաքինութիւնն առաքինեաց ամենայն
հաստատութեամբ : Մի , զի մարմնդ յեր-
կինս ոչ փոխեցաւ , համարիցիս առնել հա-
ղորդութիւն ընդ երկրի : Քանզի գլուխն
քո անդ ի վեր նստի . եւ վասն այնորիկ
նախ այսր եկն տէրն՝ ածեալ ընդ իւր հրեշ-
տակս , եւ ապա առեալ զքեզ չոգաւ անդր :
Զի յառաջ քան զանդր քեզ ելանելոյ՝ ու-
սանիցիս , Թէ մարթի յերկրի իբրեւ յեր-
կինս բնակել :

Այսուհետեւ կացցուք հաստատուն պա-
հել զազնուականութիւնն զոր ընկալաք ի
սկզբանէ . եւ զայն արքունիս խնդրեացուք
զօրհանապաղ . եւ զամենայն որ ինչ աստ է՝

ὄναρ εἶναι νομίζωμεν. Οὐδὲ γὰρ εἰ βασι-
 λεύς τις τῶν ἐπὶ γῆς πτωχὸν ὄντα καὶ
 προσαιτοῦντα λαβὼν, υἱὸν ἐξαίφνης ἐποιή-
 σατό σε, τὴν καλύβην καὶ τὴν εὐτέλειαν
 τῆς καλύβης τῆς σῆς ἐνενόησας ἄν· καί-
 τοιγα οὐ πολὺ τὸ μέσον ἐκεῖ. Μὴ τοίνυν
 μηδὲ ἐνταῦθα λογιζοιο τὴν τῶν προτέρων·
 καὶ γὰρ ἐπὶ πολλῶ μείζουσιν ἐκλήθης. Ὅταν
 γὰρ ὁ καλῶν ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης ἡ·
 τὰ δὲ διδόμενα ἀγαθὰ, καὶ λόγον, καὶ
 διάνοιαν ὑπερβαίνει πᾶσαν. Οὐ γὰρ ἀπὸ
 γῆς εἰς γῆν σε μεθίστησι καθάπερ ὁ βασι-
 λεύς, ἀλλ' ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν, καὶ ἀπὸ
 φύσεως θνητῆς εἰς ἀθάνατον δόξαν καὶ
 ἄρρητον, τότε δυναμένην μόνον φανῆναι
 καλῶς, ὅταν αὐτῆς ἀπολαύσωμεν.

Τοιούτων τοίνυν μέλλων μετέχειν ἀγα-
 θῶν, χρημάτων μοι μέμνησαι, καὶ τῆς
 ἐνταῦθα φαντασίας ἀντέχῃ; καὶ οὐ νομί-
 ζεις ἅπαντα τὰ ὁρώμενα τῶν τοῦ προσαι-
 τοῦντος ῥακίων εὐτελέστερα εἶναι; καὶ πῶς
 ἄξιός φανήσῃ ταύτης τῆς τιμῆς; ποίαν
 δὲ ἔξεις ἀπολογίαν εἰπεῖν; μᾶλλον δὲ ποίαν
 οὐ δώσεις δίκην μετὰ τοσαύτην δωρεάν
 ἐπὶ τὸν πρότερον ἔμετον τρέχων; Οὐκ ἔτι
 γὰρ ὡς ἄνθρωπος ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς υἱὸς
 θεοῦ ἁμαρτῶν κολάζῃ, καὶ γίνεται σοι
 τὸ τῆς τιμῆς μέγεθος ἐφόδιον τιμωρίας
 μείζονος. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὐχ ὁμοίως
 δούλους ἁμαρτάνοντας, καὶ υἱοὺς τῷ αὐτῷ
 πλημμελοῦντας κολάζομεν· καὶ μάλιστα ὅ-
 ταν μεγάλα παρ' ἡμῶν εὐεργετούμενοι τυγ-
 χάνωσιν. Εἰ γὰρ ὁ παράδεισον λαχὼν, δια-
 μίαν παρακοὴν τοσαῦτα μετὰ τὴν τιμὴν
 ὑπέστη δεινά· οἱ τὸν οὐρανὸν ἀπολαβόν-
 τες ἡμεῖς, καὶ τῷ μονογενεῖ γενόμενοι συγ-

ստուգէր եւ երազս համարեացուք : Զի թէ
թագաւոր զք երկրաւոր զքեզ տնանկ մի եւ
զմուրօղ առեալ յորդեգիրս առնէր , զմտաւ
ինչ երբեք զեռուղն եւ զնուազութիւնն քո
ածէիր . թէպէտ եւ չկայ բազում ինչ անդ
ի միջի : Մի սյուսհետեւ եւ մի սաս զառա-
ջնոցն ինչ համարիցիս . քանզի ի բազում
մեծամեծս կոչեցար . եւ որ կոչեացն հրեշ-
տակաց տէրն է . եւ պարզեւեալ բարու-
թիւնքն քան զքանս եւ զամենայն միաս ան-
ցանէ : Զի ոչ յերկրէ յերկիր փոխէ զքեզ
իրեւ զաստի թագաւոր , այլ յերկրէ յեր-
կինս , եւ ի մահկանացու բնութենէ յան-
մահն , եւ ի փառս անճառս . եւ յայնժամ
միայն երեւեւ գեղեցիկս , յորժամ յայն
վայելիցեմք :

Եւ արդ այնպիսի բարութիւնս վայելե-
լոց են , եւ զընչից ճառս ի մէջ բերես ինչ ,
եւ զաստի պաճաւճանացս կաթոգիւն են ,
եւ չհամարիս զամենայն երեւելիսս քան ըզ-
գըրգլիս մուրողին վատթարագոյնս . եւ զի
արժանաւոր այնմ պատուի գտանիցիս . զոր
պատասխանատուութիւն սնիցիս , մանաւ-
անդ թէ զոր վրէժս չտայցես վասն յետ
այնչափ պարզեւաց յառաջին փոխածն դառ-
նալոյ : Զի ոչ եւս վայրապար իրեւ զմարդ ,
այլ իրեւ զորդի Աստուծոյ յանցուցեալ
պատժիցիս , եւ լինիցի քեզ առաւելութիւն
պատուոյն յաճախութիւն տանջանաց : Քան-
զի եւ մեք ոչ նոյնպէս զճառայս յանցուցեալս
եւ զորդիս զնոյն յանցանս յանցուցեալ՝ պատ-
ժեմք . մանաւանդ յորժամ մեծամեծ եւս բա-
րութիւնս ի մէնջ գտանիցեն : Զի եթէ որ ըզ-
գրախանի վիճակի էառ , վասն միոյ ստուենդա-
նութեան յետ այնչափ պատուոյ կրեաց պա-
տիժս . իսկ մեք որ զերկինս ընկալաք , եւ

κληρονομοι, τίνα ἔχομεν συγγνώμην τῷ
 ὄφει μετὰ τὴν περιστεράν προστρέχοντες;
 Οὐκ ἔτι γὰρ γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση·
 καὶ ἔργα τὴν γῆν, καὶ τὰ πρότερα ἀκουσό-
 μεθα ἐκεῖνα, ἀλλὰ τὰ πολλῶ τούτων χα-
 λεπώτερα, τὸ σκότος τὸ ἑξώτερον, τὰ δε-
 σμὰ τὰ ἄλυτα, τὸν σκυῖληκα τὸν ἰοβόλον,
 τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων, καὶ μάλιστα εἰκό-
 τως. Ὁ γὰρ μηδὲ εὐεργεσία τοσαύτη γενό-
 μενος βελτίων, δικαίως ἂν τὴν ἐσχάτην
 καὶ χαλεπωτέραν δοίη δίκην.

Ἦνοιξέ ποτε καὶ ἔκλεισε τὸν οὐρανὸν
 Ἡλίας, ἀλλ' ὥστε ὑετὸν κατενεγκεῖν καὶ ἀ-
 ναστεῖλαι· σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἀνοίγεται ὁ
 οὐρανὸς, ἀλλ' ὥστε ἀναβῆναι σε ἐκεῖ. Καὶ
 τὸ δὲ μεῖζον, οὐχ ὥστε ἀναβῆναι, ἀλλ'
 ὥστε καὶ ἑτέρους ἀναγαγεῖν, ἐὰν βουλη-
 θείης· τοσαύτην σοι παρῴησιαν καὶ ἐξου-
 σίαν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἔδωκεν ἅπασιν. Ἐπεὶ
 οὖν ἐκεῖ ἡμῶν ἡ οἰκία, ἐκεῖ πάντα ἀπο-
 θώμεθα, καὶ μηδὲν ἐνταῦθα καταλείπω-
 μεν, ἵνα μὴ αὐτὰ ἀπολέσωμεν. Ἐνταῦθα
 μὲν γὰρ κἄν κλεῖν ἐπιθῆς, κἄν θύρας καὶ
 μοχλοὺς, κἄν μυρίους ἐπιστήσης οἰκέτας καὶ
 πάντων περιγένη τῶν κακούργων, καὶ τοὺς
 τῶν βασκαίων διαφύγης ὀφθαλμοὺς, κἄν
 τοὺς σῆτας, κἄν τὴν ἀπὸ τοῦ χρόνου γε-
 νομένην ἀπώλειαν, ὅπερ ἀδύνατον, τὸν
 γοῦν θάνατον οὐ διαφύξῃ ποτὲ, ἀλλ' ἀ-
 φαιρεθήσεται ἅπαντα ἐκεῖνα ἐν μιᾷ καιροῦ
 ῥοπῇ· καὶ οὐκ ἀφαιρεθήσεται μόνον, ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν πολλάκις παραπέμ-
 ψεις χεῖρας. Ἄν δὲ εἰς ἐκείνην παραπέμψῃς
 τὴν οἰκίαν, πάντων ἀνώτερος ἔσῃ· οὔτε
 γὰρ κλεῖν, οὔτε θύρας, καὶ μοχλοὺς ἐπι-
 θεῖναι δεῖ. Τοιαύτη τῆς πόλεως ἐκείνης ἡ

ժառանգակիցք միաճնին եղեալք, զոր ներել
 թողութեան ունիցիմք, եթէ, առ օձն փո-
 խանակ աղանուոյ ընթանայցեմք: Ձի ոչ
 եւս հոգ ես եւ ի հոգ երթայցես, եւ մշակ
 երկրի լինիցիս, եւ զառաջին պատուհասն
 լոիցես, այդ եւս անհնարինս քան զնոյնս
 տանջանս կրիցեալ. զխաւարն արտաքին, ըզ-
 կապանս անլոյծս, զորդնն թուհաւոր, զկը-
 անել տաամանց. եւ կարի իսկ յիբաւի: Ձի
 որ այնչափ բարերարութեամբ չեղեւ պիտա-
 նի, յարժանի զանհնարին վրէժս տայցէ:

Երաջ եւ փակեաց զերկինս Եզեա, այդ
 անձրեւ անել եւ արդելու. իսկ քեզ ոչ
 այնպէս բանան երկինք, այլ անգր ելանել.
 եւսր մեծն եւս իցէ ինչ, ոչ միայն քեզ ելա-
 նել, այլ եւ զայլս հանել՝ եթէ կամիցիս.
 զի այնչափ համարձակութիւն յամենայն
 յիւրսն եւ իշխանութիւն եւս քեզ: Եւ արդ
 քանզի անգ է մեր տուն, զամենայն անգր
 համբարեսցուք, զի մի կորուսանիցեմք: Ձի
 առա թէպէտ եւ գրունս գնիցես, եւ փակս
 եւ նիգս արկանիցես, եւ բազում ծառայո
 պահապանս կացուցանիցես, եւ թէ ամենայն
 շարագործաց յաղթիցես, եւ յամենայն չար
 ականց փախչիցիս, եւ ի ցեցոյ եւ ի բազում
 ժամանակաց կորստենէ, որում չե հնար
 լինել, սակայն ի մահուանէ երբեք ոչ ապրի-
 ցիս. բաւնայցէ ի քեն ամենայն ի միում
 վայրկեան ժամանակի. ոչ միայն բաւնայցէ,
 այլ թերեւս ի թշնամեաց ձեռս առաքեսցի:
 Իսկ եթէ յայն տուն համբարես, քան զա-
 մենայն ի վերոյ լինիցիս. ոչ գրունս, ոչ
 փակս, ոչ նիգս հասանիցէ գնել: Քանզի
 այնպիսի է զօրութիւն այնր քաղաքի. այն-

δύναμις· οὕτως αἶσλον τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ φθορὰ καὶ πονηρία πάσῃ ἄβατον, τοῦτο ὑφέστηκε.

Πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, ἐνθα μὲν ἀπόλλυται καὶ διαφθείρεται τὰ ἀποτιθέμενα, σωρεύειν ἅπαντα· ἐνθα δὲ ἀνέπαφα μένει, καὶ πλείω γίνεται, ἐνταῦθα μὴδὲ τὸ πολλοστόν ἀποτίθεσθαι μέρος· καὶ ταῦτα τὸν ἅπαντα μέλλοντας ἐκεῖ βιώσασθαι χρόνον; Διὰ τοῦτο καὶ Ἕλληνες ἀπιοστοῦσι τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις· ἀφ' ὧν γὰρ πράττομεν, οὐκ ἀφ' ὧν λέγομεν, τὴν παρ' ἡμῶν ἀπόδειξιν λαμβάνειν ἐθέλουσι· καὶ ἐπειδὴν ἴδωσιν οἰκίας οἰκοδομουμένους λαμπράς· καὶ παραδείσους κατασκευάζοντας καὶ λουτρά, καὶ ἀγρούς ὠνουμένους, οὐκ ἐθέλουσι πιστεύειν ὅτι πρὸς ἑτέραν παρεσκευασάμεθα πόλεως ἀποδημίαν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, φησιν, ἅπαντα τὰ ἐνταῦθα ἂν ἐξαργυρίσαντες, ἐκεῖ προαπέθεντο. Καὶ τοῦτο ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα γινομένων στοχάζονται. Καὶ γὰρ ὕρῳμεν τοὺς σφόδρα εὐπόρους ἐν ἐκείναις μάλιστα ταῖς πόλεσιν, οἰκίας καὶ ἀγρούς καὶ τὰ ἄλλα πάντα κεκτημένους, ἐναῖς διατρέβειν μέλλουσιν. Ἀλλὰ ἡμεῖς τούναντίον ποιούμεν· καὶ τὴν μὲν γῆν, ἣν μικρὸν ὕστερον ἀφιέναι μέλλομεν, μετὰ πολλῆς κτώμεθα τῆς σπουδῆς, οὐχὶ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα αὐτὸ προϊέμενοι ὑπὲρ πλέθρων γῆς καὶ οἰκημάτων ὀλίγων· ὑπὲρ δὲ τοῦ τὸν οὐρανὸν πρίασθαι, οὐδὲ τὰ περιττά τῆς χρείας ἀνεχόμεθα δοῦναι, καὶ ταῦτα ὀλίγης αὐτὸν μέλλοντες ὠνεῖσθαι τιμῆς καὶ διαπαντὸς ἔχειν, εἶγε αὐτὸν ὠνησαίμεθα.

Διὰ τοι τοῦτο τὴν ἐσχάτην δώσομεν

պէս առանց գող ական հատանելոյ է բնակութիւնն, եւ յապականութենէ եւ յամենայն չարեաց անկոխ:

Եւ արդ զիարդ չիցէ յետին անմահութեան, ուր կորնչին եւ ապականին համբարքն՝ համբարել, եւ ուր անվթարն մնան եւ յաճախութեամբ բազմանան՝ եւ ոչ ոսկաւ ինչ մասն համբարել. եւ այն զի ցանդանդ հասանիցէ կեալ: Ասան այնորիկ եւ հեթանոսք չհաւատան բանիցո մերոց. զի եւ ի գործոց, եւ ոչ ի բանիցս մերոց կամին առնուլ հաստատութիւն. եւ յորժամ տեսանիցեն զի տունս երեւելիս շինեմք, եւ բուրասաանս կազմեմք եւ բաղանիս, եւ գեւղս գնեմք, չհաւանին հաւատալ՝ եթէ յայլ քաղաք կազմիցեմք երթալ: Եթէ այնպէս ինչ էր, ասեն, զամենայն պարտէր աստէն գնոյ տալ, եւ անդր յառաջագոյն համբարել: Եւ զայն յաստէն ինչ գործոց կարծեն: Քանզի եւ տեսանեմք զկարի ընչաւէտան՝ յայն քաղաքս եւ ի տունս եւ ի գեւղս զամենայն համբարեն, յորս ցանգն բնակելոց իցեն: Իսկ մեք զնորին հակառակն առնեմք. զերկիր՝ որ յետ սակաւ միոյ թողուլ հասանիցէ, բազում փութով ստանամք. ոչ միայն ինչս ծախելով, այլ եւ զարիւն եւս անձանց տամք փոխանակ արտավարաց եւ սակաւ ինչ շինուածոց. իսկ ընդ երկնից գնելոյ՝ եւ ոչ զաւելորդս պիտոյիցն անսամք ծախել. եւ այն զի սակաւ եւս գնոց գնելոց իցեմք, եւ ցանդ ունել, թէ միայն գնիցեմք:

Ասան այնորիկ զանհրարին վրէժս տայ-

δίην, γυμνοὶ καὶ πένητες ἀπιδόντες ἐκεῖ·
 μᾶλλον δὲ οὐχ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πτω-
 χείας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἄλλους τοιούτους
 ποιούμεν, τὰς ἀτηκίστους ὑποστησόμεθα
 συμφοράς. Ὄταν γὰρ ἴδωσιν Ἕλληνες περὶ
 ταῦτα σπουδάζοντας τοὺς τοσούτων ἀπο-
 λαύσαντας μυστηρίων, πολλῶ μᾶλλον αὐτοὶ
 τῶν παρόντων ἀνθίσονται, καὶ πολὺ καὶ
 ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν κεφαλὴν σω-
 ρεύοντες πῦρ; Ὄταν γὰρ οἱ διδάσκων αὐ-
 τοὺς ὀφείλαντες ὑπερορᾶν τῶν φαινομένων
 ἀπάντων, αὐτοὶ μάλιστα πάντων αὐτοὺς
 εἰς τὴν τούτων ἐμβάλλωμεν ἐπιθυμίαν,
 πότε δυνησόμεθα σωθῆναι, τῆς ἐτέρων
 ἀπωλείας τὰς εὐθύνας ὑπέχοντες; Οὐκ ἄ-
 κούεις τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, ὅτι ἀντιᾶλῶν
 καὶ λαμπάδων ἀφῆκεν ἡμᾶς εἶναι ἐν τῷ
 κόσμῳ τούτῳ, ἵνα καὶ τοὺς διαρρέοντας
 ὑπὸ τρυφῆς ἐπισφίγγωμεν καὶ τοὺς τῇ με-
 ρίμῃ τῶν χρημάτων ἐσκοτωμένους φωτίσω-
 μεν; Ὄταν οὖν καὶ εἰς σκότος αὐτοὺς ἐμ-
 βάλλωμεν πλεῖον, καὶ χαννοτέρους ποιῶ-
 μεν, τίς ἔσται σωτηρίας ἡμῖν ἐλπίς; Οὐκ
 ἔστιν οὐδεμία· ἀλλ' οἰμώζοντες καὶ τοὺς
 ὀδόντας βρύχοντες, καὶ δεδεμένοι πόδας
 καὶ χεῖρας εἰς τὸ τῆς γεέννης ἀπελευσόμε-
 θα πῦρ, μετὰ τὸ κατεργασθῆναι καλῶς
 ταῖς τοῦ πλούτου φροντίσι.

Ταῦτ' οὖν ἐννοήσαντες, ἅπαντα τὰ δε-
 σμὰ λύσωμεν τῆς τοιαύτης ἀπάτης, ἵνα
 μηδὲ εἰς ἐκεῖνα ἐμπέσωμεν τὰ τῷ πυρὶ πα-
 ραδιδόντα ἡμᾶς τῷ ἀσβέστῳ. Ὁ μὲν γὰρ
 χρήμασι δουλεύων, καὶ ταῖς ἐνταῦθα ἀλύ-
 σεσι, καὶ ταῖς ἐκεῖ διηνεκῶς ἔσται ὑπεύ-
 θυνος· ὁ δὲ ταύτης ἀπηλλαγμένος τῆς ἐ-
 πιθυμίας, ἑκατέρας τεύξεται τῆς ἐλευθε-

ցեմք, յորժամ մերկք եւ աղքատք երթայ-
ցեմք անգր . մանաւանդ եթէ ոչ վասն մերոյ
աղքատութեանն, այլ եւ յաղաքս զայլն
այսպիսիս առնելոյ՝ անհանգիստ տանջանս
կրիցեմք։ Զի յորժամ տեսանիցեն զմեզ հե-
թանոսք յայնպիսի իրս փութացեալ՝ որ յայն-
չափ խորհուրդս վայելեցաք, եւս առաւել եւ
նոքա զաստէն իրացս վակժոյժ լինին . եւ
բազում հուր կուտեմք աստ ի մեր գլուխս։
Զի յորժամ որք ուսուցանելս պարտեալք
զնոսա՝ արհամարհել զամենայն երեւելիսո,
մեք առաւել քան զամենեւին ածիցեմք զնո-
սա յայնպիսեացն ցանկութիւն, երբ կարի-
ցեմք ապրել՝ որ այլոց կորստեան պատճառք
լինիցիմք։ Չլսիցե՞ս Բրիտանոսի, զի փոխանակ
ազի եւ լուսաւորաց եթող զմեզ յաշխարհի-
զի զմեզկեալսն ի փափկութեանց պնդեա-
ցուք, եւ զխաւարեալսն ի հոգոց ընչից լու-
սաւորեսցուք։ Յորժամ եւս աւելի խաւար
արկանիցեմք զնոսա, եւ մեղկագոյնս քան
որչափ էինն առնիցեմք, ո՞ր յոյս փրկու-
թեան կայցէ մեզ։ Չիք եւ ոչ մի ինչ . այլ
հեծիցեմք, եւ զատամուռն կրճիցեմք, եւ
կապեալ ոտիւք եւ կապեալ ձեռքք երթայ-
ցեմք ի հսարն գեհենին՝ յետ բարւոք մանր
խորտակելոյ ի հոգոց մեծութենէն։

Այսուհետեւ զայս ամենայն զմատու տ-
ծեալ լուծցուք զկապանս այնպիսի պատրա-
նաց, զի մի յայնց ձեռս անկանիցիմք՝ որ ան-
չէջ հրոյն մատնիցեն զմեզ։ Զի որ ընչից ծա-
ռայէ, եւ աստէն շղթայից՝ եւ անգր մշտըն-
ջենաւորացն պատրաստական գտանի . եւ
որ յայնպիսի ցանկութենէ ազատ է, այ-

ρίας. Ἦς ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐπιτύχωμεν, τὸν χαλεπὸν τῆς φιλοχρηματίας συντρίψαντες ζυγὸν, πτερώσωμεν ἑαυτοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΙΓ'.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

ΤΟΤΕ, πότε; μετὰ τὴν τοῦ πνεύματος κάθοδον, μετὰ τὴν φωνὴν τὴν ἐνεχθεῖσαν ἄνωθεν καὶ λέγουσαν· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠὲ δόκησα. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου· τοῦτο γὰρ αὐτὸν ἀνάγει ἐνταῦθα, φησὶν. Ἐπειδὴ γὰρ πάντα πρὸς διδασκαλίαν ἡμῶν ἐπραττέετα καὶ ὑπέμενεν, ἀνέχεται καὶ τῆς ἐκεῖσε ἀναγωγῆς, καὶ τῆς πρὸς τὸν διάβολον πάλης. Ἴνα ἕκαστος τῶν βαπτιζομένων, εἰ μετὰ τὸ βάπτισμα μείζονας ὑπομείνῃ πειρασμοὺς, μὴ ταράττηται, ὡς παρὰ προσδοκίαν τοῦ πράγματος γινομένου, ἀλλὰ μένῃ γενναίως πάντα φέρων, ὡς κατὰ ἀκολουθίαν τούτου συμβαίνοντος. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἔλαβες ὅπλα, οὐχ ἵνα ἀργῆς, ἀλλ' ἵνα πολεμῆς.

Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιόντας κωλύει τοὺς πειρασμοὺς ὁ θεός· πρῶτον μὲν ἵνα μάθῃς, ὅτι πολλῶν γέγονας ἰσχυρότερος· ἔπειτα, ἵνα μίνῃς μετριάζων, καὶ μηδὲ τῷ μεγέθει τῶν ὧρων ἐπαρθῇς, τῶν

լուժ ցանկութեան հասանէ : Որոժմ եւ մէք
հասանիցեմք , զանհնարին լուծ ընչասիրու-
թեանն խորասկեսցուք , եւ թառուցուք զան-
ձինս յերկինս շնորհաքն եւ մարգասիրու-
թեամբ անառն մերոյ Յիսուսի քրիստոսի ,
որոժմ փառք յաւիտեանս . ամէն :

Ճ Ա Ռ Ժ Գ .

Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս յանապատ
ի հոգւոյն փորձել ի սատանայէ :

Ե՛ՐԲ : Յետ հոգւոյն իջանելոյ . յետ բար-
բառոյն ի վերուստ դալոյ՝ որ ասէր , եթէ
Դա է որդի իմ սիրելի : Եւ զարմանալի այն
է՝ զի ի հոգւոյն սրբոյ ասէ աստ ելանել :
Քանզի զամենայն ինչ վասն մերոյ վարդա-
պետութեան արար , եւ կրել յանձին ան-
սայ եւ զվարելն եւս ի հոգւոյն , եւ մարա
պատերազմի աալ ընդ թշնամւոյն : Զի իւ-
րաքանչիւր ոք ի մկրանլոցն՝ յորժամ յետ
մկրտութեանն մեծամեծ փորձութիւնք ինչ
ի վերայ գայցեն , միառովիցին եւ լքեալ դաւա-
նիցին՝ եթէ չիցէ յոյս յաղթութեան . այդ
կալ եւ համբերել քաջութեամբ , եւ զմտաւ
ածել՝ եթէ կարգաւ իմն յետ մկրտութեանն
գալոց են փորձութիւնք ի վերայ : Քանզի
ոչ եթէ վասն այնորիկ առնուս զէն զի վա-
տանայցես , այդ զի կռուիցիս :

Նա եւ ոչ արգելու իսկ Աստուած զե-
կեալ հասեալ փորձութիւնսն : Նախ զի ու-
սանիցիս , եթէ որչափ ինչ զօրագոյն եղեր :
Եւ ապա զի կայցես մնայցես հաստատուն
որմատովք : Եւ դարձեալ զի մի մեծութեամբ
պարգեւացն հզարտանայցես , ուր փորձու-

πειρασμῶν συστέλλειν σε δυνάμενων· πρὸς τοῦτοις ἵνα ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος, ὁ τέως ἀμφιβάλλων περὶ τῆς σῆς ἀποστάσεως, ἀπὸ τῆς βασάνου τῶν πειρασμῶν πληροφορηθῇ, ὅτι τέλεον αὐτὸν ἐγκαταλιπὼν ἀπέστης· τὸ τέταρτον, ἵνα ἰσχυρότερος καὶ σιδήρου παντὸς εὐτονώτερος ταύτῃ κατασκευασθῇς· πέμπτον, ἵνα ἀπόδειξιν λάβῃς σαφῇ τῶν πιστευθέντων σοι θησαυρῶν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπῆλθεν ὁ διάβολος, εἰ μὴ σε ἐν μείζονι γενόμενον εἶδε τιμῇ. Ἐντεῦθεν γοῦν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπανεστῇ τῷ Ἀδάμ· ἐπειδὴ πολλῆς αὐτὸν εἶδεν ἀπολαύσαντα τῆς ἀξίας. Διὰ τοῦτο παρετάξατο πρὸς τὸν Ἰώβ· ἐπειδὴ στεφανούμενον αὐτὸν καὶ ἀνακηρυττόμενον ἐθεάσατο παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ.

Καὶ πῶς οὖν φησιν, εὐχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν; Διὰ τοῦτο οὐκ ἀνιόντα αὐτὸν ἀπλῶς δείκνυσί σοι τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ ἀναγόμενον κατὰ τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, αἰνιττόμενος διὰ τούτων, ὅτι αὐτοὺς οὐκ ἐπιπηδᾷν χρή, ἀλλ' ἐλκομένους ἐστάναι γενναίως.

Καὶ ὅρα ποῦ λαβὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα ἀνήγαγεν, οὐκ εἰς πόλιν καὶ εἰς ἀγοράν, ἀλλ' εἰς τὴν ἔρημον. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν διάβολον ἐπισπάσασθαι ἐβούλετο, οὐ διὰ τῆς πείνης μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τόπου δίδωσιν αὐτῷ λαβήν. Τότε γὰρ μάλιστα ἐπιτίθεται ὁ διάβολος, ὅταν ἴδῃ μεμονωμένους καὶ καθ' ἑαυτοὺς ὄντας. Οὕτω καὶ τῇ γυναικὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπέθετο, μόνη αὐτὴν ἀπολαβοῖν, καὶ τοῦ ἀνδρὸς χωρὶς οὔσαν εὖρων. Ὅταν μὲν γὰρ μεθ' ἐτέρων ὄντας ἴδῃ καὶ συγκεκροτημένους, οὐχ

Թիւնքն զքեզ կարճեւ կարիցեն ի հպարտութենէն: Զի յորժամ չհաւատայցէ չար դեւն քուժապատամբութեանն ի նմանէ, հանդիսիւ փորձութեանցն զգայցէ՝ եթէ ամենեւին թողեր զնա եւ ապատամբեցեր: Չորրորդ անգամ, զի զօրագոյն քան զերկաթ պատրաստեցար: Հինգերորդ անգամ, զի զընծայութիւն գանձուցն՝ որ հաւատացաւ քեզ՝ առնուցուս: Քանզի եւ ոչ գայր ի վերայ թշնամին, եթէ չէր զքեզ ի մեծամեծ պարգեւս տեսեալ: Ուտտի եւ ի սկզբանէ իսկ դիմեաց ի վերայ Ադամայ, քանզի ետես եթէ ի բազում պարգեւս վայելէր: Սմին իրի եւ ընդ Յովբայ պատրաստէր ի մօրտ պատերազմի, քանզի պսակեալ եւ մեծարգոյ գովեալ տեսանէր զնա առ ի յամենեցունցն Աստուծոյ:

Եւ արդ, ասեն, ընդէր պատուէր տայր՝ եթէ Յաղօթս կացէք, զի մի մտանիցէք ի փորձութիւն: Ասան այնորիկ ոչ իւրովի վայրապար ցուցանէ քեզ զՅիսուս երթեալ յանապատն, այլ ասէ՝ թէ վարեցաւ ի հոգւոյն ըստ տնտեսութեանն: Եւ այսու պլ իմն ակնարկէ. զի մի ոք իւրովի յամբայր դիմացէ երթալ ի փորձութիւնս, այլ վարեալ յայլոցն՝ կացցէ սնդակազմ եւ առաքինացի:

Եւ արդ տես, յստանէր զնա հոգին: Ոչ ի քաղաքս, ոչ յազարակս, քանզի զթշնամին կամէր զբռամբ ածել ոչ միայն քաղցիւն, այլ զի եւ յանապատն եւս երթալ տացէ նմա յօժարութիւն: Քանզի յայնժամ իմն ստէպ գուն գործեալ դիմէ ի վերայ թշնամին, յորժամ տեսանիցէ միայնացեալս եւ առանձինս: Այսպէս եւ կնոջն յառաջնունն յարձակէր, քանզի միայն եզիտ յառնէն: Այլ յորժամ ընդ պլս տեսանիցէ ի բազմութեանն միջի, ոչ այնպէս համար-

ὁμοίως θαρρεί, οὐδὲ ἔπεις. Διὸ χρη μαλιστα καὶ διὰ τοῦτο μετ' ἀλλήλων ἀγελάζεσθαι συνεχῶς, ὥστε μὴ εὐχειρώτους εἶναι τῷ διαβόλῳ.

Εὐρὼν τοίνυν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐρήμῳ ἀβάτῳ. Ὅτι γὰρ τοιαύτη ἡ ἔρημος ἦν, ὁ Μάρκος ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι μετὰ τῶν θηρίων ἦν. Ὅρα μεθ' ὅσης προσέρχεται κακουργίας καὶ πονηρίας, καὶ ποῖον παρατηρεῖ καιρόν. Οὐδὲ γὰρ νηστεύοντι, ἀλλὰ πεινῶντι προσέρχεται· ἵνα σὺ μάθῃς, ἡλίκον ἡ νηστεία καλὸν, καὶ πῶς ὄπλον ἐστὶ κατὰ τοῦ διαβόλου μέγιστον, καὶ ὅτι μετὰ τὸ λουτρὸν οὐ τρυφῇ καὶ μέθῃ, καὶ τραπέζῃ πληθούσῃ, ἀλλὰ νηστεία προσέχειν δεῖ. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐνήστευσεν, οὐκ αὐτὸς ταύτης δεόμενος, ἀλλ' ἡμᾶς παιδεύων. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἀμαρτήματα τὰ πρὸ τοῦ λουτροῦ, τὸ γαστρὶ δουλεύειν εἰσήγαγεν. Ὡσπερ ἂν εἴ τις νοσοῦντα ὑγιῇ ποιήσας κελεύοι μὴ ποιεῖν ἐκεῖνα ἐξ ὧν ἡ νόσος γέγονεν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα καὶ αὐτὸς μετὰ τὸ λουτρὸν νηστείαν εἰσήγαγε. Καὶ γὰρ καὶ τὸν Ἀδὰμ ἡ ἀκρασία τῆς γαστρὸς ἐξέβαλε τοῦ παραδείσου, καὶ τὸν κατακλυσμὸν τὸν ἐπὶ τοῦ Νῶε αὕτη πεποίηκε, καὶ τοὺς Σοδόμων κεραυνοὺς αὕτη κατήγαγε. Εἰ γὰρ καὶ πορνείας ἔγκλημα ἦν, ἀλλ' ὅμως ἐκατέρας τῆς κολάσεως ἡ ρίζα ἐντεῦθεν ἐφύη. Ὅπερ καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ αἰνιττόμενος ἔλεγε· πλὴν τοῦτο τὸ ἀνόμημα Σοδόμων, ὅτι ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ πλησμονῇ ἄρτων, καὶ ἐν εὐθυνίαις ἐσπατάλων. Οὕτω καὶ Ἰουδαῖοι τὰ μέγιστα εἰργάσαντο κακὰ,

ձապի գիմել ի վերայ : Եւ վառն այսորիկ առաւել եւս պարտուպատշաճ է առ միմեամբք մակաղել եւ շուրջ զմիմեամբք բնակել, զի մի գիւրաւ անկանիցիմք ի ձեռս սատանայի :

Գտանէր այնուհետեւ զնա յանապատին, եւ այնպէս յանհետ եւ յանշէն անապատի, զի եւ Մարկոս յայտնագոյնս ցուցանէ՝ եթէ էր նա ընդ դազանս : Եւ արգ տես, որպիսի մեղմեխութեամբ մերձենայք, կամ որպիսի ժամանակ գտանէր : Քանզի ոչ եթէ յորժամ պահէրն, այդ յորժամ քաղցեաւն, յայնժամ մերձեցաւ . զի դու ուսանիցիս, թէ որպիսի ինչ բարի են պահք, կամ որպիսի զէն կարծր ընդդէմ թշնամւոյն . եւ զի յետ մկրտութեանն՝ ոչ փափկութեանց կամ արբեցութեան կամ պէս պէս խորտկաց տեղանոյ պարտ է տալ զանձինս, այդ պահոց : Վասն այսորիկ եւ նա պահեաց . ոչ զի կարօտ ինչ էր պահոցն, այդ զի մեզ խրատիցէ : Քանզի մեղքն որ յառաջ քան զմկրտութիւնն գործին, յորովայնին ծառայ լինելոյ մօտին : Չոր օրինակ եթէ զախտաժեւ որ բռնկիցէ՝ պատուիրէ թէ յորոց իրաց զդաւմն ածին ի վերայ, յայնմանէ պատկառ կոյցէ անձին . նոյնպէս եւ նա յետ մկրտութեանն կարգեաց զպահս : Քանզի եւ զԱդամ անժուժկալութիւն սրովայնին եհանի գրախտէն . եւ զՅրհնդեղն յամս Նոյի նոյն էած . եւ ի Սոգոմ զհրացան բարկութիւնն : Չի թէպէտ եւ պողնկութեան էր բամբառն, սակայն երկսցուն ասնջանացն անախ բուսաւ արմատ : Չոր եւ Եղեկիէզ ակնարկելով առէ, եթէ Այս է անօրէնութիւն սոգոմացւոց, զի յամբարտաւանութեանն եւ ի լիութեան հացի եւ յզփութեան զքաղեալ էին : Այսպէս եւ հրեայք զմեծամեծ չարիսն, յարբեցութեանէ

ἀπὸ τῆς μέθης καὶ τῆς τρυφῆς ἐπὶ τὴν ἀνομίαν ἐξοκείλαντες.

Διὰ δὲ τοῦτο καὶ αὐτὸς νηστεύει τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἡμῖν τὰ φάρμακα τῆς σωτηρίας δεικνύς. Καὶ οὐ προέρχεται περαιτέρω, ὥστε μὴ πάλιν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ θαύματος ἀπιστηθῆναι τῆς οἰκονομίας τὴν ἀλήθειαν. Νῦν μὲν γὰρ τοῦτο οὐκ ἂν ἐγένετο, ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας προλαβόντες εἰς τοσοῦτον ἰσχυσαν ἐξελθεῖν μῆκος, τῇ τοῦ Θεοῦ κρατούμενοι δυνάμει. Εἰ δὲ περαιτέρω προέβη, πολλοῖς ἂν καὶ ἐντεῦθεν ἄπιστος ἔδοξεν εἶναι ἢ τῆς σαρκὸς ἀνάληψις.

Νηστεύσας τοίνυν τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπεινάσε, λαβὴν αὐτῷ παρέχων εἰς τὸ προσελθεῖν, ἵνα συμπλακείς δείξῃ, πῶς δεῖ περιγενέσθαι καὶ νικᾶν. Οὕτω δὲ καὶ ἀθληταὶ ποιοῦσι· τοὺς γὰρ μαθητὰς τοὺς ἑαυτῶν διδάσκοντες περιγενέσθαι καὶ νικᾶν, ἐκόντες ἐν ταῖς παλαιστοραῖς συμπλέκονται ἑτέροις, ἐν τοῖς τῶν ἀντιπάλων σώμασι παρέχοντες τούτοις θεωρεῖν· καὶ παιδεύεσθαι τῆς νίκης τὸν τρόπον. Ὁ δὲ καὶ τότε ἐγένετο· ἐπεὶ γὰρ ἐβούλετο αὐτὸν ἐπισπάσασθαι εἰς τοῦτο, καὶ τὸ πεινῆν αὐτῷ κατάδηλον ἐποίησε, καὶ προσελθόντα ἐδέξατο, καὶ δεξάμενος ἅπαξ καὶ δις καὶ τρίς, αὐτὸν κατέρρηξε μετ' εὐκολίας τῆς αὐτῷ προσηκούσης. Ἀλλ' ἵνα μὴ παρὰτρέχοντες τὰς νίκας ταύτας, λυμαινώμεθα ὑμῶν τὴν ὠφέλειαν, ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρξάμενοι προσβολῆς, ἐκάστην μετὰ ἀκριβείας ἐξετάζωμεν. Ἐπεὶ γὰρ ἐπεινάσέ· φησι· προσελθὼν ὁ πειράζων, εἶπεν αὐτῷ· εἰ υἱὸς εἰ

եւ ի փափկութենէ կործանեալք յանօրէնսութիւնս, գործէին:

Ասան այնորիկ եւ նա պահէ զքառասուն օր, զի մեզ զփրկութեան գեղն ցուցանիցէ: Եւ ոչ մատչի յառաջ եւս, զի մի առաւելութեամբ զարմանացն՝ առնիցէ չհաւատալի զանտեսութեանն զճմարտութիւն. այնչափ որչափ ինչ Մովսէսն եւ Եղիա յառաջագոյն կարացին երթալ ի կէտն՝ Աստուծոյ զօրութեամբն ժուժկալեալք: Զի թէ եւս յառաջ ձգեալ էր, ապա եւ հաւատայր իսկ որ ոչ եթէ մարմին էառ:

Եւ արդ պահեաց զքառասուն տիւ եւ զքառասուն գիշեր միանգամայն, եւ ապա քաղցեալ յետոյ: Զի պատճառս տացէ թշնամւոյն՝ մերձենալ ի մարտ. զի յորժամ գիրկ ընդ գիրկ խառնիցին, ցուցանիցէ՝ թէ որպէս պարտ իցէ կռուել եւ յաղթել: Որպէս եւ մարտիկք զիւրեանց աշակերտս կրթեն, թէ որպէս պարտ իցէ կռուել եւ յաղթել. սոյնպէս եւ աստ, յորժամ կամեցաւ ի գիմի հարկանել թշնամւոյն, եւ զքաղցն եւս յայտնեաց. եւ յորժամ մատեաւն, եւ ի գիմի հարաւ: Եւ ի գիմի հարկանել միանգամ եւ երկիցս եւ երիցս, զգետնեաց գիւրաւ ըստ իւրում պատշաճութեան: Եւ զի մի հարեւանցի արարեալ զյաղթութիւնսն՝ զրկիցեմք ինչ զձեզ յօգտէ, սկսեալ յառաջին նուագէ մարտին մի ըստ միովէ քննեսցաւ կարգաւ զամենայն: Եւ քանզի ասէ՝ թէ քաղցեալ, վասն այնորիկ մատուցեալ փորձիչն ասէր. Եթէ որդի ես

τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε φωνῆς ἀνωθεν φερομένης καὶ λεγούσης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός· ἤκουσε δὲ καὶ Ἰωάννου τοσαῦτα περὶ αὐτοῦ μαρτυροῦντος· εἶτα εἶδε πεινῶντα, ἐν ἀμμηχανία λοιπὸν ἦν. Καὶ οὔτε ὅτι ἄνθρωπος ἦν ψιλὸς πιστεῦσαι ἠδύνατο, διὰ τὰ περὶ αὐτοῦ λεχθέντα· οὐδ' αὖ πάλιν παραδέξασθαι, ὅτι υἱὸς ἦν τοῦ θεοῦ, διὰ τὸ βλέπειν αὐτὸν πεινῶντα. Ὅθεν ἐν ἀμμηχανία γενόμενος, ἀμφιβόλους ἀφίησι φωνάς. Καὶ ὥσπερ τῷ Ἀδὰμ προσελθὼν παρὰ τὴν ἀρχὴν πλάττει τὰ μὴ ὄντα, ἵνα μάθῃ τὰ ὄντα· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, οὐκ εἰδὼς σαφῶς τὸ ἀπόρρητον τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ τίς ποτέ ἐστιν ὁ παρὼν, ἕτερα ἐπιχειρεῖ πλέκειν δίκτυα, δι' ὧν ᾤετο εἰσεσθαι τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀσαφές. Καὶ τί φησιν; Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Οὐκ εἶπεν, ἐπειδὴ πεινᾷς, ἀλλ' εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, νομίζων ὑποκλέπτειν αὐτὸν τοῖς ἐγκωμίοις. Διὸ καὶ τὴν πείναν ἐσίγησεν, ἵνα μὴ δόξῃ προσφέρειν αὐτῷ τοῦτο καὶ ὀνειδίξῃν. Οὐ γὰρ εἰδὼς τῶν οἰκονομουμένων τὸ μέγεθος, αἰσχροὺς αὐτῷ τοῦτο ἐνόμιζεν εἶναι. Διὸ κολακεύων αὐτὸν, ὑπὸ τῆς ἀξίας μέμνηται μόνης.

Τί οὖν ὁ Χριστός; Τὸν τύπον αὐτοῦ καθαιρῶν, καὶ δεικνὺς οὐκ αἰσχύνῃς ἄξιον ὃν τὸ συμβᾶν, οὐδὲ ἀνάξιον τῆς αὐτοῦ σοφίας. Ὅπερ κολακεύων αὐτὸν ἐκεῖνος ἀπεσίγησε, τοῦτο εἰς μέσον αὐτὸς προφέρει καὶ τιθῇσι λέγων.

Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος. Ὅθεν ἄρχεται ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα

Աստուծոյ , ասա քարանցս զի հաց լինիցին : Քանզի լուեալ էր ի բարբառոյն՝ որ ի վերուստ եկն, թէ Դա է որդի իմ սիրելի . լուեալ էր եւ ի Յովհաննէ զայնչափ վկայութիւնս՝ որ ի վերայ նորա վկայէր . եւ ապա ետես եւս քաղցեալ, ի վարանս մտանէր այնուհետեւ : Զի ոչ մարդ լոկ հաւատալ կարէր վասն մեծամեծացն որ ազացեալ էին զնմանէ . եւ ոչ որդի Աստուծոյ յանձին ունել վասն քաղցեալն տեսանելոյ : Եւ յանհնարին վարանս մտեալ՝ տարակուսանաց բարբառս արձակէր : Զի զոր օրինակ մատուցեալ առ Ադամ զառաջինն այլ ընդ այլոյ խօսէր , զի ի նմանէ ստուգիցէ զիրան . նոյնպէս եւ աստ , քանզի չէր տեղեակ անճառ խորհրդոյն տնտեսութեանն , եւ ոչ գիտէր՝ թէ ով իցէ որ եկնն , այլ իմն մտաբերէ անկաշեւ ձգել վարմս , որովք կարծէրն ճանաչել զծածուկ իրս՝ որ չէին նմա յայտ : Եւ զի՞նչ ասիցէ : Եթէ որդի ես Աստուծոյ , ասա քարանցս զի հաց լինիցին : Եւ ոչ առաց , եթէ քաղցեալ իցես , այլ թէ որդի ես Աստուծոյ : Կարծէր յարգանքն զմիտսն գողանալ : Վասն որոյ եւ զքաղցն լուեաց , զի մի կարծիցէ եթէ նախատինս ինչ նմա յառաջ բերիցէ զայո : Քանզի չէր տեղեակ մեծութեան տեսչութեանցն , եւ այսպէս մեղմեխանօք իմն զպատուոյն եւեթ ճառէ :

Իսկ առ այս Քրիստոս զի՞նչ ասիցէ : Կարճէ զհպարտութիւն նորա . եւ յայտ առնէ , եթէ ոչ ամեթանաց ինչ էր գործն՝ զոր գործէր , եւ ոչ անարժան ինչ իմաստութեանն իւրոյ : Եւ այսպէս զոր նա մեղմեխանօքն ծածկէր , զնոյն սա ի մէջ բերեալ յայտնէր :

Ոչ միայն , ասէ , հացիւ կեցցէ մարդ : Եւ արդ միտ գիր խարդախութեանն չար եւ

ἀνάγκης. Σὺ δέ μοι σκόπει τοῦ πονηροῦ
δαίμονος ἐκείνου τὴν κακουργίαν, καὶ πό-
θεν ἄρχεται τῶν παλαισμάτων, καὶ πῶς τῆς
οἰκείας οὐκ ἐπιλανθάνεται τέχνης. Ἀφ' ὧν γὰρ
καὶ τὸν πρῶτον ἐξέβαλε ἄνθρωπον, καὶ ἑτέ-
ρους μυρίους πολλοῖς περιέβαλε κακοῖς, ἀπὸ
τούτων καὶ ἐνταῦθα πλέκει τὸν δόλον, τῆς
κατὰ τὴν γαστέρα ἀκρασίας λέγω. Πολλῶν
γούν καὶ νῦν ἐστὶν ἀκοῦσαι ἀνοήτων λεγόν-
των τὰ μυρία διὰ τὴν κοιλίαν κακά. Ἀλλ'
ὁ Χριστὸς δεικνύς ὅτι τὸν ἐνάρετον οὐδὲ
αὐτὴ ἡ τυραννὶς καταναγκάζει τι τῶν μὴ
προσηκόντων ποιεῖν, καὶ κεινᾶ, καὶ οὐχ
ὑπακούει τῷ ἐπιτάγματι, παιδεύων ἡμᾶς
ἐν μηδενὶ πείθεσθαι τῷ διαβόλῳ. Ἐπειδὴ
γὰρ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐντεῦθεν καὶ τῷ
θεῷ προσέκρουσε, καὶ νόμον παρέβη, ἐκ
περιουσίας σε διδάσκει, καὶ μὴ παράβασιν
ἢ τὸ παρ' αὐτοῦ κελευόμενον, μηδὲ οὕτω
πείθεσθαι. Καὶ τί λέγω παράβασιν, καὶ
γὰρ τι χρήσιμον λέγωσιν οἱ δαίμονές, φησι,
μηδὲ οὕτως πρόσεχε αὐτοῖς. Οὕτω γούν
καὶ τοὺς δαίμονας ἐπεστόμισεν ἐκείνους,
κηρύττοντας αὐτὸν υἱὸν θεοῦ. Καὶ ὁ Παῦ-
λος δὲ πάλιν αὐτὸ τοῦτο βοῶσιν ἐπετί-
μησε. Καίτοι τὸ λεγόμενον χρήσιμον ἦν,
ἀλλ' ἐκ περιουσίας ἀτιμάζων αὐτοὺς καὶ
ἀποτεριχίζων τὴν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλήν,
καὶ σωτήρια δόγματα κηρύττοντας ἡλαιν-
εν, ἐμφράττων αὐτῶν τὰ στόματα, καὶ
σιγαῖν κελεύων. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐνταῦ-
θα τοῖς λεγομένοις ἐπένευσεν· ἀλλὰ τί φη-
σιν; Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος.
Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὅτι δύναται ὁ
θεὸς καὶ ῥήματι θρέψαι τὸν πεινῶντα,

խորամանկ գիւին, եւ տես ուստի ոկտանի ի կռիւն, կամ զիարդ չմոռանայ զիւր արուեստն: Զի որով զառաջին մարդն եհան ի գրախտէն եւ զայլս բազումս կործանեաց ի պէսպէս չարիս, անտի նիւթէ եւ աստ զնենդութիւնն՝ առ ի յօժարեցուցանել ի կերակրոցն տենչանս: Զի սրպէս անդ յաճախեաց բարուրս, նոյնպէս եւ աստ նիւթէ նենդութիւն վասն որովայնի: Այդ քրիստոս զի յայտ արասցէ՝ թէ զառաքինին ոչ բռնութիւն բռնաւորին կարէ հնազանդեցուցանել գործել զանպատշաճ իրս, այլ քաղցնու, եւ հնազանդի հրամանացն: Դարձեալ եւ խրատէ եւս զմեզ, զի մի իւրի հաւանեացուք հակառակորդին: Քանզի առաջին մարդն այսպիսի իրօք գտաւ հակառակ Աստուծոյ եւ էանց զօրինօք. զի զմեզ առաւելագոյնս ուսուցէ, թէպէտ եւ չիցէ զօրինօք անցանել յորժամ ուտիցեմք որ ինչ ի նմանէն է հրամայեալ, սակայն եւ այնպէս մի հաւանեացուք թըշնամույն: Եւ զի՞նչ ասեմ զօրինօքն անցանել. այլ թէպէտ եւ բարի ինչ ասիցեն դեւք, սակայն եւ այնպէս մի անսպցեմք նոցա: Որպէս եւ ինքն իոկ ըմբերանէր զգեւան որք քարոզէին զնա որդի Աստուծոյ: Եւ Պաւլոս սաստէր այսպն՝ որ կոչէր զնա Ծառայ Աստուծոյ բարձրելոյ: Զի թէպէտ եւ զոր ասէրն՝ բարւոք ասէր, սակայն յաճախ խռտէր զնա Պաւլոս, եւ պարսպեալ ամրացուցանէր զմեզ ի նենդութենէ. թէպէտ եւ զփրկութեան կրօնս քարոզէին, խուճապէր եւ ըմբերանէր, եւ կարկել հրամայէր: Վասն այսորիկ եւ աստ ոչինչ բանիւքն պատրէր. այլ զի՞նչ ասիցէ. Ոչ միայն, ասէ, հացիւ կեցցէ մարդ: Եւ զոր ասէն այսպիսի ինչ է, թէ կարօղ է Աստուած եւ բանիւք

ἀπὸ τῆς παλαιᾶς φέρων αὐτῷ μαρτυρίαν γραφῆς, καὶ παιδεύων, καὶ λιμώττωμεν, καὶ ὅτι οὖν πάσχωμεν, μηδέποτε ἀφίστασθαι τοῦ δεσπότου.

Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι καὶ μὴν ἐπιδείξασθαι ἐχρῆν· ἐροίμην ἂν αὐτόν, τίνας ἔνεκεν; καὶ διὰ τι; Οὐδὲ γὰρ ἵνα πιστεύσῃ, ταῦτα ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀλλ', ὡς ᾤετο, ἵνα εἰς ἀπιστίαν ἐλέγξῃ. Ἐπεὶ καὶ τοὺς πρώτους οὕτως ἠπάτησε καὶ ἤλεγξεν, οὐ σφόδρα πιστεύοντας τῷ θεῷ. Ἐναντία γὰρ ὧν εἶπεν ὁ θεὸς, ἐκεῖνος, ὑποσχόμενος, καὶ κεναῖς αὐτοὺς φυσήσας ἐλπίσει, καὶ εἰς ἀπιστίαν ἐμβαλὼν, οὕτω καὶ ὧν εἶχον ἀγαθῶν ἐξέβαλεν. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δείκνυσιν ἑαυτὸν, μήτε τούτῳ τότε, μήτε ὕστερον τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦσιν Ἰουδαίοις σημεῖα αἰτοῦσιν ἐπινεύοντα, πανταχοῦ παιδεύων ἡμᾶς, καὶ δυνώμεθά τι ποιεῖν, μηδὲν πρᾶττειν εἰκῇ καὶ μάτην, μηδὲ ἀνάγκης ἐπικειμένης πείθεσθαι τῷ διαβόλῳ.

Τί οὖν ὁ μιαιφόνος οὗτος ἠττηθεῖς; Πείσαι γὰρ μὴ δυνηθεῖς τὸ κελευόμενον ποιῆσαι, καὶ ταῦτα πείνης ἐπικειμένης τοσαύτης, ἐφ' ἕτερον πρόεισι λέγων.

Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσί σε. Τί δήποτε καθ' ἐκάστην πείραν τοῦτο προστίθουσιν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; Ὅπερ ἐπὶ τῶν πρωτέρων ἐποίησε, τοῦτο καὶ νῦν ποιεῖ. Ὡς περ γὰρ τότε διέβαλε τὸν θεὸν λέγων· ὅτι ἢ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, δια-

կերակրել զքաղցեալս, բերեալ հին վկայ-
ութիւն ի գրոց . խրատէ, զի թէպէտ եւ
սովածահ լինիցիմք, կամ այլ եւս պէտպէս
չարչարանօք տանջիցիմք, սակայն ի Յեաւ-
նէ մի հեռասցուք :

Ապա թէ ասիցէ որ, թէ պարտ էր փոքր
մի յայտնել զանձն : Հարցանեմ թէ ընդէ՞ր :
Քանզի ոչ եթէ զի հաւատասցէ ի նա, վասն
այնորիկ ասէր զայս, այլ որպէս կարծէրն՝
զի ի թերահաւատութիւն ածիցէ, եւ յան-
գիմանեացէ : Քանզի եւ զառաջինն այսպէս
խաբեաց . եւ յետոյ իբրեւ յոյժ թերահաւ-
ատեցին Մատուծոյ, յանգիմանեաց : Քան-
զի այլ ընդ այլոյ էրոտանայ, զի վրիպե-
ցուցէ արկցէ ի թերահաւատութիւն, եւ
ապա զոր ունիցին եւս զբարիսն, հանէ ի
նոցանէ : Այլ Քրիստոս ոչ նմա եւ ոչ այ-
նոցիկ՝ որ զնորա խորհուրդսն ունէին հրէիցն,
եցոյց նշանս . զի խրատեսցէ զմեզ ամենայն
ուստեք, թէպէտ եւ նեղիցիմք ինչ առնել,
մի զուր կամ ընդ վայր կամ առ վշտի հաւ-
անել չարախօսին :

Եւ արդ տես զպիղծն եւ զգարչելի : Իբրեւ
եսես թէ պարտեցաւ, եւ չկարաց ինչ բա-
նիւքն զոր խօսեցաւ ստնանել, զիւրդ հնարէր
այլ իմե հնարս, եւ այն՝ մինչդեռ քաղցն ի վերայ
կայր, ձգեալ յայլ իմե փորձութիւնս ածէր :

Եթէ որդի ես, ասէ, Աստուծոյ, արկ
զքեզ ի վերուստ ի վայր, զի գրեալ է, եթէ
հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո,
եւ ի բազուկս իւրեանց ընկալցին զքեզ : Եւ
ընդէ՞ր յիւրաքանչիւր ի փորձութիւնսն զայն
դնէ, եթէ որդի ես Աստուծոյ : Այլ որպէս
յառաջագոյնն արար, նոյնպէս եւ աստ : Զի
որպէս յայնժամ չարախօսեաց զԱստուծոյ
ասելովն, եթէ Յորում աւուր ուտիցէք՝ բա-

τοιχθῆσονται ὤμων οἱ ὀφθαλμοί, διὰ τού-
των δεῖξαι βοτλόμενος, ὅτι ἠπάτηνται καὶ
παρελογίσθησαν, καὶ οὐδέν εἰσιν εὐηργε-
τημένοι· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ
τοῦτο αἰνίσσεται λέγων· ὅτι εἰκὴ σε ἐκάλεσεν
υἱὸν καὶ ἠπάτησε τῇ δωρεᾷ. Ἐπεὶ εἰ μὴ
τοῦτό ἐστι, παράσχον ἡμῖν ἀποδείξιν τοῦ
τῆς δυνάμεως εἶναι ἐκείνης. Εἶτα, ἐπειδὴ
ἀπὸ γραφῶν αὐτῷ διελέχθη, καὶ αὐτὸς τοῦ
προφήτου παράγει μαρτυρίαν. Πῶς οὖν ὁ
Χριστὸς οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐ παρωξύνθη,
ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας πάλιν
ἀπὸ τῶν γραφῶν αὐτῷ διαλέγεται λέγων·
οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεὸν σου· παι-
δεύων ἡμᾶς, ὅτι τοῦ διαβόλου οὐ διὰ ση-
μείων, ἀλλὰ δι' ἀνεξικακίας καὶ μακροθυ-
μίας περιγίνεσθαι χρὴ, καὶ μηδὲν πρὸς
ἐπίδειξιν ποιεῖν καὶ φιλοτιμίαν ἀπλῶς.

Σκόπει δὲ αὐτοῦ τὸ ἀνόητον καὶ ἀπὸ
τῆς μαρτυρίας αὐτῆς ἥς παρήγαγεν. Λί-
μην γὰρ παρὰ τοῦ κυρίου παρενεχθεῖσαι
μαρτυριαί, σφόδρα ἁρμοδιῶς ἀμφοτέραι
εἴρηνται· αἱ δὲ παρ' ἐκείνον ἀπλῶς, καὶ
ὡς ἔτυχε, καὶ οὐδὲ τοῖς προκειμένοις τὸ
προσῆκον ἀντεπείγεται. Οὐ γὰρ δὴ τὸ γε-
γράφαι, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεί-
ται περὶ σοῦ, παραινεῖ ῥίπτειν ἑαυτὸν καὶ
κηρυκίζειν· ἄλλως δὲ, οὐδὲ περὶ τοῦ κυ-
ρίου τοῦτο εἰρημένον ἐστίν. Ἀλλὰ τοῦτο
μὲν τέως οὐκ ἤλεγξε, καίτοιγε καὶ ὑβριστι-
κῶς αὐτοῦ χρησαμένου τῷ λόγῳ, καὶ σφόδρα
ἐναντίως. Οὐδεὶς γὰρ παρὰ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
ταῦτα αἰτεῖ, ἀλλὰ διαβόλου καὶ δαιμόνων
τὸ βάλλειν ἑαυτὸν κάτω· τοῦ θεοῦ δὲ καὶ
τοὺς κειμένους ἀνιστᾶν. Εἰ γὰρ δύναμιν
ἐπιδείξασθαι ἔδει, οὐχ ἑαυτὸν ῥιπτοῦντα

նայցեն աչք ձեր, եւ լինիցիք իբրեւ զԱստուած . եւ այսու կամեցաւ ցուցանել՝ եթէ խաբեալ ինչ իցեն, եւ ոչինչ ունիցին մասն յԱստուծոյ բարերարութենէն . նոյնպէս եւ աստ ասէ անարկելով, եթէ վայրապարկուչեաց զքեզ որդի . խաբեաց պարգեւացն աւետարտութեամբ : Եւ եթէ չիցէ այս այսպէս, աղէ՛ ցոյց ինչ զհանգէս այնր զօրութեան : Եւ զի ի գրոցն խօսեցաւ ընդ նմա, եւ ի մարգարէէն երբ զկայութիւն : Զխաբոյ ոչ ցասեալ նմա քրիստոս կամ վայրացաւ, այլ մեծաւ հանգարտութեամբ միւսանգամ եւ նա ընդ նմա ի գրոց վիճէր . Մի փորձեացես, ասէ, զՏէր Աստուած քո : Զի այսու եւս տայցէ մեզ միտս, եթէ սատանայի ոչ նշանօք ինչ, այլ հանգարտութեամբ եւ երկայնմտութեամբ պարտ է յաղթել . եւ ոչ ի ցոյց ինչ կամ ի պատիւ անձին համարել զյաղթութիւնն :

Եւ արդ միտ դիր, զի եւ զվկայութիւնն զոր երբեք՝ անմտութեամբ երբեք : Քանզի քրիստոսի երկոքին վկայութիւնքն ի դէպ էին . եւ նորայքն վայրապար եւ խառնիխուռն, եւ ոչ իրացն որ առաջի կային՝ ի դէպ ինչ էին : Քանզի ոչ եթէ որ գրեալն է՝ եթէ Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո, միտս ինչ տայցէ՝ ընկենուլ զանձն եւ քարավէժ առնել . իսկ այլ ազգ եւս, չէ պարտ ի Տէր առնուլ զբանն : Այլ զայս ինչ առ այժմ ոչ յանդիմանեաց . թէպէտ եւ թշնամանօք ասաց զբանն, եւ կարի իսկ ընդդէմ : Քանզի ոչ եթէ որդւոյն Աստուծոյ իցեն այսպիսի իրք, այլ սատանայի եւ գիւաց՝ ընկենուլ զանձինս ի խոնարհ . իսկ Աստուծոյ եւ զանկեալն յարուցանել : Եթէ պէտք ինչ լեալ էին անդ զհանգէս զօրութեանն ցուցանել, ոչ զիւր անձնն ընկենուլ եւ քարավէժ առ-

εἰκῇ καὶ κρημνίζοντα, ἀλλ' ἑτέρους σώζοντα. Τὸ δὲ ἑαυτοὺς ῥίπτειν εἰς φάραγγας καὶ κρημνοὺς, τῆς ἐκείνου φάλαγγός ἐστιν. Οὕτω γοῦν ὁ παρ' αὐτοῖς πλάνος ποιεῖ πανταχοῦ. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς καὶ τούτων εἰρημέων, οὐδέπω ἑαυτὸν ἐκκαλύπτει· ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος τέως αὐτῷ διαλέγεται. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος· καὶ τὸ, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου, οὐ σφόδρα ἑαυτὸν ἐκκαλύπτοντος ἦν, ἀλλ' ἓνα τῶν πολλῶν δεικνύντος.

Μὴ θαυμάσης δὲ, εἰ τῷ Χριστῷ διαλεγόμενος περιτρέπεται πολλάκις. Καθάπερ γὰρ οἱ πυκτεύοντες, ὅταν καιρίας δέξωνται πληγὰς, αἵματι περιβρόδεόμενοι πολλῷ καὶ σκοτούμενοι περιφέρονται· οὕτω δὴ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς προτέρας καὶ δευτέρας πληγῆς σκοτωθεὶς, ἀπλῶς τὰ ἐπιόντα φθέγγεται, καὶ πρόεισιν ἐπὶ τὴν τρίτην προσβολήν.

Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλόν, δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας, καὶ φησι· πάντα ταῦτά σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ· ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· γέγραπται γὰρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Ἐπειδὴ γὰρ λοιπὸν εἰς τὸν πατέρα ἡμάρτανε, τὰ ἐκείνου πάντα αὐτοῦ λέγων εἶναι, καὶ θεὸν ἐσπούδαζεν ἑαυτὸν ἀποφῆναι, ὡς δημιουργὸν τοῦ παντός, τότε ἐπετίμησε· καὶ οὐδὲ τότε μετὰ σφοδρότητος· ἀλλ' ἀπλῶς, ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· ὅπερ πρόσταγμα μᾶλλον ἢν τε ἡ ἐπιτίμησις. Ὁμοῦ τε γὰρ εἶπεν αὐτῷ, ὕπα-

նեւ պիտայ էր . այդ զայլս յարուցանել եւ կեցուցանել : Զի զանձինս՝ դարահոս եւ քարավէժ առնել ի խորխորատ՝ այնր բանակի է . քանզի ի նոսա թագաւորեալ է մոլորութիւնն : Այդ Բրիտոս թէպէտ եւ զայս ամենայն լուաւ , ոչ եւս ինչ յայտնեաց նմա զանձն , այդ իբրեւ զմարդ վիճէր ընդ նմա : Զի ասելովն , եթէ Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ , եւ միւսովն՝ եթէ Ոչ փորձեացես զՅէր Աստուած քո , ոչ ինչ քաջ յայտ առնէր զանձնէ՛ թէ Աստուած իցէ , այդ թէ մի ոք ի բազմացն :

Եւ ընդ այն մի ինչ զարմանայցես , եթէ զհարդ վիճէր ընդ Բրիտոսի , եւ կայր եւ ունէր ժողժ եւ միանգամ եւ երկիցս : Զի զոր օրինակ ողբ սաստիկ ինչ տանջանաց կամիցին ժուժկալ լինել , թէպէտ եւ ամենեւին յարիւն եւ յապաժողժ կայցեն եւ ի ցնորս եւ յաղէտս , սակայն ժուժկալեն առ հետեւն . նոյնպէս եւ սա , թէպէտ եւ յառաջին եւ յերկրորդ վիրացն ցնարեալ խաւարէր , սակայն եւ ի միւսումն անձին տաւեալ քաջալերս՝ բարբառէր :

Եհան զնա , ասէ , ի լեռան մի բարձր , եւ եղպց նմա զամենայն թագաւորութիւնս աշխարհիս եւ իշխառս նոցա . զայս , ասէ , ամենայն քեզ ասց , եթէ անկեալ խոնարհ երկիր պագանիցես ինձ : Յայնժամ ասէ ցնա Յիսուս . երթ ի բաց սատանայ . զի գրեալ այսպէս է , եթէ Յեռան Աստուծոյ քուժ երկիր պագանիցես : Քանզի այնուհետեւ ի հայր մեղանչէր , զի զնորայն զամենայն իւր ասէր , եւ զիւր անձն փութայր ցուցանել արարիչ ամենայնի , յայնժամ սաստեաց , բայց ոչ կարի սաստիւ , այդ լոկ՝ թէ Երթ ի բաց սատանայ . որ հրաման էր մանաւանդ եւ ոչ ոսպտ : Եւ անգէն ընդ ասելն , թէ

γε, καὶ δραπετεῦσαι αὐτὸν ἐποίησεν· οὔτε γὰρ ἐτέρους πειρασμοὺς προσήγαγε.

Καὶ πῶς ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι πάντα συνετέλεσε πειρασμόν; Ἐμοὶ δοκεῖ τὰ κεφάλαια τῶν πειρασμῶν εἰπὼν, πάντα εἰρηκέναι· ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν τούτοις περιελημμένων. Τὰ γὰρ μυρία συνέχοντα κακὰ, ταῦτά ἐστιν· τὸ γαστρὶ δουλεύειν, τὸ πρὸς κενοδοξίαν τι ποιεῖν, τὸ χρημάτων μανίαν ὑπεύθυνον εἶναι. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ μιαρὸς οὗτος συνιδὼν τὰ πάντων ἰσχυρότερον ὕστερον τέθεικε, τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν· ἄνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὠδίνων ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ἔσχατον δὲ τοῦτο τηρῶν, ὡς τῶν ἄλλων δυνατώτερον ὄν. Καὶ γὰρ οὗτος αὐτοῦ τῆς πάλης ὁ νόμος, τὰ δοκούντα μᾶλλον ὑποσχελίζειν, ταῦτα προσάγειν ἔσχατον· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωβ ἐποίησε. Διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν δοκούντων εὐτελεστέρων εἶναι καὶ ἀσθενεστέρων ἀρξάμενος, ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερον πρόεισι.

Πῶς οὖν τούτου περιγενέσθαι δεῖ; Οὕτως ὡς ὁ Χριστὸς ἐπαίδευσεν, ἐπὶ τὸν θεὸν καταφεύγοντας, καὶ μήτε ἐν λιμῷ ταπεινοῦσθαι, πιστεύοντας τῷ δυναμένῳ καὶ διὰ λόγου τρέφειν· μήτε ἐν οἷς ἂν λαμβάνωμεν ἀγαθοῖς πειράζειν τὸν δεδωκότα, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἄνωθεν δόξῃ, τῆς ἀνθρωπίνης οὐδένα ποιουμένους λόγον, καὶ πανταχοῦ τῆς χρείας τὸ περιττὸν ἀτιμάζειν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ διαβόλῳ υποπίπτειν ποιεῖ, ὡς τὸ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι, καὶ πλεονεξίας ἐρᾶν. Καὶ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν νῦν γενομένων ἐστὶν ἰδεῖν. Καὶ γὰρ καὶ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· ταῦτά σοι πάντα δώσομεν, εἰ ἂν πεσὼν προσκυνήσῃς· ἄνθρωποι μὲν ὄντες τὴν φύσιν, ὄργανα δὲ

երթ գնա սատանայ, լինէր հալածական չարախօսն, եւ այլ ոչ եւս բերէր ի մէջ փորձութիւնս:

Եւ ընդէր Ղուկաս ասիցէ. եթէ Ձամենայն կատարեաց զփորձութիւնսն: Ինչ այսպէս թուի, եթէ զգլխաւորացն առնէ յայտ՝ ամենայն ասելով, որպէս զի եւ այլք ընդ սղօք իցեն փակեալք: Զի այլքն ամենայն ընդ սղօք են, յորժամ որովայնի ոք ծառայիցէ, կամ ի սնոտի փառասիրութիւն հարկանիցի, կամ ընչից յղփութեամբ յղփանայցէ: Զոր եւ պղծոյն իմացեալ՝ զզօրագոյնն յետոյ գնէ, զոր ի սկզբանէ երկնեայր գայր՝ զի զայն ծնանիցի յետոյ: Քանզի եւ կռուոյ այնպիսի սովորութիւն է՝ զսաստիկ ինչ մեղքենեայ յետոյ բերել ի մէջ. որպէս եւ Յովթայ զսաստիկ զհարուածսն յետոյ ածէր ի վերայ: Նոյնպէս եւ աստ՝ յայնցանէ որ գիւրագոյնք իմն եւ տկարք կարծէին՝ սկսեալ, գայ հասանէ ի զօրաւորն:

Եւ զիսորդ իցէ պարտ յաղթել նմա: Որպէս Քրիստոսն խրատեաց, յԱստուած ապաստան լինել. ոչ ի քաղցի նուազել հաւատացելոցն, ուր զի կարօղ է եւ բանիւ կերակրել. եւ ոչ ի բարիս ինչ՝ զոր առնուցումք, փորձել զտուիչն, այլ շատանալ վերին շահոյն եւ զմարդկօրինաց շունել ինչ փոյթ յանձին. եւ ամենայն ուրեք զաւելորդս պիտոյիցն արհամարհել: Զի չիք ինչ այնպէս՝ որ ընդ սատանայի կործանէ, քան զշատին ցանկանալ եւ ազահուցութեանն տենչալ: Զնոյն եւ յարդի գործս է տեսանել: Քանզի եւ այժմ ասեն ոմանք. զամենայն ինչ քեզ տացուք, եթէ անկեալ երկիր պագանիցես. որ մարդիկ են բնութեամբ, եւ եղեն նորա գործիք: Եւ ոչ ինքն մի-

ἀπὸ τῆς παλαιᾶς φέρων αὐτῷ μαρτυρίαν γραφῆς, καὶ παιδεύων, καὶ λιμώττωμεν, καὶ ὅτι οὖν πάσχωμεν, μηδέποτε ἀφίστασθαι τοῦ δεσπότου.

Εἰ δὲ λέγοι τις, ὅτι καὶ μὴν ἐπιδείξασθαι ἐχρῆν· ἐροίμην ἂν αὐτόν, τίνος ἔνεκεν; καὶ διὰ τι; Οὐδὲ γὰρ ἵνα πιστεύσῃ, ταῦτα ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀλλ', ὡς ᾔετο, ἵνα εἰς ἀπιστίαν ἐλέγξῃ. Ἐπεὶ καὶ τοὺς πρώτους οὕτως ἠπάτησε καὶ ἤλεγξεν, οὐ σφόδρα πιστεύοντας τῷ θεῷ. Ἐναντία γὰρ ὧν εἶπεν ὁ θεὸς, ἐκεῖνος, ὑποσχόμενος, καὶ κεναῖς αὐτοὺς φυσήσας ἐλπίσι, καὶ εἰς ἀπιστίαν ἐμβαλὼν, οὕτω καὶ ὧν εἶχον ἀγαθῶν ἐξέβαλεν. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δείκνυσιν ἑαυτὸν, μήτε τούτῳ τότε, μήτε ὕστερον τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦσιν Ἰουδαίοις σημεῖα αἰτοῦσιν ἐπινεύοντα, πανταχοῦ παιδεύων ἡμᾶς, καὶ δυνώμεθά τι ποιεῖν, μηδὲν πράττειν εἰκῇ καὶ μάτην, μηδὲ ἀνάγκης ἐπικειμένης πείθεσθαι τῷ διαβόλῳ.

Τί οὖν ὁ μιαιῶς οὗτος ἠττηθεῖς; Πείσαι γὰρ μὴ δυνηθεῖς τὸ κελευόμενον ποιῆσαι, καὶ ταῦτα πείνης ἐπικειμένης τούτης, ἐφ' ἕτερον πρόεισι λέγων.

Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἁρουσί σε. Τί δὴ ποτε καθ' ἐκάστην πείραν τοῦτο προστίθουσιν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; Ὅπερ ἐπὶ τῶν πρώτων ἐποίησε, τοῦτο καὶ νῦν ποιεῖ. Ὡσπερ γὰρ τότε διέβαλε τὸν θεὸν λέγων· ὅτι ἢ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, δια-

կերակրել զքաղցեալս, բերեալ հին վիսյ-
ութիւն ի գրոց . խրատէ, զի թէպէտ եւ
ոռվամահ լինիցիմք, կամ այլ եւս պէտպէս
չարչարանք տանջիցիմք, ասկայն ի Յեաւ-
նէ մի հեռացուք :

Ապա թէ ասիցէ որ, թէ պարտ էր փոքր
մի յայտնել զանձն : Հարցանեմ թէ ընդէր :
Քանզի ոչ եթէ զի հաւատառցէ ի նա, վասն
այնորիկ ասէր զայս, այլ որպէս կարծէրն՝
զի ի թերահաւատութիւն ածիցէ, եւ յան-
գիմանեացէ : Քանզի եւ զառաջինն այսպէս
խաբեաց . եւ յետոյ իբրեւ յոյժ թերահաւ-
ատեցին Սատուծոյ, յանգիմանեաց : Քան-
զի այլ ընդ այլ խոստանայ, զի վրիպե-
ցուցէ արկցէ ի թերահաւատութիւն, եւ
ապա զոր ունիցին եւս զբարիսն, հանէ ի
նոցանէ : Այլ քրիստոս ոչ նմա եւ ոչ այ-
նոցիկ՝ որ զնորա խորհուրդսն ունէին հրէիցն,
եցոյց նշանս . զի խրատեացէ զմեզ ամենայն
ուստեք, թէպէտ եւ նեղիցիմք ինչ առնել,
մի զուր կամ ընդ վայր կամ առ վշտի հաւ-
անել չարախօսին :

Եւ արդ տես զպիղծն եւ զգարշելի : Իբրեւ
եսես թէ պարտեցաւ, եւ չկարաց ինչ բա-
նիւքն զոր խօսեցաւ սանանել, զիարգ հնարէր
այլ իմն հնարս, եւ այն՝ մինչդեռ քաղցն ի վերայ
կայր, ձգեալ յայլ իմն փորձութիւնս ածէր :

Եթէ որդի ես, ասէ, Սատուծոյ, արկ
զքեզ ի վերուստ ի վայր, զի գրեալ է, եթէ
հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո,
եւ ի բազուկս իւրեանց ընկալցին զքեզ : Եւ
ընդէր յիւրաքանչիւր ի փորձութիւնսն զայն
գնէ, եթէ որդի ես Սատուծոյ : Այլ որպէս
յառաջագոյնն արար, նոյնպէս եւ աստ : Զի
որպէս յայնժամ չարախօսեաց զՍատուծոյ
ասելովն, եթէ Յորում աւուր ուտիցէք՝ բա-

νοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, διὰ τούτων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι ἠπάτηνται καὶ παρελογίσθησαν, καὶ οὐδέν εἰσιν εὐηργετημένοι· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται λέγων· ὅτι εἰκῇ σε ἐκάλεσεν υἱὸν καὶ ἠπάτησε τῇ δωρεᾷ. Ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστι, παράσχου ἡμῖν ἀπόδειξιν τοῦ τῆς δυνάμεως εἶναι ἐκείνης. Εἵτα, ἐπειδὴ ἀπὸ γραφῶν αὐτῷ διελέχθη, καὶ αὐτὸς τοῦ προφήτου παράγει μαρτυρίαν. Πῶς οὖν ὁ Χριστὸς οὐκ ἠγανάκτησεν, οὐ παρωξύνθη, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας πάλιν ἀπὸ τῶν γραφῶν αὐτῷ διαλέγεται λέγων· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεὸν σου· παιδεύων ἡμᾶς, ὅτι τοῦ διαβόλου οὐ διὰ σημείων, ἀλλὰ δι' ἀνεξικακίας καὶ μακροθυμίας περιγίνεσθαι χρὴ, καὶ μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν καὶ φιλοτιμίαν ἀπλῶς.

Σκόπει δὲ αὐτοῦ τὸ ἀνόητον καὶ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας αὐτῆς ἥς παρήγαγεν. Αἱ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ κυρίου παρενεχθεῖσαι μαρτυρίαι, σφόδρα ἀρμοδιῶς ἀμφοτέραι εἴρηνται· αἱ δὲ παρ' ἐκείνον ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ οὐδὲ τοῖς προκειμένοις τὸ προσῆκον ἀντεπείγεται. Οὐ γὰρ δὴ τὸ γεγράφθαι, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, παραινεῖ ῥίπτειν ἑαυτὸν καὶ κρημνίζειν· ἄλλως δὲ, οὐδὲ περὶ τοῦ κυρίου τοῦτο εἰρημένον ἐστίν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τέως οὐκ ἤλεγξε, καίτοιγε καὶ ὑβριστικῶς αὐτοῦ χρησαμένου τῷ λόγῳ, καὶ σφόδρα ἐναντίως. Οὐδεὶς γὰρ παρὰ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ταῦτα αἰτεῖ, ἀλλὰ διαβόλου καὶ δαιμόνων τὸ βάλλειν ἑαυτὸν κάτω· τοῦ θεοῦ δὲ καὶ τοὺς κειμένους ἀνιστᾶν. Εἰ γὰρ δύναμιν ἐπιδείξασθαι ἔδει, οὐχ ἑαυτὸν ῥιπτοῦντα

նայցեն աչք ձեր, եւ լինիցիք իբրեւ զԱտուած . եւ այսու կամեցաւ ցուցանել եթէ խաբեալ ինչ իցեն, եւ ոչինչ ունիցին մասն յԱստուծոյ բարերարութենէն . նոյնպէս եւ աստ ասէ անարկելով, եթէ վայրապարկու չեաց զքեզ որդի . խաբեաց պտրգեւացն առնուամբ : Եւ եթէ չիցէ այս այսպէս, աղէ՛ ցոյց ինչ զհանգէս այնր զօրութեան : Եւ զի ի գրոցն խօսեցաւ ընդ նմա, եւ ի մարգարէէն երեք վկայութիւն : Զիարդ ոչ ցառեաւ նմա ֆրիստոս կամ վայրացաւ, այլ մեծաւ հանգարտութեամբ միւսանգամ եւ նո ընդ նմա ի գրոց վիճէր . Մի փորձեացես, ասէ, զՏէր Աստուած քո : Զի այսու եւս տայցէ մեզ միտս, եթէ սատանայի ոչ նշանօք ինչ, այլ հանդարտութեամբ եւ երկայնմտութեամբ պարտ է յաղթել . եւ ոչ ի ցոյց ինչ կամ ի պատիւ անձին համարել զյաղթութիւնն :

Եւ արդ միտ դիր, զի եւ զվկայութիւնն զոր երեք՝ անմտութեամբ երեք : Քանզի ֆրիստոսի երկոքին վկայութիւնքն ի գէպ էին . եւ նորայքն վայրապար եւ խառնիխուռն, եւ աչ իրացն որ առաջի կային՝ ի գէպ ինչ էին : Քանզի ոչ եթէ որ գրեալն է՝ եթէ Հրեշտակաց իւրոց պատուիրեալ է վասն քո, միտս ինչ տայցէ՝ ընկենուլ զանձն եւ քարավէժ առնել . իսկ այլ ազգ եւս, չէ պարտ ի Տէր առնուլ զքանն : Այլ զայս ինչ առ պոժմ ոչ յանդիմանեաց . թէպէտ եւ թշնամանօք տոաց զքանն, եւ կարի իսկ ընդգէմ : Քանզի ոչ եթէ որդւոյն Աստուծոյ իցեն այսպիսի իրք, այլ սատանայի եւ գիւաց՝ ընկենուլ զանձինս ի խոնարհ . իսկ Աստուծոյ եւ զանկեալն յարուցանել : Եթէ պէտք ինչ լեալ էին անդ զհանգէս զօրութեանն ցուցանել, ոչ զիւր անձնն ընկենուլ եւ քարավէժ առ-

εἰκῇ καὶ κρημνίζοντα, ἀλλ' ἑτέρους σῶζοντα. Τὸ δὲ ἑαυτοὺς ῥίπτειν εἰς φάραγγας καὶ κρημνοὺς, τῆς ἐκείνου φάλαγγός ἐστιν. Οὕτω γοῦν ὁ παρ' αὐτοῖς πλάνος ποιεῖ πανταχοῦ. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς καὶ τούτων εἰρημέων, οὐδέπω ἑαυτὸν ἐκκαλύπτει· ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος τέως αὐτῷ διαλέγεται. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος· καὶ τὸ, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου, οὐ σφόδρα ἑαυτὸν ἐκκαλύπτοντος ἦν, ἀλλ' ἓνα τῶν πολλῶν δεικνύντος.

Μὴ θαυμάσης δὲ, εἰ τῷ Χριστῷ διαλεγόμενος περιτρέπεται πολλάκις. Καθάπερ γὰρ οἱ πυκτεῦντες, ὅταν καιρίας δέξωνται πληγὰς, αἵματι περιῤῥεόμενοι πολλῷ καὶ σκοτούμενοι περιφέρονται· οὕτω δὲ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς προτέρας καὶ δευτέρας πληγῆς σκοτωθεὶς, ἀπλῶς τὰ ἐπιόντα φθέγγεται, καὶ πρόεισιν ἐπὶ τὴν τρίτην προσβολήν.

Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλόν, δεικνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας, καὶ φησι· πάντα ταῦτά σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ· ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Ἐπειδὴ γὰρ λοιπὸν εἰς τὸν πατέρα ἡμάρτανε, τὰ ἐκείνου πάντα αὐτοῦ λέγων εἶναι, καὶ θεὸν ἐσπούδαζεν ἑαυτὸν ἀποφῆναι, ὡς δημιουργὸν τοῦ παντός, τότε ἐπετίμησε· καὶ οὐδὲ τότε μετὰ σφοδρότητος· ἀλλ' ἀπλῶς, ὕπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· ὅπερ πρόσταγμα μᾶλλον ἦν τι ἢ ἐπιτίμῃσις. Ὁμοῦ τε γὰρ εἶπεν αὐτῷ, ὕπα-

նեւ պիտոյ էր, այդ զայլն յարուցանել եւ կեցուցանել, Զի զանձինս՝ դարահոսս եւ քարավէժ առնել ի խորխորատ՝ այնր բանակի է . քանզի ի նոսա թագաւորեալ է մոլորաւ թիւնն : Այդ Բրիտանոս թէպէտ եւ զայս ամենայն լուաւ, ոչ եւս ինչ յայտնեաց նմա զանձն, այդ իբրեւ զմարդ վիճէր ընդ նմա : Զի ասելովն, եթէ Ոչ միայն Հացիւ կեցցէ մարդ, եւ միւսովն՝ եթէ Ոչ փորձեցես զՅէր Աստուած քո, ոչ ինչ քաջ յայտ առնէր զանձնէ՝ թէ Աստուած իցէ, այդ թէ մի ոք ի բազմացն :

Եւ ընդ այն մի ինչ զարմանայցես, եթէ զհարդ վիճէր ընդ Բրիտանոսի, եւ կայր եւ ունէր ժողով եւ միանգամ եւ երկիցս : Զի զոր օրինակ ողբ սաստիկ ինչ տանջանաց կամիցին ժուժկալ լինել, թէպէտ եւ ամենեւին յարիւն եւ յապաժողով կայցեն եւ ի ջնորս եւ յաղէտս, ոակայն ժուժկալեն առ Հեստելն . նայնպէս եւ ոս, թէպէտ եւ յառաջին եւ յերկրորդ վիճոցն ջնարեալ խաւարէր, սակայն եւ ի միւսումն անձին տուեալ քաջալերս՝ բարբառէր :

Եհան զնա, ասէ, ի լեառն մի բարձր, եւ եցոյց նմա զամենայն թագաւորութիւնս աշխարհիս եւ զփառս նոցա . զայս, ասէ, ամենայն քեզ տաց, եթէ անկեալ խոնարհ երկիր պագանիցես ինձ : Յայնժամ ասէ ջնա Յիսուս . երթ ի բաց սատանայ . զի գրեալ այսպէս է, եթէ Տեառն Աստուծոյ քաւմ երկիր պագանիցես : Քանզի այնուհետեւ ի Հայր մեղանչէր, զի զնորայն զամենայն իւր ասէր, եւ զիւր անձն փութայր ցուցանել տրարիչ ամենայնի, յայնժամ սաստեաց, բայց ոչ կարի սաստիւ, այդ լոկ՝ թէ երթ ի բաց սատանայ . որ Հրաման էր մանաւանդ եւ ոչ սաւառ : Եւ անդէն ընդ ասելն, թէ

γε, καὶ δραπετεῦσαι αὐτὸν ἐποίησεν· οὔτε γὰρ ἐτέρους πειρασμοὺς προσήγαγε.

Καὶ πῶς ὁ Λουκᾶς φησιν, ὅτι πάντα συνετέλεσε πειρασμόν; Ἐμοὶ δοκεῖ τὰ κεφάλαια τῶν πειρασμῶν εἰπὼν, πάντα εἰρηκέναι· ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐν τούτοις περιελημμένων. Τὰ γὰρ μυρία συνέχοντα κακὰ, ταῦτά ἐστιν· τὸ γαστρὶ δουλεύειν, τὸ πρὸς κενοδοξίαν τι ποιεῖν, τὸ χρημάτων μανία ὑπεύθυνον εἶναι. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ μικρὸς οὔτος συνιδὼν τὰ πάντων ἰσχυρότερον ὕστερον τέθεικε, τὴν τοῦ πλείονος ἐπιθυμίαν· ἄνωθεν μὲν καὶ ἐξ ἀρχῆς ὠδίνων ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ἔσχατον δὲ τοῦτο τηρῶν, ὡς τῶν ἄλλων δυνατώτερον ὄν. Καὶ γὰρ οὔτος αὐτοῦ τῆς πάλης ὁ νόμος, τὰ δοκοῦντα μᾶλλον ὑποσχελίζειν, ταῦτα προσάγειν ἔσχατον· ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωβ ἐποίησε. Διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῶν δοκούντων εὐτελεστέρων εἶναι καὶ ἀσθενεστέρων ἀρξάμενος, ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερον πρόεισι.

Πῶς οὖν τούτου περιγενέσθαι δεῖ; Οὕτως ὡς ὁ Χριστὸς ἐπαίδευσεν, ἐπὶ τὸν θεὸν καταφεύγοντας, καὶ μήτε ἐν λιμῷ ταπεινοῦσθαι, πιστεύοντας τῷ δυναμένῳ καὶ διὰ λόγου τρέφειν· μήτε ἐν οἷς ἂν λαμβάνωμεν ἀγαθοῖς πειράζειν τὸν δεδωκότα, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἄνωθεν δόξῃ, τῆς ἀνθρωπίνης οὐδένα ποιουμένους λόγον, καὶ πανταχοῦ τῆς χρείας τὸ περιττὸν ἀτιμάζειν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ διαβόλῳ υποπίπτειν ποιεῖ, ὡς τὸ τοῦ πλείονος ἐφίεσθαι, καὶ πλεονεξίας ἐρᾶν. Καὶ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν νῦν γενομένων ἐστὶν ἰδεῖν. Καὶ γὰρ καὶ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· ταῦτά σοι πάντα δώσωμεν, εἰὰν πεσὼν προσκυνήσῃς· ἄνθρωποι μὲν ὄντες τὴν φύσιν, ὄργανα δὲ

երթ գնա սատանայ, լինէր հալածական շա-
րախօսն, եւ այլ ոչ եւս բերէր ի մէջ փոր-
ձութիւնս:

Եւ ընդէր Ղուկաս ասիցէ. եթէ Ձաժե-
նայն կատարեաց զփորձութիւնսն: Ինչ այս-
պէս թուի. եթէ զգլխաւորացն առնէ յայտ՝
ամենայն ասելով, որպէս զի եւ այլք ընդ
սրբօք իցեն փակեալք: Զի այլքն ամենայն
ընդ սրբօք են, յորժամ որովայնի դք ծա-
ռայիցէ, կամ ի սնոսի փառասիրութիւն
հարկանիցի, կամ ընչից յզփութեամբ յզփա-
նայցէ: Զոր եւ պղծոյն իմացեալ՝ զզօրագոյնն
յետոյ գնէ, զոր ի սկզբանէ երկնեայր գայր՝
զի զայն ծնանիցի յետոյ: Քանզի եւ կռուոյ
այնպիսի սովորութիւն է՝ զոստիկ ինչ
մենքենեայ յետոյ բերել ի մէջ. որպէս եւ
Յովբայ զսաստիկ զհարուածսն յետոյ ածեր
ի վերայ: Նոյնպէս եւ աստ՝ յայնցանէ որ
գիւրագոյնք իմն եւ տկարք կարծէին՝ սկսեալ,
գայ հասանէ ի զօրաւորն:

Եւ զիսորդ իցէ պարտ յաղթել նմա:
Որպէս Քրիստոսն խրատեաց, յԱստուած
ապաստան լինել. ոչ ի քաղցի նուազել
հաւատացելոցն, ուր զի կարօղ է եւ բանիւ
կերակրել. եւ ոչ ի բարիս ինչ՝ զոր առնու-
ցումք, փորձել զտուիչն, այլ շատանալ
վերին շահովն եւ զմարդկօրինաց շունել ինչ
փոյթ յանձին. եւ ամենայն ուրեք զաւե-
լորդս պիտոյիցն արհամարհել: Զի չիք ինչ
այնպէս՝ որ ընդ սատանայի կործանէ, քան
զշատին ցանկանալ եւ ագահութեանն տեն-
չալ: Զնոյն եւ յարդի գործս է տեսանել:
Քանզի եւ պիտի ասեն ոմանք. զամենայն
ինչ քեզ տացուք, եթէ անկեալ երկիր
պտգանիցես. որ մարդիկ են բնութեամբ,
եւ եղեն նորա գործիք: Եւ ոչ ինքն մի-

1 ἐκείνου γεγόμενοι. Ἐπεὶ καὶ τότε οὐ δὲ ἑαυ-
τοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων αὐτῷ προσ-
ῆει. Ὅπερ καὶ ὁ Λουκᾶς δηλῶν ἔλεγεν,
ὅτι ἕως καιροῦ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ· δηλῶν
ὅτι μετὰ ταῦτα διὰ τῶν οἰκείων αὐτῷ ὄρ-
γάνων προσῆει.

Καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διη-
κόνουν αὐτῷ. Ἦνίκα γὰρ τα τῆς προσβυ-
λῆς ἐγένετο, οὐκ εἶασεν αὐτοὺς φαίνεσθαι,
ὥστε μὴ ταύτη σοβῆσαι τὴν ἄγραν· ἐπειδὴ
δὲ αὐτον ἐν ἅπασιν ἤλεγξε καὶ δραπετυ-
σαι παρεσκεύαζε, τότε φαίνονται ἐκεῖνοι.
Ἰνα μάθῃς καὶ σὺ, ὅτι καὶ σε μετὰ τὰς κατ'
ἐκείνων νίκας ἄγγελοι δέξονται κροτοῦντες
καὶ δορυφοροῦντες ἐν ἅπασιν. Οὕτω γοῦν
καὶ τὸν Λάζαρον, μετὰ τὴν κάμινον τῆς
πτωχείας καὶ τοῦ λιμοῦ, καὶ τῆς στενοχω-
ρίας ἀπάσης, ἄγγελοι λαβόντες ἀπῆλθον.
Ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπὼν, πολλὰ ὁ Χριστὸς
ἐπιδείκνυται νῦν, ὧν καὶ ἡμεῖς ἀπολαύειν
μέλλομεν.

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα πάντα διὰ σε γέγονε,
ζήλωσον καὶ μίμησαι τὴν νίκην. Κἄν προσ-
έλθῃ σοὶ τις τῶν τοῦ δαίμονος ἐκείνου
θεραπευτῶν, καὶ τὰ ἐκείνου φρονούντων,
ὄνειδίῳ καὶ λέγων· εἰ θαυμαστός εἰ καὶ
μέγας, μετᾴστησον τὸ ὄρος, μὴ ταραχθῆς
μηδὲ θορυβηθῆς· ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐπιεικειᾶς
ἀπόκριναι, καὶ εἰπὲ ὅπερ τοῦ δεσπότου
σου ἤκουσας λέγοντος· οὐκ ἐκπειράσεις κύ-
ριον τὸν θεόν σου. Κἄν ἐκεῖνος δόξαν καὶ
δυναστείαν προβαλλόμενος, καὶ χρημάτων
πλῆθος ἄπειρον, κελεύσῃ προσκυνεῖν, στή-
θι πάλιν γενναίως. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ
δεσπότου πάντων ἡμῶν τοῦτο πεποίηκεν
ὁ διάβολος μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην

այն, այդ եւ այլովք եւս անէր ի վերայ նորա փորձութիւնս: Զոր եւ Ղուկաս յայտարարեալ՝ անէ, եթէ ի բաց եկաց ի նմանէ մինչեւ առ ժամանակ մի. եւ այսուցաւնէ՝ եթէ յետ այսորիկ իւրովք գործւովքն դիմեաց ի վերայ նորա:

Եւ ահաւասիկ, անէ, եկին հրեշտակք եւ պաշտէին զնա: Մինչդեռ ի պատերազմին էր, ոչ ետ թողլ հրեշտակաց յայտնել, զի մի իբրեւ նոցա իմն օգնականութեամբ երեւիցի յաղթութիւնն. այդ նախ զթշնամին հալածէր, եւ ապա յայտնէր զհրեշտակսն: Զի եւ դու ուսանիցիս, եթէ եւ ի քում փորձութեանն հրեշտակք, են ընդունելոց զքեզ, եւ յարգեալ փառաւորեն: Որպէս եւ զՂազար՝ յետ հնոցի աղքատութեանն, եւ անվամահն լինելոյ, եւ պէսպէսնեղութեանցն՝ տարան հրեշտակքն ի գոգն Արրահամու: Զոր եւ կանխագոյնն իոկ ասացի, բազում ինչ եւ այժմ՝ Քրիստոս ցուցանէ, յորս եւ մէք վայելելոց եմք:

Եւ արդ քանզի տմենայն ինչ վասն քո եղեւ, նախանձաւոր լեր եւ նմանեա եւ դու յաղթութեանն: Թէ մատչիցի որ առ քեզ ի դիւին պաշտօնէից եւ ի նորին խորհրդականաց, նախատիցէ եւ ասիցէ, եթէ զքանչելի որ եւ մեծ իցես՝ փոխեա զլեռանս, մի ինչ խռովիցիս եւ մի գազանիցիս. այդ մեղմով տայցես պատասխանի, զոր ի Յեռունէն քումմէ լուար՝, եթէ Ոչ փորձեսցես զՅէք Աստուած քո: Եւ այնուհետեւ ոչ զնորա զփառս եւ զհարստութիւն առաջի արկեալ, եւ զանչափ ընչից բազմութիւն, հրամայիցէ քեզ երկիր պազանել, դարձեալ հաստատուն կայցես: Զի ոչ միայն առ հասարակաց Յէրն արար զայս աստանայ, այդ եւ հանա-

ἡμέραν ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐκείνου δούλων ταύτας προσάγει τὰς μηχανάς· οὐκ ἐν ὄρεσι μόνον καὶ ἐν ἐρημίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν ἀγοραῖς, καὶ δικαστηρίοις, καὶ οὐδὲ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συγγενῶν ἡμῖν ἀνθρώπων.

Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Ἀπιστεῖν αὐτῷ καθόλου, καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποσφραττεῖν, καὶ κολακεύοντα μισεῖν, καὶ ὅταν μείζονα ἐπαγγέλληται, τότε μειζόνως ἀποστρέφεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τὴν Εὐαν, ὅτε μάλιστα ἐπῆρε ταῖς ἐλπίσι, τότε κατέβαλε, καὶ τὰ μέγιστα εἰργάσατο κακά. Καὶ γὰρ ἐχθρός ἐστιν ἄσπονδος, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον ἀνεδέξατο πρὸς ἡμᾶς. Καὶ οὐχ οὕτως ἡμεῖς σπουδαζόμεν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὥς ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῆς ἡμετέρας. Ἀποστραφῶμεν τοίνυν αὐτόν, μὴ ῥήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις· μὴ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ πράξεσι. Καὶ μηδὲν ποιῶμεν τῶν ἐκείνου δοκούντων· οὕτω γὰρ πάντα ποιήσομεν τὰ τῷ θεῷ δοκούντα. Καὶ γὰρ καὶ ἐπαγγέλλεται πολλά· οὐχ ἵνα δῶ, ἀλλ' ἵνα λάβῃ. Ἐπαγγέλλεται ἐξ ἀρπαγῆς, ἵνα ἀφέληται βασιλείαν καὶ δικαιοσύνην· καὶ τίθησιν ὡσπερ τινὰς παγίδας καὶ θήρατρα θησαυρούς ἐν τῇ γῇ, ἵνα καὶ τούτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποστερήσῃ θησαυρῶν. Καὶ βούλεται ἡμᾶς ἐνταῦθα πλουτεῖν, ἵνα μὴ πλουτήσωμεν ἐκεῖ. Καὶ μὴ δυνηθῇ διὰ πλούτου τῆς ἐκεῖ λήξεως ἡμᾶς ἐκβαλεῖν, ἑτέραν ἔρχεται τὴν διὰ τῆς πενίας ὁδόν· ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωβ πεποίηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν, ὅτι οὐδὲν αὐτόν ὁ πλοῦτος ἠδίκησε, διὰ τῆς πενίας πλέκει τὰ δίκτυα, ἐκεῖθεν αὐτοῦ περιέσεσθαι προσδοκῶν· οὐ, τί

պաղ տա իւրաքանչիւր ծառայիւք նորա՝ մա-
տուցեալ սրողայթո, ոչ ի լերինս միայն,
եւ ոչ յանապատս, եւ ոչ անձամբ, պղ եւ
ի քաղաքս եւ ի հրապարակս եւ յատենս,
եւ մերոյ իսկ ազգականօք մարդկամբք :

Եւ արդ զի՞նչ պարտ իցէ առնել : Չհաւ-
անել նմա ամենեւին, եւ խնուլ զլսելիո,
եւ թէպէտ եւ հպատակիցէ ինչ, տաւել . եւ
յորժամ մեծամեծ խոտտանայցէ, յայնժամ
առաւել զերեսս դարձուցանել : Քանզի եւ
զԵւայ յորժամ մանաւանդ գրաւեաց յու-
սովքն, յայնժամ կործանեաց, եւ մեծամեծ
չարիս գործեաց : Զի անհաշա թշնամի է,
եւ անաղդ եւ անզգաստ պատերազմ կալաւ
ընդ մեզ : Եւ ոչ այնպէս մեք փութամբ վասն
մերոյ փրկութեան, որպէս նա փոխանակ
մերոյ կորոտեան : Ատեսցուք այսուհետեւ
զնա, մի միայն բանիւք, պղ եւ գործովք .
մի մտօք, պղ եւ արդեամբք : Մի ինչ ա-
րասցուք ի նորա հաճոյիցն, պղ զամենայն
ընդ որ Աստուած հաճեացի : Քանզի եւ խո-
տանայ բազում ինչ, ոչ զի տացէ, պղ
զի առնուցու : Խոտտանայ ի յափշտակու-
թենէ, զի հանցէ զարքայութիւն եւ զար-
դարութիւն . եւ զնէ իբրեւ զորողայթո ինչ
եւ հաղբս յերկրի, զի եւ յայսցանէ եւ
յերկնից գանձուցն զրկեսցէ : Կամ ընդ մեր
աստ մեծանալ, զի մի անդ մեծանայցեմք :
Եւ եթէ չկարիցէ մեծութեամբ յանտի
հանգստենէն հանել, ընդ այլ ճանապարհ
գայ, ընդ աղքատութեանն, զոր եւ առ Յով-
բաւն արար : Քանզի ետես եթէ ոչինչ
ճեասեաց նմա մեծութիւնն, աղքատութեամբ
ձգեաց նմա գործիս, եւ այնու կարծէր գա-
մադիս լինել . քան զոր զի՞նչ այլ ինչ ան-

γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον; Ὁ γὰρ πλοῦτον δυνηθεὶς ἐνεγκεῖν σωφρόνως, πολλῷ μᾶλλον πενίαν οἷσει γενναίως, καὶ ὁ παρόντων οὐκ ἐπιθυμῶν χρημάτων, οὐδὲ ἀπόντα ζητήσειεν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὁ μακάριος τότε ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πενίας λαμπρότερος ἐγένετο πάλιν.

Τὰ μὲν γὰρ χρήματα ἰσχυσεν ἀφελῆσθαι ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος· τὴν δὲ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν θεόν, οὐ μόνον ἀφελεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ καὶ δυνατωτέραν ἐποίησε, καὶ πάντων αὐτὸν γυμνώσας, πλείους ἐποίησε κομᾶν ἀγαθοῖς. Διὸ καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. Ὅσφι γὰρ πλείους ἐπήγαγε πληγὰς, τοσούτῳ τότε δυνατωτέρον ἔωρα γινόμενον. Διὸ δὴ πάντα ἐπελθὼν καὶ διακωδωνίσας, ἐπειδὴ πλέον οὐδὲν ἤνυσεν, ἐπὶ τὸ παλαιὸν ὄπλον ἔδραμε, τὴν γυναῖκα, καὶ προσωπεῖον ὑποδύεται κηδεμονίας, καὶ τὰς συμφορὰς ἐτραγωδεῖ τὰς ἐκείνου σφόδρα ἐλεινῶς, καὶ προσποιεῖται ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκείνου κακῶν, τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην εἰσαγὼν συμβουλὴν. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐκράτησε· καὶ γὰρ συνεῖδεν αὐτοῦ τὸ δέλεαρ ὁ θανμαστός ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς συνέσεως τὴν ἐξ ἐκείνουι φθεγγομένην γυναῖκα ἐπεστόμισε.

Ὁ δὴ καὶ ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν. Κᾶν ἀδελφόν, κᾶν φίλον γνήσιον, κᾶν γυναῖκα, κᾶν ὄντιναοῦν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμῖν ὑποδύς φθέγγηται τι τῶν οὐ προσηκόντων, μὴ ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ταῦτα λέγοντος δέχεσθαι τὴν συμβουλὴν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς συμβουλῆς τῆς ὀλεθρίας τὸν ταῦτα λέγοντα ἀποστρέφεισθαι. Καὶ γὰρ καὶ νῦν πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ· καὶ συμπαθείας προβάλλει

մասութիւն կայցէ : Զի որ մեծութեանն կարէ հանգարտել ցանկութեամբ , որչափ եւս առաւել աղքատութեանն տանիցի ժուժկաւութեամբ . եւ որ մօտաւոր ընչիցն շքանկանայ , եւ ոչ զհեռաւորսն խնդրիցէ . որպէս եւ երանելին յայնմ ժամանակի , այդ եւ յաղքատութենէն միւսանգամ պայծառագոյն լինէր :

Զինչսն կորաց հանել չար գեւն , բայց զսէրն Աստուծոյ ոչ միայն հանել չկարաց , այդ եւս զօրագոյն գործեաց զնա . յամենայն ընչից մերկացեալ՝ բազում բարութեամբք լըցոյց : Ասան սրոյ եւ յանհնարին վարանս մտեալ . զի որչափ զբազում տանջանսն ետծի վերայ , նոյնչափ եւս քան զեւս զօրացեալ տեսանէր : Ասան որոյ ընդ ամենայն անցեալ յածեալ շուրջ գայր . քանզի ոչինչ աւելի վճարեաց , ապա ի հին զէնն ընթացաւ՝ ի կինն . եւ խնամածութեան գէմն զգեցեալ՝ զգիշտսն աղերսիւ միմնջէր . եւ պատճառեալ վասն ի չարեաց զերծանելոյ զսառակիչ խրատսն ընծայեցուցանէր : Սակայն եւ այնպէս չյաղութեաց , քանզի հմուտ էր պատրանացն նորա զարմանալի այրն , եւ բազում իմաստութեամբ՝ զկինն որ ի նմանէ խօսէր , ըմբերանեաց :

Զոր եւ մեզ պարտ է առնել : Եթէ զեղբայր , եթէ զբարեկամ մաներիմ , եթէ զկին , եւ եթէ որ եւ իցէ ի կարեւորաց մերոց զգեցեալ՝ խօսիցի ինչ որ մեզ չիցէ պատշաճ , մի վասն երեսացն որ զայս խօսիցի՝ ընդունել զխրատն , այդ ի կորստեան խրատուէն զնա որ զայնն խօսիցի , առել : Քանզի եւ այժմ այնպիսի ինչ առնէ , եւ վշտակցութեան կերպարանս պատճառի . եւ

ται προσωπεῖον. Καὶ δοκεῖ μὲν εὖνους εἶναι· τὰ δὲ ὀλέθρεια καὶ δηλητηρίων χαλεπώτερα ἐνίησι ῥήματα. Τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ βλάβῃ κολακεύειν, ἐκείνου· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ συμφέροντι παιδεύειν, θεοῦ. Μὴ δὴ παραλογιζώμεθα, μηδὲ ἐκ παντὸς τρόπου τὸν ἄνετον ἐπιζητῶμεν βίον· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει φησὶν. Ὡστε ὅταν εὐημερίας ἀπολαύωμεν ἐν πονηρίᾳ ζῶντες, τότε μάλιστα ἀλγῶμεν. Αἰὲ μὲν γὰρ ἀμαρτάνοντας δεδοικέναι χρή· μάλιστα δὲ, ὅταν μηδὲν πάσχωμεν δεινόν. Ὅταν μὲν γὰρ κατὰ μέρος ἀπαιτῇ τὰς τιμωρίας ὁ θεός, κούφην ἡμῖν ποιεῖται τὴν ὑπὲρ τούτων ἔκτισιν. Ὅταν δὲ ἐφ' ἐκάστον τῶν πλημμελουμένων μακροθυμῇ, εἰς μεγάλην ἡμᾶς τοῖς τοιοῦτοις ἐπιμένοντας ταμιεύεται δίκην.

Εἰ γὰρ τοῖς κατορθωκόσιν ἀναγκαῖον ἡ θλίψις, πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἀμαρτάνουσιν. Ὅρα γοῦν πόσης μακροθυμίας ἀπολαύσας ὁ Φαραὼ, ἐσχάτην ὕστερον ὑπὲρ πάντων ἔδωκε δίκην. Πόσα ὁ Ναβουχοδονόσορ πλημμελήσας, πρὸς τῷ τέλει τὸ πᾶν ἐξέτισε; Καὶ ὁ πλούσιος, ἐπεὶ μηδὲν ἔπαθεν ἐνταῦθα δεινόν, δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα γέγονεν ἄθλιος· ὅτι τρυφήσας ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀπῆλθεν ἐκεῖ πάντων τούτων δώσιων δίκην, ἐνθα οὐδὲ παραμυθίαν ἦν εὔρεῖν τοῦ κακοῦ. Ἀλλ' ὅμως εἰσὶ τινες οὕτω ψυχροὶ καὶ ἀνόητοι, ὡς τὰ ἐνταῦθα ἐπιζητεῖν αἰὲ μόνον, καὶ τὰ καταγέλαστα ἐκείνα λέγειν ῥήματα· ἀπολαύσω τῶν παρόντων τέως πάντων, καὶ τότε σκέψομαι περὶ τῶν ἀδήλων· χαρίσομαι τῇ γαστρὶ, δουλεύσω ταῖς ἡδοναῖς, παραχρήσομαι καὶ τῷ παρόντι βίῳ. Αἰδου μοι τὴν σήμερον, καὶ λάμβανε τὴν αὔριον.

Թուի թէ բարւոյք ինչ փոք իցեն, բայց զաստակիչ բանսն՝ քան զգեղատուս եւս գծնդակագոյնս մեծանէ։ Զի ի վնաս ողորել՝ նորա է, եւ յօգուտ խրատել՝ Աստուծոյ։ Մի խաբեսցուք, եւ մի ամենեւին զհանգրտեան կեանս խնդրեսցուք. զի Զոր սիրէ Տէր եւ խրատէ, ասէ։ Որպէս յորժամ ի դիւրութեան աւուրց վայելիցեմք՝ ի չարութեանն կեցեալ, յայնժամ առաւել արտմեսցուք։ Միշտ յորժամ մեղանչեմք, երկընչել պարա է. առաւել յորժամ չկրիցեմք ինչ վիշտս։ Զի յորժամ առ սակաւ սակաւ պահանջիցէ զպատիժսն Աստուած, թեւ թեւագոյն գործիցէ մեզ զվրէժսն նսցունց։ Իսկ յորժամ ըստ իւրաքանչիւր յանցանտցն երկայնամիտ լինիցի, մեծամեծ վրէժս ի նմին մեզ յամենոց համբարէ։

Եթէ ուղղագործացն կարեւոր են նեղութիւնք, որչափ եւս առաւել մեղուցելոցն։ Տես յորչափ երկայնմտութիւնս վայելեաց Փարաւոմն, եւ յետոյ զանհնարինն ընդ ամենեցունց եւս վրէժս։ Որչափ ինչ յանցեալ եւ Նսրդոգոնոսոր, եւ մծա ի վախճան ընդ բնաւին տանջեցաւ։ Եւ մեծատունն քանզի ոչինչ կրեաց առտէն կարիս, վասն այնորիկ առաւել թշուառացաւ. զի փափկանայր ի կեանս աշխարհիս, չղբաւ անդր ընդ ամենայնի տալ տոկոսիս. ուր եւ միութարութիւն ինչ չգոյր գտանել։ Սակայն են ոմանք յայնպէս ցաւաւք եւ անմիտք, մինչեւ աստէն միայն միշտ խնդրել. թէ առպժամ աստէն վայելեսցուք, եւ տպա տեսցուք զանյայտիցն. շնորհեսցուք որովայնի, ծառայեսցուք ցանկութեանց, համարձակ կացցուք առտէն յաշխարհի։ Տուր ինձ զայսօր, եւ առ քեզ զվաղիւ։ Եւ զի՞նչ ի քօշից

Ἦ ὑπερβολὴ ἀνοίας. Καὶ τί τράγων καὶ χοίρων οἱ ταῦτα λέγοντες διαφέρουσιν;

Εἰ γὰρ τοὺς ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίου χρεμετίζοντας οὐκ ἀφίρσιν ὁ προφήτης ἀνθρώπους νομίζεσθαι· τίς ἡμῖν ἐγκαλέσει τοὺτους τράγους καὶ χοίρους καὶ ὄνων ἀνοητότερους εἶναι νομίζουσιν, οἱ τὰ τῶν ὀρωμένων φανερώτερα ταῦτα ἄδηλα εἶναι νομίζουσιν; Εἰ γὰρ μηδενὶ τῶν ἄλλων πιστεύεις, παράστηθι δαίμοσι μαστιζομένοις, τοῖς ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῇ ἡμετέρα ἅπαντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν μεμελετηκόσιν. Οὐ γὰρ δὴ πρὸς τοῦτο ἀντερεῖς, ὅτι οὐ πάντα ὥστε αὐξῦσαι τὴν ῥαθυμίαν ἡμῶν πράττουσι, καὶ τὸν τῆς γέννης ἐκλῦσαι φόβον, καὶ ἀπιστηθῆναι τὰ ἐκεῖ δικαστήρια. Ἀλλ' ὅμως οἱ ταῦτα βουλόμενοι, βωντες καὶ ὀλολύζοντες πολλάκις τὰς ἐκεῖ βασάνους ἀνακηρύττουσι. Πόθεν οὖν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἐναντία ὧν βούλονται φθέγγονται; Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλείονα ὑπομένειν ἀνάγκην. Οὐ γὰρ ἂν ἡβουλήθησαν ἐκόντες ὁμολογεῖν, οὐδ' ὅτι ὑπὸ νεκρῶν ἀνθρώπων βασανίζονται, οὐδ' ὅτι ὅλως πάσχουσί τι δεινόν. Πρὸς τί οὖν μοι ταῦτα εἶρηται; Ὅτι δαίμονες ὁμολογοῦσι γένναν οἱ βουλόμενοι ἀπιστεῖσθαι γένναν· σὺ δὲ ὁ τοσαύτης ἀπολαύων τιμῆς καὶ ἀπορρήτων κοινωνήσας μυστηρίων, οὐδὲ ἐκείνους μεμῆ. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἀγνωμονέστερος γέγονας.

Καὶ τίς ἦλθεν ἐκ τῶν ἐν ᾧδου, φησὶ, καὶ ταῦτα ἀπήγγειλε. Ἀπὸ γὰρ τῶν οὐρανῶν τίς παρεγένετο, καὶ εἶπεν ὅτι θεός ἐστιν ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας; Ὅτι δὲ ψυχὴν ἔχομεν πόθεν δῆλον; Εἰ γὰρ δὴ τοῖς ὀρωμένοις μέλλεις πιστεύειν, καὶ περὶ θεοῦ,

եւ ի խողից ընդհատ իցեն որ զսյուպիտի
բանս խօսիցին :

Եթէ զվնջեալն ի կին ընկերին չսայ
թոյլ մարգարէն մարգրիկ համարեւ, ո՞ մեզ մե-
ղադիր լինիցի՝ եթէ քոչս եւ խոզս եւ անմաա-
գոյն քան զեջտ համարիցիմք զսյուպիտին, որք
քան զերեւելիսս զյայտնագոյնսն անյայտս
կարծեն : Եւ եթէ ումեք յայլոց չհաւատայցես,
երթ կաց առ դեւան՝ յորժամ տանջիցին, վասն
մերոյ փնասակարութեան զամենայն զոր ասեն
եւ առնեն չարիմացքն : Քանզի առ այն
ոչինչ կարիցես տսել. զամենայն վասն առե-
ցուցանելոյ զծուլութիւնն մեր տռնեն, եւ
զգեհնինն սպառնալիս փարատելոյ, եւ չաւա-
տալի զանտի դատաստանսն առնելոյ : Բայց
տակայն որ զայնն կամին, զաղաղակ բար-
ձեալ՝ ճիչ առեալ բազում անգամ զան-
տի դատաստանսն գուշակեն : Եւ արդ ուս-
տի՞ զայն ամենայն խօսիցին, եւ հակառակս
որում կամինն՝ բարբառիցին : Ոչ սյլ ուստեք,
այլ յամախ զտագնապսն կրելոյ : Քանզի ոչ
ունէին յանձին կամաւ խորաովանել՝ եթէ
ի մարդոյ մեռելոյ տանջէին, եւ ոչ ամենեւին
թէ վիշտս ինչ կրիցեն՝ զգային : Եւ զսո-
տա ո՞ր իբր ասիցես : Զի դեւք խոտորվանին
գեհնն. եւ դու յայնչափ ի պատիւս վայե-
լեցեր, եւ անճառ խորհրդոցն հաղորդեցար,
եւ նոցա անգամ չնմանես, այլ ապախտուեա-
րագոյն քան զնոսա եղեր :

Եւ ո՞, ասեն, եկն ի մեռելոց եւ պատ-
մեաց զայն : Իսկ յերկնից ո՞ եկն, եւ ասաց
թէ գոյ Աստուած որ զամենայն արար : Եւ
եթէ սենիմք շունչ, ուստի՞ յայտ իցէ : Եթէ
երեւելեացս միայն հաւատայցես, եւ զԱստու-
ծոյ եւ զհրեշտակաց եւ զմտաց եւ զնչոյ երկ-

1 ἐκείνου γενόμενοι. Ἐπεὶ καὶ τότε σὺ δὲ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων αὐτῷ προσήει. Ὅπερ καὶ ὁ Λουκᾶς δηλῶν ἔλεγεν, ὅτι ἕως καιροῦ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ· δηλῶν ὅτι μετὰ ταῦτα διὰ τῶν οἰκείων αὐτῷ ὀργάνων προσήει.

Καὶ ἰδού ἄγγελοι προσῆλθον καὶ δεηκόνουν αὐτῷ. Ἡνίκα γὰρ τὰ τῆς προσβυλῆς ἐγένετο, οὐκ εἶασεν αὐτοὺς φαίνεσθαι, ὥστε μὴ ταύτῃ σοβῆσαι τὴν ἄγραν· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν ἐν ἀπάσει ἤλεγξε καὶ δραπετεῦσαι παρεσκεύαζε, τότε φαίνονται ἐκείνοι. Ἰνα μάθῃς καὶ σὺ, ὅτι καὶ σε μετὰ τὰς κατ' ἐκείνων νίκας ἄγγελοι δέξονται κροτοῦντες καὶ δορυφοροῦντες ἐν ἀπάσει. Οὕτω γοῦν καὶ τὸν Λαζάρου, μετὰ τὴν κάμινον τῆς πτωχείας καὶ τοῦ λιμοῦ, καὶ τῆς στενοχωρίας ἀπάσης, ἄγγελοι λαβόντες ἀπῆλθον. Ὅπερ γὰρ ἔφθην εἰπὼν, πολλὰ ὁ Χριστὸς ἐπιδείκνυται νῦν, ὧν καὶ ἡμεῖς ἀπολαύειν μέλλομεν.

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα πάντα διὰ σε γέγονα, ζήλωσον καὶ μίμησαι τὴν νίκην. Κἂν προσέλθῃ σοί τις τῶν τοῦ δαίμονος ἐκείνου θεραπευτῶν, καὶ τὰ ἐκείνου φρονούντων, ὄνειδίῳ καὶ λέγων· εἰ θαυμαστός εἰ καὶ μέγας, μετάστησον τὸ ὄρος, μὴ ταραχθῆς μηδὲ θορυβηθῆς· ἀλλὰ καὶ μετὰ ἐπιεικείας ἀποκρίναι, καὶ εἰπὲ ὅπερ τοῦ δεσπότου σου ἤκουσας λέγοντος· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. Κἂν ἐκεῖνος δόξαν καὶ δυναστείαν προβαλλόμενος, καὶ χρημάτων πλῆθος ἄπειρον, κελεύσῃ προσκυνεῖν, στήθι πάλιν γενναίως. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ δεσπότου πάντων ἡμῶν τοῦτο πεποίηκεν ὁ διάβολος μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην

այն, այդ եւ այլովք եւս ամէր ի վերայ նորա փորձութիւնս: Ձոր եւ Ղուկաս յայտարարեալ ասէ, եթէ ի բաց եկաց ի նմանէ մինչեւ առ ժամանակ մի. եւ այսուցաւնէ՝ եթէ յետ այսորիկ իւրովք գործւովքն դիմեաց ի վերայ նորա:

Եւ ահաւասիկ, ասէ, եկին հրեշտակք եւ պաշտէին զնա: Մինչդեռ ի պատերազմին էր, ոչ ետ թոյլ հրեշտակաց յայտնել, զի մի իբրեւ նոցա իմն օգնականութեամբ երեւիցի յաղթութիւնն. այդ նախ զթշնամին հալածէր, եւ ապա յայտնէր զհրեշտակն: Ձի եւ գուռ ուսանիցիս, եթէ եւ ի քում փորձութեանն հրեշտակք, են ընդունելոց զքեզ, եւ յարգեալ փառաւորեն: Որպէս եւ զՂազար՝ յետ հնոցի աղքատութեանն, եւ օովամահն լինելոյ, եւ պէսպէսն զոլութեանցն՝ տարան հրեշտակքն ի գոգն Աբրահամու: Ձոր եւ կանխագոյնն իսկ ասացի, բազում ինչ եւ այժմ քրիստոս ցուցանէ, յորս եւ մէք վայելելոց եմք:

Եւ արգ քանզի ամենայն ինչ վասն քո եղեւ, նախանձաւոր լեր եւ նմանեա եւ գուռ յաղթութեանն: Թէ մատչիցի որ առ քեզ ի դիւին պաշտօնէից եւ ի նորին խորհրդականաց, նախատիցէ եւ ասիցէ, եթէ զբանչելի դք եւ մեծ իցես՝ փոխեա զլեռանս, մի ինչ խռովիցիս եւ մի զազանիցիս. այդ մեղմով տայցես պատասխանի, զոր ի Յեռունէն քումմէ լուար, եթէ Ոչ փորձեսցես զՅէք Աստուած քո: Եւ այնուհետեւ ոչ զնորա զփառս եւ զհարստութիւն առաջի արկեալ, եւ զանչափ ընչից բազմութիւն, հրամայիցէ քեզ երկիր պագանել, դարձեալ հաստատուն կայցես: Ձի ոչ միայն առհասարակաց Յէրն արար զայս սատանայ, այլ եւ հանտ-

ἡμέραν ἐφ' ἐκάστου τῶν ἐκείνου δούλων ταύτας προσάγει τὰς μηχανάς· οὐκ ἐν ὄρεσι μόνον καὶ ἐν ἐρημίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν πόλεσι, καὶ ἐν ἀγοραῖς, καὶ δικαστηρίοις, καὶ οὐδὲ δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συγγενῶν ἡμῖν ἀνθρώπων.

Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; Ἀπιστεῖν αὐτῷ καθόλου, καὶ τὰς ἀκοάς ἀποσφράττειν, καὶ κολακεύοντα μισεῖν, καὶ ὅταν μείζονα ἐπαγγέλληται, τότε μειζόνως ἀποστρέφεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τὴν Εὐαν, ὅτε μάλιστα ἐπῆρε ταῖς ἐλπίσι, τότε κατέβαλε, καὶ τὰ μέγιστα εἰργάσατο κακά. Καὶ γὰρ ἐχθρός ἐστιν ἄσπονδος, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον ἀνεδέξατο πρὸς ἡμᾶς. Καὶ οὐχ οὕτως ἡμεῖς σπουδάζομεν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὡς ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῆς ἡμετέρας. Ἀποστραφῶμεν τοίνυν αὐτόν, μὴ ῥήμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις· μὴ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ πράξεσι. Καὶ μηδὲν ποιῶμεν τῶν ἐκείνῳ δοκούντων· οὕτω γὰρ πάντα ποιήσομεν τὰ τῷ Θεῷ δοκούντα. Καὶ γὰρ καὶ ἐπαγγέλλεται πολλά· οὐχ ἵνα δῶ, ἀλλ' ἵνα λάβῃ. Ἐπαγγέλλεται ἐξ ἀρπαγῆς, ἵνα ἀφέληται βασιλείαν καὶ δικαιοσύνην· καὶ τίθησιν ὡσπερ τινὰς παγίδας καὶ θήρατρα θησαυρούς ἐν τῇ γῇ, ἵνα καὶ τούτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποστερήσῃ θησαυρούς. Καὶ βούλεται ἡμᾶς ἐνταῦθα πλουτεῖν, ἵνα μὴ πλουτήσωμεν ἐκεῖ. Καὶ μὴ δυνηθῇ διὰ πλοῦτος τῆς ἐκεῖ λήξεως ἡμᾶς ἐκβαλεῖν, ἐτέραν ἔρχεται τὴν διὰ τῆς πενίας ὁδόν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωβ πεποίηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν, ὅτι οὐδὲν αὐτόν ὁ πλοῦτος ἠδίκησε, διὰ τῆς πενίας πλέκει τὰ δίκτυα, ἐκεῖθεν αὐτοῦ περιέσεσθαι προσδοκῶν· οὐ, τὰ

պաղ առ իւրաքանչիւր ծառայիւք նորա՝ մտաւելցեալ որոգայթս, ոչ ի լերինս միայն, եւ ոչ յանապատս, եւ ոչ անձամբ, այլ եւ ի քաղաքս եւ ի հրապարակս եւ յատեանո, եւ մերոյ իսկ աղգականօք մարդկամբք :

Եւ արդ զի՞նչ պարտ իցէ առնել : Չհաւտնել նմա ամենեւին, եւ խնուլ զլեւիս, եւ թէպէտ եւ հպատակիցէ ինչ, առել . եւ յորժամ մեծամեծս խոտտանայցէ, յայնժամ առաւել զերեսս դարձուցանել : Քանզի եւ զԵւայ յորժամ մանաւանդ գրուեաց յուսովքն, յայնժամ կործանեաց, եւ մեծամեծ չարիս գործեաց : Զի անհաշտ թշնամի է, եւ անազգ եւ անզգաստ պատերազմ կալու ընդ մեզ : Եւ ոչ այնպէս մեք փութամբ վասն մերոյ փրկութեան, որպէս նա փոխանակ մերոյ կորստեան : Ատեսցուք պսուհեանել զնա, մի միայն բանիւք, այլ եւ գործովք . մի մտօք, այլ եւ արգեամբք : Մի ինչ արատցուք ի նորա հաճոյիցն, այլ զամենայն ընդ որ Աստուած հաճեսցի : Քանզի եւ խոտտանայ բազում ինչ, ոչ զի աացէ, այլ զի առնուցու : Խոտտանայ ի յափշտակութենէ, զի հանցէ զարքայութիւն եւ զարդարութիւն . եւ դնէ իբրեւ զորոգայթս ինչ եւ հաղբս յերկրի, զի եւ յայսցանէ եւ յերկնից զանձուցն զրկեսցէ : Կամի ընդ մեր տատ մեծանալ, զի մի անգ մեծանայցեմք : Եւ եթէ չկարիցէ մեծութեամբ յանտի հանգստենէն հանել, ընդ այլ ճանապարհ գայ, ընդ աղքատութեանն, զոր եւ առ Յովբան արար : Քանզի ետես եթէ ոչինչ փնտսեաց նմա մեծութիւնն, աղքատութեամբ ձգեաց նմա գործիս, եւ այնու կարծէր գամագիտ լինել . քան զոր զի՞նչ այլ ինչ ան-

γένοιτ' ἂν ἀνοητότερον; Ὁ γὰρ πλοῦτον
 δυνήθεις ἐνεγκεῖν σωφρόνως, πολλῷ μᾶλλον
 πενίαν οἷσει γενναίως, καὶ ὁ παρόντων οὐκ
 ἐπιθυμῶν χρημάτων, οὐδὲ ἀπόντα ζητή-
 σειεν· ὥσπερ οὖν οὐδὲ ὁ μακάριος τότε ἐκεί-
 νος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πενίας λαμπρότερος
 ἐγίνετο πάλιν.

Τὰ μὲν γὰρ χρήματα ἰσχυσεν ἀφελέσθαι
 ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκεῖνος· τὴν δὲ ἀγάπην
 τὴν πρὸς τὸν θεόν, οὐ μόνον ἀφελεῖν οὐκ
 ἠδυνήθη, ἀλλὰ καὶ δυνατωτέραν ἐποίησε,
 καὶ πάντων αὐτὸν γυμνώσας, πλείους
 ἐποίησε κομᾶν ἀγαθοῖς. Διὸ καὶ ἐν ἀμνη-
 νία ἦν. Ὅσῳ γὰρ πλείους ἐπήγαγε πληγὰς,
 τοσούτῳ τότε δυνατώτερον ἔωρα γινόμενον.
 Διὸ δὴ πάντα ἐπελθὼν καὶ διακωδωνίσας,
 ἐπειδὴ πλέον οὐδὲν ἤνυσεν, ἐπὶ τὸ πα-
 λαιὸν ὄπλον ἔδραμε, τὴν γυναῖκα, καὶ προ-
 σωπεῖον ὑποδύεται κηδεμονίας, καὶ τὰς
 συμφορὰς ἐκτραγωδεῖ τὰς ἐκείνου σφόδρα ἑλε-
 εινῶς, καὶ προσποιεῖται ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς τῶν
 ἐκείνου κακῶν, τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην εἰσα-
 γων συμβουλὴν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἐκράτησε·
 καὶ γὰρ συνεῖδεν αὐτοῦ τὸ δέλεαρ ὁ θαν-
 μαστὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς
 συνέσεως τὴν ἐξ ἐκείνου φθεγγομένην γυναῖ-
 κα ἐπεστόμισε.

Ὁ δὴ καὶ ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν. Κἂν ἀδελ-
 φόν, κἂν φίλον γνήσιον, κἂν γυναῖκα, κἂν
 ὄντιναοῦν τῶν αναγκαιοτάτων ἡμῖν ὑποδύς
 φθέγγηται τι τῶν οὐ προσηκόντων, μὴ
 ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ταῦτα λέγοντος
 δέχεσθαι τὴν συμβουλὴν· ἀλλ' ἀπὸ τῆς
 συμβουλῆς τῆς ὀλεθρίας τὸν ταῦτα λέγοντα
 ἀποστρέφεισθαι. Καὶ γὰρ καὶ νῦν πολλὰ
 τοιαῦτα ποιεῖ· καὶ συμπαθείας προβάλλει

մտաւթիւն կայցէ : Զի որ մեծութեանն կարէ հանգարտել ցանկութեամբ, որչափ եւս առաւել աղքատութեանն տանիցի ժուժկաւթեամբ . եւ որ մօտաւոր ընչիցն շքանկանայ, եւ ոչ զհեռաւորսն խնդրիցէ . որպէս եւ երանելին յայնմ ժամանակի, այդ եւ յաղքատութենէն միւսանգամ պայծառագոյն լինէր :

Զինչսն կարաց հանել չար գեւն, բայց զտէրն Աստուծոյ ոչ միայն հանել չկարաց, այդ եւս զօրագոյն գործեաց զնա . յամենայն ընչից մերկացեալ՝ բազում բարութեամբք լըոյց : Ասոն որոյ եւ յանհնարին վարանս մտեալ . զի որչափ զբազում տանջանսն էած ի վերայ, նոյնչափ եւս քան զեւս զօրացեալ տեսանէր : Ասոն որոյ ընդ ամենայն անցեալ յածեալ շուրջ գայր . քանզի ոչինչ աւելի վճարեաց, ապա ի հին զէնն ընթացաւ ի կինն . եւ խնամածութեան դէմս զգեցեալ՝ զմիշտսն աղերսիւ միմնջէր . եւ պատճառեալ վասն ի չարեաց զերծանելոյ զստակիչ խրատս . որն ընծայեցուցանէր : Սակայն եւ այնպէս չյաղթեաց, քանզի հմուտ էր պատրանացն նորա զարմանալի պըն, եւ բազում իմաստութեամբ՝ զկինն որ ի նմանէ խօսէր, ըմբերանեաց :

Զոր եւ մեզ պարտ է առնել : Եթէ զեղբայր, եթէ զբարեկամ մտերիմ, եթէ զկին, եւ եթէ որ եւ իցէ ի կարեւորաց մերոց զգեցեալ՝ խօսիցի ինչ որ մեզ չիցէ պատշաճ, մի վասն երեսացն որ զայս խօսիցի՝ ընդունել զխրատն, այդ ի կորստեան խրատուէն զնա որ զայնն խօսիցի, ատել : Քանզի եւ այժմ այնպիսի ինչ առնէ, եւ վշտակցութեան կերպարանս պատճառի . եւ

ται προσωπεῖον. Καὶ δοκεῖ μὲν εὖνους εἶναι· τὰ δὲ ὀλέθρια καὶ δηλητηρίων χαλεπώτερα ἐνίησι ῥήματα. Τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ βλάβῃ κολλακεύειν, ἐκείνου· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ συμφέροντι παιδεύειν, θεοῦ. Μὴ δὴ παραλογιζώμεθα, μηδὲ ἐκ παντὸς τρόπου τὸν ἄνετον ἐπιζητῶμεν βίον· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει φησὶν. Ὡστε ὅταν εὐημερίας ἀπολαύωμεν ἐν πονηρίᾳ ζῶντες, τότε μάλιστα ἀλγῶμεν. Αἰὲ μὲν γὰρ ἁμαρτάνοντας δεδοικέναι χρή· μάλιστα δὲ, ὅταν μηδὲν πάσχωμεν δεινόν. Ὅταν μὲν γὰρ κατὰ μέρος ἀπαιτῇ τὰς τιμωρίας ὁ θεός, κούφην ἡμῖν ποιεῖται τὴν ὑπὲρ τούτων ἔκτισιν. Ὅταν δὲ ἐφ' ἐκάστον τῶν πλημμελουμένων μακροθυμῇ, εἰς μεγάλην ἡμᾶς τοῖς τοιούτοις ἐπιμένοντας ταμιεύεται δίκην.

Εἰ γὰρ τοῖς κατορθωκόσιν ἀναγκαῖον ἡ θλίψις, πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἁμαρτάνουσιν. Ὅρα γοῦν πόσης μακροθυμίας ἀπολαΐσας ὁ Φαραὼ, ἐσχάτην ὕστερον ὑπὲρ ἀπάντων ἔδωκε δίκην. Πόσα ὁ Ναβουχοδονόσορ πλημμελήσας, πρὸς τῷ τέλει τὸ πᾶν ἐξέτισε; Καὶ ὁ πλούσιος, ἐπεὶ μηδὲν ἔπαθεν ἐνταῦθα δεινόν, δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα γέγονεν ἄθλιος· ὅτι τρυφήσας ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀπῆλθεν ἐκεῖ πάντων τούτων δώσιων δίκην, ἐνθα οὐδὲ παραμυθίαν ἦν εὐρεῖν τοῦ κακοῦ. Ἀλλ' ὅμως εἰσὶ τινες οὕτω ψυχροὶ καὶ ἀνόητοι, ὡς τὰ ἐνταῦθα ἐπιζητεῖν αἰὲ μόνον, καὶ τὰ καταγέλαστα ἐκεῖνα λέγειν ῥήματα· ἀπολαύσω τῶν παρόντων τέως πάντων, καὶ τότε σκέψομαι περὶ τῶν ἀδήλων· χαρίσομαι τῇ γαστρὶ, δουλεύσω ταῖς ἡδοναῖς, παραχρήσομαι καὶ τῷ παρόντι βίῳ. Δίδου μοι τὴν σήμερον, καὶ λάμβανε τὴν αὔριον.

Թուի թէ բարւոյք ինչ փառք իցեն, բայց զսատակիչ բանսն՝ քան զդեղատուտ եւս գծնդակագոյնս մեծանէ։ Զի ի վնաս ողորել՝ նորա է, եւ յօգուտ խրատել՝ Աստուծոյ։ Մի խարեսցուք, եւ մի ամենեւին զհանգըստեան կեանս խնդրեսցուք. զի Զոր սիրէ Տէր եւ խրատէ, ասէ։ Որպէս յորժամ ի դիւրութեան աւուրց վայելիցեմք՝ ի չարութեանն կեցեալ, յայնժամ առաւել տրտմեսցուք։ Միշտ յորժամ մեղանչեմք, երկընչել պարտ է. առաւել յորժամ չկրիցեմք ինչ վիշտ։ Զի յորժամ առ սակաւ սակաւ պահանջիցէ զպատիժսն Աստուած, թեւ թեւագոյն գործիցէ մեզ զվրէժսն նոցունց։ Իսկ յորժամ ըստ իւրաքանչիւր յանցանացն երկայնամիտ լինիցի, մեծամեծ վրէժս ի նմին մեզ յամենոց համբարէ։

Եթէ ուղղագործացն կարեւոր են նեղութիւնք, որչափ եւս առաւել մեղուցելոցն։ Տես յորչափ երկայնմտութիւնս վայելեաց Փարաւոմն, եւ յետոյ զանհնարինն ընդ ամենեցունց եւս վրէժս։ Ո՛րչափ ինչ յանցեալ եւ Նորդոդոնոսոր, եւ մօտ ի վախճան ընդ բնաւին տանջեցաւ։ Եւ մեծատունն քանզի ոչինչ կրեաց աստէն կարիս, վասն այնորիկ առաւել թշուառացաւ. զի փափկանայր ի կեանս աշխարհիս, չորաւ անդր ընդ ամենայնի տալ տոկոսիս. ուր եւ միութարութիւն ինչ չգոյր գտանել։ Սակայն են ոմանք յայնպէս ցաւութք եւ անմիտք, մինչեւ աստէն միայն միշտ խնդրել. թէ առպժամ աստէն վայելեսցուք, եւ ապա տեսցուք զանյայտիցն. շնորհեսցուք որովայնի, ծառայեսցուք ցանկութեանց, համարձակ կացցուք աստէն յաշխարհի։ Տուր ինչ զայսօր, եւ առ քեզ զվաղիւ։ Եւ զի՞նչ ի քօշից

Ἦ ὑπερβολὴ ἀνοίας. Καὶ τί τράγων καὶ χοίρων οἱ ταῦτα λέγοντες διαφέρουσιν;

Εἰ γὰρ τοὺς ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίου χρεμετίζοντας οὐκ ἀφίησιν ὁ προφήτης ἀνθρώπους νομίζεσθαι· τίς ἡμῖν ἐγκαλέσει τούτους τράγους καὶ χοίρους καὶ ὄνων ἀνοητότερους εἶναι νομίζουσιν, οἱ τὰ τῶν ὀρωμένων φανερώτερα ταῦτα ἄδηλα εἶναι νομίζουσιν; Εἰ γὰρ μηδενὶ τῶν ἄλλων πιστεύεις, παρὰστηθι δαίμοσι μαστιζομένοις, τοῖς ἐπὶ τῇ βλάβῃ τῇ ἡμετέρᾳ ἅπαντα καὶ λέγειν καὶ πράττειν μεμελετηκόσιν. Οὐ γὰρ δὴ πρὸς τοῦτο ἀντερεῖς, ὅτι οὐ πάντα ὥστε αὐξῦσαι τὴν ῥαθυμίαν ἡμῶν πράττουσι, καὶ τὸν τῆς γέννης ἐκλῦσαι φόβον, καὶ ἀπιστηθῆναι τὰ ἐκεῖ δικαστήρια. Ἀλλ' ὅμως οἱ ταῦτα βουλόμενοι, βωῶντες καὶ ὀλολύζοντες πολλάκις τὰς ἐκεῖ βασάνους ἀνακηρύττουσι. Πόθεν οὖν ταῦτα λέγουσι, καὶ ἐναντία ὧν βούλονται φθέγγονται; Οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλείονα ὑπομένειν ἀνάγκην. Οὐ γὰρ ἂν ἡβουλήθησαν ἐκόντες ὁμολογεῖν, οὐδ' ὅτι ὑπὸ νεκρῶν ἀνθρώπων βασανίζονται, οὐδ' ὅτι ὅλως πάσχουσι τι δεινόν. Πρὸς τί οὖν μοι ταῦτα εἶρηται; Ὅτι δαίμονες ὁμολογοῦσι γένναν οἱ βουλόμενοι ἀπιστεῖσθαι γένναν· σὺ δὲ ὁ τοσαύτης ἀπολαύων τιμῆς καὶ ἀπορρήτων κοινωνήσας μυστηρίων, οὐδὲ ἐκείνους μιμῇ. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἀγνωμονέστερος γέγονας.

Καὶ τίς ἦλθεν ἐκ τῶν ἐν ἁδου, φησὶ, καὶ ταῦτα ἀπήγγειλε. Ἀπὸ γὰρ τῶν οὐρανῶν τίς παρεγένετο, καὶ εἶπεν ὅτι θεὸς ἐστίν ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας; Ὅτι δὲ ψυχὴν ἔχομεν πόθεν δῆλον; Εἰ γὰρ δὴ τοῖς ὀρωμένοις μέλλεις πιστεύειν, καὶ περὶ θεοῦ,

եւ ի խողից ընդհատ իցեն որ զպսպիտի բանս խօսիցին :

Եթէ զվնջեալն ի կին ընկերին չտայ թոյլ մարգարէն մարդիկ համարել, ո՞մեզ մեղադիր լինիցի՝ եթէ քօշս եւ խոզս եւ անմտագոյն քան զէշս համարիցիմք զպսպիտիսն, որք քան զերեւելիսս զյայտնագոյնսն անյայտս կարծեն : Եւ եթէ ումեք յայլոց չհաւատայցես, երթ կաց տուր եւսն՝ յորժամ տանջիցին, վասն մերոյ փնասակարուծեան զամենայն զոր ասեն եւ առնեն չարիմացքն : Քանզի առ այն ոչինչ կարիցես ասել . զամենայն վասն աճեցուցանելոյ զծուլութիւնն մեր առնեն, եւ զգեհնինն սպառնալիս փարատելոյ, եւ չաւատալի զանտի դատաստանսն առնելոյ : Բայց տակայն որ զայնն կամին, զաղաղակ բարձեալ՝ ճիշտ առեալ բազում անգամ զանտի դատաստանսն գուշակեն : Եւ արդ արդ տի՞ զայն ամենայն խօսիցին, եւ հակառակս որում կամինն՝ բարբառիցին : Ոչ պլ ուստեք, այլ յաճախ զտագնապսն կրելոյ : Քանզի ոչ ունէին յանձին կամաւ խորտովանել՝ եթէ ի մարդոյ մեռելոյ տանջէին, եւ ոչ ամենեւին թէ վիշտս ինչ կրիցեն՝ զգային : Եւ զայս տուր իրս ասիցես : Զի դեւք խօստովանին գեհն . եւ դու յայնչափ ի պտտիւս վայելեցեր, եւ անճառ խորհրդոցն հաղորդեցար, եւ նոցա անգամ չնմանես : Այլ ապախտաւորագոյն քան զնոսա եղեր :

Եւ ո՞, ասեն, եկն ի մեռելոց եւ պատմեաց զայն : Իսկ յերկնից ո՞ եկն, եւ ասաց թէ գոյ Աստուած որ զամենայն արար : Եւ եթէ ունիմք չունչ, ուստի՞ յայտ իցէ : Եթէ երեւելեացս միայն հաւատայցես, եւ զԱստուծոյ եւ զհրեշտակաց եւ զմտաց եւ զնչոյ երկ-

καὶ περὶ ἀγγέλων, καὶ περὶ νοῦ καὶ περὶ
 ψυχῆς ἀμφιβάλλεις, καὶ οὕτως σοι πάντα
 οἰχῆσεται τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα. Καί-
 τοιγε εἰ τοῖς φανεροῖς πιστεύειν βούλει, τοῖς
 ἀοράτοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὁρωμένοις πιστεύειν
 δεῖ. Εἰ καὶ παράδοξον τὸ εἰρημένον, ἀλλ'
 ὅμως ἀληθές, καὶ παρὰ τοῖς νοῦν ἔχουσι
 σφόδρα ὠμολογημένον. Οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ
 πολλὰ σφάλλονται, οὐκ ἐν τοῖς ἀοράτοις
 μόνον· ἐκεῖνα γὰρ οὐδὲ ἴσασιν· ἀλλὰ καὶ
 ἐν αὐτοῖς οἷς δοκοῦσιν ὁρᾶν, καὶ διαστή-
 ματος, καὶ αἴρος, καὶ διανοίας ἀλλαχοῦ
 τετραμμένης, καὶ θυμοῦ, καὶ φροντίδος,
 καὶ μυρίων ἑτέρων ἐμποδιζόντων αὐτῶν τὴν
 ἀκρίβειαν· ὁ δὲ τῆς ψυχῆς λογισμὸς, ἂν
 τὸ φῶς δέξηται τῶν θείων γραφῶν, ἀκρι-
 βέστερον καὶ ἀνεξαπάτητον τῶν ὄντων ἔσται
 κριτήριον. Μὴ δὴ μάτην ἑαυτοὺς ἀπατῶ-
 μεν, μηδὲ πρὸς τῇ ῥαθυμίᾳ τοῦ βίου τῇ
 διὰ τῶν τοιούτων τικτομένη δογματῶν,
 καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν δογματῶν χαλεπώτερον
 ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσωμεν πῦρ.

Εἰ γὰρ μὴ ἔστι κρίσις, μηδὲ εὐθύνας
 δώσομεν τῶν πεπραγμένων, οὐδὲ τιμὰς τῶν
 πεπονημένων ληψόμεθα. Ἐννόησον οἱ τείναι
 τὰ τῆς βλασφημίας ὑμῶν, ὅταν λέγητε τὸν
 δίκαιον θεὸν καὶ φιλόανθρωπον καὶ ἡμερον
 τοσοῦτους πόνους καὶ ἰδρωτάς ὑπερορᾶν.
 Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Εἰ γὰρ μη-
 δαμόθεν ἄλλοθεν, ἀπὸ γοῦν τῶν κατὰ τὴν
 οἰκίαν τὴν σὴν ταῦτα συλλογίζου, καὶ τότε
 ὄψει τὸ ἄτοπον. Κἂν γὰρ μυριάκις ἤς αὐτὸς
 ὦμος, καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ θηρίων αὐτῶν
 ἀλογώτερος, οὐκ ἂν ἔλοιό τὸν οἰκέτην τὸν εὐ-
 νον γενόμενον τελευτῶν ἀφείναι ἄτεμον, ἀλ-
 λά καὶ ἐλευθερίᾳ ἀμείβεις, καὶ χρημάτων δω-

մտես, եւ այնպէս ամենեւին ի դերեւ ելանիցեն քեզ կրօնք ճշմարտութեանն: Թէպէտ եւ երեւելեացս կամիցիս հաւատալ, աներեւոութիցն մանաւանդ՝ եւ ոչ երեւելեացս պարտէ հաւատալ: Եթէ նորանշան ինչ բանս իցէ, ապա այն ճշմարիտ է, եւ մտացեաց յոյժ յայտնագոյն: Քանզի աչք ի բազում ինչ սխալեն, ոչ միայն յաներեւոյթան, զի զայն եւ գիտեն իսկ ոչ, այլ եւ յորս կարծենն տեսանել: Երկայնութենէ եւ յօդոյ, եւ ի մտաց պլ ուր աղամողելոյ, եւ ի ցասմանէ եւ ի հոգոց, եւ ի յայլ եւս բազում խափանչաց առ ի զհաւաստին նշանակելոյ: Իսկ հոգւոցն միտք եթէ զլոյսն սուրբ գրոց ընդունիցին, հառաւորուն եւ անվրէպ լինին ատեան ամենայնի որ ինչ եւ իցէ: Մի զուր խաբեսցուք զանձինս. մի ի ծուլութիւն այնպիսի կենաց այնպիսի կրօնս ծնանելով եւ նոքօք զանհետրին հուրն անձանց գանձիցեմք:

Եթէ գատառտան չիք, ապա եւ ոչ վրէժս ինչ ընդ գործոցն հատուցանիցեմք, եւ ոչ պատիւս ընդ աշխատութեանն առնուցումք: Ի միտառ, զիարդ աճէ հայհոյութիւնն ձեր, յորժամ ասիցէք զարդարոյն եւ զմարգասէր Աստուծոյ եւ զքաղցուէ՝ զայնպիսի աշխատութիւնս եւ զքրտունս անտես առնել: Եւ զիարդ ի դէպ իցէ: Զի թէ ոչ պլ ուստեք, գոնէ ի քո տանն իրաց ած զմտաւ, եւ ապա տեսանիցես զանպատեհութիւնն: Եթէ բազմապատիկ իսկ անագորոյն եւ տմարդի իցես, եւ քան զգաղանսն անասնագոյն, չառնուս յանձն զծառայն հեշտական՝ յորժամ մեռանիցիս՝ յանարգութեան թողուլ, այլ եւ ազատութեամբ դարձուցանես զերախտիսն՝ եւ

ρεᾶ. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς λοιπὸν ἀπιὼν οὐδὲν δύνασαι εἰς αὐτὸν ἐργάσασθαι ἀγαθόν, τοῖς μέλλουσί σου κληρονομεῖν τὴν οὐσίαν ἐπισκήπτεις ὑπὲρ αὐτοῦ, δεόμενος, παρακαλῶν, πάντα ποιῶν ὥστε μὴ μείναι αὐτὸν ἀγέραστον. Εἶτα σὺ μὲν ὁ πονηρὸς, οὕτω χρηστὸς καὶ φιλόανθρωπος γίνῃ πρὸς τὸν οἰκέτην· ἡ δὲ ἄπειρος ἀγαθότης ὁ θεὸς, ἡ ἄφατος φιλανθρωπία, ἡ τοσαύτη χρηστότης, τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς περὶ Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν δι' αὐτὸν λιμῶξαντας, δεσμευθέντας μαστιχθέντας, καταποντισθέντας, θηρίοις παραδοθέντας, ἀποθνήσκοντας, τοσαῦτα παθόντας, ἃ μὴδὲ ἀριθμῆσαι ἔνι, ἀστεφανώτους περιόψεται;

Καὶ ὁ μὲν ἀγωνοθέτης τὸν ὀλυμπιονίκην ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην, καὶ ἕκαστος ἀπλῶς τὸν θεραπεύσαντα αὐτὸν, οἷς δύναται ἀμείβει καλοῖς· ὁ δὲ θεὸς μόνος μετὰ τοὺς τοσούτους ἰδρῶτας καὶ πόνους, οὐ μικρὸν οὐ μέγα αὐτοῖς ἀγαθὸν ἀποδίδωσιν· ἀλλ' οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπελθόντες, ἐν τοῖς αὐτοῖς κείσονται τοῖς μοιχοῖς, καὶ πατραλοῖαις, καὶ ἀνδροφόνοις, καὶ τυμβωρύχοις; Καὶ πῶς ταῦτα ἔχοιεν ἂν λόγον; Εἰ γὰρ μὴδὲν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστίν, ἀλλὰ μέχρι τῶν παρόντων τὰ ἡμέτερα, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκεῖνοι τούτοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τοῖς αὐτοῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν ἀνέσει μὲν οὗτοι, ἐν κολάσει δὲ ἐκεῖνοι

ընչից պարգեւօք : Եւ քանզի դու երթալոց ես այնուհետեւ , եւ չես ձեռնհաս նմա բարի առնել ինչ , ժառանգաց արարոցն քո պատուիրես վասն նորա , աղաչես , մաղթես , եւ զամենայն հնարս հնարիս՝ առ ի չմնալոյ նմա անպատիւ : Դու որ չարդ ես՝ այնպէս քաղցր եւ մարդասէր առ ծառայն գտանիս , իսկ անբաւ բարերարութիւնն Աստուծոյ եւ անճառ մարդասիրութիւնն , այնպիսի քաղցրութիւն , զիւր ծառայսն զՊաւղոս եւ զՊետրոս եւ զՅակովբոս եւ զՅովհաննէս , զհանապազորդ սովամահսն վասն նորա , զկապեալսն եւ զծովակուրսն , զմեռեալս եւ զայնչափ չարչարանօք չարչարեալս՝ զոր եւ համարելն անհնարին է , անպատկ թողուցու :

Եւ մարտապարգարն յորժամ ըմբշական մրցութեանն ոք յաղթիցէ՝ եւ յարգէ եւ պսակէ , աէրն զծառայն եւ թագաւորն զգօրականն . եւ իւրաքանչիւր ոք առ հասարակ իւրում հպտաակի , որովք դիւրութեամբք կարօղ իցէ դարձուցանել զերախտիս . եւ Աստուած միայն յետ այնչափ քրտանց եւ վառտակոց՝ ոչ փոքաւ եւ ոչ մեծի հատուցանիցէ նոցա բարի ինչ . այլ այնպիսի ինչ արդարք եւ աստուածապաշտք՝ որք ընդ ամենայն առաքինութիւնսն անցին , ի նմին համարի եւ զհարս եւ զմարտ անարգողաց եւ մարդասպանաց եւ գերեզմանակրկտաց կայցեն : Եւ այն զինչ ի դէպ իցէ : Եթէ չիցէ ինչ յետ աստի անդր երթալոյ , այլ ցմտաւորս եւեթ իցեն մերքս , ի նմին համարի ըստ քում բանիդ : Այլ նոքա աստ ի հանգստեան են , եւ ողբա ի նեղութեան

9 *

τὸν πάντα γεγόνασι χρόνον· καὶ ποῖος τοῦτο τύραννος; Ποῖος ὦμὸς ἄνθρωπος, καὶ ἀπηνῆς οὕτως περὶ τῶν αὐτοῦ ποτε ἐβουλευσατο θεραπόντων καὶ ὑπηκόων; Εἶδες τῆς ἀτοπίας τὴν ὑπερβολὴν; καὶ ποῦ τελευτᾷ ὁ λόγος οὗτος; Οὐκ οὖν εἰ καὶ μηδ' αὖθις ἄλλοθεν βούλει, ἀπὸ τούτων τῶν λογισμῶν παιδευθεὶς, ἀπαλλάγηθι τῆς πονηρᾶς ταύτης ὑπονοίας, καὶ φεῦγε κακίαν, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀντέχου πόνων· καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς, ὅτι οὐ μέχρη τοῦ παρόντος βίου τὰ ἡμέτερα ἔστηκε.

Κἄν τις ἐρῇται σε, τίς ἐλθὼν ἐκείθεν ἀπήγγελε τὰ ἐκεῖ; εἰπέ πρὸς αὐτόν· ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς· ἢ γὰρ ἂν, καὶ ἡπιστήθη πολλάκις, ἅτε κομπάζων καὶ ἐπαίρων τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ τῶν ἀγγέλων δεσπότης, πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐκεῖνα ἀπήγγελε. Τί τοίνυν ἡμῖν δεῖ ἀνθρώπου, τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς εὐθύνας ἀπαιτεῖν καθ' ἐκάστην βούντος τὴν ἡμέραν, ὅτι καὶ γέενναν ἡτοίμασε, καὶ βασιλείαν παρεσκεύασε, καὶ τούτων ἡμῖν ἀποδείξεις παρασχομένον σαφεῖς; Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλε κρίνειν, οὐδ' ἂν ἐνταῦθα δίκην ἀπῆτησε. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸ τῶν πονηρῶν τοὺς μὲν κολάζεσθαι, τοὺς δὲ μὴ κολάζεσθαι; Εἰ γὰρ μὴ προσωπολήπτης ἐστὶν ὁ θεός, ὥσπερ οὖν οὐδέ ἐστι, τί δήποτε τὸν μὲν ἀπῆτησε δίκην, τὸν δὲ ἀφῆκεν ἀτιμώρητον ἀπελθεῖν; Τοῦτο γὰρ τοῦ προτέρου πάλιν ἐστὶν ἀπορώτερον. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε μετ' εὐγνωμοσύνης ἀκούειν τῶν λεγομένων, καὶ ταύτην διαλύσομεν τὴν ἀπορίαν. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ λύσις;

Οὐδὲ πάντας ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκην,

կացին զամենայն ժամանակս : Եւ ո՞վ որ այն-
պիսի բռնաւոր եւ անագորոյն եւ անողորմ
մարդ գտանիցի , եթէ այնպէս զիւրոց ծա-
ռայից եւ հնազանդաց խորհիցի : Տես եւ
զյաճախութիւն անպատեհութեանն , եւ ուր
վախճանի բանն : Եթէ ոչ այլ ուռտեք կա-
միցիս , գէթ ի քո խորհրդոցդ խրատեալ՝
զերծիր յայնպիսի չարաչար կարծեաց . եւ
փախիր ի չարէ եւ բուռն հար զառաքինու-
թեանն վառտակոց . եւ ապա հաստատու-
թեամբ ի վերայ հասանիցես՝ եթէ ոչ մինչեւ
աստէն ցմօտաւորսո կացին մեր իրքս :

Թէ ասիցէ որ ցքեզ , թէ ո՞վ եկն անտի՝
եւ պատմեաց զանտի իրոն , առաջիւր ցայնպի-
սին , թէ ի մարդկանէ եւ ոչ ոք . թերեւս բա-
զում անգամ եւ չհաւատայր իսկ որ , եւ պար-
ծանաց եւ յարգանաց զիրսն համարէր : Բայց
հրեշտակաց Տէրն զամենայն ճշդիւ եւ հա-
տատութեամբ պատմեաց : Զի՞նչ այսուհետեւ
մեզ պէտք մարդոյ իցեն . ուր վրէժս պա-
հանջեւոց է ի մէնջ վառն ցանգ բողբեւոյն ,
եթէ գեհեան պատրաստեաց , եւ արքայու-
թիւն կազմեաց . եւ զնոցին օրինակո յայտ
յանդիման ցուցեալ : Եթէ չէր դատելոց ,
ապա ոչ ուրեք աստէն վրէժս պահանջեր :
Նա եւ այն չէ ինչ իրաւանց , զկէսս ի չա-
րացն տանջել , եւ զկէսս ոչ պատժել : Զի
թէ չէ անառու Աստուած , որպէս զի եւ չէ
իսկ , ընդէ՞ր ի միովէն պահանջեաց վրէժս , եւ
միւռուսն թոյլ ետ երթալ առանց պատժոց :
Զի այո դարձեալ քան զառաջինն տարակու-
սանաց է : Այլ թէ կամիք մտադիւրու-
թեամբ լսել բանիցո , եւ զայսր եւս տարա-
կուսանս լուծցուք : Եւ զի՞նչ իցէ լուծուսն :

Ու յամենեցունց աստէն պահանջէ վրէժս ,

ἵνα μὴ ἀπογνῶς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσης τὴν κρίσιν, ὡς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὐδὲ πάντας ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίσης. Ἀλλὰ καὶ κολάζει καὶ οὐ κολάζει. Δι' ὧν μὲν κολάζει, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐκεῖ τοὺς κολασθέντας ἐνταῦθα ἀπατήσῃ λόγον· δι' ὧν δὲ οὐ κολάζει, παρασκευάζει σα πιστεύειν, ὅτι ἐστὶ τι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν κριτήριον φοβερόν. Εἰ δὲ καθ' ὅλου τῶν προτέρων ἡμέλει, οὐδ' ἂν ἐκόλασέ τινας ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν εὐηργέτησε. Νῦν δὲ ὁρᾷς αὐτὸν διὰ σε καὶ οὐρανὸν τείνοντα, καὶ ἥλιον ἀνάπτοντα, καὶ γῆν θεμελιοῦντα, καὶ θάλατταν χέοντα, καὶ αἶρα ἀπλοῶντα, καὶ σελήνης τὰττοντα δρόμους, καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους ἀκινήτους τιθέντα νόμους, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἅπαντα τῷ νεύματι τῷ ἐκείνου τὸν ἑαυτῶν μετὰ ἀκριβείας ἀνύοντα δρόμον. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀλόγων, τῶν ἐρπόντων, τῶν βαδιζόντων, τῶν πετομένων, τῶν νηχομένων, τῶν ἐν λίμναις, τῶν ἐν πηγαῖς, τῶν ἐν ποταμοῖς, τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν νάπαις, τῶν ἐν οἰκίαις, τῶν ἐν ἀέρι, τῶν ἐν πεδίοις, καὶ φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, τὰ τε ἄγρια, τὰ τε ἡμέρα, τὰ τε ἔγκαρπα καὶ ἄκαρπα, καὶ πάντα ἀπλῶς ὑπὸ τῆς ἀκαμάτου κινούμενα χειρὸς ἐκείνης, τὴν ἡμετέραν οἰκονομεῖ ζωὴν· οὐ πρὸς χρεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς φιλοτιμίαν τὴν διακονίαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα.

Τοσαύτην τοίνυν ὁρῶν εὐταξίαν, καίτοιγε οὐδὲ τὸ πολλοστὸν εἶπομεν μέρος, τολμᾷς εἰπεῖν, ὅτι ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐργασάμενος διὰ σε, ἐν τοῖς καιρίοις σε πα-

զի մի երկմտիցես ի յարութենէ, եւ չունի-
ցիս ակն դատառտանի, որպէս թէ ամենե-
քեան առտէն ինչ ապցեն համարս . եւ ոչ
զամենեսին թողու առանց պատժոց երթալ,
զի մի առանց տեսչութեան համարիցիս զա-
մենայն : Այլ եւ տանջէ, եւ չտանջէ : Զի
որովք պատժէն, ցուցանէ թէ եւ անգ-
յառտէն չպատժելոցն պահանջէ վրէժս . եւ
որովք չպատժէն, յարդարէ քեզ հաւատալ
եթէ գոյ յետ աստի անդր երթալոյ ատեան
ինչ ահագին : Զի թէ համօրէն զառաջ-
նոցն անփոյթ առնէր, ապա ոչ զգբ պատ-
ժէր առտէն, եւ ոչ բարի ուժեք առնէր : Իսկ
պժժ աւանիկ տեսանես՝ նորա վասն քո զեր-
կինս ձգեալ եւ զարեգակն ծագեալ եւ զեր-
կիր հաստատեալ եւ զծով ծաւալեալ եւ զօգո
տարածեալ եւ լուսնի ընթացս կարգեալ, եւ
ժամուք տարւոյ անշարժ օրէնս յօրինեալ, եւ
զայլ ամենայն նորին ակնարկելով հաստատու-
թեամբ զիւրաքանչիւր ընթացս յարդարեալ :
Քանզի եւ մեր բնութիւն եւ անամնոցն եւ
սսղնոց եւ գազանաց եւ թռչնոց եւ լուգա-
կաց՝ որ ի ծովակսն եւ ի ծովս եւ յաղբերս
եւ ի գետս իցեն, եւ ի լեռնայնոց եւ ի
գաշտայնոց, ընտանեաց եւ վայրենեաց,
օգականացն եւ երկրաւորաց, եւ տունկք,
եւ ոերմանք եւ ծառք վայրենիք եւ ընտա-
նիք, պտղաբերք եւ անպտուղք, եւ ամե-
նայն իսկ ինչ առհասարակ յանվատտակ ձե-
ռանէ շարժեալ՝ զմեր կեանս գարմանեն . ոչ
ի պէտս միայն, այլ եւ առատութեամբ ի
նոցանէ հարկանի մեզ սպասաւորութիւն :

Եւ արդ զայսչափ յօրինածս տեսեալ,
թէպէտ եւ ոչ սակաւ ինչ մասն ասացաք,
եւ իշխեմս ասել, եթէ որ այնչափ եւ այն-
պիսի գործս գործեաց, ի կարեւորսն զքեզ

ρόφεται, καὶ μετὰ τῶν ὄνων καὶ τῶν χοίρων ἀφίησι τελευτήσαντα κεῖσθαι, καὶ δώρῳ σε τιμήσας τοσοῦτῳ τῷ τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν ἴσον, περιόφεται σε μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ ἰδρῶτας; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Ταῦτα γάρ, καὶ ἡμεῖς σιγήσωμεν, οἱ λίθοι κεκράζονται· οὕτω σαφῇ καὶ δῆλα, καὶ τῆς ἀκτίνοσ ἀυτῆς ἐστι φανώτερα.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ πείσαντες τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, καὶ βήματι παραστησόμεθα φοβερῷ, καὶ λόγον δώσομεν τῶν πεπραγμένων ἀπάντων, καὶ εὐθύνας ὑφέξομεν, καὶ δίκην ὑποστησόμεθα, ἂν μένωμεν πλημμελοῦντες, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμεθα καὶ ἀγαθῶν ἀπορρήτων, ἂν μικρὸν ἑαυτοῖς προσέχειν βουληθῶμεν, τοὺς τε ἀντιλέγοντας ἐπὶ τούτοις ἐπιστομίζωμεν, καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐλώμεθα, ἵνα μετὰ παρῥησίας τῆς προσηκούσης εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀπελθόντες, ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Δ'.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΤΙΝΟΣ ἕνεκεν ἀνεχώρησε πάλιν; Παιδύων ἡμᾶς μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πειρα-

անտես առնիցէ , եւ ընդ էջս եւ ընդ խոզո
թողուցու զքեզ կալ վախճանեալ : Որ այն-
չափ պարգեւօք աստուածպաշտութեանն
պատուեաց զքեզ , զոր այնչափ հրեշտա-
կաց հանգոյն արար , յետ այնչափ վաստա-
կոց բազում եւ քրտանց՝ անտես առնիցէ :
Եւ զիարդ իրաւանց իցեն այսպիսի իրք : Բայց
զայն թէ եւ մեք լռիցեմք , քարինքն աղաղակեն .
զի այնպէս յայտնի եւ դուշակաւոր եւ քան
զճառագայթս արեգական լուսաւորագոյն է :

Զայս ամենայն զմտաւ ածեալ հաստա-
տեսցուք զոգիս մեր , եթէ յետ աստի անդր
երթալոյ՝ եւ ահագին բեմին յանդիման լի-
նելոց եմք , եւ համարս ընդ ամենայն գոր-
ծոցն տայցեմք . եւ պատիժս կրիցեմք եւ
վրէժս պահանջիցեմք , եթէ անդէն ի մեղսն
կայցեմք . եւ ի պատկս վայելիցեմք եւ յան-
ճառ բարութիւնսն , եթէ սակաւիկ մի ան-
ձանց զգուշանալ կամիցիմք . զհակառակորդս
իրացս այսոցիկ ըմբերանեցուք , եւ մեք զա-
ռաքինութեան ճանապարհն ախորժեցցուք .
զի պատշաճ համարձակութեամբ երթեալ
յայն ատենն՝ հասանիցեմք խոստացելոց բա-
րութեանցն շնորհօքն եւ մարդասիրու-
թեամբ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ,
որում փառք յաւիտեանս . ամէն :

Ճ Ա Ռ ԺԳ .

Իբրեւ լուաւ Յիսուս , եթէ մատնեցաւ
Յովհաննէս , խոյս ետ ի կողմանս
դաղիղեացոց :

Ի՞նչ ընդէր , ասեն , ետ խոյս : Զի եւ
այնու եւս ուսուցանիցէ զմեզ , մի խորոխտել

σμοῖς, ἀλλ' εἵκειν καὶ παραχωρεῖν. Οὐ γὰρ ἔγκληρα τὸ μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσόντα μὴ στήναι γενναίως. Τοῦτο τοίνυν διδάσκων, καὶ τὸν φθόρον τὸν Ἰουδαϊκὸν παραμυθούμενος, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Καπερναοὺμ, ὁμοῦ μὲν τὴν προφητείαν πληρῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἀλειτουργοῦσαι σπεύδων, ἐπειδὴ ἐκεῖ διέτριβον τῇ τέχνῃ χρώμενοι.

Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πανταχοῦ μέλλων ἐπὶ τὰ ἔθνη ἀπιέναι, παρὰ Ἰουδαίων λαμβάνει τὰς αἰτίας. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπιβουλευσάντες τῷ προδρόμῳ, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλόντες, ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν Γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν. Ὅτι γὰρ οὔτε ἀπὸ μέρους λέγει τὸ ἔθνος τὸ Ἰουδαϊκόν, οὔτε πάσας αἰνίττεται τὰς φυλάς, σκόπει πῶς διορίζει τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὁ προφήτης, οὕτω λέγων· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλὶμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, φῶς εἶδε μέγα. Σκότος ἐνταῦθα οὐ τὸ αἰσθητὸν καλῶν, ἀλλὰ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀσέβειαν. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. Ἰνα γὰρ μάθῃς, ὅτι οὔτε φῶς, οὔτε σκότος αἰσθητὸν φησι, περὶ μὲν τοῦ φωτὸς διαλεγόμενος, οὐχ ἀπλῶς φῶς ἐκάλεσεν, ἀλλὰ φῶς μέγα, ὅπερ ἄλλαχοῦ ἀληθινόν φησιν· τὸ δὲ σκότος ἐπεξηγούμενος, σκιὰν θανάτου ὠνόμασεν. Εἶτα,

ընդգէտ փորձութեանց, այդ խորշել եւ տեղի տալ: Զի ոչ այն ինչ փնաս է՝ յարժամ ոչ դք յանդգնութեամբ զանձն տայցէ ի նեղութիւն, այդ այն՝ յարժամ ըմբռնիցի եւ չկայցէ հաստատուն եւ անշարժ ի նեղութիւնսն: Զայս պատկէտ ուսուցանէ. եւ դարձեալ զի զհրէական նախանձն ցածուցանիցէ՝ գնայր ի Կափառնայում. եւ միանգամայն զի եւ զմարգարէութիւնն եւս կատարեսցէ, եւ զվարդապետսն ամենայն աշխարհաց որսայցէ, քանզի անդ շրջէին՝ ի կիր արկեալ զարուեստն:

Եւ դու միտ դիր, զիարդ թէպէտ եւ ի հեթանոսս հանգերձեալ էր երթալ, սակայն ի հրէիցն կամեցաւ առնուլ պատճառս: Զի եւ աստ նենգելով զկարապետն եւ ի քանտ արկանելով, եւ զնա եւս մերժէին երթալ ի Գաղիլէա հեթանոսաց: Եւ ոչ զմասնէ ինչ զյուդայեան ազգէն ճառէ, նա եւ ոչ զամենայն միանգամայն ցեղիցն ակնարկէ. տես զիարդ զատանէ զտեղին զայն մարգարէն եւ ասէ, եթէ Երկիր Զարողութիւն եւ երկիր Նեփթաղեմի, ճանապարհ ծովու յայնկոյս Յարդանան գետոյ, Գաղիլէա հեթանոսաց. Ժողովուրդ որ նստէր ի խաւարի ետես լոյս մեծ: Իսկ խաւար աստ ոչ զերեւելի խաւարս կոչեաց, այդ զմոլորութիւնն եւ զամպարշտութիւն: Քանզի ասէ զնովիմբ, թէ Ոյք նստէին յաշխարհին եւ ի ստուերս մահու, լոյս ծագեաց նոցա: Զի ուսանիցիս՝ եթէ լոյսն ոչ պս լոյս է, եւ ոչ խաւարն երեւելի խաւար. զի ի ճառել զլուսոյն՝ ոչ առաց վայրապար լոյս, այդ լոյս մեծ. եւ այլ ուր թէ լոյսն ճմարիտ. եւ ի պատմել զխաւարէն ոչ ասէ դոյզն խաւար, այդ ստուերս մահու անուանէ: Ապա զի եւս

δεικνύς ὅτι οὐκ αὐτοὶ ζητήσαντες εὗρον, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτοῖς ἄνωθεν ἐπεφάνη, φησί· φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς, τουτέστιν, αὐτὸ τὸ φῶς ἀνέτειλε καὶ ἔλαμψεν· οὐκ αὐτοὶ πρότεροι τῷ φωτὶ προσέδραμον. Καὶ γὰρ ἐν ἐσχάτοις τὰ ἀνθρώπινα ἦν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Οὐδὲ γὰρ ἐβιάδιζον ἐν σκότει, ἀλλ' ἐκάθηντο ἐν σκότει· ὅπερ σημειον ἦν, τοῦ μηδὲ ἐλπίζειν αὐτοὺς ἀπαλλάττεσθαι. Ὡςπερ γὰρ οὐδὲ εἰδότες ποῦ δεῖ προβῆναι, οὕτω καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ σκοτούς ἐκάθηντο, μὴ δυνάμενοι μηδὲ στῆναι λοιπόν.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀπὸ τότε, πότε; ἐξ οὗ ἐνεβλήθη Ἰωάννης. Καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἐκήρυξε; τί δὲ ὅλως Ἰωάννον ἔδει, τῆς τῶν ἔργων μαρτυρίας αὐτὸν κηρυττούσης; Ἰνα κἀντεῦθεν μάθης αὐτοῦ τὴν ἀξίαν· ὅτι καθάπερ ὁ πατήρ, οὕτω καὶ αὐτὸς προφήτας ἔχει. Ὅπερ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔλεγε· καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ. Καὶ ἵνα μηδεμίαν τοῖς ἀναισχύντοις αἰτίαν καταλείπη Ἰουδαίους. Ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς τέθεικε λέγων· ἦλθεν Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων· καὶ λέγουσιν, δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἀλλως δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἦν παρ' ἐτέρου πρότερον λεχθῆναι τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ μὴ παρ' αὐτοῦ. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας μαρτυρίας τε καὶ ἀποδείξεις

յայտ առնիցէ՝ եթէ ոչ նոքա խնդրեցին զնա եւ գտին, այլ Աստուածն ի վերուստ եցոյց զանձն, ինքն լոյսն ծագեաց եւ լուսաւորեցոյց, եւ ոչ նոքա նախ ընթացան եւ եկին ի լոյսն: Քանզի յանհնարին չարիս կային յառաջ քան զգալուստն Քրիստոսի: Ասան այնորիկ ոչ ասէ՝ թէ գնային ի խաւարի, այլ թէ նստէին ի խաւարի. որ էր նշանակ անյոյս լինելոյ, թէ չիցէ ինչ հնար ազատանալ: Քանզի այնչափ պաշարեալ էին խաւարաւն, զի եւ ոչ գնալ գիտէին. այլ անկեալ կործանեալ նստէին, ոչ կարէին կանգնել:

Յայնմ հետէ, ասէ, սկսաւ Յիսուս քարոզել, եւ ասել. ապաշխարեցէք, զի մեք ձեալէ արքայութիւն երկնից: Յայնմ հետէ. յորմէ. յորմէ զՅովհանն արկին ի բանտ: Եւ ընդէր ի սկզբանէ ոչ իսկ ինքնին քարոզէր. կամ զի՞ բնաւ կարօտանայր Յովհաննու. ուր գործոցն վկայութիւն քարոզէր զնմանէ: Այլ զի այսու եւս զպատիւն նորա ուսանիցիս. զի զոր օրինակ հայր, նոյնպէս եւ նա ունէր մարգարէս: Զոր եւ Զաքարիա եւ հրեշտակն գուշակէին. Եւ դու, ասէ, մանուկ՝ մարգարէ բարձրելոյն կոչեսցիր: Եւ զի մի պատճառս ինչ տայցէ անամօթ ազգին հրէից: Զոր եւ ինքն իսկ ասէր, եթէ Եկն Յովհաննէս ոչ ուտէր եւ ոչ ըմպէր, եւ ասէին դեւ գոյ ի նմա. եկն որդի մարդոյ ուտէ եւ ըմպէ, եւ ասեն ահա այր կերօղ եւ արբեցօղ, եւ բարեկամ մաքսաւորաց եւ մեղաւորաց. եւ արգարացաւ իմաստութիւն յորդոց իւրոց: Եւ այլ ազգ եւս. զի հարկ էր այլում ճառել նախ զնմանէ, եւ ապա իւր վասն իւր: Եթէ յետ այնչափ վկայութեանց, եւ ցուցանելոյ զնա ի մատնէ Յովհաննու, ա-

ἵνα μὴ ἀπογνῶς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσης τὴν κρίσιν, ὡς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὐδὲ πάντας ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίσης. Ἀλλὰ καὶ κολάζει καὶ οὐ κολάζει. Δι' ὧν μὲν κολάζει, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐκεῖ τοὺς κολασθέντας ἐνταῦθα ἀπατήσῃ λόγον· δι' ὧν δὲ οὐ κολάζει, παρασκευάζει σε πιστεύειν, ὅτι ἐστὶ τι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν κριτήριον φοβερόν. Εἰ δὲ καθ' ὅλου τῶν προτέρων ἡμέλει, οὐδ' ἂν ἐκόλασέ τινας ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν εὐηργέτησε. Νῦν δὲ ὁρᾷς αὐτὸν διὰ σε καὶ οὐρανὸν τείνοντα, καὶ ἥλιον ἀνάπτοντα, καὶ γῆν θεμελιοῦντα, καὶ θάλατταν χέοντα, καὶ αἶρα ἀπλοῦντα, καὶ σελήνης τάττοντα δρόμους, καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους ἀκινήτους τιθέντα νόμους, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἅπαντα τῷ πνεύματι τῷ ἐκείνου τὸν ἑαυτῶν μετὰ ἀκριβείας ἀνύοντα δρόμον. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀλόγων, τῶν ἐρπόντων, τῶν βαδιζόντων, τῶν πετομένων, τῶν νηχομένων, τῶν ἐν λίμναις, τῶν ἐν πηγαῖς, τῶν ἐν ποταμοῖς, τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν νάπαις, τῶν ἐν οἰκίαις, τῶν ἐν αἵρεσι, τῶν ἐν πεδίοις, καὶ φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, τὰ τε ἄγρια, τὰ τε ἡμέρα, τὰ τε ἔγκαρπα καὶ ἄκαρπα, καὶ πάντα ἀπλῶς ὑπὸ τῆς ἀκαμάτου κινούμενα χειρὸς ἐκείνης, τὴν ἡμετέραν οἰκονομεῖ ζωὴν· οὐ πρὸς χρεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς φιλοτιμίαν τὴν διακονίαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα. Τοσαύτην τοίνυν ὁρῶν εὐταξίαν, καίτοιγε οὐδὲ τὸ πολλοστόν εἶπομεν μέρος, τολμᾷς εἰπεῖν, ὅτι ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐργασάμενος διὰ σε, ἐν τοῖς καιρίοις σε πα-

զի մի երկմտիցես ի յարութենէ, եւ շունի-
ցիս ակն գատաստանի, որպէս թէ ամենե-
քեան աստէն ինչ տայցեն համարս. եւ ոչ
զամենեսին թողու առանց պատժոց երթալ,
զի մի առանց տեսչութեան համարիցիս զա-
մենայն: Այլ եւ տանջէ, եւ չտանջէ: Ձի
որովք պատժեն, ցուցանէ թէ եւ անգ-
յոտտէն չպատժելոցն պահանջէ վրէժս. եւ
որովք չպատժեն, յարգարէ քեզ հաւատալ
եթէ գոյ յետ աստի անգր երթալոյ ատեն
ինչ ահագին: Ձի թէ համօրէն զառաջ-
նոցն անփոյթ առնէր, ապա ոչ զոք պատ-
ժէր աստէն, եւ ոչ բարի ուժեք առնէր: Իսկ
այժմ աւանիկ անոանես՝ նորա վասն քո զեր-
կինս ձգեալ եւ զարեգակն ծագեալ եւ զեր-
կիր հաստատեալ եւ զծով ծաւալեալ եւ զօգոս
աարածեալ եւ լուսնի ընթացս կարգեալ, եւ
ժամուք տարւոյ անշարժ որէնս յօրինեալ, եւ
զայլ ամենայն նորին ակնարկելով հաստատաւ-
թեամբ զիւրաքանչիւր ընթացս յարգարեալ:
Քանզի եւ մեր բնութիւն եւ անասնոցն եւ
սողունոց եւ գազանաց եւ թռչնոց եւ լուգա-
կաց՝ որ ի ծովակսն եւ ի ծովս եւ յաղբերս
եւ ի գետս իցեն, եւ ի լեռնայնոց եւ ի
գաշտայնոց, ընտանեաց եւ վայրենեաց,
օգականացն եւ երկրաւորաց, եւ տունկք,
եւ սերմանք եւ ծառք վայրենիք եւ ընտա-
նիք, պտղարերք եւ անպտուղք, եւ ամե-
նայն իսկ ինչ առհասարակ յանվաստակ ձե-
ռանէ շարժեալ՝ զմեր կեանս դարմանեն. ոչ
ի պէտս միայն, այլ եւ առատութեամբ ի
նոցանէ հարկանի մեզ սպասաւորութիւն:

Եւ արդ զայսչափ յօրինածս տեսեալ,
թէպէտ եւ ոչ սակաւ ինչ մասն ասացաք,
եւ իշխե՞ս ասել, եթէ որ այնչափ եւ այն-
պիսի գործս գործեաց, ի կարեւորսն զքեզ

ρόψεται, καὶ μετὰ τῶν ὄνων καὶ τοῖν χοίρων ἀφίησι τελευτήσαντα κεῖσθαι, καὶ δώρω σε τιμήσας τοσούτῳ τῷ τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν ἴσον, περιόψεται σε μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ ἰδρωτάς; Καὶ πῶς ἄν ἔχοι ταῦτα λόγον; Ταῦτα γάρ, καὶ ἡμεῖς σιγήσωμεν, οἱ λίθοι κεκραῖονται· οὕτω σαφῇ καὶ δῆλα, καὶ τῆς ἀκτίνος αὐτῆς ἐστὶ φανώτερα.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ πείσαντες τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, καὶ βήματι παραστησόμεθα φοβερῷ, καὶ λόγον δώσομεν τῶν πεπραγμένων ἁπάντων, καὶ εὐθύνας ὑφέξομεν, καὶ δίκην ὑποστησόμεθα, ἃν μένωμεν πλημμελοῦντες, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμεθα καὶ ἀγαθῶν ἀπορρήτων, ἃν μικρὸν ἑαυτοῖς προσέχειν βουληθῶμεν, τοὺς τε ἀντιλέγοντας ἐπὶ τούτοις ἐπιστομίζωμεν, καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐλώμεθα, ἵνα μετὰ παρρησίας τῆς προσηκούσης εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀπελθόντες, ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Δ'.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΤΙΝΟΣ ἔνεκεν ἀνεχώρησε πάλιν; Παιδεύων ἡμᾶς μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πειρα-

անտես առնիցէ, եւ ընդ էջս եւ ընդ խոզո
Թողուցու զքեզ կալ վախճանեալ: Որ այն-
պիսի պարգեւօք աստուածպաշտութեանն
պատուեաց զքեզ, զոր այնչափ հրեշտա-
կաց հանգոյն արար, յետ այնչափ վաստա-
կոց բազում եւ քրտանց՝ անտէ՛ս առնիցէ:
Եւ զիմորդ իրաւանց իցեն այսպիսի իրք: Բայց
լայն թէ եւ մեք լռիցեմք, քարինքն ազազակեն.
ի այնպէս յայտնի եւ գուշակուոր եւ քան
ճառագայթս արեգական լուսաւորագոյն է:

Զայս ամենայն զմաւաւ ածեալ հաստա-
ռեացուք զոգիս մեր, եթէ յետ աստի տնգր
երթալոյ՝ եւ ահագին բեմին յանդիման լի-
ւելոց եմք, եւ համարս ընդ ամենայն գոր-
ւոցն՝ ապցեմք. եւ պատիժս կրիցեմք եւ
լրէժս պահանջիցիմք, եթէ տնգէն ի մեզն
ապցեմք. եւ ի պատկա վայելիցեմք եւ յան-
նառ բարութիւնսն, եթէ սակաւիկ մի ան-
ւանց զգուշանալկամիցիմք. զհակառակորդս
որացս այսոցիկ ըմբերանեացուք, եւ մեք զա-
ւաքինութեան ճանապարհն ախարժեսցուք.
ի պատշաճ համարձակութեամբ երթեալ
լայն ատեան՝ հասանիցեմք խոստացելոց բա-
ւութեանցն շնորհօքն եւ մարգարեութե-
ամբ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի,
որում փառք յաւիտեանս. ամէն:

Ճ Ա Ռ Ժ Գ .

Երեւ լուաւ Յիսուս, եթէ մատնեցու
Յովհաննէս, խոյս ետ ի կողմանս
գաղիղեացուց:

Եւ ընդէր, ասեն, եա խոյս: Զի եւ
յնու եւս սուսուցանիցէ զմեզ, մի խորոխեւ

σμοῖς, ἀλλ' εἵκειν καὶ παραχωρεῖν. Οὐ γὰρ ἔγκληρα τὸ μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσόντα μὴ στήναι γενναίως. Τοῦτο τοίνυν διδάσκων, καὶ τὸν φθόνον τὸν Ἰουδαϊκὸν παραμυθούμενος, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Καπερναοὺμ, ὁμοῦ μὲν τὴν προφητείαν πληρῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἀλειτουργοῦσαι σπεύδων, ἐπειδὴ ἐκεῖ διέτριβον τῇ τέχνῃ χρώμενοι.

Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πανταχοῦ μέλλων ἐπὶ τὰ ἔθνη ἀπιέναι, παρὰ Ἰουδαίων λαμβάνει τὰς αἰτίας. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπιβουλευσάντες τῷ προδρόμῳ, καὶ εἰς δεσμοτήριον ἐμβαλόντες, ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν Γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν. Ὅτι γὰρ οὔτε ἀπὸ μέρους λέγει τὸ ἔθνος τὸ Ἰουδαϊκόν, οὔτε πάσας αἰνέττεται τὰς φιλας, σκόπη πῶς διορίζει τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὁ προφήτης, οὕτω λέγων· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλὶμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, φῶς εἶδε μέγα. Σκότος ἐνταῦθα οὐ τὸ αἰσθητὸν καλῶν, ἀλλὰ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀσέβειαν. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. Ἰνα γὰρ μάθῃς, ὅτι οὔτε φῶς, οὔτε σκότος αἰσθητὸν φησι, περὶ μὲν τοῦ φωτὸς διαλεγόμενος, οὐχ ἀπλῶς φῶς ἐκάλεσεν, ἀλλὰ φῶς μέγα, ὅπερ ἄλλαχοῦ ἀληθινόν φησιν· τὸ δὲ σκότος ἐπαξηγούμενος, σκιὰν θανάτου ὠνόμασεν. Εἶτα,

նգգէմ փորձութեանց, այդ խորշել եւ
եղի տալ: Զի ոչ այն ինչ փեսա է՝ յարժամ
ոչ որ յանդգնութեամբ զանձն տայցէ ի
եղսութիւն, այդ այն՝ յարժամ ըմբռնիցի եւ
կայցէ հաստատուն եւ անշարժ ի նեղու-
թիւնսն: Զայս պոպէս ուսուցանէ. եւ
լարձեալ զի զհրէական նախնանց ցածու-
լանիցէ՝ գնայր ի կաթառնայում. եւ միան-
բաժնայն զի եւ զմարգարէսութիւնն եւս կա-
ռարեացէ, եւ զվարդապետսն ամենայն աշ-
տարհաց որոպցէ, քանզի անգ չըլէին՝ ի
լիր արկեալ զարուեստն:

Եւ գու միտ գիր, զիարգ թեպէտ եւ
հեթանոսս հանգերձեալ էր երթալ, սակայն
հրէիցն կամեցաւ առնուլ պատճառս: Զի
եւ աստ նենգելով զկարապետն եւ ի բանտ
արկանելով, եւ զնա եւս մերժէին երթալ ի
Գաղիլէա հեթանոսաց: Եւ ոչ զմասնէ ինչ
լյուգայեան ազգէն ճառէ, նա եւ ոչ զա-
մենայն միանգամայն ցեղիցն տկնարկէ. տես
լիարգ զառանէ զանգին զայն մարգարէն եւ
ասէ, եթէ Երկիր Զարողսֆի եւ երկիր
Ենֆթաղեմի, ճանապարհ ծովու յայնկոյս
Յարգանան գետոյ, Գաղիլէա հեթանոսաց.
Ժողովուրդ որ նստէր ի խաւարի ետես լոյս
մեծ: Իսկ խաւար աստ ոչ զերեւելի խաւ-
արս կոչեաց, այդ զմոլորութիւնն եւ զամ-
պարշառութիւն: Քանզի անէ զնովմբ, թէ
Ոյք նստէին յաշխարհին եւ ի ստուերս մա-
հու, լոյս ծագեաց նոցա: Զի ուսանիցիս՝
եթէ լոյսն ոչ այս լոյս է, եւ ոչ խաւարն
երեւելի խաւար. զի ի ճառել զլուսոյն՝ ոչ
ասաց վայրապար լոյս, այդ լոյս մեծ. եւ
այլ ուր թէ լոյսն ճշմարիտ. եւ ի պտտմել
զխաւարէն ոչ ասէ գոյզն խաւար, այդ
սասուերս մահու անուանէ: Ապա զի եւս

ρεᾶ. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς λοιπὸν ἀπιὼν οὐδὲν δύνασαι εἰς αὐτὸν ἐργάσασθαι ἀγαθόν, τοῖς μέλλουσί σου κληρονομεῖν τὴν οὐσίαν ἐπισκηπτεῖς ὑπὲρ αὐτοῦ, δεόμενος, παρακαλῶν, πάντα ποιῶν ὥστε μὴ μεῖναι αὐτὸν ἀγέραστον. Εἴτα σὺ μὲν ὁ πονηρὸς, οὕτω χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος γίνῃ πρὸς τὸν οἰκέτην· ἡ δὲ ἄπειρος ἀγαθότης ὁ θεὸς, ἡ ἄφατος φιλάνθρωπία, ἡ τοσαύτη χρηστότης, τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς περὶ Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν δι' αὐτὸν λιμώξαντας, δεσμευθέντας μαστιχθέντας, καταποντισθέντας, θηρίοις παραδοθέντας, ἀποθνήσκοντας, τοσαῦτα παθόντας, ἃ μὴδὲ ἀριθμῆσαι ἔνε, ἀστεφανώτους περιόψεται;

Καὶ ὁ μὲν ἀγνοοθέτης τὸν ὀλυμπιονικὴν ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην, καὶ ἕκαστος ἀπλῶς τὸν θεραπεύσαντα αὐτὸν, οἷς δύναται ἀμείβει καλοῖς· ὁ δὲ θεὸς μόνος μετὰ τοὺς τοσούτους ἰδρῶτας καὶ πόνους, οὐ μικρὸν οὐ μέγα αὐτοῖς ἀγαθὸν ἀποδίδωσιν· ἀλλ' οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπελθόντες, ἐν τοῖς αὐτοῖς κείσονται τοῖς μοιχοῖς, καὶ πατραλοῖαις, καὶ ἀνδροφόνοις, καὶ τυμβωρύχοις; Καὶ πῶς ταῦτα ἔχοιεν ἂν λόγον; Εἰ γὰρ μὴδὲν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστίν, ἀλλὰ μέχρι τῶν παρόντων τὰ ἡμέτερα, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκεῖνοι τούτοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τοῖς αὐτοῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν ἀνέσει μὲν οὗτοι, ἐν κολάσει δὲ ἐκεῖνοι

ընչից պարգեւօք : Եւ քանզի դու երթալոց ես այնուհետեւ, եւ չես ձեռնհաս նմա բարի առնել ինչ, ժառանգաց արարոցն քո պատուիրես վասն նորա, աղաչես, մաղթես, եւ զամենայն հնարս հնարիս՝ առ ի չմնալոյ նմա անպատիւ : Դու որ չարդ ես՝ այնպէս քաղցր եւ մարդասէր առ ծառայն գտանիս, իսկ անբաւ բարերարութիւնն Աստուծոյ եւ անճառ մարդասիրութիւնն, այնպիսի քաղցրութիւն, զիւր ծառայսն զՊաւղոս եւ զՊետրոս եւ զՅակովբոս եւ զՅովհաննէս, զհանապազորդ ոռվամահան վասն նորա, զկապեալն եւ զծովակուրսն, զմեռեալս եւ զայնչափ չարչարանօք չարչարեալս՝ զոր եւ համարելն անհնարին է, անպատկ թողուցու :

Եւ մարտայարդարն յորժամ ըմբշական մրցութեանն ոք յաղթիցէ՝ եւ յարգէ եւ պատկէ, աէրն զծառայն եւ թագաւորն զզօրականն . եւ իւրաքանչիւր ոք առ հասարակ իւրում հպատակի, որովք դիւրութեամբ կարօղ իցէ դարձուցանել զերախտիս . եւ Աստուած միայն յետ այնչափ քրտանց եւ վաստակոց՝ ոչ փոքու եւ ոչ մեծի հատուցանիցէ նոցա բարի ինչ . այլ այնպիսի ինչ արգարք եւ աստուածապաշտք՝ որք ընդ ամենայն առաքինութիւնսն անցին, ի նմին համարի եւ զհարս եւ զմարս անարգողաց եւ մարդասպանաց եւ գերեզմանակրկտաց կայցեն : Եւ այն զինչ ի դէպ իցէ : Եթէ չիցէ ինչ յետ աստի անդր երթալոյ, այլ ցմտաւորս եւեթ իցեն մերքս, ի նմին համարի ըստ քում բանիդ : Այլ նորա աստ ի հանգստեան են, եւ սորա ի նեղութեան

9 *

τὸν πάντα γεγόνασι χρόνον· καὶ ποῖος τοῦτο τύραννος; Ποῖος ὤμὸς ἄνθρωπος, καὶ ἀπηνῆς οὕτως περὶ τῶν αὐτοῦ ποτε ἐβουλευσατο θεραπόντων καὶ ὑπηκόων; Εἶδες τῆς ἀτοπίας τὴν ὑπερβολὴν; καὶ ποῦ τελευτᾷ ὁ λόγος οὗτος; Οὐκ οὖν εἰ καὶ μηδαμόθεν ἄλλοθεν βούλει, ἀπὸ τούτων τῶν λογισμῶν παιδευθεὶς, ἀπαλλάγηθι τῆς πονηρᾶς ταύτης ὑπονοίας, καὶ φεύγε κακίαν, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀντέχου πόνων· καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς, ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ἡμέτερα ἔστηκε.

Κἄν τις ἐρῇται σε, τίς ἐλθὼν ἐκεῖθεν ἀπήγγειλε τὰ ἐκεῖ; εἰπὲ πρὸς αὐτόν· ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς· ἡ γὰρ ἄν, καὶ ἡπιστήθη πολλάκις, ἅτε κομπάζων καὶ ἐπαίρων τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ τῶν ἀγγέλων δεσπότης, πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐκεῖνα ἀπήγγειλε. Τί τοίνυν ἡμῖν δεῖ ἀνθρώπου, τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς εὐθύνας ἀπαιτεῖν καθ' ἐκάστην βοῶντος τὴν ἡμέραν, ὅτι καὶ γέενναν ἡτοίμασε, καὶ βασιλείαν παρεσκεύασε, καὶ τούτων ἡμῖν ἀποδείξεις παρασχομένου σαφεῖς; Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλε κρίνειν, οὐδ' ἂν ἐνταῦθα δίκην ἀπῆτησε. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸ τῶν πονηρῶν τοὺς μὲν κολάζεσθαι, τοὺς δὲ μὴ κολάζεσθαι; Εἰ γὰρ μὴ προσωπολήπτης ἐστὶν ὁ θεός, ὥσπερ οὖν οὐδέ ἐστι, τί δήποτε τὸν μὲν ἀπῆτησε δίκην, τὸν δὲ ἀφῆκεν ἀτιμώρητον ἀπελθεῖν; Τοῦτο γὰρ τοῦ προτέρου πάλιν ἐστὶν ἀπορώτερον. Ἀλλ' εἰ βούλεσθε μετ' εὐγνωμοσύνης ἀκούειν τῶν λεγομένων, καὶ ταύτην διαλύσομεν τὴν ἀπορίαν. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ λύσις;

Οὐδὲ πάντας ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκην,

կացին զամենայն ժամանակս : Եւ ո՞վ որ այն-
պիսի բռնաւոր եւ անագորոյն եւ անողորմ
մարդ գտանիցի , եթէ այնպէս զիւրոց ծա-
ռայից եւ հնազանդաց խորհիցի : Տես եւ
զյաճախութիւն անպատեհութեանն , եւ ուր
վախճանի բանն : Եթէ ոչ այլ ուստեք կա-
միցիս , գէթ ի քո խորհրդոցդ խրատեալ՝
զերծիր յայնպիսի չարաչար կարծեաց . եւ
փախիր ի չարէ եւ բուռն հար զառաքինու-
թեանն վառտակոց . եւ ապա հաստատու-
թեամբ ի վերայ հասանիցես՝ եթէ ոչ մինչեւ
աստէն ցմտաւորոս կացին մեր իրքս :

Թէ առիցէ որ ցքեզ , թէ ո՞վ եկն անտի՝
եւ պատմեաց զանտի իրոն , ասաջիր ցայնպի-
սին , թէ ի մարգկանէ եւ օչ որ . թերեւս բա-
ղում անգամ եւ չհաւատայր իսկ որ , եւ պար-
ծանաց եւ յարգանաց զիրոն համարէր : Բայց
հրեշտակաց Յէրն զամենայն ճշդիւ եւ հա-
տատուութեամբ պատմեաց : Զինչ այսուհետեւ
միշտ պէտք մարդոյ իցեն . ուր վրէժս պա-
հանջելոց է ի մէնջ վասն ցանգ բողոքելոյն ,
եթէ գեհեան պատրաստեաց , եւ արքայու-
թիւն կազմեաց . եւ զնոցին օրինակս յայտ
յանդիման ցուցեալ : Եթէ չէր դատելոց ,
ապա ոչ ուրեք աստէն վրէժս պահանջէր :
Նա եւ այն չէ ինչ իրաւանց , զկէսս ի չա-
րացն տանջել , եւ զկէսս ոչ պատժել : Զի
թէ չէ ակնառու Աստուած , որպէս զի եւ չէ
իսկ , ընդէր ի միջէն պահանջեաց վրէժս , եւ
միւսումն թոյլ ետ երթալ առանց պատժոց :
Զի այս դարձեալ քան զառաջինն տարակու-
սանաց է : Այլ թէ կամիք մտադիւրու-
թեամբ լսել բանիցս , եւ զայսր եւս տարա-
կուսանս լուծցուք : Եւ զինչ իցէ լուծումն :

Ոչ յամենեցունց աստէն պահանջէ վրէժս ,

ἵνα μὴ ἀπογνῶς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσης τὴν κρίσιν, ὥς πάντων ἐνταῦθα δίδόντων λόγον· οὐδὲ πάντας ἀφήσιν ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίσης. Ἀλλὰ καὶ κολάζει καὶ οὐ κολάζει. Δι' ὧν μὲν κολάζει, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐκεῖ τοὺς κολασθέντας ἐνταῦθα ἀπατήσῃ λόγον· δι' ὧν δὲ οὐ κολάζει, παρασκευάζει σε πιστεύειν, ὅτι ἐστὶ τι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν κριτήριον φοβερόν. Εἰ δὲ καθ' ὅλου τῶν προτέρων ἡμέλει, οὐδ' ἂν ἐκόλασέ τινας ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν εὐηργέτησε. Νῦν δὲ ὁρᾷς αὐτὸν διὰ σε καὶ οὐρανὸν τείνοντα, καὶ ἥλιον ἀνάπτοντα, καὶ γῆν θεμελιούντα, καὶ θάλατταν χέοντα, καὶ αἶερα ἀπλοῦντα, καὶ σελήνης τάττοντα δρόμους, καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους ἀκινήτους τιθέντα νόμους, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἅπαντα τῷ νεύματι τῷ ἐκείνου τὸν ἑαυτῶν μετὰ ἀκριβείας ἀνύοντα δρόμον. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀλόγων, τῶν ἐρπόντων, τῶν βαδιζόντων, τῶν πετομένων, τῶν νηχομένων, τῶν ἐν λίμναις, τῶν ἐν πηγαῖς, τῶν ἐν ποταμοῖς, τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν νάπαις, τῶν ἐν οἰκίαις, τῶν ἐν ἀέρι, τῶν ἐν πεδίοις, καὶ φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, τὰ τε ἄγρια, τὰ τε ἡμερα, τὰ τε ἔγκαρπα καὶ ἄκαρπα, καὶ πάντα ἀπλῶς ὑπὸ τῆς ἀκαμάτου κινούμενα χειρὸς ἐκείνης, τὴν ἡμετέραν οἰκονομεῖ ζωὴν· οὐ πρὸς χρεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς φιλοτιμίαν τὴν διακονίαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα.

Τοσαύτην τοίνυν ὁρῶν εὐταξίαν, καίτοιγε οὐδὲ τὸ πολλοστόν εἵπομεν μέρος, τολμᾷς εἰπεῖν, ὅτι ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐργασάμενος διὰ σε, ἐν τοῖς καιρίοις σε πα-

զի մի երկմտիցես ի յարուծենէ, եւ չունի-
ցիս ակն դատաստանի, որպէս թէ ամենե-
քեան աստէն ինչ տայցեն համարս. եւ ոչ
զամենեւին թողու առանց պատժոց երթալ,
զի մի առանց տեսչութեան համարիցիս զա-
մենայն: Այլ եւ ասնջէ, եւ չտանջէ: Զի
որովք պատժեն, ցուցանէ թէ եւ անդ
յաստէն չպատժելոցն պահանջէ վրէժս. եւ
որովք չպատժեն, յարգարէ քեզ հաւատալ՝
եթէ գոյ յետ աստի անդր երթալոյ ատեան
ինչ ահագին: Զի թէ համօրէն զառաջ-
նոցն անփոյթ առնէր, ապա ոչ զոք պատ-
ժէր աստէն, եւ սչ բարի ումէք առնէր: Իսկ
այժմ աւանիկ տեսանես՝ նորա վասն քո զեր-
կինս ձգեալ եւ զարեգակն ծագեալ եւ զեր-
կիր հաստատեալ եւ զծով ծաւալեալ եւ զօգո
տարածեալ եւ լուսնի ընթացս կարգեալ, եւ
ժամուք տարւոյ անշարժ օրէնս յօրինեալ, եւ
զայլ ամենայն նորին ակնարկելով հաստատու-
թեամբ զիւրաքանչիւր ընթացս յարգարեալ:
Քանզի եւ մեր բնութիւն եւ անասնոցն եւ
սողունոց եւ գաղանաց եւ թռչնոց եւ լուղա-
կաց՝ որ ի ծովական եւ ի ծովս եւ յաղբերս
եւ ի գետս իցեն, եւ ի լեռնայնոց եւ ի
դաշտայնոց, ընտանեաց եւ վայրենեաց,
օգականացն եւ երկրաւորաց, եւ տունկը,
եւ սերմանք եւ ծառք վայրենիք եւ ընտա-
նիք, պողարերբ եւ անպտուղք, եւ ամե-
նայն իսկ ինչ առհասարակ յանվաստակ ձե-
ռանէ շարժեալ՝ զմեր կեանս դարմանեն. ոչ
ի պէտս միայն, այլ եւ առատութեամբ ի
նոցանէ հարկանի մեզ սպասաւորութիւն:

Եւ արդ զայսչափ յօրինածս տեսեալ,
թէպէտ եւ ոչ սակաւ ինչ մասն ասացաք,
եւ իշխե՞ն ասել, եթէ որ այնչափ եւ այն-
պիսի գործս գործեաց, ի կարեւորսն զքեզ

ρόψεται, καὶ μετὰ τῶν ὄνων καὶ τῶν χοίρων ἀφήσει τελευτήσαντα κεῖσθαι, καὶ δώρω σε τιμήσας τοσοῦτω τῷ τῆς εὐσεβείας, ὥ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν ἴσον, περιόψεται σε μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ ἰδρῶτας; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Ταῦτα γάρ, καὶ ἡμεῖς σιγήσωμεν, οἱ λίθοι κεκράζονται· οὕτω σαφῇ καὶ δῆλα, καὶ τῆς ἀκτίνος αὐτῆς ἐστι φανώτερα.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ πείσαντες τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, καὶ βήματι παραστησόμεθα φοβερῶ, καὶ λόγον δώσομεν τῶν πεπραγμένων ἁπάντων, καὶ εὐθύνας ὑφέξομεν, καὶ δίκην ὑποστησόμεθα, ἂν μένωμεν πλημμελοῦντες, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμεθα καὶ ἀγαθῶν ἀπορρήτων, ἂν μικρὸν ἑαυτοῖς προσέχειν βουληθῶμεν, τοὺς τε ἀντιλέγοντας ἐπὶ τούτοις ἐπιστομίζωμεν, καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐλώμεθα, ἵνα μετὰ παρρησίας τῆς προσηκούσης εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀπελθόντες, ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Δ'.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΤΙΝΟΣ ἕνεκεν ἀνεχώρησε πάλιν; Παιδεύων ἡμᾶς μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πειρα-

անտես առնիցէ, եւ ընդ էշս եւ ընդ խոզս
 թողուցու զքեզ կալ վախճանեալ: Որ այն-
 չափ պարգեւօք աստուածպաշտութեանն
 պատուեաց զքեզ, զոր այնչափ հրեշտա-
 կաց հանգոյն արար, յետ այնչափ վաստա-
 կոց բազում եւ քրտանց՝ անտես առնիցէ:
 Եւ զիարդ իրաւանց իցեն պոպկսի իրք: Բայց
 զայն թէ եւ մեք լռիցեմք, քարինքն աղաղակեն.
 զի այնպէս յայտնի եւ գուշակաւոր եւ քան
 զճառագայթս արեգական լուսաւորագոյն է:

Զայս ամենայն զմտաւ ածեալ հաստա-
 տեացուք զոգիս մեր, եթէ յետ աստի անդր
 երթալոյ՝ եւ ահագին բեմին յանդիման լի-
 նելոց եմք, եւ համարս ընդ ամենայն գոր-
 ծոցն տայցեմք. եւ պատիժս կրիցեմք եւ
 վրէժս պահանջիցիմք, եթէ անդէն ի մեղսն
 կայցեմք. եւ ի պսակս վայելիցեմք եւ յան-
 ճառ բարութիւնսն, եթէ ռակաւիկ մի ան-
 ձանց զգուշանալ կամիցիմք. զհակառակորդս
 իրացս պսոցիկ ըմբերանեացուք, եւ մեք զա-
 ռաքինութեան ճանապարհն ախորժեացուք.
 զի պատշաճ համարձակութեամբ երթեալ
 յայն ատենն՝ հասանիցեմք խոստացելոց բա-
 րութեանցն շնորհօքն եւ մարդասիրու-
 թեամբ տեսան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի,
 որում փառք յաւիտեանս. ամէն:

Ճ Ա Ռ ԺԳ.

Իբրեւ լուաւ Յիսուս, եթէ մատնեցաւ
 Յովհաննէս, խոյս ետ ի կողմանս
 գաղիղեացոց:

Եւ ընդէր, ասեն, ետ խոյս: Զի եւ
 այնու եւս ուսուցանիցէ զմեզ, մի խորոխտել

ρεᾶ. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς λοιπὸν ἀπιὼν οὐδὲν δύνασαι εἰς αὐτὸν ἐργάσασθαι ἀγαθόν, τοῖς μέλλουσί σου κληρονομεῖν τὴν οὐσίαν ἐπισκήπτεις ὑπὲρ αὐτοῦ, δεόμενος, παρακαλῶν, πάντα ποιῶν ὥστε μὴ μεῖναι αὐτὸν ἀγέραστον. Εἴτα σὺ μὲν ὁ πονηρὸς, οὕτω χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος γίνῃ πρὸς τὸν οἰκέτην· ἡ δὲ ἄπειρος ἀγαθότης ὁ θεὸς, ἡ ἄφατος φιλανθρωπία, ἡ τοσαύτη χρηστότης, τοὺς οἰκέτας τοὺς ἑαυτοῦ τοὺς περὶ Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην, τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν δι' αὐτὸν λιμώξαντας, δεσμευθέντας μαστιχθέντας, καταποντισθέντας, θηρίοις παραδοθέντας, ἀποθνήσκοντας, τοσαῦτα παθόντας, ἃ μὴδὲ ἀριθμῆσαι ἔνι, ἀστεφανώτους περιόψεται;

Καὶ ὁ μὲν ἀγωνοθέτης τὸν ὀλυμπιονίκην ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ ὁ δεσπότης τὸν οἰκέτην, καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν στρατιώτην, καὶ ἕκαστος ἀπλῶς τὸν θεραπεύσαντα αὐτὸν, οἷς δύναται ἀμείβει καλοῖς· ὁ δὲ θεὸς μόνος μετὰ τοὺς τοσούτους ἰδρῶτας καὶ πόνους, οὐ μικρὸν οὐ μέγα αὐτοῖς ἀγαθὸν ἀποδίδωσιν· ἀλλ' οἱ δίκαιοι καὶ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπελθόντες, ἐν τοῖς αὐτοῖς κείσονται τοῖς μοιχοῖς, καὶ πατραλοῖαις, καὶ ἀνδροφόνοις, καὶ τυμβωρύχοις; Καὶ πῶς ταῦτα ἔχοιεν ἂν λόγον; Εἰ γὰρ μὴδὲν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστίν, ἀλλὰ μέχρι τῶν παρόντων τὰ ἡμέτερα, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκεῖνοι τούτοις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τοῖς αὐτοῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἀλλ' ἐνταῦθα ἐν ἀνέσει μὲν οὗτοι, ἐν κολάσει δὲ ἐκεῖνοι

ընչից պարգեւօք : Եւ քանզի դու երթալոց ես այնուհետեւ , եւ չես ձեռնհաս նմա բարի առնել ինչ , ժառանգաց արարոցն քո պատուիրես վասն նորա , աղաչես , մաղթես , եւ զամենայն հնարս հնարիս՝ առ ի չմնալոյ նմա անպատիւ : Դու որ չարդ ես՝ այնպէս քաղցր եւ մարգասէր առ ծառայն գտանիս , իսկ անբաւ բարերարութիւնն Աստուծոյ եւ անճառ մարգատիրութիւնն , այնպիսի քաղցրութիւն , զիւր ծառայսն զՊաւղոս եւ զՊետրոս եւ զՅակովբոս եւ զՅովհաննէս , զհանապազորդ սովամահսն վասն նորա , զկապեալն եւ զծովակուրսն , զմեռեալս եւ զայնչափ շարշարանօք շարշարեալս՝ զոր եւ համարելն անհնարին է , անպատիւ թողուցու :

Եւ մարտայարդարն յորժամ ըմբշական մրցութեանն որ յաղթիցէ՝ եւ յարգէ եւ պսակէ , տէրն ղծառայն եւ թագաւորն զգօրականն . եւ իւրաքանչիւր որ առ հասարակ իւրում հպատակի , որովք դիւրութեամբք կարօղ իցէ դարձուցանել զերախտիս . եւ Աստուած միայն յետ այնչափ քրտանց եւ վաստակոց՝ ոչ փոքու եւ ոչ մեծի հատուցանիցէ նոցա բարի ինչ . այլ այնպիսի ինչ արդարք եւ աստուածապաշտք՝ որք ընդ ամենայն առաքինութիւնսն անցին , ի նմին համարի եւ զհարս եւ զմարս անարգողաց եւ մարդասպանաց եւ գերեզմանակրկտաց կայցեն : Եւ այն զինչ ի դէպ իցէ : Եթէ չիցէ ինչ յետ աստի անդր երթալոյ , այլ ցմատաւորս եւեթ իցեն մերքս , ի նմին համարի ըստ քում բանիդ : Այլ նորա աստ ի հանգստեան են , եւ սգբա ի նեղութեան

τὸν πάντα γεγόνασι χρόνον· καὶ ποῖος τοῦτο τύραννος; Ποῖος ὠμὸς ἄνθρωπος, καὶ ἀπηνῆς οὕτως περὶ τῶν αὐτοῦ ποτε ἐβουλευσατο θεραπόντων καὶ ὑπηκόων; Εἶδες τῆς ἀτοπίας τὴν ὑπερβολὴν; καὶ πού τελευτᾷ ὁ λόγος οὗτος; Οὐκ οὖν εἰ καὶ μηδ' αὖθις ἄλλοθεν βούλει, ἀπὸ τούτων τῶν λογισμῶν παιδευθεὶς, ἀπαλλάγηθι τῆς πονηρᾶς ταύτης ὑπονοίας, καὶ φεύγε κακίαν, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀντέχου πόνων· καὶ τότε εἴσῃ σαφῶς, ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ἡμέτερα ἔστηκε.

Κἄν τις ἐρῇται σε, τίς ἐλθὼν ἐκεῖθεν ἀπήγγειλε τὰ ἐκεῖ; εἰπέ πρὸς αὐτὸν· ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς· ἡ γὰρ ἄν, καὶ ἡπιστήθη πολλάκις, ἅτε κομπάζων καὶ ἐπαίρων τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ τῶν ἀγγέλων δεσπότης, πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐκεῖνα ἀπήγγειλε. Τί τοίνυν ἡμῖν δεῖ ἀνθρώπου, τοῦ μέλλοντος ἡμᾶς εὐθύνας ἀπαιτεῖν καθ' ἐκάστην βοῶντος τὴν ἡμέραν, ὅτι καὶ γένναν ἡτοίμασε, καὶ βασιλείαν παρεσκεύασε, καὶ τούτων ἡμῖν ἀποδείξεις παρασχομένου σαφεῖς; Εἰ γὰρ μὴ ἔμελλε κρίνειν, οὐδ' ἂν ἐνταῦθα δίκην ἀπῆτησε. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸ τοῦτο πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸ τῶν πονηρῶν τοὺς μὲν κολάζεσθαι, τοὺς δὲ μὴ κολάζεσθαι; Εἰ γὰρ μὴ προσωπολήπτης ἐστὶν ὁ θεός, ὥσπερ οὖν οὐδέ ἐστι, τί δήποτε τὸν μὲν ἀπῆτησε δίκην, τὸν δὲ ἀφῆκεν ἀτιμώρητον ἀπελθεῖν; Τοῦτο γὰρ τοῦ προτέρου πάλιν ἐστὶν ἀπουρότερον. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε μετ' εὐγνωμοσύνης ἀκούειν τῶν λεγομένων, καὶ ταύτην διαλύσομεν τὴν ἀπορίαν. Τίς οὖν ἐστὶν ἡ λύσις;

Οὐδὲ πάντας ἐνταῦθα ἀπαιτεῖ δίκην,

կացին զամենայն ժամանակս : Եւ ո՞վ դը պն-
պիսի բռնաւոր եւ անագորոյն եւ անողորմ
մարդ գտանիցի , եթէ պնպէս զիւրոց ծա-
ռայից եւ հնազանդաց խորհիցի : Տես եւ
զյաճախութիւն անպատեհութեանն , եւ ուր
վախճանի բանն : Եթէ ոչ պլ ուստեք կա-
միցիս , գէթ ի քո խորհրդոցդ խրատեալ՝
զերծիր յայնպիսի չարաչար կարծեաց . եւ
փախիր ի չարէ եւ բուռն հար զառաքինու-
թեանն վաստակոց . եւ ապա հաստատու-
թեամբ ի վերայ հասանիցես՝ եթէ ոչ մինչեւ
աստէն ցմտաւորոս կացին մեր իրքս :

Թէ ասիցէ դը ցքեզ , թէ ո՞վ եկն անտի՝
եւ պատմեաց զանտի իրոն , առաջիւր ցայնպի-
տին , թէ ի մարդկանէ եւ ոչ դը . թերեւս բա-
զում անգամ եւ չհաւատայր իսկ դը , եւ պար-
ծանաց եւ յարգանաց զիրան համարէր : Բայց
հրեշտակաց Տէրն զամենայն ճշդիւ եւ հաս-
տատութեամբ պատմեաց : Զինչ պատահեւ
մեզ պէտք մարդոյ իցեն . ուր վրէժո պա-
հանջեւոց է ի մէնջ վասն ցանգ բողոքելոյն ,
եթէ գեհեան պատրաստեաց , եւ արքայու-
թիւն կազմեաց . եւ զնոցին օրինակս յայտ
յանգիման ցուցեալ : Եթէ չէր գատեւոց ,
ապա ոչ ուրեք աստէն վրէժս պահանջէր :
Նա եւ պն չէ ինչ իրաւանց , զկէսս ի չա-
րացն տանջել , եւ զկէսս ոչ պատժել : Զի
թէ չէ ականաւու Աստուած , որպէս զի եւ չէ
իսկ , ընդէր ի միջէն պահանջեաց վրէժս , եւ
միւսուսն թոյլ ետ երթալ առանց պատժոց :
Զի այս դարձեալ քան զառաջինն տարակու-
սանաց է : Այլ թէ կամիք մտադիւրու-
թեամբ լսել բանիցս , եւ զայսր եւս տարա-
կուսանս լուծցուք : Եւ զինչ իցէ լուծուանն :

Ոչ յամենեցունց աստէն պահանջէ վրէժս ,

ἵνα μὴ ἀπογνῶς τὴν ἀνάστασιν, καὶ ἀπελπίσης τὴν κρίσιν, ὥς πάντων ἐνταῦθα διδόντων λόγον· οὐδὲ πάντας ἀφίησιν ἀτιμωρητὶ ἀπελθεῖν, ἵνα μὴ πάλιν ἀπρονόητα εἶναι τὰ πάντα νομίσης. Ἀλλὰ καὶ κολάζει καὶ οὐ κολάζει. Δι' ὧν μὲν κολάζει, δείκνυσιν ὅτι καὶ ἐκεῖ τοὺς κολασθέντας ἐνταῦθα ἀπατήσῃ λόγον· δι' ὧν δὲ οὐ κολάζει, παρασκευάζει σα πιστεύειν, ὅτι ἐστὶ τι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν κριτήριον φοβερόν. Εἰ δὲ καθ' ὅλου τῶν προτέρων ἡμέλει, οὐδ' ἂν ἐκόλασέ τινας ἐνταῦθα, οὐδ' ἂν εὐηργέτησε. Νῦν δὲ ὁρᾷς αὐτὸν διὰ σε καὶ οὐρανὸν τείνοντα, καὶ ἥλιον ἀνάπτοντα, καὶ γῆν θεμελιοῦντα, καὶ θάλατταν χέοντα, καὶ αἴερα ἀπλοῦντα, καὶ σελήνης τάττοντα δρόμους, καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους ἀκινήτους τιθέντα νόμους, καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἅπαντα τῷ νεύματι τῷ ἐκείνου τὸν ἑαυτῶν μετὰ ἀκριβείας ἀνύοντα δρόμον. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα καὶ ἡ τῶν ἀλόγων, τῶν ἐρπόντων, τῶν βαδιζόντων, τῶν πετομένων, τῶν νηχομένων, τῶν ἐν λίμναις, τῶν ἐν πηγαῖς, τῶν ἐν ποταμοῖς, τῶν ἐν ὄρεσι, τῶν ἐν νάπαις, τῶν ἐν οἰκίαις, τῶν ἐν ἀέρι, τῶν ἐν πεδίοις, καὶ φυτὰ, καὶ σπέρματα, καὶ δένδρα, τὰ τε ἄγρια, τὰ τε ἡμέρα, τὰ τε ἔγκαρπα καὶ ἄκαρπα, καὶ πάντα ἀπλῶς ὑπὸ τῆς ἀκαμάτου κινούμενα χειρὸς ἐκείνης, τὴν ἡμετέραν οἰκονομεῖ ζωὴν· οὐ πρὸς χρεῖαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς φιλοτεμίαν τὴν διακονίαν ἡμῖν ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα.

Τοσαύτην τοίνυν ὁρῶν εὐταξίαν, καίτοιγε οὐδὲ τὸ πολλοστὸν εἶπομεν μέρος, τολμᾷς εἰπεῖν, ὅτι ὁ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐργασάμενος διὰ σε, ἐν τοῖς καιρίοις σε πα-

զի մի երկմտիցես ի յարուժենէ, եւ չունի-
ցիս ական դատաստանի, որպէս թէ ամենե-
քեան աստէն ինչ ապցեն համարս. եւ ոչ
զամենեսին թողու առանց պատժոց երթալ,
զի մի առանց տեսչութեան համարիցիս զա-
մենայն: Այլ եւ ասնջէ, եւ չտանջէ: Զի
որովք պատժեն, ցուցանէ թէ եւ անդ
յաստէն չպատժելոցն պահանջէ վրէժս. եւ
որովք չպատժեն, յարդարե քեզ հաւատալ՝
եթէ գոյ յետ աստի անդր երթալոյ ատեան
ինչ ահագին: Զի թէ համօրէն զառաջ-
նոցն անփոյթ առնէր, ապա ոչ զոք պատ-
ժէր աստէն, եւ ոչ բարի ումեք առնէր: Իսկ
այժմ աւանիկ տեսանես՝ նորա վասն քո զեր-
կինս ձգեալ եւ զարեգակն ծագեալ եւ զեր-
կիր հաստատեալ եւ զծով ծաւալեալ եւ զօգո
տարածեալ եւ լուսնի ընթացս կարգեալ, եւ
ժամուք տարուոյ անշարժ օրէնս յօրինեալ, եւ
զայլ ամենայն նորին ականարկելով հաստատու-
թեամբ զիւրաքանչիւր ընթացս յարգարեալ:
Քանզի եւ մեր բնութիւն եւ անասնոցն եւ
սողնոց եւ գազանաց եւ թռչնոց եւ լուղա-
կաց՝ որ ի ծովակսն եւ ի ծովս եւ յաղբերս
եւ ի գետս իցեն, եւ ի լեռնայնոց եւ ի
դաշտայնոց, ընտանեաց եւ վայրենեաց,
օգոկանացն եւ երկրաւորաց, եւ տունկք,
եւ օերմանք եւ ծառք վայրենիք եւ ընտա-
նիք, պտղարերք եւ անպտուղք, եւ ամե-
նայն իսկ ինչ առհասարակ յանվաստակ ձե-
ռանէ շարժեալ՝ զմեր կեանս դարմանեն. ոչ
ի պէտս միայն, այլ եւ առատութեամբ ի
նոցանէ հարկանի մեզ սպասաւորութիւն:

Եւ արդ զայսչափ յօրինածս տեսեալ,
թէպէտ եւ ոչ սակաւ ինչ մասն ասացաք,
եւ իշխե՞ս ասել, եթէ որ այնչափ եւ այն-
պիսի գործս գործեաց, ի կարեւորսն զքեզ

ρόψεται, καὶ μετὰ τῶν ὄνων καὶ τῶν χοίρων ἀφίησι τελευτήσαντα κεῖσθαι, καὶ δώρω σε τιμήσας τοσούτῳ τῷ τῆς εὐσεβείας, ᾧ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν ἴσον, περιόψεται σε μετὰ τοὺς μυρίους πόνους καὶ ἰδρωτάς; Καὶ πῶς ἂν ἔχοι ταῦτα λόγον; Ταῦτα γάρ, καὶ ἡμεῖς σιγήσωμεν, οἱ λίθοι κεκραῖξονται· οὕτω σαφῇ καὶ δῆλα, καὶ τῆς ἀκτίνος αὐτῆς ἐστὶ φανώτερα.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα λογισάμενοι, καὶ πείσαντες τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, καὶ βήματι παραστησόμεθα φοβερῷ, καὶ λόγον δώσομεν τῶν πεπραγμένων ἁπάντων, καὶ εὐθύνας ὑφέξομεν, καὶ δίκην ὑποστησόμεθα, ἂν μένωμεν πλημμελοῦντες, καὶ στεφάνων ἀπολαυσόμεθα καὶ ἀγαθῶν ἀπορρήτων, ἂν μικρὸν ἑαυτοῖς προσέχειν βουληθῶμεν, τοὺς τε ἀντιλέγοντας ἐπὶ τούτοις ἐπιστομίζωμεν, καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν ἐλώμεθα, ἵνα μετὰ παρρησίας τῆς προσηκούσης εἰς ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀπελθόντες, ἐπιτύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο Μ Ι Α Ι Α Ι Δ'.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΤΙΝΟΣ ἔνεκεν ἀνεχώρησε πάλιν; Παιδεύων ἡμᾶς μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πειρα-

անտես առնիցէ, եւ ընդ էշս եւ ընդ խոզո
թողուցու զքեզ կալ վախճանեալ: Որ այն-
չափ պարգեւօք աստուածպաշտութեանն
պատուեաց զքեզ, զոր այնչափ հրեշտա-
կաց հանգոյն արար, յետ այնչափ վաստա-
կոց բազում եւ քրտանց՝ անտես առնիցէ:
Եւ զիարդ իրաւանց իցեն պսպիսի իրք: Բայց
զայն թէ եւ մեք լռիցեմք, քարինքն աղաղակեն.
զի այնպէս յայտնի եւ գուշակաւոր եւ քան
զճառագայթս արեգական լուսաւորագոյն է:

Զայս ամենայն զմտաւ ածեալ հաստա-
տեսցուք զոգիս մեր, եթէ յետ աստի անդր
երթալոյ՝ եւ ահագին բեմին յանդիման լի-
նեւոց եմք, եւ համարս ընդ ամենայն գոր-
ծոցն՝ տայցեմք. եւ պատիժս կրիցեմք եւ
վե՛ժս պահանջիցիմք, եթէ անդէն ի մեղսն
կայցեմք. եւ ի պսակս վայելիցեմք եւ յան-
ճառ բարութիւնսն, եթէ սակաւիկ մի ան-
ձանց զդուշանալ կամիցիմք. զհակառակորդս
իրացս պսոցիկ ըմբերանեսցուք, եւ մեք զա-
ռաքինութեան ճանապարհն ախորժեսցուք.
զի պատշաճ համարձակութեամբ երթեալ
յայն ատեան՝ հասանիցեմք խոստացելոց բա-
րութեանցն շնորհօքն եւ մարդասիրու-
թեամբ տեսուն մերոյ Յիսուսի Զրիստոսի,
որում փառք յաւիտեանս. ամէն:

Ճ Ե Ռ ԺԳ.

Իբրեւ լուաւ Յիսուս, եթէ մատնեցաւ
Յովհաննէս, խոյս ետ ի կողմանս
գաղիղեացոց:

Եւ ընդէր, ասեն, ետ խոյս: Զի եւ
այնու եւս ուսուցանիցէ զմեզ, մի խորոխտել

σμοῖς, ἀλλ' εἶκειν καὶ παραχωρεῖν. Οὐ γὰρ ἔγκληρα τὸ μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσόντα μὴ στήναι γενναίως. Τοῦτο τοίνυν διδάσκων, καὶ τὸν φθόρον τὸν Ἰουδαϊκὸν παραμυθούμενος, ἀναχωρεῖ εἰς τὴν Καπερναοῦμ, ὁμοῦ μὲν τὴν προφητείαν πληρῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἀλειτουργοῦσαι σπεύδων, ἐπειδὴ ἐκεῖ διέτριβον τῇ τέχνῃ χρώμενοι.

Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς πανταχοῦ μέλλων ἐπὶ τὰ ἔθνη ἀπιέναι, παρὰ Ἰουδαίων λαμβάνει τὰς αἰτίας. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπιβουλευσάντες τῷ προδρόμῳ, καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐμβαλόντες, ὠθοῦσιν αὐτὸν εἰς τὴν Γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν. Ὅτι γὰρ οὔτε ἀπὸ μέρους λέγει τὸ ἔθνος τὸ Ἰουδαϊκόν, οὔτε πάσας αἰνίττεται τὰς φυλάς, σκόπη πῶς διορίζει τὸ χωρίον ἐκεῖνο ὁ προφήτης, οὕτω λέγων· γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλὶμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, φῶς εἶδε μέγα. Σκότος ἐνταῦθα οὐ τὸ αἰσθητὸν καλῶν, ἀλλὰ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἀσέβειαν. Διὸ καὶ ἐπήγαγε· τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. Ἰνα γὰρ μάθῃς, ὅτι οὔτε φῶς, οὔτε σκότος αἰσθητὸν φησι, περὶ μὲν τοῦ φωτὸς διαλεγόμενος, οὐχ ἀπλῶς φῶς ἐκάλεσεν, ἀλλὰ φῶς μέγα, ὅπερ ἄλλαχοῦ ἀληθινόν φησιν· τὸ δὲ σκότος ἐπεξηγούμενος, σκιὰν θανάτου ὠνόμασεν. Εἶτα,

ընդգէմ փորձութեանց, այդ խորշէլ եւ տեղի տալ: Զի ոչ այն ինչ վեհաւ է՝ յորժամ ոչ որ յանդգնութեամբ զանձն տայցէ ի նեղութիւն, այդ այն՝ յորժամ ըմբռնիցի եւ չկայցէ հաստաառն եւ անշարժ ի նեղութիւնսն: Զայս պոսպետ ուսուցանէ. եւ դարձեալ զի զհրէական նախանձն ցածուցանիցէ՝ գնայր ի Կափառնայրում. եւ միանգամայն զի եւ զմարգարէութիւնն եւս կատարեսցէ, եւ զվարդապետոն ամենայն աշխարհաց որսայցէ, քանզի անդ շրջին՝ ի կիր արկեալ զարուեստն:

Եւ դու միտ դիր, զիարգ թեպէտ եւ ի հեթանոս հանգերձեալ էր թալ, սակայն ի հրէիցն կամեցաւ առնուլ պատճառս: Զի եւ աստ նենգելով զկարապետն եւ ի բանաւ արկանելով, եւ զնա եւոմերժէին երթալ ի Գաղիղեա հեթանոսաց: Եւ ոչ զմասնէ ինչ զյուդայեան ազգէն ճառէ, նա եւ ոչ զամենայն միանգամայն ցեղիցն ակնարկէ. տես զիարգ զատանէ զտեղին զայն մարգարէն եւ տես, եթէ Երկիր Զաբողովի եւ երկիր Նեփթաղեմի, ճանապարհ ծովու յայնկոյս Յորդանան գետոյ, Գաղիղեա հեթանոսաց. ժողովուրդ որ նստէր ի խաւարի ետես լոյս մեծ: Իսկ խաւար աստ ոչ զերեւելի խաւարս կոչեաց, այդ զմոլորութիւնն եւ զամպարշտութիւն: Քանզի ամէ զնովիմբ, թէ Ոյք նստէին յաշխարհին եւ ի ստուերս մահու, լոյս ծագեաց նոցա: Զի ուսանիցիս՝ եթէ լոյսն ոչ այս լոյս է, եւ ոչ խաւարն երեւելի խաւար. զի ի ճառել զլուսոյն՝ ոչ ասաց վայրապար լոյս, այդ լոյս մեծ. եւ այլ ուր թէ լոյսն ճշմարիտ. եւ ի պատմել զխաւարէն ոչ ասէ դոյզն խաւար, այդ ստուերս մահու անուանէ: Ապա զի եւս

δεικνύς ὅτι οὐκ αὐτοὶ ζητήσαντες εὗρον, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτοῖς ἄνωθεν ἐπεφάνη, φησί· φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς, τουτέστιν, αὐτὸ τὸ φῶς ἀνέτειλε καὶ ἔλαμψεν· οὐκ αὐτοὶ πρότεροι τῷ φωτὶ προσέδραμον. Καὶ γὰρ ἐν ἐσχάτοις τὰ ἀνθρώπινα ἦν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Οὐδὲ γὰρ ἐβιάδιζον ἐν σκότει· ἀλλ' ἐκάθηντο ἐν σκότει· ὅπερ σημείον ἦν, τοῦ μηδὲ ἐλπίζειν αὐτοὺς ἀπαλλάττεσθαι. Ὡς περ γὰρ οὐδὲ εἰδότες ποῦ δεῖ προβῆναι, οὕτω καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ σκότους ἐκάθηντο, μὴ δυνάμενοι μηδὲ στήναι λοιπόν.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀπὸ τότε, πότε; ἐξ οὗ ἐνεβλήθη Ἰωάννης. Καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἐκήρυξε; τί δὲ ὅλως Ἰωάννον ἔδει, τῆς τῶν ἔργων μαρτυρίας αὐτὸν κηρυττούσης; Ἰνα κἀντεῦθεν μάθῃς αὐτοῦ τὴν ἀξίαν· ὅτι καθάπερ ὁ πατήρ, οὕτω καὶ αὐτὸς προφήτας ἔχει. Ὅπερ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔλεγε· καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ. Καὶ ἵνα μηδεμίαν τοῖς ἀναισχύντοις αἰτίαν καταλείπῃ Ἰουδαίους. Ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς τέθεικε λέγων· ἦλθεν Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων· καὶ λέγουσιν, δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἄλλως δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἦν παρ' ἐτέρου πρότερον λεχθῆναι τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ μὴ παρ' αὐτοῦ. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας μαρτυρίας τε καὶ ἀποδείξεις

յայտ առնիցէ՝ եթէ ոչ նոքա խնդրեցին զնա եւ գտին, այլ Աստուածն ի վերուստ եցոյց զանձն, ինքն լոյսն ծագեաց եւ լուսաւորեցոյց, եւ ոչ նոքա նախ ընթացան եւ եկին ի լոյսն: Քանզի յանհնարին չարիս կային յառաջ քան զգալուստն Քրիստոսի: Այսն այնորիկ ոչ ասէ՝ թէ գնային ի խաւարի, այլ թէ նստէին ի խաւարի. որ էր նշանականոյս լինելոյ, թէ չիցէ ինչ հնար ազատանալ: Քանզի այնչափ պաշարեալ էին խաւարաւն, զի եւ ոչ գնալ գիտէին. այլ անկեալ կործանեալ նստէին, ոչ կարէին կանգնել:

Յայնմ հետէ, ասէ, սկսաւ Յիսուս քորողել, եւ ասել. ապաշխարեցէք, զի մեռնեալէ արքայութիւն երկնից: Յայնմ հետէ. յորմէ. յորմէ զՅովհանն արկին ի բանտ: Եւ ընդէր ի սկզբանէ ոչ իսկ ինքնին քորողէր. կամ զի՞ բնաւ կարօտանայր Յովհաննու. ուր գործոցն վկայութիւն քարոզէր զնմանէ: Այլ զի այսու եւս զպատիւն նորա սւսանիցիս. զի զոր օրինակ հայր, նոյնպէս եւ նա ունէր մարգարէս: Զոր եւ Զաքարիա եւ հրեշտակն գուշակէին. Եւ դու, ասէ, մանուկ՝ մարգարէ բարձրելոյն կոչեսցիր: Եւ զի մի պատճառս ինչ տայցէ անամօթ ազգին հրէից: Զոր եւ ինքն իսկ ասէր, եթէ Եկն Յովհաննէս ոչ ուտէր եւ ոչ ըմպէր, եւ ասէին գեւ գոյ ի նմա. եկն որդի մարդոյ ուտէ եւ ըմպէ, եւ ասեն ահա այր կերօղ եւ արբեցօղ, եւ բարեկամ մաքաւորաց եւ մեղաւորաց. եւ արդարացաւ իմաստութիւն յորդուոց իւրոց: Եւ այլ ազգ եւս. զի հարկ էր այլում ճառել նախ զնմանէ, եւ ապա իւր վասն իւր: Եթէ յետ այնչափ վկայութեանց, եւ ցուցանելոյ զնա ի մատնէ Յովհաննու, ա-

ἔλεγον· σὺ μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής· εἰ μὴδὲν εἰρηκότος Ἰωάννου παρελθὼν εἰς μέσους πρῶτος αὐτὸς ἐμαρτύρησε, τί οὐκ ἂν ἐφθέγγαντο; Διὰ τοῦτο οὔτε ἐκήρυξε πρὸ ἐκείνου, οὔτε ἐθαυματουργήσεν, ἕως ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμοπηγίον ἐκεῖνος· ἵνα μὴ ταύτῃ τὸ πλῆθος σκίζηται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ σημεῖον οὐδὲν ἐποίησεν Ἰωάννης, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πλῆθος τῷ Ἰησοῦ παραδῶ, τῶν θαυμάτων πρὸς ἐκεῖνον ἐλκόντων αὐτούς. Εἰ γὰρ καὶ τοσούτων οἰκονομηθέντων καὶ πρὸ τοῦ δεσμοπηγίου καὶ μετὰ τὸ δεσμοπηγίον, ζηλοτύπως πρὸς αὐτὸν εἶχον οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου· καὶ οἱ πολλοὶ δὲ οὐχὶ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν Ἰωάννην ὑπέπτευον εἶναι τὸν Ἰησοῦν, εἰ μὴδὲν τούτων ἐγένετο, τί οὐκ ἂν συνέβη; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ματθαῖος ἐπισημαίνεται, ὅτι ἀπὸ τότε ἤρξατο κηρύσσειν.

Καὶ ἀρξάμενος τὸ κήρυγμα, ὃ ἐκεῖνος ἐκήρυττε, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐδίδασκε καὶ οὐδὲν οὐδέπω περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα ὃ ἐκήρυττε λέγει. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τέως ἀγαπητὸν ἦν παραδεχθῆναι, ἐπεὶ μὴδέπω τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχόμενος, οὐδὲ φορτικὸν τί φησι καὶ ἐπαχθές· οἷον ἐκεῖνος, ἀξίνην, καὶ δένδρον κοπτόμενον, καὶ πτύον, καὶ ἄλωνος, καὶ πυρὸς ἀσβέστου μνημονεύων· Ἀλλὰ χρηστὰ προοιμιάζεται, τοὺς οὐρανούς, καὶ τὴν βασιλείαν τὴν ἐκεῖ τοῖς ἀκούουσιν εὐαγγελιζόμενος.

սէին եթէ Դաւ վասն անձին քո վկայես, եւ վկայութիւն քո չէ ճշմարիտ . զի եթէ չէր ի մէջ անցեալ Յովհաննու, եւ զայն ամենայն վկայեալ վասն նորա, որչափ եւս ամպարշտագոյնս խօսէին: Վասն այնորիկ իսկ ոչ քարոզեաց յառաջ քան զնա, եւ ոչ նշանս ինչ արար մինչեւ մատնեցաւ նա ի բանտն . զի մի եւ այնու եւս բաժանիցի ժողովուրդն: Սմին իրի եւ Յովհաննէս ոչինչ արար նշանս, զի առ Յիսուս պահիցին ամենայն արուեստք նշանացն: Թէ պապիսի յայտնի իրք մատակարարեցան եւ յառաջ քան զմատնեղն Յովհաննու ի բանտն եւ յետ մատնելոյն, սակայն այնպէս նախանձընդդէմ իմն թուէին նմա աշակերտքն Յովհաննու ի միտս բազմաց . քանզի զՅովհաննու կարծէին՝ թէ քրիստոս իցէ . եթէ նշանք ինչ լիալ էին, որչափ եւս առաւել հաստատէին կարծիքն: Վասն այնորիկ իսկ նշանակէ Մատթէոս՝ եթէ Յայնմ հետէ սկսաւ քարոզել Յիսուս:

Եւ յորժամ սկսաւն, զայն ինչ քարոզէր՝ զոր Յովհանն ուսուցանէր, եւ ոչինչ վասն իւր ճառեալ ի քարոզութեանն զոր քարոզէր: Նա եւ այնպէս իսկ մարթ էր զի սիրելի առնիցէ զքարոզութիւն իւր եւ ոչ ատելի . զի չեւ եւս այնպիսի պատշաճ նմա փառս իմանային: Եւ ոչ ծանր ինչ իւր տաղտկալի իրս առաջի գնէր, որպէս Յովհանն՝ եթէ Ահաւառիկ տապար առ արմին գնի . եւ ծառ . որ ոչ առնիցէ զպտուղ, հատանի, եւ նիւթ հրդյ պատրաստի . եւ որոյ հեծանոցն ի ձեռին իւրում սրբել զկալ իւր . որ էր յիշատակ պատժոց գեհենին: Այդ ախորժելի իմն առնէ զսկիզբն քարոզութեանն . զի զերկնից եւ զարքայութենէ ճառէ, եւ զպարգեւաց աւետիս տայ՝ որ լսիցեն նմա:

Καὶ περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς· Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων· οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καίτοι Ἰωάννης φησὶν ἑτέρως αὐτοὺς κεκλησθαι. Ὅθεν δῆλον ὅτι δευτέρα αὕτη ἡ κλήσις ἦν· καὶ πολλαχόθεν τοῦτο ἂν τις συνίδοι. Ἐκεῖ μὲν γὰρ φησιν, ὅτι οὐπω βληθέντος Ἰωάννου εἰς τὴν φυλακὴν, προσῆλθον· ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν αὐτόν. Κακεῖ μὲν ὁ Ἀνδρέας καλεῖ τὸν Πέτρον· ἐνταῦθα δὲ ἀμφοτέρους ὁ Ἰησοῦς. Καὶ Ἰωάννης μὲν φησιν, ὅτι ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν Σίμωνα ἐρχόμενον, λέγει· σὺ εἰ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάν, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται Πέτρος. Ὁ δὲ Ματθαῖος φησιν, ὅτι ἤδη τοῦτο ἦν κεκλημένος τὸ ὄνομα· ἰδὼν γὰρ, φησι, Σίμωνα, τὸν λεγόμενον Πέτρον.

Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ ὅθεν ἐκλήθησαν, καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν ἂν τις τοῦτο συνίδοι, καὶ ἐκ τοῦ ῥαδίως ὑπακοῦσαι, καὶ ἐκ τοῦ πάντα ἀφεῖναι· ἤδη γὰρ ἦσαν προπεπαιδευμένοι καλῶς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς οἰκίαν φαίνεται ὁ Ἀνδρέας ἐρχόμενος καὶ πολλὰ ἀκούων· ἐνταῦθα δὲ ψιλὸν ῥῆμα ἀκούσαντες εὐθέως ἠκολούθησαν. Καὶ γὰρ εἰκὸς ἀκολουθήσαντας ἐξ ἀρχῆς ἀφεῖναι πάλιν, τὸν τε Ἰωάννην ἰδόντας εἰς δεσμότηριον ἐμπεσόντα καὶ αὐτοὺς ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐπὶ τὴν οἰκίαν πάλιν τέχνην ἐπανελθεῖν. Οὕτω γοῦν αὐτοὺς εὕρισκε ἀλιεύον.

Եւ փնչդեա չըլէր, ասէ, Յիսուս զծովե-
զերբն գաղիղեացւոցն, ետես երկուս եղբարս,
զՍիմոնն՝ որ անուանեալ կոչէր Պետրոս, եւ
զԱնդրէաս զեղբայրնորա, ընկեցեալ ուռկանս
ի ծով. քանզի ձկնորսք էին. եւ ասէ ցնո-
սա, եկայք զկնի իմ, եւ արարից զձեզ որ-
սորդս մարդկան. եւ նորա թողին զգործիսն,
եւ գնացին զհետ նորա: Թեպէտ եւ Յով-
հաննէս այլ ազգ իմն ասէ զկոչումն նոցա:
Ուստի յայտ իսկ է՝ եթէ երկրորդ կոչումն
էր այս. յամենայն կողմանց՝ եթէ կամի ոք
ուսանել, իմանայ: Քանզի անդ ասէ, թէ
չեւ եւս արկեալ զՅովհանն ի բանտ յորժամ
կոչեացն, եւ եկին. եւ աստ ասէ, յետ մատ-
նելոյն: Եւ անդ՝ Անդրէաս կոչէ զՊետրոս.
Իսկ ասա՝ զերկոսին Յիսուս: Եւ Յովհաննէս
ասէ, եթէ Իբրեւ ետես Յիսուս զՍիմոնն՝ զի
գայր առ նա, ասէ ցնա. դու ես Սիմոնն
որդի Յովնանու. դու կոչեալիր Կեփաս, որ
թարգմանի վէմ: Իսկ Մատթէոս ասէ՝ թէ
վաղուց կոչեցեալ էր զանունն. Իբրեւ ետես,
ասէ, զՍիմոնն, որ անուանեալ կոչի Պետրոս:

Նա եւ ի տեղւոջէն իսկ՝ ուստի կոչեցան,
եւ յայլ եւս բազում իրաց՝ եթէ կամիցի ոք
միտ դնել, եւ մանաւանդ յարագ յանձն
առնլոյն, եւ զի զամենայն ինչ վաղվաղակի
թողին, յայտ լինի՝ եթէ ի վաղուց հետէ
էին խրատեալք: Անդ այնպիսի իմն երեւի՝
եթէ ի տունն իսկ չոգաւ առ Յիսուս Ան-
դրէաս, եւ անդ բազում ինչ լուաւ. իսկ
աստ լոկ բանիւք հաւանեցան վաղվաղակի
երթալ զկնի: Եւ նման իսկ էր. զի ի դէպ
է երթալ զհետ, զառաջինն մեկնել. տեսեալ
զՅովհանն ի բանտ մտեալ, եւ նոցա խոյս
տուեալ եւ գալ միւսանգամ յիւրեանց ա-
րուեստան: Եւ ապա անդ գտանէր զնոսա

τας. Αὐτοὺς δὲ οὔτε βουλομένους ἀναχωρήσαι τὴν ἀρχὴν ἐκώλυσεν, οὔτε ἀναχωρήσαντας εἰς τέλος ἀφῆκεν· ἀλλ' ἐνδοὺς ὅτε ἀπεπήδησαν, ἔρχεται πάλιν αὐτοὺς ἀναγκησόμενος· ὅπερ μέγιστος τρόπος ἀλieiας ἐστίν.

Σκόπει δὲ αὐτῶν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοήν. Καὶ γὰρ ἐν μέσοις τοῖς ἔργοις ὄντες· ἴστε δὲ πῶς λίχνον ἢ ἀλieiά· ἀκούσαντες αὐτοῦ κελεύοντος, οὐκ ἀνεβάλλοντο, οὐχ ὑπερέθεντο, οὐκ εἶπον· ὑποστρέψαντες οὐκαδε διαλεχθῶμεν τοῖς προσήκουσιν· ἀλλὰ πάντα ἀφέντες εἶποντο, καθάπερ καὶ Ἐλισσαῖος ἐποίησεν ἐπὶ Ἡλίου. Τοιαύτην γὰρ ὁ Χριστὸς ὑπακοήν ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ὥστε μήτε ἀκαριαῖον ἀναβάλλεσθαι χρόνον, καὶ σφόδρα τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμᾶς κατεπέλγῃ. Διὸ καὶ ἑτέρον τινα προσελθόντα καὶ ἀξιούντα θάψαι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἀφῆκε, δεικνὺς ὅτι πάντων τὴν ἀκολουθήσιν τὴν ἑαυτοῦ προτιμᾶν δεῖ.

Εἰ δὲ λέγοις, ὅτι μεγίστη ἡ ὑπόσχεσις, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς θαυμάζω, ὅτι μηδέπω σημεῖον ἰδόντες μεγέθει τοσούτῳ ἐπαγγελίας ἐπίστευσαν, καὶ πάντα δεύτερα ἔθεντο τῆς ἀκολουθήσεως ἐκείνης. Καὶ γὰρ δι' ὧν ἡλιεύθησαν λόγων, ἐπίστευσαν ὅτι καὶ ἑτέρους διὰ τούτων ἀλieiεῖν δυνησονται. Τούτοις μὲν οὖν τοῦτο ὑπέσχετο· τοῖς δὲ περὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν. Ἡ γὰρ τῶν φθασάντων ὑπακοή, προωδοποίησε λοιπὸν τούτοις. Ἄλλως δὲ, καὶ πολλὰ ἦσαν πρότερον ἀκηκοότες περὶ αὐτοῦ. Θέα δὲ πῶς καὶ τὴν πενίαν αὐτῶν ἡμῖν μετὰ ἀκριβείας αἰνίττε-

Յիսուս, զի որսային ձուկն : Քանզի եւ յոր-
ժամ մեկնելն կամեցան ի նմանէ զառաջինն՝
չարգել . եւ թէպէտ եւ մեկնեցան, սակայն
բնաւ ոչ եթող, այլ անսայր եւ այնմ զի
գնացինն, եւ դարձեալ միւսանգամ . գայր
առնոյր, եւ առնէր իւր . որ եւ այս եւս մեծի
որսորդութեան օրինակ էր :

Եւ արդ միտ դիր եւ հաւատացն եւ հնա-
զանդութեան նոցա : Թէպէտ եւ ի գործ
արուեստին զբաղեալ էին, եւ գիտէք իսկ
թէ զիարդ քաղցր եւ պատիր ձկնորսութիւնն
էր, սակայն ոչինչ դանդաղեցան լսել այնմ
որ կոչեացն զնոսա . եւ ոչ ասացին, թէ
թող նախ երթիցուք ի տուն, եւ ընդ ընտա-
նիս խօսեսցուք . այլ զամենայն ինչ թողեալ՝
երթային մտադեւր զկնի, որպէս Եղիշայն
զհետ Եղիայի : Այսպիսի հնազանդութիւն
իւնդրէ ի մէնջ Քրիստոս, զի մի եւ սակաւ մի
ժամ զք յապաղեսցէ, թէպէտ եւ կարի ինչ
կարեւոր իրք առաջի կայցեն : Ասան որոյ եւ
միւսումն՝ որ աղաչէր երթալ թաղել քհայր
իւր, ոչ հրամայեաց երթալ . զի յայտ արասցէ՝
եթէ քան զամենայն իրս այն կարեւոր է,
յորժամ զնա զք պատուիցէ :

Այլ թերեւս ասիցես, թէ վասն զի
մեծամեծ պարգեւս խոստացաւ նոցա, յայն
սակս յօժարեցին . զի ասէ, Եկայք զկնի իմ,
եւ արարից զձեզ որսորդս մարդկան : Նա՝
տեսանեմք աւանիկ, զի Յակովբայ եւ Յով-
հաննու ոչինչ պոսպիսի ասաց, եւ վաղվաղակի
յօժարեցին երթալ զհետ նորա : Եւ արդ
տես, զի եւ զաղքատութիւն եւս նոցա
նշանակէ հաւաստեալ : Տեսանէ զնոսա, զի

δεικνύς ὅτι οὐκ αὐτοὶ ζητήσαντες εὗρον, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτοῖς ἄνωθεν ἐπεφάνη, φησί· φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς, τουτέστιν, αὐτὸ τὸ φῶς ἀνέτειλε καὶ ἔλαμψεν· οὐκ αὐτοὶ πρότεροι τῷ φωτὶ προσέδραμον. Καὶ γὰρ ἐν ἐσχατοῖς τὰ ἀνθρώπινα ἦν πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας. Οὐδὲ γὰρ ἐβάδιζον ἐν σκότει· ἀλλ' ἐκάθηντο ἐν σκότει· ὅπερ σημειῖον ἦν, τοῦ μηδὲ ἐλπίζειν αὐτοὺς ἀπαλλάττεσθαι. Ὡς περ, γὰρ οὐδὲ εἰδότες ποῦ δεῖ προβῆναι, οὕτω καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ σκότους ἐκάθηντο, μὴ δυνάμενοι μηδὲ στῆναι λοιπόν.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν· μετανοεῖτε, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀπὸ τότε, πότε; ἐξ οὗ ἐνεβλήθη Ἰωάννης. Καὶ διατί μὴ ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς ἐκήρυξε; τί δὲ ὅλως Ἰωάννου ἔδει, τῆς τῶν ἔργων μαρτυρίας αὐτὸν κηρυττούσης; Ἰνα κἀντεῦθεν μάθῃς αὐτοῦ τὴν ἀξίαν· ὅτι καθάπερ ὁ πατήρ, οὕτω καὶ αὐτὸς προφήτας ἔχει. Ὅπερ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔλεγε· καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ. Καὶ ἵνα μηδεμίαν τοῖς ἀναισχύντοις αἰτίαν καταλείπῃ Ἰουδαίοις. Ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς τέθεικε λέγων· ἦλθεν Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων· καὶ λέγουσιν, δαιμόνιον ἔχει· ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος, καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἄλλως δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἦν παρ' ἐτέρου πρότερον λεχθῆναι τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ μὴ παρ' αὐτοῦ. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τοσαύτας καὶ τηλικαύτας μαρτυρίας τε καὶ ἀποδείξεις

յայտ առնիցէ՝ եթէ ոչ նոքա խնդրեցին զնա եւ գտին, այլ Աստուածն ի վերուստ եցոյց զանձն, ինքն լոյսն ծագեաց եւ լուսաւորեցոյց, եւ ոչ նոքա նախ ընթացան եւ եկին ի լոյսն: Քանզի յանհնարին չարիս կային յառաջ քան զգալուստն Քրիստոսի: Ասան այնորիկ ոչ ասէ՝ թէ գնային ի խաւարի, այլ թէ նստէին ի խաւարի. որ էր նշանականոյս լինելոյ, թէ չիցէ ինչ հնար ազատանալ: Քանզի այնչափ պաշարեալ էին խաւարաւն, զի եւ ոչ գնալ գիտէին. այլ անկեալ կործանեալ նստէին, ոչ կարէին կանգնել:

Յայնմ հետէ, ասէ, սկսաւ Յիսուս քարոզել, եւ ասել. ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայութիւն երկնից: Յայնմ հետէ. յորմէ. յորմէ զՅովհանն արկին ի բանտ: Եւ ընդէր ի սկզբանէ ոչ իսկ ինքնին քարոզէր. կամ զի՞ բնաւ կարօտանայր Յովհաննու. ուր գործոցն վկայութիւն քարոզէր զնմանէ: Այլ զի այսու եւս զպատիւն նորա սուսանիցիս. զի զոր օրինակ հայր, նոյնպէս եւ նա ունէր մարգարէս: Զոր եւ Զաքարիա եւ հրեշտակն գուշակէին. Եւ դու, ասէ, մանուկ՝ մարգարէ բարձրելոյն կոչեսցիր: Եւ զի մի պատճառս ինչ տայցէ անամօթ ազգին հրէից: Զոր եւ ինքն իսկ ասէր, եթէ Եկն Յովհաննէս ոչ ուտէր եւ ոչ ըմպէր, եւ ասէին գեւ գոյ ի նմա. եկն որդի մարդոյ ուտէ եւ ըմպէ, եւ ասեն ահա այր կերօղ եւ արբեցօղ, եւ բարեկամ մաքաւորաց եւ մեղաւորաց. եւ արդարացաւ իմաստութիւն յորդւոց իւրոց: Եւ այլ ազգ եւս. զի հարկ էր այլու՞մ ճառել նախ զնմանէ, եւ ապա իւր վասն իւր: Եթէ յետ այնչափ վկայութեանց, եւ ցուցանելոյ զնա ի մատնէ Յովհաննու, ա-

ἔλεγον· σὺ μαρτυρεῖς περὶ σεαυτοῦ, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής· εἰ μὴδὲν εἰρηκότος Ἰωάννου παρελθὼν εἰς μέσους πρῶτος αὐτὸς ἐμαρτύρησε, τί οὐκ ἂν ἐφθέγγαντο; Διὰ τοῦτο οὔτε ἐκήρυξε πρὸ ἐκείνου, οὔτε ἐθαυματουργήσεν, ἕως ἐνέπεσεν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐκεῖνος· ἵνα μὴ ταύτῃ τὸ πλῆθος σχίζηται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ σημεῖον οὐδὲν ἐποίησεν Ἰωάννης, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν τὸ πλῆθος τῷ Ἰησοῦ παραδῶ, τῶν θαυμάτων πρὸς ἐκεῖνον ἐλκόντων αὐτούς. Εἰ γὰρ καὶ τοσούτων οἰκονομηθέντων καὶ πρὸ τοῦ δεσμωτηρίου καὶ μετὰ τὸ δεσμωτήριον, ζηλοτύπως πρὸς αὐτὸν εἶχον οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου· καὶ οἱ πολλοὶ δὲ οὐχὶ αὐτὸν, ἀλλὰ τὸν Ἰωάννην ὑπέπτευον εἶναι τὸν Ἰησοῦν, εἰ μὴδὲν τούτων ἐγένετο, τί οὐκ ἂν συνέβη; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ματθαῖος ἐπισημαίνεται, ὅτι ἀπὸ τότε ἤρξατο κηρύσσειν.

Καὶ ἀρξάμενος τὸ κήρυγμα, ὁ ἐκεῖνος ἐκήρυττε, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐδίδασκε καὶ οὐδὲν οὐδέπω περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ κήρυγμα ὃ ἐκήρυττε λέγει. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τέως ἀγαπητὸν ἦν παραδεχθῆναι, ἐπὶ μὴδέπω τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχόμενος, οὐδὲ φορτικόν τί φησι καὶ ἐπαχθές· οἷον ἐκεῖνος, ἀξίνην, καὶ δένδρον κοπτόμενον, καὶ πτύον, καὶ ἄλωνος, καὶ πυρὸς ἀσβέστου μνημονεύων· Ἀλλὰ χρηστὰ προοιμιάζεται, τοὺς οὐρανούς, καὶ τὴν βασιλείαν τὴν ἐκεῖ τοῖς ακοῦουσιν εὐαγγελιζόμενος.

ուէին եթէ Դու վասն անձին քո վկայես, եւ վկայութիւն քո չէ ճշմարիտ . զի եթէ չէր ի մէջ անցեալ Յովհաննու, եւ զայն ամենայն վկայեալ վասն նորա, որչափ եւս ամպարշտոպոյնս խօսէին: Ասան պնորիկ իսկ ոչ քարոզեաց յառաջ քան զնա, եւ ոչ նշանս ինչ արար մինչեւ մատնեցաւ նա ի բանտն . զի մի եւ պնու եւս բաժանիցի ժողովուրդն: Սմին իրի եւ Յովհաննէո ոչինչ արար նշան, զի առ Յիսուս պահիցին ամենայն արուեստք նշանացն: Թէ պապիսի յայտնի իրք մատակարարեցան եւ յառաջ քան զմատնելն Յովհաննու ի բանտն եւ յետ մատնելոյն, սակայն պնպէս նախանձընդդէմ իմն թուէին նմա աշակերտքն Յովհաննու ի միտո բազմաց . քանզի զՅովհաննու կարծէին՝ թէ Քրիստոս իցէ . եթէ նշանք ինչ լեալ էին, որչափ եւս առաւել հաստատէին կարծիքն: Ասան պնորիկ իսկ նշանակէ Մատթէոս՝ եթէ Յայնմ հետէ սկսաւ քարոզել Յիսուս: Եւ յորժամ սկսաւն, զայն ինչ քարոզէր՝ զոր Յովհանն ուսուցանէր, եւ ոչինչ վասն իւր ճառեալի քարոզութեանն զոր քարոզէր: Նա եւ պնպէս իսկ մարթ էր զի սիրելի առնիցէ զքարոզութիւն իւր եւ ոչ ատելի . զի չեւ եւս պնպիսի պատշաճ նմա փառս իմանային: Եւ ոչ ծանր ինչ եւ տաղտկալի իրա առաջի դնէր, որպէս Յովհանն՝ եթէ Ահաւառիկ տապար առ արմին դնի . եւ ծառ որ ոչ առնիցէ զպտուղ, հատանի, եւ նիւթ հրոյ պատրաստի . եւ որոյ հեծանոցն ի ձեռին իւրում սրբել զկալ իւր . սր էր յիշատակ պատժոց գեհենին: Այլ ախորժելի իմն առնէ զսկիզբն քարոզութեանն . զի զերկնից եւ զարքայութենէ ճառէ, եւ զպարգեւաց աւետիս տայ՝ որ լսիցեն նմա:

Καὶ περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς· Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων· οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καίτοι Ἰωάννης φησὶν ἑτέρως αὐτοὺς κεκλησθαι. Ὅθεν δῆλον ὅτι δευτέρα αὕτη ἡ κλήσις ἦν· καὶ πολλαχόθεν τοῦτο ἂν τις συνίδοι. Ἐκεῖ μὲν γὰρ φησιν, ὅτι οὐπω βληθέντος Ἰωάννου εἰς τὴν φυλακὴν, προσῆλθον· ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν αὐτόν. Κακεῖ μὲν ὁ Ἀνδρέας καλεῖ τὸν Πέτρον· ἐνταῦθα δὲ ἀμφοτέρους ὁ Ἰησοῦς. Καὶ Ἰωάννης μὲν φησιν, ὅτι ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν Σίμωνα ἐρχόμενον, λέγει· σὺ εἰ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάν, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται Πέτρος. Ὁ δὲ Ματθαῖός φησιν, ὅτι ἤδη τοῦτο ἦν κεκλημένος· τὸ ὄνομα· ἰδὼν γὰρ, φησι, Σίμωνα, τὸν λεγόμενον Πέτρον.

Καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου δὲ ὅθεν ἐκλήθησαν, καὶ πολλαχόθεν ἄλλοθεν ἂν τις τοῦτο συνίδοι, καὶ ἐκ τοῦ ῥαδίως ὑπακοῦσαι, καὶ ἐκ τοῦ πάντα ἀφεῖναι· ἤδη γὰρ ἦσαν προπαιδευμένοι καλῶς. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς οἰκίαν φαίνεται ὁ Ἀνδρέας ἐρχόμενος καὶ πολλὰ ἀκούων· ἐνταῦθα δὲ ψιλὸν ῥῆμα ἀκούσαντες εὐθέως ἠκολούθησαν. Καὶ γὰρ εἰκὸς ἀκολουθήσαντας ἐξ ἀρχῆς ἀφεῖναι πάλιν, τὸν τε Ἰωάννην ἰδόντας εἰς δεσμότηριον ἐμπεσόντα καὶ αὐτοὺς ἀναχωρήσαι, καὶ ἐπὶ τὴν οἰκίαν πάλιν τέχνην ἐπανελεθεῖν. Οὕτω γοῦν αὐτοὺς εὗρίσκει ἀλιεύον.

Եւ փնչգեա չըլէր, ասէ, Յիսուս զծովե-
զերքն գաղիղեացւոցն, ետես երկուս եղբարս,
զՍիմոնն՝ որ անուանեալ կոչէր Պետրոս, եւ
զԱնդրէաս զեղբայրնորա, ընկեցեալ ուռկանս
ի ծով: քանզի ձկնորսք էին. եւ ասէ ցնո-
սա, եկայք զկնի իմ, եւ արարից զձեզ որ-
սորդս մարդկան. եւ նորա թողին զգործիսն,
եւ գնացին զհետ նորա: Թէպէտ եւ Յով-
հաննէս այլ ազգ իմն ասէ զկոչումն նոցա:
Ուստի յայտ իսկ է՝ եթէ երկրորդ կոչումն
էր այս. յամենայն կողմանց՝ եթէ կամի ոք
ուռանել, իմանայ: Քանզի անդ ասէ, թէ
չեւ եւս արկեալ զՅովհանն ի բանտ յորժամ
կոչեացն, եւ եկին. եւ աստ ասէ, յետ մատ-
նելոյն: Եւ անդ՝ Անդրէաս կոչէ զՊետրոս.
Իսկ աստ՝ զերկոսին Յիսուս: Եւ Յովհաննէս
ասէ, եթէ Իբրեւ ետես Յիսուս զՍիմոնն՝ զի
գայր առ նա, ասէ ցնա. դու ես Սիմոնն
որդի Յովնանու. դու կոչեալիր Կեփան, որ
Թարգմանի վէմ: Իսկ Մատթէոս ասէ՝ թէ
վաղուց կոչեցեալ էր զանունն. Իբրեւ ետես,
ասէ, զՍիմոնն, որ անուանեալ կոչի Պետրոս:
Նա եւ ի տեղւոջէն իսկ՝ ուստի կոչեցան,
եւ յայլ եւս բազում իրաց՝ եթէ կամիցի ոք
միտ դնել, եւ մանաւանդ յարագ յանձն
առնլոյն, եւ զի զամենայն ինչ վաղվաղակի
թողին, յայտ լինի՝ եթէ ի վաղուց հետէ
էին խրատեալք: Անդ այնպիսի իմն երեւի՝
եթէ ի տունն իսկ չոգաւ առ Յիսուս Ան-
դրէաս, եւ անդ բազում ինչ լուաւ. իսկ
աստ լոկ բանիւք հաւանեցան վաղվաղակի-
երթալ զկնի: Եւ նման իսկ էր. զի ի դէպ
է երթալ զհետ, զառաջինն մեկնել. տեսեալ
զՅովհանն ի բանտ մտեալ, եւ նոցա խոյս
տուեալ եւ գալ միւսանդամ յիւրեանց ա-
րուեստոն: Եւ ապա անդ գտանէր զնոսա

τας. Αὐτοὺς δὲ οὐτε βουλομένους ἀναχωρήσαι τὴν ἀρχὴν ἐκώλυσεν, οὐτε ἀναχωρήσαντας εἰς τέλος ἀφῆκεν· ἀλλ' ἐνδοὺς ὅτε ἀπεπήδησαν, ἔρχεται πάλιν αὐτοὺς ἀνακτησόμενος· ὅπερ μέγιστος τρόπος ἀλieiας ἐστίν.

Σκόπει δὲ αὐτῶν καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπακοήν. Καὶ γὰρ ἐν μέσοις τοῖς ἔργοις ὄντες· ἴστε δὲ πῶς λίχνον ἢ ἀλieiά· ἀκούσαντες αὐτοῦ κελεύοντος, οὐκ ἀνεβάλλοντο, οὐχ ὑπερέθεντο, οὐκ εἶπον· ὑποστρέψαντες οἴκαδε διαλεχθῶμεν τοῖς προσήκουσιν· ἀλλὰ πάντα ἀφέντες εἶποντο, καθάπερ καὶ Ἑλισσαῖος ἐποίησεν ἐπὶ Ἡλίου. Τοιαύτην γὰρ ὁ Χριστὸς ὑπακοήν ζητεῖ παρ' ἡμῶν, ὥστε μὴτε ἀκαριαῖον ἀναβάλλεσθαι χρόνον, καὶ σφόδρα τι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡμᾶς κατεπείγῃ. Διὸ καὶ ἕτερόν τινα προσελθόντα καὶ ἀξιούντα θάψαι τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἀφῆκε, δεικνὺς ὅτι πάντων τὴν ἀκολουθήσιν τὴν ἑαυτοῦ προτιμᾶν δεῖ.

Εἰ δὲ λέγοις, ὅτι μεγίστη ἡ ὑπόσχεσις) καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτοὺς θαυμάζω, ὅτι μηδέπω σημεῖον ἰδόντες μεγέθει τοσούτῳ ἐπαγγελίας ἐπίστευσαν, καὶ πάντα δεύτερα ἔθεντο τῆς ἀκολουθήσεως ἐκείνης. Καὶ γὰρ δι' ὧν ἡλειούθησαν λόγων, ἐπίστευσαν ὅτι καὶ ἑτέρους διὰ τούτων ἀλieiεύειν δυνησονται. Τούτοις μὲν οὖν τοῦτο ὑπέσχετο· τοῖς δὲ περὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, οὐδὲν τοιοῦτόν φησιν. Ἡ γὰρ τῶν φθασάντων ὑπακοή, προωδοποίησε λοιπὸν τούτοις. Ἄλλως δὲ, καὶ πολλὰ ἦσαν πρότερον ἀκηκοότες περὶ αὐτοῦ. Θεά δὲ πῶς καὶ τὴν περίαν αὐτῶν ἡμῖν μετὰ ἀκριβείας αἰνίττε-

Յիսուս, զի որսային ձուկն: Քանզի եւ յորժամ մեկնելն կամեցան ի նմանէ զառաջինն՝ չարգել. եւ թէպէտ եւ մեկնեցան, սակայն ընաւ ոչ եթող, այլ անսայր եւ այնմ զի գնացինն, եւ դարձեալ միւսանգամ. գայր առնոյր, եւ առնէր իւր. որ եւ այս եւս մեծի որսորդութեան օրինակ էր:

Եւ արդ միտ գիր եւ հաւատոցն եւ հնազանդութեան նոցա: Թէպէտ եւ ի գործ արուեստին զբաղեալ էին, եւ գիտէք իսկ թէ զիարդ քաղցր եւ պատիր ձկնորսութիւնն էր, սակայն ոչինչ դանդաղեցան լսել այնմ որ կոչեացն զնոսա. եւ ոչ ասացին, թէ թող նախ երթիցուք ի տուն, եւ ընդ ընտանիս խօսեսցուք. այլ զամենայն ինչ թողեալ՝ երթային մտադեւր զինի, որպէս Եղիշայն զհետ Եղիսայի: Այսպիսի հնազանդութիւն խնդրէ ի մէնջ քրիստոս, զի մի եւ սակաւ մի ժամ զք յապաղեսցէ, թէպէտ եւ կարի ինչ կարեւոր իրք առաջի կայցեն: Ասան որոյ եւ միւսումն՝ որ աղաչէր երթալ թաղել քհաւր իւր, ոչ հրամայեաց երթալ. զի յայտ արառցէ՝ եթէ քան զամենայն իրս այն կարեւոր է, յորժամ զնա զք պատուիցէ:

Այլ թերեւս ասիցես, թէ վասն զի մեծամեծ պարգեւս խոստացաւ նոցա, յայն սակոյժութեան. զի ասէ, Եկայք զինի իմ, եւ արարից զձեզ որսորդս մարդկան: Նա՝ ահա անեմք աւանիկ, զի Յակովբայ եւ Յովհաննու ոչինչ այսպիսի ասաց, եւ վաղվաղակի յօժարեցին երթալ զհետ նորա: Եւ արդ տես, զի եւ զաղքատութիւն եւս նոցա նշանակէ հաւատեալ: Տեսանէ զնոսա, զի

ται. Εὗρε γὰρ αὐτοὺς ῥάπτοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν. Τοσαύτη ἦν τῆς πτωχείας ἡ ὑπερβολή, ὥς τὰ πεπονηκότα διορθοῦν, μὴ δυναμένους ὠνήσασθαι ἕτερα. Οὐ μικρὰ δὲ τέως καὶ αὕτη ἐνδαξίς ἀρετῆς, τὸ πενίαν φέρειν εὐκόλως, τὸ ἀπὸ δικαίων πόνων τρέφεσθαι, τὸ συνδεσθῆσθαι ἀλλήλοις τῇ τῆς ἀγάπης δυνάμει, τὸ τὸν πατέρα ἔχειν μεθ' ἑαυτῶν καὶ θεραπεύειν.

Ἐπειδὴ τοίνυν αὐτοὺς ἡλίενσε, τότε ἄρχεται παρόντων θαυματουργεῖν, δι' ὧν ἐποίει τὰ ὑπὸ Ἰωάννου περὶ αὐτοῦ εἰρημένα βεβαιῶν. Συνεχῶς δὲ ταῖς συναγωγαῖς ἐπεχωρίαζε, καὶ ἐντεῦθεν αὐτοὺς παιδεύων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντίθεός τις καὶ πλάνος, ἀλλὰ συμφωνῶν τῷ πατρὶ παραγέγονεν. Ἐπιχωριάζων δὲ, οὐκ ἐκήρυττε μόνον, ἀλλὰ καὶ σημεῖα ἐπεδείκνυτο. Καὶ γὰρ πανταχοῦ εἴ ποῦ τι ξένον γίγνεται καὶ παρὰδοξον καὶ πολιτείας τινὸς εἰσαγωγή, σημεῖα ποιεῖν εἶωθεν ὁ θεός, ἐνέχυρα τῆς αὐταῦ δυνάμεως παρέχων τοῖς τοὺς νόμους θέχεσθαι μέλλουσιν. Οὕτω γοῦν ὅτε τὸν ἄνθρωπον ποιεῖν ἔμελλε, τὸν κόσμον ἔκτισεν ἅπαντα, καὶ τότε αὐτῷ τὸν νόμον ἐκείνον ἔδωκε τὸν ἐν τῷ παραδείσῳ. Καὶ ὅτε τῷ Νῶε νομοθετεῖν ἔμελλε, πάλιν μεγάλα ἐπεδείξατο θαύματα, δι' ὧν ἅπασαν ἀνестοιχείου τὴν κτίσιν, καὶ τὸ φοβερὸν ἐκείνο πέλαγος ἐπ' ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἐποίει κρατεῖν, καὶ δι' ὧν ἐν τοσαύτῃ ζάλῃ τὸν δίκαιον ἐκείνον δέσωσε. Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ δὲ πολλὰ σημεῖα περιέσχετο· οἷον τὴν νίκην τὴν ἐν τῷ πολέμῳ, τὴν πληγὴν τὴν κατὰ τοῦ Φαραὼ, τὴν ἐκ τῶν κινδύνων ἀπαλλαγὴν. Καὶ Ἰουδαίοις νομοθετεῖν μέλλων, τὰ

ընկեցեալ էր զուռկանս ի ծով: Սակայն եւ այն ոչ սակաւ ինչ առաքինութեան հանդէս էր զի յորժամ աղքատ որ իցէ՝ եւ համբերիցէ աղքատութեանն. եւ յարդարութենէ վաստակոցն՝ եւ զանձն եւ զհայր եւ զմայր տեսանիցէ:

Եւ իբրեւ որոացաւ զնոսա, յայնժամ սկիզբն առնէր նշանաց, զի լինիցին մօտաւորքն ականատեսք. եւ զայս հաստատէ Յովհաննէս. ասէ, մտանէր ասեպ ի ժողովուրդս եւ ուսուցանէր եւ առնէր նշանս: Զի ի ժողովուրդն ստեպ մտանելով՝ ուսուցէ, թէ ոչ Աստուած որ հակառակ Աստուծոյ է կամ մոլորեցուցիչ, այլ հաւան եւ միաբան հօր: Եւ ստեպ նշանք յառաջնաւմն յայն սակս լինէին, քանզի յորժամ ինչ մի նոր եւ չքնաղ կամ առաքինութեան ինչ օրէնս կամիցի Աստուած յաշխարհի ցուցանել, նշանս սովոր է առնել, զի լինիցին առհաւատչեպ իւրոյ զօրութեանն առ այնուսիկ որք ընդունելոցն իցեն զօրէնսն: Այսպէս եւ ի ժամանակի յորժամ զմարդն առաջին առնելոց էր, նախ զաշխարհամենայն հաստատեաց, եւ ապա ետ նմա զօրէնսն ի դրախտին: Եւ յորժամ Նոյի էր տալոց օրէնս, եւ տնդ նախ մեծամեծ պանչելիս եցոյց, զի վերատին իմն դղրդէին եւ նորոգէին արարածք. եւ ահագին համատարած ծփեալ ծովն առնէր զտարի մի ողջոյն զաշխարհ. եւ այսպէս մեծապանչ նշանօք ապրեցուցանէր ի կարէմեան ձմերայնելոյն զարգարն: Եւ առ Աբրահամու՝ բազում նշանս ցուցանէր. զյաղթութիւնն՝ որ յաղթեաց թագաւորացն ի պատերազմի, զհարուածսն՝ զոր էած վասն նորա ի վերայ Փարաւոմնի, եւ զի բազում անգամ ի բազում վշտացն փրկեաց զնա: Եւ հրէիցն յորժամ տալոց էր զօրէնս, նախ

θαύματα ἐκεῖνα καὶ μεγάλα τεράστια ἐπεδείξατο, καὶ τότε τὸν νόμον ἔδωκεν. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα μέλλων ὑψηλὴν τινα εἰσαγεῖν πολιτείαν, καὶ ἃ μηδέποτε ἤκουσαν λέγειν αὐτοῖς, τῇ τῶν θαυμάτων ἐπιδείξει βεβαιοῖ τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ κηρυττομένη βασιλεία οὐκ ἐφαίνετο, ἀπὸ τῶν φαινομένων τὴν ἄδηλον ποιεῖ φανεράν.

Καὶ σκόπει τὸ ἀπέριττον τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πῶς οὐ καθ' ἕκαστον ἡμῖν διηγεῖται τῶν θεραπευομένων, ἀλλὰ βραχέσι ῥήμασι νηφάδας παρατρέχει σημείων. Προσηνεγκαν γὰρ αὐτῷ, φησι, πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον ἐκεῖνό ἐστι, τί δήποτε παρ' οὐδενὸς αὐτῶν πίστιν ἐπεξήτησεν; Οὐδὲ γὰρ εἶπεν ὁ μετὰ ταῦτα φαίνεται λέγων· πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; ἔτι οὐδέπω τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀπόδειξιν ἦν δεδοκώς. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτῷ τῷ προσιέναι καὶ προσάγειν, οὐ τὴν τεχούσαν ἐπεδείκνυτο πίστιν. Καὶ γὰρ πόρρωθεν αὐτοὺς ἔφερον, οὐκ ἂν ἐνεγκόντες, εἰ μὴ μεγάλα ἦσαν περὶ αὐτοῦ πεπεικότες ἑαυτούς.

Ἀκολουθήσωμεν τοίνυν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς. Καὶ γὰρ νοσήματα πολλὰ ἔχομεν ψυχῶν, καὶ ταῦτα προηγουμένως βούλεται θεραπεύειν. Διὰ γὰρ τοῦτο κακῆϊνα διορθοῦται, ἵνα ταῦτα ἐξορίσῃ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας. Προσέλθωμεν τοίνυν αὐτῷ, καὶ μηδὲν βιωτικὸν αἰτῶμεν· ἀλλ' ἁμαρτημάτων ἄφεσιν. Καὶ γὰρ δίδωσι καὶ νῦν, ἐὰν σπουδάζωμεν. Τότε μὲν γὰρ εἰς τὴν Συρίαν ἐξῆλ-

մեծամեծ նշանա եւ սքանչելիս եցոյց , եւ ապա ետ զօրէնսն : Նոյնպէս եւ աստ , քանզի զբարձրագոյն առաքինութիւնսն մեծանելոց էր յաշխարհ , զոր ոչ երբեք ուրեք լուեալ , պիտոյ էր եւ նշանացն ընծայութիւն . զի զոր ինչ բանիւքն ասիցէ՝ զնոյն եւ նշանօքն հաստատիցէ : Քանզի զարքայութիւնն երկնից քարոզէր , որ ոչ ուրեք երեւէր . վասն այնորիկ երեւելի նշանօք զաներեւոյթն հաստատէր :

Եւ տես զաւետարանին , զիարդ ոչ զմի մի ի նշանացն ուրոյն ուրոյն պատմէ , այլ ռակաւ բանիւք զամենայն միանգամայն նշանակէ : Մատուցանէին առ նա , ասէ , զամենայն ախտաժէտս , որք ի պէսպէս ցաւս եւ ի հարուածս նեղեալ էին , եւ զդիւահարս եւ զլուսնոտս եւ զանդամալոցծս , եւ վաղ-վաղակի բժշկեաց զնոսա :

Այլ զոր ինչ խնդրելն պարտ է , այս է , թէ ընդէր ոչ պահանջեաց ի նոցանէ հաւատս , որպէս եւ յետոյ ասէր ցայլս . ասէ , Հաւատայ՞ք եթէ կարօղ եմ եռ առնել զայս ձեզ . քանզի չէր յայնժամ զիւրոյ զօրութեանն ցուցեալ զհանդէս : Եւ այլ ազգ եւս . զի եւ գալն իսկ եւ մերձենալ՝ ոչ զսակաւ ինչ զհաւատոց ցուցանէր զնշանակ : Քանզի ի բացարձակ տեղեացն բերէին զհիւանդս . զի թէ ոչ մեծամեծս իմանային զնմանէ , զիարդ ի հեռաւոր տեղեաց գային եւ բերէին առ նա , եթէ ոչ մեծամեծս ինչ հաստատեալ էին զնմանէ :

Երթիցուք՝ պսուհետեւ եւ մեք զհետ նորա : Քանզի եւ բազում իսկ ցաւս ունիմք զիգւոց . եւ զայն նախ կամի բժշկել , զի պսու իսկ այն ողջանայ : Արդ զի զսյն մերժիցէ յողւոց մերոց , մատիցուք առ նա , մի երկրաւոր ինչ խնդրել , այլ մեղաց թողութիւն . զի տայ եւ պժմ , թէ փութայցեմք : Քանզի

θιν αὐτοῦ ἡ ἀκοή· νῦν δὲ εἰς τὴν οἰκουμένην ὅλην. Καὶ καῖνοι μὲν ἀκούσαντες ὅτι δαιμονῶντας ἐθεράπευσε, συνέτρεχον· σὺ δὲ πολλῶ πλείονα πείραν αὐτοῦ λαβὼν τῆς δυνάμεως καὶ μείζονα, οὐδ' ἀνίστασαι καὶ τρέχεις; Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, καὶ πατρίδα ἀφῆκαν, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς· σὺ δὲ οὐδὲ οἰκίαν ἀφεῖναι ἀνέχῃ, ὑπὲρ τοῦ προσελθεῖν καὶ πολλῶ μειζόνων τυχεῖν; Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀπαιτοῦμεν παρὰ σοῦ· ἀλλὰ συνήθειαν ἄφες πονηρὰν μόνον, καὶ μένων οἴκοι μετὰ τῶν σεαυτοῦ δυνήσῃ σωθῆναι ῥαδίως. Νῦν δὲ ἂν μὲν σωματικὸν ἔχωμεν πάθος, πάντα ποιούμεεν καὶ πραγματευόμεθα, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ λυποῦντος ἡμᾶς· τῆς δὲ ψυχῆς ἡμῶν κακῶς διακειμένης, μέλλομεν καὶ ἀναδυόμεθα. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκείνων ἀπαλασσόμεθα· ἐπειδὴ τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἡμῖν πάρεργα γίνεται, τὰ δὲ πάρεργα ἀναγκαῖα· καὶ τὴν πηγὴν τῶν κακῶν ἀφέντες, τοὺς ῥύακας ἐκκαθαίρειν ἐθέλομεν.

Ὅτι γὰρ τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν ἡ πονηρία τῆς ψυχῆς αἰτία, καὶ ὁ παραλελυμένος τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη, καὶ ὁ διὰ τοῦ στέγους χαλασθεὶς, καὶ πρὸς τούτων δὲ ὁ Καῖν ἐδήλωσε. Καὶ πολλαχόθεν δὲ ἐτέρωθεν τοῦτο ἂν τις ἴδοι. Ἀνέλωμεν τοίνυν τῶν κακῶν τὴν πηγὴν, καὶ πάντα στήσεται τῶν νοσημάτων τὰ ῥεύματα. Οὐ γὰρ τὸ παραλελυσθαι μόνον νόσημα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμαρτάνειν· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο, ὅσω καὶ ψυχὴ σώματος ἀμείνων.

Προσέλθωμεν τοίνυν αὐτῷ καὶ νῦν, παρακαλέσωμεν ἵνα σφίγῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν παραλελυμένην, καὶ τὰ βιωτικά ἀφέντες πάντα τῶν πνευματικῶν μόνον ποιῶμεθα λόγον. Εἰ δὲ καὶ τούτων ἀντέχῃ, μετ' ἐκεῖ-

յայնժամ յԱսորիս շոգաւ համբաւն նորա , եւ այժմ յամենայն տիեզերս : Նոցա լուեալ եթէ դեւտ հանէ , եւ միախուռն ընթանային . եւ դու բազում ինչ փորձ առեր զզօրութեանն նորա , եւ չորդորիս եւ չընթանաս : Նոքա զքաղաքս թողին , եւ զբարեկամս եւ զազգականս . դու եւ զտուն անգամ շանսան թողուլ վասն մերձենալոյ , եւ առաւել մեծամեծաց հասանելոյ : Մանաւանդ թէ ոչ զայս իսկ պահանջիցեմք ի քէն , այլ զչարսոս վորութիւնն թողուլ . ի տան կալ , եւ հանդերձ քոյովքն դիւրաւ հասանել փրկութեան : Սա՛ աւասիկ թէ մարմնաւոր ինչ ախտս ունէաք , զամենայն հնարս հնարեալք առ ի բժշկելոյ յախտէն , որ լկէր զմեզ . իսկ յոգւոցս , հիւանդութեան յամեմք իմե եւ յապաղիմք : Վասն այնորիկ եւ ոչ յայնմանէ զերծանիմք . զի կարեւորքն մեր՝ աւելորդք են , եւ աւելորդքն՝ կարեւորք . զաղբեր չարեացն թողեալ՝ եւ զջրաշիղջսն որբել կամիմք :

Եւ զի մարմնոյն ախտի չարիք ոգւոցն պատճառք են , անդամալոյծն՝ որոյ երեսուն եւ ութն ամ էր ի հիւանդութեան , եւ որ ի ձեղուանէն կախեցաւ՝ յայտ առնեն . եւ նախ քան զնոսա կային . եւ բազում եւս լաւատեք է տեսանել : Խցցուք զակն շարեացն , եւ վտակք ցաւոցն գադարեն : Զի ոչ անդամալոյծն լինել միայն ախտ է , այլ եւ մեղանշէն . եւ այն սաստիկ քան զայս , որչափ հոգի առաւել լաւ է քան զմարմին :

Մատիցուք եւ այժմ առ նա , եւ ազաւեցուք , զի հաստատեցուք զոգիս մեր անդամալոյծս . եւ զամենայն մարմնաւորս թողեալ՝ զհոգեւորացն փոյթ յանձին կալցուք : Եւ եթէ զսրօք գայցես , եւ նոցա

να αὐτῶν φρόντιζε. Μηδ' ὅτι οὐκ ἀλγεῖς ἁμαρτάνων καταφρόνει, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τούτο κάλιστα στέναξον, ἐπειδὴ οὐκ αἰσθάνῃ τῆς ὀδύνης τῶν πλημμελημάτων. Οὐ γὰρ παρὰ τὸ μὴ δάκνειν τὴν ἁμαρτίαν τοῦτο γίνεται· ἀλλὰ παρὰ τὸ ἀναίσθητον εἶναι τὴν πλημμελοῦσαν ψυχὴν. Ἐννόησον γοῦν τοὺς αἰσθανομένους τῶν οἰκειῶν ἁμαρτημάτων, πῶς τῶν τεμνομένων καὶ καιομένων πικρότερον ὀλολύζουσι, πόσα πρᾶττουσι; πόσα πάσχουσι; πόσα πενθοῦσι καὶ ὀδύρονται, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ πονηροῦ συνειδότος; ὅπερ οὐκ ἂν ἐποίησαν, εἰ μὴ σφόδρα ἤλγουν κατὰ ψυχὴν.

Τὸ μὲν οὖν ἄμεινον, τὸ μηδὲ ὅλως ἁμαρτάνειν· τὸ δὲ μετ' ἐκείνο, τὸ ἁμαρτάνοντας αἰσθάνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἔχοιμεν, πῶς δεησόμεθα τοῦ θεοῦ καὶ ἄφεισιν αἰτησόμεθα ἁμαρτημάτων, οἱ τούτων μηδένα ποιούμενοι λόγον; Ὅταν γὰρ σὺ αὐτὸς ὁ πεπλημμεληκὴς. μηδὲ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἡμαρτες εἶδέναι ἐθέλῃς, ὑπὲρ ποίων παρακαλέσεις τὸν θεὸν πλημμελημάτων, ὑπὲρ ὧν οὐκ οἶδας; Καὶ πῶς εἴσῃ τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος; εἰπέ τοίνυν σου τὰ πλημμελήματα κατ' εἶδος· ἵνα μάθῃς τίνων λαμβάνεις συγχώρησιν, ἵν' οὕτως εὐγνώμων γένη περὶ τὸν εὐεργέτην.

Σὺ δὲ ἄνθρωπον μὲν παροξύνων, καὶ φίλους, καὶ γείτονας, καὶ θυρωροὺς παρακαλεῖς, καὶ χρήματα δαπανᾷς, καὶ πολλὰς ἀναλίσκεις ἡμέρας προσιὼν καὶ δεόμενος. Κἂν ἅπαξ, κἂν δις, κἂν μυριάκις σε διακρούσῃται ὁ παροξυνθεὶς, οὐκ ἀναπίπτεις· ἀλλ' ἐναγώνιος μᾶλλον γενόμενος, πλείονα τὴν ἱκετηρίαν αἰθῇς· τοῦ δὲ τῶν ὅλων θεοῦ παροξυνομένου,

Հասանես: Մի, զի ոչ խօթանայցես՝ մինչ մեղանչեսն, արհամարհիցես. այլ նմին իրի իսկ առաւել յոգւոց հանիցես, վասն զի չգգաս ցաւոց մեղացն: Եւ այն ոչ ի չկսկծեցողանելոյ մեղացն լինի, այլ ի չգալոյ յանցանաց ոգւոցն: Եւ արդ միտ գիր այնոցիկ՝ որք անձանց մեղացն զգայցեն, զիւրդ քան զվիրածսն դառնագոյնս պաղատին, զինչ գործեն, որչափ վշտանան, քանիօն սուգ առեալ աշխարհն՝ տու ի զերծանելոյ ի խղճեմտացն. զոր եւ չառնէին իսկ, եթէ ոչ սարտիկ ցաւք ոգւոցն լկէին:

Լաւ ամենեւին չմեղանչելն է, բայց եւ զգալ մեղուցելոցն եւ գալ յուղղութիւն չէ սակաւ լաւութիւն: Բայց թէ զայն եւս չունիցիմք, զիւրդ աղաչիցեմք զԱստուած, եւ թողութիւն մեղաց խնդրիցեմք, որչափ չառնեմքս ինչ փոյթ այնպիսի իրաց: Երբժամ յանցուցեալք՝ եւ ոչ թէ մեղար գիտեւ կամիցիս, վասն որոց յանցանաց աղաչիցես զԱստուած, զորս չգիտեսն. եւ զիւրդ իմանայցես զյաճախութիւն բարերարութեանն: Պատմեա այսուհետեւ զյանցանսն քո ըստ իւրաքանչիւր կերպարանաց, զի ուստնիցիս՝ թէ ո՛ւմ առնուս զթողութիւնն. զի այնպէս շնորհակալ առ բարերարն լինիցիս:

Նա՛ զու աւանիկ յորժամ զայրացուցանիցես զոք ի պատուականաց, եւ զբարեկամս եւ զդրացիս եւ զդռնապանս եւ զգուսանս աղաչես, եւ ինչս հանես, եւ բազում աւուրս ծախես՝ մատչել եւ աղաչել: Եւ եթէ միանգամ եւ երկիցս եւ բազում անգամ մերժիցէ ցասուցեալն, չքանգիտես. այլ եւս առաւել ի կասկածանս մտեալ՝ յաճախես զպաղատանսն: Եւ ի ցառման ամենեցունցն Աս-

χασοίμεθα, καὶ ἀναπίπτομεν, καὶ τρυφῶμεν, καὶ μεθύομεν, καὶ τὰ κατὰ συνήθειαν πάντα πράττομεν. Καὶ πότε αὐτὸν δυνησόμεθα ἵλεον ποιῆσαι: πῶς δὲ οὐκ αὐτῷ τούτῳ μειζόνως παροξυνοῦμεν; Τοῦ γὰρ ἁμαρτάνειν, τὸ μηδὲ ἄλγεῖν ἁμαρτάνοντας, μᾶλλον ἀγανακτεῖν αὐτὸν ποιεῖ καὶ ὀργίζεσθαι.

Διόπερ εἰς αὐτὴν λοιπὸν ἄξιον καταδύναι τὴν γῆν, καὶ μηδὲ τὸν ἥλιον ὄραν τοῦτον, μηδὲ ἀναπνεῖν ὅλως, ὅτι οὕτως εὐκατάλλακτον δεσπότην ἔχοντες, παροξυνόμετε αὐτὸν, καὶ παροξύνοντες οὐδὲ μετανοοῦμεν· καίτοιγε αὐτὸς, οὐδὲ ὅταν ὀρχίζηται μισῶν καὶ ἀποστρεφόμενος ἡμᾶς τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἵνα καὶ οὕτως ἡμᾶς ἐπισπάσῃται πρὸς ἑαυτόν. Εἰ γὰρ ὑβρίζομενος διηνεκῶς εὐηργέτει, μᾶλλον ἂν καταφρόνησας. Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ἀποστρέφεται πρὸς ὀλίγον· ἵνα διαπαντός σε ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ.

Θαυρῶσμεν τοίνυν αὐτοῦ τῇ φιλανθρωπία, καὶ μετάνοιαν ἐπιδειξώμεθα μεμερμηγμένην, πρὶν ἢ τὴν ἡμέραν ἐπιστῆναι τὴν οὐκ ἐῷσαν ἡμᾶς κερθᾶναι ἐκ τούτου. Νῦν μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πᾶν κεῖται· τότε δὲ ὁ δικαίων μόνος τῆς ψήφου γίνεται κύριος. Προφθάσωμεν τοίνυν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἑξομολογήσει, κλαύσωμεν, θρηνησωμεν. Ἄν γὰρ δυνηθῶμεν παρακαλέσαι τὸν δικαστὴν πρὸ τῆς κυρίας ἀφεῖναι ἡμῖν τὰ ἁμαρτήματα, οὐδὲ εἰσόδου χρεῖα λοιπόν. Ὡςπερ οὖν εἰ μὴ τοῦτο γένηται, δημοσίᾳ τῆς οἰκουμένης παρουσίας, ἕκαστος ἡμῶν εἰσαχθήσεται καὶ οὐδεμία ἡμῖν ἔσται λοιπὸν συγγνώμης ἐλπίς. Οὐ-

տուժոյ՝ յօրանչեմք եւ ծուլամք, փափկա-
նամք եւ արբենամք, եւ ըստ սովորութեանն
զամենայն գործա գործեմք: Եւ երբ կարիցեմք
ածել զնա ի հաշտութիւն. եւ զիսորդ ոչ
նովին իրօք առաւել ցառուցանեմք զնա: Քան
զմեզանչելն՝ չարտմիշ մեղուցելոցն առաւել
ածե զնա ի ցատումն:

Ասան որոյ եւ ընդ փապարս իսկ երկրի
պարս էր մտանել եւ շտեմանել զարեւ, եւ
մի ոգի առնուլ ամենեւին, զի պնպէս դիւրին
առ հաշտել տէր ունիմք, եւ ցառուցանեմք,
եւ ի ցառուցանելն չղղնանամք: Թեպէտ եւ
նա եւ ոչ յորժամ բարկանայ՝ առ ատել
ինչ առնիցէ զայն, այդ զի գէթ պնպէս
ածիցէ զիւրեւ: Եթէ միշտ թշնամանեալ՝ եւ
հանապազ բարի առնէր, եւս քան զեւս ար-
համարհէիր. արդ զի մի պնպէս ինչ լինի-
ցի, դարձուցանէ զերեսս առ սակաւ մի ժա-
մանակ, զի հանապազորդ ունիցի զքեզ
ընդ իւր:

Քաջալերեցուք պսուհետեւ մարդասի-
բութեամբն նորա, եւ ցուցցուք ապաշխա-
րութիւն, որ զպնմօրէ որդալոցն է ի վե-
րայ՝ հոգսցե, եւ շտպցե թոյլ շահել ինչ
մեզ աստի: Քանզի պժմ ամենայն ինչ ցմեզ
ապաստան է, իսկ յայնժամ՝ որ դատին
միայն լինի տէր զվճիռն տալոյ: Անխեւ-
ցուք պսուհետեւ յառաջ քան զերեսսն
նորա՝ խոստովանութեամբ, լացցուք եւ ա-
պաշխարեսցուք: Զի թէ կարասցուք աղաչել
զդատաւորն՝ նախ քան զահագին օրն որ տի-
րիցէ, թողուլ մեզ զմեղսն, ապա եւ մտա-
նելոյ իսկ յատեան պնուհետեւ պէտք ինչ
ոչ լինիցին: Որպէս զի թէ պն շլինիցի,
հրապարակաւ իսկ առաջի ամենայն տիեզե-
րաց լսիցէ, եւ պնուհետեւ ոչ եւս լինիցի
մեզ ակնկալութիւն ներելոյ: Քանզի չեք որ

δεις γὰρ τῶν ἐνταῦθα, μὴ διαλυσάμενος τὰ ἁμαρτήματα, ἀπελθὼν ἐκεῖ θυνήσεται τὰς ἐπὶ τούτοις εὐθύνας διαφυγεῖν. Ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῶν δεσμωτηρίων τούτων μετὰ τῶν ἀλύσεων προσάγονται εἰς τὸ δικαστήριον· οὕτω καὶ αἱ ψυχαὶ πᾶσαι, ὅταν ἐντεῦθεν ἀπέλθωσι, τὰς ποικίλας περικείμενοι σειρὰς τῶν ἁμαρτημάτων, ἐπὶ τὸ βῆμα ἄγονται τὸ φοβερόν. Καὶ γὰρ δεσμωτηρίου οὐδὲν ἄμεινον ὁ παρὼν βίος διάκειται. Ἀλλ' ὥσπερ εἰς τὰ οἶκημα εἰσελθόντες ἐκείνο, πάντας ὁρῶμεν ἀλύσεις περικειμένους· οὕτω καὶ νῦν, ἂν τῆς φαντασίας τῆς ἔξωθεν ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες, εἰς τὸν ἐκάστου βίον εἰσέλθωμεν, τὴν ἐκάστου ψυχὴν ὁψόμεθα σιδήρου χαλεπώτερα δεσμὰ περικειμένην· καὶ μάλιστα ἂν εἰς τὰς τῶν πλουτούντων εἰσέλθῃς ψυχάς. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλείονα ὡς περιβεβλημένοι, τοσούτῳ μᾶλλον εἰσι δεδεμένοι. Ὡσπερ οὖν τὸν δεσμώτην, ἐπειδὴν ἰδῆς καὶ ἐπὶ τοῦ νώτου, καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν, πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν σεσιδηρωμένον, διὰ τοῦτο μάλιστα ταλανίζεις· οὕτω καὶ τὸν πλούσιον, ὅταν θεάσῃ μυρία περιβεβλημένον πράγματα, μὴ διὰ ταῦτα πλούσιον, ἀλλὰ δι' αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα ἄθλιον εἶναι νόμιζε.

Μετὰ γὰρ τῶν δεσμῶν τούτων, καὶ δεσμοφύλακα ἔχει χαλεπὸν, τὸν πονηρὸν ἔρωτα τῶν χρημάτων· ὃς οὐκ ἀφήσιν ὑπερβῆναι τοῦτο τὸ δεσμωτήριον, ἀλλὰ μυρίας αὐτῷ κατασκευάζει πέδας καὶ φυλακάς, καὶ θύρας, καὶ μοχλοὺς, καὶ εἰς τὴν ἐνδοτέραν αὐτὸν ἐμβαλὼν φυλακὴν, πείθει καὶ ἡδυσθαι τοῖς δεσμοῖς τούτοις· ἵνα μὴδὲ ἐλπίδα τινὰ ἀπαλλαγῆς εὖρη τῶν ἐπικειμένων κα-

որ աստ չջրեաց զմեղսն, երթեալ անդր նոքիմք կարիցէ ի պատժոցն ապրել: Այլ զոր օրինակ յաստէն բանտիցս՝ յետ շղթայից յատեանն երթան, նոյնպէս եւ ամենայն օգիք յորժամ աստէն երթիցեն պէսպէս շղթայիւք մեղացն վարակեալք, յահագին աւտեանն հասանեն: Քանզի չեն ընդհատ ինչ ի բանտէ՝ աստի կեանքս: Այլ որպէս յորժամ յայն տուն երթայցեմք, զամենեւեան շղթայիւք կապեալ տեսանեմք, նոյնպէս եւ այժմ՝ եթէ զարտաքին պաճուճանսն յանձանց մեռեացուք, յիւրաքանչիւր կեանսն մտեալ՝ զանցս իւրոյ ոգւոյս տեսցուք եւս անհնարին քան ի կապանս երկաթոյ կապեալ. եւ մանաւանդ՝ թէ ի մեծատանցն յոգիս մտանիցես: Զի որչափ աւելին պաճուճեալ են, նոյնպէս ի սաստիկ կապանս կապեալք: Որպէս յորժամ կալանաւորին տեսանիցես ի մէջ եւ յոտս եւ ի ձեռս՝ երկաթս, եւ վասն այնորիկ առաւել արգահատես. նոյնպէս եւ զմեծատունն յորժամ բազում իրօք պաճուճեալս տեսանիցես, մի վասն այնորիկ մեծատուն, այլ վասն նորին իսկ հէք համարիջիր:

Եւ հանդերձ կապանօքն՝ եւ բանտապետ եւս անհնարին ունի զչար ցանկութիւնն ընչիցն. որ չտայ ելանել յայնմ բանտէ, այլ բազում շղթայս եւ պահապանս եւ դրուսս եւ նիգս կազմէ նմա. եւ ի ներքին բանտն ստիպէ արկանել, եւ ախորժել զկապանսն, զի մի եւ յոյսն զերծանելոյ գտանիցէ՝ ի չա-

κῶν. Κἂν ἀποκαλύψῃς τῷ λογισμῷ τὴν ψυχὴν
ἐκείνου, οὐ δεδεμένην μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐχμῶ-
σαν καὶ ῥυπῶσαν καὶ φθειρῶν γέμουσαν ὄψαι.
Οὐδὲν γὰρ ἐκείνων ἀμείνους αἱ τῆς τρυφῆς
ἦδοναι, ἀλλὰ καὶ βδελυρώτεραι, καὶ μᾶλ-
λον τὸ σῶμα αὐτῶν λυκαίνονται μετὰ καὶ
τῆς ψυχῆς, καὶ τούτῳ καὶ κείνῃ μυρίας ἐπι-
φέρουσι νοσημάτων πληγὰς.

Διὰ δὴ ταῦτα πάντα τὸν λυτρωτὴν τῶν
ψυχῶν τῶν ἡμετέρων παρακαλέσωμεν, ἵνα
καὶ τὰ δεσμὰ διαρρήξῃ, καὶ τὸν χαλεπὸν
ἡμῶν τοῦτον ἀποστήσῃ φύλακα, καὶ τοῦ
φορτίου τῶν σιδηρῶν ἐκείνων ἀλύσεων ἀπαλ-
λάξας, πτεροῦ κυφότερον ἡμῖν ποιήσῃ τὸ φρό-
νημα. Παρακαλοῦντες δὲ αὐτὸν, καὶ τὰ παρ'
ἐαυτῶν εἰσενέγκωμεν, σπουδὴν καὶ γνώμην
καὶ προθυμίαν ἀγαθήν. Οὗτοι γὰρ δυνη-
σόμεθα καὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ τῶν κατεχόν-
των ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι κακῶν, καὶ μαθεῖν
ἐν οἷς ἡμεν τὸ πρότερον, καὶ τῆς προση-
κούσης ἀντιλαβέσθαι ἐλευθερίας, ἥς γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλαν-
θρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων, ἀμήν.

րեացն եկելոց հասելոց : Եւ եթէ մերկա-
նայցես մութ զոգի այնպիսւոյն , ոչ միայն
կապեալ , այլ եւ ազտեղեալ եւ երթեացեալ
եւ որջլալից տեսանիցես : Զի չեն ինչ քան
զայս լաւագոյնք՝ փափկութեանն ցանկու-
թիւնք , այլ եւս գարշելիք : Մանաւանդ զի
զմարմինն եւս նոցա հանդերձ ոգւովք ա-
պականեն , եւ ի սորա եւ ի նորա վերայ
բազում աղքեւրս ախտից ածեն :

Ասան այսր ամենայնի զփրկիչ ոգւոցն մե-
րոց աղաչեսցուք , զի եւ զկապանն խղեսցէ , եւ
զդժնգակ պահապանն մերժիցէ , եւ ի ծան-
րութենէ երկաթոյն զերծուցէ , եւ քան զթեւ
թեթեւագոյն արազցէ զմիտս մեր . զնա ա-
ղաչել , եւ յանձանց նպաստ զփոյթն լինել
եւ զկամս եւ զբարւոյք յօժարութիւնն : Զի
այնպէս կարող լիցուք եւ ի սակաւ ժամա-
նակի ի չարեացն՝ յորս ըմբռնեցաք՝ ապրել ,
եւ ուսանել թէ յորպիսի իրաւաք յաւա-
ջագոյն , եւ զգիպող ազատութենէն բուռն
հարկանել . որում լիցի ամենեցուն մեզ
հասանել շնորհօքն եւ մարդասիրութեամբ
տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի . ընդ որում
հօր միանգամայն եւ հոգւոյն սրբոյ փառք
յաւիտեանս . ամէն :

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ι Ε'.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτούς.

ΟΡΑ τὸ ἀφιλότιμον καὶ ἀκόμπαστον· οὐ γὰρ περιῆγεν αὐτοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅτε μὲν θεραπεῦσαι ἔδει, αὐτὸς περιῆει πανταχοῦ, καὶ πόλεις καὶ χώρας ἐπισκοπούμενος· ὅτε δὲ πολὺς ὄχλος γέγονεν, ἐν ἐνὶ καθέζεται χωρίῳ. Καὶ οὐκ ἐν πόλει καὶ ἀγορᾷ μέσῃ, ἀλλ' ἐν ὄρει καὶ ἐρημίᾳ, παιδεύων ἡμᾶς μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, καὶ τῶν ἐν μέσῳ θορύβων ἀπαλλάττεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν φιλοσοφεῖν δέῃ, καὶ περὶ ἀναγκαιῶν διαλέγεσθαι πραγμάτων.

Ἀναβάντος δὲ αὐτοῦ καὶ καθίσαντος, προσῆλθον οἱ μαθηταί. Εἶδες αὐτῶν τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀρετῆς, καὶ πῶς ἀθρόον βελτίους ἐγένοντο; Οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν θαυμάτων ἦσαν θεαταί· οὗτοι δὲ καὶ ἀκούσαι τι λοιπὸν ἐπεθύμουν μέγα καὶ ὑψηλόν. Ὅπερ οὖν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐνέβαλε, καὶ τῶν λόγων ἄρξασθαι τούτων ἐποίησεν. Οὐδὲ γὰρ σώματα ἔθεράπευε μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς διώρθου, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς τούτων ἐπιμελείας ἐπὶ τὴν ἐκείνων μετέβαινεν ἐπιμέλειαν, ποικίλων τε ὁμοῦ τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀναμεγνύς τῇ τῶν λόγων διδασκαλίᾳ τὴν ἀπὸ τῶν

Ճ Ե Ռ ԺԵ.

Իբրեւ ետես Յիսուս զժողովսն, եւ ի լեառնն. եւ իբրեւ նստաւն, մատեան առ նա աշակերտքն իւր: Եւ քաց զքերան իւր, եւ ուսուցանէր զնոսա:

Տես զանմեծարդուութիւնն եւ զանպարծուութիւն. զի ոչ եթէ ընդ իւր շրջեցուցանէր զնոսա, այլ յորժամ պարտէր զնոսա բժշկել՝ ինքնին շրջէր ընդ ամենայն տեղիս, եւ քաղաքաց եւ գաւառաց լինէր տեսուչ. իսկ յորժամ բազում ժողովք ժողովէին, ի միում տեղւոջ նստէր: Եւ զայն ոչ ի քաղաքի եւ ոչ ի հրապարակաց միջի, այլ ի լերին եւ յանապատի, առ ի զմեզ խրատելոյ, զի մի ի ցոյց ինչ եւ յաչս մարդկան գործիցեմք. եւ զի ի միջոյ ամբոխից զերծանել մարտիցեմք. մանաւանդ յորժամ զգաստանալ պարտ եւ պատշաճ իցէ, եւ ճարտարաբանել, եւ վասն կարեւոր իրաց խօսել:

Իբրեւ եւ, ասէ, եւ նստաւ ի լերինն, մատեան առ նա աշակերտքն: Տեսանէս զաճառմն առաքինութեանն, զիարդ յանկարծակի վաղվաղակի եղեն ազնուադոյնք: Զի բազումք զնշանսն եկեալ տեսանէին, բայց նոքա եւ լսել ինչ մեծ եւ բարձրագոյն ցանկային: Որ եւ ի վարդապետութիւնն իսկ զնա լինէր պատճառք ամելոյ, եւ բանիցս այսոցիկ սկիզբն առնելոյ: Քանզի ոչ եթէ զմարմինսն եւեթ բժշկէր, այլ եւ զոգիտն կարգէր յուղղութիւնս. եւ դարձեալ յոգւոցն խնամոց միւսանգամ ի մարմնոցն դարմանս փոփոխէր. պէսպէս իմն եւ ազգի ազգի շահս ի բանիցն վարդապետութենէ խառնեալ ընդ հանգէս արդեանցն ցուցանէր.

ἔργων ἐπίδειξιν, καὶ τὰ ἀναίσιχυντα τῶν αἵρετικῶν ἐμφράττων στόματα, δι' ὧν ἑκατέρας οὐσίας ἐκῆδετο· δεικνὺς ὅτι ὁλοκλήρου τοῦ ζώου αὐτός ἐστι δημιουργός. Δι' ὃ καὶ πολλῆς ἑκατέρα τῇ φύσει μετεδίδου προνοίας, νῦν μὲν ἐκείνην, τῶν δὲ ταύτην διορθούμενος· ὃ δὴ καὶ τότε ἐποίει.

Ἀνοίξας γάρ, φησι, τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδαξεν αὐτούς. Καὶ τίνας ἔτεκεν πρόσκειται τὸ, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ; Ἴνα μάθῃς ὅτι καὶ σιγῶν ἐπαίδευεν, οὐχὶ φθεγγόμενος μόνον, ἀλλὰ νῦν μὲν τὸ στόμα ἀνοίγων, νῦν δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἀφιεῖς φωνήν. Ὅταν δὲ ἀκούσης ὅτι ἐδίδασκεν αὐτούς, μὴ τοῖς μαθηταῖς αὐτὸν νόμιζε διαλέγεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων ἅπασιν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ πλῆθος δημῶδες ἦν, ἔτι δὲ καὶ τῶν χαμαὶ ἐρπομένων, τῶν μαθητῶν τὸν χορὸν ὑποστησάμενος πρὸς ἐκείνους ποιεῖται τοὺς λόγους, ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς διαλέξει καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν τοῖς σφόδρα ἀποδέουσι τῶν λεγομένων ἀνεπαχθῇ γίνεσθαι παρασκευάζων τῆς φιλοσοφίας τὴν διδασκαλίαν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Λουκᾶς αἰνεττός ἐλεγεν, ὅτι τὸν λόγον ἀπέστρεψε πρὸς αὐτούς. Καὶ ὁ Ματθαῖος δὲ αὐτὸ τοῦτο δηλῶν ἔγραφεν, ὅτι προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐδίδασκεν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ προσέχειν ἔμελλον προθυμότερον, ἢ εἰ πρὸς ἅπαντας ἀπετίνατο αὐτόν.

Πόθεν οὖν ἄρχεται, καὶ ποῖα θεμέλια τίθῃσι τῆς καινῆς πολιτείας ἡμῖν; Ἀκούσωμεν μετὰ ἀκριβείας τῶν λεγομένων· εἵρηται μὲν γὰρ πρὸς ἐκείνους, ἐγράφη δὲ καὶ δια τοὺς μετὰ ταῦτα ἅπαντας. Διὰ δὲ τοῦτο

եւ զանամօթ հերձուածողացն բերանոն կարկեցուցանէր, որովք յերկոսին բնութիւնսն միանգամայն ցուցանէր դարմանս, զի յայտարասցէ՝ թէ ամենեւին իսկ ողջոյն կենդանւոյն ինքն է արարիչ: Ասան որոյ բազում իսկ դարմանոց արժանի առնէ զերկոսին բնութիւնսն, մերթ զնա՝ եւ մերթ զսա ածէ յուղլութիւնս. որպէս եւ յայնժամ իսկ առնէր:

Եբաց, ասէ, Յիսուս՝ զբերան իւր, եւ ուսուցանէր զնոսա: Եւ ընդէր կայցէ առ ընթերակաց՝ Եբաց նա զբերան իւր: Այդ զի ուսանիցիս, թէ եւ մինչ լուռն կայր՝ խրատէր, եւ ոչ յորժամ խօսէր. այդ մերթ բանալով զբերան եւ մերթ ի գործօցն արձակէր զբարբառս: Իսկ յորժամ լուիցեն, եթէ ուսուցանէր զնոսա, մի կարծիցես եթէ ընդ աշակերտսն եւեթ խօսէր, այդ նորօք ընդ ամենեւեան: Եւ քանզի բազումք գեռ տըխմար էին, եւ երկրանախանձք եւ գետնաքարչք, վասն այնորիկ զգունդ աշակերտացն զիւրեւ ածեալ՝ առ նոսա կարգէ զբանսն: Չի յորժամ ընդ նոսա խօսիցի, եւ այլոցն եւս ամենեցունց՝ որ կարի կարօտ իցեն ճառելոցն, անտաղտուկ կահիցէ զիմաստութեան վարդապետութիւնն: Չոր եւ Ղուկաս ակնարկեալ ճառէ, թէ Առ աշակերտսն շրջեաց զբանն: Եւ Մատթէոս զսոյն յայտարարեալ գրէ, թէ Մատեան տա նա աշակերտքն. եւ Չնոսա ուսուցանէր: Չի այնպէս եւ այլքն յօժարագոյնք լինիցին, քան թէ առ ամենեւեան ձգեալ էր զբանն:

Եւ արդ ուստի՞ սկսանիցի, կամ զոր գնիցէ հիմն նորոց առաքինութեանցս մերոց: Լուիցուք հաւաստեալ. զի առ նոսա ճառեցաւ, եւ առ ամենեւեան՝ որք յետ նոցա լինելոց էին՝ նորօք գրեցաւ: Ասան այնորիկ

προσέχει μὲν τοῖς μαθηταῖς δημηγορῶν· οὐκ εἰς ἐκείνους δὲ περιίστησι τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀδιορίστως προάγει τοὺς μακαρισμοὺς ἅπαντας. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, μακάριοι ἐστε ὑμεῖς ἐὰν πτωχοὶ γένησθε, ἀλλὰ μακάριοι οἱ πτωχοί. Καίτοι καὶ εἰ εἰς ἐκείνους εἰρήκει, κοινὰ τὰ τῆς συμβουλῆς ἔμελλε γίνεσθαι. Καὶ γὰρ ὅταν λέγῃ· ἰδοὺ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, οὐ πρὸς ἐκείνους διαλέγεται μόνους, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων πρὸς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Καὶ ὅταν αὐτοὺς μακαρίξῃ διωκομένους καὶ ἐλαυνομένους καὶ τὰ ἀνῆκεστα πάσχοντας, οὐκ ἐκείνοις μόνον· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τὰ αὐτὰ κατορθοῦσι πλέκει τὸν στέφανον. Πλὴν ἀλλ' ἵνα καὶ σαφέστερον τοῦτο γένηται, καὶ μάθῃς ὅτι πρὸς σὲ ἔχει κοινωνίαν πολλὴν τὰ λεγόμενα, καὶ πρὸς τὴν φύσιν δὲ ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην, εἴ τις βούλοιτο προσέχειν, ἀκουσον πῶς τῶν θαυμαστῶν τούτων ἄρχεται λόγων.

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Τί ἐστὶν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι; οἱ ταπεινοὶ καὶ συντετριμμένοι τὴν καρδίαν. Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καὶ τὴν προαίρεσιν εἰρήκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἰσι πολλοὶ ταπεινοὶ σὺχ' ἐκόντες, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης βιαζόμενοι, ἀφείς ἐκείνους· οὐδὲ γὰρ ἂν εἶη τοῦτο ἐγκώμιον· τοὺς ἀπὸ προαιρέσεως ἑαυτοὺς ταπεινοῦντας καὶ καταστέλλοντας μακαρίζει πρώτους. Καὶ τίνας ἔνεκεν οὐκ εἶπεν, οἱ ταπεινοί, ἀλλ' οἱ πτωχοί; ὅτι τοῦτο ἐκείνου πλέον. Τοὺς γὰρ κατεπτηχότας ἐνταῦθα φησι καὶ τρέμοντας τοῦ

իսկ յաշակերտան հայեցեալ՝ առ ամենայն աշխարհս բարբառի . զի ոչ ի նոսա միայն հաստատե զասացեալսն , այլ խառն ի խուռն առ ամենեւեան ճառէ զերանսւթիւնսն , քանզի ոչ ասաց , թէ երանի իցէ ձեզ՝ եթէ աղքատանայցէք , այլ թէ Երանի է աղքատաց : Զի թէպէտ եւ զնոցանէ ասացեալ էր , սակայն հասարակաց խրատ լինելոց էր : Քանզի եւ յորժամ ասիցէ՝ թէ Ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրսն մինչեւ ի կատարած աշխարհի , ոչ առ նոսա միայն ճառէ , այլ նորօր առ ամենայն տիեզերս : Եւ յորժամ զնոսա երանիցէ՝ հալածեալս եւ խուճապեալս եւ զանպատշաճ շարչարանս շարչարեալս , ոչ նոցա միայն , այլ եւ այլոց ամենեցունց՝ որ յետ այնր ամենայնի ցուցանիցեն սւղղութիւնս , բոլորէ պսակ : Բայց սակայն զի յայտնագոյն եւս նոյն լինիցի , եւ սւռանիցիս թէ եւ գու հաղորդութիւն ունիցիս ընդ ասացեալսն , եւ ամենայն իսկ մարդկեղէն ընդութիւն՝ թէ կամիցի անսալ , լուր զիւրդ սքանչելի բանիցս պսոցիկ առնէ սկիզբն : Երանի իցէ աղքատաց հոգւով , զի նոցա է աղքատութիւն երկնից : Եւ զի՞նչ իցէ ասել աղքատս հոգւով . այլ զխոնարհս եւ զքեկեալս սրտիւք : Զի հոգի աստ՝ զշունչն եւ զկամսն ասէ : Քանզի են բազում խոնարհք , եւ ոչ կամաւ , այլ ակամայ եւ ի բռնութենէ բռնազըօսիկ ինչ իրաց . թողեալ զայնպիսիսն , քանզի ոչ եթէ նոցա ինչ իցէ գովեստ եւ յարգանք , այլ պնոցիկ՝ որք կամօք զանձինս խոնարհեցուցանիցեն եւ ցածուցանիցեն , զայնպիսիսն նախ երանէ : Եւ ընդէ՞ր ոչ ասաց՝ եթէ խոնարհք , այլ թէ աղքատք . զի այս քան զայն յոլովագոյն էր : Եւ աղքատս աստ զայնոսիկ կոչէ , դք յԱռ-

θεοῦ τὰ ἐπιτάγματα, οὓς καὶ διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου σφόδρα ἀποδεχόμενος ὁ θεὸς ἔλεγεν· ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;

Καὶ γὰρ πολλοὶ τῆς ταπεινοφροσύνης οἱ τρόποι· καὶ ὁ μὲν ἐστὶ ταπεινὸς συμμέτρως, ὁ δὲ μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάσης. Ταύτην καὶ ὁ μακάριος προφήτης ἐπαινεῖ τὴν ταπεινοφροσύνην, οὐ τὴν ἀπλῶς κατεσταλμένην ἡμῖν διανοίαν ὑπογράφων, ἀλλὰ τὴν σφόδρα συντεθραυσμένην, δι' ὧν φησι· θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. Καὶ οἱ παῖδες δὲ οἱ τρεῖς ταύτην ἀντὶ θυσίας μεγάλης προσάγουσι τῷ θεῷ, λέγοντες· ἀλλ' ἐν ψυχῇ συντετριμμένη καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθεῖμεν. Ταύτην καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζει νῦν. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν καὶ τὴν οἰκουμένην λυμαινόμενα ἄπασαν ἐξ ἀπονοίας εἰσῆλθεν· ὃ τε γὰρ διάβολος οὐκ ὦν πρὸ τούτου τοιοῦτος, οὕτω διάβολος γέγονεν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· ἵνα μὴ τυφωθεῖς, εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. Ὁ τε πρῶτος ἄνθρωπος ταύταις παρὰ τοῦ διαβόλου φυσηθεῖς ταῖς ἐλπίσιν, ἐξετραχηλίσθη καὶ θνητὸς ἐγένετο· προσδοκήσας γὰρ ἔσεσθαι θεός, καὶ ὅπερ εἶχεν ἀπώλεσεν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ θεὸς ὀνειδίζων αὐτῷ καὶ τὴν ἄνοιαν αὐτοῦ κωμῶδῶν ἔλεγεν· ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν. Καὶ ἕκαστος δὲ τῶν μετὰ ταῦτα ἐντεῦθεν εἰς ἀσέβειαν ἐξώκειλεν, ἰσοθείαν φαντασθεῖς.

տուածոյ հրամանացն երկնչիցին . զորս եւ Եսայեաւ մարգարէիւ միտագոյնս ընկալեալ Աստուծոյ՝ ասէր , եթէ Յո՞հայեցայց , այլ ի խոնարհն եւ ի հեզն եւ ի հանգարտն , եւ որ դողայն յիմաց բանից :

Եւ քանզի բազում օրինակք են խոնարհութեան . եւ ոմն չափով զք խոնարհ իցէ , եւ ոմն ամենայն առաքինութեամբ : Զայս խոնարհութիւն եւ մարգարէն յարգեալ գովէ . եւ ոչ զվայրասպար ինչ ցածութիւն մտացն հաստատուն համարի , այլ զյոլովագոյն բեկումն արտին . որովք ասէր իսկ , եթէ Պատարագ Աստուծոյ հոգի բեկեալ է . եւ զտիրտ բեկեալ եւ զխոնարհ Աստուած ոչ արհամարհէ : Եւ երեք մանկունքն զսոյն փոխանակ ընդ մեծի պատարագի մատուցեալ Աստուծոյ ի հնոցին՝ ասէին . Այլ յանձինս բեկեալս եւ յոգիս խոնարհութեան ընդունելի լիցուք : Զսոյն եւ Քրիստոս երանէ այժմ : Քանզի յանախութիւնք չարեացն՝ որ զհամօրէն աշխարհ ապականեցին , յամապարհալանութենէ մտին , յորժամ բանսարկուն՝ որ յառաջ քան զայն շէր այնպիսի , եւ յետոյ լինէր նովին բանսարկու : Զոր եւ Պաւլոսի յայտ արարեալ ասէր . Զի՛ մի , ասէ , հպարտանայցէ , եւ ի դատաստանս անկանիցի սատանայի : Քանզի եւ առաջին մարդն ուռուցեալ սնոտի յուսովք թշնամւոյն , ամբարտաւանեալ՝ լինէր մահկանացու . կարծէր լինել Աստուած , եւ զոր սանէր՝ եւ զայն եւս կորոյս : Զորոյ եւ Աստուծոյ դարովեալ զանմտութիւնն՝ ասէր հեզնեւով , թէ Ահաւասիկ Ագամ եղեւ իբրեւ զմի ի մէնջ : Եւ իւրաքանչիւր զք՝ որք յետ տխրիկ յամապարտութիւն մտաբերէին կործանել , լինել զուգական Աստուծոյ աննչային :

Ἐπεὶ οὖν αὕτη ἡ ἀκρόπολις τῶν κακῶν ἦν, καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς πονηρίας ἀπάσης, τῷ νοσήματι τὸ κατάλληλον κατασκευάζων φάρμακον, ὥσπερ θεμέλιον ἰσχυρόν τινα καὶ ἀσφαλῆ τοῦτον πρῶτον κατεβάλετο τὸν νόμον. Ταύτης γὰρ ὑποκειμένης μετὰ ἀσφαλείας ἅπαντα τὰ ἄλλα ἐπιτίθησιν ὁ οἰκοδομῶν. Ταύτης δὲ ἀνηρημένης, καὶ μέχρι τῶν οὐρανῶν φθίασῃ πολιτευόμενος, ἅπαντα ὑποσύρεται ῥαδίως, καὶ εἰς χαλεπὸν καταστρέφει τέλος. Καὶ νηστείαν, καὶ εὐχήν, καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ σωφροσύνην, καὶ ἀλλοτιοῦν συνάγης ἀγαθὸν, ταπεινοφροσύνης χωρὶς διαρρέει καὶ ἀπόλλυται ἅπαντα. Ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ Φαρισαίου γέγονε· καὶ γὰρ μετὰ τὸ φθίαι εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν, πάντα ἀπολέσας κατέβη· ἐπειδὴ τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν οὐκ εἶχεν. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀπὸνία πηγὴ κακίας ἀπάσης ἐστίν, οὕτως ἡ ταπεινοφροσύνη φιλοσοφίας ἀπάσης ἀρχή. Διὸ καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται πρόρριζον ἀνασπῶν τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τῆς τῶν ἀκουόντων ψυχῆς.

Καὶ τί τοῦτο πρὸς τοὺς μαθητάς φησι, τοὺς πάντοθεν ὄντας ταπεινοὺς; οὐδὲ γὰρ εἶχον ἀφορμὴν ἀπονοίας τινά, ἀλιεῖς ὄντες καὶ πένητες, καὶ ἄσημοι, καὶ ἰδιῶται. Εἰ καὶ μὴ πρὸς τοὺς μαθητάς ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς γε τοὺς παρόντας τότε, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα μέλλοντας αὐτοὺς ὑποδέχσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταῦτα αὐτῶν καταφρο-

Եւ քանզի այս է սկիզբն եւ արմատ եւ րդիումն ամենայն շարեաց, վասն այնորիկ եւ ըստ իւրաքանչիւր ախտից եւ զգեղան կազմէ. զի իբրեւ զհիմն ինչ հաստատուան անշարժ նախ զայս օրէնս դնէ: Զի յորժամսս հաստատուն զգուշութեամբ ի ներքոյ կայցէ, ապա եւ զայլն ամենայն անխէթ ի վերայ դնիցէ շինողն: Իսկ եթէ սա ի միջոյ բառնայցէ, թէպէտ մինչեւ յերկինս բարձրացեալ հասանիցէ առաքինեալն, ամենայն դիւրաւ քակտի, անկանի ի խոնարհ, եւ յանդոյր վախճան կործանի: Թէպէտ եւ պահք իցեն եւ կամ աղօթք կամ ողորմութիւն կամ զգառաութիւն կամ զինչ բարիս եւ ժողովիցես, առանց խոնարհութեան՝ խարխալեալ խախտի եւ կորնչի ամենայն: Որ եւ փարիսեցւոյն իսկ գիպեցաւ. զի յեա հասանելոյն նորա ի գլուխ ամենայն հաճութեանցն, կորուսեալ զամենայն իջանէր ի յատակ շարութեանց. քանզի զմայր ամենայն բարութեան շունէր յանձին: Զի զոր օրինակ աղբււր ամենայն շարութեան՝ հպարտութիւն է, նոյնպէս եւ խոնարհութիւն՝ սկիզբն ամենայն ցածութեան: Վասն որոյ եւ անտի իսկ սկիզբն առնէ, արմատաբին խլեալ զամբարտաւանութիւնս ի մտաց լսողացն:

Եւ առ աշակերտսն, ասեն, զի՞նչ ի դէպ էր այս. զի ամենեւին իսկ զգածեալք խոնարհութեամբ էին. քանզի եւ ոչ ունէին իսկ պատճառս ամբարտաւանութեան ինչ իրիք. զի ձկնորսք էին եւ աղքատք եւ աննշանաւորք եւ տխմարք: Այլ ոչ յաշակերտսն, այլ ի մերձաւորսն որ յայնժամ անգ էին, եւ յայնոսիկ որ յետ նոցա ընդունելոց էին, պարտիմք տեսանել զմիտս ճառելոցն. եւ զի մի այնու արհամարհիցեն

νῶσι· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τότε, ἀλλ' ὕστερον ἐμελλον δεῖσθαι τῆς ὠφελείας ταύτης, μετὰ τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης τιμὴν καὶ τὴν πρὸς θεὸν παρρησίαν. Οὐτε γὰρ πλοῦτος, οὔτε δυναστεία, οὐκ αὐτὴ ἡ βασιλεία οὕτως ἐπαῖραι ἦν ἱκανή, ὡς τὰ ἐκείνοις ὑπάρξαντα ἅπαντα.

Ἄλλως δὲ καὶ πρὸ τῶν σημείων εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ τότε ἐπαρθῆναι, τὸ πλῆθος ὁρῶντας καὶ τὸ θέατρον ἐκείνο τὸ περιεστηκὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ παθεῖν τι ἀνθρώπινον. Δι' ὅπερ αὐτῶν εὐθέως καταστέλλει τὸ φρόνημα. Καὶ οὐκ εἰσάγει ἐν τάξει παραινέσεως τὰ λεγόμενα καὶ ἐπιταγμάτων, ἀλλ' ἐν τάξει μακαρισμοῦ, ἀνεπαχθέστερον τὸν λόγον ποιῶν, καὶ πᾶσιν ἀνοιγὼν τὸ τῆς διδασκαλίας στάδιον. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' οἱ ταῦτα ποιοῦντες μακάριοι πάντες. Ὡστε καὶ δουλὸς ἦς, καὶ πτωχὸς, καὶ πέννης, καὶ ξένος, καὶ ἰδιώτης, οὐδὲν ἔστι τὸ κωλύον ἔσεσθαι σε μακάριον, ἂν τὴν ἀρετὴν ταύτην ζηλώσης.

Ἀρξάμενος τοίνυν ἐντεῦθεν ὅθεν μάλιστα ἐχρῆν, πρόβεισιν ἐφ' ἑτέραν ἐντολήν, ὑπεναντίαν δοκοῦσαν εἶναι τῇ τῆς οἰκουμένης ψήφῳ. Ἀπάντων γὰρ τοὺς χαίροντας ζηλωτοὺς εἶναι νομιζόντων, τοὺς δὲ ἐν ἀθυμίᾳ, καὶ πενίᾳ, καὶ πένθει ἀθλίους· αὐτὸς τοὺς ἀντ' ἐκείνων μακαρίζει λέγων οὕτως·

զնոսա, ասեմք. թէ առաւել եւս յաշակերտ-
սըն պատշաճ է: Թէպէտ եւ ոչ յայնժամ,
ռակայն յետոյ պիտոյ էր նոցա այնպիսի
զգուշութիւն յետ նշանացն եւ սքանչելեաց
եւ յամենայն աշխարհաց պատուելոյ եւ առ
Աստուած համարձակութիւն ունելոյ: Զի
ոչ մեծութիւն եւ ոչ հարստութիւն եւ ոչ
թագաւորութիւնն իսկ գլխովին բաւական
էր այնպէս հպարտացուցանել, որպէս զնո-
սա ժամանակին գէպ:

Եւ այլազգ եւս. զի յառաջ քան զնշան-
սըն ի գէպ էր հպարտացուցանել զնոսա
բազմամբնսիցն տեսիլ. եւ որ զվարդապե-
տուն շուրջ եկեալ մածեալ ժողովքն՝ կա-
րօղ էին ախտացուցանել զնոսա ախտ մարդ-
կեղէն: Ասան որոյ վազվաղակի իսկ կարճէ
զայնպիսի զմիտս նոցա: Եւ ոչ ի կարգի իրաւ-
տու կամ հրամանաց ճառէ, այլ յերանու-
թեանց. զի անտաղտուկ առնիցէ զբանն,
եւ ամենեցուն հորդիցէ զվարդապետութեա-
նըն ասպարէզս: Քանզի ոչ ասաց, եթէ այս
անուն եւ այս տնուն, այլ թէ ամենեքեան
ոյք առնիցեն զայն՝ երանելիք են: Որպէս զի
թէ ծառաց իցես կամ աղքատ կամ անանկ
կամ օտար կամ շինական, չիցէ ինչ արգել
քեզ լինելոյ երանելի, եթէ այսպիսի առա-
քինութեան լինիցիս նախանձաւոր:

Արդ սկսեալ անտի՝ ուստի առաւել խոր-
շել պարտ էր, յառաջագոյն մատուցեալ ի
մեւս եւս պատուիրանն, որ իբրեւ հակառակ
իմն կարծէր առ ի վճիռ համօրէն ամենայն
տիեզերաց, որք զուրախալիցան՝ երանելի
կարծեն, եւ զայնոսիկ ոյք ի տրամութեան
եւ յաղքատութեան եւ ի սուգ իցեն՝ հէքս
եւ եզկելիս. իսկ նորա աւանիկ սոցա՝ փո-
խանակ նոցա տուեալ երանի, ասէր թէ

μακάριοι οἱ πενθοῦντες, καίτοιγε πάντες αὐτοὺς ταλανίζουσι. Διὰ γάρ τοι τοῦτο προλαβὼν τὰ σημεῖα εἰργάσατο, ἵνα τοιαῦτα νομοθετῶν ἀξιόπιστος ᾗ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν οὐχ ἀπλῶς τοὺς πενθοῦντας τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ ἁμαρτημάτων τοῦτο ποιοῦντας. Ὡς τόγε ἕτερον καὶ σφόδρα ἐστὶ κεκωλυμένον, τὸ ἐπὶ τινι τῶν βιωτικῶν θρηνεῖν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλου λέγων, ὅτι ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη, θάνατον κατεργάζεται· ἡ δὲ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. Τούτους τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα μακαρίζει τοὺς οὕτω λυπουμενούς· καὶ οὐδὲ ἀπλῶς τοὺς λυπουμενούς τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐπιτάσεως. Δι' ὅπερ οὐδὲ εἶπεν, οἱ λυπούμενοι, ἀλλὰ οἱ πενθοῦντες.

Καὶ γὰρ καὶ αὕτη πάλιν ἡ ἐντολὴ πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας διδάσκαλος. Εἰ γὰρ οἱ παῖδας καὶ γυναῖκα ἢ ἄλλον τινὰ τῶν προσηκόντων ἀπελθόντα πενθοῦντες, οὐ χρημάτων, οὐ σωματίων ἐρῶσι κατ' ἐκείνον τῆς ὁδύνης τὸν καιρὸν, οὐ δόξης ἐφίενται, οὐχ ὕβρει παροξύνονται, οὐχ ὑπὸ βασιλείας ἀλίσκονται, οὐχ ὑπὸ ἄλλου πολιορκοῦνται τινος πάθους· ἀλλὰ τοῦ πένθους γινόμενοι μόνον· πολλῷ μᾶλλον οἱ τὰ ἁμαρτήματα πενθοῦντες τὰ ἑαυτῶν ὡς πενθεῖν ἄξιον, μείζονα ταύτης ἐπιδείκνυνται φιλοσοφίαν. Εἴτα, τί τὸ ἔπαθλον αὐτοῖς; ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, φησιν. Εἰπέ μοι, ποῦ παρακληθήσονται οὗτοι; καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἐπίταγμα σφόδρα ἦν φορτικὸν καὶ ἐπαχθές, ὃ μάλιστα αὐτὸ

Երանի իցէ սգաւորաց, թէպէտ եւ ամենեքեան զնոսա եղկելիս համարին: Աւան այնորիկ իսկ յառաջագոյն զնշանն արար, զի յորժամ այսպիսի օրէնս գնիցէ՝ հաւատալի լինիցի: Եւ աստ դարձեալ ոչ զվայրապար սգաւորս երանէ, այլ զայնոսիկ որք վասն մեղաց ի սուգ իցեն: Զի այլն եւս սուգ՝ որ վասն աշխարհի կենաց իցէ, յոյժ իսկ արգելեալ է: Զոր եւ Պաւղոսի յայտ արարեալ ասէր, եթէ Աշխարհիս տրտմութիւն մահ գործէ. իսկ որ ըստ Աստուծոյ տրտմութիւնն է՝ ապաշխարութիւն. ի փրկութիւն առանց զղջանալոյ: Արդ եւ ինքն իսկ աստ այնպիսեացն տայ երանի՝ որ ըստ այնմ՝ օրինակի տրտմիցին. եւ ոչ զվայրապար տրտմեալն երանէ, այլ զայնոսիկ որք յուղագոյն իցեն ի տրտմութեան: Աւան որոյ եւ չասէ իսկ թէ երանի տրտմեցելոցն, այլ թէ Երանի սգաւորացն:

Եւ սոյն իսկ այս պատուիրան բնաւին զգաստութեանն է վարդապետ: Զի եթէ ոյք վասն կնոջ կամ վասն որդւոց կամ վասն այլոց հարազատաց վախճանեց ի սուգ իցեն, ոչ ընչից եւ ոչ գեղոյ մարդոյ ցանկանան, յորչափ ժամանակս ցաւքն ի սրտին կայցեն, ոչ փառաց բաղձան, եւ ոչ ընդ թշնամանս զայրանան, եւ ոչ ի նախանձուէ ձնգին, եւ ոչ այլ իւրք ախտիւ ջերանին, բայց սգոյն միայն կան պատկառ. որչափ եւս առաւել ոյք վասն անձանց մեղաց ի սուգ իցեն՝ որպէս արժան իցէ սգալ, եւս առաւել ցուցանիցեն զգաստութիւն: Ապա եւ փոխարէնս առաքինութեանն յարէ ի նոյն. Զի նորա, ասէ, մխիթարեսցին: Եւ արդ աղէ՝ ասա, ղ՛ր մխիթարեսցին. եւ աստ իսկ եւ անդ: Քանզի հրամանն յոյժ ծանրա-

κοῦφον ἐποίει, τοῦτο ὑπέσχετο δώσειν. Ὡστε εἰ θέλεις παρακαλεῖσθαι, πένθει· καὶ μὴ νομίσης αἰνιγμα εἶναι τὸ εἰρημένον. Ὅταν γὰρ ὁ θεὸς παρακαλῇ, καὶ μυρία νιφάδες ἐπέλθωσι λυπηρῶν, πάντων ἀνώτερος ἔσῃ. Καὶ γὰρ πολλῶ μείζους αἰεὶ δίδωσι τῶν πόνων ὁ θεὸς τὰς ἀμοιβάς. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε, μακαρίους ἀποφαίνων τοὺς πενθοῦντας· οὐ κατὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. Ὅπερ οὐ τῆς τοῦ πράγματος ἀξίας, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστίν. Οἱ γὰρ πενθοῦντες πλημμελήματα πενθοῦσι· τοῖς δὲ τοιούτοις ἀρκεῖ καὶ τὸ συγκνώμης ἀπολαῦσαι καὶ ἀπολογίας τυχεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς σφόδρα ἐστὶ φιάνθρωπος, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν κολάσεων ἀναιρέσει, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ τὴν ἀντίδοσιν ἴστησιν· ἀλλὰ καὶ μακαρίους ποιεῖ, καὶ πολλῆς μεταδίδωσι παρακλήσεως. Πενθεῖν δὲ ἡμᾶς οὐχ ὑπὲρ τῶν οἰκείων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων κελύει πλημμελημάτων· οἷα τῶν ἁγίων ἦσαν αἱ ψυχαί· οἷα ἦν ἡ τοῦ Μωσέως· οἷα ἡ τοῦ Παύλου· οἷα ἡ τοῦ Δαβίδ. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πάντες ἀλλότρια πολλάκις ἐπένθησαν κακά.

Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Ποίαν γῆν; εἰπέ μοι. Τινὲς νοητὴν φασιν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Οὐδαμοῦ γὰρ εὐρίσκομεν ἐν τῇ γραφῇ γῆν νοητὴν. Ἀλλὰ τί ποτὲ ἐστὶ τὸ εἰρημένον; αἰσθητὸν τίθησιν ἑπαθλον, ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος. Εἰπὼν γάρ· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἐπήγαγεν· οὕτω γὰρ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ αὐτὸς

գոյն եւ տաղակալից էր , որ թեթեւագոյնն կարօղ է երեւեցուցանել զնա՝ զայն իմն առաւել խոտաանայր տալ : Որպէս զի թէ մի թարեւ կամօցիս , ի սուգ մտանիջիր . եւ մի համարիցիս եթէ առակ ինչ իցէ ասացեալն : Զի յորժամ Աստուած մի թարեւցէ , թէպէտ եւ բերապաատկ տրտմականացն ձիւնաբեր ի վերայ հոսիցին , քան զամենայն իսկ ի վերայ լինիցիս : Եղծ իսկ առաւել մեծամեծս քան զվաստակս տայ փոխարէնս Աստուած : Զոր եւ աստ իսկ արար . զի երանելիս ցուցանէ զսգաւորս , ոչ ըստ իրացն ինչ արժանաւորութեան , այլ ըստ իւրում մարդասիրութեանն : Զի սգաւորաց՝ որ վասն յանցանաց ի սուգ իցեն , այն իսկ շատ է՝ զի թողութեան արժանի լինիցին , եւ պաշտօտանս եւ աղերսս առաջի զնիցեն : Իսկ նա այնչափ մարդասէր է , զի ոչ գտանջանաց թողութիւն եւ ոչ զմեղաց ազատութիւն համարի բաւական ի պարգեւս , այլ երանելիս եւս առնէ , եւ բազում մի թարութեանց արժանիս : Իսկ սգալ ոչ վասն անձանց միայն մեղաց , այլ եւ վասն այլոց հրամայէ . որպէս եւ սրբոցն իսկ ոգիք էին , Մովսիսի կամ Պաւղոսի կամ Դաւթի : Զի նոքս եւ ամենեքին իսկ այնպիսիք՝ բազում անգամ վասն այլոց չարեաց ի սուգ մտանէին :

Երանի հեղոց , զի նոքա ժառանգեոցեն զերկիր : Զոր երկիր : Ռմոնք իմանալի իմն երկիր ասեն . այլ չէ այնպէս : Քանզի ոչ ուրեք գտանեմք ի գիրս , եթէ երկիր իմանալի ասիցի . այլ ըստ բանին եւ զհասուցումն երեւելի իմն գնէ : Որպէս եւ Պաւղոս ասէ ըստ հոգն , թէ Պատուեա զհայր եւ զմայր քո , եւ լինիցիս երկայնակեաց ի վերայ երկրի : Եւ ինքն իսկ տէրն ասաց

Ἐπεὶ οὖν αὕτη ἡ ἀκρόπολις τῶν κακῶν ἦν, καὶ ἡ ῥίζα καὶ ἡ πηγὴ τῆς πονηρίας ἀπάσης, τῷ νοσήματι τὸ κατάλληλον κατασκευάζων φάρμακον, ὥσπερ θεμέλιον ἰσχυρόν τινα καὶ ἀσφαλῆ τοῦτον πρῶτον κατεβάλετο τὸν νόμον. Ταύτης γὰρ ὑποκειμένης μετὰ ἀσφαλείας ἅπαντα τὰ ἄλλα ἐπιτίθουσιν ὁ οἰκοδομῶν. Ταύτης δὲ ἀνηρημένης, καὶ μέχρι τῶν οὐρανῶν φθάσῃ πολιτευόμενος, ἅπαντα ὑποσύρεται ῥαδίως, καὶ εἰς χαλεπὸν καταστρέφει τέλος. Καὶ νηστείας, καὶ εὐχὴν, καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ σωφροσύνην, καὶ ἀλλοτιοῦν συνάγης ἀγαθὸν, ταπεινοφροσύνης χωρὶς διαρρέει καὶ ἀπόλλυται ἅπαντα. Ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ Φαρισαίου γέγονε· καὶ γὰρ μετὰ τὸ φθάσαι εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν, πάντα ἀπολέσας κατέβη· ἐπειδὴ τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν οὐκ εἶχεν. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀπὴνοια πηγὴ κακίας ἀπάσης ἐστίν, οὕτως ἡ ταπεινοφροσύνη φιλοσοφίας ἀπάσης ἀρχή. Διὸ καὶ ἐντεῦθεν ἄρχεται πρόρρηξον ἀνασπῶν τὴν ἀλαζονεῖαν ἐκ τῆς τῶν ἀκουόντων ψυχῆς.

Καὶ τί τοῦτο πρὸς τοὺς μαθητάς φησι, τοὺς πάντοθεν ὄντας ταπεινοὺς; οὐδὲ γὰρ εἶχον ἀφορμὴν ἀπονοίας τινὰ, ἀλιεῖς ὄντες καὶ πένητες, καὶ ἄσημοι, καὶ ἰδιῶται. Εἰ καὶ μὴ πρὸς τοὺς μαθητάς ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς γε τοὺς παρόντας τότε, καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα μέλλοντας αὐτοὺς ὑποδέχσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταῦτα αὐτῶν καταφρο-

Եւ քանզի այս է սկիզբն եւ արմատ եւ բղխումն ամենայն չարեաց, վասն այնորիկ եւ ըստ իւրաքանչիւր ախտից եւ զգեղմն կազմէ. զի իբրեւ զհիմն ինչ հաստատաւուն անչարժ նախ զայս օրէնս դնէ: Զի յորժամ սա հաստատաւուն զգուշութեամբ ի ներքոյ կայցէ, ապա եւ զայլն ամենայն անխեթ ի վերայ դնիցէ շինօղն: Իսկ եթէ սա ի միջոյ բառնայցէ, թէպէտ մինչեւ յերկինս բարձրացեալ հասանիցէ առաքինեալն, ամենայն դիւրաւ քակտի, անկանի ի խոնարհ, եւ յանդոյր վախճան կործանի: Թէպէտ եւ պահք իցեն եւ կամ աղօթք կամ ողորմութիւն կամ զգաստութիւն կամ զինչ բարիս եւ ժողովիցես, առանց խոնարհութեան՝ խարխալեալ խախտի եւ կորնչի ամենայն: Որ եւ փարիսեցւոյն իսկ դիպեցաւ. զի յետ հասանելոյն նորա ի գլուխ ամենայն հաճութեանցն, կորուսեալ զամենայն իջանէր ի յատակ չարութեանց. քանզի զմայր ամենայն բարութեան չունէր յանձին: Զի զոր օրինակ աղբււր ամենայն չարութեան՝ հպարտութիւն է, նոյնպէս եւ խոնարհութիւն՝ սկիզբն ամենայն ցածութեան: Ասան որոյ եւ անտի իսկ սկիզբն առնէ, արմատաբին խլեալ զամբարտաւանութիւնս ի մտաց լոռղացն:

Եւ առ աշակերտսն, ասեն, զի՞նչ ի դէպ էր այս. զի ամենեւին իսկ զգածեալք խոնարհութեամբ էին. քանզի եւ ոչ ունէին իսկ պատճառս ամբարտաւանութեան ինչ իրիք. զի ձկնորսք էին եւ աղքատք եւ աննշանաւորք եւ տխմարք: Այլ ոչ յաշակերտսն, այլ ի մերձաւորսն որ յայնժամ անգ էին, եւ յայնոսիկ սր յետ նոցա ընդունելոց էին, պարտիմք անսանել զմիտս ճառելոցն. եւ զի մի այնու արհամարհիցեն

νῶσι· μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τότε, ἀλλ' ὕστερον ἔμελλον θεῖσθαι τῆς ὠφελείας ταύτης, μετὰ τὰ σημεῖα καὶ τὰ θαύματα, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης τιμὴν καὶ τὴν πρὸς θεὸν παρῴρησίαν. Οὐτε γὰρ πλοῦτος, οὐτε δυναστεία, οὐκ αὐτὴ ἡ βασιλεία οὕτως ἐπαῖραι ἦν ἱκανή, ὡς τὰ ἐκείνοις ὑπάρξαντα ἅπαντα.

Ἄλλως δὲ καὶ πρὸ τῶν σημείων εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ τότε ἐπαρθῆναι, τὸ πλῆθος ὁρῶντας καὶ τὸ θέατρον ἐκείνο τὸ περιεστηκὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ παθεῖν τε ἀνθρώπινον. Δι' ὅπερ αὐτῶν εὐθέως καταστέλλει τὸ φρόνημα. Καὶ οὐκ εἰσάγει ἐν τάξει παραινέσεως τὰ λεγόμενα καὶ ἐπιταγμάτων, ἀλλ' ἐν τάξει μακαρισμοῦ, ἀνεπαχθέστερον τὸν λόγον ποιῶν, καὶ πᾶσιν ἀνοιγὼν τὸ τῆς διδασκαλίας στάδιον. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἀλλ' οἱ ταῦτα ποιοῦντες μακάριοι πάντες. Ὡστε καὶ δούλος ἦς, καὶ πτωχὸς, καὶ πέννης, καὶ ξένος, καὶ ιδιωίτης, οὐδὲν ἔστι τὸ κωλύον ἔσεσθαι σε μακάριον, ἂν τὴν ἀρετὴν ταύτην ζηλώσης.

Ἀρξάμενος τοίνυν ἐντεῦθεν ὅθεν μάλιστα ἐχρῆν, πρόβεισιν ἐφ' ἐτέραν ἐντολὴν, ὑπεναντίαν δοκοῦσαν εἶναι τῇ τῆς οἰκουμένης ψήφῳ. Ἀπάντων γὰρ τοὺς χαίροντας ζηλωτοὺς εἶναι νομιζόντων, τοὺς δὲ ἐν ἀθυμίᾳ, καὶ πενίᾳ, καὶ πένθει ἀθλίους· αὐτὸς τούτους ἀντ' ἐκείνων μακαρίζει λέγων οὕτως·

զնոսա, ասեմք թէ առաւել եւս յաշակերտ-
սըն պատշաճ է : Թէպէտ եւ ոչ յայնժամ,
սակայն յետոյ պիտոյ էր նոցա պնակիտի
զգուշութիւն յետ նշանացն եւ սքանչելեաց
եւ յամենայն աշխարհաց պատուելոյ եւ առ
Աստուած համարձակութիւն ունելոյ : Զի
ոչ մեծութիւն եւ ոչ հարստութիւն եւ ոչ
թագաւորութիւնն իոկ գլխովին բաւական
էր այնպէս հպարտացուցանել, որպէս զնո-
սա ժամանակին գէպ :

Եւ այլազգ եւս . զի յառաջ քան զնշան-
սըն ի գէպ էր հպարտացուցանել զնոսա
բազմամբոխիցն տեսիլ . եւ որ զվարդապե-
տուն շուրջ եկեալ մածեալ ժողովքն՝ կա-
րօզ էին ախտացուցանել զնոսա ախտ մարդ-
կեղէն : Ասան որոյ վաղվադակի իսկ կարճէ
զայնպիսի զմիտս նոցա : Եւ ոչ ի կարգի իրաւ-
տու կամ հրամանաց ճառէ, սցղ յերանու-
թեանց . զի անտաղտուկ առնիցէ զբանն,
եւ ամենեցուն հորդիցէ զվարդապետութեա-
նըն ասպարէզս : Քանզի ոչ ասաց, եթէ այս
անուն եւ այս տնուն, սցղ թէ ամենեքեան
ոյք առնիցեն զայն՝ երանելիք են : Որպէս զի
թէ ծառաց իցես կամ աղքատ կամ տնանկ
կամ օտար կամ շինական, չիցէ ինչ արգել
քեզ լինելոյ երանելի, եթէ այսպիսի առա-
քինութեան լինիցիս նախանձաւոր :

Արդ սկսեալ անտի՝ ուստի առաւել խոր-
շել պարտ էր, յառաջագոյն մատուցեալ ի
մեւս եւս պատուիրանն, որ իբրեւ հակառակ
իմն կարծէր առ ի վճիռ համօրէն ամենայն
տիեզերաց, որք զուրախալիցան՝ երանելիս
կարծեն, եւ զայնոսիկ ոյք ի տրամութեան
եւ յաղքատութեան եւ ի սուգ իցեն՝ հէքս
եւ եղկելիս . իսկ նորա աւանիկ սոցա՝ փո-
խանակ նոցա տուեալ երանի, ասէր թէ

μακάριοι οἱ πενθοῦντες, καίτοιγε πάντες αὐτοὺς ταλανίζουσι. Διὰ γάρ τοι τοῦτο προλαβὼν τὰ σημεῖα εἰργάσατο, ἵνα τοιαῦτα νομοθετῶν ἀξιόπιστος ᾗ. Καὶ ἐνταῦθα δὲ πάλιν οὐχ ἀπλῶς τοὺς πενθοῦντας τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ ἁμαρτημάτων τοῦτο ποιοῦντας. Ὡς τόγε ἕτερον καὶ σφόδρα ἐστὶ κεκωλυμένον, τὸ ἐπὶ τινι τῶν βιωτικῶν θρηνεῖν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος ἐδήλου λέγων, ὅτι ἡ μὲν τοῦ κόσμου λύπη, θάνατον κατεργάζεται· ἡ δὲ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται. Τούτους τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα μακαρίζει τοὺς οὕτω λυπουμενούς· καὶ οὐδὲ ἀπλῶς τοὺς λυπουμενούς τέθεικεν, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐπιτάσεως. Δι' ὅπερ οὐδὲ εἶπεν, οἱ λυπούμενοι, ἀλλὰ οἱ πενθοῦντες.

Καὶ γὰρ καὶ αὕτη πάλιν ἡ ἐντολὴ πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας διδάσκαλος. Εἰ γὰρ οἱ παῖδας καὶ γυναῖκα ἢ ἄλλον τινὰ τῶν προσηκόντων ἀπελθόντα πενθοῦντες, οὐ χρημάτων, οὐ σωματίων ἐρῶσι κατ' ἐκείνον τῆς ὁδύνης τὸν καιρὸν, οὐ δόξης ἐφίενται, οὐχ ὕβρει παροξύνονται, οὐχ ὑπὸ βασιλείας ἀλίσκονται, οὐχ ὑπὸ ἄλλου πολιορκοῦνται τινος πάθους· ἀλλὰ τοῦ πένθους γινόμενοι μόνον· πολλῷ μᾶλλον οἱ τὰ ἁμαρτήματα πενθοῦντες τὰ ἑαυτῶν ὡς πενθεῖν ἄξιον, μείζονα ταύτης ἐπιδείξονται φιλοσοφίαν. Εἴτα, τί τὸ ἔπαθλον αὐτοῖς; ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, φησιν. Εἰπέ μοι, ποῦ παρακληθήσονται οὗτοι; καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἐπίταγμα σφόδρα ἦν φορτικὸν καὶ ἐπαχθές, ὃ μάλιστα αὐτὸ

Երանի իցէ սգաւորաց, թէպէտ եւ ամենեքեան զնոսա եղկելիս համարին: Ասան այնորիկ իսկ յառաջագոյն զնշանսն արար, զի յորժամ այսպիսի օրէնս դնիցէ՝ հաւատալի լինիցի: Եւ աստ դարձեալ ոչ զվայրապար սգաւորս երանէ, այլ զայնոսիկ որք վասն մեղաց ի սուգ իցեն: Զի այլն եւս սուգ՝ որ վասն աշխարհի կենաց իցէ, յոյժ իսկ արգելեալ է: Զոր եւ Պաւղոսի յայտ արարեալ ասէր, եթէ Աշխարհիս տրտմութիւն մահ գործէ. իսկ որքստ Աստուծոյ տրտմութիւնն է՝ ապաշխարութիւն. ի փրկութիւն առանց զղջանալոյ: Արդ եւ ինքն իսկ աստ այնպիսեացն տայ երանի՝ որ քստ այնմ՝ օրինակի տրտմիցին. եւ ոչ զվայրապար տրտմեալն երանէ, այլ զայնոսիկ որք յողովագոյն իցեն ի տրտմութեան: Ասան որոյ եւ չասէ իսկ թէ երանի տրտմեցելոցն, այլ թէ Երանի սգաւորացն:

Եւ սոյն իսկ այս պատուիրան բնաւին զգաստութեանն է վարդապետ: Զի եթէ ոյք վասն կնոջ կամ վասն որդւոց կամ վասն այլոց հարազատաց վախճանելոց ի սուգ իցեն, ոչ ընչից եւ ոչ գեղոյ մարդոյ ցանկանան, յորչափ ժամանակս ցաւքն ի սրտին կայցեն, ոչ փառաց բաղձան, եւ ոչ ընդ թշնամանս զայրանան, եւ ոչ ի նախանձուէ ձնգին, եւ ոչ այլ իւրք ախտիւ ջերանին, բայց սգոյն միայն կան պատկառ. որչափ եւս առաւել ոյք վասն անձանց մեղաց ի սուգ իցեն՝ որպէս արժան իցէ սգալ, եւս առաւել ցուցանիցեն զգաստութիւն: Ապա եւ փոխարէնս առաքինութեանն յարէ ի նոյն. Զի նորա, ասէ, մխիթարեսցին: Եւ արդ աղէ՝ ասա, ռւր մխիթարեսցին. եւ աստ իսկ եւ անդ: Քանզի հրամանն յոյժ ծանրա-

κοῦφον ἐποίησεν, τοῦτο ὑπέσχετο δώσειν. Ὡστε εἰ θέλεις παρακαλεῖσθαι, πένθει· καὶ μὴ νομίσης αἰνιγμα εἶναι τὸ εἰρημένον. Ὅταν γὰρ ὁ θεὸς παρακαλῇ, καὶ μυρία νιφάδες ἐπέλθωσι λυπηρῶν, πάντων ἀνώτερος ἔσῃ. Καὶ γὰρ πολλῶ μείζους αἰεὶ δίδωσι τῶν πόνων ὁ θεὸς τὰς ἀμοιβάς. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκε, μακαρίους ἀποφαίνων τοὺς πενθοῦντας· οὐ κατὰ τὴν τοῦ πράγματος ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν. Ὅπερ οὐ τῆς τοῦ πράγματος ἀξίας, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἐστίν. Οἱ γὰρ πενθοῦντες πλημμελήματα πενθοῦσι· τοῖς δὲ τοιούτοις ἀρκεῖ καὶ τὸ συγγνώμης ἀπολαῦσαι καὶ ἀπολογίας τυχεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς σφόδρα ἐστὶ φιλόανθρωπος, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν κολάσεων ἀναιρέσει, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῇ τὴν ἀντίδοσιν ἴσθουσιν· ἀλλὰ καὶ μακαρίους ποιεῖ, καὶ πολλῆς μεταδίδωσι παρακλήσεως. Πενθεῖν δὲ ἡμᾶς οὐχ ὑπὲρ τῶν οἰκείων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων κελύει πλημμελημάτων· οἷαι τῶν ἁγίων ἦσαν αἱ ψυχαί· οἷα ἦν ἡ τοῦ Μωσέως· οἷα ἡ τοῦ Παύλου· οἷα ἡ τοῦ Δαυίδ. Καὶ γὰρ καὶ οὗτοι πάντες ἀλλότρια πολλάκις ἐπένησαν κακά.

Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Ποίαν γῆν; εἰπέ μοι. Τινὲς νοητὴν φασιν· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο. Οὐδαμοῦ γὰρ εὐρίσκομεν ἐν τῇ γραφῇ γῆν νοητὴν. Ἀλλὰ τί ποτὲ ἐστὶ τὸ εἰρημένον; αἰσθητὸν τίθησιν ἔπαθλον, ὥσπερ καὶ ὁ Παῦλος. Εἰπὼν γάρ· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἐπήγαγεν· οὕτω γὰρ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ αὐτὸς

գոյն եւ տաղտկալից էր , որ թեթեւագոյնն կարող է երեւեցողցանել զնա՝ զայն իմն առաւել խոտտանայր տալ : Որպէս զի թե միտարեւ կամօցիս , ի սուգ մտանիջիր . եւ մի համարիցիս եթէ առակ ինչ իցէ ասացեալն : Զի յորժամ Աստուած միտարեւցէ , թեպէտ եւ բիւրապատիկ տրտմականացն ձիւնաբեր ի վերայ հոսիցին , քան զամենայն իսկ ի վերոյ լինիցիս : Եղծ իսկ առաւել մեծամեծս քան զվաստակս տայ փոխարէնս Աստուած : Զոր եւ աստ իսկ արար , զի երանելիս ցուցանէ զսգաւորս , ոչ ըստ իրացն ինչ արժանաւորութեան , այլ ըստ իւրում մարդասիրութեանն : Զի սգաւորաց՝ որ վասն յանցանաց ի սուգ իցեն , այն իսկ շատ է՝ զի թողութեան արժանի լինիցին , եւ պաշտատնս եւ աղերսս առաջի դնիցեն : Իսկ նա այնչափ մարդասեր է , զի ոչ զտանջանաց թողութիւն եւ ոչ զմեղաց ազատութիւն համարի բաւական ի պարգեւս , այլ երանելիս եւս առնէ , եւ բազում միտարութեանց արժանիս : Իսկ սգալ ոչ վասն տնձանց միայն մեղաց , այլ եւ վասն այլոց հրամայէ . որպէս եւ սրբոցն իսկ ոգիք էին , Մովսիսի կամ Պաւղոսի կամ Դաւթի : Զի նոքա եւ ամենեքին իսկ այնպիսիք՝ բազում տնգամ վասն այլոց շարեաց ի սուգ մտանէին :

Երանի հեղոց , զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր : Զոր երկիր : Ռմանք իմանալի իմն երկիր ասեն . այլ չէ այնպէս : Քանզի ոչ ուրեք գտանեմք ի գիրքս , եթէ երկիր իմանալի ասիցի , այլ ըստ բանին եւ զհատուցումն երեւելի իմն դնէ : Որպէս եւ Պաւղոս ասէ ըստ հոգն , թէ Պատուեա զհայր եւ զմայր քո , եւ լինիցիս երկայնակեաց ի վերայ երկրի : Եւ ինքն իսկ տէրն ասաց

τῷ ληστῇ πάλιν· σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσθῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. Οὕτε γὰρ ἀπὸ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προτρέπει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων, διὰ τοὺς παχυτέρους τῶν ἀκρωμένων καὶ πρὸ τῶν μελλόντων ἐκείνα ζητοῦντας.

Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ προϊὼν ἔλεγεν· ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου. Εἶτα τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας τὸ ἔπαθλον τίθησι, καὶ φησι· μὴ ποτέ σε παραδῶ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ. Ὅρᾳς πύθεν ἐφόβησεν; ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ἀπὸ τῶν παρὰ πόδας συμβαινόντων. Καὶ πάλιν· ὅς ἐάν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ πολλάκις αἰσθητὰ ἐπιτίθουσιν ἔπαθλα, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων προτρέπων· οἷον ὡς ὅταν περὶ παρθενίας διαλέγηται· οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν οὐρανῶν εἰπὼν ἐκεῖ τέως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρόντων ἐνάγει, λέγων· διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην καὶ, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι· καὶ, θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Οὕτω δὴ καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς πνευματικοῖς τὰ αἰσθητὰ ἀνέμιξεν. Ἐπειδὴ γὰρ νομίζεται ὁ πρᾶος ἅπαντα ἀπολλύναι τὰ ἑαυτοῦ, τὸ ἐναντίον ὑπισχνεῖται, λέγων, ὅτι οὗτος μὲν οὖν ἔστιν ὁ μετὰ ἀσφαλείας τὰ ὄντα κεκτημένος, ὁ μὴ θρασὺς, μηδὲ ἀλαζών. Ὁ δὲ τοιοῦτος καὶ τῶν πατέρων ἐκστήσεται πολλάκις, καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. Ἄλλως δὲ καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ παλαιᾷ συνεχῶς ὁ προφήτης· οἱ γὰρ πρᾶεῖς κληρονομήσουσι γῆν ἔλεγεν, ἀπὸ τῶν συντρόφων αὐτοῖς ῥημάτων ἐνυφαίνει τὸν λόγον, ὥστε μὴ πανταχοῦ ξενοφωνεῖσθαι.

ցաւազակն , եթէ պատր ընդ իս իցես ի գրախախն : Քանզի ոչ եթէ հանդերձեալ բաւութեամբքն եւեթ յորդորէ , այլ եւ մօտաւորօք՝ վասն թանձրամիտ լոռղացն , որք նախ քան զհանդերձեալն զմօտաւորսս խնդրեն :

Վասն այնորիկ մատուցեալ եւս յառաջ ասէ . Յառաջագոյն հաշտեաց ընդ ոսոխի բուժ : Նա եւ զհատուցումն զայնպիսի առաքինութեան յարեալ անդէն ի նոյն գնէ . Գուցէ , ասէ , մատնիցէ զքեզ ոսոխն դատաւորին , եւ գատաւորն դահճի : Տեսանե՞ն , զի աստէն յերեւելեացս երկեցուցանէ , որ աստէն առ ոտս դիպիցին ի հպոյ : Եւ գարձեալ ասէ , եթէ Որ ասէ ցեղբայր իւր՝ աւկա , պարտաւոր լիցի յատենի : Եւ Պաւղոս բազում ինչ երեւելիս հատուցմունս գնէ , եւ ի մօտաւորացս յօժարեցուցանէ . այնպիսի ինչ՝ յորժամ վասն կուսութեան ճառիցէ եւ անդ ոչինչ վասն երկնաւորականացն ասէ , այլ ի մօտաւորացս հաւանեցուցանէ . Վասն հարկին , ասէ , որ ի վերայ կայ . բայց Ես խնայեցի ի ձեզ . եւ՝ Կամիմ զի անհոգք իցէք : Այնպէս եւ Քրիստոս ընդ հոգեւորսն եւ զերեւելիսս խառնեաց : Քանզի կարծի հեղն՝ եթէ զամենայն ինչ զիւր կորուսանիցէ , զնորին հակառակն խոստացեալ՝ ասէ , եթէ նա է՝ որ զամենայն ինչ զգուշութեամբ ստացեալ ունի , որ ոչ յանդուգն որ իցէ եւ ոչ ամբարտաւան : Իսկ հպարտն՝ եւ ի հպրենի ընչից տարագիր գտանի , եւ բազում անգամ իւրոց ոգւոցն իսկ թշնամի : Եւ այլազգ եւս . քանզի ի հնումն ստեպ մարգարէն ասէ , եթէ Հեզք ժառանգեսցեն զերկիր , անդէն ընդ անդակից եւ ծանօթական բանսն խառնեալ արկանէ զբանն , զի մի ամենայն ուրեք օտարաձայն այլաբարբառ կարծիցի :

Ταῦτα δὲ λέγει, οὐ μέχρι τῶν παρόντων ἰστὰς τὰς ἀμοιβὰς, ἀλλὰ μετὰ τούτων καὶκεῖνα παρέχων. Ἄν τε γὰρ πνευματικὸν εἶπη τι, οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ. Ἄν τε τοῖν ἐν τῷ βίῳ τι πάλιν ὑπόσχεται, οὐ μέχρι τούτων τὴν ὑπόσχεσιν ἴσῃσι. Ζητεῖτε γάρ, φησι, τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Καὶ πάλιν· ὅστις ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην. Ποίαν δικαιοσύνην; ἢ τὴν καθόλου φησὶν ἀρετὴν, ἢ τὴν μερικὴν ταύτην τὴν ἀπεναντίας τῇ πλεονεξίᾳ κειμένην; Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει περὶ ἐλεημοσύνης ἐπιτάττειν, δείκνυσι πῶς ἐλεεῖν χρή· οἷον, ὅτι οὐκ ἐξ ἀρπαγῆς, οὐδὲ ἐκ πλεονεξίας μακαρίζει τοὺς δικαιοσύνης ἀντιποιουμένους. Καὶ ὅρα μεθ' ὅσης αὐτὸ τίθησι τῆς ὑπερβολῆς. Οὐ γὰρ εἶπε, μακάριοι οἱ δικαιοσύνης ἀντεχόμενοι, ἀλλὰ μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ἵνα μὴ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ ἐπιθυμίας ἀπάσης αὐτὴν μετώμεν.

Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο μάλιστα ἴδιον τῆς πλεονεξίας ἐστὶ, καὶ οὐχ οὕτως ἐρῶμεν σιτίων καὶ ποτῶν, ὡς τὰ πλείονα κτῆσθαι καὶ περιβάλλεσθαι, τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην περὶ τὸ μὴ πλεονεκτεῖν μεταθεῖναι ἐκέλευσεν. Εἶτα πάλιν αἰσθητὸν τὸ ἔπαθλον ὁρίζει

Ջայս ասելով ոչ եթէ մինչ ի մօտաւորոս եւեթ հաստատե զհասուցմունսն, այդ յետ այսորիկ եւ զայն եւս պարգեւէ : Զի եթէ հոգեւոր ինչ ասիցէ, չքառնայ այնու զմօտաւորոս եւ զաստէն կենացս : Եւ եթէ ի մօտաւորացո ինչ խոստանայցէ, ոչ մինչեւ յայն եւեթ հաստատե զկարողութիւն : Խընդրեցէք, ասէ, զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարգարութիւն նորա, եւ այս ամենայն տաքի եւ յաւելլի ձեզ : Եւ դարձեալ ասէ . եթէ որ թողուցու զառն իւր կամ զեղբարս կամ զհայր կամ զմայր կամ զկիին կամ զորդիս կամ զազարակս վասն անուան իմոյ, հարիւրապատիկ առցէ յաշխարհիս յայսմիկ, եւ զկեանոն յաւիտենից ժառանգեսցէ :

Երանի ղք քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն արդարութեան : Որո՞ւմ արգարութեան : Կամ զամենայն առաքինութեանցն ասէ, կամ զմիոյ մասնէ՝ որ ընդդէմ ազահուութեանն իցէ : Քանզի վասն ողորմածութեան պատուիրելոց էր, ցուցանէ թէ որպէս պատշաճ իցէ ողորմել . սպալիսի ինչ՝ զի ոչ ի յափշտակութենէ եւ ոչ յազահուութենէ երանէ զայնոսիկ՝ ղք արգարութեանն փափաքեալ իցեն : Եւ տես, որչափ առաւելութեամբ դնէ : Զի ոչ ասաց, թէ երանի ղք յարգարութեանն կողմ իցեն, այդ թէ Երանի ղք քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն արգարութեանն . զի ոչ վայրապար ինչ, այդ զի ամենայն ցանկութեամբ վայելիցեմք ինմա :

Եւ քանզի այո սեպհական իմն է ազահուութեանն, զի ոչ այնչափ կերակրոց կամ քմպելեաց ցանկանամք՝ որպէս շատ ինչս ըստանալոյ եւ հանդերձս երեւելիս ազանելոյ . արդ զի զայսպիսի ցանկութիւն ազահուութեան ի բաց հրամայիցէ թօթափել, դար-

λέγων· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Διὰ γὰρ τὸ νομίζεσθαι τὴν πλεονεξίαν εὐπόρους ποιεῖν τοὺς πολλοὺς, λέγει ὅτι τοῦναντίον μὲν οὖν ἐστίν· ἡ γὰρ δικαιοσύνη τοῦτο ἐργάζεται. Μὴ τοίνυν δίκαια πράττων φοβοῦ περίαν, μηδὲ τρέμε λιμόν. Οἱ γὰρ ἀρπάζοντες, οὗτοι μάλιστα εἰσιν οἱ πάντων ἐκπίπτοντες· ὡς δὲ γὰρ δικαιοσύνης ἐρῶν, τὰ πάντα αὐτὸς ἔχει μετ' ἀσφαλείας. Εἰ δὲ οἱ τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐφείμενοι τοσαύτης ἀπολαύουσιν εὐπορίας, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὰ αὐτῶν προῖεμενοι.

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες. Ἐνταῦθα οὐ τοὺς διὰ χρημάτων ἐλεοῦντας μόνον ἐμοὶ δοκεῖ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ πραγμάτων. Ποικίλος γὰρ ὁ τῆς ἐλεημοσύνης τρόπος, καὶ πλατεῖα αὕτη ἡ ἐντολή. Τί οὖν αὐτῆς τὸ ἔπαθλον; Ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Καὶ δοκεῖ μὲν ἀντίδοσις εἶναι τις ἴση· ἔστι δὲ πολὺ μείζον τοῦ κατορθώματος. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐλεοῦσιν ὡς ἄνθρωποι· ἐλεοῦνται δὲ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ. Οὐκ ἔστι δὲ ἴσον ἀνθρώπινος ἔλεος καὶ θεῖος· ἀλλ' ὅσον πονηρίας καὶ ἀγαθότητος τὸ μέσον, τοσοῦτον οὗτος ἐκείνου διέστηκε.

Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται. Ἰδοὺ πάλιν πνευματικὸν τὸ ἔπαθλον. Καθαροὺς δὲ ἐνταῦθά φησιν, ἥτοι τοὺς καθολικὴν ἀρετὴν κεκτημένους, καὶ μηδὲν ἑαυτοῖς συνεσθότας

ձեռք երեւելի հատուցմունք սահմանէ . զի նորա, ասէ, յադեսցին : Ասան կարծելոյ բազմաց զագահութենէ՝ եթէ զբազումս ընչաւէտս առնիցէ, ասէ զհակառակն նորին, եթէ արդարութիւնն առնէ զայն : Եւ արդ մի, յորժամ զարդարութիւն գործիցես, յազքատութենէ երկնչիցիս, եւ մի ի սովոյ կասկածիցես : Զի յափշտակօղբն են՝ որ մանաւանդ յամենայնէ անկանիցին . եւ որ արդարութեանն ցանկանայցէ, նա է որ զամենայն ինչ ունիցի զգուշութեամբ : Զի թէ որք այլոց ընչից չցանկանան, այնչափ վայելիցեն ի մեծութեան, որչափ եւս առաւել որք զիւրեանցն այլոց բաշխիցեն :

Երանի ողորմածաց : Աստ ինձ պսպես թուի, եթէ ոչ միայն զայնցանէ՝ որք ընչիւքն ողորմիցին՝ առիցէ, այլ եւ որք իրօք ինչ օգնական լինիցին : Զի բազմադիմի են ողորմածութեանն օրինակք, եւ ընդարձակ է պատուիրանս այս : Եւ արդ զի՞նչ իցէ հատուցումն : Զի նորա, ասէ, ողորմութիւն գտցեն : Եւ թուի եթէ հասարակ ինչ առաքինութեանն իցէ հատուցումն . բայց առաւել յոյժ մեծ է քան զուղղութիւնն : Զի նորա ողորմին իբրեւ զմարդիկ, եւ ինքեանք ողորմութիւն գտանեն յամենեցունցն Աստուծոյ : Քանզի չէ իսկ հաւասար մարդկեղէն ողորմութիւնն եւ աստուածական . այլ որչափ ընդ չարութիւն եւ ընդ բարութիւն ինչ ի միջի իցէ, նոյնչափ ընդ սա եւ ընդ նա անջրպետութիւն :

Երանի այք սուրբ իցեն սրտիւք, զի նորա զԱստուած տեսցեն : Ահաւանիկ դարձեալ հոգեւոր հատուցումն : Սուրբ տաս՝ կամ զայնոսիկ որ զամենայն առաքինութիւնն յանձինս սւնիցին՝ կոչէ, եւ ոչինչ գիտիցեն ըզ-

Δικαιοσύνην γὰρ εἶωθεν αἰετὴν ἅπασαν
λέγειν τῆς ψυχῆς φιλοσοφίαν.

Μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα
καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαί-
ρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε. Οἶον, καὶ γόητας,
καὶ πλάνους, καὶ λυμεῶνας, καὶ ὀτιοῦν
ἕτερον καλέσωσι, μακάριοι ἐστέ, φησι. Τί
τούτων καινότερον γένοιτ' ἂν τῶν ἐπιταγ-
μάτων, ὅταν τὰ τοῖς ἄλλοις φευκτὰ, ταῦτα
ποθεινὰ εἶναι λέγῃ; τὸ πτωχεύειν λέγω καὶ
πενθεῖν, καὶ διώκεσθαι καὶ κακῶς ἀκούειν.
Ἄλλ' ὁμῶς καὶ εἶπε καὶ ἐπεισεν· οὐχὶ δύο,
καὶ δέκα, καὶ εἴκοσι, καὶ ἑκατὸν, καὶ χί-
λους ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην
ἅπασαν. Καὶ ἀκούοντες τὰ φορτικὰ καὶ
ἐπαχθῇ καὶ ἀπεναντίας τῇ τῶν πολλῶν
συνηθείᾳ, ἐξεπλήττοντο οἱ ὄχλοι. Τοσαύτη
ἡ τοῦ λέγοντος δύναμις ἦν.

Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ νομίσης, ὅτι τὸ κακῶς
ἀκούειν ἀπλῶς μακαρίους ποιεῖ, δύο τέθει-
κε διορισμούς, ὅταν καὶ δι' αὐτὸν, καὶ
ψευδῇ ἢ τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ εἰ μὴ ταῦτα
προσῇ, οὐ μόνον οὐ μακάριος, ἀλλὰ καὶ ἄθλι-
ος ὁ κακῶς ἀκούων. Εἴτα ὅρα τὸ ἐπαθλοῦ
πάλιν· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Σὺ δὲ εἰ καὶ μὴ καθ' ἕκαστον
τῶν μακαρισμῶν βασιλείαν ἀκούεις δωρεν-
μένην, μὴ ἀθύμει. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρως
ὀνομάζει τὰς ἀμοιβάς, ἀλλὰ πάντας εἰς

տուածպաշտութեանն որ ճգնիցի : Քանզի արդարութիւն միշտ զամենայն իսկ զառաքինութիւնս ոգւոցն սովոր են կոչել գիրք : Եւ աստ եւս հագեալոր հասուցումն գնէ . Ձի նոցա է , ասէ , արքայութիւն երկնից :

Երանի իցէ ձեզ յորժամ նախատիցեն զձեզ , եւ տաիցեն բան չար զձէնջ սուտ : Կամ կախարդս կամ մոլորեցուցիչս կամ ժանտագործս կամ թէ այլ ինչ կոչիցեն , երանի իցէ , ասէ , ձեզ : Ձի՞նչ այլ ինչ կայցեն պապիսի նորընծայ հրամանք , յորժամ որ այլոց ինչ սոսկալի իցէ՝ զայն տենչականս հասանիցէ համարել . աղքատանալ եւ ի սուգ մտանել , հալածական լինել , բանս չարս լսել : Բայց սակայն տեսց եւ հաւանեցոյց , ոչ զերկուս որ կամ զտասն կամ զքսան կամ զհարեւր կամ զհազարս ի մարդկանէ , այլ զամենայն տիեզերս : Ձի եւ լսեն զծանրատաղտուկան եւ զհակառակ սովորութեան բազմաց , որպէս եւ յայնմ ժամանակի իսկ՝ զի լսէին բազումք եւ զարմանային , եւ այժմ եւ յամենայն ժամանակս : Քանզի բազում էր զօրութիւն այնորիկ՝ որ ասացն :

Այլ զի մի կարծիցես , եթէ փոխանակ բանից չարաց լսելոյ վայրապար ինչ տայցէ երանութիւն , երկուս կէտս եդ ի միջի : Մի յորժամ վասն նորա իսկ իցէ . եւ մեւս եւս յորժամ սուտ իցեն բանքն : Եւ եթէ այսպիսի ինչ չիցէ , ոչ միայն երանելիս չառնէ , այլ եւ եղկելիս՝ զայն որ զչար բանսն լսիցէ : Ապա տես եւ զտրիտուրն զոր խոստանայ . Ձի վարձք ձեր , ասէ , բազում են յերկնս : Եւ դու թէպէտ եւ յիւրաքանչիւր երանութիւնմն ոչ լսիցես զարքայութիւն երկնից խոստացեալ , մի ինչ տրտմիցիս : Ձի թէպէտ եւ այլ եւ այլ իմն անուանէ զհա-

τὴν βασιλείαν εἰσάγει. Καὶ γὰρ ὅταν εἴπῃ, παρακληθήσονται οἱ πενθοῦντες, καὶ ἐλεηθήσονται οἱ ἐλεοῦντες, καὶ τὸν θεὸν ὁψονται οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται οἱ εἰρηνοποιοὶ, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν βασιλείαν διὰ τούτων ἀπάντων αἰνίσσεται. Οἱ γὰρ τούτων ἀπολαύοντες, ἐκείνης ἐπιτεύξονται πάντως. Μὴ τοίνυν τῶν τῷ πνεύματι πτωχῶν μόνων νόμιζε εἶναι τὸ ἔπαθλον· ἀλλὰ καὶ τῶν πεινῶντων τὴν δικαιοσύνην, καὶ τῶν πρῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαξαπλῶς. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐπὶ πάντων τὸν μακαρισμὸν ἔθηκεν, ἵνα μηδὲν αἰσθητὸν ἀναμένης. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη μακάριος ὁ ἐν τούτοις στεφανουμένος, ἂν τῷ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ, καὶ σκιᾷ ταχύτερον παρατρέχει.

Εἰπὼν δὲ ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, ἐπήγαγε καὶ ἑτέραν παράκλησιν, λέγων· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνοι ἔμελλε τὸ τῆς βασιλείας, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἦν, ἐντεῦθεν αὐτοῖς παρέχεται τὴν παραμυθίαν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πρὸ αὐτῶν πεπονθότων κακῶς. Μὴ γὰρ νομίσητέ, φησιν, ὅτι ἐναντία τινὰ λέγοντες καὶ νομοθετοῦντες ταῦτα πάσχετε· ἢ ὅτι πονηρῶν δογματῶν ὄντες διδάσκαλοι, μέλλετε ἐλαύνεσθαι παρ' αὐτῶν. Οὐ γὰρ τῆς πονηρίας τῶν λεγομένων, ἀλλὰ τῆς κακίας τῶν ἀκουόντων αἱ ἐπιβουλαὶ καὶ οἱ κίνδυνοι. Ὅθεν οὐδὲ ὑμᾶς τοὺς κακῶς πάσχοντας διαβάλλουσιν, ἀλλὰ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἐκείνους. Καὶ μαρτυρεῖ τοῦ-

տուցմունսն, այլ զամենեւին յարքայու-
թիւն տանելոց է: Քանզի յարժամ ասէ,
միտմարեացին սգաւորքն, եւ ողորմութիւն
զացեն ողորմածքն, եւ զԱստուած տեսցեն
սուրբքն սրտիւք, եւ սրդիք Աստուծոյ կոչեա-
ցին խաղաղարարքն, ոչ այլ ինչ՝ այլ զար-
քայութիւն երկնից ակնարկէ այսու ամենայ-
նիւ: Զի որք ողբօք վայելցեն, պատշաճ է՝
զի այնմ եւս հասանիցեն: Եւ արդ մի միայն
ողբատացն հազուով կարծիցես զարքայու-
թիւն երկնից, այլ եւ քաղցելոցն եւ ծա-
րաւեաց արգարութեան եւ հեղոց եւ այլոցն
ամենեցուն առ հասարակ. զի նոքօք ի վե-
րայ ամենեցուն առ հասարակ նկարեաց զե-
րանութիւնն: Եւ մի ինչ երեւելի համարի-
ցիս ի պարզեւացն. քանզի եւ չէ իսկ երաւ
նելի՝ որ յայանեօքս պակիցի. որք ըստ ժա-
մանակացս լուծանելոց են, եւ վաղձաղակի
քան զստուեր անցանելոց:

Իսկ յարժամ ասաց՝ եթէ վարդ ձեր բաւ
զամ էն յերկինս, ամէ զնովմբ եւ մեւս եւս
միտմարութիւն. Զի այսպէս, ասէ, հաղածե-
ցին զմարգարէան որ յառաջ քան զձեզ էին:
Քանզի արքայութեանն խոտառմնն առ յապա-
էր, եւ յուսով ակն ունեւ, ի հասարակացն
վշտակից ընելոյ ընդ մարգարէան՝ ասց նոցա
միտմարութիւն: Մի, ասէ, գարծիցէք,
եթէ հակառակս ինչ խօսիցիք եւ օտարասի
ինչ օրէնս դնիցէք, եւ վասն այնորիկ չարս
չարիցիք. կամ չարաց ինչ կրօնից թցէք վար-
դապետք, վասն այնորիկ հաղածիցիք ի նո-
ցանէն: Զի ոչ եթէ ի չարութենէ բանիցն,
այլ ի լսողացն չարաց դան ի վերայ նեն-
գութիւնք եւ վիշաք: Ռաստի ոչ զձեզ՝ որ
զչարչարանսդ կրիցէք, այլ զնոսա որ զչար-
չարանսն անիցեն ի վերայ, բամբասիցեն:

τοῖς ἅπας ὁ ἐμπροσθεν χρόνος. Οὐδὲ γὰρ τοῖς προφήταις παρανομίαν καὶ ἀντίθεον φρόνημα ἐγκαλοῦντες, τοὺς μὲν ἐλίθαζον, τοὺς δὲ ἤλαυνον, τοὺς δὲ μυρίοις ἑτέροις περιέβαλλον κακοῖς. Μὴ δὴ τοῦτο θορυβεῖτω ὑμᾶς· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ τὰ νῦν ἅπαντα πράττουσιν.

Εἶδες πῶς τὰ φρονήματα αὐτῶν ἀνέστησεν ἐγγὺς τῶν περὶ Μωσέα καὶ Ἡλίου στήσας αὐτούς; Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι γράφων, φησὶν· ὑμεῖς γὰρ μισηταὶ ἐγενήθητε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφιλετῶν, καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα κατεσκεύασεν ὁ Χριστός. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων μακαρισμῶν ἔλεγε, μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐλεήμονες· ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἀδιορίστως αὐτὸ τέθεικεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτούς τρέπει τὸν λόγον, λέγων· μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δεικνὺς ὅτι αὐτῶν τοῦτο μάλιστα ἐξαίρετόν ἐστι, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῶν διδασκαλῶν ἴδιον τοῦτο. Ομοῦ δὲ καὶ τὸ αὐτοῦ ἀξίωμα ἐνταῦθα αἰνιττεται, καὶ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμοτιμίαν. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὸν πατέρα, φησὶν, οὕτω καὶ ὑμεῖς δι' ἐμὲ ταῦτα πείσεσθε. Ὅταν δὲ εἴπῃ· τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν, δείκνυσι καὶ αὐτοὺς προφήτας ἡδη γεγεννημένους. Εἶτα δηλῶν ὅτι τοῦτο μάλιστα

Եւ վկայէ այգմ տմենայնի իսկ առաջին ժոմանակն : Ձի ոչ եթէ զանօրէնսութիւնն , կամ Աստուած ընդ Աստուծոյ մուծանել բամբասէին զմարգարէիցն , եւ զկէսոն հալածէին , եւ զկէսոն քարկոծ առնէին , եւ զայլոք բազումս չարչարանօք չարչարէին : Եւ արդ մի ինչ զձեզ խռովեցուցէ , զի նոզին մաօք եւ այգմ զնոյն գործ գործեն :

Տեսանեն , որպէս զմիտս նոցա զարթոյց եւ տարաւ կացոյց մօտ առ Մովսիսի եւ Եղիայի : Որպէս եւ Պաւղոս իսկ թեասաղոնիկեցւոցն գրէ . Դուք , ասէ , նմանօղք եղբրուք եղբարք , եկեղեցեացն Աստուծոյ՝ որ են ի հրէաստանի ի քրիստոս Յիսուս : Ձի զնոյն չարչարոնս չարչարեցայք եւ գուք ի ձերոց ազգականաց , որպէս եւ նոքա ի հրէից , որք զտէր Յիսուս սպանին եւ զիւրեանց մարգարէսն , եւ զմեզ հալածեցին , եւ Աստուծոյ չեղեն հաճոյք , եւ տմենայն մարդկան հակառակ կացին : Ձոր եւ աստ իսկ յօրինեաց քրիստոս : Ձի յայլ երանութիւնսն ասէ , երանի աղքատաց եւ ողորմածաց . իսկ աստ ոչ խառն ի խուռն ինչ , այլ առ նոսա չրջէ զբանն . Երանի իցէ ձեզ , ասէ , յորժամ նախատիցեն զձեզ , եւ ասիցեն բան չար զձէնջ ոտաւ : Ձի յայտ արասցէ՝ թէ առ նոսա առաւել իմն էր այն , եւ առ այլ տմենայն վարդապետս սեպհական : Նոյն միանգամայն եւ զիւր իսկ պատիւն ակնարկէ այնուիկ , եւ ընդ ծնողին զհանգիտապատիւ զուգականութիւն : Ձի որպէս մարգարէքն , ասէ , վասն հօր , նոյնպէս եւ գուք , ասէ , վասն իմ չարչարիցիք : Իսկ ասելովն՝ եթէ Ձմարգարէսն որ յառաջ քան զձեզ էին , յայտ առնէ , թէ եւ նոքա իսկ անդէն մարգարէք եղեն : Եւ ապա ցուցանէ , եթէ

λιστα αὐτοὺς ὠφελεῖ καὶ ποιεῖ λαμπροὺς, οὐκ εἶπεν, ὅτι κακῶς μὲν ἐροῦσι καὶ διωξουσιν· ἐγὼ δὲ κωλύσω τοῦτο. Οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἀκούειν κακῶς, ἀλλ' ἐν τῷ κακῶς ἀκούοντας φέρειν γενναίως, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτοὺς ἐλέγχειν, τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῖς βούλεται εἶναι. Πολλῷ γὰρ τοῦτο ἐκείνου μεῖζον· ὥσπερ τοῦ μὴ πληττεσθαι, τὸ πληττόμενον μηδὲν πάσχειν δεινὸν πολλῷ μεῖζόν ἐστιν· ἐνταῦθα μὲν οὖν φησιν.

Ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ ἐπιτεταμένως καὶ μετὰ πλείονος αὐτὸν παραμυθίας τοῦτο εἰρηκέναι φησὶν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τοὺς κακῶς διὰ τὸν θεὸν ἀκούοντας μακαρίζει· ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ πάντων καλῶς ἀκούοντας ταλανίζει. Οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, φησιν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπῶσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. Καὶ τοὶ καὶ τοὺς ἀποστόλους καλῶς ἔλεγον· ἀλλ' οὐ πάντες. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπῶσι οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὅταν πάντες. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Καὶ πάλιν φησὶν· ὅταν ἐκβάλῃσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, χαίρετε καὶ σιγήσατε. Οὐδὲ γὰρ τῶν κινδύνων μόνον ὡς ὑπέμενον, ἀλλὰ καὶ τῆς κακηγορίας πολλὴν ὀρίζει τὴν ἀντίδουσιν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν ἐλασωσιν ὑμᾶς καὶ ἀποκτείνωσιν· ἀλλ' ὅταν ὀνειδίσωσι καὶ εἰπῶσι πᾶν πονηρὸν. Μάλιστα γὰρ τῶν πραγμάτων αὐτῶν χαλεπώτερον δάκνουσιν αἱ κακηγορίαι. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς κινδύνοις πολλὰ τὰ κουφίζοντα τὸν πόνον ἐστίν· οἷον, τὸ παρὰ πάντων ἀλείφεσθαι, τὸ πολλοὺς ἔχειν τοὺς κροτοῦντας καὶ στεφανοῦντας καὶ ἀνακηρύττοντας.

այս իմն առաւել օգուտ գործէր նոցա, եւ առնէր երանելիս . ոչ տառց՝ եթէ չարախօսիցին եւ հալածիցին, եւ ես արգելից : Ոչ ի չսեղի զգանսն չարս, այլ ի լսելոյն եւ առաքինութեամբ տանելոյ՝ գործի լաւութիւն . զի արգեամբք իսկ յանդիմանիցեն զնոսա . սրպէս զի ոչ չարչարելն, այլ չարչարելն եւ չլքանելն առաւել մեծ է :

Աստ ասէ, թէ վարձք ձեր բազում են յերկիրս : Իսկ Ղուկաս՝ մեծաւ առաւելութեամբ միութարութիւն իմն մատուցեալ նոցա քրիստոսի յայս առնէ : Զի ոչ միայն զայնոսիկ՝ որք բաժնատիցին վասն Ասասուծոյ, երանէ, այլ եւ զայնոսիկ՝ որք բարի բանսն լսիցեն յամենեցունց, եղկելիս համարի : Վայ ձեզ, ասէ, յորժամ բարի ասիցեն զձեզ ամենայն մարդիկ : Թէպէտ եւ զառաքելոցն էին սմանք որ բարի խօսէին, այլ ոչ ամենեքեան : Վասն այնորիկ ոչ տառց՝ եթէ յորժամ բարի ասիցեն զձենջ մարդիկ, այլ թէ ամենայն մարդիկ : Զի չէ հնար այնոցիկ՝ զք յառաքինութիւնսն կեցցեն, եթէ յամենայն մարդոյ բարի լսիցեն :

Եւ գարնեալ ասէ, եթէ Յորժամ հանիցեն զձենջ անուն չար՝ սւրախ լինիջիք եւ ցնծասջիք : Զի ոչ միայն ընդ ճգանց համբերութեան, այլ եւ ընդ բաժնատանացն բազում սոհմանէ հասուցմունս : Վասն այնորիկ ոչ տառց, եթէ յորժամ հալածիցեն զձեզ եւ սպանանիցեն, այլ Յորժամ նախաւորիցեն զձեզ, եւ ասիցեն զամենայն բան չար զձենջ : Զի քան զիրոն՝ եւս չար դժնգակ բաժնատանքն են : Զի ի ճգունսն բազում ինչ է՝ որ փոփոգէ զցաւսն . բազմացն խրախոյսք, մօտակոցացն յարգանք, պսակս նմա մատուցանել, անուանին քարոզել : Իսկ

πονηρὸν, ἢ τοὺς ἐν σωφροσύνῃ διαίγοντες. Οὐδενὸς γὰρ ἡμῖν οὕτω δεῖ πρὸς τὸ τὸν θεὸν ἰδεῖν, ὥς τῆς ἀρετῆς ταύτης. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἀγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον. Ὅψιν δὲ ἐνταῦθα φησιν, ἣν ἀνθρώπῳ δυνατόν ἰδεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἐλεοῦσι μὲν καὶ οὐχ ἀρπάζουσιν, οὐδὲ πλεονεκτοῦσι, πορνεύουσι δὲ καὶ ἀσελγαίνουσι, δεικνὺς ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ πρότερον, καὶ τοῦτο προσέθηκεν. Ὡςπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος Μακεδόσιν ἐμαρτύρησε, Κορινθίοις ἐπιστέλλων, ὅτι οὐ μόνον ἐλημοσύνη ἐπλούτουν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ. Εἰπὼν γὰρ περὶ τῆς φιλοτιμίας αὐτῶν τῆς ἐν τοῖς χρήμασι, φησιν, ὅτι καὶ ἑαυτοὺς ἔδωκαν τῷ κυρίῳ καὶ ἡμῖν.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί. Ἐνταῦθα οὐ τὸ μὴ στασιάζειν ἑαυτοῖς μόνον καὶ ἀπεχθάνεσθαι πρὸς ἀλλήλους ἀναιρεῖ· ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι πλεον ἐπιζητεῖ, ἵνα καὶ ἑτέρους στασιάζοντας συνάγωμεν. Καὶ πάλιν πνευματικὸν ἐπάγει τὸ ἔπαθλον. Ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. Καὶ γὰρ τοῦ μονογενοῦς ἔργον ἐγένετο τοῦτο, συναγαγεῖν τὰ διεστῶτα καὶ καταλλάξαι τὰ ἐκπεπολεμωμένα. Εἴτα, ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι πανταχοῦ ἡ εἰρήνη καλὸν, ἐπήγαγε· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· τουτέστι τῆς ἀρετῆς ἕνεκεν· τῆς ὑπὲρ ἑτέρων προστασίας· τῆς εὐσεβείας.

Ջեան անձանց , եւ կամ զայնոսիկ՝ որք ցածու-
թեամբ եւ զգաստութեամբ վարիցին :
Ձի չիք ինչ մեզ այնպէս պատշաճագոյն առ-
ի զԱստուած տեսանելոյ՝ իբրեւ զայս առա-
քինութիւն : Ասան որոյ եւ Պաւղոս իսկ
ասէ , եթէ Զխաղաղութեան զհետ երթալք ,
եւ զսրբութեան , զի առանց պսորիկ ոչ որ
տեսցէ զտէր : Իսկ երեսս աստ զմարդկե-
ղէն կերպարանացն նորա ասէ . քանզի ոչ
որ ըստ աստուածութեանն կարէ տեսանել :
Եւ քանզի բազումք ողորմութիւնս առնեն ,
եւ չյափշտակեն զուրուք եւ ոչ զրկեն , բայց
պառնկին եւ պղծին , զի ցուցցէ՝ թէ չէ բաւ-
ական առաջինն միայն՝ յաւելու եւ զայս
եւս : Զոր օրինակ եւ Պաւղոս զմակեդոնիա-
ցացն վկայէր յորժամ առ կորնթացիոն ա-
ռաքէր զթուղթն , եթէ ոչ միայն ողորմա-
ծութեամբն մեծանային , այլ եւ պլուզքն
եւս առաքինութեամբն : Զի յորժամ տեսց
վասն առատութեան ընդիցն զոր բաշխէին , ա-
պա ասէ , թէ զանձինս ետուն տեսան եւ մեզ :

Երանի խաղաղարարաց : Աստ ոչ միայն
զկռուելն եւ զատել զմիմեանս արգել , այլ
եւ պլ իմն աւելի խնդրէ . զի եւ զայլս՝ որք
կռուիցին՝ անիցեմք ի հաշտութիւն : Դար-
ձեալ եւ ասա հոգեւոր տրիտուր խոստա-
նայ . Զի նորա , ասէ , որզիք Աստուծոյ կռ-
չեացին : Նա եւ միածնին իսկ որդւոյն Աս-
տուծոյ սոյն գործ եղեւ , զի ժողովեացէ ըզ-
ցրուեալս , եւ անցէ ի հաշտութիւն զպատե-
րազմօղս : Եւ զի մի կարծիցես՝ եթէ ամենայն
ուրեք խաղաղութիւնն բարւոք ինչ իցէ ,
յարէ ի նոյն , եթէ Երանի ոյք հալածեալ
իցեն վասն արդարութեան : Այն իսկ է ,
յորժամ վասն առաքինութեան կամ վասն
այլոց վերակացութեան կամ վասն տա-

Δικαιοσύνην γὰρ εἶωθεν αἰετὴν ἅπασαν
λέγειν τῆς ψυχῆς φιλοσοφίαν.

Μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς
καὶ διώξωσι, καὶ εἰπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα
καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαί-
ρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε. Οἷον, καὶ γόητας,
καὶ πλάγους, καὶ λυμεῶνας, καὶ ὀτιοῦν
ἕτερον καλέσωσι, μακάριοι ἐστέ, φησι. Τί
τούτων καινότερον γένοιτ' ἂν τῶν ἐπιταγ-
μάτων, ὅταν τὰ τοῖς ἄλλοις φευκτὰ, ταῦτα
ποθεινὰ εἶναι λέγη; τὸ πτωχεύειν λέγω καὶ
πενθεῖν, καὶ διώκεσθαι καὶ κακῶς ἀκούειν.
Ἄλλ' ὅμως καὶ εἶπε καὶ ἔπεισεν· οὐχὶ δύο,
καὶ δέκα, καὶ εἴκοσι, καὶ ἑκατὸν, καὶ χι-
λίους ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην
ἅπασαν. Καὶ ἀκούοντες τὰ φορτικὰ καὶ
ἐπαχθῆ καὶ ἀπεναντίας τῇ τῶν πολλῶν
συνηθείᾳ, ἐξεπλήττοντο οἱ ὄχλοι. Τοσαύτη
ἡ τοῦ λέγοντος δύναμις ἦν.

Πλὴν ἀλλ' ἵνα μὴ νομίσης, ὅτι τὸ κακῶς
ἀκούειν ἀπλῶς μακαρίους ποιεῖ, δύο τέθε-
κε διορισμούς, ὅταν καὶ δι' αὐτὸν, καὶ
ψευδῇ ἢ τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ εἰ μὴ ταῦτα
προσῇ. οὐ μόνον οὐ μακάριος, ἀλλὰ καὶ ἀθλ-
ος ὁ κακῶς ἀκούων. Εἶτα ὅρα τὸ ἐπαθλον
παλιν· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. Σὺ δὲ εἰ καὶ μὴ καθ' ἕκαστον
τῶν μακαρισμῶν βασιλείαν ἀκούεις δωρου-
μένην, μὴ ἀθύμει. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρως
ὀνομάζει τὰς ἀμοιβὰς, ἀλλὰ πάντα εἰς

առւածպաշտութեանն որ ճգնիցի : Քանզի արդարութիւն միշտ զամենայն իսկ զառաքինութիւնն որդւոցն սովոր են կոչել դիրք : Եւ առաւ եւս հոգեւոր հաստուցումն դնէ . Զի նոցա է , առէ , արքայութիւն երկնից :

Երանի իցէ ձեզ յորժամ նախատիցեն զձեզ , եւ ասիցեն բան չար զձէնջ սուտ : Կամ կախարդո կամ մոլորեցուցիչս կամ ժանտագործո կամ թէ այլ ինչ կոչիցեն , երանի իցէ , առէ , ձեզ : Զի՞նչ այլ ինչ կայցեն այսպիսի նորոնծայ հրամանք , յորժամ որ այլոց ինչ սոսկալի իցէ՝ զայն տենչականս հասանիցէ համարել . աղքատանալ եւ ի սուգ մտանել , հալածակոն լինել , բանս չորո լսել : Բայց սակայն ասաց եւ հաւանեցոյց , ոչ զերկուս որ կամ զտասն կամ զքսան կամ զհարեւր կամ զհազարս ի մարդկանէ , այլ զամենայն տիեզերս : Զի եւ լսեն զծանրատաղտուկսն եւ զհակառակ սովորութեան բազմաց , որպէս եւ յայնմ ժամանակի իսկ՝ զի լռէին բազումք եւ զարմանային , եւ այժմ եւ յամենայն ժամանակս : Քանզի բազում էր զօրութիւն այնորիկ՝ որ առացն :

Այլ զի մի կարծիցես , եթէ փոխանակ բանից չարաց լսելոյ վայրապար ինչ տայցէ երանութիւն , երկուս կէտս եզ ի միջի : Մի յորժամ վասն նորա իսկ իցէ . եւ մեռ եւս յորժամ սուտ իցեն բանքն : Եւ եթէ այսպիսի ինչ չիցէ , ոչ միայն երանելիս չառնէ , այլ եւ եղկելիս՝ զայն որ զչար բանսն լսիցէ : Ապա տես եւ զտրիսոււրն զոր խոստանայ . Զի վարձք ձեր , առէ , բազում են յերկինս : Եւ դու թէպէտ եւ յիւրաքանչիւր երանութիւնմն ոչ լսիցես զարքայութիւն երկնից խոստացեալ , մի ինչ տրամիցի : Զի թէպէտ եւ այլ եւ այլ իմն անուանէ զհա-

τὴν βασιλείαν εἰσάγει. Καὶ γὰρ ὅταν εἶπῃ, παρακληθήσονται οἱ πενθούντες, καὶ ἐλεηθήσονται οἱ ἐλεοῦντες, καὶ τὸν θεὸν ὄψονται οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται οἱ εἰρηνοποιοὶ, οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν βασιλείαν διὰ τούτων ἀπάντων αἰνίσσεται. Οἱ γὰρ τούτων ἀπολαύοντες, ἐκείνης ἐπιτεύξονται πάντως. Μὴ τοίνυν τῶν πρὸ πνεύματι πτωχῶν μόνων νόμιζε εἶναι τὸ ἔπαθλον· ἀλλὰ καὶ τῶν πεινῶντων τὴν δικαιοσύνην, καὶ τῶν πράων, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαξασπλῶς. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐπὶ πάντων τὸν μακαρισμὸν ἔθηκεν, ἵνα μηδὲν αἰσθητὸν ἀναμένης. Οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη μακάριος ὁ ἐν τούτοις στεφανουμένος, ἂν πρὸ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ, καὶ σκιᾷ ταχύτερον παρατρέχει.

Εἰπὼν δὲ ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, ἐπήγαγε καὶ ἑτέραν παράκλησιν, λέγων· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνο ἔμελλε τὸ τῆς βασιλείας, καὶ ἐν ἐλπίσιν ἦν, ἐντεῦθεν αὐτοῖς παρέχεται τὴν παραμυθίαν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πρὸ αὐτῶν πεπονθότων κακῶς. Μὴ γὰρ νομίσητέ, φησιν, ὅτι ἐναντία τινὰ λέγοντες καὶ κομοτεθοῦντες ταῦτα πάσχετε· ἢ ὅτι πονηρῶν δογμάτων ὄντες διδάσκαλοι, μέλλετε ἐλαύνεσθαι παρ' αὐτῶν. Οὐ γὰρ τῆς πονηρίας τῶν λεγομένων, ἀλλὰ τῆς κακίας τῶν ἀκούοντων αἱ ἐπιβουλαὶ καὶ οἱ κίνδυνοι. Ὅθεν οὐδὲ ὑμᾶς τοὺς κακῶς πάσχοντας διαβάλλουσιν, ἀλλὰ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἐκείνους. Καὶ μαρτυρεῖ τού-

տուցմունսն, այլ զամենեւին յարքայու-
թիւն տանելոց է: Քանզի յորժամ ասէ,
միւթարեացին սգաւարքն, եւ ողորմութիւն
գացեն ողորմածքն, եւ զԱստուած տեղեն
սուրբքն սրտիւք, եւ սրգիք Աստուծոյ կոչեա-
ցին խաղաղարարքն, ոչ այլ ինչ՝ այլ զար-
քայութիւն երկնից ակնարկէ այսու ամենայ-
նիւ: Զի որք սղօք վայելիցեն, պատշաճ է՝
զի պնմ եւս հասանիցեն: Եւ արդ մի միայն
աղքատացն հոգւով կարծիցես զարքայու-
թիւն երկնից, այլ եւ քաղցելոցն եւ ծա-
րաւեաց արգարութեան եւ հեղոց եւ այլոցն
ամենեցուն առ հասարակ. զի նոքօք ի վե-
րայ ամենեցուն առ հասարակ նկարեաց զե-
րանութիւնն: Եւ մի ինչ երեւելի համարի-
ցիս ի պարգեւացն. քանզի եւ չէ իսկ երաւ
նելի՝ որ յայտնեօքս պսակիցի. որք ըստ ժա-
մանակացս լսածանելոց են, եւ վաղվազակի
քան զստուեր անցանելոց:

Իսկ յորժամ ասաց՝ եթէ վարձք ձեր բա-
զում են յերկինս, անէ զնովիմք եւ մեւս եւս
միւթարութիւն. Զի այսպէս, ասէ, հաղածե-
ցին զմարգարէսն որ յառաջ քան զձեզ էին:
Քանզի արքայութեանն խոտառմնն առ յապա-
էր, եւ յուսով ակն սւնել, ի հասարակացն
վշտակից լինելոյ ընդ մարգարէսն՝ առջ նոցա
միւթարութիւն: Մի, ասէ, Գարծիցէք,
եթէ հակառակս ինչ խօսիցիք եւ օտարասի
ինչ օրէնս գնիցէք, եւ վասն պնտրիկ չարս
չարիցիք. կամ չարաց ինչ կրօնից իցէք վար-
դապետք, վասն պնտրիկ հալածիցիք ի նո-
ցանէն: Զի ոչ եթէ ի չարութեանէ բանիցն,
այլ ի ըսողացն չարաց դան ի վերայ ննն-
դութիւնք եւ վիշտք: Ուստի ոչ զձեզ՝ որ
զչարչարանոք կրիցէք, այլ զնոսա որ զչար-
չարանսն անիցեն ի վերայ, բամբաստցեն:

τοῖς ἅπας ὁ ἔμπροσθεν χρόνος. Οὐδὲ γὰρ τοῖς προφήταις παρανομίαν καὶ ἀντίθεον φρόνημα ἐγκαλοῦντες, τοὺς μὲν ἐλίθαζον, τοὺς δὲ ἤλαντον, τοὺς δὲ μυρίοις ἑτέροις περιέβαλλον κακοῖς. Μὴ δὴ τοῦτο θορυβεῖται ὑμᾶς· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ τὰ νῦν ἅπαντα πράττουσιν.

Εἶδες πῶς τὰ φρονήματα αὐτῶν ἀνέστησεν ἐγγὺς τῶν περὶ Μωσέα καὶ Ἡλίου στήσας αὐτούς; Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι γράφων, φησὶν· ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφιλετῶν, καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα κατεσκεύασεν ὁ Χριστός. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων μακαρισμῶν ἔλεγε, μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐλεήμονες· ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἀδιορίστως αὐτὸ τέθεικεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς τρέπει τὸν λόγον, λέγων· μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δεικνὺς ὅτι αὐτῶν τοῦτο μάλιστα ἐξαίρετόν ἐστι, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῶν διδασκαλῶν ἴδιον τοῦτο. Ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ αὐτοῦ ἀξίωμα ἐνταῦθα αἰνίττεται, καὶ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμοτιμίαν. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὸν πατέρα, φησὶν, οὕτω καὶ ὑμεῖς δι' ἐμὲ ταῦτα πείσεσθε. Ὅταν δὲ εἴπῃ· τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν, δείκνυσι καὶ αὐτοὺς προφήτας ἡδὴ γεγεννημένους. Εἶτα δηλῶν ὅτι τοῦτο μα-

Եւ վկայե այդմ ամենայնի իսկ առաջին ժամանակն : Ձի ոչ եթէ զանօրէնութիւնն , կամ Աստուած ընդ Աստուծոյ մուծանել ըամբասէին զմարգարէիցն , եւ զկէսոն հալածէին , եւ զկէսսն քարկոծ տառնէին , եւ զայլս բազումս չարչարանօք չարչարէին : Եւ արդ մի ինչ զձեզ խռովեցուցէ , զի նովին մաօք եւ այժմ զնոյն գործ գործեն :

Տեսաննս , որպէս զմիտս նոցա զարթոյց եւ տարաւ կացոյց մօտ առ Մովսիսի եւ Եղիայի : Որպէս եւ Պաւղոս իսկ թեսաղոնիկեցւոցն գրէ . Դուք , ասէ , նմանօք եղերուք եղբարք , եկեղեցեացն Աստուծոյ՝ որ են ի հրէաօտանի ի քրիստոս Յիսուս : Ձի զնոյն չարչարանս չարչարեցայք եւ դուք ի ձերաց ազգականաց , որպէս եւ նոքա ի հրէից , որք զտէր Յիսուս սպանին եւ զիւրեանց մարգարէսն , եւ զմեզ հալածեցին , եւ Աստուծոյ չեղէն հաճոյք , եւ ամենայն մարդկան հակառակ կացին : Ձոր եւ աստ իսկ յօրինեաց քրիստոս : Ձի յայլ երանութիւնսն ասէ , երանի աղքատաց եւ ողորմածաց . իսկ աստ ոչ խառն ի խուռն ինչ , այլ առ նոսա չըջէ զբանն . Երանի իցէ ձեզ , ասէ , յորժամ նախատիցեն զձեզ , եւ ասիցեն բան չար զձէնջ սուտ : Ձի յայտ արասցէ՝ թէ առ նոսա առաւել իմն էր այն , եւ առ այլ ամենայն վարդապետս սեպհական : Նոյն միանգամայն եւ զիւր իսկ պատիւն ակնարկէ այնուիկ , եւ ընդ ծնողին զհանգիտապատիւ զուգականութիւն : Ձի որպէս մարգարէքն , ասէ , վասն հօր , նոյնպէս եւ դուք , ասէ , վասն իմ չարչարիցիք : Իսկ ասելովն՝ եթէ Ձմարգարէսն որ յառաջ քան զձեզ էին , յայտ առնէ , թէ եւ նոքա իսկ անդէն մարգարէք եղեն : Եւ ապա ցուցանէ , եթէ

λιστα αὐτοὺς ὠφελοὶ καὶ ποιεὶ λαμπροὺς, οὐκ εἶπεν, ὅτι κακῶς μὲν ἐροῦσι καὶ διώξουσιν· ἐγὼ δὲ κωλύσω τοῦτο. Οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἀκούειν κακῶς, ἀλλ' ἐν τῷ κακῶς ἀκούοντας φέρεει γενναίως, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτοὺς ἐλέγχειν, τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῖς βούλεται εἶναι. Πολλῷ γὰρ τοῦτο ἐκείνου μεῖζον· ὥσπερ τοῦ μὴ πλήττεσθαι, τὸ πληττόμενον μηδὲν πάσχειν δεινὸν πολλῷ μεῖζόν ἐστιν· ἐνταῦθα μὲν οὖν φησιν.

Ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ Δουκᾶς καὶ ἐπιτεταμένως καὶ μετὰ πλείονος αὐτὸν παραμυθίας τοῦτο εἰρηκέναι φησὶν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τοὺς κακῶς διὰ τὸν θεὸν ἀκούοντας μακαρίζει· ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ πάντων καλῶς ἀκούοντας ταλανίζει. Οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, φησιν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. Καὶ τοι καὶ τοὺς ἀποστόλους καλῶς ἔλεγον· ἀλλ' οὐ πάντες. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπωσιν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὅταν πάντες. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας παρὰ πάντων ἀκούμεν καλῶς.

Καὶ πάλιν φησὶν· ὅταν ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, χαίρετε καὶ σιωπήσατε. Οὐδὲ γὰρ τῶν κινδύνων μόνον ὡς ὑπέμενον, ἀλλὰ καὶ τῆς κακηγορίας πολλὴν ὀρίζει τὴν ἀντίδοσιν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν ἐλάσωσιν ὑμᾶς καὶ ἀποκτείνωσιν· ἀλλ' ὅταν ὀνειδίσωσι καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν. Μάλιστα γὰρ τῶν πραγμάτων αὐτῶν χαλεπώτερον δάκνουσιν αἱ κακηγορίαι. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς κινδύνοις πολλὰ τὰ κουφίζοντα τὸν πόνον ἐστίν· οἶον, τὸ παρὰ πάντων ἀλείφεσθαι, τὸ πολλοὺς ἔχειν τοὺς κροτοῦντας καὶ στεφανοῦντας καὶ ἀνακηρύττεντας.

այս իմն առաւել օգուտ գործէր նոցա, եւ առնէր երանելիս . ոչ ասաց՝ եթէ չարախօսիցին եւ հալածիցին, եւ ես արգելից : Ոչ ի չսելոյ զգանոն չարս, այլ ի լսելոյն եւ առաքինութեամբ տանելոյ՝ գործի լաւութիւն . զի արգեամբք իսկ յանդիմանիցեն զնոսա . որպէս զի ոչ չարչարելն, այլ չարչարելն եւ չլքանելն առաւել մեծ է :

Աստ ասէ, թէ Վարձք ձեր բազում են յերկինս : Իսկ Ղուկաս՝ մեծաւ առաւելութեամբ մխիթարութիւն իմն մատուցեալ նոցա ֆրիստոսի յայտ առնէ : Չի ոչ միայն զայնոսիկ՝ որք բամբասիցին վամն Աստուծոյ, երանէ, այլ եւ զայնոսիկ՝ որք բարի բանն լիցեն յամենեցունց, եղկելիս համարի : Վայ ձեզ, ասէ, յորժամ բարի ատիցեն զձեզ առմնայն մարդիկ : Թէպէտ եւ զառաքելոցն էին ոմանք որ բարի խօսէին, այլ ոչ ամենեքեան : Վասն այնորիկ ոչ ասաց՝ եթէ յորժամ բարի ատիցեն զձենջ մարդիկ, այլ թէ ամենայն մարդիկ : Չի չէ հնար այնորիկ՝ զք յառաքինութիւնսն կեցցեն, եթէ յամենայն մարդոյ բարի լիցեն :

Եւ դարձեալ ասէ, եթէ Յորժամ հանիցեն զձենջ անուն չար՝ ուրախ լինիջիք եւ ցնծառիջիք : Չի ոչ միայն ընդ ճգանց համբերութեան, այլ եւ ընդ բամբասանացն բազում ոռհմանէ հատուցմունս : Վասն այնորիկ ոչ ասաց, եթէ յորժամ հալածիցեն զձեզ եւ սպանանիցեն, այլ Յորժամ նախատիցեն զձեզ, եւ ասիցեն զամենայն բան չար զձենջ : Չի քան զիրոն՝ եւս չար գժնգակ բամբասանքն են : Չի ի ճգունսն բազում ինչ է՝ որ փոփոգէ զցաւոն . բազմացն խրախոյսք, մօտակացացն յարգանք, պսակս նմա մատուցանել, անուանինսն քարոզել : Իսկ

ἐνταῦθα δὲ ἐν τῇ κακηγορίᾳ, καὶ αὕτη ἀνήρηται ἢ παραμυθία. Οὐ γὰρ δοκεῖ τι μέγα εἶναι τὸ κατόρθωμα, καὶ μᾶλλον τῶν κινδύνων δάκνει τὸν ἀγωνιζόμενον. Πολλοὶ γοῦν καὶ ἐπὶ βρόχον ἦλθον πονηρὰν, οὐ φέροντες δόξαν.

Καὶ τί θαυμάζεις ἐπὶ τῶν ἄλλων; τὸν γὰρ προδότην ἐκείνον τὸν ἀναίσχυτον καὶ μιαρὸν καὶ πρὸς πάντα ἀπερυνθριάσαντα ἀπλῶς, τοῦτο μάλιστα ἐπὶ βρόχον ὁρμῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ ὁ Ἰώβ δὲ ὁ ἀδάμας καὶ πέτρας στεγρότερος, ἥνικα μὲν τὰ χρήματα ἀφῆρητο, καὶ τὰ ἀνήκεστα ἔπασχε δεινὰ, καὶ ἅπαις ἐξαίφνης ἐγένετο, καὶ πηγὴν σκωλήκων τὸ σῶμα ἀναβλύζον ἐώρα, καὶ τὴν γυναῖκα ἐπικειμένην, διεκρούσατο μετ' εὐκολίας ἅπαντα. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε τοὺς φίλους ὄνειδίζοντας καὶ ἐπεμβαίνοντας, καὶ πονηρὰν δόξαν περὶ αὐτοῦ ἔχοντας, καὶ λέγοντας ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ταῦτα πάσχειν, καὶ κακίας διδόναι δίκην, τότε ἐθορυβήθη, τότε ἐταράχθη ὁ γενναῖος καὶ μέγας ἀθλητής.

Καὶ ὁ Δαυὶδ δὲ πάντα ἀφείς ἅπερ ἔπαθεν, ἀντὶ τῆς κακηγορίας μόνης ἀμοιβὴν ἐξήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἄφες γὰρ αὐτὸν καταράσασθαι, φησι, τὸν Δαυὶδ, ὅτι κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ, ὅπως ἴδῃ κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ ἀνταποδῶ μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ οὐχὶ τοὺς κινδυνεύοντας μόνον, οὐδὲ τοὺς ἀφαισινόμενους τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τούτους ἀνακηρύττει οὕτω λέγων· ἀναμνησθεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἀθλήσιν ὑπεμείνατε παθημάτων. Τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοι-

չարախօսութեանն չիք ինչ միտարութիւն . եւ չերեւի՝ թէ մեծ ինչ ուղղութիւն իցէ . եւ առաւել քան զճգունսն կսկծեցուցանէ զպատերազմօղն : Զի բազումք իսկ առ չժու ժալ աղետիցն եւ ի խեղդ մտաբերեն :

Եւ ընդ այս զի՞ զարմանայցես . զի զմասնինն, զպիղծ եւ զանամօթ եւ զակնկոր առ ամենեսեան՝ այսպիսիք քարուականք ածին ի խեղդն՝ կախաղանի : Եւ Յովք որ ադամանդեայն էր եւ քան զվէմ եւս հառտատուն, յորժամ ինչքն ամենայն ի նմանէն վատնէին, եւ յանհնարին կտտանո մտանէր, եւ անորդի եւ անժառանգ մնայր յանկարծակի, եւ աղքեւր որդանց ի մարմնոցն եռայր ելանէր, եւ զկինն եւս տեսանէր ի վերայ յարուցեալ . զամենայն դիւրաւ ի բաց քերէր միանգամայն : Քանզի տեսանէր զբարեկամս՝ զի նախատէին եւ ոտն հարկանէին, եւ չարաչար կարծիս կարծէին զնմանէ, եթէ վասն մեղաց մատնեալ իցէ ի պատիժսն, ապա խռովէր, ապա զսյրանայր նահատակն եւ այրն մեծ եւ առաքինի :

Եւ Դաւթայ թողեալ զամենայն զվիշտսն՝ զոր վշտացաւ, ընդ բամբասանացն եւեթ խիգրէր, վրէժխնդիր առնէր զԱստուած : Թոյլ տուր դմա, ասէ, անիծանել, զի տէր այդպէս ետ հրաման . որպէս զի տեսցէ ըզվիշտս իմ, եւ հատուցէ ինձ բարի՝ փոխանակ անիծիցդ դորա պար աւուր : Եւ Պաւղոս ոչ միայն զճգնեալս եւ զչարչարեալս, այլ եւ զբամբասեալսն յարգէ . Յիշեցէք, ասէ, զաւուրսն զառաջինս յորս լուսաւորեցայք, եւ բազում ճգնութիւնս չարչարանաց համբերէք, նախատանաց եւ նեղու-

ωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων γενηθέντες. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὸν μισθὸν πολὺν τέθεικεν ὁ Χριστός.

Εἶτα ἵνα μὴ τις λέγῃ, ἐνταῦθα οὐκ ἀμύνεις, οὐδὲ ἀπορῥάπτεις αὐτῶν τὰ στόματα, καὶ κεῖ μισθὸν δίδως; τέθεικε τοὺς προφήτας, δεκνὺς ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ ἤμυνεν ὁ θεός. Εἰ δὲ ὅπου παρὰ πόδας ἦσαν αἱ ἀντιδόσεις, ἀπὸ τῶν μελλόντων αὐτοὺς ἤλειψε· πολλῷ μᾶλλον νῦν, ὅτε τρανωτέρα αὕτη γέγονεν ἡ ἐλπίς, καὶ μείζων ἡ φιλοσοφία. Θεὰ δὲ καὶ μετὰ πόσας ἐντολάς αὐτὸ τέθεικεν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς αὐτὸ πεποίηκεν, ἀλλὰ δηλῶν ὅτι οὐκ ἐνι τὸν μὴ πᾶσιν ἐκείνοις κατασκευασμένον καὶ συγκροτημένον πρὸς τοὺτους ἐκβῆναι τοὺς ἀγῶνας. Διὰ τοι τοῦτο ἀπὸ τῆς προτέρας αἰετῇ ἐπιούσῃ προοδοποιῶν ἐντολῇ, σειρὰν ἡμῖν ἐκ χρυσοῦ ὕφηνεν. Ὅτε γὰρ ταπεινός, καὶ τὰ οἰκεῖα πάντως πενθήσει ἀμαρτήματα· ὁ πενθῶν, καὶ πρᾶος ἔσται καὶ δίκαιος καὶ ἐλεήμων· ὁ ἐλεήμων, καὶ δίκαιος καὶ κατανευγμένος πάντως καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν· ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ εἰρηνοποιός· ὁ δὲ πάντα ταῦτα κατορθωκώς, καὶ πρὸς κινδύνους ἔσται παρατεταγμένος, καὶ οὐ ταραχθήσεται ἀκούων κακῶς, καὶ τὰ μυρία πάσχων δεινά.

Παραινέσας τοίνυν ἃ προσῆκε, πάλιν ἀναπαύει τοῖς ἐγκωμίοις αὐτοὺς. Ἐπειδὴ γὰρ ὑψηλὰ τὰ ἐπιτάγματα ἦν, καὶ πολλὰ μείζονα τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ, ἵνα μὴ θορυ-

Թեանց: Վասն այնորիկ եւ քրիստոս մեծ վարձս խոտացաւ:

Այլ զի մի դք ասիցէ, եթէ աստ ոչ խնդրես վրէժս եւ ոչ կարկես զքերանսն նոցա, եւ անդ վարձս տայցես, դնէ ի միջի ըզմարգարէսն, զի ցուցցէ՝ թէ եւ ոչ զնոցա վրէժ ինչ խնդրեաց Աստուած: Եթէ ուր անդէն վաղվաղակի առ ոտս ելանէին վրէժք հաառցմանց, ի հանդերձեւոցն կրթէր, որչափ եւս առաւել այժմ. յորժամ լուսաւորագոյն եւ յայանի եղեւ յոյսն, եւ մեծ եւ առաւել զգառաւթիւն: Եւ տես իսկ ընդ որչափ պատուիրանս դնէ զայս: Զի ոչ վայրապար ինչ, այլ յայտ առնէ, թէ չէ հնար այլազդ, եթէ ոչ նախ այնու ամենայնիւ կազմեալ եւ յօրինեալ իցէ, մարթի յայլ եւս նահատակութիւնս ելանել: Վասն այնորիկ միշտ յառաջնմէն յաջորդսն յառաջագոյն հորդէ ճանապարհ պատուիրանացն, իբրեւ շար իմն ոսկի տողեալ մի ըստ միովէ զպատուիրանոն: Զի յորժամ խոնարհ դք իցէ, յայտ է՝ թէ ի սուգ է վասն մեղացն: Իսկ որ սգաւորն իցէ եւ հեզ, յայտ է՝ թէ արդար է եւ ողորմած: Իսկ որ ողորմածն է եւ արդար, յայտ է՝ թէ մտախոհ եւ սուրբ սրաիւ է: Իսկ այնպիսւոյն պատշաճ է՝ զի խաղաղարար եւս իցէ: Իսկ որ զամենայն զուղղութիւնսն յանձին ցուցանիցէ, այնպիսին եւ առ ճգնութիւնսն պատրաստագոյն գտանի. եւ ոչինչ խռովի՝ յորժամ լսիցէ բանս բամբասանաց. եւ ոչինչ զանգիաէ՝ յորժամ բեւր չարչարանս յանձին կրիցէ:

Եւ արդ յորժամ խրատեաց զնոսս պատշաճ խրատութն, դարձեալ հանգուցանէ զնոսս յարգանքն գովութեամբք: Քանզի բարձրագոյն հրամանք էին, եւ յոյժ մեծա-

τοῖς ἅπας ὁ ἔμπροσθεν χρόνος. Οὐδὲ γὰρ τοῖς προφήταις παρανομίαν καὶ ἀντίθεον φρόνημα ἐγκαλοῦντες, τοὺς μὲν ἐλίθαζον, τοὺς δὲ ἤλαυνον, τοὺς δὲ μυρίοις ἑτέροις περιέβαλλον κακοῖς. Μὴ δὴ τοῦτο θορυβεῖται ὑμᾶς· ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς γνώμης καὶ τὰ νῦν ἅπαντα πράττουσιν.

Εἶδες πῶς τὰ φρονήματα αὐτῶν ἀνέστησεν ἐγγὺς τῶν περὶ Μωσέα καὶ Ἡλίου στήσας αὐτούς; Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος Θεσσαλονικεῦσι γράφων, φησὶν· ὑμεῖς γὰρ μεμηταὶ ἐγενήθητε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὖσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Καὶ γὰρ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθάπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων. Ὁ δὲ καὶ ἐνταῦθα κατεσκεύασεν ὁ Χριστός. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων μακαρισμῶν ἔλεγε, μακάριοι οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἐλεήμονες· ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἀδιορίστως αὐτὸ τέθεικεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτούς τρέπει τὸν λόγον, λέγων· μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δεικνὺς ὅτι αὐτῶν τοῦτο μάλιστα ἐξαίρετόν ἐστι, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῶν διδασκαλῶν ἴδιον τοῦτο. Ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ αὐτοῦ ἀξίωμα ἐνταῦθα αἰνίττεται, καὶ τὴν πρὸς τὸν γεγεννηκότα ὁμοτιμίαν. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ τὸν πατέρα, φησὶν, οὕτω καὶ ὑμεῖς δι' ἐμὲ ταῦτα πείσεσθε. Ὅταν δὲ εἴπῃ· τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν, δείκνυσι καὶ αὐτοὺς προφήτας ἤδη γεγεννημένους. Εἶτα δηλῶν ὅτι τοῦτο μάλιστα

Եւ վկայէ այդմ ամենայնի իսկ առաջին ժամանակն : Զի ոչ եթէ զանօրէնութիւնն , կամ Աստուած ընդ Աստուծոյ մոլծանել՝ բամբասէին զմարգարէիցն , եւ զկէսան հալածէին , եւ զկէսան քարկոծ առնէին , եւ զայլս բազումս շարչարանօք շարչարէին : Եւ արդ մի ինչ զձեզ խռովեցուցէ , զի նովին մաօք եւ այժմ զնոյն գործ գործեն :

Տեսանեն , որպէս զմիտս նոցա զարթոյց եւ տարաւ կացոյց մօտ առ Մովսիսի եւ Եղիայի : Որպէս եւ Պաւղոս իսկ թեասաղոնիկեցւոցն գրէ . Դուք , ասէ , նմանօղք եղերուք եղբարք , եկեղեցեացն Աստուծոյ՝ որ են ի հրէառտանի ի քրիստոս Յիսուս : Զի զնոյն շարչարանս շարչարեցայք եւ դուք ի ձերոց ազգականաց , որպէս եւ նոքա ի հրէից , որք զտէր Յիսուս սպանին եւ զիւրեանց մարգարէսն , եւ զմեզ հալածեցին , եւ Աստուծոյ չեղէն հաճոյք , եւ ամենայն մարդկան հակառակ կացին : Զոր եւ աստ իսկ յօրինեաց քրիստոս : Զի յայլ երանութիւնսն ասէ , երանի աղքատաց եւ ողորմածաց . իսկ աստ ոչ խառն ի խուռն ինչ , այլ առ նոսա չըջէ զբանն . Երանի իցէ ձեզ , ասէ , յորժամ նախատիցեն զձեզ , եւ ասիցեն բան չար զձէնջ սուտ : Զի յայտ արասցե՝ թէ առ նոսա առաւել իմն էր այն , եւ առ այլ ամենայն վարդապետս սեպհական : Նոյն միանգամայն եւ զիւր իսկ պատիւն ակնարկէ այնուիկ , եւ ընդ ծնողին զհանգիտապատիւ զուգականութիւն : Զի որպէս մարգարէքն , ասէ , վասն հօր , նոյնպէս եւ դուք , ասէ , վասն իմ շարչարիցիք : Իսկ ասելովն՝ եթէ Զմարգարէսն որ յառաջ քան զձեզ էին , յայտ առնէ , թէ եւ նոքա իսկ անդէն մարգարէք եղեն : Եւ ապա ցուցանէ , եթէ

λιστα αὐτοὺς ὠφελεῖ καὶ ποιεῖ λαμπροὺς, οὐκ εἶπεν, ὅτι κακῶς μὲν ἐροῦσι καὶ διώξουσιν· ἐγὼ δὲ κωλύσω τοῦτο. Οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ἀκούειν κακῶς, ἀλλ' ἐν τῷ κακῶς ἀκούοντας φέρειν γυνναίως, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτοὺς ἐλέγχειν, τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῖς βούλεται εἶναι. Πολλῷ γὰρ τοῦτο ἐκείνου μεῖζον· ὥσπερ τοῦ μὴ πλήττεσθαι τὸ πληττόμενον μηδὲν πάσχειν δεινὸν πολλῷ μεῖζόν ἐστιν· ἐνταῦθα μὲν οὖν φησιν.

Ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ ἐπιτεταμένως καὶ μετὰ πλείονος αὐτὸν παραμυθίας τοῦτο εἰρηκέναι φησίν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τοὺς κακῶς διὰ τὸν θεὸν ἀκούοντας μακαρίζει· ἀλλὰ καὶ τοὺς παρὰ πάντων καλῶς ἀκούοντας ταλανίζει. Οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, φησιν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. Καί τοι καὶ τοὺς ἀποστόλους καλῶς ἔλεγον· ἀλλ' οὐ πάντες. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὅταν πάντες. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας παρὰ πάντων ἀκούειν καλῶς.

Καὶ πάλιν φησίν· ὅταν ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, χαίρετε καὶ σιγήσατε. Οὐδὲ γὰρ τῶν κινδύνων μόνον ὡς ὑπέμενον, ἀλλὰ καὶ τῆς κακηγορίας πολλὴν ὀρίζει τὴν ἀντίδοσιν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅταν ἐλάσωσιν ὑμᾶς καὶ ἀποκτείνωσιν· ἀλλ' ὅταν ὀνειδίωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν. Μάλιστα γὰρ τῶν πραγμάτων αὐτῶν χαλεπώτερον δάκνουσιν αἱ κακηγορίαι. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς κινδύνοις πολλὰ τὰ κουφίζοντα τὸν πόνον ἐστίν· οἷον, τὸ παρὰ πάντων ἀλείφεσθαι, τὸ πολλοὺς ἔχειν τοὺς κροτοῦντας καὶ στεφανοῦντας καὶ ἀνακηρύττοντας.

այս իմն առաւել օգուտ գործէր նոցա, եւ առնէր երանելիս . ոչ ասաց՝ եթէ չարախօսիցին եւ հալածիցին, եւ ես արգելից : Ոչ ի չսելոյ զքանոն չարս, այլ ի լսելոյն եւ առաքինութեամբ տանելոյ՝ գործի լաւութիւն . զի արգեամբք իսկ յանդիմանիցեն զնոսա . որպէս զի ոչ չարչարելն, այլ չարչարելն եւ չլքանելն առաւել մեծ է :

Աստ ասէ, թէ Վարձք ձեր բազում են յերկիրս : Իսկ Ղուկաս՝ մեծաւ առաւելութեամբ մխիթարութիւն իմն մտաուցեալ նոցա Քրիստոսի յայտ առնէ : Ջի ոչ միայն զայնոսիկ՝ որք բամբասիցին վասն Աստուծոյ, երանէ, այլ եւ զայնոսիկ՝ որք բարի բանոն լսիցեն յամենեցունց, եղկելիս համարի : Վայ ձեզ, ասէ, յորժամ բարի տօնիցեն զձեզ ամենայն մարդիկ : Թէպէտ եւ զառաքելոցն էին սմանք որ բարի խօսէին, այլ ոչ ամենեքեան : Վասն այնորիկ ոչ ասաց՝ եթէ յորժամ բարի տօնիցեն զձէնջ մարդիկ, այլ թէ ամենայն մարդիկ : Ջի չէ հնար այնոցիկ՝ դք յառաքինութիւնսն կեցցեն, եթէ յամենայն մարդոյ բարի լսիցեն :

Եւ գարձեալ ասէ, եթէ Յորժամ հանիցեն զձէնջ անուն չար՝ ուրախ լինիջիք եւ ցնծասջիք : Ջի ոչ միայն ընդ ճգանց համբերութեան, այլ եւ ընդ բամբասանացն բազում սահմանէ հատուցմունս : Վասն այնորիկ ոչ ասաց, եթէ յորժամ հալածիցեն զձեզ եւ սպանանիցեն, այլ Յորժամ նախաւորիցեն զձեզ, եւ առիցեն զամենայն բոն չար զձէնջ : Ջի քան զիրոն՝ եւս չար դժեգտիկ բամբասանքն են : Ջի ի ճգունսն բազում ինչ է՝ որ փոփոգէ զցաւսն . բազմացն խրախոյսք, մօտակացացն յարգանք, պակաս նմա մատուցանել, անսւանիոն քարոզել : Իսկ

ἐνταῦθα δὲ ἐν τῇ κακηγορίᾳ, καὶ αὕτη ἀνήρηται ἢ παραμυθία. Οὐ γὰρ δοκεῖ τι μέγα εἶναι τὸ κατόρθωμα, καὶ μᾶλλον τῶν κινδύνων δάκνει τὸν ἀγωνιζόμενον. Πολλοὶ γοῦν καὶ ἐπὶ βρόχον ἦλθον πονηρὰν οὐ φέροντες δόξαν.

Καὶ τί θαυμάζεις ἐπὶ τῶν ἄλλων; τὸν γὰρ προδότην ἐκείνον τὸν ἀναίσχυντον καὶ μιαρὸν καὶ πρὸς πάντα ἀπερυθριάσαντα ἀπλῶς, τοῦτο μάλιστα ἐπὶ βρόχον ὁρμῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ ὁ Ἰωβ δὲ ὁ ἀδάμας καὶ πέτρας στερεώτερος, ἥνικα μὲν τὰ χρήματα ἀφῆρητο, καὶ τὰ ἀνήκεστα ἔπασχε δεινὰ, καὶ ἅπαις ἐξαίφνης ἐγένετο, καὶ πηγὴν σκωλήκων τὸ σῶμα ἀναβλύζον ἑώρα, καὶ τὴν γυναῖκα ἐπικειμένην, διεκρούσατο μετ' εὐκολίας ἅπαντα. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε τοὺς φίλους ὄνειδίζοντας καὶ ἐπεμβαίνοντας, καὶ πονηρὰν δόξαν περὶ αὐτοῦ ἔχοντας, καὶ λέγοντας ὑπὲρ ἁμαρτημάτων ταῦτα πάσχειν, καὶ κακίας διδόναι δίκην, τότε ἐθορυβήθη, τότε ἐταράχθη ὁ γενναῖος καὶ μέγας ἀθλητής.

Καὶ ὁ Δαυὶδ δὲ πάντα ἀφείς ἅπερ ἔπαθεν, ἀντὶ τῆς κακηγορίας μόνης ἀμοιβὴν ἐζήτει παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἄφες γὰρ αὐτὸν καταράσασθαι, φησι, τὸν Δαυὶδ, ὅτι κύριος ἐνετείλατο αὐτῷ, ὅπως ἴδῃ κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ ἀνταποδοῦ μοι ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας τῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ οὐχὶ τοὺς κινδυνεύοντας μόνον, οὐδὲ τοὺς ἀφαιρουμένους τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τούτους ἀνακηρύττει οὕτω λέγων· ἀναμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἀθλήσιν ὑπεμνήνατε παθημάτων. Τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ

չարախօսութեանն չիք ինչ միսթարութիւն . եւ չերեւի՝ թէ մեծ ինչ ուղղութիւն իցէ . եւ առաւել քան զճգունսն կոկծեցուցանէ զպատերազմօղն : Զի բազումք իսկ առ չժաւ ժաւ աղետիցն եւ ի խեղդ մտաբերեն :

Եւ ընդ այս զի՞ զարմանայցեա . զի զմատնիչն , զպիղծ եւ զանամօթ եւ զակնկոր առ ամենեսեան՝ այսպիսիք քարուականք ածին ի խեղդն՝ կախաղանի : Եւ Յովք որ ադամանդեայն էր եւ քան զվէմ եւս հաստատուէ , յորժամ ինչքն ամենայն ի նմանէն վատնէին , եւ յանհնարին կտտանա մտանէր , եւ անորդի եւ անժառանգ մնայր յանկարծակի , եւ աղքեւր որդանց ի մարմնոցն եւայր ելանէր , եւ ղկիինն եւս տեսանէր ի վերայ յարուցեալ . զամենայն դիւրաւ ի բաց քերէր միանգամայն : Քանզի տեսանէր զբարեկամս՝ զի նախատէին եւ ոտն հարկանէին , եւ չարաչար կարծիս կարծէին զնմանէ , եթէ վասն մեղաց մատնեալ իցէ ի պատիժսն , ապա խռովէր , ապա զայրանայր նահատակն եւ այրն մեծ եւ առաքինի :

Եւ Դաւթայ թողեալ զամենայն զվիշտսն՝ զոր վշտացաւ , ընդ բամբաստանացն եւեթ խիգրէր , վրէժինդիր առնէր զԱստուած : Թողլ տուր դմա , ասէ , անիծանել , զի տէր այդպէս ետ հրաման . որպէս զի տեսցէ ըզվիշտս իմ , եւ հատուցէ ինձ բարի՝ փոխանակ անիծիցդ դորա այսր առուր : Եւ Պաւղոս ոչ միայն զճգնեալս եւ զչարչարեալս , այլ եւ զբամբասեալսն յարգէ . Յիշեցէք , ասէ , զաւուրսն զառաջինս յորս լուսաւորեցայք , եւ բազում ճգնութիւնս չարչարանաց համբերէք , նախատանաց եւ նեղու-

νωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφόμενων γενηθέν-
τες. Διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὸν μισθὸν πολὺν
τέθεικεν ὁ Χριστός.

Εἶτα ἵνα μὴ τις λέγῃ, ἐνταῦθα οὐκ
ἀμύνεις, οὐδὲ ἀπορράπτεις αὐτῶν τὰ στό-
ματα, κακεῖ μισθὸν δίδως; τέθεικε τοὺς
προφήτας, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ ἤμυνεν
ὁ θεός. Εἰ δὲ ὅπου παρὰ πόδας ἦσαν αἱ
ἀντιδόσεις, ἀπὸ τῶν μελλόντων αὐτοὺς
ἤλειψε· πολλῶ μᾶλλον νῦν, ὅτε τρανωτέρα
αὕτη γέγονεν ἡ ἐλπίς, καὶ μεῖζων ἡ φιλο-
σοφία. Θεὰ δὲ καὶ μετὰ πόσας ἐντολάς
αὐτὸ τέθεικεν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς αὐτὸ πε-
ποίηκεν, ἀλλὰ δηλῶν ὅτι οὐκ ἔνι τὸν μὴ
πᾶσιν ἐκείνοις κατασκευασμένον καὶ συγκε-
κροτημένον πρὸς τούτους ἐκβῆναι τοὺς
ἀγῶνας. Διὰ τοι τοῦτο ἀπὸ τῆς προτέρας
αἰετῇ ἐπιούσῃ προοδοποιῶν ἐντολῇ, σειρὰν
ἡμῖν ἐκ χρυσοῦ ὕψηνεν. Ὅτε γὰρ ταπεινός,
καὶ τὰ οἰκεῖα πάντως πενθήσει ἀμαρτήμα-
τα· ὁ πενθῶν, καὶ πρᾶος ἔσται καὶ δίκαι-
ος καὶ ἐλεήμων· ὁ ἐλεήμων, καὶ δίκαιος
καὶ κατανευγμένος πάντως καὶ καθαρὸς
τὴν καρδίαν· ὁ δὲ τοιοῦτος, καὶ εἰρητο-
ποιός· ὁ δὲ πάντα ταῦτα κατορθωκώς,
καὶ πρὸς κινδύνους ἔσται παρατεταγμένος,
καὶ οὐ ταραχθήσεται ἀκούων κακῶς, καὶ
τὰ μυρία πάσχων δεινά.

Παραinéσας τοίνυν ἃ προσῆκε, πάλιν
ἀναπαύει τοῖς ἐγκωμίοις αὐτοὺς. Ἐπειδὴ
γὰρ ὕψηλά τὰ ἐπιτάγματα ἦν, καὶ πολλὰ
μεῖζονα τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ, ἵνα μὴ θορυ-

Թեանց : Վասն այնորիկ եւ քրիստոս մեծ վարձս խոստացաւ :

Այլ զի մի ոք առիցէ , եթէ ասա ոչ խնդրես վրէժս եւ ոչ կարկես զքերանսն նոցա , եւ անդ վարձս տայցես , դնէ ի միջի ըզմարգարէսն , զի ցուցցէ՝ թէ եւ ոչ զնոցա վրէժ ինչ խնդրեաց Աստուած : Եթէ ուր անդէն վաղվաղակի առ ոտս ելանէին վրէժք հասուցմանց , ի հանդերձելոցն կրթեր , որչափ եւս առաւել պոժմ . յորժամ լուսաւորագոյն եւ յայտնի եղեւ յոյսն , եւ մեծ եւ առաւել զգոտութիւն : Եւ տես իսկ ընդ որչափ պատուիրանս դնէ զպոս : Զի ոչ վայրապար ինչ , պղ յայտ առնէ , թէ չէ հնար պլազգ , եթէ ոչ նախ այնու ամենայնիւ կազմեալ եւ յօրինեալ իցէ , մարթի յայլ եւս նահատակութիւնս ելանել : Վասն այնորիկ միշտ յառաջնմէն յաջորդսն յառաջագոյն հորդէ ճանապարհ պատուիրանացն , իբրեւ շար իմն ոսկի տողեալ մի ըստ միովէ զպատուիրանսն : Զի յորժամ խոնարհ ոք իցէ , յայտ է՝ թէ ի սուգ է վասն մեղացն : Իսկ որ սգաւորն իցէ եւ հեղ , յայտ է՝ թէ արդար է եւ ողորմած : Իսկ որ սղորմածն է եւ արդար , յայտ է՝ թէ մտախոհ եւ սուրբ օրաիւ է : Իսկ այնպիսւոյն պատշաճ է՝ զի խաղաղարար եւս իցէ : Իսկ որ զամենայն զուղղութիւնսն յանձին ցուցանիցէ , այնպիսին եւ առ ճգնութիւնսն պատրաստագոյն գտանի . եւ ոչինչ խռովի՝ յորժամ լսիցէ բանս բամբասանաց . եւ ոչինչ զանգիտէ՝ յորժամ բեւր շարշարանս յանձին կրիցէ :

Եւ արդ յորժամ խրատեաց զնոսա պատշաճ խրատութն , դարձեալ հանգուցանէ զնոսա յարգանմցն գովութեամբ : Քանզի բարձրագոյն հրամանք էին , եւ յոյժ մեծա-

βῶνται καὶ ταραττωνται, καὶ λέγωσι· πῶς
 δυνησόμεθα ταῦτα κατορθοῦν; ἀκουσον τί
 φησιν· ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, δει-
 κνὺς ὅτι ἀναγκαίως ταῦτα ἐπιτάττει. Οὐ
 γὰρ ὑπὲρ τῆς καθ' ἑαυτοὺς ζωῆς, ἀλλ'
 ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, φησιν, ἀπάσης ὁ λό-
 γος ἔσται ὑμῖν. Οὐδὲ γὰρ εἰς δύο πόλεις,
 οὐδὲ δέκα, καὶ εἴκοσιν· οὐδὲ εἰς ἓν ἔθνος
 ὑμᾶς ἀποστέλλω, καθάπερ τοὺς προφῆτας,
 ἀλλ' εἰς γῆν καὶ θάλατταν καὶ τὴν οἰκου-
 μένην ἅπασαν, καὶ ταύτην κακῶς διαχειμέ-
 νην. Τῷ γὰρ εἰπεῖν· ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας
 τῆς γῆς, ἔδειξε μωρανθεῖσαν ἅπασαν τὴν
 ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ κατασαπεῖσαν ὑπὸ
 ἁμαρτημάτων. Διὰ τοι τοῦτο ταύτας παρ'
 αὐτῶν ζητεῖ τὰς ἀρετάς, αἱ μάλιστα πρὸς
 τὴν τῶν πολλῶν ἐπιμέλειάν εἰσιν ἀναγκαῖαι
 καὶ χρήσιμοι. Ὅτε γὰρ πρᾶος, καὶ ἐπιει-
 κῆς, καὶ ἐλεήμων, καὶ δίκαιος, οὐκ εἰς αὐ-
 τον συγκλείει τὰ κατορθώματα μόνον· ἀλλὰ
 καὶ εἰς τὴν τῶν ἐτέρων ὠφέλειαν τὰς καλὰς
 ταύτας ὑπερχεισθαι πηγὰς παρασκευάζει.
 Ὁ δ' αὖ καθαρὸς τὴν καρδίαν καὶ εἰρηνο-
 ποιὸς, καὶ ἐλαυνόμενος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας,
 πάλιν πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον τὸν βίον
 καθίσταται.

Μὴ τοίνυν νομίσητέ, φησιν, ἐπὶ τοὺς
 τυχόντας ἀγῶνας ἔλκεσθαι, μηδὲ ὑπὲρ μ-
 κρῶν τινῶν εἶναι τὸν λόγον ὑμῖν· ὑμεῖς
 ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Τί οὖν; τὰ σεση-
 πότα αὐτοὶ διώρθωσαν; οὐδαμῶς· οὔτε
 γὰρ δυνατόν τὰ διεφθορότα ἤδη ἐπιπᾶσ-
 σοντας ἅλας ὠφελεῖν· οὐ δὲ τοῦτο ἐποίουν.
 Ἀλλὰ ἀνανεωθέντα πρότερον καὶ παραδε-

մեծք քան զհնոյն, զի մի խռովիցին ինչ եւ
ամբոխիցին, եւ ասիցեն զիա՞րդ կարիցեմք
զայսպիսի ուղղութիւնս յանձին ցուցանել,
լուր զինչ ասէ . Դուք էք, ասէ, աղ երկրի,
զի ցուցցէ՝ թէ ստէպ իմեց տայ զայնպիսի
հրամանս: Զի ոչ միայն վասն անձանց ինչ
կենաց, այլ վասն ամենայն աշխարհաց լինի-
ցին ձեզ բանք: Զի ոչ եթէ յերկուս քա-
ղաքս կամ ի տասն կամ ի քսան, եւ ոչ ի
մի ազգ ուրեք առաքեցից զձեզ՝ որպէս եւ
զմարգարէսն, այլ ընդ երկիր եւ ընդ ծով
եւ ընդ ամենայն տիեզերս, որք յար ի յա-
րամրի եւ ի չարի իսկ կայցեն: Նա եւ ասե-
լովն իսկ եթէ Դուք էք աղ երկրի, յայտ
արար՝ եթէ անհամեալ էր ամենեւին ամե-
նայն բնութիւն մարդկան, եւ փտեալ հա-
րեալ ի մեղացն հարուածոց: Վասն այնու-
րիկ զամենայն զայսպիսի առաքինութիւնս ի
նոցանէ խնդրէ, որ մանաւանդ առ ի բազմաց
գարման կարող իցեն լինել պիտանացուք:
Զի յորժամ հեզն եւ խոնարհն եւ ողորմած
եւ արդար, ոչ յիւր անձն միայն կորդիցէ
զուղղութիւնսն, այլ ի բազմացն օգուտ
զգեղեցիկ զայսպիսի աղբււրս պեղէ՝ բղխել
զյատակ ջուր: Եւ յորժամ ուրբն սրտիւ եւ
խաղաղարար եւ հալածեալն վասն ճշմար-
տութեան, առ հասարակաց շահն ուղղիցէ
զիւր վարսն:

Մի պստուհետեւ ի սակաւ ինչ ճգունս
ձգեալ զձեզ համարիցիք, եւ մի վասն դոյզն
ինչ իրաց կարծիցէք զգանն. այլ Դուք էք
աղ երկրի: Եւ արդ զիա՞րդ արդեւք. զնե-
խութիւնսն նորա համեմեցին. եւ ոչ ուրեք.
Քանզի չէ ինչ հնար նեխեալ իմիք՝ փղի օգ-
նել, որում եւ չէ իսկ բաւական: Այլ որ
ինչ նախ նորագեցաւ, եւ ի չար հոտոյն որ-

θίντα αὐτοῖς, καὶ τῆς δυσωδίας ἀπαλλαγέντα ἐκείνης, τότε ἤλιζον, κατέχοντες καὶ διατηροῦντες ἐν τῇ νεαρότητι ταύτῃ, ἣν παρὰ τοῦ δεσπότου παρέλαβον. Τὸ μὲν γὰρ ἀπαλλαγῆναι τῆς σηπεδόνης τῶν ἀμαρτημάτων, τοῦ Χριστοῦ κατόρθωμα γέγονε· τὸ δ' αὖ πάλιν μηκέτι ἐπ' ἐκείνην ἐπανελθεῖν, τῆς τούτων σπουδῆς καὶ ταλαιπωρίας ἔργον ἦν.

Ὅρας πῶς κατὰ μικρὸν δείκνυσι καὶ τῶν προφητῶν ὄντας βελτίους; Οὐ γὰρ τῆς Παλαιστίνης διδασκάλους εἰναί φησιν, ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπάσης· καὶ οὐχ ἀπλῶς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ φοβερούς. Τὸ γὰρ δὴ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐ κολακεύοντες, οὐδὲ θεραπεύοντες, ἀλλ' ἐπιστυφοντες ὥσπερ τὸ ἄλας, οὕτω ποθεινοὶ πᾶσι γέγονασιν. Μὴ τοίνυν θαυμάσητέ, φησιν, εἰ τοὺς ἄλλους ἀφείς ὑμῖν διαλέγομαι, καὶ πρὸς τοσοῦτους ἔλκω κινδύνους. Ἐννοήσατε γὰρ ὅσαις πόλεσι καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι μέλλω πέμπειν ὑμᾶς ἐπιστάτας. Διὰ τοῦτο οὐχ ὑμᾶς βούλομαι φρονίμους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρους τοιοῦτους ποιεῖν. Τοὺς δὲ τοιούτους πολὺ δεῖ συνετοὺς εἶναι, ἐν οἷς ἡ τῶν ἄλλων κινδυνεύεται σωτηρία, καὶ τοσαύτην αὐτοῖς τὴν περιουσίαν εἶναι τῆς ἀρετῆς, ὥς καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι τῆς ὠφελείας. Εἰ γὰρ τοιοῦτοι μὴ γένησθε, οὐδὲ ὑμῖν αὐτοῖς ἀρκέσετε.

Μὴ τοίνυν δυσχεράνητε, ὥς ἐπαχθῶν ὄντων τῶν λεγομένων. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις μωρανθεῖσι δυνατόν ἐπανελθεῖν δι' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ, εἰ τοῦτο πάθειτε, μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἐτέρους πρυσσάπολεῖτε. Ὡστε ὅσῳ μεγάλᾳ ἐγχειρίζεσθε πράγματα, τοσοῦτῳ καὶ

բեցաւ եւ աւանդեցաւ նոցա, զայն յաղեալ՝
 ունէին պինդ եւ պահէին: Զի նորոգել ի
 փառութենէ մեղացն՝ այն Գրիստոսի ուղղու-
 թիւնքն էին. եւ անդէն ի նոյն չգառնալ՝
 այն նոցա փութոյն եւ տառապանաց գործ:

Տեսանեա, զիւրդ առ սակաւ սակաւ
 ցուցանէ զնոսա ազնուագոյնս քան զմարգա-
 րէսն: Զի ոչ միայն պաղեռտինացւոց աշխար-
 հին լինելոց էին վարդապետք, այլ ամենայն
 երկրի. եւ ոչ վայրապար վարդապետք, այլ
 ահագինք: Եւ զարմանք այն էին, զի ոչ ողո-
 քէին զոք, եւ ոչ հպատակէին ումք, այլ
 կսկծեցուցանէին եւս իբրեւ զաղ, եւ նոյն-
 պէս ցանկալի ամենեցուն լինէին: Եւ ընդ
 այդ մի զարմանալք, զի զայլս թաղեալ՝ եւ
 ընդ ձեզ եւեթ խօտիմ, եւ ի մեծամեծ ճգունս
 ձգեմ տանիմ: Այլ ընդ այն զարմացարուք,
 եթէ որչափ քաղաքաց կամ ժողովոց կամ
 ազգաց առաքելոց եմ զձեզ վերակացուս:
 Եւ ոչ զայն միայն կամիմ՝ եթէ գուք եւեթ
 իցէք իմաստունք, այլ զի եւ զայլս եւս բաւ
 զուսմ իմաստագոյնս առնիցէք: Զի այնպի-
 սեացն յոյժ պարտ է իմաստուն լինել՝ զօրոց
 եւ այլոց փրկութիւնն կախեալ կայցէ. եւ
 այնպիսի յաճախագոյն ունել յանձին զա-
 ռաքինութիւն, որպէս եւ յայլս եւս փոխել
 զշահս: Զի թէ այնպիսիք ինչ չլինիցիք, եւ
 ոչ տնձանց իսկ կորէք բաւական լինել:

Մի այսուհետեւ դժուարեսցիք, եթէ
 թախանձելիք ինչ իցեն բանքդ: Զի այլոց
 անհամբար մարթի ձեւք գալ ի համեստու-
 թիւն. բայց թէ գուք այնպիսի ինչ լինի-
 ցիք, ընդ ձեզ եւ զայլս եւս կորուստնէք:
 Զի որչափ ինչ իբո յանձն առնուք, նոյնպէս

μειζονος δεῖσθε σπουδῆς. Διό φησιν· ἄν-
δρ' τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθησεται;
εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῇναι ἔξω
καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες,
δύνανται τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκα-
λος ἂν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται
ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρί-
αν. Ἰνα γὰρ μὴ ἀκούσαντες· ὅταν ὄνειδί-
σωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν
πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δειλιάσωσιν εἰς
μέσον προελθεῖν, λέγει· ὅτι ἂν μὴ πρὸς
ταῦτα ἦτε παρατεταγμένοι, εἰκὴ ἐξελέγητε.
Οὐ γὰρ τὸ κακῶς ἀκούειν χρή δεδοικέναι,
ἀλλὰ τὸ συνυποκρινομένους φαίνεσθαι· τότε
γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπατηθήσεσθε.
Ἐάν δὲ μένητε αὐτοὺς ἐπιστύφοντες, εἴτα
κακῶς ἀκούητε, χαίρετε. Τοῦτο γὰρ ἄλός
ἔργον ἐστὶ, τὸ δάκνειν καὶ λυπεῖν τοὺς
χαύνους. Ὡστε ἀναγκαίως ἡ κακηγορία ἔπε-
ται οὐδὲν ὑμᾶς βλάπτουσα, ἀλλὰ καὶ μαρ-
τυροῦσα ὑμῶν τῇ στεννότητι. Ἄν δὲ φοβη-
θέντες αὐτὴν προδῶτε τὴν προσήκουσαν
ὑμῶν σφοδρότητα, πολλῶ χαλεπώτερα πεί-
σεσθε, καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ καταφρο-
νούμενοι παρὰ πάντων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ,
καταπατηθήσεσθε. Εἴτα ἐφ' ἕτερον ὑψη-
λότερον ἄγει παράδειγμα.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πά-
λιν τοῦ κόσμου, οὐκ ἔθνους ἑνός, οὐδὲ
εἴκοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἀπά-
σης· καὶ φῶς νοητὸν, καὶ τῆς ἀκτίνος ταύ-

ըստ նմին մեծ փոխութիւն պարտիք յանձին ցուցանել: Ասան որոյ եւ ասէ իսկ . եթէ աղն անհամեսցի, ինքն իւր յաղեսցի . քանզի եւ ոչ իմիք յաղթէ, բայց թէ ընկենուլ արտաքո, եւ կոխան լինել ի մարդկանէ:

Ձի ուլք թէպէտ եւ բեւր անգամ անկանիցին, կարեն հասանել ներելոյ եւ թողութեան . իսկ վարդապետ որ որ զնոյն ախտ ախտանայցէ, յամենայն պատասխանելոյ զըրկեալ գտանի, եւ զվերջին պատժոցն տուածեալ տայցէ տոկոսիս: Ձի իբրեւ լսիցեն՝ եթէ Յորժամ նախատիցեն զձեզ եւ հալածիցեն, եւ ասիցեն բան չար զձէն՝ մի զանգիտիցեն ինչ, ի մէջ առեալ ասէ, զի թէ ոչ առ այս ամենայն պատրաստագոյն գտանիջիք, ի զուր է ընտրութիւնն ձեր: Ձի ոչ ի բամբասանացն ինչ պարտ է երկնչել, ուղ զկեղծաւորակիցան գովել՝ այն է կասկածանաց . եւ յայնժամ ասէ անհամիցիք եւ լինիցիք կոխան: Ապա եթէ կայցէք մնայցէք հաստատունք առ ի կսկծեցուցանել, յորժամ չար բանս լսիցէք՝ ուրախ լինիջիք: Ձի այն իսկ գործ է աղի, կսկծեցուցանենք եւ մորմոքեցուցանել զլոյծս: Որում ի հարկէ իսկ ստեպ զհետ գտն բամբասանք . որ ոչինչ կարիցէ ձեզ մնառ առնել, ուղ եւ վկայիցէ եւս հաստատութեան ձերում: Ապ' եթէ երկուցեալք՝ ի ձեռս տայցէք զպատշաճ առաքինութեանն ձերոյ, եւս անհնարին կրիցէք անարգանս . զի եւ բամբասիցիք եւ արհամարհեալք յամենեցունք լինիջիք . զի այն իսկ է կոխան լինել ի մարդկանէ: Ապա ուղ եւս բարձրագոյն օրինակ հանեալ ասէ:

Դուք էք լոյս աշխարհի: Ոչ միում ումք ազգի եւ ոչ քսանից քաղաքաց, ուղ ամենայն տիեզերաց, լոյս իմանալի, եւ ա-

μείζονος δεισθε σπουδῆς. Διό φησιν· ἂν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθησεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δύνανται τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρίαν. Ἰνα γὰρ μὴ ἀκούσαντες· ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δειλιάσωσιν εἰς μέσον προελθεῖν, λέγει· ὅτι ἂν μὴ πρὸς ταῦτα ἦτε παρατεταγμένοι, εἰκὴ ἐξελέγητε. Οὐ γὰρ τὸ κακῶς ἀκούειν χρὴ δεδοικέναι, ἀλλὰ τὸ συνυποκρινομένους φαίνεσθαι· τότε γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπατηθήσεσθε. Ἐὰν δὲ μένητε αὐτοὺς ἐπιστύφοντες, εἴτα κακῶς ἀκούητε, χαίρετε. Τοῦτο γὰρ ἄλός ἔργον ἐστὶ, τὸ δάκνειν καὶ λυπεῖν τοὺς χαύνους. Ὡστε ἀναγκαίως ἡ κακηγορία ἔπεται οὐδὲν ὑμᾶς βλάπτουσα, ἀλλὰ καὶ μαρτυροῦσα ὑμῶν τῇ στεννότητι. Ἄν δὲ φοβηθέντες αὐτὴν προδῶτε τὴν προσήκουσαν ὑμῶν σφοδρότητα, πολλῶ χαλεπώτερα πείσεσθε, καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ καταφρονούμενοι παρὰ πάντων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ, καταπατηθήσεσθε. Εἴτα ἐφ' ἕτερον ὑψηλότερον ἄγει παράδειγμα.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πάλιν τοῦ κόσμου, οὐκ ἔθνους ἑνός, οὐδὲ εἴκοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· καὶ φῶς νοητὸν, καὶ τῆς ἀκτίνος ταύ-

ըստ նմին մեծ փոյթ պարսիք յանձին ցուցանել: Ասան որոյ եւ ասէ իսկ . եթէ աղն անհամեսցի, ինքն իւր յաղեսցի . քանզի եւ ոչ իմիք յաղթէ, բայց թէ ընկենուլ արտաքս, եւ կոխան լինել ի մարդկանէ:

Ձի այլք թէպէտ եւ բեր անգամ անկանիցին, կարեն հասանել ներելոյ եւ թողութեան . իսկ վարդապետ ոք որ զնոյն ախտ ախտանայցէ, յամենայն պատասխանուոյ զըրկեալ գտանի, եւ զվերջին պատժոցն տուածեալ տայցէ տոկոսիս: Ձի իբրեւ լսիցեն՝ եթէ Յորժամ նախատիցեն զձեզ եւ հալածիցեն, եւ ասիցեն բան չար զձէնջ՝ մի զանգիտիցեն ինչ, ի մէջ առեալ ասէ, զի թէ ոչ առ այս ամենայն պատրաստագոյն գտանիջիք, ի զուր է ընտրութիւնն ձեր: Ձի ոչ ի բամբասանացն ինչ պարտ է երկնչել, այլ զկեղծաւորակիցսն գովել՝ այն է կասկածանաց . եւ յայնժամ ասէ անհամիցիք եւ լինիցիք կոխան: Ապա եթէ կայցէք մնայցէք հաստատունք առ ի կսկծեցուցանել, յորժամ չար բանս լսիցէք՝ ուրախ լինիջիք: Ձի այն իսկ գործ է աղի, կսկծեցուցանելն եւ մորմոքեցուցանել զլոյծս: Որում ի հարկէ իսկ ստեպ զհետ գան բամբասանք . որ ոչինչ կարիցէ ձեզ մնաս առնել, այլ եւ վկայիցէ եւս հառտատութեան ձերում: Ապ՝ եթէ երկուցեալք՝ ի ձեռս տայցէք զպատշաճ առաքինութեանն ձերոյ, եւս անհնարին կրիցէք անարգանս . զի եւ բամբասիցիք եւ արհամարհեալք յամենեցունց լինիջիք . զի այն իսկ է կոխան լինել ի մարդկանէ: Ապա այլ եւս բարձրագոյն օրինակ հանեալ ասէ:

Դուք էք լոյս աշխարհի: Ոչ միում ումք ազգի եւ ոչ քանից քաղաքաց, այլ ամենայն տիեզերաց, լոյս իմանալի, եւ ա-

της πολὺ βέλτιον, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλας πνευματικόν. Καὶ πρότερον ἄλλας, καὶ τότε φῶς· ἵνα μάθῃς ἡλίκον τῶν κατεστυμμένων ῥημάτων τὸ κέρδος, καὶ τῆς σεμνῆς διδασκαλίας τὸ ὄφελος. Καὶ γὰρ σφίγγει καὶ οὐκ ἀφίησι διαρρέεσαι, καὶ διαβλέψαι ποιεῖ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγοῦσα.

Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον. Πάλιν αὐτοὺς διὰ τούτων εἰς ἀκρίβειαν ἄγει βίου, παιδεύων ἐναγωνίους εἶναι, ὡς ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρῳ. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδῃτε, φησιν, ὅτι ἐνταῦθα καθήμεθα νῦν, καὶ ἐν μικρῷ γωνίας ἐσμέν μέρει· οὕτω γὰρ κατὰδηλοὶ ἔσονται πᾶσιν, ὥσανεὶ πόλις ὑπὲρ κορυφῆς ὄρους κειμένη, ὥσαναὶ λύχνος ἐν οἰκίᾳ ὑπὲρ τῆς λυχνίας φαίνων.

Ποῦ νῦν οἱ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ διαπιστοῦντες; ἀκουέτωσαν ταῦτα, καὶ τῆς προφητείας τὴν δύναμιν ἐκπλαγέστες, προσκυνεῖτωσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχύ· Ἐννόησον γὰρ ἡλίκον ὑπέσχετο τοῖς οὐδὲ ἐν τῇ χώρᾳ γνωρίμοις οὖσι τῇ αὐτῶν· ὅτι γῆ καὶ θάλαττα αὐτοὺς εἴσεται, καὶ πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἥξουσι τῇ φήμῃ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῇ φήμῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς εὐεργεσίας ἐνεργείᾳ. Οὐδὲ γὰρ ἡ φήμη φέρουσα πανταχοῦ δῆλους αὐτοὺς ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις. Καθάπερ γὰρ ὑπόπτεροι γενομένοι, τῆς ἀκ-

առաւել պայծառագոյն քան զարեգական ճառագայթից : Զոր օրինակ աղն հոգեւոր, նոյնպէս եւ լոյսն հոգեւոր : Եւ նախ աղ եւ ապա լոյս . զի ուսանիցիս՝ եթէ որչափ ինչ իցէ շահ բանիցն կոկծեւեաց, եւ օգուտ ի լուսաւոր վարդապետութենէն : Զի եւ պնդե եւ չապ ժողխել . եւ լուսաւորե՝ եւ յառաքինութիւնս առաջնորդէ :

Ու կարէ քաղաք թաքշել՝ որ ի վերայ լերին շինեալ իցէ, եւ ոչ լուցանեն ճրագ՝ եւ դնեն ընդ գրուանաւ : Դարձեալ եւ այսու իոկ առաջնորդէ ածէ զնոսա ի վարուցն հաստատութիւն . եւ խրատէ կասկած յանձին ունել՝ որպէս զի թէ առաջի աչաց ամենեցուն կայցեն ի մէջ տիեզերական թատերց պատերազմեալք : Մի յայս եւեթ հայիցիք, առէ, զի այժմ առտա նստիմք, եւ յանկեան միոջ կողման աշխարհի . զի պնպէս լինի՞լք երեւելիք, որպէս քաղաք մի որ ի վերայ լերին կայցէ, եւ իբրեւ ճրագ մի ի վերայ աշտանակի յայտնի :

Եւ արդ մեր իցեն՝ որ ի զօրութենէն քրիստոսի թերահաւատ լինիցին . լուիցեն զայս, եւ ընդ մարգարէութեանն զօրութիւն զարմացեալք՝ երկիր նպագեն զօրութեան նորա : Տես, որպիսի ինչ խոստացու նոցա . որ եւ յիւրեանց աշխարհին չէին ումէք ծանօթք, զի ընդ ծով եւ ընդ ցամաք հատեալ անցեալ ճանաչիցին, եւ ընդ ծագս աշխարհաց ելլեն բարբառք նոցա . մանաւանդ թէ ոչ իոկ բարբառք, այլ զօրութիւնք բարերարութեանց նոցա : Քանզի ոչ եթէ համբաւք նոցա հասեալ ամենայն ուրեք՝ առնէին զնոսա յայտնիս, այլ գործոցն հանդէպ : Իբրեւ թեւաւորք իմն առաւել քան զարեգական ճառագայթս ընթացեալ ընդ

τίνος σφοδρότερον τὴν γῆν ἐπέδραμον ἅπασαν, σπείροντες τῆς εὐσεβείας τὸ φῶς.

Ἐνταῦθα δέ μοι αὐτοὺς καὶ πρὸς παρρησίαν ἀλείφειν δοκεῖ. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπὶ τῷ ὄρει κειμένη, τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐστὶν ἐμφαίνοντος. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνην κρυβῆναι ἀμύχανον· οὕτως τὸ κήρυγμα ἀδύνατον σιγηθῆναι καὶ λαθεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διωγμούς καὶ κακηγορίας, καὶ ἐπιβουλάς, καὶ πολέμους, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ταῦτα αὐτοὺς ἐπιστομίσαι δυνήσεται, θαρρόντων αὐτοὺς φησιν, ὅτι οὐ μόνον οὐ λήσεται· ἀλλὰ καὶ καταλάμψει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἔσονται λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι. Τούτῳ μὲν οὖν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται· τῷ δὲ ἐξῆς, τὴν παρρησίαν ἀπαιτεῖ τὴν παρ' αὐτῶν, οὕτω λέγων· οὐδὲ καίονσι λύχνον καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἤψα τὸ φῶς, φησιν· τὸ δὲ μεῖναι καίομενον, τῆς ὑμετέρας γενέσθω σπουδῆς· οὐ δι' ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ δια τοὺς μέλλοντας τῆς αὐτῆς ἀπολαύειν λαμπρότητος, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγεῖσθαι. Οὐ γὰρ δὴ δυνήσονται αἱ κακηγορίαι συσκιᾶσαι ὑμῶν τὴν λαμπηδόνα, εἰ ὑμεῖς ἤτε μετὰ ἀκριβείας βιοῦντες, καὶ οὕτως ὡς μέλλοντες ἅπασαν ἐπιστρέφειν τὴν οἰκουμένην. Ἄξιον τοίνυν τῆς χάριτος ἐπιδείξασθε βίον· ἥν ὥσπερ ἐκείνη πανταχοῦ κηρύττεται, οὕτω καὶ αὕτη ἐκείνη συντρέχη.

ամենայն երկիր՝ սերմանելին զաստուածապաշ-
տուութեանն լոյս :

Բայց թուի ինձ, թէ ի համարձակու-
թիւն իսկ կրթէ զնոռա աստ ասելովն, եթէ
Ոչ կարէ քաղաք թաքչել որ ի վերայ լեւին
կայցէ. եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցա-
նէ: Ձի որպէս նմա անհնար է թաքչել,
նոյնպէս եւ քարոզութեանն անմարթ է
լռել: Քանզի քոսաց հալածանս եւ բամբա-
սանս եւ նենգութիւնս եւ պատերազմունս,
զի մի կարծիցեն՝ թէ այն կասեցուցանել
կարիցէ զնոսա, քաջալերէ զնոսա եւ ասէ,
եթէ ոչ միայն ոչ թաքչիցիր, այլ հասեալ
ժամանիցէք ընդ ամենայն տիեզերմ, եւ այ-
նու իսկ լինիցիր լուսաւորք եւ նշանաւորք:
Եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցանէ. իսկ
յաջորդաւն զնոցա համարձակութիւնն պա-
հանջէ ասելովն, եթէ Ոչ լուցանեն ճրագ եւ
գնեն ընդ գրուտնաւ, այլ ի վերայ աշտա-
նակի. եւ լուսաւորէ զամենեւին՝ որ ի տանն
իցին. Այնպէս լուսաւորեսցի լոյս ձեր ա-
ռաջի մարդկան:

Եւ, ասէ, լուցի զլոյսն. եւ պահել ան-
շէջ զլուսաւորութիւնն՝ ձերոյ փութոյ գործ
լիցի. ոչ վասն ձեր միայն, այլ եւ վասն այ-
լոց՝ որ վայելելոց իցեն դովին լուսաւորու-
թեամբ, եւ առաջնորդելոց ի ճշմարտու-
թիւնն: Ձի ոչ կարիցեն բամբասանք ծածկել
զձեր լուսաւորութիւնդ, եթէ դուք իցէք ի
ճշմարիտ վարս. եւ այսպէս կարող լինիջիք
դարձուցանել զտիեզերս, յորժամ արժանի
լստ շնորհացն ցուցանիցէք զոճն: Ձի որ-
պէս նա ընդ հանուր քարոզիցէ, նոյնպէս եւ
դա ընդ նմին համերեսանակ ընթանայցէ:

Εἶτα καὶ ἕτερον κέρδος τίθησι μετα-
 τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ἱκανὸν αὐ-
 τοὺς ἐναγωνίους ποιῆσαι καὶ εἰς πᾶσαν
 ἀγαγεῖν σπουδὴν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν οἰκουμέ-
 νην διορθώσετέ, φησι, μόνον ὀρθῶς βιούν-
 τες· ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι πα-
 ρασκευάσετε· ὥσπερ οὖν τὰ ἐναντία ποι-
 οῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπολεῖτε, καὶ
 τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα βλασφημεῖσθαι ποιήσε-
 τε. Καὶ πῶς, φησιν, ὁ Χριστὸς δοξασθήσε-
 ται δι' ἡμῶν, εἴγε μέλλοιεν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι
 κακηγορεῖν; Ἀλλ' οὐ πάντες· κἀκεῖνοι δὲ
 αὐτοὶ ἀπὸ βασκανίας· καὶ οἱ ἐν βασκανία
 τοῦτο ποιοῦντες, κατὰ τὸ συνειδὸς ὑμᾶς
 θαυμάσονται καὶ ἀποδέξονται· ὥσπερ οὖν
 οἱ φανερώς κολακεύοντες τοὺς ἐν πονηρίᾳ
 ζῶντας, κατὰ νοῦν διαβάλλουσι. Τί οὖν;
 πρὸς ἐπίδειξιν κελεύεις ἡμᾶς ζῆν καὶ πρὸς
 φιλοτιμίαν; Ἀπαγε, οὐ τοῦτό φησι· οὐδὲ
 γὰρ εἶπον, σπουδάετε ὑμεῖς εἰς μέσον
 φέρειν τὰ κατορθώματα ὑμῶν· οὐδὲ εἶπον,
 δεῖξατε αὐτὰ· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν,
 τουτέστι, πολλὴ ἔστω ἡ ἀρετὴ, δαψιλὲς
 ἔστω τὸ πῦρ, καὶ τὸ φῶς ἄφατον. Ὅταν
 γὰρ τοσαύτη ἢ ἡ ἀρετὴ, ἀδύνατον αὐτὴν
 λαθεῖν, κἄν μυριάκις ὁ μετιὼν αὐτὴν συ-
 σκιάσῃ. Ἀληπτον τοίνυν ἐαυτοῖς παρὰσχεςθε
 βίον, καὶ μηδ' ἐμίαν ἐχέτωσαν ἀληθῆ κατη-
 γορίας ἀφορμὴν· κἄν μυριοὶ οἱ κατηγοροῦν-
 τες ὦσιν, οὐδεὶς ὑμῖν ἐπισκιάσαι δυνήσε-
 ται. Καὶ καλῶς εἶπε, τὸ φῶς· οὐδὲν γὰρ
 οὕτως ἐπίσημον ἄνθρωπον ποιεῖ, κἄν μυ-
 ριάκις λανθάνειν βούληται, ὥς ἀρετῆς ἐπί-
 δεξις. Ὡσπερ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀκτίνα περι-

Ապա եւ այլ իմն շահս գնէ ի միջի՝ հան-
գերձեւոց փրկութեամբն. յոյժ արկանէ ըզ-
կասկածն ի միտս, եւ յորդորէ ամենեւին ի
փոյթ: Զի ոչ միայն, ասէ, զաիեզերս ուղղի-
ցէք ձերովք ուղիղ կարգօքն, այլ եւ Աստու-
ծոյ փառաւորութեան լիցիք պատճառք. զոր
օրինակ յորժամ հակառակս ինչ գործիցէք,
եւ զմարդիկ կորուսանէք, եւ զԱստուծոյ ա-
նուն ի հայհոյութիւն ածէք: Եւ զիմօրդ,
ասէ, Աստուած փառաւորեսցի մեւք, եթէ
մէք ի մարդկանէ բամբասեւոց իցեմք: Այլ
ոչ թէ ամենեքեան բամբասիցեն. զի նոքա
իսկ՝ որ հեռայցենն կորուստնեւ զձեզ, ընդ
միտս զարմանայցեն ընդ ձեր լուութիւնն.
զոր օրինակ զի որք յայտնի զչարագործս
պաշտօն առնելով գովիցեն, եւ ընդ միտս
պարտաւիցեն: Եւ արդ զիմօրդ, ասէ. առ
մարդկան ականէ հրամայիցես մեզ ցուցա-
նել կարգս ուղիղս իբրեւ ի պարծանս ինչ
սնտիս: Ոչ այդպէս, ասէ. քանզի եւ ոչ
յայդ յորդորեցի իսկ՝ եթէ ի մէջ բերեալ
ցուցանիցէք զքաջութիւնս ձեր. այլ թէ
Լուսաւորեսցէ լոյս ձեր. այսինքն է, զի
բազմանայցէ առաքինութիւնն, յաճախեցի
հուրն, անչափ վառեսցի լոյսն: Զի յորժամ
այնչափ լուսով իցէ առաքինութիւնն, չէ
հնար թէ թաքչել կարիցէ, թէպէտ եւ բեւր
անդամ կամիցի ծածկել՝ որ առնէն զնա:
Անարատս ցուցանիջիք նոցա զվարս, զի մի
եւ յիմիք գտանիցեն պատճառս բամբասա-
նաց. թէպէտ եւ բեւրք բիւրուց իցեն բամ-
բասանքն, ոչինչ կարիցեն ստնանել ձեզ:
Եւ բարւոք իսկ կսչեաց լոյս. զի ոչ այնպէս
ինչ նշանաւոր առնէ զմարդ, թէպէտ եւ
բեւր անդամ թաքչել կամիցի, որպէս առա-
քինութեանն հանդէս: Որպէս զճառագայթս

μείζονος δεῖσθε σπουδῆς. Διό φησιν· ἂν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθῇσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῇναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δύνανται τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρίαν. Ἰνα γὰρ μὴ ἀκούσαντες· ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, θειλιάσωσιν εἰς μέσον προελθεῖν, λέγει· ὅτι ἂν μὴ πρὸς ταῦτα ἦτε παρατεταγμένοι, εἰκὴ ἐξελέγητε. Οὐ γὰρ τὸ κακῶς ἀκούειν χρή δεδοικέναι, ἀλλὰ τὸ συνυποκρινομένους φαίνεσθαι· τότε γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπατηθήσεσθε. Ἐὰν δὲ μένητε αὐτοὺς ἐπιστύφοντες, εἴτα κακῶς ἀκούητε, χαίρετε. Τοῦτο γὰρ ἄλός ἔργον ἐστὶ, τὸ δάκνειν καὶ λυπεῖν τοὺς χαύνους. Ὡστε ἀναγκαίως ἡ κακηγορία ἔπεται οὐδὲν ὑμᾶς βλάπτουσα, ἀλλὰ καὶ μαρτυροῦσα ὑμῶν τῇ στερόρῳ. Ἄν δὲ φοβηθέντες αὐτὴν προδῶτε τὴν προσήκουσαν ὑμῶν σφοδρότητα, πολλῶ χαλεπώτερα πείσεσθε, καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ καταφρονούμενοι παρὰ πάντων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ, καταπατηθήσεσθε. Εἴτα ἐφ' ἕτερον ὑψηλότερον ἄγει παράδειγμα.

Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πάλιν τοῦ κόσμου, οὐκ ἔθνους ἑνός, οὐδὲ εἰκοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· καὶ φῶς νοητὸν, καὶ τῆς ἀκτίνος ταύ-

ըստ նմին մեծ փոխութ պարտիք յանձին ցուցանել: Ասան որոյ եւ ասէ իսկ . եթէ աղն անհամեսցի, ինքն իւ յաղեսցի . քանզի եւ ոչ իմիք յաղթէ, բայց թէ ընկենուլ արտաքո, եւ կոխան լինել ի մարդկանէ:

Ձի այլք թէպէտ եւ բեւր անգամ անկանիցին, կարեն հասանել ներելոյ եւ թողուլթեան . իսկ վարդապետ որ որ զնոյն ախտ ախտանայցէ, յամենայն պատասխանելոյ զըրկեալ գտանի, եւ զվերջին պատժոցն տուլ թեալ տայցէ տոկոսիս: Ձի իբրեւ լսիցեն՝ եթէ Յորժամ նախատիցեն զձեզ եւ հալածիցեն, եւ ասիցեն բան չար զձէնջ՝ մի զանգիտիցեն ինչ, ի մէջ առեալ ասէ, զի թէ ոչ առ այս ամենայն պատրաստագոյն գտանիջիք, ի զուր է ընտրուլթիւնն ձեր: Ձի ոչ ի բամբաստանացն ինչ պարտ է երկնչել, այդ զկեղծաւորակիցան գովել՝ այն է կասկածանաց . եւ յայնժամ ասէ անհամիցիք եւ լինիցիք կոխան: Ապա եթէ կայցէք մնայցէք հաստատուիք առ ի կսկծեցուցանել, յորժամ չար բանս լսիցէք՝ ուրախ լինիջիք: Ձի այն իսկ գործ է աղի, կսկծեցուցանելն եւ մորմոքեցուցանել զլոյծս: Որում ի հարկէ իոկ ստէպ զհետ գան բամբասանք . որ ոչինչ կարիցէ ձեզ վնաս առնել, այդ եւ վկայիցէ եւս հաստատուլթեան ձերում: Ապ՝ եթէ երկուցեալք՝ ի ձեռս տայցէք զպատշաճս առաքինուլթեանն ձերոյ, եւս անհնարին կրիցէք անարդանո . զի եւ բամբասիցիք եւ արհամարհեալք յամենեցունց լինիջիք . զի այն իոկ է կոխան լինել ի մարդկանէ: Ապա այդ եւս բարձրագոյն օրինակ հանեալ ասէ:

Դուք էք լոյս աշխարհի: Ոչ միում ումք ազգի եւ ոչ քսանից քաղաքաց, այդ ամենայն տիեզերաց, լոյս իմանալի, եւ ա-

της πολὺ βέλτιον, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλας πνευματικόν. Καὶ πρότερον ἄλλας, καὶ τότε φῶς· ἵνα μάθῃς ἡλίκον τῶν κατεστυμμένων ζημάτων τὸ κέρδος, καὶ τῆς σεμνῆς διδασκαλίας τὸ ὄφελος. Καὶ γὰρ σφίγγει καὶ οὐκ ἀφίησι διαρρέῦσαι, καὶ διαβλέψαι ποιεῖ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγούσα.

Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον. Πάλιν αὐτοὺς διὰ τούτων εἰς ἀκρίβειαν ἄγει βίον, παιδεύων ἐναγωνίους εἶναι, ὡς ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρῳ. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδητέ, φησιν, ὅτι ἐνταῦθα καθήμεθα νῦν, καὶ ἐν μικρῷ γωνίᾳ ἔσμεν μέρει· οὕτω γὰρ κατὰδηλοὶ ἔσονται πᾶσιν, ὥσανεὶ πόλις ὑπὲρ κορυφῆς ὄρους κειμένη, ὥσαναὶ λύχνος ἐν οἰκίᾳ ὑπὲρ τῆς λυχνίας φαίνων.

Ποῦ νῦν οἱ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ διαπιστοῦντες; ἀκουέτωσαν ταῦτα, καὶ τῆς προφητείας τὴν δύναμιν ἐκπλαγέτες, προσκυνεῖτωσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. Ἐνόησον γὰρ ἡλίκᾳ ὑπέσχετο τοῖς οὐδὲ ἐν τῇ χώρᾳ γνωρίμοις οὖσι τῇ αὐτῶν· ὅτι γῆ καὶ θάλαττα αὐτοὺς εἴσεται, καὶ πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἥξουσι τῇ φήμῃ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῇ φήμῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς εὐεργεσίας ἐνεργείᾳ. Οὐδὲ γὰρ ἡ φήμη φέρουσα πανταχοῦ δῆλους αὐτοὺς ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις. Καθάπερ γὰρ ὑπόπτεροι γεγόμενοι, τῆς ἀκ-

առաւել պայծառագոյն քան զարեգական ճառագայթից : Զոր օրինակ աղն հոգեւոր, նոյնպէս եւ լոյսն հոգեւոր : Եւ նախ աղ եւ ապա լոյս . զի ուսանիցիս՝ եթէ որչափ ինչ իցէ շահ բանիցն կսկծելեաց, եւ օգուտ ի լուսաւոր վարդապետութենէն : Զի եւ պնդէ եւ չապ ժողխել . եւ լուսաւորէ՝ եւ յառաքինութիւնս առաջնորդէ :

Ոչ կարէ քաղաք թաքշել՝ որ ի վերայ լերին շինեալ իցէ, եւ ոչ լուցանեն ճրագ՝ եւ գնեն ընդ գրուանաւ : Դարձեալ եւ այսու իսկ առաջնորդէ ամէ զնոսա ի վարուցն հաստատութիւն . եւ խրատէ կասկած յանձին ունել՝ որպէս զի թէ տալի աչաց ամենեցուն կայցեն ի մէջ տիեզերական թատերց պատերազմեալք : Մի յայս եւեթ հայիցիք, առէ, զի այժմ աստուծոտիմք, եւ յանկեան միով կողման աշխարհի . զի պնպէս լինիջիք երեւելիք, որպէս քաղաք մի որ ի վերայ լերին կայցէ, եւ իբրեւ ճրագ մի ի վերայ աշտանակի յայտնի :

Եւ արդ մեր իցեն՝ որ ի զօրութենէն քրիստոսի թերահաւատ լինիցին . լուիցեն զայս, եւ ընդ մարգարէութեանն զօրութիւն զարմացեալք՝ երկիր պաղցն զօրութեան նորա : Տես, որպիսի ինչ խոտաղաւնոցա . որ եւ յիւրեանց աշխարհին չէին ումք ծանօթք, զի ընդ ծով եւ ընդ ցամաք հատեալ անցեալ ճանաչիցին, եւ ընդ ծագս աշխարհաց ելլեն բարբառք նոցա . մանաւանդ թէ ոչ իոկ բարբառք, այլ զօրութիւնք բարերարութեանց նոցա : Քանզի ոչ եթէ համբաւք նոցա հասեալ ամենայն ուրեք՝ առնէին զնոսա յայտնիս, այլ գործոցն հանդէպ : Իբրեւ թեւաւորք իմն առաւել քան զարեգական ճառագայթս ընթացեալ ընդ

τινος σφοδρότερον τὴν γῆν ἐπέδραμον ἅπασαν, σπείροντες τῆς εὐσεβείας τὸ φῶς.

Ἐνταῦθα δέ μοι αὐτοὺς καὶ πρὸς παρρησίαν ἀλείφειν δοκεῖ. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπὶ τοῖς ὄροις κειμένη, τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐστὶν ἐμφαίνοντος. Ὡς περ γὰρ ἐκείνην κρυβῆναι ἀμύχανον· οὕτως τὸ κήρυγμα ἀδύνατον σιγηθῆναι καὶ λαθεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διωγμούς καὶ κακηγορίας, καὶ ἐπιβουλάς, καὶ πολέμους, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ταῦτα αὐτοὺς ἐπιστομίσαι δυνήσεται, θαρρόνων αὐτοὺς φησιν, ὅτι οὐ μόνον οὐ λήσεται· ἀλλὰ καὶ καταλάμψει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἔσονται λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι. Τούτῳ μὲν οὖν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται· τῷ δὲ ἐξῆς, τὴν παρρησίαν ἀπαιτεῖ τὴν παρ' αὐτῶν, οὕτω λέγων· οὐδὲ καίονσι λύχνον καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἤψα τὸ φῶς, φησιν· τὸ δὲ μεῖναι καίομενον, τῆς ὑμετέρας γενέσθω σπουδῆς· οὐ δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ δια τοὺς μέλλοντας τῆς αὐτῆς ἀπολαύειν λαμπρότητος, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγεῖσθαι. Οὐ γὰρ δὴ δυνήσονται αἱ κακηγορίαι συσκιᾶσαι ὑμῶν τὴν λαμπηδόνα, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤτε μετὰ ἀκριβείας βιούντες, καὶ οὕτως ὡς μέλλοντες ἅπασαν ἐπιστρέφειν τὴν οἰκουμένην. Ἄξιον τοίνυν τῆς χάριτος ἐπιδείξασθε βίον· ἵν' ὥς περ ἐκείνη πανταχοῦ κηρύττεται, οὕτω καὶ αὕτη ἐκείνη συντρέχη.

ամենայն երկիր՝ սերմանէին զաստուածապաշ-
տութեանն լոյս :

Բայց Թուի ինձ, Թէ ի համարձակու-
թիւն իսկ կրթէ զնոսա առաւ ասելովն, եթէ
Ոչ կարէ քաղաք Թաքչեւ որ ի վերայ լերին
կայցէ. եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցա-
նէ: Ձի որպէս նմա անհնար է Թաքչեւ,
նոյնպէս եւ քարոզութեանն տնմարթ է
լռել: Քանզի քոսաց հալածանս եւ բամբա-
սանս եւ նենգութիւնս եւ պատերազմունս,
զի մի կարծիցեն՝ Թէ այն կասեցուցանել
կարիցէ զնոսա, քաջալերէ զնոսա եւ ասէ,
եթէ ոչ միայն ոչ Թաքչիցիք, այլ հառեալ
ժամանիցէք ընդ ամենայն տիեզերմ, եւ այ-
նու իսկ լինիցիք լուսաւորք եւ նշանաւորք:
Եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցանէ. իսկ
յաջորդաւն զնոցա համարձակութիւնն պա-
հանջէ առելովն, եթէ Ոչ լուցանեն ճրագ եւ
գնեն ընդ գրուանաւ, այլ ի վերայ աշտա-
նակի. եւ լուսաւորէ զամենեւին՝ որ ի տանն
իցեն. Այնպէս լուսաւորեսցի լոյս ձեր ա-
ռաջի մարդկան:

Եւ, ասէ, լուցի զլոյսն. եւ պահել ան-
շէջ զլուսաւորութիւնն՝ ձերոյ փութոյ գործ
լիցի. ոչ վասն ձեր միայն, այլ եւ վասն այ-
լոց՝ որ վայելելոց իցեն դովին լուսաւորու-
թեամբ, եւ առաջնորդելոց ի ճշմարտու-
թիւնն: Ձի ոչ կարիցեն բամբասանք ծածկել
զձեր լուսաւորութիւնդ, եթէ դուք իցէք ի
ճշմարիտ վարս. եւ այսպէս կարող լինիջիք
դարձուցանել զտիեզերս, յորժամ արժանի
լսա շնորհացն ցուցանիցէք զոճն: Ձի որ-
պէս նա ընդ հանուր քարոզիցէ, նոյնպէս եւ
դա ընդ նմին համերեսանակ ընթանայցէ:

Εἶτα καὶ ἕτερον κέρδος τίθησι μετα-
 τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ἱκανὸν αὐ-
 τοὺς ἐναγωνίους ποιῆσαι καὶ εἰς πᾶσαν
 ἀγαγεῖν σπουδὴν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν οἰκουμέ-
 νην διορθώσετέ, φησι, μόνον ὀρθῶς βιοῦν-
 τες· ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι πα-
 ρασκευάσετε· ὥσπερ οὖν τὰ ἐναντία ποι-
 οῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπολεῖτε, καὶ
 τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα βλασφημῆσθαι ποιήσα-
 τε. Καὶ πῶς, φησιν, ὁ Χριστὸς δοξασθήσε-
 ται δι' ἡμῶν, εἴγε μέλλοιεν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι
 κακηγορεῖν; Ἀλλ' οὐ πάντες· κἀκεῖνοι δὲ
 αὐτοὶ ἀπὸ βασκανίας· καὶ οἱ ἐν βασκανίᾳ
 τοῦτο ποιοῦντες, κατὰ τὸ συνειδὸς ὑμᾶς
 θαυμάσονται καὶ ἀποδέξονται· ὥσπερ οὖν
 οἱ φανερῶς κολακεύοντες τοὺς ἐν πονηρίᾳ
 ζῶντας, κατὰ νοῦν διαβάλλουσι. Τί οὖν;
 πρὸς ἐπίδειξιν κελεύεις ἡμᾶς ζῆν καὶ πρὸς
 φιλοτιμίαν; Ἀπαγε, οὐ τοῦτο φησι· οὐδὲ
 γὰρ εἶπον, σπουδάζετε ὑμεῖς εἰς μέσον
 φέρειν τὰ κατορθώματα ὑμῶν· οὐδὲ εἶπον,
 δεῖξατε αὐτὰ· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν,
 τουτέστι, πολλὴ ἔστω ἡ ἀρετὴ, δαψιλὲς
 ἔστω τὸ πῦρ, καὶ τὸ φῶς ἄφατον. Ὅταν
 γὰρ τοσαύτη ἢ ἡ ἀρετὴ, ἀδύνατον αὐτὴν
 λαθεῖν, κἄν μυριάκις ὁ μετιὼν αὐτὴν συ-
 σκιάσῃ. Ἀληπτοντοίνυν ἑαυτοῖς παρὰσχεςθε
 βίον, καὶ μηδ' ἐμίαν ἐχέτωσαν ἀληθῆ κατη-
 γορίας ἀφορμὴν· κἄν μυρίοι οἱ κατηγοροῦν-
 τες ὦσιν, οὐδεὶς ὑμῖν ἐπισκιάσαι δυνήσε-
 ται. Καὶ καλῶς εἶπε, τὸ φῶς· οὐδὲν γὰρ
 οὕτως ἐπίσημον ἄνθρωπον ποιεῖ, κἄν μυ-
 ριάκις λανθάνειν βούληται, ὡς ἀρετῆς ἐπί-
 δεῖξις. Ὡσπερ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀκτίνα περι-

Ապա եւ այլ իմն շահս գնէ ի միջի՝ հան-
գերէնց փրկութեամբն . յոյժ արկանէ ըզ-
կասկածն ի միտս , եւ յորդորէ ամենեւին ի
փոյթ : Զի ոչ միայն , ասէ , զաիեզերս ուղղի-
ցէք ձերովք ուղիղ կարգօքն , այլ եւ Աստու-
ծոյ փառաւորութեան լիցիք պատճառք . զոր
օրինակ յորժամ հակառակս ինչ գործիցէք ,
եւ զմարդիկ կորուսանէք , եւ զԱստուծոյ ա-
նուն ի հայհոյութիւն տծէք : Եւ զիմօրդ ,
ասէ , Աստուած փառաւորեսցի մեւք , եթէ
մէք ի մարդկանէ բամբասեց իցեմք : Այլ
ոչ թէ ամենեքեան բամբասիցեն . զի նոքա
իսկ՝ որ հեռայցենն կորուսանել զձեզ , ընդ
միտս զարմանայցեն ընդ ձեր լուութիւնն .
զոր օրինակ զի որք յայտնի զչարագործս
պաշտօն առնելով գովիցեն , եւ ընդ միտս
պարսաւիցեն : Եւ արդ զիմօրդ , ասէ . առ
մարդկան ականէ հրամայիցես մեզ ցուցա-
նել կարգս ուղիղս իբրեւ ի պարծանս ինչ
սնոտիս : Ոչ այդպէս , ասէ . քանզի եւ ոչ
յայդ յորդորեցի իսկ՝ եթէ ի մէջ բերեալ
ցուցանիցէք զքաջութիւնս ձեր . այլ թէ
Լուսաւորեսցէ լոյս ձեր . այսինքն է , զի
բազմանայցէ առաքինութիւնն , յաճախեցի
հուրն , անչափ վառեսցի լոյսն : Զի յորժամ
այնչափ լուսով իցէ առաքինութիւնն , չէ
հնար թէ թաքչել կարիցէ , թէպէտ եւ բեւր
անգամ կամօցի ծածկել՝ որ առնէն զնա :
Անարատոց ցուցանիջիք նոցա զվարս , զի մի
եւ յիմիք գաանիցեն պատճառս բամբասո-
նաց . թէպէտ եւ բեւրք բիւրուց իցեն բամ-
բասանքն , ոչինչ կարիցեն սանանել ձեզ :
Եւ բարւոք իսկ կոչեաց լոյս . զի ոչ այնպէս
ինչ նշանաւոր առնէ զմարդ , թէպէտ եւ
բեւր անգամ թաքչել կամօցի , որպէս առա-
քինութեանն հանգէ : Որպէս զճառագոյթս

μειζονος δεῖσθε σπουδῆς. Διό φησιν· ἂν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι μυριάκις πίπτοντες, δύνανται τυχεῖν συγγνώμης· ὁ δὲ διδάσκαλος ἐὰν τοῦτο πάθῃ, πάσης ἀπεστέρηται ἀπολογίας, καὶ τὴν ἐσχάτην δώσει τιμωρίαν. Ἰνα γὰρ μὴ ἀκούσαντες· ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, δειλιάσωσιν εἰς μέσον προελθεῖν, λέγει· ὅτι ἂν μὴ πρὸς ταῦτα ἦτε παρατεταγμένοι, εἰκὴ ἐξελέγητε. Οὐ γὰρ τὸ κακῶς ἀκούειν χρή δεδοικέναι, ἀλλὰ τὸ συνυποκρινομένους φαίνεσθαι· τότε γὰρ μωρανθήσεσθε καὶ καταπατηθήσεσθε. Ἐὰν δὲ μένητε αὐτοὺς ἐπιστύφοντες, εἴτα κακῶς ἀκούητε, χαίρετε. Τοῦτο γὰρ ἄλός ἐργον ἐστὶ, τὸ δάκνειν καὶ λυπεῖν τοὺς χαύνους. Ὡστε ἀναγκαίως ἡ κακηγορία ἐπεταί οὐδὲν ὑμᾶς βλάπτουσα, ἀλλὰ καὶ μαρτυροῦσα ὑμῶν τῇ στερόχότητι. Ἄν δὲ φοβηθέντες αὐτὴν προδῶτε τὴν προσήκουσαν ὑμῶν σφοδρότητα, πολλῶ χαλεπώτερα πείσεσθε, καὶ κακῶς ἀκούοντες καὶ καταφρονούμενοι παρὰ πάντων· τοῦτο γὰρ ἐστὶ, καταπατηθήσεσθε. Εἴτα ἐφ' ἕτερον ὑψηλότερον ἄγει παράδειγμα.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Πάλιν τοῦ κόσμου, οὐκ ἔθνους ἑνὸς, οὐδὲ εἰκοσι πόλεων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· καὶ φῶς νοητὸν, καὶ τῆς ἀκτίνος ταύ-

ըստ նմին մեծ փոյթ պարտիք յանձին ցուցանել: Ասան որոյ եւ ասէ իսկ . եթէ աղն անհամեսցի, ինքն իւ յաղեսցի . քանզի եւ ոչ իմիք յաղթէ, բայց թէ ընկենուլ արտաքս, եւ կոխան լինել ի մարդկանէ:

Ձի այլք թէպէտ եւ բեր անգամ անկանիցին, կարեն հասանել ներելոյ եւ թողուլթեան . իսկ վարդապետ ոք որ զնոյն ախտ ախտանայցէ, յամենայն պատասխանելոյ զըրկեալ գտանի, եւ զվերջին պատժոցն տուծեալ տայցէ տոկոսիս: Ձի իբրեւ լոիցեն՝ եթէ Յորժամ նախատիցեն զձեզ եւ հալածիցեն, եւ առիցեն բան չար զձէնջ՝ մի զանգիտիցեն ինչ, ի մէջ առեալ ասէ, զի թէ ոչ առ այս ամենայն պատրաստագոյն գտանիլիք, ի զուր է ընտրութիւնն ձեր: Ձի ոչ ի բամբասանացն ինչ պարտ է երկնչել, այլ զկեղծաւորակիցան գովել՝ այն է կասկածանաց . եւ յայնժամ ասէ անհամիցիք եւ լինիցիք կոխան: Ապա եթէ կայցէք մնայցէք հաստատունք առ ի կսկծեցուցանել, յորժամ չար բանս լոիցէք՝ ուրախ լինիլիք: Ձի այն իսկ գործ է աղի, կսկծեցուցանելն եւ մորմոքեցուցանել զլոյծս: Որում ի հարկէ իսկ ստեպ զհետ գան բամբասանք . որ ոչինչ կարիցէ ձեզ վնաս առնել, այլ եւ վկայիցէ եւս հաստատութեան ձերում: Ապ՝ եթէ երկուցեալք՝ ի ձեռս տայցէք զպատշաճ առաքինութեանն ձերոյ, եւս անհնարին կրիցէք անարգանս . զի եւ բամբասոցիք եւ արհամարհեալք յամենեցունց լինիլիք . զի այն իսկ է կոխան լինել ի մարդկանէ: Ապա այլ եւս բարձրագոյն օրինակ հանեալ ասէ:

Դուք էք լոյս աշխարհի: Ոչ միում ումք ազգի եւ ոչ քսանից քաղաքաց, այլ ամենայն տիեզերաց, լոյս իմանալի, եւ ա-

της πολὺ βέλτιον, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλας πνευματικόν. Καὶ πρότερον ἄλλας, καὶ τότε φῶς· ἵνα μάθῃς ἡλίκον τῶν κατεστυμμένων ῥημάτων τὸ κέρδος, καὶ τῆς σεμνῆς διδασκαλίας τὸ ὄφελος. Καὶ γὰρ σφίγγει καὶ οὐκ ἀφίησι διαρρέυσαι, καὶ διαβλέψαι ποιεῖ πρὸς ἀρετὴν χειραγωγοῦσα.

Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον. Πάλιν αὐτοὺς διὰ τούτων εἰς ἀκρίβειαν ἄγει βίον, παιδεύων ἐναγωνίους εἶναι, ὡς ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρῳ. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδητέ, φησιν, ὅτι ἐνταῦθα καθήμεθα νῦν, καὶ ἐν μικρῷ γωνίας ἔσμεν μέρει· οὕτω γὰρ κατὰδηλοι ἔσεσθε πᾶσιν, ὥσανεὶ πόλις ὑπὲρ κορυφῆς ὄρους κειμένη, ὥσανεὶ λύχνος ἐν οἰκίᾳ ὑπὲρ τῆς λυχνίας φαίνων.

Ποῦ νῦν οἱ τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ διαπιστοῦντες; ἀκουέτωσαν ταῦτα, καὶ τῆς προφητείας τὴν δύναμιν ἐκπλαγέντες, προσκυνεῖτωσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχύν. Ἐννόησον γὰρ ἡλίκα ὑπέσχετο τοῖς οὐδὲ ἐν τῇ χώρᾳ γνωρίμοις οὕσι τῇ αὐτῶν· ὅτι γῇ καὶ θάλαττα αὐτοὺς εἴσεται, καὶ πρὸς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἤξουσι τῇ φήμῃ· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῇ φήμῃ, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς εὐεργεσίας ἐνεργείᾳ. Οὐδὲ γὰρ ἡ φήμη φέρουσα πανταχοῦ δῆλους αὐτοὺς ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις. Καθάπερ γὰρ ὑπόπτεροι γενόμενοι, τῆς ἀκ-

առաւել պայծառագոյն քան զարեգական ճառագայթից : Զոր օրինակ աղն հոգեւոր, նոյնպէս եւ լոյսն հոգեւոր : Եւ նախ աղ եւ ապա լոյս . զի ուսանիցիս՝ եթէ արչափ ինչ իցէ շահ բանիցն կսկծեւեաց, եւ օգուտ ի լուսաւոր վարդապետութենէն : Զի եւ պնդէ եւ չտայ ժողխել . եւ լուսաւորէ՝ եւ յառաքինութիւնս առաջնորդէ :

Ոչ կարէ քաղաք թաքշել՝ որ ի վերայ լերին շինեալ իցէ, եւ ոչ լուցանեն ճրագ՝ եւ գնեն ընդ գբուանաւ : Դարձեալ եւ այսու իսկ առաջնորդէ անէ զնոսա ի վարուցն հաստատութիւն . եւ խրատէ կասկած յանձին ունել՝ որպէս զի թէ առաջի աւագ ամենեցուն կայցեն ի մէջ տիեզերական թատերոց պատերազմաւք : Մի յայս եւեթ հայիցիք, ասէ, զի այժմ աստանաւորմք, եւ յանկեան միոջ կողման աշխարհի . զի պնպէս լինիլիք երեւելիք, որպէս քաղաք մի որ ի վերայ լերին կայցէ, եւ իբրեւ ճրագ մի ի վերայ տշտանակի յայտնի :

Եւ արդ ո՞ւր իցեն՝ որ ի զօրութենէն քրիստոսի թերահաւատ լինիցին . լուիցեն զայս, եւ ընդ մարգարեութեանն զօրութիւն զարմացեալք՝ երկիր պազցեն զօրութեան նորա : Տես, որպիսի ինչ խոստացաւ նոցա . սր եւ յիւրեանց աշխարհին չէին ուժք ծանօթք, զի ընդ ծով եւ ընդ ցամաք հատեալ անցեալ ճանաչիցին, եւ ընդ ծագս աշխարհաց ելլեն բարբառք նոցա . մանաւանդ թէ ոչ իսկ բարբառք, այլ զօրութիւնք բարերարութեանց նոցա : Քանզի ոչ եթէ համաւք նոցա հասեալ ամենայն ուրեք՝ առնէին զնոսա յայտնիս, այլ գործոցն հանդէպ : Իբրեւ թեւաւորք իմն առաւել քան զարեգական ճառագայթս ընթացեալ ընդ

τινος σφοδρότερον τὴν γῆν ἐπέδραμον ἅπασαν, σπείροντες τῆς εὐσεβείας τὸ φῶς.

Ἐνταῦθα δέ μοι αὐτοὺς καὶ πρὸς παρρησίαν ἀλείφειν δοκεῖ. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπὶ τοῖς ὄροις κειμένη, τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐστὶν ἐμφαίνοντος. Ὡς περ γὰρ ἐκείνην κρυβῆναι ἀμύχανον· οὕτως τὸ κήρυγμα ἀδύνατον σιγηθῆναι καὶ λαθεῖν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε διωγμούς καὶ κακηγορίας, καὶ ἐπιβουλάς, καὶ πολέμους, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ταῦτα αὐτοὺς ἐπιστομίσει δυνήσεται, θαρρόνων αὐτοὺς φησιν, ὅτι οὐ μόνον οὐ λήσεται· ἀλλὰ καὶ καταλάμψει τὴν οἰκουμένην ἅπασαν. Καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο ἔσονται λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι. Τούτῳ μὲν οὖν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται· τῷ δὲ ἐξῆς, τὴν παρρησίαν ἀπαιτεῖ τὴν παρ' αὐτῶν, οὕτω λέγων· οὐδὲ καίονσι λύχνον καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἤψα τὸ φῶς, φησιν· τὸ δὲ μεῖναι καίομενον, τῆς ὑμετέρας γενέσθω σπουδῆς· οὐ δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μέλλοντας τῆς αὐτῆς ἀπολαύειν λαμπρότητος, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγεῖσθαι. Οὐ γὰρ δὴ δυνήσονται αἱ κακηγορίαι συσκιᾶσαι ὑμῶν τὴν λαμπηδόνα, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤτε μετὰ ἀκριβείας βιοῦντες, καὶ οὕτως ὡς μέλλοντες ἅπασαν ἐπιστρέφειν τὴν οἰκουμένην. Ἄξιον τοίνυν τῆς χάριτος ἐπιδείξασθε βίον· ὥς περ ἐκείνη πανταχοῦ κηρύττεται, οὕτω καὶ αὕτη ἐκείνη συντρέχει.

ամենայն երկիր՝ սերմանէին զաստուածպաշտութեանն լոյս :

Բայց Թուր ինձ, Թէ ի համարձակութիւն իսկ կրթէ զնոսա ոստ ասելովն, եթէ Ոչ կարէ քաղաք Թաքչեւ որ ի վերայ լերին կայցէ. եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցանէ: Ձի որպէս նմա անհնար է Թաքչեւ, նոյնպէս եւ քարաղութեանն անմարթ է լռել: Քանզի ասաց հալածանս եւ բամբասանս եւ նենգութիւնս եւ պատերազմունս, զի մի կարծիցեն՝ Թէ այն կասեցուցանել կարիցէ զնոսա, քաջալերէ զնոսա եւ ասէ, եթէ ոչ միայն ոչ Թաքչիցիք, այլ հասեալ ժամանիցէք ընդ ամենայն տիեզերմ, եւ այնու իսկ լինիցիք լուսաւորք եւ նշանաւորք: Եւ այսու զիւր զօրութիւնն ցուցանէ. իսկ յաջորդաւն զնոցա համարձակութիւնն պահանջէ ասելովն, եթէ Ոչ լուցանեն ճրագ եւ գնեն ընդ գրուանաւ, այլ ի վերայ աշտանակի. եւ լուսաւորէ զամենեւին՝ որ ի տանն իցին. Այնպէս լուսաւորեսցի լոյս ձեր առաջի մարդկան:

Ես, ասէ, լուցի զլոյսն. եւ պահել անշէջ զլուսաւորութիւնն՝ ձերոյ փութոյ գործ լիցի. ոչ վասն ձեր միայն, այլ եւ վասն այլոց՝ որ վայելելոց իցեն դովին լուսաւորութեամբ, եւ առաջնորդելոց ի ճշմարտութիւնն: Ձի ոչ կարիցեն բամբասանք ծածկել զձեր լուսաւորութիւնդ, եթէ դուք իցէք ի ճշմարիտ վարս. եւ այսպէս կարող լինիջիք դարձուցանել զտիեզերս, յորժամ արժանի ըստ շնորհացն ցուցանիցէք զո՞ն: Ձի որպէս նա ընդ հանուր քարոզիցէ, նոյնպէս եւ դա ընդ նմին համերեսանակ ընթանայցէ:

Εἶτα καὶ ἕτερον κέρδος τίθῃσι μετα-
 τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας, ἱκανὸν αὐ-
 τοὺς ἐναγωνίους ποιῆσαι καὶ εἰς πᾶσαν
 ἀγαγεῖν σπουδὴν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν οἰκουμέ-
 νην διορθώσετέ, φησι, μόνον ὀρθῶς βιούν-
 τες· ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν δοξάζεσθαι πα-
 ρασκευάσετε· ὥσπερ οὖν τὰ ἐναντία ποι-
 οῦντες, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπολεῖτε, καὶ
 τοῦ θεοῦ τὸ ὄνομα βλασφημεῖσθαι ποιήσε-
 τε. Καὶ πῶς, φησιν, ὁ Χριστὸς δοξασθήσε-
 ται δι' ἡμῶν, εἴγε μέλλοιεν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι
 κακηγορεῖν; Ἀλλ' οὐ πάντες· κακεῖνοι δὲ
 αὐτοὶ ἀπὸ βασκανίας· καὶ οἱ ἐν βασκανία
 τοῦτο ποιοῦντες, κατὰ τὸ συνειδὸς ὑμᾶς
 θαυμάσονται καὶ ἀποδέξονται· ὥσπερ οὖν
 οἱ φανερῶς κολακεύοντες τοὺς ἐν πονηρίᾳ
 ζῶντας, κατὰ νοῦν διαβάλλουσι. Τί οὖν;
 πρὸς ἐπίδειξιν κελεύεις ἡμᾶς ζῆν καὶ πρὸς
 φιλοτιμίαν; Ἀπαγε, οὐ τοῦτό φησι· οὐδὲ
 γὰρ εἶπον, σπουδάχετε ὑμεῖς εἰς μέσον
 φέρειν τὰ κατορθώματα ὑμῶν· οὐδὲ εἶπον,
 δεῖξατε αὐτὰ· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν,
 τουτέστι, πολλὴ ἔστω ἡ ἀρετὴ, δαψιλὲς
 ἔστω τὸ πῦρ, καὶ τὸ φῶς ἄφατον. Ὅταν
 γὰρ τοσαύτη ἡ ἡ ἀρετὴ, ἀδύνατον αὐτὴν
 λαθεῖν, καὶ μυριάκις ὁ μετιὼν αὐτὴν συ-
 σκιάσῃ. Ἀληπτοντοίνυν ἑαυτοῖς παράσχεσθε
 βίον, καὶ μηδὲμίαν ἐχέτωσαν ἀληθῆ κατη-
 γορίας ἀφορμὴν· καὶ μυρίοι οἱ κατηγοροῦν-
 τες ὡσιν, οὐδεὶς ὑμῖν ἐπισκιάσαι δυνησέ-
 ται. Καὶ καλῶς εἶπε, τὸ φῶς· οὐδὲν γὰρ
 οὕτως ἐπίσημον ἄνθρωπον ποιεῖ, καὶ μυ-
 ριάκις λανθάνειν βούληται, ὡς ἀρετῆς ἐπί-
 δεξις. Ὡσπερ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀκτίνα περι-

Ապա եւ այլ իմե շահս գնէ ի միջի՝ հան-
գերէնց փրկութեամբն . յոյժ արկանէ ըզ-
կասկածն ի միտս , եւ յորդորէ ամենեւին ի
փոյթ : Զի ոչ միայն , ասէ , զաիեզերս ուղղի-
ցէք ձերովք ուղիղ կարգօքն , այլ եւ Աստու-
ծոյ փառաւորութեան լիցիք պատճառք . զոր
օրինակ յորժամ հակառակս ինչ գործիցէք ,
եւ զմարդիկ կորուսանէք , եւ զԱստուծոյ ա-
նուն ի հայհոյութիւն տծէք : Եւ զիմօրդ ,
տոէ , Աստուած փառաւորեսցի մեւք , եթէ
մէք ի մարդկանէ բամբասեցոց իցեմք : Այլ
ոչ թէ ամենեքեան բամբասոցեն . զի նոքա
իսկ՝ որ հեռայցենն կորուսանել զձեզ , ընդ
միտս զարմանայցեն ընդ ձեր լաւութիւնն .
զոր օրինակ զի որք յայտնի զչարագործս
պաշտօն առնելով գողիցեն , եւ ընդ միտս
պարտաւիցեն : Եւ արդ զիմօրդ , ասէ . առ
մարդկան ականէ հրամայիցես մեզ ցուցա-
նել կարգս ուղիղս իբրեւ ի պարծանս ինչ
սնոտիս : Ոչ պզպէս , ասէ . քանզի եւ ոչ
յայդ յորդորեցի իսկ՝ եթէ ի մէջ բերեալ
ցուցանիցէք զքաջութիւնս ձեր . այլ թէ
լուսաւորեցէ լոյս ձեր . այոինքն է , զի
բազմանայցէ առաքինութիւնն , յաճախեցի
հուրն , անչափ վառեսցի լոյսն : Զի յորժամ
այնչափ լուսով իցէ առաքինութիւնն , չէ
հնար թէ թաքչել կարիցէ , թէպէտ եւ բեր
անգամ կամիցի ծածկել՝ որ առնէն զնա :
Անարատս ցուցանիջիք նոցա զվարս , զի մի
եւ յիմիք գտանիցեն պատճառս բամբասա-
նաց . թէպէտ եւ բերք բիւրուց իցեն բամ-
բասանքն , ոչինչ կարիցեն ստնանել ձեզ :
Եւ բարւոք իսկ կոչեաց լոյս . զի ոչ այնպէս
ինչ նշանաւոր առնէ զմարդ , թէպէտ եւ
բեր անգամ թաքչել կամիցի , որպէս առա-
քինութեանն հանդէս : Որպէս զճառագայթոյ

βεβλημένος, οὕτως αὐτῆς παιδρότερος λάμπει, οὐκ εἰς γῆν τὰς μαρμαρυγὰς ἀφίεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὑπερβαίνων τὸν οὐρανόν.

Ἐντεῦθεν καὶ παραμυθεῖται αὐτοὺς μεζόνως. Εἰ γὰρ ἀλγεῖτέ, φησι, βλασφημούμενοι, ἀλλ' ἔχετε πολλοὺς τοὺς καὶ δὲ ὑμᾶς θαυμάζοντας τὸν θεόν. Ἐκατέρωθεν δὲ ὁ μισθὸς συλλέγεται, καὶ δοξαζομένου τοῦ θεοῦ δὲ ὑμᾶς, καὶ βλασφημουμένων ὑμῶν διὰ τὸν θεόν. Ἰνα γὰρ μὴ ἐπιτηδεύωμεν κακῶς ἀκούειν, μαθόντες ὅτι μισθὸν ἔχει τὸ πρᾶγμα, οὔτε ἐκεῖνο ἀπλῶς τέθεικε, ἀλλὰ μετὰ δύο διορισμῶν· οἷον, ὅταν ψευδῇ λέγεται· καὶ, διὰ τὸν θεόν. Καὶ δεικνύσιν, ὅτι οὐκ ἐκεῖνο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καλῶς ἀκούειν πολὺ φέρει τὸ κέρδος, τῆς δόξης εἰς τὸν θεὸν διαβαινούσης· καὶ χρηστάς αὐτοῖς ὑποτείνει τὰς ἐλπίδας. Οὐ γὰρ τοσοῦτόν, φησιν, ἰσχύει ἡ κακηγορία τῶν πονηρῶν, ὥς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισκοτεῖν εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ φῶς. Ὅταν γὰρ μωρανθῇτε, τότε ὑμᾶς καταπατήσουσι μόνον, οὐχ ὅταν τὰ ὀρθὰ πράττοντες διαβάλλησθε. Τότε γὰρ καὶ πολλοὶ ἔσονται οἱ θαυμάζοντες, οὐχ ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ δὲ ὑμᾶς καὶ τὸν πατέρα τὸν ὑμέτερον. Καὶ οὐκ εἶπε, τὸν θεόν, ἀλλὰ τὸν πατέρα, τῆς μελλούσης διδῶσθαι αὐτοῖς εὐγενείας ἥδη προκαταβάλλων τὰ σπέρματα. Εἶτα δεικνύς τὸ ὁμότιμον, ἀνωτέρω μὲν ἔλεγε· μὴ λυπεῖσθε ὅταν κακῶς ἀκούητε· ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν τὸ δὲ ἐμὲ ταῦτα ἀκούειν· ἐνταῦθα δὲ τὸν πατέρα τίθησι, πανταχοῦ τὸ ἴσον δηλῶν.

Իսկ զգեցեալ՝ այնպէս պայծառագոյն առնէ . ոչ յերկիր ծագեալ զփայլատակունս , այլ եւ քան զերկինս ի վեր տարածեալ :

Նա եւ միեթարէ իսկ այսու յովագոյն զնոսա : Զի թէպէտ եւ վշտանայցէք , ասէ , յորժամ բամբասիցիք , այլ եւ բազումք իցեն որ փառաւորիցեն վասն ձեր զԱստուած . եւ յերկոցունց կողմանց գանձիցէք ձեզ գանձս , եւ Աստուծոյ փառաւորելովն վասն ձեր , եւ ձերով բամբասելովն վասն Աստուծոյ : Զի մի կարծիցեն եթէ ի վայրապար բամբասելոյն վարձք ինչ չիցեն , երկուս խորոցս եզ ի միջի : Մի զայն , եթէ Յորժամ տաիցեն բան չար զձենջ ոռւտ : Եւ մեւս եւս զայն . եթէ Պասն Աստուծոյ : Եւ յայտ առնէ , թէ ոչ այն միայն , այլ եւ բարի բանս լսել բազում շահս գործէ առ ի փառս Աստուծոյ , եւ հաստատէ զբարւոյ յուսոյն զաւետիս : Զի ոչ այնչափ ինչ կարօղ են բամբաստանք չարաց եւ զայլս եւս խաւարեցուցանել առ ի չտեսանել զձեր լոյսն : Զի յորժամ անհամբիցիք , յայնժամ միայն կոխեն զձեզ . եւ ոչ յորժամ ուղղութիւնս ինչ գործիցէք , ազարտել կարիցեն : Այլ յայնժամ բազումք իսկ զարմանայցեն՝ ոչ միայն ընդ ձեզ , այլ եւ ձեւք զհայրն ձեր փառաւորիցեն : Եւ ոչ ասաց՝ թէ զԱստուած , այլ թէ զհայրն . զի զհանգերձելոյ ազնուականութեանն նոցա անդէն վաղձազակի սերմանիցէ սերմն . եւ միանգամայն զիւր հանգիստապատիւ զուգականութիւն ընդ հօր ցուցանիցէ : Ի վերագոյնն տաց , եթէ մի արամիք յորժամ բամբասիցեն զձեզ , զի շատ է ձեզ ի միեթարութիւն այն իսկ՝ զի վասն իմ բամբասիցիք . եւ աստ զհայր գնէ , զի ամենայն սրեք զզուգական հաւասարութիւնն զիւր ընդ հօր յայտառնիցէ :

Εἰδότες τοίνυν τὸ ἀπὸ τῆς σπουδῆς ταύτης κέρδος, καὶ τῆς ῥαθυμίας τὸν κίνδυνον· τῆς γὰρ ἡμετέρας ἀπωλείας πολλῷ χειρόν τὸ τὸν δεσπότην τὸν ἡμέτερον βλασφημεῖσθαι δι' ὑμᾶς· ἀπρόσκοποι γινώμεθα καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τὸν τε βίον ἡλίου λαμπρότερον παρεχόμενοι. Ἐὰν τις βούληται κακηγορεῖν, μὴ τὸ κακῶς ἀκούειν ἀλγοῦντες, ἀλλὰ τὸ δικαίως ἀκούειν κακῶς. Ἄν μὲν ἐν πονηρίᾳ ζῶμεν, καὶ μὴδεὶς ὁ κακηγορῶν ἢ, πάντων ἐσμέν ἀθλιώτεροι· ἂν δὲ ἀρετῆς ἐπιμελώμεθα, καὶ ἡ οἰκουμένη λέγῃ κακῶς, τότε πάντων ἐσόμεθα ζηλωτότεροι, καὶ πάντας ἐπισπασόμεθα τοὺς σῶζεσθαι προαιρουμένους. Οὐδὲ γὰρ τῇ κακηγορίᾳ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ τοῦ βίου προσέξουσιν. Καὶ γὰρ σάλπιγγος ἀπάσης λαμπρότερα ἢ διὰ τῶν ἔργων ἐπίδειξις, καὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ φανερώτερος βίος καθαρὸς, καὶ μυρίοι οἱ διαβάλλοντες ὡσιν.

* Ἄν οὖν τὰ προειρημένα ἅπαντα ἔχωμεν, καὶ πρᾶοι, καὶ ταπεινοὶ, καὶ ἐλεήμονες ὦμεν, καὶ καθαροὶ, καὶ εἰρηνοποιοὶ, καὶ κακῶς ἀκούοντες μὴ ἀνθυβρίζωμεν· ἀλλὰ καὶ χαίρωμεν, τῶν σημείων οὐκ ἔλαττον ἐπισπασόμεθα τοὺς θεωροῦντας ἡμᾶς, καὶ ἡδέως ἅπαντες πρὸς ἡμᾶς ἤξουσιν, καὶ θηρίον, καὶ δαίμων ἢ τις, καὶ ὅτιοῦν. Εἰ δὲ εἴεν τινες οἱ κακηγοροῦντες, μὴδὲν θορυβηθῆς ἐντεῦθεν, μὴ δ' ὅτι σε δημοσίᾳ ὑβρίζουσιν, ἴδῃς, ἀλλ' ἐξέτασον αὐτῶν τὸ συνειδὸς,

Այսուհետեւ իմացեալ զչա՛հ փութոյս
այսորիկ, եւ ի ծուլութենէն զմեայ կորըս-
տեան մերոյ զսաստիկն եւ զանհնարին, զի
մի տէրն մեր հայհոյիցի վասն մեր, եւ մի
գայթապաղութիւն հրէից եւ հեթանոսաց եւ
եկեղեցւոյն Աստուծոյ լինիցիմք, վարս պայ-
ծառագոյնս քան զարեգակն ցուցցուք: Եթէ
կամիցի որ զմեզ բամբասել, մի ընդ չար բան-
որն զչարեսցուք, այլ թէ գուցէ յիրաւի
հասանիցէ զբամբաստանն լսել: Եթէ ի չա-
րիս կեցեմք, թէպէտ եւ չբամբասիցէ որ
զմեզ, քան զամենեսեան թշուառականք եմք:
Եւ եթէ զառաքինութեամբն գայցեմք, թէ-
պէտ եւ ամենայն աշխարհ զմէնջ չար խօսի-
ցի, յայնժամ քան զամենեսեան նախանձելի
լինիմք, եւ զամենեսեան ինքնակամ ձգիցեմք
ի փրկութիւն: Քանզի ոչ եթէ ընդ բամ-
բասանս չարացն, այլ ընդ առաքինութիւն
վարդուցն հային: Եւ քան զամենայն փող ա-
ռաւել յայտնի հնչէ գործոցն օրինակ, եւ
քան զլոյս լուսաւորագոյն՝ վարք պարկեշ-
տութեանն:

Ապա թէպէտ եւ կարի իսկ բազումք
իցեն՝ որք բիծ դնիցեն, եթէ զառաջինսն
զսր ասացաք՝ յանձին ցուցանիցեմք, հեղա
լինել եւ խոնարհս եւ ողորմածս եւ սուրբո
սբօիւք եւ խաղաղարարս, եւ բամբասիցիմք
եւ փոխարէն չթշնամանիցեմք, այլ եւ ուրախ
եւս լինիցիմք, ոչինչ նուազագոյն քան զնը-
շանսն ածիցեմք զմեւք զտեսողսն. եւ ախոր-
ժելով իսկ ամենեքին յարիցին ի մեզ, թէ
եւ գաղան որ իցէ կամ գեւ, կամ զինչ եւ
իցէ: Եւ եթէ իցեն՝ որ զգուհիցեն զբեզ,
եւ չխռովիցիս ինչ ընդ այն, մի ընդ այն
նայիցիս՝ թէ եւ հրապարակաւ իսկ թշնա-
մանիցեն զբեզ, այլ զմիտոնոցա քննեա, եւ

καὶ ὄψει κροτοῦντάς σε καὶ θαυμάζοντας, καὶ μυρίους ἀριθμοῦντας ἐπαίνους. Ὅρα γοῦν πῶς ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπαινεῖ τοὺς παῖδας τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ, καίτοιγε ἐχθρὸς ἦν καὶ πολέμιος· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδε γενναίως ἐστῶτας, ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ. δι' ἑτερον μὲν οὐδέν, ὅτι δὲ αὐτοῦ παρήκουσαν, καὶ τοῦ νόμου ἤκουσαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ διάβολος ὅταν ἴδῃ ἑαυτὸν μηδὲν ἀνύοντα, ἀφίσταται λοιπὸν, δεδοικώς μὴ πλειόνων ἡμῖν στεφάνων αἷτιος γένηται. Ἐκείνου δὲ ἀποστάντος, καὶν μιὰρὸς ἢ τις καὶ διεφθαρμένος, γινώσκεται τὴν ἀρετὴν, τῆς ἀχλύος ἐκείνης ἀναιρεθείσης. Ἄν δὲ καὶ ἄνθρωποι παραλογίσωνται, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔξεις τὸν ἐπαινον καὶ τὸ θαῦμα μεῖζον.

Μὴ τοίνυν ἄλγες, μηδὲ κατάπιπτε. Ἐπεὶ καὶ οἱ ἀπόστολοι, τοῖς μὲν ὁσμὴ θανάτου ἦσαν, τοῖς δὲ ὁσμὴ ζωῆς. Ἄν γὰρ σὺ μηδεμίαν παράσχῃς λαβὴν, πάντων ἀπήλλαξαι τῶν ἐγκλημάτων· μᾶλλον δὲ καὶ μακαριώτερος γέγονας. Λάμπε τοίνυν κατὰ τὸν βίον, καὶ τῶν κακηγορούντων μηδένα ποιῶν λόγον. Οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἐστίν ἀρετῆς ἐπιμελόμενον μὴ πολλοὺς ἔχειν ἐχθρούς. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων πρὸς τὸν ἐνάρετον· δια γὰρ τῶν τοιούτων λαμπρότερος ἔσται μεζύνως.

Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, ἐν μόνον σκοπεῖμεν, μετὰ ἀκριβείας τὸν ἑαυτῶν οἰκονομεῖν βίον· οὕτω γὰρ πρὸς τὴν ἐκεῖ χειραγωγήσομεν ζωὴν τοὺς ἐν σκοτῷ καθημένους. Τοιαύτη γὰρ τοῦ φωτὸς τούτου ἡ δύναμις, ὥς

տեսանիցես՝ զի գովեն եւ զարմանան ընդ քեզ, ազգի ազգի դրուատիս ապացեն։ Տեա զիարդ Նաբաքոդոնոսոր գովէր զմանկունոն՝ որ ի հնոցին էին, թէպէտ եւ թշնամի եւ պատերազմող էր. այդ քանզի ետես թէ պինդ կացին, յարգէ եւ պոսկէ. ոչ վառն այլ իրիք, այլ զի նմայն չլուան, եւ զԱռաւօծոյ պատուիրանսն պատուեցին։ Նա եւ տատանայ իսկ յորժամ տեսանիցէ թէ չմտրեաց ինչ, ի բաց կայ այնուհետեւ, կասկածեալ թէ գուցէ բազում պսակաց լինիցի մեզ պատճառք։ Եւ յորժամ նա ի բաց մեկնեցի, թէպէտ եւ կարի դք ժանտ եւ եղծեալ իցէ՝ ճանաչէ զառաքինութիւնն, ի փարատել միգոյն որ մածեալ կայր ի վերայ։ Եւ եթէ ի մարդկանէ խորիցիս, սակայն յԱռաւօծոյ գտանես դրուատիս, եւ մեծամեծ զարմանա գործիցես։

Մի այսուհետեւ զչարիցիս ինչ եւ մի ի կոր կործանիցիս։ Քանզի եւ առաքեալքն ոմանց հոռի մահուանէ ի մահ էին, եւ ոմանց հոռի կենաց ի կեանս։ Եթէ դու չտպցես ինչ պատճառս, յամենայն բամբաստանաց զերծանիցիս. մանաւանդ թէ երանելի եւս լինիցիս։ Պայծառացիւ պարգեւօքն եւ վարուք, եւ չգրիցես ինչ ամենեւին զբամբաստանսն։ Քանզի չէ եւ չէ իսկ մարթայնմ որ զառաքինութեամբն գայցէ՝ չունել բազում թշնամիս։ Այդ չէ ինչ քնաս այն առաքինւոյն. քանզի այնպիսեօքն առաւել պայծառանայ։

Զայս ամենայն զմտաւ ամեալ, միումն միայն գէտակն կալցուք, հաստատութեամբ կարգել զգնացս եւ զկեանս անձանց մերոց. եւ այնպէս լինիցիմք առաջնորդք խաւարելոցն՝ ի կեանսն յաւիտենից։ Քանզի այնպիսի է զօրութիւն լուսոյն. ոչ աստ միայն

μὴ ἐνταῦθα μόνον λάμπειν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐφοδηγεῖν τοὺς ἐπομένους. Ὅταν γὰρ ἴδωσι πάντων τῶν παρόντων καταφρονούντας, καὶ πρὸς τὸ μέλλον παρασκευαζομένους, πρὸ λόγου παντὸς ταῖς ἔργοις ἡμῶν πεισθίσονται.

Τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος, ὡς ὁρῶν τὸν χθὲς καὶ πρῶην τρυφῶντα καὶ πλουτοῦντα, πάντα ἀποδυόμενον καὶ πτερούμενον, καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πενίαν, καὶ πρὸς σκληραγωγίαν ἅπασαν, καὶ πρὸς κινδύνους καὶ πρὸς αἶμα, καὶ πρὸς σφαγὴν, καὶ πρὸς πάντα τὰ δοκοῦντα εἶναι δεινὰ παρατεταγμένον, μὴ σαφῇ λαβεῖν τῶν μελλόντων ἐντεῦθεν ἀποδείξειν; Ἄν δὲ τοῖς παροῦσιν ἑαυτοὺς ἐμπλέκωμεν, καὶ ἐνδοτέρω ὠθῶμεν, πῶς δυνησονται πεισθῆναι, ὅτι πρὸς ἀποδημίαν ἐπειγόμεθα ἑτέραν; Τίς δὲ ἡμῖν ἔσται ἀπολογία λοιπὸν, ὅταν ὅσον ἴσχυσεν ἡ ἀνθρωπίνη δύξις παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις, μὴ ἰσχύσῃ παρ' ἡμῖν ὁ τοῦ θεοῦ φόβος; Καὶ γὰρ ἐκείνων τινὲς, καὶ χρήματα ἀπεδύσαντο, καὶ θανάτου κατεφρόνησαν, ἵνα ἀνθρώποις ἐπιδείξωνται· διὸ καὶ κεναὶ γεγόνασιν αὐτῶν αἱ ἐλπίδες. Τίς οὖν ἡμᾶς ἐξαίρησεται λόγος, ὅταν τοσούτων προκειμένων, καὶ τοσαύτης τῆς φιλοσοφίας ἡμῖν ἀνοιχθείσης μηδὲ τα αὐτὰ δυνηθῶμεν ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς καὶ ἑτέρους προσαπόλλυμεν; Οὐδὲ γὰρ οὕτω βλάπτει Ἕλληνα παράνομα πρασσῶν ὡς χριστιανὸς ταῦτα ποιῶν. Καὶ μάλα εὐκότως ἐκείνων· μὲν γὰρ διεφθαρμένη ἡ

լուսաւորել, այդ եւ անդր առաջնորդէ այնոցիկ՝ որ զհետ նորա երթայցեն: Յորժամ տեսանիցեն թէ զամենայն ինչ արհամարհեցաք, եւ ի հանդերձեալսն միայն պատրաստեցաք զանձինս, յառաջ քան յամենայն բանից՝ ի գործոցն մերոց հաւանիցին:

Ո՞րք իցէ այնչափ անմիտ, որ տեսանիցէ զայն՝ որ յերէկն եւ յեռանդն ի փափկութեան եւ ի մեծութեան էր, զամենայն ի բաց մերկացեալ, եւ քաղցի եւ աղքատութեան եւ զշտամբերութեան միա եզեալ, եւ ընդ վիշտս եւ ընդ արեան եւ ընդ մահու եւ ընդ ամենայնի որ ինչ տապնապութեան իրք կարծիցին՝ պատրաստեալ ի մարտ պատերազմի, եւ չառնուցու այնու ամենայնիւ զհանդերձելոցն օրինակ: Ապեթէ զաշխարհիս կենօք զգածնուցումք, եւ եւս ի ներքս արկանիցեմք զանձինս, զիմօրդ կարիցեն հաւանել եթէ յայլ տարաշխարհական ճանապարհ փութայցեմք երթալ: Եւ այնուհետեւ ո՞ր պատասխանատուութիւն կայցէ մեզ, յորժամ որչափ վճարեցին մարդկեղէն կարծիք հեթանոսացն իմաստնովք, չվճարիցէ ի մեզ երկեւղն Աստուծոյ: Քանզի եւ ի նոցանէ ոմանք յընչից մերկացան, եւ զմահ տա ոչինչ համարեցան, զի մարդկան քաջութեան օրինակ լինիցին. վասն որոյ եւ ընդունայն իոկ եղեւ յոյսնոցա: Եւ արդ զմեզ ո՞ր բան զերծուցանել կարէ. զի այդչափ ինչ առաջի կայ, եւ այսպիսի զգաստութեան բացեալ դուռն, եւ այնչափ ինչ չվճարեցեմք՝ որչափ ինչ նոքա վճարեցին. այդ եւ զանձինս եւ զայլս ընդ մեզ կորուսանեմք: Քանզի ոչ այնչափ փեսա առնէ հեթանոսն՝ որ զանօրէնս գործիցէ, որպէս քրիստոնեայն՝ որ զնոյն առնիցէ: Եւ յերաւի իսկ. զի նո-

δόξα· ἡ δὲ ἡμετέρα διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, καὶ παρὰ τοῖς ἀσεβέσι σεμνὴ καὶ περὶφανής. Διὸ ὅταν μάλιστα ἡμῖν ὀνειδίσαι βούλωνται, καὶ τὴν κακηγορίαν αὐξῆσαι, τοῦτο ἐπιλέγουσιν· οἷον, ὁ χριστιανὸς, οὐκ ἂν εἰπόντες εἰ μὴ μεγάλην περὶ τοῦ δόγματος ἔσχον ὑπόνοιαν.

Οὐκ ἤκουσας πόσα ὁ Χριστὸς ἐπέταξε καὶ ἤλκα; Πότε οὖν δυνήσῃ μίαν ἐκείνων ἀνύσαι τῶν ἐντολῶν, ὅταν πάντα ἀφείς περιέρχῃ τόκους συλλέγων, δανείσματα ῥάπτων, πραγματείας συντιθεῖς, ἀγέλας ἀνδραπόδων ὠνούμενος, ἀργυρᾷ σκευὴ κατασκευάζων, ἀγροὺς καὶ οἰκίας καὶ ἐπιπλα ἀγοράζων μυρία; Καὶ εἶθε τοῦτο μόνον. Ὅταν δὲ ταῖς ἀκαίροις ταύταις σπουδαῖς καὶ ἀδελφίαν προτιθῇς, γῆν ἀποτεμνόμενος, οἰκίας ἀποσπῶν, πενίαν ἐπιτρίβων, λιμὸν αὐξων, πότε δυνήσῃ τῶν προθύρων ἐπιβῆναι τούτων; Ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πένητας ἐλεεῖς; Οἶδα καὶ γὰρ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πολλὴ πάλιν ἡ λύμη· ἡ γὰρ μετὰ τύφου, ἡ μετὰ κενοδοξίας τοῦτο ποιεῖς, ἵνα μηδὲ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς κερδάνῃς. Οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον, ὅταν καὶ ἐν τῷ λιμένι ναυαγῇς;

Ἴν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ποιήσας τι καλὸν, μὴ ζήτη παρ' ἐμοῦ τὴν χάριν, ἵνα τὸν θεὸν ἔχῃς ὀφειλέτην· δανεῖζετε γάρ, φησι, παρ' ὧν μὴ προσδοκᾶτε λήψεσθαι. Ἐχεις χρεώστην· τί ἐκείνον ἀφείς ἐμὲ ἀπαταῖς, ἄνθρωπον πένητα καὶ ταλαίπωρον;

ցա ապականեալ կարծիք են, եւ մերքս՝ շնորհօքն Աստուծոյ՝ եւ ամպարշտացն եւս պարկեշտ եւ երեւելի թուին։ Քանզի եւ յորժամ նախատեւ կամփն զմեզ, եւ մեծացուցանել զթշնամանսն, զայս իմն յառաջ բերեն, թէ եւ քրիստոփնեայ եւս է։ Նա եւ ասէին իսկ ոչ զայն, եթէ ոչ մեծարանաց ըզկրօնսս համարէին։

Ո՛չ լուար՝ օրչափ ինչ եւ որպիսին պատուիրեաց Քրիստոս։ Եւ արդ ե՞րբ կարիցես վճարել ինչ ի պատուիրանացն, յորժամ զամենայն թողեալ՝ եւ շուրջ գայցես առկոսիս ժողովել, զփոխոցն զվաշխ զետեղել, վաճառացն նիւթս յաճախել, գերդաստանաց գասակս գնել, յարծաթոյ սպաս կազմել, գեօղս եւ տպարանս եւ անդաստանս ստանալ։ Եւ երանի թէ զայս միայն։ Յորժամ յանօգուտ յայնպիսի ժրութիւնս՝ եւ ապիրատութիւնս եւս յաւելուցուս, զսահմանս պլոց հատանել, զտունս յափշտակել, զաղքատութիւնն կեղել, զքաղցն սաստկացուցանել, ե՞րբ ժամանեցես գէթ զարտաքին անդաստակս պատուիրանացն կոխել։ Այդ իցէ՞ ժամանակ՝ զի եւ աղքատացն ողորմօցիս։ Գիտեմ եւ ես. նա եւ անդ բազում փեսոս կայցէ, եթէ առ պարծանս ինչ եւ առ անպարծութեան զայն առնիցես. զի բարի գործովքն չլահիս ինչ։ Եւ զի՞նչ քան զայն թշուառութեան կայցէ, յորժամ եւ ի նաւահանգստեանն նաւաբեկ լինիցիս։

Եւ արդ զի մի պնպիսի ինչ դիպիցի, յորժամ բարի ինչ գործիցես՝ մի յինէն խընգրիցես շնորհս. զի զԱստուած ունիս պարտապան. Տուր փոխ, ասէ, պնոցիկ՝ յորոց ոչ առնիցիք ակն առնլոյ։ Յայտ կայ պարտապանն. ընդէ՞ր զնա թողեալ՝ յառնէ մոռ-

Μὴ γὰρ ἀγανακτεῖ ὁ χρεώστης ἀπαιτούμενος; μὴ γὰρ πένης ἐστὶ; μὴ γὰρ οὐ βούλεται καταθεῖναι; Οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ τοὺς ἀπάτους θησαυροὺς; οὐχ ὁρᾷς τὴν ἀνεκδιήγητον φιλοτιμίαν; Αὐτὸν τοίνυν κάτασχε καὶ ἀπαίτησον· οὕτω γὰρ ἀπαιτούμενος χαίρει. Ἄν γὰρ ἕτερον ἀπαιτούμενον ἴδῃ ἀνθ' ὧν αὐτὸς ὀφείλει, ὥς ὑβρισθεὶς οὕτω διακείσεται· καὶ οὐκέτι σοι ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλεῖ δικαίως. Ποίαν γάρ μου ἀγνωμοσύνην κατέγνωνς, φησί; ποίαν μοι πενίαν σύννοιδας, ὅτι παραδραμῶν ἐμὲ ἐφ' ἑτέρους ἔρχῃ; ἄλλω ἐδάνεισας, καὶ ἄλλον ἀπαιτεῖς; Εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπος ὑπεδέξατο, ἀλλ' ὁ θεὸς ἐκέλευσε καταβαλεῖν· καὶ αὐτὸς καὶ πρωτότυπος ὀφειλέτης καὶ ἐγγυητὴς εἶναι βούλεται, μυριάς σοι παρέχων ἀφορμὰς τοῦ πάντοθεν αὐτὸν ἀπαιτεῖν. Μὴ δὴ οὖν τοσαύτην εὐκολίαν καὶ εὐπορίαν ἀφείς, παρ' ἐμοῦ ζῇται λαβεῖν τοῦ μηδὲν ἔχοντος.

Τίνος γὰρ ἔνεκεν ἐμοὶ ἐπιδείκνυσαι ἐλεῶν πένητα; Μὴ γὰρ ἐγὼ σοι εἶπον, δός; μὴ γὰρ παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἵνα καὶ παρ' ἐμοῦ ἀπαιτήσῃς; Αὐτὸς εἶπεν· ὁ ἐλεῶν πένητα, δανεῖζει θεῷ. Θεῷ ἐδάνεισας, αὐτῷ ἀπαίτει. Ἀλλ' οὐκ ἀποδίδωσι τὸ πᾶν νῦν; καὶ τοῦτο ὑπὲρ σοῦ ποιεῖ. Τοιοῦτος γὰρ ὁ ὀφειλέτης, οὐχ ὥς πολλοὶ τὸ δανεισθὲν σπουδάζουσιν ἀποδοῦναι μόνον· ἀλλ' ὥστε καὶ τὸ δοθὲν ἐν ἀσφαλείᾳ καταθεῖναι, πάντα πραγματεύεται καὶ ποιεῖ. Διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἐνταῦθα καταβάλλει, τὰ δὲ ἐκεῖ ταμιεύεται.

ջէ եւ տառապեւոյ եւ ի խօլեւոյ պահանջեցեա : Միթէ ցառնուցո՞ւ պարտապանն յորժամ պահանջիցի . միթէ աղքատ դք իցէ . միթէ չունիցի՞ յանձին հատուցանել : Չանտանիցեմ զանբաւ գանձս նորա . չհայիցիս ի բազում մարդասիրութիւնն : Ձնա իսկ կալ եւ պահանջեա . քանզի ուրախ լինի ընդ պահանջելն : Եթէ ընդ իւր պարտուցն զայլ տեսանէ պահանջեալ , թշնամանս համարի տնձին . եւ պնտահետեւ չհատուցանիցէ քեզ , այլ եւ պատուհասիցէ յիրաւի , եթէ զոր ապախտաւորութիւն ըստգտեր զիմ , յորոյ աղքատութեան ի վերայ հասեր , զի զիս թողեր , եւ յայլոց վերայ դիմեցեր . այլում փոխ ետուր , եւ յայլմէ՞ պահանջես : Թեպէտ եւ մարդ իցէ՝ որ էառն , այլ Աստուած հրամայեաց տալ . ինքն առաջին պարտապան , եւ ինքն երաշխաւոր կամի լինել . բիւրապատիկ պատճառս տայ քեզ՝ յամենայն կողմանց ի նմանէ՝ պահանջելոյ : Միթէ այսչափ դիւրութիւն եւ ընչաւետութիւն գտանիցես , ասէ , զի զիս թողեր , եւ ի չքաւորէն կամիս առնուլ :

Վասն է՞ր ինձ ցոյցս առնես , յորժամ աղքատին ողորմես : Միթէ ե՞ս ինչ ստիպեցի զքեզ թէ տուր . միթէ յինէն լուար՝ զի յինէն պահանջես : Նա ասաց , թէ Որ ողորմի տնանկի՝ Աստուծոյ փոխ տայ : Աստուծոյ փոխ ետուր , զնովաւ եկ : Այդ չտայ , ասէ , զամենայն աստ : Եւ զայն վասն քոյոյ օգտի առնէ : Քանզի այնպիսի է պարտապանն , ոչ իբրեւ զմարդիկ՝ զփոխն զոր առ եւեթ՝ փութայ հատուցանել , այլ եւ բազմապատիկ տալ . եւ զոր տալոցն իցէ՝ յամուր տեղւոջ պահէ : զկէսն աստէն հատուցանէ , եւ զկէսն անդ համբարեալ պահէ :

Ταῦτ' οὖν εἰδότες πολὺν ποιῶμεν τὸν ἔλεον, καὶ πολλὴν τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδειξώμεθα, καὶ διὰ χρημάτων, καὶ διὰ πραγμάτων. Καὶ ἰδωμέν τινα κακῶς πάσχοντα καὶ τυπτόμενον ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἀργύριον δυνατὸν καταβαλεῖν, ποιῶμεν· καὶ λόγοις δυνατὸν διαλύσαι, μὴ δυνῶμεν. Ἔστι γὰρ καὶ λόγον μισθός· μᾶλλον δὲ καὶ στεναγμῶν· καὶ τοῦτο ὁ μακάριος Ἰωβ ἔλεγεν· ἐγὼ δὲ ἔκλαυσα ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ, ἐστέναξα δὲ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. Εἰ δὲ δακρύων καὶ στεναγμῶν ἐστὶ μισθός· ὅταν καὶ λόγοι καὶ σπουδὴ, καὶ πολλὰ ἕτερα προσῇ, ἐννόησον ἡλίκη ἢ ἀντίδοσις γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐχθροὶ ἤμεν τῷ θεῷ· καὶ ὁ μονογενὴς ἡμᾶς κατήλλαξε, μέσον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, καὶ πληγὰς ὑπὲρ ἡμῶν δεξάμενος, καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας. Σπουδάσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐμπίπτοντας μυρίων ἀπαλλάττειν κακῶν· ἀλλὰ μὴ ὡς νῦν ποιούμεεν, καὶ περιβάλλειν ἐπειδ' ἂν ἰδωμέν τινας συγκρουομένους καὶ συρῶρηγνυμένους ἀλλήλοις, ἐστήκαμεν εὐφραινόμενοι ταῖς ἐτέρων ἀσχημοσύναις, καὶ θέατρον περιῶστωντες διαβολικόν· οὐ τί γένοιτ' ἂν ὠμότερον;

Ὅρᾳς κακῶς ἀκούοντας, διαρῶρηγνυμένους, κατατέμνοντας τὴν ἐσθῆτα, συγκροπτομένους τὸ πρόσωπον, καὶ ὑπομένεις ἡσυχῇ φαρειστάιναι; Μὴ γὰρ ἄρκτος ἐστὶν ὁ μαχόμενος; μὴ γὰρ θηρίον; μὴ γὰρ ὄφις; Ἄνθρωπός ἐστιν ὁ πανταχοῦ σοι κοινωνῶν, ἀδελφός ἐστι, μέλος ἐστί. Μὴ θεωρεῖ, ἀλλὰ διάλυε· μὴ τέρπου, ἀλλὰ διόρθου· μὴ ἐτέ-

Ջայտ ամենայն իմացեալ՝ արառցուք բա-
զում սղորմութիւնս , եւ ցաւցցուք յաճախ
մարգասիրութիւն , եւ ընչիւք եւ իրօք : Եւ
հայեացուք ի նեղեալսն , որք գան ի հրապա-
րակսն ըմպիցեն . եթէ բանիւք իցէ՝ եթէ
ինչ տալով մի դանդաղեացուք զերծուցանել
զնոռս ի տաղնապէն : Քանզի գտն եւ ընդ
բանից վարձք . եւ առաւել յորժամ յոգւոց
դք հանիցէ . եւ զայս երանելին Յովք ասէ ,
եթէ Ես ի վերայ ամենայն տնանկի լայի եւ
յոգւոց հանէի : Յորժամ տեսանիցես զդք ի
վիշտս , արտասուես ջրի : Իսկ եթէ ընդ յո-
գւոց հանելոյ վարձք կայցեն , յորժամ բանք
եւս եւ արդիւնք լինիցին , զմտաւ ամ՝ թէ
որպիսի ինչ հասուցումն գործիցի : Քանզի
եւ մէք թշնամիք էաք Աստուծոյ , եւ հաշ-
տեցոյց միածինն . զանձն եդ ի միջի , եւ ընդ
մեր էարբ գտն . նա եւ ի մահ եւս վասն մեր
մտտեցաւ : Փութասցուք եւ մէք ապրե-
ցուցանել զայնոսիկ՝ որ ընդ բազում վշտօք
իցեն : Այլ մի , որպէս ցայտմ առնէաք ,
յորժամ տեսանէաք զամանս ի միմեանս յար-
ձակեալ , զմիմեանս զգետնի հարեալ , կայաք
եւ ծաղր առնէաք զընկերացն քարուակա-
նութիւնս . եւ իբրեւ զսատանայական թա-
տերբ բակ առեալ կայաք եւ հայէաք . եւ զինչ
քան զայն այլ ինչ անագորոյնութիւն կայցէ :

Տեսանե՞ս , զի կագին , զմիմեանս ուտեն ,
յարձակին , այր զընկեր զգետնի հարկանեն ,
զհանդերձս պատառեն , զերեսս խաթորեն .
եւ գու կաս հանդարտիկ եւ ծաղր առնես :
Միթէ արջք կռուիցին , միթէ գաղանք մար-
տընչիցին , միթէ օձք զմիմեանս սուտիցեն :
Մարդիկ են որ ամենեւին հաղորդակիցք քո
իցեն , եղբարք եւ անգամք քո : Մի կայցես
նայիցիս , սցզ համոզակեր անկանիցիս : Մի

ρους παρακίνει ἐπὶ τὴν ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνειλεγμένους ἀποσόβει καὶ διαλύει. Ἀναισχύντων γὰρ καὶ οἰκοτρίβων τὸ χαίρειν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς, καὶ καθαρμάτων καὶ ὄνων ἀλόγων. Ὁρᾷς ἄνθρωπον ἀσχημονοῦντα, καὶ οὐχ ἡγῆ αὐτὸς ἀσχημονεῖν; Οὐδὲ εἰσέρχῃ μέσος καὶ διασκεδάξεις τοῦ διαβόλου τὴν φάλαγγα, καὶ τὰ ἀνθρώπινα διαλύεις κακὰ;

Ἴνα καὶ αὐτὸς πληγὰς λάβω, φησί· καὶ σὺ τοῦτο κελεύεις; Μάλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο πείσῃ· ἂν δὲ καὶ τοῦτο πάθῃς, μαρτύριόν σοι τὸ πρᾶγμα ἐστὶ. Διὰ γὰρ τὸν θεὸν ἔπαθες. Εἰ δὲ πληγὰς ὀκνεῖς λαβεῖν, ἐννόησον ὅτι ὁ δεσπότης σου σταυρὸν οὐκ ὤκνησεν ὑπομεῖναι διὰ σέ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μεθύουσι καὶ ἐσκοτώνται, τοῦ θυμοῦ τυραννοῦντος καὶ στρατηγοῦντος αὐτοῖς, δέονται δὲ τινος ὑγιαίνοντος, τοῦ βοηθήσοντος αὐτοῖς, ὃ τε ἀδικῶν, ὃ τε ἀδικούμενος· ὁ μὲν, ἵνα ἀπαλλαγῇ πάσχων κακῶς, ὁ δὲ ἵνα παύσῃται ποιῶν κακῶς. Πρόσελθε τοίνυν καὶ χεῖρα ὀρεξον, νήφων τῷ μεθύοντι. Ἔστι γὰρ καὶ ὀργῆς μέθη, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου χαλεπωτέρα.

Οὐχ ὁρᾷς τοὺς ναύτας, οἱ ὅταν ναυαγίῳ τινὰς περιπεσόντας ἴδωσι, πῶς τὰ ἰστία πετάσαντες μετὰ πολλῆς ἀπέρχονται σπουδῆς, ὥστε τοὺς ὁμοτέχνους ἐξαρπάσαι τοῦ κλύδωνος; Εἰ δὲ τέχνης κοινωνοὶ τοσαύτην ἐπιδείκνυνται προστασίαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τῆς φύσεως κοινωνοὺς ταῦτα πάντα

կայցես եւ ծաղը առնիցես, այլ ի միմեանց քակեսջիր: Մի զայլս ի քարուականսն կոչիցես, այլ եւ զժողովեալսն ի բաց մերժեցես, եւ զնոսա ի միմեանց քակեսջիր: Քանզի անամօթից եւ չկեցուաց է կալն եւ ծաղը առնել զայնպիսին շաւակութիւնս. վատթարաց եւ իշոց անխօսից: Տեսանես զմարդ ի խայտառական, եւ չհամարիցի՞ս զայն անձինդ ի քարուականս, եւ չանկանիցիս ի մէջ, եւ չփլուզանիցես զճակատսն սատանայի. զի ի քակելն զկուրն մարդկեղէն՝ եւ նա վէրս առեալ գնայցէ:

Ի մէջ անկանիցիմ, ասէ, եւ համոզակեր լինիցիմ, զի ես եւս վէրս առից: Համոզակեր խրատեմ լինել, եւ ոչ վէրս առնուլ. բայց թէ եւ այնպէս ինչ պատահիցէ, ընդ մարտիրոսութիւն համարեն քեզ իրքն. զի վասն Աստուծոյ կրեցեր զչարչարանսն: Իսկ եթէ դանդաղիցիս գան ըմպել, զմտաւ ածւ ջիր զի քո տէրն վասն քո եւ ի խաչ չգանդաղեցաւ ելանել: Քանզի նոքա արքեալ են, եւ ցնորեալ ի բռնութենէ ցասմանն, եւ կարօտ քում օգնականութեան՝ որ ողջդ ես, եւ որ զրկէն եւ որ զրկիցին. մին զի ապրիցի ի լկանացն, եւ մեւսն զի ցածնուցու ի չարիսն գործելոյ: Մօտ երթ, եւ կարկառ ձեռն գու որ լուրջդ ես՝ արբեցելոցն. զի չար է ցառման արբեցութիւն քան զգինելոյ:

Չտեսանիցէ՞ս զնաւորդս, որ զայլ նաւորդս նաւակոծեալս տեսանիցեն, պարզեն վաղվաղակի զառաքաստն՝ եւ փութան անդր հասանել, զի կարասցեն զարուեստակիցսն ի տագնապէն ապրեցուցանել: Եթէ արուեստագէտք առ արուեստակիցսն այնչափ խնամակալութիւն ցուցանեն, որչափ եւս առաւ եւ որ միոյ բնութեան հաղորդակիցք իցեն՝

δόξα· ἡ δὲ ἡμετέρα διὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν, καὶ παρὰ τοῖς ἀσεβέσι σεμνὴ καὶ περὶ φανής. Διδὼ ὅταν μάλιστα ἡμῖν ὀνειδίσαι βούλωνται, καὶ τὴν κακηγορίαν αὐξῆσαι, τοῦτο ἐπιλέγουσιν· οἶον, ὁ χριστιανὸς, οὐκ ἂν εἰπόντες εἰ μὴ μεγάλην περὶ τοῦ δόγματος ἔσχον ὑπόνοιαν.

Οὐκ ἤκουσας πάσα ὁ Χριστὸς ἐπέταξε καὶ ἡλίκα; Πότε οὖν δυνήσῃ μίαν ἐκείνωσιν ἀνύσαι τῶν ἐντολῶν, ὅταν πάντα ἀφείας περὶ ῥῆξιν τόκους συλλέγων, δανείσματα ῥάπτων, πραγματείας συντιθεῖς, ἀγέλας ἀνδραπόδων ὠνούμενος, ἀργυρὰ σκεύη κατασκευάζων, ἀγροὺς καὶ οἰκίας καὶ ἔπιπλα ἀγοράζων μυρία; Καὶ εἶθε τοῦτο μόνον. Ὅταν δὲ ταῖς ἀκαίροις ταύταις σπουδαῖς καὶ ἀδελφίαν προτιθῇς, γῆν ἀποτεμνόμενος, οἰκίας ἀποσπών, πενίαν ἐπιτρέβων, λιμὸν αὐξών, πότε δυνήσῃ τῶν προθύρων ἐπιβῆναι τούτων; Ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ πένητας ἐλεῖς; Οἶδα καὶ γὰρ· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ πολλὴ πάλιν ἡ λύμη· ἡ γὰρ μετὰ τύφου, ἡ μετὰ κενοδοξίας τοῦτο ποιεῖς, ἵνα μὴδὲ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς κερδάνῃς. Οὐ τί γένοιτ' ἂν ἀθλιώτερον, ὅταν καὶ ἐν τῷ λιμένι ναυαγῇς;

Ἰν' οὖν μὴ τοῦτο γένηται, ποιήσας τι καλὸν, μὴ ζῇται παρ' ἐμοῦ τὴν χάριν, ἵνα τὸν θεὸν ἔχῃς ὀφειλέτην· δανείζετε γάρ, φησι, παρ' ὧν μὴ προσδοκᾶτε λήψεσθαι. Ἐχεις χρεώστην· τί ἐκαῖνον ἀφείς ἐμὲ ἀπαταῖς, ἄνθρωπον πένητα καὶ ταλαίπωρον;

ցա ապականեալ կարծիք են, եւ մերքս՝ շնորհօքն Աստուծոյ՝ եւ ամպարշտացն եւս պարկեշտ եւ երեւելի թուին : Քանզի եւ յորժամ նախատեւ կամին զմեզ, եւ մեծացուցանել զթշնամանսն, զայս իմն յառաջ բերեն, թէ եւ քրիստոնէեայ եւս է : Նա եւ տսէին իոկ ոչ զայն, եթէ ոչ մեծարանաց ըզկրօնսս համարէին :

Ոչ լուար՝ որչափ ինչ եւ որպիսիս պատուիրեաց Քրիստոս : Եւ արդ երբ կարիցես զնարել ինչ ի պատուիրանացն, յորժամ զամենայն թողեալ՝ եւ շուրջ զայցես տոկոսիս ժողովել, զփոխոցն զվաշխ զետեղել, վաճառացն նիւթս յաճախել, գերդաստանաց դատակս գնել, յարծաթոյ սպաս կազմել, գեօղս եւ ապարանս եւ անդաստանս ստանալ : Եւ երանի թէ զայս միայն : Յորժամ յանօգուտ յայնպիսի ժրութիւնն՝ եւ ապիրատութիւնս եւս յաւելուցուս, զսահմանսս յլոց հատանել, զառնս յափշտակել, զաղքատութիւնն կեղել, զքաղցն սաստկացուցանել, երբ ժամանեացես գէթ զարտաքին անդաստակս պատուիրանացն կոխել : Այդ իցէ՞ ժամանակ՝ զի եւ աղքատացն ողորմիցիս : Գիտեմ եւ եո . նա եւ անդ բազում մեռա կայցէ, եթէ առ պարծանս ինչ եւ առ անապարծութեան զայն առնիցես . զի բարի գործովքն չաճիս ինչ : Եւ զի՞նչ քոն զայն թշուառութեան կայցէ, յորժամ եւ ի նաւահանգստեանն նաւաբեկ լինիցիս :

Եւ արդ զի մի այնպիսի ինչ գիպիցի, յորժամ բարի ինչ գործիցես՝ մի յինէն խընդրիցես շնորհս . զի զԱստուած ունիս պատապան . Տուք փոխ, ասէ, այնոցիկ՝ յորոց ոչ ունիցիք ակն առնլոյ : Յայս կայ պատապանն . ընդէ՞ր զնա թողեալ՝ յառնէ միո-

Μὴ γὰρ ἀγανακτεῖ ὁ χρεώστης ἀπαιτούμενος; μὴ γὰρ πένης ἐστί; μὴ γὰρ οὐ βούλεται καταθεῖναι; Οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ τοὺς ἀπάτους θησαυροὺς; οὐχ ὁρᾷς τὴν ἀνεκδιήγητον φιλοτιμίαν; Αὐτὸν τοίνυν κάτασχε καὶ ἀπαίτησον· οὕτω γὰρ ἀπαιτούμενος χαίρει. Ἄν γὰρ ἕτερον ἀπαιτούμενον ἴδῃ ἀνθ' ὧν αὐτὸς ὀφείλει, ὥς ὑβρισθεὶς οὕτω διακείσεται· καὶ οὐκέτι σοι ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλεῖ δικαίως. Ποίαν γάρ μου ἀγνωμοσύνην κατέγνωνς, φησί; ποίαν μοι πενίαν σύννοιδας, ὅτι παραδραμῶν ἐμὲ ἐφ' ἑτέρους ἔρχῃ; ἄλλω ἐδάνεισας, καὶ ἄλλον ἀπαιτεῖς; Εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπος ὑπεδέξατο, ἀλλ' ὁ θεὸς ἐκέλευσε καταβαλεῖν· καὶ αὐτὸς καὶ πρωτότυπος ὀφειλέτης καὶ ἐγγυητὴς εἶναι βούλεται, μυριάς σοι παρέχων ἀφορμὰς τοῦ πάντοθεν αὐτὸν ἀπαιτεῖν. Μὴ δὴ οὖν τοσαύτην εὐκολίαν καὶ εὐπορίαν ἀφείς, παρ' ἐμοῦ ζῆται λαβεῖν τοῦ μηδὲν ἔχοντος.

Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐμοὶ ἐπιδείκνυσαι ἐλεῶν πένητα; Μὴ γὰρ ἐγὼ σοι εἶπον, δός; μὴ γὰρ παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἵνα καὶ παρ' ἐμοῦ ἀπαιτήσης; Αὐτὸς εἶπεν· ὁ ἐλεῶν πένητα, δανεῖζει θεῷ. Θεῷ ἐδάνεισας, αὐτῷ ἀπαίτεις. Ἀλλ' οὐκ ἀποδίδωσι τὸ πᾶν νῦν; καὶ τοῦτο ὑπὲρ σοῦ ποιεῖ. Τοιοῦτος γὰρ ὁ ὀφειλέτης, οὐχ ὥς πολλοὶ τὸ δανεισθὲν σπονδάζουσιν ἀποδοῦναι μόνον· ἀλλ' ὥστε καὶ τὸ δοθὲν ἐν ἀσφαλείᾳ καταθεῖναι, πάντα πραγματεύεται καὶ ποιεῖ. Διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἐνταῦθα καταβάλλει, τὰ δὲ ἐκεῖ ταμιεύεται.

ջէ եւ տառապելոյ եւ ի խօլելոյ պահանջեցեա : Միթէ ցասնուցո՞ւ պարտապանն յորժամ պահանջիցի . Բիթէ աղքատ դք իցէ . Բիթէ չաւնիցի՞ յանձին հատուցանել : Չաւնանիցեա՞ն զանբաւ գանձս նորա . չհայիցի՞ս ի բազում մարդատիրութիւնն : Զնա իսկ կալ եւ պահանջեա . քանզի սւրախ լինի ընդ պահանջելն : Եթէ ընդ իւր պարտուցն զայլ տեսանէ պահանջեալ , թշնամանս համարի անձին . եւ այնուհետեւ չհատուցանիցէ քեզ , այլ եւ պատուհասիցէ յիրաւի , եթէ զոր տպախտաւորութիւն ըստգտեր զիմ , յորոյ աղքատութեան ի վերայ հասեր , զի զիս թողեր , եւ յայլոց վերայ դիմեցեր . այլում փոխ ետուր , եւ յայլմէ՞ պահանջեա : Թէպէտ եւ մարդ իցէ՝ որ էառն , այլ Աստուած հրամայեաց տալ . ինքն առաջին պարտապան , եւ ինքն երաշխաւոր կամի լինել . բիւրապատիկ պատճառս տայ քեզ՝ յամենայն կողմանց ի նմանէ՝ պահանջելոյ : Միթէ այսչափ դիւրութիւն եւ ընչաւետութիւն գտանիցեա , առէ , զի զիս թողեր , եւ ի չքաւորէն կամիս առնուլ :

Վասն է՞ր ինչ ցոյցս առնես , յորժամ աղքատին ողորմիս : Միթէ ե՞ս ինչ ստիպեցի զքեզ թէ տուր . միթէ յինէն լուար՝ զի յինէն պահանջեա : Նա ասաց , թէ Որ ողորմի տնանկի՝ Աստուծոյ փոխ տայ : Աստուծոյ փոխ ետուր , զնովաւ եկ : Այդ չտայ , առէ , զամենայն աստ : Եւ զայն վասն քոյոյ օգտի առնէ : Քանզի այնպիսի է պարտապանն , ոչ իրրեւ զմարդիկ՝ զփոխն զոր առ եւեթ՝ փութայ հատուցանել , այլ եւ բազմապատիկ տալ . եւ զոր տալոցն իցէ՝ յամուր տեղւոջ պահէ : զկէսն առտէն հատուցանէ , եւ զկէսն անդ համբարեալ պահէ :

Ταῦτ' οὖν εἰδότες πολὺν ποιῶμεν τὸν ἔλεον, καὶ πολλὴν τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδειξώμεθα, καὶ διὰ χρημάτων, καὶ διὰ πραγμάτων. Καὶ ἰδωμέν τινα κακῶς πάσχοντα καὶ τυπτόμενον ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἀργύριον δυνατὸν καταβαλεῖν, ποιῶμεν· καὶ λόγοις δυνατὸν διαλύσαι, μὴ ὀκνῶμεν. Ἔστι γὰρ καὶ λόγου μισθός· μᾶλλον δὲ καὶ στεναγμῶν· καὶ τοῦτο ὁ μακάριος Ἰωβ ἔλεγεν· ἐγὼ δὲ ἔκλαυσα ἐπὶ παντὶ ἀδυνατῶ, ἐστέναξα δὲ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. Εἰ δὲ δακρύων καὶ στεναγμῶν ἐστὶ μισθός· ὅταν καὶ λόγοι καὶ σπουδὴ, καὶ πολλὰ ἕτερα προσῇ, ἐννόησον ἡλικὴ ἢ ἀντίδοσις γίνεται. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐχθροὶ ἤμεν τῷ θεῷ· καὶ ὁ μονογενὴς ἡμᾶς κατήλλαξε, μέσον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, καὶ πληγὰς ὑπὲρ ἡμῶν δεξάμενος, καὶ θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομείνας. Σπουδάζωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐμπίπτοντας μυρίων ἀπαλλάττειν κακῶν· ἀλλὰ μὴ ὡς νῦν ποιούμεεν, καὶ περιβάλλειν ἐπειδ' ἂν ἰδωμέν τινας συγκρουομένους καὶ συρρήγνυμένους ἀλλήλοις, ἐστήκαμεν εὐφραινόμενοι ταῖς ἐτέρων ἀσχημοσύναις, καὶ θέατρον περιϊστῶντες διαβολικόν· οὐ τί γένοιτ' ἂν ὠμότερον;

Ὅρᾳς κακῶς ἀκούοντας, διαρρήγνυμένους, κατατέμνοντας τὴν ἐσθῆτα, συγκοπτομένους τὸ πρόσωπον, καὶ ὑπομένεις ἡσυχῇ φαρειστάναί; Μὴ γὰρ ἄρκτος ἐστὶν ὁ μαχόμενος; μὴ γὰρ θηρίον; μὴ γὰρ ὄφις; Ἄνθρωπός ἐστιν ὁ πανταχοῦ σοι κοιτωνῶν, ἀδελφός ἐστι, μέλος ἐστί. Μὴ θεώρει, ἀλλὰ διάλυε· μὴ τέρπου, ἀλλὰ διόρθου· μὴ ἐτέ-

Զայտ ամենայն իմացեալ՝ արասցուք բա-
զում ողորմութիւնս , եւ ցուցցուք յամալի
մարդասիրութիւն , եւ ընչիւք եւ իրօք : Եւ
հայեսցուք ի նեղեալսն , որք գան ի հրապա-
րական ըմպիցեն . եթէ բանիւք իցէ՝ եթէ
ինչ տալով մի գանդաղեսցուք զերծուցանել
զնոսա ի տաղնապէն : Քանզի գոն եւ ընդ
բանից վարձք . եւ առաւել յորժամ յոգւոց
դք հանիցէ . եւ զայտ երանելին Յովք ասէ ,
եթէ Ես ի վերայ ամենայն տնանկի լայի եւ
յոգւոց հանէի : Յորժամ տեսանիցես զդք ի
վիշտս , արտասուեալիք : Իսկ եթէ ընդ յո-
գւոց հանելոյ վարձք կայցեն , յորժամ բանք
եւս եւ արդիւնք լինիցին , զմտաւ աս՝ թէ
սրպիսի ինչ հասուցումն գործիցի : Քանզի
եւ մէք թշնամիք էաք Աստուծոյ , եւ հաշ-
տեցոյց միածինն . զանձն եդ ի միջի , եւ ընդ
մեր էարբ գոն . նա եւ ի մահ եւս վասն մեր
մատնեցաւ : Փութասցուք եւ մէք ապրե-
ցուցանել զայնոսիկ՝ որ ընդ բազում վշտօք
իցեն : Այլ մի , սրպէս ցայտմ առնէաք ,
յորժամ տեսանէաք զոմանս ի միմեանս յար-
ձակեալ , զմիմեանս զգետնի հարեալ , կայաք
եւ ծաղր առնէաք զընկերացն քարուակա-
նութիւնս . եւ իբրեւ զսատանայական թա-
տերբ բակ առեալ կայաք եւ հայէաք . եւ զի՞նչ
քան զայն այլ ինչ անագորոյնութիւն կայցէ :

Տեսանե՞ս , զի կագին , զմիմեանս ուտեն ,
յարձակին , այր զընկեր զգետնի հարկանեն ,
զհանդերձս պատառեն , զերեսս խաթարեն .
եւ գու կաս հանդարտիկ եւ ծաղր առնես :
Միթէ արջք կռուիցին , միթէ գաղանք մար-
տընչիցին , միթէ օձք զմիմեանս ուտիցեն :
Մարդիկ են որ ամենեւին հաղորդակիցք քո
իցեն , եղբարք եւ անգամք քո : Մի կայցես
նայիցին , ոչ չ համազակեր անկանիցիս : Մի

ρους παρακίνηει ἐπὶ τὴν ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνειλεγμένους ἀποσώβει καὶ διαλύει. Ἀναισχύντων γὰρ καὶ οἰκοτρίβων τὸ χαίρειν ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς, καὶ καθαρμάτων καὶ ὄνων ἀλόγων. Ὅρᾳς ἄνθρωπον ἀσχημονοῦντα, καὶ οὐχ ἡγῇ αὐτὸς ἀσχημονεῖν; Οὐδὲ εἰσέρχῃ μέσος καὶ διασκεδάξεις τοῦ διαβόλου τὴν φάλαγγα, καὶ τὰ ἀνθρώπινα διαλύεις κακὰ;

Ἴνα καὶ αὐτὸς πληγὰς λάβω, φησί· καὶ σὺ τοῦτο κελεύεις; Μαλιστα μὲν οὐδὲ τοῦτο πείσῃ· ἂν δὲ καὶ τοῦτο πάθῃς, μαρτύριόν σοι τὸ πρᾶγμα ἐστὶ. Διὰ γὰρ τὸν θεὸν ἔπαθες. Εἰ δὲ πληγὰς ὀκνεῖς λαβεῖν, ἐννόησον ὅτι ὁ δεσπότης σου σταυρὸν οὐκ ὤκνησεν ὑπομεῖναι διὰ σέ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μεθύουσι καὶ ἐσκότῳνται, τοῦ θυμοῦ τυραννοῦντος καὶ στρατηγοῦντος αὐτοῖς, δέονται δὲ τινος ὑγιαίνοντος, τοῦ βοηθήσοντος αὐτοῖς, ὃ τε ἀδικῶν, ὃ τε ἀδικούμενος· ὁ μὲν, ἵνα ἀπαλλαγῇ πάσχων κακῶς, ὁ δὲ ἵνα παύσῃται ποιῶν κακῶς. Πρόσελθε τοίνυν καὶ χεῖρα ὀρεξον, νήφων τῷ μεθύοντι. Ἔστι γὰρ καὶ ὀργῆς μέθη, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οἴνου χαλεπωτέρα.

Οὐχ ὁρᾳς τοὺς ναύτας, οἱ ὅταν ναυαγίῳ τινὰς περιπεσόντας ἴδωσι, πῶς τὰ ἰστία πετάσαντες μετὰ πολλῆς ἀπέρχονται σπουδῆς, ὥστε τοὺς ὁμοτέχνους ἐξαρπάσαι τοῦ κλυδωνος; Εἰ δὲ τέχνης κοινωνοὶ τοσαύτην ἐπιδείκνυνται προστασίαν, πολλῷ μᾶλλον τοὺς τῆς φύσεως κοινωνοὺς ταῦτα πάντα

կայցես եւ ծաղը առնիցես, այդ ի միմեանց քակեսջիր: Մի զայլս ի քարուականսն կոչիցես, այդ եւ զժողովեալսն ի բաց մերժեսցես, եւ զնոսա ի միմեանց քակեսջիր: Քանզի անամօթից եւ չկեցուաց է կալն եւ ծաղը առնել զայնպիսինչաւակութիւնս. վատթարաց եւ իշոց անխօսից: Տեսանես զմարդ ի խայտառկան, եւ չհամարիցիր զայն անձինդ ի քարուականս, եւ չանկանիցիս ի մէջ, եւ չփլուզանիցես զճակատսն սատանայի. զի ի քակելն զկռիւն մարդկեղէն՝ եւ նա վէրս առեալ գնայցէ:

Ի մէջ անկանիցիմ, ասէ, եւ համոզակեր լինիցիմ, զի ես եւս վէրս առից: Համոզակեր խրատեմ լինել, եւ ոչ վէրս առնուլ. բայց թէ եւ այնպէս ինչ պատահիցէ, ընդ մարտիրոսութիւն համարեն քեզ իրքն. զի վասն Աստուծոյ կրեցեր զչարչարանսն: Իսկ եթէ դանդաղիցիս գան ըմպել, զմտաւ ածւջիր զի քո տէրն վասն քո եւ ի խաչ չդանդաղեցաւ ելանել: Քանզի նորա արբեալ են, եւ ցնորեալ ի բռնութենէ ցասմանն, եւ կարօտ քում օգնականութեան՝ որ ողջդ ես, եւ որ զրկէն եւ որ զրկիցին. մին զի ապրիցի ի լկանացն, եւ մեւսն զի ցածնուցու ի չարիսն գործելոյ: Մօտ երթ, եւ կարկառ ձեռն գու որ լուրջդ ես՝ արբեցելոցն. զի չար է ցասման արբեցութիւն քան զգինւոյ:

Չտեսանիցես զնաւորդս, որ զայլ նաւորդս նաւակոծեալս տեսանիցեն, պարզեն վաղվաղակի զառագաստն՝ եւ փութան անդր հասանել, զի կարասցեն զարուեստակիցսն ի աագնապէն ապրեցուցանել: Եթէ արուեստագէտք առ արուեստակիցսն այնչափ խնամակալութիւն ցուցանեն, որչափ եւս առաւ եւ որ միոյ բնութեան հաղորդակիցք իցեն՝

ποιεῖν δίκαιον. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα ναυάγιόν ἐστιν ἐκείνου χαλεπώτερον. Ἡ γὰρ ἐβλασφήμησεν ἐπηρειασθεὶς, καὶ πάντα ἐέκωσεν· ἥ ἐπιώρκησεν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τυραννούμενος, καὶ πάλιν εἰς γένναν ἐνέπεσεν· ἥ πληγὴν δίδωσι καὶ φόνον ἐργάζεται, καὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο πάλιν ὑπομένει ναυάγιον. Ἀπελθε τοίνυν, καὶ στήσον τὸ κακὸν, καὶ καταποντιζομένους ἀνάσπασον, εἰς αὐτὸ τῆς ζάλης τὸ πέλαγος κατάβας, καὶ διαλύσας τοῦ διαβόλου τὸ θέατρον, καὶ κατ' ἰδίαν λαβὼν ἕκαστον παραΐνεσον, κατὰστέλαι τὴν φλόγα, καὶ τὰ κύματα κοίμισαι. Εἰ δὲ μείζων ἢ πυρὰ καὶ χαλεπωτέρα γίνεται ἢ κάμιнос, μὴ φοβηθῆς· πολλοὺς γὰρ ἔχεις τοὺς συνεφαπτομένους, καὶ χεῖρα ὀρέγοντας, ἃν ἀρχὴν παράσχῃς μονον, καὶ πρό γε πάντων τὸν τῆς εἰρήνης θεόν. Κἂν πρῶτος διατινάξῃς τὴν φλόγα, πολλοὶ καὶ ἕτεροι ἀκολουθήσουσι, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων κατορθουμένων αὐτὸς λήψῃ τὸν μισθόν.

Ἀκουσον τί παρήνεσεν ὁ Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς χαμαὶ ἔρπουσιν· ἂν τὸ ὑποζύγιον ἴδῃς τοῦ ἐχθροῦ σου φησι, καταπίπτον, μὴ παραδράμῃς, ἀλλὰ ἀνάστησον. Καὶ τοι τοῦ κείμενον ὑποζύγιον ἀναστήσαι, πολὺ κουφότερον τὸ μαχομένους ἀνθρώπους διαλύσαι καὶ διαλλάξαι. Εἰ δὲ ἐχθρῶν ὄνον, πολλῷ μᾶλλον φίλων ψυχὰς συνδιαναστήσαι χρή· καὶ μάλιστα ὅταν χαλεπώτερον ἢ τὸ πτώμα. Οὐ γὰρ εἰς βόρβο-

զնոյն պարտին առնել: Քանզի եւ աստնաւա-
կոծութիւն է՝ եւս չար քան զայն . կամ
հայհոյէ կամ քնաս առնէ կամ զամենայն ցա-
սումնն թափիցէ: Եթէ սուտ երգնուցաւ՝
ամենայն այն ի ցասմանն բռնութենէ է, եւ
դարձեալ ի գեհնն արկանելոյ արժանի լի-
նիցի: Եթէ խոցիցէ կամ սպանանիցէ իսկ,
եւ յայտ է թէ այս նաւակոծութիւն չար է
քան զայն: Փութա երթ վաղվաղակի, ցածս
զմրրիկն, եւ յափշտակեալ զընկղմալն ի
ծփանաց ծովուն: Էջ եւ խանդարեալ զթաա-
րըն տատանայի . եւ մեկուորի առեալ զիւ-
րաքանչիւր զք ի նոցանէ՝ տուր խրատ, ցա-
ծուցանել զբոցն բորբոքեալ, եւ դադարե-
ցուցանել զալիսն կուտակեալ: Եւ թէ կա-
րի իսկ խարոյկն բորբոքեալ իցէ եւ հնոցն
վառեալ, մի զանգիտիցես . քանզի բազում
օգնականս ունիս շիջուցանել, եւ ձեռնտուո
ցածուցանելոյ՝ թէ միայն սկիզբն առնիցես .
եւ նախ քան զամենեսեան՝ զի զԱստուած
իսկ տէր խաղաղարարութեան ունիցիս: Բայց
զի նախ դու սկիզբն առնիցես թօթափելոյ ըզ-
բացն, այնուհետեւ այլք բազումք ի թիկունս
հառանիցեն . եւ ընդ ուղղութեանն որ յա-
մենեցունց գործիցի՝ զվարձս դու առնուցուս:

Լուր զինչ պատուէրս պատուիրեաց Քրի-
ստոս հրէիցն, որք ընդ գետին եւեթ քար-
չէին . Եթէ տեսանիցես, ասէ, զգրաստ
թշնամւոյ քո անկեալ բեռամբ՝ մի զանց առ-
նիցես: Թեպէտ եւ զգրաստն անկեալ յա-
րուցանել կարի թեթեւագոյն է քան զարս
ի կռուի ի միմեանց թափել: Եթէ զթշնա-
մադն զգրաստ ընդ նոսին յարուցանել
պարտ իցէ, որչափ եւս առաւել զբարեկա-
մացն զոգիսն ընդ նոսին կանգնել . մանաւ-
անդ յորժամ անհնարին կործանումնն իցէ:

ρον αὐται πίπτουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ τῆς γεέν-
νης πῦρ, τὸ φορτίον οὐ φέρουσαι τοῦ θυμοῦ.
Σὺ δὲ ὁρῶν τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τὸν γόμον
κείμενον, καὶ τὸν διάβολον ἐφεστῶτα, καὶ
τὴν πυρὰν ἀνάπτοντα, παρατρέχεις ὡμῶς
καὶ ἀνίλεως· ὅπαρ οὐδὲ ἐπ' ἀλόγων ποιῆσαι
ἀκίνδυνον.

Καὶ ὁ μὲν Σαμαρείτης τραυματίαν ἰδὼν
ἀγνώτα καὶ οὐδὲν αὐτῷ προσήκοντα, καὶ
ἐπέστη, καὶ ἐπὶ ὑποζύγιον ἀνεβίβασε, καὶ
εἰς τὸ πανδοχεῖον κατήγαγε, καὶ ἱατρὸν
ἐμισθώσατο· καὶ τὸ μὲν ἔδωκεν ἀργύριον,
τὸ δὲ ὑπέσχετο. Σὺ δὲ οὐ λησταῖς περιπε-
σόντα βλέπων, ἀλλὰ δαιμονίων φάλαγγι καὶ
θυμοῦ πολιορκίᾳ, οὐκ ἐν ἐρημίᾳ, ἀλλ' ἐν
ἀγορᾷ μέσῃ χρήματα ἀναλίσκειν μέλλων, οὐ-
δὲ ὑποζύγιον μισθοῦσθαι, οὐδὲ μακρὰν
πέμπειν ὁδὸν, ἀλλὰ ῥήματα φθέγγεσθαι
μόνον, ὁκνεῖς καὶ ἀναδύη, καὶ παρατρέχεις
ὡμῶς καὶ ἀνίλεως; καὶ πῶς προσδοκᾷς τὸν
θεὸν καλῶν ἴλεω ποτὲ ἔξειν;

Εἶπω δὲ καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἀσχημο-
νοῦντας δημοσίᾳ, πρὸς τὸν ἐπηρεάζοντα
καὶ ἀδικοῦντα. Πληγὰς ἐντείνεις, εἶπέ μοι,
καὶ λακτίζεις, καὶ δάκνεις; Ὑς ἄγριος ἐγέν-
νου, καὶ ὄνος ἄγριος; Καὶ οὐκ αἰσχύνῃ,
οὐδὲ ἐρυθριᾶς ἐκθηριούμενος, καὶ τὴν οἰ-
κίαν εὐγένειαν προδιδούς; Εἰ γὰρ πένης εἶ,
ἀλλ' ἐλεύθερος· εἰ γὰρ χειροτέχνης εἶ,
ἀλλὰ χριστιανός. Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο
ὅτι πένης εἶ, ἀναγκαῖον ἡσυχάζειν. Τῶν
γὰρ πλουτούντων ἐστὶ τὸ μάχεσθαι, οὐ
τῶν πενήτων, τῶν πλουτούντων, τῶν πολ-

Ձի ոչ եթէ ի տիղմ տնկեալ թաղիցին, այլ ի հուր գեհենի, որ չհանդարտիցեն բեռանց ցասմանն: Եւ դու տեսանիցես զեղբայրն տնկեալ ընդ բեռամբ, եւ զսատանայ հարեալ ի վերայ՝ զխարոյկն բորբոքեալ, զանց առնիցես իբրեւ զանագորոյն եւ զանողորմ. զոր եւ յանասունսն առնել չէ առանց պատժոց:

Համարիտն ետես զանծանօթն եւ զօտարն ի նմանէ եւ չարար զանց, այլ եւ ի գրաստն իւր եհան նստոյց, եւ ի սլանդոկին տարաւ իջոյց, եւ բժիշկ ի վարձու կալաւ, եւ ետ ինչ եւ խոստացաւ տալ: Իսկ դու ոչ յաւազակաց լլկեալ տեսանիցես, այլ ի գիւաց բանակաց միջի ցասմամբ պաշարեալ. ոչ յանապատի ուրեք, այլ ի շինամիջի եւ ի հրապարակս. ոչ գրաստ հասանէ ի վարձու առնուլ, եւ ոչ հեռի ուրեք ճանապարհ յուղարկել, այլ բանս միայն խօսել. եւ զանդաղիս, եւ յապաղէս, եւ զանց առնես անագորոյն մտօք եւ անողորմածութեամբ. եւ զի՞մոք ունիցիս ակն երբեք զԱստուած ածել ընդ քեզ ի հաշտութիւն:

Ասացից եւ առ ձեզ՝ որք նշաւակիքդ եւ քարուակ կայք ի հրապարակս. եւ քրեզ իսկ ասեմ, որ լկիցեսդ եւ զրկիցես եւ գան հարկանիցես, այսր անդր քարշիցես, արացիցես եւ խածանիցես: Խոզ վայրենի՛ եղեր, եւ իշավայր անապատի: Եւ չամաչիցես եւ չկորանայցես, որ զգազանացն բարս առեր, եւ վտարանդի ետուր զազնուականութիւնն: Եթէ աղքատ իցես, այլ ազատ ես. եւ եթէ ձեռագէտ ինչ, ռակայն քրիստոմէեայ ես: Նա զի եւ աղքատն իսկ իցես, յայն սակս կարեւոր պէտք են հեզ եւ հանդարտ լինելոյ: Քանզի մեծատանցն են կռիւք՝ եւ ոչ աղքատաց. մեծատանցն՝ որոց բազում

λὰς ἐχόντων ἀνάγκας πολέμων. Σὺ δὲ τὴν ἡδονὴν οὐκ ἔχων τοῦ πλούτου, τὰ κακὰ τοῦ πλούτου περιέρχῃ συνάγων σεαυτῷ ἑθρας καὶ φιλονεικίας, καὶ μάχας· καὶ ἀποπνίγεις τὸν ἀδελφὸν καὶ ἄγχεις, καὶ καταβάλλεις δημοσίᾳ ἀπάντων ὁρώντων. Καὶ οὐχ ἡγῇ αὐτὸς μᾶλλον ἀσχημονεῖν, τῶν ἀλόγων μιμούμενος τὰς ὁρμὰς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκείνων χείρων γινόμενος; Πάντα γὰρ ἐκείνοις κοινὰ, καὶ συναγελάζονται ἀλλήλοις, καὶ συμβαδίζουσιν· ἡμῖν δὲ οὐδὲν κοινόν, ἀλλὰ πάντα ἄνω καὶ κάτω, μάχαι, καὶ φιλονεικίαι, λοιδορίαι, καὶ ἀπέχθεις, καὶ ὕβρεις. Καὶ οὕτω τὸν οὐρανὸν αἰδούμεθα, εἰς ὃν ἐκλήθημεν κοινῇ ἅπαντες, οὐδὲ τὴν γῆν ἣν κοινῇ πᾶσιν ἀνῆκεν, οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν· ἀλλὰ πάντα ὁ θυμὸς καὶ ὁ τῶν χρημάτων ἔρως παρὰσούρας οἴχεται.

Οὐκ εἶδες ἐκείνον τὸν τὰ μυρία τάλαντα ὀφείλοντα, εἴτα μετὰ τὴν ἐκείνων ἄφρσιν ἀποπνίγοντα τὸν ἑαυτοῦ σύνδουλον ὑπὲρ ἑκατὸν δηναρίων, ὅσα ὑπέστη κακὰ, καὶ πῶς ἀθανάτῳ παρεδόθη κολάσει; οὐ δέδοικας τὸ ὑπόδειγμα; Οὐ φοβῇ μὴ καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ πάθῃς; καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν τῷ δεσπότῃ πολλὰ καὶ μεγάλα ὀφλήματα· ἀλλ' ὅμως ἀνέχεται καὶ μακροθυμεῖ, καὶ οὐδὲ ἐπίκειται καθάπερ ἡμεῖς τοῖς συνδούλοις, οὕτω ἄγχει καὶ ἀποπνίγει. Καίτοιγε εἰ καὶ τὸ πολλοστὸν μέρος αὐτῶν ἡμᾶς ἐβουλήθη ἀπαιτῆσαι, πάλαι ἂν ἀπολοῖκαμεν.

Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες, ἀγαπητοὶ, τα-

վասնզք պատերազմաց ի միջի կայցեն: Դու
որ զհեշտականութիւն մեծութեանն չունի-
ցիս, ընդէր մեծասանցն օրինակի յածեալ
ըջիցիս՝ կուտեալ անձին թշնամութիւնո եւ
հակառակութիւնս. եւ խեղդես եւ մղձկեո
զեղբայրն, եւ քարշես առաջի տմենեցուն ի
հրապարակի: Եւ շհամարիցիս՝ եթէ դու
աւելի խայտառակ կաս՝ նմանեալ անտանոց
յանդգնութեան. մանաւանդ թէ եւո չար
քան զնոսա եղեր: Քանզի նոցա տմենայն
ինչ հասարակաց է. առ միմեանս մակազին,
եւ ընդ միմեանս պառակ պառակ տրածին.
եւ մեր չիք ինչ հասարակաց, այլ տմենեւին
օցտեալք եւ քակեալք ի միմեանց. հանա-
պազ կռիւք, միշտ հակառակութիւնք, բամ-
բառանք, տակլութիւնք, թշնամանք: Եւ ոչ
յերկնից ակն տծեմք՝ յոր հասարակն ամե-
նեքեան կոչեցաք, եւ ոչ յերկրէ՝ զոր հասա-
րակ ամենեցուն ետ. եւ ոչ ի բնութենէս,
զի մի բնութիւն է ամենեցուն. այլ զամե-
նայն ինչ ցառումնն եւ ընչիցն ցանկութիւն
ի քարշ արկեալ ասանին:

Չտեսանիցե՞ո զայն, որ բեւր կշիռ ար-
ծաթոյն պարտ էր, եւ յետ այնչափ պար-
տուցն թողութեան՝ խեղդէր եւ պնդէր
զիւր ծառայակիցն վասն հարեւր գահեկանի,
որպիսի պատիժս կրեաց, եւ մատնեցաւ ան-
մահ տանջանացն: Չերկնչիցիս յօրինակէն,
գուցէ եւ դու զնոյն կրիցես. քանզի եւ մեք
բազում պարտս պարտիմք տեառնն. այլ սա-
կայն անսայ եւ երկայնամիտ լինի, եւ ոչ
ստիպէ՝ որպէս եւ մեք զծառայակիցսն, եւ
չխեղդէ եւ պնդէ: Նա եւ թէ ոսկաւ ինչ
մասն զպարտուցն կամեցեալ էր պահանջել,
վազուց իսկ կորուսեալ էաք:

Զայս ամենայն զմտաւ ածեալ, ոիրելիք,

πεινωθῶμεν, καὶ χάριν ἔχωμεν τοῖς ὀφείλουσιν ἡμῖν· γίνονται γὰρ ἡμῖν ἂν φιλοσοφῶμεν ἀφορμαὶ συγχωρήσεως μεγίστης, καὶ ὀλίγα διδόντες, πολλὰ ληψόμεθα. Τί τοίνυν ἀπαιτεῖς μετὰ βίας, θέον εἰ καὶ ἐκεῖνος ἐβούλετο δοῦναι αὐτὸν συγχωρῆσαι, ἵνα παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν λάβῃς; Νυνὶ δὲ πάντα ποιεῖς, καὶ βιάζῃ καὶ φιλονεικεῖς, ὥστε σοι μηδὲν ἀφεθῆναι τῶν σῶν. Καὶ δοκεῖς μὲν ἐπηρεάζειν τῷ πλησίον· κατὰ δὲ σαντοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς, αὖξων τὴν ἐν τῇ γέννῃ κόλασιν. Εἰ δὲ μικρὸν ἐνταῦθα φιλοσοφήσεις, ἡμέρους σαντῶ τὰς εὐθύνας ποιεῖς. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς διὰ τοῦτο ἡμᾶς βούλεται ἄρχεσθαι τῆς τοιαύτης φιλοτιμίας, ἵνα ἀφορμὴν λάβῃ τοῦ πλείονα ἡμῖν ἀντιδοῦναι.

Ὅσους τοίνυν ὀφειλέτας ἔχεις καὶ χρημάτων καὶ ἀμαρτημάτων, πάντας ἀφείς ἐλευθέρους, τὸν θεὸν ἀπαίτει τῆς τοιαύτης μεγαλοψυχίας τὴν ἀμοιβήν. Ἐως μὲν γὰρ ἂν ἐκεῖνοί σοι μένωσιν ὀφείλοντες, οὐχ ἔξεις τὸν θεὸν ὀφειλέτην· εἰ δὲ ἐκείνους ἀφῇς, δύννησιν τὸν θεὸν κατασχεῖν καὶ ἀπαίτησαι μετὰ πολλῆς τῆς φιλοτιμίας τῆς τοσαύτης φιλοσοφίας τὴν ἀμοιβήν. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος παρελθὼν καὶ ἰδὼν σε τὸν ὑπεύθυνον κατέχοντα, καὶ κελεύσας ἐκείνον μὲν ἀφεῖναι, πρὸς δὲ αὐτὸν ἔχειν τὸν ὑπὲρ ἐκείνου λόγον, οὐκ ἂν ἔλοιτο ἀγνωμονῆσαι μετὰ τὴν ἀφῆσιν, ἅτε ἐφ' ἑαυτὸν τὸ πᾶν μεταθείς· πῶς ὁ θεὸς οὐ πολλαπλασίονα καὶ μυριοπλασίονα ἀποδώσει, ὅταν διὰ τὸ αὐτοῦ πρόσταγ-

խոնարհեցուցուք զանձինս, եւ շնորհ կալցուք պարտապանացն մերոց . զի թէ ցածնուցումք, մեծի թողութեան պատճառք լինիցին մեզ . սակաւ ինչ տուեալ՝ եւ բազում առնուցումք : Ընդէրի հարկէ պահանջիցես, որում պարտն էր՝ թէպէտ եւ նա տայր՝ քեզ շնորհել, զի յԱստուծոյ առնուիր զամենայն : Դու աւագիկ ամենեւին իմն յանդգնեալ վիճիս եւ հարստահարես, զի բնաւին իսկ քեզ թողութեան ինչ մասն ոչ մնայցէ : Եւ թուի թէ ընկերին ինչ միտա առնիցես, եւ ոչ գիտես՝ եթէ զանձն ընդ որւր հանես, եւ զգեհներին տանջանան բորբոքես : Եթէ աստ սակաւիկ մի հանդարտիցես եւ ներիցես, մեղմագոյնս առնիցես անդ զպատիժ տանջանացն : Նա եւ Աստուած իսկ յայն սակս կամի զմեզ իշխանս լինել առաւորութեանն, զի անտի առնուցու պատճառս բազմապատիկ հատուցանելոյ մեզ :

Որչափ պարտապանս ունիցիս՝ եթէ ընչից եւ եթէ յանցանաց, եւ թողուցուս, յԱստուծոյ պահանջեա զփոխարէնս այնպիսի առաւորութեան : Քանզի մինչ պարտապանքն պարտիցին քեզ, չունիս զԱստուած պարտապան . իսկ եթէ նոցա թողուցուս, ապա կարես զԱստուած ունել եւ պահանջել բազում առաւորութեամբ ընդ այնպիսի հանդարտութեան հատուցմունս : Զի թէ մարդ որ յորժամ անցանիցէ, եւ տեսանիցէ զքեզ՝ զպարտապանն կալեալ, եւ աղաչիցէ՝ զնա թողուլ, եւ ընդ նմա ունել այնուհետեւ զհամար զպարտուցն, չկայ այնուհետեւ յուրաստ՝ յետ զպարտապանն յերաշխի առնելոյ եւ արձակելոյ, թէ չիցեմ քեզ պարտապան . իսկ Աստուած որ յանձն առեալ ընդ պարտապանին՝ զիարդ ոչ բազմապատիկ հա-

μα τοὺς ὑπευθύνους ἡμῖν ὄντας, μὴ μικρὸν μὴ μέγα ἐγκαλέσαντες, ἀφῶμεν ἀπελθεῖν ἀνευθύνους γενομένους ;

Μὴ δὴ τὴν πρόσκαιρον ἐννοῶμεν ἡδονὴν τὴν ἐγγιστομένην ἡμῖν ἐκ τοῦ τοὺς ὑπευθύνους ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ τὴν ζημίαν ὅσην εἰς τὸ μέλλον ἐντεῦθεν ὑπομενουῖμεν, ἐν τοῖς ἀθανάτοις ἀγαθοῖς ἑαυτοὺς καταβλάπτοντες. Πάντων οὖν ἀνώτεροι γενόμενοι, χαρισώμεθα καὶ χρήματα καὶ πλημμελήματα τοῖς ὑπευθύνοις ἡμῖν, ἵνα ἡμέρους αὐτοῖς ἡμῖν τὰς εὐθύνας κατασκευάσωμεν· καὶ ὅπερ οὐκ ἰσχύσαμεν διὰ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἀνῦσαι, τούτου διὰ τοῦ μὴ μνησικακεῖν τοῖς πλησίον ἐπιτυχόντες, τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν· χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΙΘ'.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς.

Τὸ τυραννικώτερον πάντων λοιπὸν ἐξορίζει πάθος, τὴν λύσσαν καὶ τὴν μανίαν τὴν περὶ τὴν κενὴν δόξαν ἐγγιστομένην τοῖς κατορθοῦσιν. Ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ διελέχθη· καὶ γὰρ ἦν περιττὸν πρὶν

տուցանիցէ, յորժամ վառն նորա հրամա-
նաց՝ զպարտապանսն մեր առանց խօսելոյ եւ
պահանջելոյ արձակիցեմք երթալ ազատս ի
պարասւցն:

Եւ արդ մի ի ժամանակեան ի շահոն
հայրիցիմք՝ որ ի պարտուցն պահանջելոյ մթե-
րիցին, այդ ի վնասն զոր ի հանգերձեալ
աշխարհին ընդ այնր կրիցեմք, դուցէ յան-
մահ բարութեանցն վրիպեցուցանիցեմք զան-
ձինս: Այդ զի ի վերոյ քան զամենեոին
գտանիցիմք, շնորհեցուք զինչս, եւ թող-
ցուք զյանցանս պարտապանացն, զի մեզմա-
զոյնս անձանց պատրաստեսցուք զպատիժոն.
եւ զոր ոչ կարացաք այլովք տուաքինու-
թեամբքն վճարել, զայն չյիշելով զյանցան-
սըն ընկերացն՝ վճարեսցուք. զի եւ զյաւի-
տենից բարութիւնսն վայելիցեմք շնորհօքն
եւ մարգասիրութեամբ տեսան մերոյ Յիսուոի
Քրիստոսի. ընդ որում հօր միանգամայն եւ
հոգւոյն որոյ փառք, իշխանութիւն եւ պա-
տիւ այժմ եւ միշտ, յաւիտեանս յաւիտե-
նից. ամէն:

Ճ Ա Ռ Ժ Ի Ռ .

Օգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում,
մի առաջի մարդկան առնել՝ իբրեւ ի
ցոյց ինչ նոցա:

ՕԵՐԱՆՈՐԱԳՈՅՆ իսկ քան զամե-
նայն ախտսն մերժէ հանէ այսուհետեւ, ըզ-
կատաղութիւնն եւ զմոլութիւն՝ որ ի սնա-
պարծութենէն լինիցի այնոցիկ, զք ուզ-
ղութիւնս ինչ կամիցին դործել: Զի յա-
ռաջինսն ոչինչ ճառեաց զայսմ տիտէ. զի

ἢ πείσαι ποιεῖν τι τῶν δεόντων, περὶ τοῦ πῶς δεῖ ποιεῖν αὐτὰ καὶ μετιέναι διδάσκειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνῆγεν εἰς φιλοσοφίαν, τότε λοιπὸν καὶ τὴν παρυφισταμένην αὐτῇ καθαίρει λύμην. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τίχτεται τοῦτο τὸ νόσημα, ἀλλ' ὅταν πολλὰ κατορθώσωμεν τῶν ἐπιταττομένων. Ἔδει τοίνυν πρότερον φυτεῦσαι τὴν ἀρετὴν, καὶ τότε τὸ ἐπηρεάζον αὐτῆς τὸν καρπὸν ἀνελεῖν πάθος.

Καὶ ὄρα πόθεν ἄρχεται· ἀπὸ νηστείας καὶ εὐχῆς καὶ ἐλεημοσύνης· τούτοις γὰρ μάλιστα ἐμφιλοχωρεῖν εἴωθε τοῖς κατορθώμασιν. Ὁ γοῦν Φαρισαῖος ἐντεῦθεν ἐφυσᾶτο λέγων· νηστεύω δις τῆς ἐβδομάδος, ἀποδεκατῶ μου τὰ ὑπάρχοντα. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ ἐκενοδόξει τῇ εὐχῇ, πρὸς ἐπίδειξιν αὐτὴν ποιούμενος. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδεὶς ἄλλος παρῆν, τῷ τελώνῃ ἐνεδείκνυτο λέγων· οὐκ εἰμι ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. Καὶ σκόπει πῶς ἤρξατο, ὡς περὶ θηρίου τινὸς δυσφορωτάτου διαλεγόμενος καὶ δεινοῦ κλέψαι τὸν μὴ σφόδρα ἐγρηγορότα. Προσέχετε γάρ, φησι, τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν.

Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος λέγει Φιλιππησίοις· βλέπετε τοὺς κύνας· καὶ γὰρ λάθρα ἐπείσρχεται τὸ θηρίον, καὶ πάντα ἐκφυσᾷ ἀποφητὶ, καὶ ἀνεπαισθήτως ἐκφέρει τὰ ἐνδον ἅπαντα. Ἐπεὶ οὖν πολὺν περὶ τῆς ἐλε-

աւելորդ իսկ էր յայնժամ՝ ճառել , մինչեւ հաւանեցուցեալ էր ինչ մի ի պատշաճիցն գործել , նախ թէ ղիւորդ պարտ իցէ առնել զայն ամենայն եւ վճարել եւ ուսուցանել : Եւ քանզի ած հասոյց ի գլուխ առաքինու-
թեանցն , ապա եւ զառքնթերակաց նորին զեղծագործ ապականութիւնն քակէ : Զի ոչ վայրապար ինչ ծնանի սյսպիսի ախտ . այլ յորժամ զուղղութիւնս հրամանացն յանձին ցուցանիցեմք , յայնժամ վաղվաղակի իմն առ
օտս բուսանի : Եւ արդ պարտ է նախ տըն-
կել զառաքինութիւնն , եւ ապա զմիասո-
կար պտղոցն նորա զախտն ի միջոյ բառնալ :

Եւ գու տես ուստի առնէ սկիզբն , ի պահոց , եւ յաղօթից , եւ յողորմածութե-
նէ . քանզի այսպիսի իմն ուղղութեանց սո-
վոր է սկել հպարտութիւնն : Որով փա-
րիսեցին ուռուցեալ հպարտանայր . Պահեմ ,
ասէ , երկիցս ի շաբաթու , եւ տասանորդո
տամ յընչից իմոց : Արդ եւ յաղօթսն եւս
հպարտանայր , եւ ի ցոյց եւ յաշս մարդկան
կայր յաղօթս : Եւ քանզի չէր ոք այլ մօտ ,
ի մաքսաւորն իբրեւ ընդ նմա իմն գոռացեալ
զայրացուցանէր . Զեմ , ասէ , իբրեւ զայլ
մարդիկ , եւ ոչ իբրեւ զմաքսաւորս զայս :
Եւ տես ուստի առնէ սկիզբն , իբրեւ զչարն
եւ զանհնարին գազանէ ճառեալ զհպարտու-
թենէն , որ գողանայ զայն որ չիցէ կարի
արթուն : Զգոյշ կացէք , ասէ , ողորմու-
թեան ձերում , մի առաջի մարդկան իբրեւ
ի ցոյց ինչ նոցա՝ առնել :

Պաւղոս գրէ փիղիպեցւոցն , թէ Զգոյշ
լերուք ի շանց անտի . քանզի գաղտ իսկ
մօտանէ գազանն , եւ զամենայն յանդգայս
առանց ոտնաձայն առնելոյ՝ հանէ հոսէ ար-
տաքս ի ներքուստ : Եւ զի բազում ինչ ճա-

μοσύνης ἐποιήσατο λόγον, καὶ τὸν θεὸν εἰς μέσον ἤγαγε τὸν ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ πανταχόθεν προέτρεψεν εἰς τοῦτο, καὶ κομᾶν ἐπεισε τῇ δαψιλείᾳ τῆς χορηγίας. Ἀναιρεῖ λοιπὸν καὶ τὰ ἐνοχλοῦντα τῇ καλῇ ταύτῃ ἐλαίᾳ πάντα. Διὸ φησι· προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων.

Ἐκείνη γὰρ ἡ ἔμπροσθεν εἰρημένη, τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐλεημοσύνη. Καὶ εἰπων, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐπήγαγε· πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Καὶ δοκεῖ μὲν δεύτερον εἰρῆσθαι τὸ αὐτό· ἂν δέ τις ἀκριβῶς προσέχη, οὐκ ἔστι τὸ αὐτό, ἀλλ' ἕτερον ἐκεῖνο, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ἄφατον τὴν κηδεμονίαν, καὶ τὴν φειδῶ. Ἔστι γὰρ καὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ποιοῦντα, μὴ πρὸς τὸ θεαθῆναι ποιεῖν· καὶ μὴ ποιοῦντα πάλιν ἔμπροσθεν, πρὸς τὸ θεαθῆναι ποιεῖν. Διόπερ οὐχ ἀπλῶς τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τὴν γνώμην κολάζει καὶ στεφανοῖ. Εἰ γὰρ μὴ αὕτη ἡ ἀκρίβεια προσκειμένη ἦν, πολλοὺς ἂν τοῦτο ὀκνηροτέρους ἐποίησε περὶ τὴν τῆς ἐλεημοσύνης δόσιν, διὰ τὸ μὴ πανταχοῦ πάντως δυνατόν εἶναι λανθανόντως ποιεῖν. Διὰ τοῦτο ἀπολύων σε τῆς ἀνάγκης ταύτης, οὐ τῷ τέλει τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τῇ προαιρέσει τοῦ ποιοῦντος, καὶ τὴν ζημίαν καὶ τὸν μισθὸν ὀρίξει. Ἰνα γὰρ μὴ λέγῃς· τί γὰρ ἐγὼ πάθω ἂν ἕτερος ἴδῃ; οὐ τοῦτο ζητῶ, φησιν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν τὴν σὴν, καὶ τὸν τρόπον τοῦ γινομένου. Τὴν γὰρ ψυχὴν δια-

աւագ զողորմածութենէն, եւ զԱստուած եւս ի մէջ էած, թէ Երազէ զարեգակն ի վերայ չարաց եւ բարեաց. եւ յամենայն կողմանց ի նոյն յորդորէ, եւ աճել հաւանցողանէ առատութեամբ պարգեւացն: Ապա եղծանէ եւ զվնասակարն ինչ զայսպիսի զգեղեցիկ եւ զպողալից ձիթենւոյ: Ասան որոյ եւ ասէ, թէ Զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում, մի առաջի մարդկան իբրեւ ի ցոյց ինչ նոցա առնել:

Զի առաջի Աստուծոյ լիցի ողորմութիւնըն, եւ մի առաջի մարդկան: Քանզի յորժամ ասաց, թէ մի առաջի մարդկան առնել, յարէ ի նոյն՝ թէ իբրեւ ի ցոյց ինչ նոցա: Եւ թուի եթէ կրկին զնոյն ինչ տսիցէ. այլ թէ հաւաստեալ որ միտ գնիցէ, գտանէ զի ոչ նոյն է, այլ այլ իմն ու, եւ այլ իմն նա. եւ բազում զգուշութիւն ունի, եւ անչափ խնամ եւ անխայտութիւն: Քանզի է մարթ եւ առաջի մարդկան առնել, եւ ի ցոյց ինչ ոչ առնել. եւ դարձեալ չառնել առաջի մարդկան, եւ առնել ի ցոյց: Ասան որոյ եւ չէ ինչ վայրապար գործն՝ որ գործիցի, այլ եւ հարկանէ իսկ զմիտան եւ պսակէ: Զի թէ որոշումն ինչ ի միջի ոչ կայր իրացն, զբազումս եւ դանդաղկոտ իսկ առնէր առ ողորմութեանն տուրս. քանզի ոչ մարթեր ամենեւին ամենայն ուրեք գաղտ գործել զգործն: Ասան այնորիկ ազատէ զքեզ յայնպիսի հարկէ, ոչ իրաց ինչ վճարմամբ, այլ կամօք առնելեացն. զի եւ զվնասն եւ զվարձսն խտրոց ի մէջ արկեալ որոշէ ի միմեանց: Զի մի ասիցես, եթէ ինձ պատիժք եւս են այն՝ եթէ քո տեսանիցէ. ոչ, ասէ, զայդ ինչ խնդրեմ, այլ զմիտան քո, եւ զիրացն որ գործիցի զպայման. եւ

πλάσαι βούλεται, καὶ παντὸς ἀπαλλάξαι νοσήματος. Ἀπαγορεύσας τοίνυν τὸ πρὸς ἐπίδειξιν ποιεῖν, καὶ τὴν ἐκ τούτου ζημίαν διδάξας, τὸ μάτην καὶ εἰκῇ τοῦτο ποιεῖν.

Πάλιν αὐτῶν ἐγείρει τα φρονήματα, τοῦ πατρὸς ἀναμνήσας καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα μὴ τῇ ζημίᾳ μόνῃ καθάψηται, ἀλλὰ καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ γεγεννηκότος ἐντρέψη. Οὐκ ἔχετε γὰρ μισθόν, φησι, παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔσθι, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω πρόεισι, καὶ δι' ἐτέρων πολλὴν τὴν ἀποτροπὴν ἐργαζόμενος. Ὡς περ γὰρ ἀνωτέρω τελώνας καὶ ἐθνικοὺς τέθεικε, τῇ ποιότητι τοῦ προσώπου καταισχύνων τοὺς μιμουμένους· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τοὺς ὑποκριτάς.

Ὅταν οὖν ποιῇς, φησιν, ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥς περ οἱ ὑποκριταί. Οὐχ' ὅτι σάλπιγγας εἶχον ἐκεῖνοι, τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τὴν πολλὴν ἐπιδείξαι βούλεται μανίαν, τῇ λέξει τῆς μεταφορᾶς ταύτης κωμωδῶν καὶ ἐκπομπέων αὐτούς. Καὶ καλῶς ὑποκριτάς εἶπε. Τὸ μὲν γὰρ προσωπεῖον, ἐλεημοσύνης ἦν· ἡ δὲ διάνοια, ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας. Οὐ γὰρ διὰ τὸν πλησίον ἐλεεῖν ποιοῦσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ δόξης ἀπολαύειν αὐτούς. Ὅπερ ἐσχάτης ἦν ὠμότητος, ἐτέρου λιμῶ διαφθειρόμενου φιλοτιμίαν ζητεῖν, καὶ μὴ λύειν τὴν συμφοράν. Οὐκ ἄρα τὸ δοῦναι ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ τὸ ὡς χρὴ δοῦναι ἔστι τὸ ζητούμενον, καὶ διὰ τοῦτο δοῦναι.

Κωμωδήσας τοίνυν αὐτοὺς ἱκανῶς, καὶ

զոգիդ յերկրել կամի, եւ ամենեւին յամենայն ատեւ առնել ազատ : Զառ աչս մարդկան առ զտուրսն՝ խափանէ, եւ զմնասն որ ի նմանէ լինիցի՝ ուսուցանէ, եթէ զուր եւ վայրապար է, եթէ այնպէս ինչ որ զտուրսն ապցէ՝ իբրեւ ի ցոյց ինչ եւ ի պարծանս :

Գարձեալ զարթուցանէ զմիտս նոցա ըզհօրէն յիշեցուցանելով, որ յերկինս է : Զի մի միայն փաստին կսկծեցուցանիցէ, այլ եւ յիշատակաւ իւրոյ ծնողին պատկառեցուցանէ ի սնտաի պարծանաց . եթէ այնպէս ինչ առնիցէք, ասէ, ոչ ընդունիցիք վարձս ի հօրէն ձերմէ որ յերկինս է : Եւ ոչ յայն միայն կայ, այլ յառաջ մատչի, եւ պլովքն եւս յամախազոյն կսկծեցուցանէ : Որպէս վերագոյնն զմաքսաւորս եւ զհեթանոսս էած յառաջ օրինակի երեսացն նոցա, յամօթ առնելով զայնոսիկ՝ որ նոցա լինիցին նմանօրք, նոյնպէս եւ աստ զկեղծաւորսն :

Երբեմն, ասէ, ողորմութիւն առնիցես, մի փող հարկանիցես առաջի քո՝ որպէս կեղծաւորքն : Զի ոչ եթէ փող հարկանէին, այլ զբազում սնտաի պարծանսն նոցա յորջորջմամբ փողոյ հեգնէ եւ ձաղէ : Եւ բարւոք իսկ կեղծաւորս կոչէ զնոսա : Զի զդէմս ողորմածութեան ցուցանէին, եւ զմիտս անազորոյնս եւ անմարդիս : Զի ոչ եթէ վասն ընկերին ողորմելոյ զայն առնէին, այլ զի ինքեանք սնտաի փառօք վայելեսցեն : Որ վերջին իսկ անազորոյն մտաց է, զի զայլոց ի սովոյն մեռանել՝ իւրեանց պարծանաց բարաւրս առնէին, եւ ոչ հայէին եւ ձեռնտու լինէին վշտացելոցն : Եւ արդ ոչ առնել զողորմութիւնն խնդիր ինչ իցէ, այլ ի դէպ եւ մարդասէր կամօք :

Իսկ իբրեւ հեգնեաց զնոսա եւ կսկծե-

καθαψάμενος αὐτῶν, ὡς καὶ αἰσχυρθῆναι τὸν ἀκροατὴν, διορθοῦται πάλιν τὴν τὰ τοιαῦτα νοσοῦσαν γνώμην, καὶ εἰπὼν πῶς δεῖ μὴ ποιεῖν, δείκνυσι πάλιν πῶς δεῖ ποιεῖν. Πῶς οὖν δεῖ ποιεῖν;

Μὴ γνῶτω, φησὶν, ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου. Πάλιν ἐνταῦθα οὐ χεῖρας ἀνίσταται, ἀλλ' ὑπερβολικῶς αὐτὸ τέθεικεν. Εἰ γὰρ οἷόν τέ ἐστί, φησι, καὶ σεαυτὸν ἀγνοῆσαι, περισπούδαστον ἔστω σοι τοῦτο, καὶ αὐταῖς δυνατόν ἢ τὰς διακονουμένας χεῖρας λαθεῖν. Οὐχ ὡς τινές φασιν, ὅτι τοὺς σκαιοὺς δεῖ κρύπτειν ἀνθρώπους· πάντας γὰρ ἐνταῦθα λανθάνειν ἐκέλευσεν.

Εἶτα καὶ ὁ μισθὸς ἐννόησον ὅσος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε τὴν ἐκείθεν κόλασιν, δείκνυσι καὶ τὴν ἐντεῦθεν τιμὴν, ἐκατέρωθεν αὐτοὺς ὠθῶν, καὶ εἰς ὑψηλὰ ἄγων διδάγματα. Καὶ γὰρ πείθει εἰδέναι, ὅτι πανταχοῦ πάρεστιν ὁ θεὸς, καὶ ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος βίου ἔστηκε τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ καὶ φοβερώτερον ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἐκδέξεται δικαστηριον, καὶ αἱ τῶν πεπραγμένων εὐθύναι ἅπαντων, καὶ τιμαὶ, καὶ κολάσεις, καὶ ὅτι οὐδὲν οὐ μικρὸν, σὺ μέγα τις ποιῶν λήσεται, καὶ δόξη τοὺς ἀνθρώπους λανθάνειν. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἠνίξατο εἰπὼν· ἡ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Μέγα καὶ σεμνὸν αὐτῷ καθίζων θέατρον, καὶ ὅπερ ἐπιθυμεῖ, τοῦτο μετὰ πολλῆς αὐτῷ διδούς τῆς περιουσίας. Τί γὰρ βούλει, φησὶν; οὐχὶ θεατὰς ἔχειν τῶν γινομένων τινάς; ἰδοὺ τοίνυν ἔχεις, οὐχὶ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους· ἀλλὰ τὸν τῶν ὅλων θεόν. Εἰ δὲ καὶ

ցոյց , զի ի լսելոյ անտի իսկ յամօթ լինիցին , ապա այնուհետեւ սկսանի ածել յուղղուածիւն՝ որ զայնպիսի ախտն ախտանայցեն . եւ ցուցանէ՝ թէ զիարդ պարտ իցէ առնել , եւ զիարդ չիցէ պատշաճ առնել :

Մի , ասէ , գիտասցէ ձախ քո՝ զինչ գործէ աջդ : Դարձեալ եւ աստ , ոչ եթէ ըզձեռն ինչ ակնարկիցէ , այլ զյաճախութիւնն գնէ : Զի թէ հնար ինչ իցէ , ասէ , եւ քեզ իսկ չիմանալ , սակայն եւ այնպէս փոխյալն ինչ սենիջիր . որում չեն մարթ լինել , եթէ ձեռքն որ մատակարարիցեն՝ ոչ իմանայցեն : Եւ ոչ , որպէս սմանք ասեն , եթէ ի չաբաց մարգար թաքուցանիցես . այլ յամենայն իսկ մարգկանէ լռելեայն գործել հրամայէ :

Ապա եւ վարձուցն միտ գիր , որչափ ինչ իցեն : Յորժամ ասաց՝ եթէ զինչ անտի տանջանքն լինելոց իցեն , ապա ցուցանէ՝ թէ զինչ իցէ նոցա անտի պատիւ : Զի երկոքումք կողմամբք ստիպիցէ հանիցէ զնոսա ի բարձրագոյն վարդապետութիւնն : Եւ ուսուցանէ իսկ՝ եթէ ամենայն ուրեք մտ է Աստուած . եւ ոչ այսու կենօք եւեթ վճարիցին մեր իրք , այլ եւ ահագին եւս դատաստան ընդունելոց է զմեզ . եւ ընդ ամենայն գործոց պատիժք պատուհասից , եւ կամ թէ պտկք եւ պատիւք . եւ ոչ փոքր ինչ եւ ոչ մեծ՝ զոր առնիցեն մարդիկ , կորիցէ թաքել յերեսաց Աստուծոյ : Քանզի եւ ասէ իսկ , թէ Հայրն քո որ աեսանէ ի ծածուկ , հատուցէ քեզ յայտնի : Եւ մեծ իմն հանդէս թատերոց նստուցանէ , որպէս եւ քո իսկ անձնն ցանկանայցէ : Զինչ կամիցիս , ասէ . ոչ ապաքէն հանդիսատեսս գործոցդ . ահաւանիկ ունիս , ոչ զհրեշտակս կամ զհրեշտակապետս , այլ զամենեցունցն Աս-

ἀνθρώπους ἐπιθυμῆς ἔχειν θεωροῦς, οὐδὲ καὶ αὐτῆς σε ἀποστερεῖ τῆς ἐπιθυμίας καιρῶ τῷ προσήκοντι, ἀλλὰ καὶ μετὰ πλείονός σοι αὐτὸ παρέχει τῆς ὑπερβολῆς. Νῦν μὲν γὰρ ἂν ἐπιδείξῃ, δέκα καὶ εἴκοσιν, ἢ καὶ ἑκατὸν ἀνθρώποις ἐπιδείξασθαι δυνήσῃ μόνοις· ἂν δὲ σπουδαίῃς νῦν λανθάνειν, τότε σε αὐτὸς ὁ θεὸς ἀνακηρύξει τῆς οἰκουμένης παρουσίας ἀπάσης. Ὡστε μάλιστα εἰ βούλει ἀνθρώπους ἰδεῖν σου τὰ κατορθώματα, κρύψον αὐτὰ νῦν, ἵνα μετὰ πλείονος τιμῆς τότε αὐτὰ πάντες θεάσωνται, τοῦ θεοῦ φανερὰ ποιούντος καὶ ἐπαίροντος, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀνακηρύττοντος. Νῦν μὲν γὰρ σου καὶ καταγνώσκονται οἱ ὀρῶντες, ὡς κενόδοξον· στεφανούμενον δὲ ἰδόντες, οὐ μόνον οὐ καταγνώσκονται, ἀλλὰ καὶ θαυμάζονται ἅπαντες.

Ὅταν οὖν καὶ μισθὸν ἢ λαβεῖν, καὶ θαῦμα καρπώσασθαι μεῖζον ὀλίγον ἀναμείναντα χρόνον, ἐννόησον ἡλικίης ἀνοίας ἐστὶν ἀμφοτέρων ἐκπεσεῖν τούτων, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν μισθὸν αἰτοῦντα, καὶ τοῦ θεοῦ ὀρῶντος, τοὺς ἀνθρώπους καλεῖν πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τῶν γινομένων. Εἰ γὰρ ἐπιδείκνυσθαι δεῖ, τῷ πατρὶ πρὸ πάντων ἐπιδείκνυσθαι χρή· καὶ μάλιστα ὅταν καὶ τοῦ στεφανῶσαι καὶ τοῦ ζημιῶσαι κύριος ὁ πατὴρ ἦ. Καίτοι εἰ καὶ ζημία μὴ ἦν, οὐκ ἔδει τὸ θέατρον τοῦτο ἀφιέντα ἀνταλλάξασθαι τὸ τῶν ἀνθρώπων τὸν δόξης ἐπεθυμοῦντα. Τίς γὰρ οὕτως ἄθλιος, ὡς τοῦ βασιλέως σπεύδοντος ἐπὶ τὴν θεωρίαν τῶν

տուած : Եւ եթէ զմարդիկ եւս կամօցիս նոտուցանել հանդիսատեսս , եւ ոչ յայնմ եւս ցանկութենէ զրկիցէ զքեզ ի դէպ եւ ի պատշաճ ժամանակի . այլ բազում առաւելութեամբ եւ զայն եւս շնորհեսցէ քեզ : Եւ այժմ թէ կարի քաջ կամօցիս յայտնել , առան կամ քսան կամ հարեւր առն միայն կարիցես ցուցանել . իսկ եթէ փութայցես այժմ թաքուցանել , յայնժամ ինքն իսկ Աստուած ամենայն տիեզերաց որ շուրջ ըզքեւ կայցեն՝ ազդ արարեալ յայտնեսցէ : Թէ եւ մարդկան իսկ կամօցիս ցուցանել , թաքո այժմ , զի բազում պատուով յայնժամ ամենեքեան տեսանիցեն , յորժամ Աստուած յայտնիցէ , եւ յարգիցէ , եւ քարոզ ընդ բնաւ հրաման տայցէ կարգալ : Զի այժմ բազումք իսկ սր տեսանիցեն , ըստգտանիցեն իբրեւ զթեթեւ ոք եւ զընդունայնապարծ . այլ յորժամ պատկեալն տեսանիցեն , ոչ միայն չպարսաւիցեն , այլ եւ զարմանայցեն եւս ամենեքին , յորժամ եւ ըզվարձան իսկ հասանիցէ առնուլ :

Եւ արդ տես , որչափ ինչ անմուտթիւն իցէ . զի ի վայրկենի չժուժալոյն՝ յերկոցունց իսկ անկանիցի . եւ յԱստուծոյ վարձառնուցու , եւ ի մարդկանէ ձիւ ինչ չգտանիցէ . որոց առաջի իբրեւ մարդահաճոյ գտանիցի : Եւ եթէ ցուցանել ինչ պարտ իցէ , ապա հօրն ամենեցունց պարտ է ցուցանել . մանաւանդ զի պատկեւոյն եւ պատժեւոյն տէր է հայրն : Զի թէպէտ եւ զնաս ինչ չգործէր յայնմանէ , չէր պարտ զնորա հանդէսն թողուլ , եւ ի մարդկան հանդէս երթալ՝ ցանկացողին փառաց : Եւ զինչ քան զայն հիբութեան եւ թշուառութեան իցէ , զի յորժամ թագաւորն ինքնին փութայցէ

αὐτοῦ κατορθωμάτων ἐλθεῖν, ἐκείνον μὲν ἀφιέναι, ἀπὸ δὲ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν προσαιτωῶν καθίζειν αὐτοῦ τὸ θέατρον; Διὰ δὲ τοῦτο, οὐχὶ μόνον οὐκ ἐπιδεικνυσθαι καλεῖται, ἀλλὰ καὶ σπουδάζειν λανθάνειν. Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἴσον, μὴ σπουδάσαι φανῆναι, καὶ σπουδάσαι λαθεῖν.

Καὶ ὅταν προσεύχησθῇ, φησιν, οὐκ ἔσθῃ ὡς περ οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γυνταῖς τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. Πάλιν καὶ τούτους ὑποκριτὰς καλεῖ, καὶ μάλα εἰκότως. Ὅτι θεῷ προσποιούμενοι προσεύχεσθαι, ἀνθρώπους περισκοποῦσιν, οὐχ ἱκετῶν περικείμενοι σχῆμα, ἀλλ' ἀνθρώπων καταγελάστων. Ὁ γὰρ μέλλων ἱκετεύειν, ἅπαντας ἀφείς πρὸς ἐκείνον μόνον ὁρᾷ τὸν κύριον ὄντα δοῦναι τὴν αἴτησιν. Ἄν δὲ τοῦτον ἀφείς περιέρχῃ πλατύνμενος καὶ πανταχοῦ περιφέρων τοὺς ὀφθαλμοὺς, κεναῖς ἀπελεύσῃ χερσὶ. Τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐβουλήθη. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ λήψονται μισθὸν οἱ τοιοῦτοι, ἀλλ' ὅτι ἀπέχουσι· τουτέστιν, ὅτι λήψονται μὲν παρ' ὧν δὲ ἐπιθυμοῦσιν αὐτοί. Οὐ γὰρ ὁ θεὸς τοῦτο βούλεται, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν παρ' αὐτοῦ παρέχειν ἡθελεν ἀμοιβήν. Ἐκεῖνοι δὲ τὴν παρα τῶν ἀνθρώπων ζητοῦντες, οὐκέτ' ἂν εἶεν δίκαιοι λαβεῖν παρ' ἐκείνου, δι' ὃν οὐδὲν πεποιήκασι. Σὺ δὲ μοι σκόπει τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, ὅταν καὶ ὑπὲρ ὧν αἰ-

գալ զհանգեան անասնել, եւ նա զազքատա
եւ զմուրօզս անեալ նստուցանիցէ հանդի-
տանսո իւրոյ սւղղութեանցն : Զոր եւ ցու-
ցանելն չհրամայի, այլ առաւել փութալ
թաքսւցանել : Քանզի ոչ զյոգ ինչ իցեն,
չփութալն յայտնել՝ եւ փութալն թաքսւ-
ցանել :

Եւ յորժամ կայցէք, ասէ, յաղօթս, մի
լինիջիք իբրեւ զկեղծաւորան, որ սիրեն ի
գահս եւ յանկիւնս հրապարակաց կալ յա-
ղօթս, որպէս զի յայտնի լինիցին մարդկան :
Ամեն ասեմ ձեզ, այն իսկ են վարձք նոցա :
Այլ գու յորժամ յաղօթս կայցես, մուտ
ի սենեակ քո, եւ փակեա զդուռն քո ընդ-
գէմ քո . եւ կաց յաղօթս հօրն քում
ի ծածուկ : Դարձեալ եւ զսոսա կեղծաւորս
կոչէ . եւ արգարեւ յիբաւի իսկ : Զի Աս-
տուծոյ պատճառին յաղօթս կալ, եւ մարդ-
կան շուքլ անեալ զաչո հային . ոչ զաղօթա-
կանաց զգեցեալ զկերպարանս, այլ զմար-
դոց զծաղը եւ զծանակ կացելոց : Զի որ ա-
ղաչիցեն զդք, զամենեւեան թողեալ՝ ի նա
հայի որ տերն իցէ, եւ կարօղ տալ զհայ-
ցուածսն : Իսկ եթէ զնա թողեալ՝ պար-
անդր հայիցի բանդադուշեալ, եւ զվայրօք
զաչսն անիցէ, ունայն ձեռօք ելանիցէ անտի .
վասն զի ինքն այնպէս կամեցաւ : Զի եւ
չասէ իսկ, եթէ ոչ առցեն զվարձս այնպի-
սիքն, այլ թէ ունին . այսինքն է, զի յայն-
ցանէ՝ որոց զաղօթսն ցանկանային ցուցա-
նել, առնուցուն : Զի ոչ Աստուած այնպէս
ինչ կամէր, այլ նա յիւրմէ կամէր տալ ըզ-
փոխարենն : Բայց նոքա որ ի մարդկանէն
ինդրեն, չեն արժանի ի նմանէն առնուլ,
վասն որոյ չարարինն իսկ : Բայց գու տես
զԱստուծոյ մարգասիրութիւնն . զի յորժամ

τεῖται παρ' ἡμῶν ἀγαθῶν, ἐπαγγέλλεται μισθὸν παρέξειν. Διαβαλὼν τοίνυν τοὺς οὐ προσηκόντως τῷ πράγματι χρωμένους, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως, καὶ δείξας σφόδρα καταγελάστους ὄντας, εἰσάγει τὸν ἄριστον τῆς προσευχῆς τρόπον, καὶ πάλιν τὸν μισθὸν δίδωσιν, εἰπὼν· εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου.

Τί οὖν; ἐν ἐκκλησίᾳ, φησὶν, οὐ δεῖ προσεύχεσθαι; Καὶ σφόδρα μὲν, ἀλλὰ μετὰ γνώμης τοιαύτης. Πανταχοῦ γὰρ ὁ θεὸς τὸν σκοπὸν ζητεῖ τῶν γινομένων. Ἐπεὶ καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσέλθης, καὶ ἀποκλείσας, πρὸς ἐπίδειξιν αὐτὸ ἐργάση, οὐδέν σοι τῶν θυρῶν ὄφελος. Ὅρα γοῦν καὶ ἐνταῦθα πῶς ἀκριβῆ τὸν διωρισμὸν τέθεικεν, εἰπὼν· ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. Ὡστε καὶ τὰς θύρας ἀποκλείσης, τοῦτο πρὸ τῆς τῶν θυρῶν ἀποκλείσεως κατορθῶσαι σε βούλεται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ἀποκλείειν θύρας. Κενοδοξίας γὰρ πανταχοῦ μὲν ἀπηλλάχθαι καλόν· μάλιστα δὲ ἐν εὐχῇ. Εἰ γὰρ καὶ τούτου χωρὶς πλανώμεθα καὶ περιφερόμεθα, ἂν καὶ ταύτην εἰσερχώμεθα τὴν νόσον ἔχοντες, πότε ἀκουσόμεθα τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων; Εἰ δὲ ἡμεῖς οἱ δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες οὐκ ἀκούομεν, πῶς τὸν θεὸν ἀξιούμεν ἀκούειν;

Ἄλλ' ὅμως εἰσὶ τινες, οἱ μετὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα παραγγέλματα οὕτως ἀσχημονοῦντες ἐν τῇ εὐχῇ, ὥς καὶ τοῦ σώματος κρυπτομένου, διὰ τῆς φωνῆς πᾶσι καταδήλους ἑαυτοὺς ποιεῖν συρφετωδῶς βοῶντες, καὶ τῷ σχήματι καὶ τῇ φωνῇ καταγελάστους ποιοῦντες ἑαυτοὺς. Οὐχ ὁρᾷς

եւ մեզ ինչ բարիս խնդրիցեմք, եւ ընդ այնր եւս վարձս խոստանայ տալ: Արդ իբրեւ խստեաց զայնոսիկ, որ ոչ գիպօղ իրօքն վարէին, եւ ի տեղեացն եւ ի մտացն ցանկութենէ, եւ եցոյց թէ կարի ծաղու արժանի էին, ածէ այնուհետեւ ի գեղեցիկ պայման աղօթիցն, եւ խոստանայ միւսանգամ վարձս, եթէ Մուտ ի սենեակ քո:

Եւ արդ զիմորդ, ասեն, յեկեղեցւոջ չիցէ՞ պարտ յաղօթս կալ: Պարտ եւ կարի քաջ. այլ ամենայն ուրեք այնպիսի կամօք, զի Աստուած զմիտան խնդրէ: Զի թէ եւ ի սենեակ մտանիցես, եւ զգրուենն եւս փակիցես, մարթի ի ցոյցս մարդկան կալ յաղօթս, եւ ոչինչ օգուտ փակել զգրուենն գործիցէ: Տես զիմորդ հաւաստեալ եւ աստ զխորոցն ի միջի դնէ. Որպէս զի երեւեսցին, ասէ, մարդկան: Զի այնպիսի իմն ուղղութիւն կամի կարգել, յառաջագոյն քան զգրուենն փակել՝ զմտացն գրուենն նախ փակել, զի ամենեւին ամենայն ուրեք մերժիցի ի վայրապարն պարծանաց: Լաւ է ամենայն ուրեք հեռանալ յայնպիսի տխտէ. մանաւանդ յաղօթս: Զի թէ առանց այնր իսկ վրիպեմք, եւ այսր անդր հարկանիմք, եթէ այնպիսի տխտիւ յաղօթսն մատչիցիմք, զիմորդ կարիցեմք զհայցմաւծսն զոր խնդրեմք՝ առնուլ: Թէ մեք զկարօտեալն՝ որ աղաչեն, նոցա ոչ լսիցեմք, իսկ Աստուած զոր աղաչեմք՝ զիմորդ լսիցէ:

Բայց սակայն են բազումք, որ յետ այսպիսի եւ այսչափ պատուիրանաց՝ ծանակ կան յաղօթս. զի թէպէտ եւ մարմինն ի ծածուկ ուրեք իցէ, բարբառովքն ամենեցուն աշխարհագոյժ առնեն, անհեղեղո իմն աղաղակեն, եւ կերպարանօքն եւ մեծաձայն բարբառովքն ծաղր եւ ծանակ առնեն զանձինս: Ո՞չ տե-

ὅτι καὶ ἐν ἀγορᾷ, ἂν μὲν τοιαῦτα προσέλ-
θῃ τις ποιῶν, καὶ μετὰ βοῆς ἱκετεύων, ἀπο-
σοβεῖ τὸν ἱκετευόμενον· ἂν δὲ ἡσυχῇ καὶ
μετὰ τοῦ προσήκοντος σχήματος, τότε
ἐπισπᾶται μᾶλλον τὸν δυνάμενον δοῦναι
τὴν χάριν; Μὴ τοίνυν τῷ σχήματι τοῦ
σώματος, μηδὲ τῇ κραυγῇ τῆς φωνῆς, ἀλ-
λὰ τῇ προθυμίᾳ τῆς γνώμης τὰς εὐχὰς
ποιῶμεθα· μήτε μετὰ ψόφου καὶ ἡχῆς, καὶ
πρὸς ἐπίδειξιν, ὥς καὶ τοὺς πλησίον ἐκ-
κρούειν, ἀλλὰ μετὰ ἐπεικείας πάσης καὶ τῆς
κατὰ διάνοιαν συντριβῆς, καὶ δακρύων τῶν
ἐνδοθεν. Ἄλλ' ἀλγεῖς τὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ
ἂν δύναιο μὴ βοᾶν; Καὶ μὴν τοῦ σφόδρα
ἀλγοῦντός ἐστι τὸ οὕτως εὐχεσθαι, καὶ
παρακαλεῖν ὥσπερ εἶπον. Ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς
ἦλγε, καὶ οὕτως ἠῦχετο καὶ ἠκούετο. Διὰ
τοῦτο καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν ὁ θεός· τί
βοᾶς πρὸς με; Καὶ ἡ Ἄννα δὲ πάλιν, τῆς
φωνῆς αὐτῆς οὐκ ἀκουομένης πάντα ἤνυσεν
ὅσα ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἡ καρδία αὐτῆς
ἐβόα. Ὁ δὲ Ἄβελ οὐχὶ σιγῶν, ἀλλὰ καὶ
τελευτῶν ἠῦχετο, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ σάλ-
πιγος λαμπροτέραν ἠφίει φωνήν. Στέναξον
τοίνυν καὶ σύ οὕτως ὥς ὁ ἅγιος ἐκαῖνος· οὐ
κωλύω· διάρρήξον, ὥς ὁ προφήτης ἐκέλευσε,
τὴν καρδίαν σου, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια. Ἐκ
βαθέων κάλεσον τὸν θεόν· ἐκ βαθέων γάρ,
φησιν, ἐκέκραξά σοι, κύριε· κάτωθεν ἀπο
τῆς καρδίας σου ἔλχυσον φωνήν, μυστήριον
ποιήσόν σου τὴν εὐχήν.

Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις θό-
ρυβος ἐκποδὼν ἅπας, καὶ πολλὴ πανταχό-

սանեա , զի եւ ի հրապարակս իշխանաց յոր-
 ժամ յանդուգն զք մատչիցի , եւ անձահո
 բարբառիցի , խրտուցանէ զայն՝ որում պա-
 զատիցին . ապա թէ մեղմով եւ պատշաճ
 կերպարանօք մատչիցի , յայնժամ անիցէ ի
 հաւան զայն՝ որ կարօզն իցէ զպաղատանսն
 շնորհել : Եւ արդ մի մարմնայ կերպարանօք ,
 եւ մի մեծաձայն բարբառովք , այլ բարւոյ
 յօժարութեամբ կամացն զաղօթսն մատու-
 ցանիցենմբ : Մի յանդուգն ազաղակաւ , եւ
 մի ի ցոյց ինչ եւ առ մարդկան ականէ ,
 այլ հեղութեամբ եւ հանդարառութեամբ ,
 մտացն սարջանօք եւ մեղմ արտասուօք ըզ-
 սիրան ի ներքս կարթուցանել : Այլ սիրադ
 ճմլիցի , եւ չկարիցեն ժուժալ թէ ոչ աղա-
 զակիցես : Ոչ եթէ այնու ինչ սրտին փրզ-
 ձուկ թափիցի : Այլ որպէս Մովսէս փղձկեր
 ի սրտին իւրում , եւ ի վեր ինչ ոչ հաներ :
 Եւ այնպէս լսելի եղեն լռութեանն աղօթք ,
 զի եւ ասէր իսկ Աստուած , Զի՞ աղաղակես
 առ իս : Եւ Աննա թէպէտ եւ բարբառ ինչ
 ընդ շրթունսն ոչ հաներ յաղօթսն , այլ
 զամենայն ինչ վճարեաց զինչ կամեցաւ , քան-
 զի սիրան աղաղակէր : Իսկ Հաբել ոչ լռու-
 թեամբ ինչ , այլ յորժամ վախճանեցաւն՝
 կայր յաղօթս . եւ արիւն նորա քան զհըն-
 չիւն փողոյ եւս քաջ աղաղակէր առ Աս-
 տուած : Հեծեա եւ դու , եւ հան յողոց
 իրբեւ զտուրան , ոչինչ արգելում . պատա-
 ռեա , որպէս մարգարէն հրամայեաց , զսիրա
 քս եւ մի զպատմուճան : Ըստ այնմ , թէ ի
 խորաց կարգացի առ քեզ տէր . ի ներ-
 քուստ ի սրտէն արձակեա բարբառ . խոր-
 հուրդ տանիղիր զաղօթսն :

Չտեսանիցեն , զի եւ յարքունիսն աղմուկ
 ամենայն եւ աղաղակ խափանեալ , եւ յա-

θεν ἡ σιγή; Καὶ σὺ τοίνυν ὡς εἰς βασιλεία εἰσιὼν, οὐ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ τὰ πολλῶ φρικωδέστερα τούτων τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, πολλὴν ἐπιδείκνυσθαι τὴν εὐσχημοσύνην. Καὶ γὰρ καὶ ἀγγέλων εἰ συγχορευτῆς, καὶ ἀρχαγγέλων κοινωνός, καὶ μετὰ τῶν Σεραφίμ ἄδεις. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ δῆμοι πολλὴν ἐπιδείκνυνται τὴν εὐταξίαν, μετὰ πολλῆς τῆς φρίκης τὸ μυστικὸν ἐκεῖνο μέλος καὶ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ἄδοντες τῷ βασιλεῖ τῶν ὄλων θεῷ. Τούτοις τοίνυν ἐγκατάμιξον σπαντὸν εὐχόμενος, καὶ τὸν μυστικὸν αὐτῶν ζήλωσον κόσμον. Οὐδὲ γὰρ ἀνθρώποις εὐχῇ, ἀλλὰ θεῷ τῷ πανταχοῦ παρόντι, τῷ καὶ πρὸ τῆς φωνῆς ἀκούοντι, τῷ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπισταμένῳ. Ἄν οὕτως εὐχῇ, πολὺν ἀπολήψη τὸν μισθόν.

Ὁ πατήρ γάρ σου, φησιν, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Οὐκ εἶπε, χαριεῖται σοι, ἀλλ' ἀποδώσει σοι. Καὶ γὰρ χρεώστην ἑαυτὸν σοι κατέστησε, καὶ μεγάλη σε καὶ ἐντεῦθεν ἐτίμησε τιμῇ. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτός ἐστιν ἀόρατος, καὶ τὴν εὐχὴν σου τοιαύτην εἶναι βούλεται. Εἴτα λέγει καὶ τὰ ῥήματα αὐτὰ τῆς εὐχῆς.

Προσευχόμενοι γάρ, φησι, μὴ βαπτολογῆτε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ ποιοῦσιν. Ὅτε μὲν γὰρ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης διελέγετο, τὴν ἀπὸ τῆς κενοδοξίας λύμην ἀπέστησε μόνον, καὶ οὐδὲν πλεον προσέθηκεν, οὐδὲ εἶπε, πόθεν ἐλεημοσύνην δεῖ ποιεῖν, οἷον ἀπὸ δικαίων πόνων, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀρπαγῆς, μηδὲ ἀπὸ πλεονεξίας. Καὶ γὰρ σφόδρα ἦν ὠμολογημένον παρὰ πᾶσι, καὶ ἀνωτέρω δὲ

մենայն կողմանց լուսութիւն շահեալ տիրեալ : Եւ դու նոյնպէս յարքունիս մտեալ համարիջիր զանձն . ոչ որ յերկրի ինչ իցեն , այլ անգ ի վեր յահագինան քան զայս՝ յերկինս բազում ցուցանիջիր զհանդարտութիւնս : Քանզի հրեշտակաց իսկ եղեր դառակից , եւ հրեշտակապետաց գնդակից , եւ ընդ սերովքէնսսսսսսսս : Զի ամենեքեան իսկ գունդք վերնոցն բազում յօրինուածութիւնս ցուցանեն յանձինս . բազում դողութեամբ զխորհրդական նուագան նուագեն , եւ զերանախառն օրհնութիւնսն երգեն թագաւորին ամենեցունցն Աստուծոյ : Ընդ նոսա խառնեա եւ դու զանձն յազօթս . եւ խորհրդական զարդուն նոցա լինիջիր նախանձաւոր : Եւ Աստուծոյ կացիջիր յազօթս , որ յամենայն տեղիս մօտ է , եւ յառաջ քան զբարբառելն լսէ , որ զամենայն զծածուկս մտացն գիտէ : Եթէ այսպէս կայցես յազօթս , բազում վարձս առնուցուս :

Եւ հայրն քո , ասէ , որ տեսանէ ի ծածուկ , հատուցէ քեզ յայտնապէս : Եւ ոչ տաաց , թէ շնորհեսցէ քեզ , այլ թէ հաւատուցէ : Քանզի պարտապան քեզ կացոյց զանձն եւ մեծամեծ պատուովք աստէն իսկ պատուեաց զքեզ : Եւ քանզի ինքն աներեւոյթ է , եւ զազօթսն այնպիսի կամբ : Արդ եւ զբանսն ասէ զազօթիցն :

Երբժամ յազօթս կայցէք , ասէ , միշտախօզք լինիցիք իբրեւ զհեթանոսս : Երբժամ զողորմութենէ ճառեաց , զմարդահաճութիւնն միայն խոտեաց , եւ այլ ինչ ոչ յաւել եւ տաաց , թէ ուստի պարտ իցէ առնել զողորմութիւն . յարգար վաստակոց , եւ ոչ ի յափշտակութենէ կամ յագահութենէ : Քանզի այն յոյժ յայտնի ամենեցուն

τοῦτο προδικάζαρεν, ὅτε τοὺς πεινῶντας τὴν δικαιοσύνην ἐμακάρισιν. Ἐπὶ δὲ τῆς εὐχῆς, καὶ ἕτερόν τι προστίθῃσι πλέον, τὸ μὴ βαπτολογεῖν. Καὶ ὥσπερ ἐκὼ τοὺς ὑποκριτάς, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς ἐθνικοὺς κωμῳδαί, πανταχοῦ τῇ τῶν προσώπων εὐταλείᾳ μάλιστα ἐντρέπων τὸν ἀκροώμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τοῦτο μάλιστα θάκνει καὶ καθάπτεται, τὸ δοκεῖν ἀπειρημένοις ἀνθρώποις ἐξομοιοῦσθαι, ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀποτρέπει, βαπτολογίαν ἐνταῦθα τὴν φλυαρίαν λέγων· οἷον ὅταν τὰ μὴ προσήκοντα αἰτῶμεν παρὰ τοῦ θεοῦ, δυναστείας καὶ δόξας, καὶ τὸ ἐχθρῶν περιγενέσθαι, καὶ χρημάτων περισουσίας, καὶ ἀπλῶς τὰ μηδὲν ἡμῖν διαφέροντα. Οἶδε γάρ, φησιν, ὧν χρειάν ἔχετε.

Μετὰ δὲ τούτων δοκεῖ μοι κτελεῖν ἐνταῦθα μηδὲ μακρὰς ποιῆσθαι τὰς εὐχάς. Μακρὰς δὲ οὐχὶ τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ μήκει τῶν λεγομένων. Παραμένει μὲν γὰρ χρητὰ αὐτὰ αἰτοῦντας. Τῇ γὰρ εὐχῇ, φησι, προσκαρτεροῦντες. Καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος ἐκείνου τοῦ κατὰ τὴν χήραν ἢ τὸν ἀνελεῖ καὶ ὠμόν ἐπέκαμψεν ἄρχοντα τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως, καὶ τοῦ κατὰ τὸν φίλον, τὸν ἄωρὶ τῶν νυκτῶν παραγενόμενον, καὶ τὸν καθεύδοντα ἀπὸ τῆς κλίνης ἀναστήσαντα, οὐ διὰ τὴν φιλίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν προσεδρείαν· οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ συνεχῶς ἐντυγχάνειν αὐτῷ ἅπαντας ἐνομοθέτησεν, οὐ μὴν μυρίων στί-

էր, ոչինչ ճառեաց . բայց ստեղծեալ յառաջինն կանխաւ կարգեաց՝ յորժամ քաղցեալն եւ ծարաւեաց արդարութեանն ետերանութիւն : Իսկ յաղօթան եւ այլ իմն աւելի յաւելլաւ, չլինել շատիօսս : Որպէս անդ զկեղծաւորն, նոյնպէս աստ զհեթանոսն գորովէ : Ամենայն ուրեք յայլոց գէմնն զայլոց նուագութիւն աղարտէ : Եւ զի քան զամենայն ինչ այս մորմաքեցուցանէր զլսողունն, յորժամ վատթար մարդկան զք նմանեցուցանիցէ, եւ զնոսա այսու իմն զիջուցանէ : Իսկ շատիօսութիւն աստ զցոփութիւնն կոչէ, յորժամ ոչ զպատշաճն խընգրիցեմք յԱստուծոյ, հարստութիւն, փառս, թշնամեացն գեր ի վերոյ լինել, ընչից յառախութիւն, եւ վայրապար որ ինչ չիցէ մեզ օգուտ : Ջի գիտէ, ասէ, որ ինչ ձեզ պիտայն է :

Հանգերձ ողբիմք թուի ինձ, թէ եւ երկայն աղօթս չհրամայէ մատուցանել : Երկայնս՝ ոչ ժամանակաւ ինչ առեմ, այլ բազմութեամբն եւ շատիօսութեամբ : Բայց յամենն եւ գեգերել պարտ է, եւ զնոյն խնդրել . ըստ այնմ թէ Աղօթից հպատակ լինիլիք : Եւ ինքն իսկ առակաւ գատաւորին՝ զոր այրին թախանձէր, յայտ առնէ : Ջի թէ զանողորմ եւ զանագորոյն իշխանն խոնարհեցոյց էած ի հտւան՝ պաղատանացն յաճախութիւն . եւ բարեկամն՝ որ ի տարաւ ժամեւ գիշերին չոգաւ թախանձել, զննջեցեալն ի մահնացն յարոյց, եւ զպէտան վճարեաց՝ ոչ վասն բարեկամութեան ինչ, այլ վասն ժառութեանն եւ գեգերանաց . ոչ այլ ինչ, այլ յաճախագոյն պաղատել առ նա գնէ օրէնս ամենեցուն, եւ ոչ բազում տունս աղօթից կարգել առնուլ ի բերան, եւ եր-

χων εὐχὴν συντιθέντας αὐτῷ προσεῖναι καὶ ἀπαγγέλλειν ἀπλῶς καλεῖν.

Τοῦτο γὰρ ἡνίκατο, εἰπὼν· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. Οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Καὶ εἰ οἶδέ, φησιν, ὃν χρεῖαν ἔχομεν, τίος ἔνεκεν εὐχεσθαι δεῖ; Οὐχ ἵνα διδάξης, ἀλλ' ἵνα ἐπικάμψης ἵνα οἰκειωθῇς τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως, ἵνα ταπεινωθῇς, ἵνα ἀναμνησθῇς τῶν ἀμαρτημάτων τῶν σῶν.

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς, φησι. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ὅρα πῶς εὐθέως ἀνέστησε τὸν ἀκροατὴν, καὶ πάσης ἀνέμνησε τῆς εὐεργεσίας ἐν προσιμίῳ. Ὁ γὰρ πατέρα εἰπὼν τὸν θεόν, καὶ ἀμαρτημάτων ἄφεσιν, καὶ κολάσεως ἀναίρεσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμόν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ νιοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν, καὶ ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ πνεύματος χορηγίαν, διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ὡμολόγησε προσηγορίας. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν καλέσαι πατέρα τὸν θεόν, μὴ πάντων ἐκείνων ἐπιτυχόντα τῶν ἀγαθῶν. Διπλῇ τοίνυν αὐτῶν διεγείρει τὸ φρόνημα, καὶ τῷ ἀξιώματι τοῦ καλουμένου, καὶ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων ὃν ἀπήλαυσαν.

Τὸ δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅταν εἶπῃ, οὐκ ἐκεῖ τὸν θεόν συγκλείων τοῦτό φησιν· ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπάγων τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις, καὶ ταῖς ἄνω διατριβαῖς. Παιδεύει δὲ καὶ κοινὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν εὐχὴν. Οὐ γὰρ λέγει· ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

Թաւ առլ նմա համարս հրամայէ : Վասն որոյ եւ ասէ իսկ առաւել :

Ձի նորա պայպէս համարին , եթէ ի շատ-
խօսութենէն ինչ լսելի լինին : Ձի գիտէ ,
ասէ , զինչ պէտք ձեր իցեն : Եւ եթէ գիտէ ,
ասէ , զինչ պէտք իցեն , հիմ իսկ բնաւ կայ-
ցեմք յաղօթ : Ոչ զի սուղոցանիցես , այլ
զի խոնարհեցուցանիցես զնա ի քեզ . եւ
ընտանի լինիցիս նմա յաճախութեամբ աղօ-
թիցն . զի խոնարհեցիս , եւ յիշեսցես ըզ-
մեղսն քո :

Եւ պայպէս կացէք դուք յաղօթ . Հայր
մեր , որ յերկինսդ ես : Ձիմորդ վաղվաղակի
զարթուցանէ զլսողսն , եւ զբնաւ իսկ զե-
րախախտն յիշեցուցանէ ի սկզբան աղօթիցն :
Ձի որ հայրն կոչիցէ , եւ զմեղաց թողու-
թիւն եւ զտանջանացն դիւրութիւն եւ զար-
դարութիւն եւ զսրբութիւն եւ զփրկութիւն
եւ զորդեգրութիւն եւ զժառանգութիւն եւ
զեղբայրութիւն ընդ միածնին , եւ զհոգւոյն
պարգեւս մոռ թանիւս պստուկ միանգա-
մայն խոստովանի : Քանզի չէ հնար հայր
կոչել զԱստուած , եթէ ոչ պսամ ամենայնի
բարութեանց հասեալ իցէ : Եւ արդ կրկին
իսկ զարթուցանէ զմիտս նոցա , եւ պա-
տուով պնորիկ՝ զոր կոչեն , եւ մեծութեամբ
երախտեացն յալովեաց :

Եւ յորժամ յերկինս ասէ , ոչ եթէ զԱս-
տուած անդ միայն յերկինս փակիցէ , այլ
զի յերկրաւորացս վերացուցէ զայն՝ որ յա-
ղօթսն կայցէ , եւ ի բարձանց բնակութիւն-
սն հանցէ հաստատեսցէ : Եւ խրատէ եւս ,
զի հասարակ ի վերայ պլոցն եւս եղբարց
առնիցէ աղօթ : Քանզի ոչ ասէ , թէ հայր
իմ , որ յերկինսդ ես , այլ թէ հայր մեր :

ἀλλ' ὁ πατήρ ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σώματος τὰς δεήσεις ἀναφέρων, καὶ οὐδαμοῦ σκοπῶν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πανταχοῦ τὸ τοῦ πλησίον.

Ἀπὸ δὲ τούτου καὶ ἔχθραν ἀναιρεῖ, καὶ ἀπόνοιαν καταστέλλει, καὶ βασικανίαν ἐμβαλλει, καὶ τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἀγάπην εἰσάγει, καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρωπίνων ἐξορίζει πραγμάτων, καὶ πολλὴν δείκνυσι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸν πτωχὸν τὴν ὁμοτιμίαν, εἶγε ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις κοινωνοῦμεν ἅπαντες. Τί γὰρ βλάβος ἐκ τῆς κάτω δυσγενείας, ὅταν κατὰ τὴν ἄνω ἅπαντες ὦμεν συνημμένοι, καὶ μηδεὶς ἐτέρου πλεῖον ἔχη μηδὲν, μήτε ὁ πλούσιος τοῦ πένητος, μήτε ὁ δεσπότης τοῦ δούλου, μήτε ὁ ἄρχων τοῦ ἀρχομένου, μήτε ὁ βασιλεὺς τοῦ στρατιώτου, μήτε ὁ φιλόσοφος τοῦ βαρβάρου, μήτε ὁ σοφὸς τοῦ ἰδιώτου; πᾶσι γὰρ μίαν ἐχαρίσατο εὐγένειαν, πάντων ὁμοίως κληθῆναι καταξιώσας πατὴρ.

Ἀναμνήσας τοίνυν τῆς εὐγενείας ταύτης, καὶ τῆς ἄνωθεν δωρεᾶς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμοτιμίας, καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς χάρις ἀποστήσας, καὶ τοῖς οὐρανίοις προσηλώσας, ἴδωμεν τί κελεύει λοιπὸν αἰτεῖν· μάλιστα μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ἱκανὴ πάσης ἀρετῆς διδασκαλίαν ἐνθεῖναι. Ὁ γὰρ πατέρα καλέσας τὸν θεόν, καὶ πατέρα κοινόν, δίκαιος ἂν εἴη τοιαύτην ἐπιδείκνυσθαι πολιτείαν, ὥς μὴ τῆς εὐγενείας ταύτης ἀνάξιος φανῆναι, καὶ ἴσην τῇ δωρεᾷ περιέχεσθαι

Փոխանակ ամենայն մարմնոյն մատուցանէ զպաշտանսն . եւ ոչ միայն զիւրն ուրեք զիտէ , այլ ամենայն ուրեք եւ զընկերին :

Նա եւ զթշնամութիւնն իսկ բառնայ այսուիկ , եւ զհարտութիւնն ցածուցանէ , եւ զախտն եւ զհեռ մերժէ , եւ զմայրն ամենայն բարութեանց զսէրն ի տեղուջ հառառէ . եւ զանհարթ մարդկեղէն իրան արտաքոյ հանեալ քան զսահմանն անջրպետէ . եւ բազում զթաղաւորին եւ զտնանկի՝ միմեանց հաւասարեցուցանէ զպատիւ : Զի թէ ի մեծամեծսն եւ ի կարեւորոն հաւասարք միմեանց եմք ամենեքին . զի՞նչ ինչ քնաս յերկրաւոր չափուականութենէն լինիցի , թէ ընդ վերինսն ընդ միմեանս հազարդ իցեմք , եւ ոչ դք ինչ ունիցի քան զընկերն աւելի . ոչ մեծատունն քան զտնանկն , ոչ տէրն քան զծառայն , եւ ոչ իշխանն քան որում իշխիցէն , ոչ թաղաւորն քան զգորականն , ոչ իմաստունն քան զանմիտն , ոչ ճարտարն քան զոգէտն . զի ամենեցուն մի ազնուականութիւն առ հասարակ շնորհեաց , եւ զամենեւեան իսկ արժանի արար կոչել զնա հայր :

Եւ արդ յեա յիշեցուցանելոյ զազնուականութենէն եւ զվերին պարգեւացն եւ զհասարակապատիւ պատուոյն եղբարց եւ զտիրոյ եւ յերկրէ հեռանալ եւ յերկնից բնակութիւնն հաստատելոյ , տեսցուք զինչ ինչ այլ եւս հրամայիցէ . մանաւանդ զի ոյն իսկ բան բաւական է զքնաւ զառաքինութեանն ընծայեցուցանել զվարդապետութիւնս : Զի որ հայր կոչիցէ զԱստուած , եւ հայր հասարակաց , պարտ է նմա այնուհետեւ ըստ ազնուականութեանն՝ նոյնպիսի ինչ եւ առաքինութիւնս ցուցանել , զի մի անարժան այնմ ազնուականութեան գտանիցի .

τὴν σπουδὴν. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖται τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐτέραν προστίθωσιν, οὕτω λέγων.

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἀξία τοῦ τὸν θεὸν πατέρα καλοῦντος ἡ εὐχὴ, μηδὲν αἰτεῖν πρὸ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης, ἀλλὰ πάντα δευτέρα ἡγεῖσθαι τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐφημίας. Τὸ γὰρ, ἀγιασθήτω, τουτέστι, δοξασθήτω. Τὴν μὲν γὰρ οἰκείαν ἔχει δόξαν πεπληρωμένην, καὶ ὡσαύτως αἰεὶ μένουσαν. Ἀξιούν δὲ κελεύει τὸν εὐχόμενον, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτὸν δοξάζεσθαι ζωῆς. Ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγε· λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ τὰ Σεραφίμ δοξάζοντα οὕτως ἔλεγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. Ὡστε τὸ, ἀγιασθήτω, τουτέστι, δοξασθήτω. Καταξίωσον γὰρ, φησιν, οὕτως ἡμᾶς βιοῦν καθαρῶς, ὥς δὲ ἡμῶν ἅπαντάς σε δοξάζειν. Ὅπερ πάλιν ἀπηρτισμένης ἐστὶ φιλοσοφίας, τὸ οὕτω βίον ἀληπτον παρέχεσθαι ἐν πᾶσιν, ὥς ἕκαστον τῶν ὁρώντων τῷ δεσπότῃ τὴν ὑπὲρ τούτων ἀναφέρειν εὐφημίαν.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Καὶ τοῦτο πάλιν παιδὸς εὐγνώμονος τὸ ῥῆμα, τὸ μὴ προσηλωσθαι τοῖς ὁρωμένοις, μηδὲ μέγα τι τὰ παρόντα ἡγεῖσθαι, ἀλλ' ἐπείγεσθαι πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τῶν μαλλόντων ἐφίεσθαι. Ὅπερ ἀπὸ συνειδότος ἀγαθοῦ γίνεται, καὶ ψυχῆς ἀπηλλαγμένης τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ Παῦλος καθ' ἐκάστην ἐπεθύμει τὴν ἡμέραν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες στενάζομεν, υἱοθε-

եւ ըստ պարգեւացն եւ զփոյթն յանձին ունեւ : Բայց սակայն չհամարի զայս միայն բաւական, եւ մեւս եւս քան զայն մեծ յաւելու :

Սուրբ եղիցի, ասէ, անուն քո : Արժանի զԱստուած հայրն կոչելոյ են աղօթքն . զի ոչ նախ քան զհօրն փառս այլ ինչ խնդրիցէ, այլ զամենայն ինչ երկրորդ նորա փառացն համարիցի : Զի սուրբն, ասէ, փառաւորեալ է : Զի նա զիւր փառսն միշտ լիով ունի, եւ նոյնպիսի հանապազ կայ մնայ : Բայց աղաչել հրամայէ զայն՝ որ յաղօթան կայցէ, զի մերովք իսկ կենօքս փառաւորեսցի : Եւ զոր յառաջագոյնն ասաց, եթէ Լուսաւորեսցէ լոյս ձեր առաջի մարդկան, որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս, եւ փառաւորեսցեն զհայր ձեր՝ որ յերկինս է : Եւ սերովքէն ի փառաւորութեանն այսպէս ասէին, եթէ Սուրբ, սուրբ, սուրբ : Որպէս զի յայտ լինիցի, եթէ սրբեսցին՝ փառաւորեսցի է : Արժանի արա, ասէ, զմեզ այնպէս սուրբ վարս յանձին ունեւ, զի մեւք ամենեքին զքեզ փառաւորեսցեն : Որ դարձեալ կատարեալ առաքինութեանն է, այնպէս անարատ յամենայնի զոճն ցուցանել, որպէս զի իւրաքանչիւր ի տեսողացն վասն բարի գործոյն փառաւորեսցեն զտէր :

Եկեսցէ արքայութիւն քո : Եւ այս դարձեալ մտերիմ՝ եւ բարերար որդւոյ է՝ չքեւեւել ընդ երեւելիսս, եւ ոչինչ մեծամեծ զանցաւորս համարել, այլ փութալ՝ առ հայրն, եւ հանդերձելոցն ցանկալ : Որ բարւոք կամաց եւ մտաց ազատացելոց է յերկրաւոր զբօսանաց . որում եւ Պաւղոս իսկ հանապազօր ցանկայր : Վասն որոյ եւ ասէ իսկ, եթէ Եւ մէք որ զպառուզ հոգւոյն ու-

Θεν ἡ σιγή; Καὶ σὺ τοίνυν ὡς εἰς βασιλεία
 εἰσιῶν, οὐ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἀλλὰ τὰ πολλῶ
 φρικωδέστερα τούτων τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 πολλὴν ἐπιδείκνυσθὲ τὴν εὐσχημοσύνην. Καὶ
 γὰρ καὶ ἀγγέλων εἰ συγχορευτῆς, καὶ ἀρ-
 χαγγέλων κοινωνός, καὶ μετὰ τῶν Σεραφίμ
 ἄδεις. Πάντες δὲ οὗτοι οἱ δῆμοι πολλὴν
 ἐπιδείκνυνται τὴν εὐταξίαν, μετὰ πολλῆς
 τῆς φρίκης τὸ μυστικὸν ἐκεῖνο μέλος καὶ
 τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ἄδοντες τῷ βασιλεῖ τῶν
 ὄλων θεῷ. Τούτοις τοίνυν ἐγκατάμειξον σου-
 τὸν εὐχόμενος, καὶ τὸν μυστικὸν αὐτῶν ζή-
 λωσον κόσμον. Οὐδὲ γὰρ ἀνθρώποις εὐχῇ,
 ἀλλὰ θεῷ τῷ πανταχοῦ παρόντι, τῷ καὶ
 πρὸ τῆς φωνῆς ἀκούοντι, τῷ τὰ ἀπόρρητα
 τῆς διανοίας ἐπισταμένῳ. Ἄν οὕτως εὐχῇ,
 πολὺν ἀπολήψῃ τὸν μισθόν.

Ὁ πατὴρ γάρ σου, φησιν, ὁ βλέπων ἐν
 τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
 Οὐκ εἶπε, χαριεῖται σοι, ἀλλ' ἀποδώσει
 σοι. Καὶ γὰρ χρεώστην ἑαυτὸν σοι κατέ-
 στησε, καὶ μεγάλη σε καὶ ἐντεῦθεν ἐτίμησε
 τιμῇ. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτός ἐστιν ἄδρατος,
 καὶ τὴν εὐχὴν σου τοιαύτην εἶναι βούλεται.
 Εἶτα λέγει καὶ τὰ ῥήματα αὐτὰ τῆς εὐχῆς.

Προσευχόμενοι γάρ, φησι, μὴ βαπτο-
 λογῆτε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοὶ ποιοῦσιν. Ὅτε
 μὲν γὰρ περὶ τῆς ἐλεημοσύνης διελέγετο,
 τὴν ἀπὸ τῆς κενοδοξίας λύμην ἀπέστησε
 μόνον, καὶ οὐδὲν πλεον προσέθηκεν, οὐδὲ
 εἶπε, πόθεν ἐλεημοσύνην δεῖ ποιεῖν, οἷον
 ἀπὸ δικαίων πόνων, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀρπαγῆς,
 μὴδὲ ἀπὸ πλεονεξίας. Καὶ γὰρ σφόδρα ἦν
 ὠμολογημένον παρὰ πᾶσι, καὶ ἀνωτέρω δὲ

մենայն կողմանց լռութիւն շահեալ տիրեալ : Եւ դու նոյնպէս յարքունիս մտեալ համար իջիր զանձն . ոչ որ յերկրի ինչ իցեն , այլ անդ ի վեր յահագինսն քան զայս՝ յերկինս բազում ցուցանիջիր զհանդարտութիւնս : Քանզի հրեշտակաց իսկ եղեր դասակից , եւ հրեշտակապետաց զնգակից , եւ ընդ սերովքէսն որբասաց : Զի ամենեքեան իսկ գունդք վերնոցն բազում յօրինուածութիւնս ցուցանեն յանձինս . բազում դողուծեամբ զխորհրդական նուագոն նուագեն , եւ զերանախառն օրհնութիւնսն երգեն թագաւորին ամենեցունցն Աստուծոյ : Ընդ նոսա խառնեա եւ դու զանձն յաղօթս . եւ խորհրդական զարգուն նոցա լինիջիր նախանձաւոր : Եւ Աստուծոյ կացիւր յաղօթս , որ յամենայն տեղիս մօտ է , եւ յառաջ քան զբարբառելն լսէ , որ զամենայն զծածուկս մտացն գիտէ : Եթէ այսպէս կայցես յաղօթս , բազում վարձս առնուցուս :

Եւ հայրն քո , ասէ , որ տեսանէ ի ծածուկ , հատուցէ քեզ յայտնապէս : Եւ ոչ ասաց , թէ շնորհեցէ քեզ , այլ թէ հատուցէ : Քանզի պարտապան քեզ կացոյց զանձն եւ մեծամեծ պատուովք աստէն իսկ պատուեաց զքեզ : Եւ քանզի ինքն աներեւոյթ է , եւ զաղօթսն այնպիսի կամի : Արդ եւ զբանսն ասէ զաղօթիցն :

Երբժամ յաղօթս կայցէք , ասէ , միշտ խօսք լինիցիք իբրեւ զհեթանոսս : Երբժամ զողորմութենէ ճառեաց , զմարդահաճութիւնն միայն խօսեաց , եւ այլ ինչ ոչ յաւել եւ ասաց , թէ ուստի պարտ իցէ առնել զողորմութիւն . յարգար վաստակոց , եւ ոչ ի յափշտակութենէ կամ յագահութենէ : Քանզի այն յոյժ յայտնի ամենեցուն

τοῦτο προδιεκάθαρεν, ὅτε τοὺς πεινῶντας τὴν δικαιοσύνην ἐμακάρισεν. Ἐπὶ δὲ τῆς εὐχῆς, καὶ ἕτερόν τι προστίθῃσι πλέον, τὸ μὴ βαπτολογεῖν. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ τοὺς ὑποκριτάς, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς ἐθνικοὺς κωμωδεῖ, πανταχοῦ τῇ τῶν προσώπων εὐταλείᾳ μάλιστα ἐντρέπων τὸν ἀκροώμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ τοῦτο μάλιστα δάκνει καὶ καθάπτεται, τὸ δοκεῖν ἀπειρημένοις ἀνθρώποις ἐξομοιοῦσθαι, ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἀποτρέπει, βαπτολογίαν ἐνταῦθα τὴν φληαρίαν λέγων· οἶον ὅταν τὰ μὴ προσήκοντα αἰτῶμεν παρὰ τοῦ θεοῦ, δυναστείας καὶ δόξας, καὶ τὸ ἐχθρῶν περιγενέσθαι, καὶ χρημάτων περιουσίας, καὶ ἀπλῶς τὰ μηδὲν ἡμῖν διαφέροντα. Οἶδε γάρ, φησιν, ὣν χρεῖαν ἔχετε.

Μετὰ δὲ τούτων δοκεῖ μοι κελύειν ἐνταῦθα μὴδὲ μακρὰς ποιεῖσθαι τὰς εὐχαίς. Μακρὰς δὲ οὐχὶ τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ τῷ πλήθει καὶ μήκει τῶν λεγομένων. Παραμένει μὲν γὰρ χρὴ τὰ αὐτὰ αἰτοῦντας. Τῇ γὰρ εὐχῇ, φησι, προσκαρτεροῦντες. Καὶ αὐτὸς δὲ διὰ τοῦ παραδείγματος ἐκείνου τοῦ κατὰ τὴν χήραν ἢ τὸν ἀνελῆ καὶ ὠμὸν ἐπέκαμψεν ἄρχοντα τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως, καὶ τοῦ κατὰ τὸν φίλον, τὸν ἄωρὶ τῶν νυκτῶν παραγενόμενον, καὶ τὸν καθεύδοντα ἀπὸ τῆς κλίνης ἀναστήσαντα, οὐ διὰ τὴν φιλίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν προσεδρεῖαν· οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ συνεχῶς ἐντυγχάνειν αὐτῷ ἅπαντας ἐνομοθέτησεν, οὐ μὴν μυρίων στί-

էր, ոչինչ ճառեաց. բայց սակայն յառաջինն կանխաւ կարգեաց՝ յորժամ քաղցեալոցն եւ ծարաւեաց արգարութեանն եւ երանութիւնն: Իսկ յաղօթան եւ այլ իմն աւելի յաւելու, չլինել շատխօսս: Որպէս զնոս զկեղծաւորն, նոյնպէս աստ զհեթանոսն դարձէ: Ամենայն ուրեք յայլոց դէմն զայլոց նաւագութիւն աղարտէ: Եւ զի քան զամենայն ինչ այս մորմաքեցուցանէր զլսողոցն, յորժամ վատթար մարդկան զք նմանեցուցանիցէ, եւ զնոս ալսու իմն զիջուցանէ: Իսկ շատխօսութիւն աստ զցոփութիւնն կոչէ, յորժամ ոչ զպաաշաճն խընգրիցեմք յԱստուծոյ, հարապութիւն, փառս, թշնամեացն դեր ի վերայ լինել, ընչից յառախութիւն, եւ վայրասպար որ ինչ չիցէ մեղօգուտ: Զի գիտէ, ասէ, որ ինչ ձեզ պիտայն է:

Հանգերն ողբիմք թուի ինձ, թէ եւ երկայն աղօթս չհրամայէ մատուցանել: Երկայնս՝ ոչ ժամանակաւ ինչ ասեմ, այլ բազմութեամբն եւ շատխօսութեամբ: Բայց յամեն եւ գեգերել պարտ է, եւ զնոյն խնդրել. ըստ այնմ թէ Աղօթից հպատակ լինիլիք: Եւ ինքն իսկ առական գատաւորին՝ զոր այրին թախանձէր, յայտ առնէ: Զի թէ զանողորմ եւ զանազորոյն իշխանն խոնարհեցոյց էած ի հաւան՝ պաղատանացն յառախութիւն. եւ բարեկամն՝ որ ի տարածածն գիշերին չոգաւ թախանձել, զննեցեալն ի մահճացն յարոյց, եւ զպէտան վճարեաց՝ ոչ վասն բարեկամութեանն ինչ, այլ վասն ժառութեանն եւ գեգերանաց: ոչ այլ ինչ, այլ յառախագոյն պաղատել առ նա գնէ օրէնս ամենեցուն, եւ ոչ բազում տունս աղօթից կարգել առնուլ ի բերան, եւ եր-

χων εὐχὴν συντιθέντας αὐτῷ προσιέναι καὶ ἀπαγγέλλειν ἀπλῶς κελεύει.

Τοῦτο γὰρ ἡνίκατο, εἰπὼν· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς. Οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Καὶ εἰ οἶδέ, φησιν, ὧν χρεῖαν ἔχομεν, τίος ἔνεκεν εὐχεσθαι δεῖ; Οὐχ ἵνα διδάξῃς, ἀλλ' ἵνα ἐπικαύψῃς ἵνα οἰκειωθῇς τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐντεύξεως, ἵνα ταπεινωθῇς, ἵνα ἀναμνησθῇς τῶν ἀμαρτημάτων τῶν σῶν.

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς, φησι. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ὅρα πῶς εὐθέως ἀνέστησε τὸν ἀκροατὴν, καὶ πάσης ἀνέμνησε τῆς εὐεργεσίας ἐν προσομίῳ. Ὁ γὰρ πατέρα εἰπὼν τὸν θεόν, καὶ ἀμαρτημάτων ἄφεςιν, καὶ κολάσεως ἀναίρεσιν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἁγιασμόν, καὶ ἀπολύτρωσιν, καὶ νιοθεσίαν, καὶ κληρονομίαν, καὶ ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν μονογενῆ, καὶ πνεύματος χορηγίαν, διὰ τῆς μιᾶς ταύτης ὡμολόγησε προσηγορίας. Οὐδὲ γὰρ δυνατόν καλέσαι πατέρα τὸν θεόν, μὴ πάντων ἐκείνων ἐπιτυχόντα τῶν ἀγαθῶν. Διπλῇ τοίνυν αὐτῶν διεγείρει τὸ φρόνημα, καὶ τῷ ἀξιώματι τοῦ καλουμένου, καὶ τῷ μεγέθει τῶν εὐεργετημάτων ὧν ἀπήλαυσαν.

Τὸ δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅταν εἴπῃ, οὐκ ἐκεῖ τὸν θεόν συγκλείων τοῦτό φησιν· ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπάγων τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν χωρίοις, καὶ ταῖς ἄνω διατριβαῖς. Παιδεύει δὲ καὶ κοινὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν εὐχὴν. Οὐ γὰρ λέγει· ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

Թալ տալ նմա համարս հրամայէ : Ասան որոյ եւ ասէ իոկ առական :

Ջի նորա պոպէս համարին , եթէ ի շատ-
իօտութենէն ինչ լսելի լինին : Ջի գիտէ ,
ասէ , զինչ պէտք ձեր իցեն : Եւ եթէ գիտէ ,
ասէ , զինչ պէտք իցեն , հիմ իսկ բնաւ կայ-
ցեմք յաղօթս : Ոչ զի սւտուցանիցես , պղ-
զի խոնարհեցուցանիցես զնա ի քեզ . եւ
ընտանի լինիցիս նմա յաճախութեամբ աղօ-
թիցն . զի խոնարհեսցիս , եւ յիշեսցես ըզ-
մեզսն քո :

Եւ պոպէս կացէք դուք յաղօթս . Հայր
մեր , որ յերկինսդ ես : Ջիա՞րդ վաղվաղակի
զարթուցանէ զսօզսն , եւ զքնաւ իսկ զե-
րախտիսն յիշեցուցանէ ի սկզբան աղօթիցն :
Ջի որ հայրն կոչիցէ , եւ զմեղաց թողու-
թիւն եւ զտանջանացն դիւրութիւն եւ զար-
գարութիւն եւ զսրբութիւն եւ զփրկութիւն
եւ զորդեգրութիւն եւ զժառանգութիւն եւ
զեղբայրութիւն ընդ միածնին , եւ զհոգւոյն
պարգեւս միով բանիւս պստուիկ միանգո-
մայն խոստովանի : Քանզի չէ հնար հայր
կօչել զԱստուած , եթէ ոչ պսամ ամենայնի
բարութեանց հասեալ իցէ : Եւ արդ կրկին
իոկ զարթուցանէ զմիտս նոցա , եւ պա-
տուով այնորիկ՝ զոր կոչեն , եւ մեծութեամբ
երախտեացն յօլովեաց :

Եւ յորժամ յերկինս ասէ , ոչ եթէ զԱս-
տուած անդ միայն յերկինս փակիցէ , պղ-
զի յերկրաւորացս վերացուցէ զայն՝ որ յա-
ղօթսն կայցէ , եւ ի բարձանց բնակութիւն-
որն հանցէ հաստատեսցէ : Եւ խրատէ եւս ,
զի հոսարակ ի վերայ պլոցն եւս եղբարց
առնիցէ աղօթս : Քանզի ոչ ասէ , թէ հայր
իմ , որ յերկինսդ ես , պղ թէ հայր մեր :

ἀλλ' ὁ πατήρ ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σώματος τὰς δεήσεις ἀναφέρων, καὶ οὐδαμοῦ σκοπῶν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πανταχοῦ τὸ τοῦ πλησίον.

Ἀπὸ δὲ τούτου καὶ ἔχθραν ἀναερεῖ, καὶ ἀπόνοιαν καταστέλλει, καὶ βασκανίαν ἐκβαλλει, καὶ τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἀγάπην εἰσάγει, καὶ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἀνθρωπίνων ἐξορίζει πραγμάτων, καὶ πολλὴν δείκνυσι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸν πτωχὸν τὴν ὁμοτιμίαν, εἴγε ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις κοινωνοῦμεν ἅπαντες. Τί γὰρ βλάβος ἐκ τῆς κάτω δυσγενείας, ὅταν κατὰ τὴν ἄνω ἅπαντες ὡμεν συνημμένοι, καὶ μηδεὶς ἐτέρου πλεῖον ἔχη μηδὲν, μήτε ὁ πλούσιος τοῦ πένητος, μήτε ὁ δεσπότης τοῦ δούλου, μήτε ὁ ἄρχων τοῦ ἀρχομένου, μήτε ὁ βασιλεὺς τοῦ στρατιώτου, μήτε ὁ φιλόσοφος τοῦ βαρβάρου, μήτε ὁ σοφὸς τοῦ ἰδιώτου; πᾶσι γὰρ μίαν ἐχαρίσατο εὐγένειαν, πάντων ὁμοίως κληθῆναι κακαξιώσας πατὴρ.

Ἀναμνήσας τοίνυν τῆς εὐγενείας ταύτης, καὶ τῆς ἀνωθεν δωρεᾶς, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμοτιμίας, καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς χάριτος ἀποστήσας, καὶ τοῖς οὐρανίοις προσηλώσας, ἴδωμεν τί κελεύει λοιπὸν αἰτεῖν· μάλιστα μὲν γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ἱκανὴ πάσης ἀρετῆς διδασκαλίαν ἐνθείνει. Ὁ γὰρ πατέρα καλέσας τὸν θεόν, καὶ πατέρα κοινόν, δίκαιος ἂν εἴη τοιαύτην ἐπιδείκνυσθαι πολιτείαν, ὡς μὴ τῆς εὐγενείας ταύτης ἀνάξιος φανῆναι, καὶ ἴσῃ τῇ δωρεᾷ περέχεσθαι

Փոխանակ ամենայն մարմնոյն մատուցանէ զպաշտանսն . եւ ոչ միայն զիւրն ուրեք զիտէ , այլ ամենայն ուրեք եւ զընկերին :

Նա եւ զԹշնամութիւնն իսկ բառնայ այսուիկ , եւ զհպարտութիւնն ցածուցանէ , եւ զախտն եւ զհեռ մերժէ , եւ զմայրն ամենայն բարութեանց զսէրն ի տեղոջ հաստատէ . եւ զանհարթ մարդկեղէն իրան արտաքոյ հանեալ քան զսահմանն անջրպետէ . եւ բազում զԹագաւորին եւ զտնանկի՝ միմեանց հաւատարեցունէ զպատիւ : Զի թէ ի մեծամեծան եւ ի կարեւորոն հաւատարք միմեանց եմք ամենեքին . զի՞նչ ինչ մեծաշերկրաւոր շաղնուականութենէն լինիցի , թէ ընդ վերինսն ընդ միմեանս հազարդ իցեմք , եւ ոչ դք ինչ ունիցի քան զընկերն աւելի . ոչ մեծատունն քան զտնանկն , ոչ տէրն քան զծառայն , եւ ոչ իշխանն քան որում իշխիցէն , ոչ Թագաւորն քան զգորականն , ոչ իմաստունն քան զանմիտն , ոչ ճարտարն քան զտգետն . զի ամենեցուն մի ազնուականութիւն առ հասարակ շնորհաց , եւ զամենեւեան իսկ արժանի արար կոչել զնա հայր :

Եւ արդ յետ յիշեցուցանելոյ զազնուականութենէն եւ զվերին պարգեւացն եւ զհասարակապատիւ պատուոյն եղբարց եւ զոիրոյ եւ յերկրէ հեռանալ եւ յերկնից բնակութիւնն հաստատելոյ , տեսցուք զինչ ինչ այլ եւս հրամայիցէ . մանաւանդ զի սոյն իսկ բան բաւական է զքնաւ զառաքինութեանն ընծայեցուցանել զվարդապետութիւնս : Զի որ հայր կոչիցէ զԱստուած , եւ հայր հասարակաց , պարտ է նմա այնուհետեւ ըստ ազնուականութեանն՝ նոյնպիսի ինչ եւ առաքինութիւնս ցուցանել , զի մի անարժան այնմ ազնուականութեան գտանիցի .

τὴν σπουδὴν. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖται τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν προστίθωσιν, οὕτω λέγων.

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἀξία τοῦ τὸν θεὸν πατέρα καλοῦντος ἡ εὐχὴ, μηδὲν αἰτεῖν πρὸ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης, ἀλλὰ πάντα δεύτερα ἡγεῖσθαι τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐφημίας. Τὸ γὰρ, ἀγιασθήτω, τουτέστι, δοξασθήτω. Τὴν μὲν γὰρ οἰκίαν ἔχει δόξαν πεπληρωμένην, καὶ ὡσαύτως αἰεὶ μένουσαν. Ἀξιούν δὲ κελύει τὸν εὐχόμενον, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτὸν δοξάζεσθαι ζωῆς. Ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἔλεγε· λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ τὰ Σεραφίμ δοξάζοντα οὕτως ἔλεγον· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. Ὡστε τὸ, ἀγιασθήτω, τουτέστι, δοξασθήτω. Καταξίωσον γὰρ, φησιν, οὕτως ἡμᾶς βιοῦν καθαρῶς, ὥς δὲ ἡμῶν ἅπαντάς σε δοξάζειν. Ὅπερ πάλιν ἀπηρτισμένης ἐστὶ φιλοσοφίας, τὸ οὕτω βίον ἄληπτον παρέχεσθαι ἐν πᾶσιν, ὥς ἕκαστον τῶν ὁρώντων τῷ δεσπότῃ τὴν ὑπὲρ τούτων ἀναφέρειν εὐφημίαν.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Καὶ τοῦτο πάλιν παιδὸς εὐγνώμονος τὸ ῥῆμα, τὸ μὴ προσηλωσθαι τοῖς ὀρωμένοις, μηδὲ μέγα τι τὰ παρόντα ἡγεῖσθαι, ἀλλ' ἐπείγεσθαι πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τῶν μαλλόντων ἐφίεσθαι. Ὅπερ ἀπὸ συνειδότος ἀγαθοῦ γίνεται, καὶ ψυχῆς ἀπηλλαγμένης τῶν ἐν τῇ γῇ πραγμάτων. Τοῦτο γοῦν καὶ ὁ Παῦλος καθ' ἑκάστην ἐπεθύμει τὴν ἡμέραν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν· ὅτι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες στεναζόμεν, υἱοθε-

եւ ըստ պարգեւացն եւ զփոյթն յանձին ունենել : Բայց սակայն չհամարի զայս միայն բաւական, եւ մեւս եւս քան զսոյն մեծ յաւելլաւ :

Սուրբ եղիցի, ասէ, անուն քո : Արժանի զԱստուած հայրն կոչելոյ են աղօթքն . զի ոչ նախ քան զհօրն փառս այլ ինչ խնդրիցէ, այլ զամենայն ինչ երկրորդ նորա փառացն համարիցի : Զի սուրբն, ասէ, փառաւորեալ է : Զի նա զիւր փառսն միշտ լիով ունի, եւ նոյնպիսի հանապազ կայ մեայ : Բայց աղաչել հրամայէ զայն՝ որ յաղօթան կայցէ, զի մերովք իսկ կենօքս փառաւորեացի : Եւ զոր յառաջագոյնն ասաց, եթէ Լուսաւորեացի լոյս ձեր առաջի մարդկան, որպէս զի տեսցեն զգործս ձեր բարին, եւ փառաւորեացեն զհայր ձեր՝ որ յերկինս է : Եւ սերովքէն ի փառաւորութեանն այսպէս ասէին, եթէ Սուրբ, սուրբ, սուրբ : Որպէս զի յայտ լինիցի, եթէ սրբեսցին՝ փառաւորեացի է : Արժանի արա, ասէ, զմեզ այնպէս սուրբ վարս յանձին ունել, զի մեք ամենեքին զքեզ փառաւորեացեն : Որ գործեալ կատարեալ առաքինութեանն է, այնպէս անարատ յամենայնի զոճն ցուցանել, որպէս զի իւրաքանչիւր ի տեսողացն վասն բարի գործոյն փառաւորեացեն զտէր :

Եկեացէ արքայութիւն քո : Եւ այս դարձեալ մտերիմ՝ եւ քարերաբ որդւոյ է՝ չքեւեւել ընդ երեւելիսս, եւ ոչինչ մեծամեծս զանցաւորս համարել, այլ փութալ՝ առ հայրն, եւ հանդերձելոցն ցանկալ : Որ բարւոյք կամաց եւ մտաց ազատացելոց է յերկրաւոր զբօսանաց . որում եւ Պաւղոս իսկ հանապազօր ցանկայր : Վասն որոյ եւ ասէ իսկ, եթէ Եւ մեք որ զպատու հոգւոյն ու

σίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. Ὁ γὰρ τοῦτον ἔχων τὸν ἔρωτα, οὔτε ὑπὸ τῶν χρηστῶν τοῦ βίου τούτου δύναται φυσηθῆναι, οὔτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν ταπεινωθῆναι· ἀλλ' ὡς ἐν αὐτοῖς διατρίβων τοῖς οὐρανοῖς, ἑκατέρας ἀπῆλλαται τῆς ἀνωμαλίας.

Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶδες ἀκολουθίαν ἀρίστην; ἐπιθυμεῖν μὲν γὰρ ἐκέλευσε τῶν μελλόντων, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπείγεσθαι τὴν ἀποδημίαν· ἕως δ' ἂν τοῦτο μὴ γίνηται, καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντας τέως σπουδάζειν τὴν αὐτὴν τοῖς ἄνω πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι. Ἐπιθυμεῖν μὲν γὰρ δεῖ τῶν οὐρανῶν, φησι, καὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· πλήν καὶ πρὸς τοῦ οὐρανοῦ τὴν γῆν οὐρανὸν ἐκέλευσε ποιῆσαι, καὶ ἐν αὐτῇ διατρίβοντας ὡς ἐκεῖ πολιτευομένους οὕτως πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ὡς καὶ ὑπὲρ τούτων παρακαλεῖν τὸν δεσπότην. Οὐδὲν γὰρ τὸ κωλύον φθᾶσαι τὴν τῶν ἄνω δυνάμεων ἀκρίβειαν διὰ τὸ τὴν γῆν οἰκεῖν· ἀλλ' ἐνὶ καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντα ὡς ἄνω γενόμενον ἤδη πάντα ποιεῖν.

Ὁ λέγει τοίνυν τοιοῦτόν ἐστιν ὥσπερ ἐκεῖ πάντα ἀκωλύτως γίνεται, καὶ οὐ τὰ μὲν ὑπακούουσιν οἱ ἄγγελοι, τὰ δὲ παρακούουσιν, ἀλλὰ πάντα εἰκονσι καὶ πείθονται· δυνατοὶ γάρ, φησιν, ἰσχυρεῖ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· οὕτω καὶ ἡμᾶς καταξίωσον τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐξ ἡμισείας τὸ θέλημά σου ποιεῖν, ἀλλὰ πάντα καθάπερ θέλεις πληροῦν. Εἶδες πῶς καὶ μετριάζειν ἐδίδαξε, δηλώσας ὅτι οὐ τῆς

նիմք՝ հեծեմք, զի որդեգրութեանն անն ու-
նիմք, քրկուութեան մարմնոյ մերում: Զի որ
զայսպիսի անձուկ ի մտի ունիցի, ոչ ի վայ-
ելութեանց աշխարհիս հպարտանալ կարէ,
եւ ոչ ի տրամականացն զիջոնել. այլ թե
անդ իսկ յերկինս բնակեալ իցէ, զի յեր-
կնցունց անհարթ իրաց ազատ եւ անհոգ է:

Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ
յերկրի: Տեսանեա զգեղեցիկ կարգն զի ցան-
կանալ հրամայեաց հանգերձելոցն, եւ յայն
նանապարհ փութալ. մինչ աստ իսկ իցէ,
յայն բնակութիւն ճեպել հասանել, եւ
վարին առաքինութիւնն ունել յանձին:
Պարտ է, ասէ, երկնից եւ երկնաւորացն
ցանկալ. բայց յառաջ քան զերկինս՝ եւ
զերկիրս իսկ հրամայեաց երկինս առնել. եւ
մինչ աստ շրջիցին, անգր զինուորել. այն-
պէս զամենայն ինչ առնել եւ ասել, որպէս
զի վասն նոցին աղաչել զսէրն: Զի չիցէ
ինչ որ արգելուլ կարիցէ՝ ի բարձանց զո-
րացն ի կարգացն հաստատութիւն հասա-
նել վասն յերկրիս բնակելոյ. այլ մարթի
մինչ աստ որ շրջիցի, անդ ի վեր գտանել,
եւ զամենայն ինչ ըստ այնմ օրինակի առնել:

Եւ արդ զոր ասէն, այսպիսի ինչ է. թե
զոր օրինակ անդ ամենայն ինչ անարգել եւ
անխափան գործի, եւ ոչ թե զկէսն առնի-
ցն հրեշտակք՝ եւ զկէսն սառնգանիցն,
այլ ամենայն հրամանացն հնազանդեալք եւ
հաւանեալք են. քանզի եւ ասէր իսկ, եթէ
Հզօրք են զօրութեամբ՝ առնել զբան նորա.
նոյնպէս եւ զմեզ, ասէ, զմարդիկ՝ արաւո-
րանի, մի զկէս կամացն միայն առնել, այլ
զամենայն ինչ որպէս եւ կամի՝ կատարել:
Տեսանեա, սրչափ ուսուցանէ խոնարհել. եւ
յայտ առնէ, թե ոչ ըստ մերոյ փութոյն

ἡμετέρας σπουδῆς ἢ ἀρετῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος;

Καὶ πάλιν τὴν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης πρόνοϊαν ἕκαστον ἡμῶν τῶν προσευχομένων ἀναδέχεσθαι ἐπέταξεν. Οὐδὲ γὰρ εἶπε, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί, ἢ ἐν ἡμῖν· ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆς, ὥστε λυθῆναι τὴν πλάνην καὶ φυτευθῆναι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐκβληθῆναι κακίαν ἅπασαν, καὶ ἐπανελθεῖν ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ταύτῃ διαφέρειν λοιπὸν τὸν οὐρανὸν τῆς γῆς. Εἰ γὰρ τοῦτο γένοιτό, φησιν, οὐδὲν διοίσει τὰ κάτω τῶν ἄνω, εἰ καὶ τῇ φύσει διέστηκεν, ἀγγέλους ἑτέρους τῆς γῆς ἡμῖν ἐπιδεικνυμένης.

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὲς ἡμῖν σήμερον. Τί ἐστὶ, τὸν ἄρτον, τὸν ἐπιούσιον; τὸν ἐφῆμερον. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν· οὕτω γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀνθρώποις δὲ διελέγετο σάρκα περικειμένοις, καὶ ἀνάγκη φύσεως ὑποκειμένοις, καὶ οὐ δυναμένοις τὴν αὐτὴν ἔχειν ἀπάθειαν τοῖς ἀγγέλοις, τὰ μὲν ἐπιτάγματα ὁμοίως κελεύει γίνεσθαι καὶ παρ' ἡμῶν, καθάπαρ· αὐτὰ κακίνοι πληροῦσι· συγκαταβαίνει δὲ καὶ τῇ τῆς φύσεως ἀσθενείᾳ λοιπόν. Ἀκρίβειαν μὲν γὰρ, φησι, πολιτείας ἀπαιτῶ τοσαύτην, οὐ μὲν ἀπάθειαν· οὐδὲ γὰρ ἐπιτρέπει τῆς φύσεως ἡ τυραννίς· δεῖται γὰρ τροφῆς τῆς ἀναγκαίας.

Σὺ δέ μοι σκόπει πῶς καὶ ἐν τοῖς σωματικοῖς πολὺ τὸ πνευματικόν. Οὐ γὰρ ὑπὲρ χρημάτων, οὐδὲ ὑπὲρ τρυφῆς, οὐδὲ ὑπὲρ πολυτελείας ἱματίων, οὐδὲ ὑπὲρ ἄλλου οὐδε-

միայն է առաքինութիւնն , այդ եւ ի վերին շնորհացն :

Դարձեալ եւ զինամ իւրաքանչիւր ի մէնջ ի վերայ ամենայն տիեզերաց հրամայէ ունել յանձին : Քանզի ոչ առաց , թէ եղիցին կամք քո յիս , կամ թէ ի մեզ միայն , այդ յամենայն երկրի , առ ի քակելոյ մալութեանն եւ տնկելոյ ճշմարտութեանն , առ ի խլելոյ չարեաց ամենայնի եւ ի տեղւոյ հաստատելոյ ճշմարտութեանն . եւ այսու եւս ոչինչ լաւ լինել երկնից քան երկրի : Զի եթէ այս այսպէս լինիցի , առէ , ապա ոչինչ ընդհատ լինիցին ներքինքս ի վերնոցն : Զի թէ բնութեամբ անջրպետութիւն է ընդ հրեշտակոս եւ ընդ մարդիկ , սակայն առաքինութեամբքն ի մի միաբանութիւն եկեալ հասանիցեն :

Զհաց մեր հանապազորդ առւր մեզ : Զինչ իցէ հանապազորդն : Զոր օրըստօրէն պատրաստէ : Եւ քանզի ասաց , թէ Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի . զի զմարդկանէ խօսին , որ զմարմին զգեցեալ են , եւ ընդ հարկօք բնութեանն հնազանդեալք , որոց չէ մարթ մինչդեռ առտէն ի մարմնի իցեն , զհրեշտակաց անչարչարութիւնն կրել յանձին . զհրամանն զնոյն հրամայէ եւ առ ի մէնջ կատարել , այդ պլովքն զիջանէ ըստ մերում տկարութեան : Զի թէ զհրամանն , առէ , հաւաստեալ պահանջեմ , այդ ոչ նոյնպիսի ինչ եւ զանչարչարութիւնն . զի ոչ եթէ բռնադատել ինչ կամիցի զբնութիւնն , որ կարօտ է կերակրոյ պիտոյիւք :

Եւ արդ գու միտ դիր , զխորդ եւ ի մարմնաւորսն բազում ինչ հոգեւոր դասնի : Զի ոչ վասն ընչից , եւ ոչ վասն փափկութեանց , եւ ոչ վասն պէտպէս հանգերձից ,

νός τῶν τοιούτων ἀλλ' ὑπὲρ ἄρτου μόνον ἐκέλευσε τὴν εὐχὴν ποιῆσθαι, καὶ ὑπὲρ ἄρτου τοῦ ἐφημέρου· ὥστε μὴ ὑπὲρ τῆς αὔριον μεριμνᾶν. Διὰ τοῦτο προσέθηκε, τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον· τουτέστι, τὸν ἐφήμερον. Καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρξέσθῃ τῷ ῥήματι, ἀλλὰ καὶ ἕτερον μετὰ τοῦτο προσέθηκεν, εἰπὼν· δὸς ἡμῖν σήμερον· ὥστε μὴ περαιτέρω συντρίβειν ἑαυτοὺς τῇ φροντίδι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. Ἦς γὰρ οὐκ οἶδας εἰ τὸ διάστημα ὅψει, τίνος ἕνεκεν ὑπομένεις τὴν μέριμναν; Τοῦτο καὶ προῖων διὰ πλειόνων ἐπέταξε, λέγων· μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. Καὶ γὰρ βούλεται πάντοθεν ἡμᾶς εὐζώνους εἶναι καὶ ἐπτερωμένους, τοσοῦτον εἰκοντάς τῇ φύσει, ὅσον ἡ τῆς χρείας ἀνάγκη παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖ.

Εἶτα ἐπειδὴ συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας ἀμαρτάνειν, πολλὴν καὶ ἐνταῦθα τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ἐπιδεικνύμενος, κελεύει περὶ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων τούτων ἀφέσεως προσιέναι τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ, καὶ λέγειν οὕτως· ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. Εἶδες φιλανθρωπίας ὑπερβολήν; μετὰ τοσοῦτων κακῶν ἀναίρεσιν, καὶ δωρεᾶς μέγεθος ἄφατον, πάλιν ἀμαρτάνοντας ἀξιοῖ συγγνώμης. Ὅτι γὰρ πιστοῖς αὕτη ἡ προσευχὴ προσήκει, καὶ οἱ νόμοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκουσι, καὶ τὸ προοίμιον τῆς εὐχῆς. Ὁ γὰρ ἀμύητος οὐκ ἂν δύναίτο πατέρα καλεῖν τὸν θεόν. Εἰ τοίνυν πιστοῖς προσήκει ἡ εὐχή· εὐχεται δὲ οὗτοι ἀμαρτήματα ἑαυτοῖς ἀφεθῆναι δεόμενοι, δῆλον ὅτι οὐδὲ μετὰ τὸ λου-

եւ ոչ վասն այլ իրիք սոյնպիսեաց, այլ վասն հացի միայն հրամայէ կալ յազօթո . եւ զնոյն վասն օրըստօրէն հացկան . որպէս զի եւ ոչ ի վաղիւն տայ հոգալ : Քանզի եւ յաւելլու իոկ զհանապազորդն . այսինքն զօրքստօրէն : Եւ ոչ զայս միայն բաւական համարի, այլ զայն եւս յաւելլու, թէ Տուր մեզ այսօր . զի մի եւ յառաջ հոգովքն աշխատ ինչ առնիցէ զնոսա վաղուի աւտարմա Զորոյ ոչ գիտիցես զերկայնութիւն, զիարդ աշխատիցիս հոգովքն նորա : Եւ զայս եւս յառաջ մատուցեալ, բազում բանիւք տայ հրաման . Մի, ասէ, հոգայցէք ի վաղիւն : Եւ ամենայն սւտանք զմեզ պնդակազմ կամի առնել եւ թեւաւորս . յայնմ եւեթ կալ՝ որպէս պիտոյիցն հարկ պահանջիցէ ի մէնջ :

Ապա քանզի բազում անգամ գէպ լինի յետ աւազանին եւ միւսանգամ ծննդեանն մեղանչել, բազում եւ աստ զիւր մարդասիրութիւնն յայտ արարեալ՝ հրամայէ վասն մեղացն թողութեան պաղատել առ մարդասէրն Աստուած, եւ ասել այսպէս, թէ Թող մեզ զյանցանս մեր, որպէս եւ մէք թողումք մերոց պարտապանաց : Տեսանե՞ս զմարդասիրութեանն առաւելլութիւն . յետ այնչափ զչարիսն Գնիւլոյ, եւ այնպիսի պարգեւս մեծամեծս շնորհելոյ, գարձեալ զյանցուցեալսն թողութեան արժանի առնէ : Եւ զի հաւատացեալոց պատշաճ են այս աղօթք, եկեղեցւոյ իոկ օրէնքն ուսուցանեն, եւ սկիզբն աղօթիցս : Զի երախային չէ հնար հայր կոչել զԱստուած : Եւ եթէ հաւատացեալոց պատշաճ են աղօթքս, քանզի նոքա աղաչեն եւ խնդրեն մեղաց թողութիւն, յայտ է

τρὸν ἀνῆρηται τῆς μετάνοιας τὸ κέρ
 γαρ μὴ τοῦτο ἐβούλετο δεῖξαι,
 τοῦτο ἐνομοθέτησεν εὐχεσθαι. Ὁ
 ἁμαρτημάτων ἀναμνησκων, καὶ
 αἰτεῖν ἄφειν, καὶ διδασκων ὅπως
 τύχωμεν τῆς ἀφέσεως, καὶ εὐκολοι
 ποιῶν τὴν ὁδὸν, εὐδηλον ὅτι εἰς
 δεικνὺς ὅτι καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν ἔστ
 νίφασθαι τὰ πεπλημμελημένα, τοῦ
 ἱκετηρίας τὸν νόμον εἰσήνεγκε· τῷ
 πομνησαι τῶν ἁμαρτημάτων, με
 πείθων· τῷ δὲ ἑτέροις ἀφεῖναι καὶ
 μνησικακίας ἀπάσης ἀπαλλάττων ἡ
 δὲ ἀντὶ τούτων καὶ ἡμῖν ἐπαγγελί
 συγχωρεῖν, χρηστὰς ὑποτείνων ἐλπί
 περὶ τῆς ἀφάτου τοῦ θεοῦ φιλαν
 φιλοσοφεῖν ἡμᾶς παιδεύων.

Ὁ δὲ μάλιστα χρὴ παρατηρηῆσαι
 ἔστιν· ὅτι καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημέ
 κλήρου μνημονεύσας τῆς ἀρετῆς,
 τη καὶ τὸ μνησικακεῖν περιλαβὼν.
 τὸ ἁγιασθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 σμένης ἐστὶ πολιτείας ἀκρίβεια· κα
 νηθῆναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, τὸ αὐτ
 πάλιν δηλοῖ· καὶ τὸ πατέρα δύνασ
 λεῖν τὸν θεόν, ἀμωμου πολιτείας
 ἐστίν· Ἐν οἷς ἅπασι συνείληπτο
 δεῖν ἀφεῖναι τοῖς πεπλημμεληκόσι
 γῆν· Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἠρκέσθη τούτοις
 δεῖξαι βουλόμενος ὅσην ὑπὲρ τοῦ π
 τος ποιεῖται τὴν σπουδὴν, καὶ ἰδι
 τὸ τίθησι, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν οὐ
 ἄλλης ἐντολῆς μέμνηται ἢ ταύτης.
 λέγων· εἰάν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώπ
 παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει ὑμῖν
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. Ὡστε παρ

ἡ ἀρχή, καὶ κύριοι τῆς κρίσεως τῆς παρὸ
 ἡμῶν ἡμεῖς. Ἵνα γὰρ μηδὲ τῶν ἀναισθητῶν
 μηδεὶς ἐγκαλεῖν ἔχη δικαζόμενος μὴ μικρὸν,
 μὴ μέγα, σε τὸν ὑπεύθυνον κύριον ποιεῖ
 τῆς φήσου· καὶ ὡς ἂν αὐτὸς ἐδίκασας σαν-
 τῶ, φησιν· οὕτως σοι δικάσω καὶ γώ. Καὶ
 ἀφ᾽ ἧς τῷ συνδούλῳ, καὶ παρ' ἐμοῦ τῆς αὐ-
 τῆς τεύξε χάριτος· καίτοιγε οὐκ ἴσον τοῦτο
 ἐπείνω. Σὺ μὲν γὰρ δεόμενος ἀφίης, ὁ δὲ
 θεὸς μηδεὶς χρεῖαν ἔχων. Σὺ τῷ ὁμοδού-
 λῳ, ὁ δὲ θεὸς τῷ δούλῳ· σὺ ὑπεύθυνος
 ὢν μυρίοις κακοῖς, ὁ δὲ θεὸς ἀνωμαρτη-
 τος ὢν.

Ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτως τὴν αὐτοῦ φιλαν-
 θρωπίαν ἐνδείκνυται. Ἐδύνατο μὲν γὰρ
 καὶ χωρὶς τούτου πάντα σοι ἀφεῖναι τὰ
 πεπλημμελημένα, ἀλλὰ βούλεται σε καὶ ἐν-
 τεῦθεν εὐεργετεῖσθαι, μυρίας σοι παντα-
 χόθεν παρέχων ἡμερότητας, καὶ φιλανθρω-
 πίας ἀφορμας, καὶ τὸ ἐν σοὶ θηριῶδες ἐκ-
 βαίλων, καὶ τὸν θυμὸν σβεννύς, καὶ παν-
 ταχόθεν σε συγχολῶν τῷ μέλει τῷ σῷ. Τί
 γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι ἀδίκως ἔπαθες τι
 κακὸν παρὰ τοῦ πλησίον. Ταῦτα γὰρ ἔστε
 τὰ ἀμαρτήματα, ὡς εἰ δικαίως, οὐδὲ ἀμαρ-
 τημα τὸ πρᾶγμα ἔστιν. Ἀλλὰ καὶ σὺ τοι-
 οῦτων προσέρχῃ ληψόμενος ἄφεισιν, καὶ
 πολλῷ μειζόνων· καὶ πρὸ τῆς ἀφέσεως δέ,
 οὐ μικρᾶς ἀπῆλυσας δωρεᾶς, διδασκόμενος
 ἀνθρωπίνην ἔχειν ψυχὴν, καὶ πᾶσαν παι-
 δευόμενος ἡμερότητα. Καὶ μετὰ τούτων
 καὶ μισθὸς σοι μέγας κείσεται ἐκεῖ, τὸ μη-

երկնաւոր: Որպէս զի ի մէջ է ոկիղքն, եւ մէք եմք տեարք գառապանին մերոյ: Զի մի ոք յանմառաց՝ յորժամ ի ասնջանս մատնիցէ, մեղազիր լինիցի կամ մեծի կամ փոքու, զքեզ իսկ, ասէ, զպատժապարտդ տրարի տէր եւ գառաւոր՝ ասլ վճիռ. որպէս զի գու իսկ կշռիցես քեզէն անձինդ զգառապանն. այնպէս, ասէ, եւ ես զքեզ գատեցայ: Եւ թէ թողուցու ծառայակցին, եւ յինէն այնպիսի շորհաց լինիցիս արժանի. թէպէտ եւ այս այնմ չիցէ ինչ զուգական: Զի գու իբրեւ զկարօս թողուս, եւ Առաւած եւ ոչ իմիք կարօտական. եւ գու քում ծառայակցի, եւ Առաւած իւրում ծառայի. գու բեւր չարեաց պատժապարտ, եւ Առաւած անարատ ի մեղաց:

Բայց սակայն եւ այսու զիւր մարգասիւրութիւնն եցոյց: Մարթ եր եւ առանց այնք իսկ թողուլ քեզ զյանցանսն, այլ կամի եւ այսու եւս երախտիս գառնել յիւրմէ քեզ. զի յամենայն կողմանց հեղուլթեքն եւ մարգասիւրութեան տացէ քեզ պատճառ, զի եւ զառ գաղանութեանն ի մանդ հանիցէ, եւ զըստուսն չիջուցանիցէ, եւ ամենայն ուսակք տարեալ յարիցէ ի քո անգամն: Եւ արդ զինչ ասիցես, եթէ զուր ինչ փառ կրեցեր յեղբօրէն. զի թէ յիրաւի ինչ, եւ ոչ փառ իսկ էր: Այլ գու այնպիսի ինչ ես, որ մատուցեալ թողութիւն խնդրես, նա եւ բազում իսկ յանցանաց պարատպան. եւ յառաջ քան զթողութիւնն եւ ոչ միով իւրք արգելք ի պարգեւացն վայելեցեր. նախ զի ուսար իսկ ճանաչել զքո անձնդ մարմնաւոր՝ առ ի խրատելոյ ամենայն հեղուլթեամբ: Եւ ընդ այնք ամենայնի վարձք եւս կայցեն պահիցեն քեզ անդ, յորժամ ոչ

θενός απαιτηθῆναι λόγον τῶν πεπλημμε-
λημένων. Ποίας οὖν οὐκ ἂν εἶμεν κολάσεως
ἄξιοι, ὅταν τὴν ἐξουσίαν λαβόντες, προ-
δῶμεν ἡμῶν τὴν σωτηρίαν; Πῶς δὲ ἐν τοῖς
ἄλλοις πράγμασιν ἀξιώσομεν ἀκούεσθαι,
αὐτοὶ μὴ θέλοντες, ἐν οἷς ἐσμεν κύριοι,
φαιδесθαι ἑαυτῶν;

Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν,
ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι
σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Ἐνταῦθα
ἡμᾶς τὴν ἡμετέραν παιδεύει σαφῶς εὐτέ-
λειαν, καὶ καταστέλλει τὸ φύσημα, διδάσ-
κων οὐ παραιτεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ
μὴ ἐπιπηδᾶν. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμῖν ἡ νίκη
λαμπροτέρα ἔσται, καὶ ἥττα τῷ διαβόλῳ
καταγελαστοτέρα. Ἐλκυσθέντας μὲν γὰρ δεῖ
γενναίως ἐστάναι· μὴ καλουμένους δὲ, ἡσυ-
χάζειν, καὶ τὸν καιρὸν ἀναμένειν τῶν ἀγῶ-
νων, ἵνα καὶ τὸ ἀκενόδοξον καὶ τὸ γενναῖον
ἐπιδειξώμεθα.

Πονηρὸν δὲ ἐνταῦθα τὸν διάβολον κα-
λεῖ, κελεύων ἡμᾶς ἄσπονδον πρὸς αὐτὸν
ἔχειν πόλεμον, καὶ δεικνὺς ὅτι οὐ φύσει
τοιούτός ἐστιν. Οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ
τῶν ἐκ προαιρέσεως ἐπιγενομένων ἐστὶν ἡ
πονηρία. Κατ' ἐξοχὴν δὲ οὕτως ἐκεῖνος
καλεῖται, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας.
Καὶ ἐπειδὴ μηδὲν παρ' ἡμῶν ἀδικηθεὶς
ἄσπονδον πρὸς ἡμᾶς ἔχει τὸν πόλεμον· διὰ
τοῦτο οὐδὲ εἶπεν, ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν
πονηρῶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· παιδεύων
ἡμᾶς μηδαμοῦ πρὸς τοὺς πλησίον ἀηδῶς

պահանջիցես համարս յայլոց՝ որ քեզ յան-
ցանիցեն : Եւ արդ որպիսի տանջանաց չի-
ցեմք արժանի, յորժամ զայսպիսի իշխանու-
թիւնն առեալ՝ անձամբք լինիմք մատն, տալ
ի ձեռս թշնամեացն զմեր փրկութիւնն : Եւ
յայլ եւս իրս զիարդ աղաչիցեմք լսելի լի-
նել, եթէ որոյ իշխեմքն՝ այնու ոչ խնայի-
ցեմք յանձինս :

Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այդ
փրկեա զմեզ ի չարէ . զի քո է արքայութիւն
եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս . ա-
մէն : Եւ աստ զմերոյ զնուազութեան զհպար-
տութիւն խրատէ ցածուցանել, հրաժարել
ուսուցանէ ի պատերազմաց . մի մեղէն յան-
դուզն ի վերայ երթալ անձամբ : Զի այնպէս
մեր յաղթութիւնս լուսաւորագոյն լինիցի,
եւ թշնամուցն պարտութիւն ի ծաղր եւ ի
կատականս : Բայց յորժամ բռնադատեալ
ձգիցիմք, յայնժամ հաստատուն կալ իբրեւ
զառաքինիս . ապա թէ ոչ կամիցիմք հան-
դարտել, եւ ի ժամանակի իմն տալ պատե-
րազմացն . զի այնպէս եւ զամբարտաւանու-
թիւնն ցածուցանիցեմք, եւ զառաքինու-
թիւնն ցուցանիցեմք :

Իսկ չար աստ զսատանայ կոչէ . եւ ան-
հաշտ պատերազմ հրամայէ ունել ընդ նմա
հանապազ : Եւ ցուցանէ թէ ոչ ի բնէ այն-
պիսի ինչ էր . զի ոչ այնմ որ ի բնէ, այլ այնմ
որ ի կամացն եկամուտ լինիցի՝ համարեալ լիցի
չարութիւնն : Եւ ըստ յաճախութեան չա-
րեացն կոչի նմա անուն չարութեան : Եւ
քանզի ոչինչ իւրք ի մէնջ է վնասեալ եւ
անհաշտ ունի ընդ մեզ զպատերազմն, վասն
այնորիկ ոչ ասէ, թէ փրկեա զմեզ ի չա-
րեաց, այլ թէ ի չարէն . զի խրատեոցէ զմեզ,
եթէ ոչ ուրեք առ ընկերսն պարտիմք զայ-

ἔχειν ἐν οἷς ἂν πάθωμεν παρ' αὐτῶν κακῶς, ἀλλ' ἀπὸ τούτων πρὸς ἐκείνον μεταθεῖναι τὴν ἔχθραν, ὡς πάντων αὐτὸν αἴτιον τῶν κακῶν ὄντα.

Ἐναγωνίους τοίνυν ποιήσας τῇ μνημῇ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὴν ῥαθυμίαν ἡμῶν ἀπασαν ἐκκύσας, πάλιν θαρρύνει καὶ ἀνίστησι τὰ φρονήματα, τοῦ βασιλέως ἀναμνήσας ὑφ' ᾧ ταπτόμεθα, καὶ δείξας πάντων αὐτὸν ὄντα δυνατώτερον. Σοῦ γάρ ἐστί, φησιν, ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα. Οὐκ οὖν εἰ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, οὐδένα δεδοικέναι χρή· ἅτε οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀνθισταμένου, καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρχὴν διανεμομένου. Ὅταν γάρ εἴπῃ· σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία, δείκνυσι καὶ ἐκείνον τὸν πολεμοῦντα ἡμῖν ὑποτεταγμένον, καὶ ἐναντιοῦσθαι δοκῇ τοῦ θεοῦ συγχωροῦντος τέως. Καὶ γάρ καὶ αὐτὸς τῶν δούλων ἐστὶν, εἰ καὶ τῶν ἡτιμωμένων καὶ προσεκροουκώτων. Καὶ οὐκ ἂν τολμήσειεν οὐδενὶ τῶν ὁμοδούλων ἐπιθέσθαι, μὴ ἄνωθεν τὴν ἐξουσίαν λαβών. Καὶ τί λέγω τῶν ὁμοδούλων; οὐδὲ χοίρων κατατολμήσαι ὑπέμεινεν, ἕως ὅτε αὐτὸς ἐπέτρσεν· οὔτε ποιμνίων, οὔτε βουκολίων, ἕως ὅτε τὴν ἐξουσίαν ἄνωθεν ἔλαβε καὶ τὴν δύναμιν. Οὐκ οὖν καὶ μυριάκις ἀσθενὴς ἦς, δίκαιος ἂν εἴης θαρρύνει τοιοῦτον ἔχων τὸν βασιλεύοντα, πάντα εὐκόλως καὶ διὰ σοῦ κατορθοῦν δυνάμενον.

Καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Οὐδὲ γὰρ ἀπαλλάττει σε τῶν ἐπιόντων δεινῶν μόνην, ἀλλὰ καὶ ἐνδοξον δύναται ποιεῖν καὶ λαμπρόν. Ὡς περ γὰρ ἡ δύνα-

բանալ՝ յորժամ ի նոցանէն չարչարիցիմք ինչ, այդ զամենայն թշնամութիւնն ի նա ընկենուլ. որպէս զի թէ ամենայն իսկ չարեացն նա իցէ պատճառք:

Եւ յորժամ կառկածագոյն արար զմեզ ի թշնամւոյն, եւ զամենայն զվհառութիւնն եհան ընկէց ի մէջ, ապա եւ խրախոյս տայ եւ զարթուցանէ զմիտս՝ թագաւորին յիշատակաւ, որոյ հրամանաւ ի մարտ պատերազմի ճակատիցիմք. եւ եցոյց զնա կարող եւ զօրաւոր յամենայնի ասելովն, թէ քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք: Եւ եթէ նորա է արքայութիւն, ապա չէ յուսկէ պարտ երկնչել: Քանզի եւ չիք ոք որ նմա կարիցէ կալ հակառակ: Զի յորժամ տոիցէ, թէ քո է արքայութիւն, յայտ առնէ եթէ ոչինչ է զօրութիւն այնորիկ, որ ընդ մեր գէմ ճակատել պատրաստեալ կայցէ. եւ թէպէտ եւ թուի թէ հակառակ ինչ կայցէ, իմաստիւր թէ յԱռաւօտ թոյլ ստալով է առ ժամանակ մի. եւ այն թէ ընդ ծառայսն ինչ հակառակ կայցէ կամ անարգաց՝ որ ընդգէմ գարձեալ իցեն Առաւօտոյ: Քանզի ոչ եւ միոյ իսկ ի վերայ ծառայակցացն իշխէ գիմել, եթէ ոչ ի վերուստ առնուցու հրաման: Եւ զի՞նչ տեսմ ծառայակցաց, ուր ոչ խողից եւ արջառաց եւ ոչխարի իշխեաց զնա առնել, եթէ ոչ ի վերուստ էառ հրաման: Եւ եթէ այս այսպէս իցէ, թէպէտ եւ բեւր անգամ տկարանայցես, խիզախել պարտիս, որ այնպիսի թագաւոր ունիս, որ զամենայն ինչ դիւրաւ վառն քո կարող է յարգարել:

Եւ փառք, ասէ, յաւիտեանս. ամէն: Ոչ միայն ի շուրջանակի չարեաց ազատէ, այդ եւ փառաւոր եւս կարէ առնել: Զի որ-

μὲς αὐτοῦ πολλή, οὕτω καὶ ἡ δόξα ἄφατος καὶ ταῦτα πάντα ἀπέραντα, καὶ τέλος αὐτῶν οὐδέν. Εἶδες πῶς πανταχόθεν ἤλειψε τὸν ἀθλητὴν, καὶ θαρρῆν παρεσκεύασεν; Εἶτα, ὡς περ ἔφθην εἰπὼν, δεῖξαι βουλόμενος ὅτι πάντων μάλιστα μνησικακίαν ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ, καὶ μάλιστα πάντων τὴν ἐναντίαν τῇ κακίᾳ ταύτῃ ἀποδέχεται ἀρετὴν, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν πάλιν αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος ὑπέμνησε, καὶ ἀπὸ τῆς κειμένης κολάσεως, καὶ ἀπὸ τῆς ὠρισμένης τιμῆς τὸν ἀκροατὴν ἐνάγων εἰς τὴν τῆς ἐντολῆς ταύτης ὑπακοήν.

Ἐὰν γὰρ ἀφῆτέ, φησι, τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ἀφήσει ὑμῖν· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε, οὐδὲ αὐτὸς ὑμῖν ἀφήσει. Διὰ τοῦτο τῶν οὐρανῶν πάλιν, καὶ τοῦ πατρὸς ἐμνημόνευσεν, ὥστε καὶ τούτῳ τὸν ἀκροατὴν ἐντρέψαι· εἴ γε τοιοῦτου πατρὸς ὢν ἐκθηριοῦσθαι μέλλοι, καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν κληθεῖς γῆϊνόν τι καὶ βιωτικὸν ἔχοι φρόνημα. Οὐ γὰρ δὴ χάριτι δεῖ γενεσθαι παῖδας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις. Οὐδὲν δὲ οὕτως ὅμοιοι τῷ θεῷ, ὥς τὸ τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀδικοῦσιν εἶναι συγγνωμονικόν· ὡς περ οὖν καὶ ἔφθην διδάξας, ἡνίκα ἐλέγετο τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ καθ' ἕκαστον τῶν ῥημάτων κοινὰς κελεύει ποιεῖν τὰς εὐχὰς. Πάτερ ἡμῶν λέγων· καὶ, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ, δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον· καὶ, ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν· καὶ, μὴ εἰσηγῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· καὶ ῥῦσαι ἡμᾶς· πανταχοῦ τῷ πληθυντικῷ ῥήματι τούτῳ

պէս զօրութիւն նորա բազում է, նոյնպէս
եւ փառքն անչափ: Տես, զիարդ յամենայն
կողմանէ կրթեաց զնահատակն, եւ ետ խրա-
խոյս լինել պատրաստագոյն: Եւ քան յամե-
նայն ումեքէ՝ յոխակալութենէն եւ յառե-
լութենէ կամի ցածուցանել. եւ ընդդէմ
ամենայն չարեացն զայս տառաքինութիւն իմ
տւելի հաստատէ. զի յետ աղօթիցն եւ
պլօց ուղղութեանց յիշեցուցանելոյ, եւ
զգատառփանացն եւ զպարգեւացն ճառելոյ,
ռախկէ զլօռան ամել յայսր պատուիրանի
ի հնազանդութիւն:

Եթէ թողուցուք, ասէ, մարդկան զյան-
ցանս նոցա, եւ հայրն երկնաւոր թողցէ
ձեզ. ապա թէ ոչ թողուցուք, եւ ոչ նա
ձեզ թողցէ: Այսն այնորիկ զերկնից միւս-
անգամ եւ զհօրէ յիշեցուցանէ, զի այսու
եւս պատկառեցուցանիցէ զլօռն, յորժամ
պոպիտի հայր սւնիցի, եւ գազանաբարոյ
լինել մտաբերիցէ. յերկինս կոչեցեալ երկ-
րաւորն, եւ զաշխարհիս ինչ հոգս հոգայցէ,
որպիսի՞ պատժոց արժանի չիցէ: Զի ոչ
փայն շնորհք պարտ է լինել որդիս, պղ
եւ գործովք: Զի ոչ այնչափ ինչ նմանօղս
Աստուծոյ առնէ, որչափ յորժամ առ չարսն
եւ առ մեղանչականոն երախտաւոր որ գտա-
նիցի. որպէս յառաջագոյնն եցոյց ասելովն,
եթէ Նա զարեգակն իւր ծագէ ի վերայ չա-
րաց եւ բարեաց: Այսն այնորիկ իսկ եւ
յիւրաքանչիւր ի բանս աղօթիցն՝ հասարա-
կաց հրամայէ մատուցանել զաղօթսն: Հայր
մեր, ասէ, սր յերկինսդ ես. եւ՝ եղիցին
կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի. եւ՝
ասւր մեզ զհացն, եւ թող զյանցանսն. եւ՝
մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն. եւ՝ փրկեա
զմեզ ի չարէ. եւ ամենայն ուրեք բազմա-

κελεύων κεχρησθαι, ἵνα μηδὲ ἔχνος ὀργῆς
πρὸς τὸν πλησίον ἔχωμεν.

Πόσης οὖν ἂν εἰεν κολάσεως ἄξιοι οἱ μετὰ
ταῦτα πάντα μὴ μόνον αὐτοὶ μὴ ἀφέντες,
ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ τὴν ἄμυναν τῶν ἐχ-
θρῶν παρακαλοῦντες, καὶ ὥπερ ἐκ διαμέ-
τρου τινὸς τὸν νόμον τοῦτον παραβαίνοντες;
καὶ ταῦτα αὐτοῦ πάντα ποιῶντος καὶ πρα-
γματευομένου, ὥστε μὴ διαστασιάζειν ἡμᾶς
πρὸς ἀλλήλους. Ἐπειδὴ γὰρ ῥίζα πάντων τῶν
ἀγαθῶν ἐστὶν ἡ ἀγάπη, τὰ λυμαινόμενα
αὐτὴν ἀναιρεῖ, πάντοθεν ἡμᾶς πρὸς ἀλλή-
λους συνάγει συγκολλῶν. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ
ἐστὶν οὐδεὶς· καὶ πατὴρ ἡ, καὶ μητὴρ,
καὶ φίλος, καὶ ὅστισοῦν, ὅς οὕτως ἡμᾶς
ἠγάπησεν, ὥς ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεός. Καὶ
ταῦτα μάλιστα, καὶ ἐξ ὧν εὐεργετεῖ καθ'
ἐκάστην ἡμέραν, καὶ ἐξ ὧν ἐπιτάττει
δῆλον.

Εἰ δὲ τὰς λύπας μοι λέγεις, καὶ τὰς
ὀδύνας, καὶ τὰ τοῦ βίου κακὰ, ἐννόη-
σον ὅσα αὐτῷ προσκρούεις καθ' ἐκάστην
ἡμέραν, καὶ οὐκ ἔτι θαυμάση, καὶ πλείονα
τούτων ἐπέλθῃ κακὰ· ἀλλ' ἂν ἀγαθοῦ τι-
νος ἀπολαύσης, τότε καὶ θαυμάση καὶ ἐκ-
πλαγήσῃ. Νῦν δὲ εἰς μὲν τὰς συμφορὰς
ὀρῶμεν τὰς ἐπιούσας, τὰ δὲ προσκρούσματα
ἃ καθ' ἐκάστην προσκρούομεν τὴν ἡμέραν
οὐκ ἐννοοῦμεν διὰ τοῦτο ἀλύομεν. Ὡς εἶπε
μιας ἡμέρας μόνον μετὰ ἀκριβείας τὰ ἀμαρ-
τήματα ἡμῶν ἐλογισάμεθα, τότε ἂν ἔγνω-
μεν καλῶς, πόσων ἂν εἴημεν ὑπεύθυνοι
κακῶν. Καὶ ἵνα τὰ ἄλλα ἀφείς τὰ ἰδία πε-
πλημμελημένα ἐκάστω, τὰ σήμερον εἶπω

գիծի բանիւս պսուտիկ հրամայէ վարել , եւ հետք իսկ ցառմանն մի գտանիցին մեր առ եղբայրն :

Եւ արդ սրպիսի տանջանաց արժանի լինելոց իցեմք յետ այս ամենայնի պատուիրանաց , յորժամ ոչ միայն մեք չթողուցումք , այլ եւ զԱստուած եւս ի վրէժիքն գրութիւնս թշնամւոյն կոչիցեմք : Եւ մեք այնչափ իմն կամիմք անցանել զայնպիսի օրինոք , զի նա ամենայն իւրք հնարեցաւ առ ի չգրգռել մեզ ընդ միմեանս : Եւ քանզի արմատ ամենայն բարութեանց սէր է , վասն այնորիկ զապականիչն նորա եղծանէ , զի ամենայն հնարիւք զմեզ ի միմեանս յարիցէ : Զի չիք որ , քանզի եւ չիք իսկ , թեպէտ եւ հայր իցէ կամ մայր կամ բարեկամ կամ զինչ որ եւ իցէ , եթէ այնպէս սիրիցէ զմեզ իբրեւ զԱստուած , որ արարն զմեզ : Եւ այս յերախանացն զոր հանապազ առնէ , եւ ի պատուիրանացն զոր տայ , յայտ է :

Ապա թէ զարամութիւնս ինչ ի մեջ բերիցես , եւ զցաւս եւ զկենաց վիշտս , եւ զայն եւս ի միտ առնուցուս՝ եթէ որչափ ընդդէմ դառնայցես նորա հանապազ , եւ ոչ զարմանաս թէ զի՛նք եւս աւելի քան զայն չարիք ի վերայ չգայցեն . այլ յորժամ բարիս ի վերայ ածէ , յայնժամ միայն զարմանառ : Եւ արդ ի վիշտսն եւեթ հայիցիմք . եւ որչափ ընդդէմ դառնամք հանապազ , զայն չպարտիցիմք առնուլ ի միտ : Ասան այնորիկ իսկ տրտմիմք . զի եւ ոչ զմիտ աւուր զյանցանսն մեր ճշմարտիւ քննեմք : Զի թէ զայն ճշդիւ ի միտ առնուաք , ապա գիտեալ ռոյզ , թէ որչափ պատժոց պարտապան եմք : Եւ զայլսն ամենայն թողեալ՝ զմիտ աւուր միայն զիւրաքանչիւր զմեզն՝ զինչ եւ

γινόμενα. Καίτοιγε οὐκ οἶδα τί ποτε ἕκαστος ἡμῶν ἡμαρτεν· ἀλλ' ὅμως τοσαύτη ἡ περιουσία τῶν πλημμελημάτων, ὥς μηδὲ τὸν ἀκριβῶς ἅπαντα εἰδόντα, δύνασθαι καὶ ἐκ τούτων ἐλεῖν.

Τίς οὖν ὑμῶν οὐκ ἐρῶραθύμησεν εὐχόμενος; τίς οὐκ ἀπενοήθη; τίς οὐκ ἐκενοδόξεσεν; τίς οὐ κακῶς εἶπε τὸν ἀδελφόν, οὐδὲ ἐδέξατο πονηρὰν ἐπιθυμίαν; οὐκ εἶδεν ἀκολάστοις ὀφθαλμοῖς; οὐκ ἐμνήσθη μετὰ πάθους ἐχθροῦ, καὶ οἰδαίνειν τὴν καρδίαν ἐποίησεν; Εἰ δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ὄντες, καὶ ἐν καιρῷ βραχεῖ τοσούτοις ὑπεύθυνοι γεγονάμεν κακοῖς, τίνες ἐσόμεθα ἐξελθόντες ἐντεῦθεν; Εἰ ἐν τῷ λιμένι τοσαῦτα τὰ κύματα, ὅταν ἐξέλθωμεν εἰς τὸν Εὐριπον τῶν κακῶν· τὴν ἀγορὰν λέγω καὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα, καὶ τὰς ἐν οἰκίᾳ φροντίδας· ἄρα ἑαυτοὺς γοῦν ἐπιγινῶναι δυνήσόμεθα; Ἀλλ' ὅμως τῆς τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἔδωκεν ἡμῖν σύντομον καὶ ῥαδίαν ὁδὸν καὶ παντὸς ἀπηλλαγμένην πόνου ὁ θεός. Ποῖος γὰρ πόνος ἀφεῖναι τῷ λεκυπηκότῃ; Πόνος μὲν οὖν, τὸ μὴ ἀφεῖναι, ἀλλὰ καὶ κατέχειν τὴν ἐχθραν· ὥς τότε ἀπαλλαγῆναι θυμοῦ, καὶ ἄνεσιν πολλὴν ἐμποιεῖ, καὶ σφόδρα εὐκολον τῷ βουλομένῳ. Οὐδὲ γὰρ πέλαγος διαβῆναι δεῖ· οὐδὲ ὁδὸν ἀποδημῆσαι μακράν· οὐδὲ ὁρῶν ὑπερβῆναι κορυφαίς· οὐδὲ χρήματα δαπανῆσαι· οὐδὲ κατατεῖναι τὸ σῶμα· ἀλλ' ἄρκει τὸ θελῆσαι μόνον, καὶ πάντα λέλυνται τὰ ἁμαρτήματα.

Ἄν δὲ μὴ μόνον αὐτὸς μὴ ἀφῆς, ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ κατ' αὐτοῦ ἐντυγχάνῃς, τί-

գործեալ իցէ, առաջից՝ Թէպէտ եւ չգիտիցեմք իսկ քաջ զինչուզինչ այսոր առաքմանցեալ իցէ. բայց սակայն այնչափ յաճախութիւնք են յանցանաց, որպէս զի եւ որ կարին իսկ քաջ գիտիցէ՝ չկարէ զամենայն ճշգրտիւ առել:

Ո՞րք ի ձենջ ոչ ծուլացաւ յաղօթո, կամ ո՞րք չհպարտացաւ, կամ ո՞րք չամբարտաւանեաց, ո՞րք չար չխօսեցաւ զընկերէն, ո՞րք չվարեցաւ ցանկութեամբ, ո՞րք չհայեցաւ յայրաւ աչք, կամ ո՞րք յիշեաց զթշնամին եւ չար ոչ խորհեցաւ նմա ի որաի իւրում: Զի թէ մինչ յեկեղեցւոյ եմք՝ եւ ի սակաւ ժամանակի այսչափ չարեաց պարտաւոր դատաք, եթէ արտաքս ելանեմք, որպիսի ինչ որ լինիցիմք: Զի թէ ի նաւահանգստեանս այսպիսի ալիք են, յորժամ ի մէջ խորոց չարեացն խառնիցիմք, զվաճառացն տսեմ եւ զքաղաքացն իսկ իրաց եւ զտանցն հոգոց, եւ ոչ զտնձինս եւս անգամ արգելք ճանաչել կարեաք: Եւ սակայն այսչափ մեղաց ետ մեզ Աստուած կարճառօտ ազատութիւն, եւ գիւրին եւ տնվաստակ հորդեաց ճանապարհ: Զինչ աշխատութիւն իցէ թողուն յանցաւորին: Աշխատութիւն այն իսկ է՝ չթողուն եւ ունեւն զթշնամութիւնն ի սրաի. այլ ի ցածուցանել զցատուսնն եւ հանգիստ եւս մեծ լիցի, որ կամիցի որ: Քանզի ոչ եթէ ընդ ծով անցանել հառանիցէ, կամ ընդ երկար սւրեք ճանապարհս երթալ, կամ ընդ լերտնց սարս անցանել, եւ ոչ ինչս ծախել, եւ ոչ զմարմին աշխատ առնել, այլ կամեւ եւեթ. եւ այն միայն բաւական է զամենայն մեղսն ջնջել:

Իսկ եթէ ոչ միայն գու չթողուցուս, այլ եւ տա Աստուած եւս ամբարտաւան լի-

να λοιπὸν ἔξεις σωτηρίας ἐλπίδα, ὅταν ἡνίκα ἐξίλεοῦσθαι αὐτὸν δέῃ, καὶ τότε αὐτὸν παροξύνῃς, ἰκέτου μὲν σχῆμα περικείμενος, θηρίου δὲ φωνὰς ἀφίεις, καὶ καθ' ἑαυτοῦ τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ ἑξακοντίζων ἐκεῖνα; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εὐχῆς μεμνημένος, οὐδὲν οὕτως ἐξήτησεν, ὡς τῆς ἐντολῆς ταύτης τὴν φυλακὴν. Ἐπαίροντας γὰρ ὁσίους χεῖράς, φησι, χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Εἰ γὰρ ὅτε ἐλέους χρεῖαν ἔχεις, οὐδὲ τότε ἀφίης τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα αὐτῆς μέμνησαι· καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι κατὰ σεαυτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖς, πότε δυνήσῃ γενέσθαι φιλόανθρωπος, καὶ τὸν πονηρὸν ἀποβλύσαι τῆς πονηρίας ταύτης ἰόν;

Οὐ ταῦτά σε ἐπαίδευσεν ὁ Χριστός. Καὶ γὰρ ἡμαγμένων στομάτων, πῶς οὖν ἀσπάσῃ τὸν ἀδελφόν; πῶς ἀψῇ τῆς θυσίας; πῶς ἀπογεύσῃ τοῦ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ; Ὅταν γὰρ εἴπῃς, κατὰρῶραξον αὐτὸν, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνάτρεψον, καὶ πάντα ἀπόλεσον, καὶ μυρίους αὐτῷ ὀλέθρους κατεύχῃ, οὐδὲν ἀνθρωποκτόνου διενήνοχας, μᾶλλον δὲ ἀνθρωποφάγον θηρίου. Πανυσομέθα δὲ, ἂν τῶν οἰκείων ἀναμνησθῶμεν ἁμαρτημάτων.

Καὶ οὐδὲ τοσαύτην ἀπονέμομεν τοῖς τοῦ θεοῦ νόμοις τὴν ἡσυχίαν, ὅσην τοῖς τοῦ βασιλέως γράμμασιν ἐν τοῖς θεάτροις οἱ θεαταὶ παρέχουσι τὴν σιγὴν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τῶν γραμμάτων τούτων ἀναγινωσκομένων, καὶ ὑπατοὶ, καὶ ὑπαρχοὶ, καὶ βουλὴ, καὶ δῆμος ὀρθοὶ πάντες ἐστήκασιν, μεθ' ἡσυχίας ἀκούοντες τῶν λεγόμενων. Ἐνταῦθα δὲ τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γραμμάτων ἀναγινωσκομένων, πολὺς πανταχόθεν

նիցիս զնմանէ, զինչ ինչ այնուհետեւ ունիցիս յոյս փրկութեան . եւ յորժամ պարտն իցէ հաշտեցուցանել զԱստուած, յայնժամ առաւել գրգռիցես . զկերպարանս մարդոյ ունիցիս, եւ զգազանի բարբառս արձակիցես, եւ անձամբ անձին զմուխ նետան ձգիցես: Ասոն այնորիկ եւ Պաւղոսի զաղօթից յուշ արարեալ՝ ոչ այնպիսի ինչ ճշդիւ խընգրեաց, որպէս զայսր պատուիրանի պահպանութիւն: Ամբառնայցեն, առէ, զոսրբ ձեռս իւրեանց յաղօթս առանց բարկութեան եւ երկմիտ խորհրդոց: Եւ ուր ողորմութեանն պէտք իցեն, եւ անգ չթողուս զքոսուսն, այլ եւս աւելի յիշես, զայս գիտասլիր, թէ անձամբ անձին ձգիցես նետս: Ե՞րբ կարիցես լինել մարդասէր, եւ զգառն թոյնս չարութեանն ի բաց ընկենուլ:

Այլ քրիստոս ոչ այնպէս պատուիրեաց քեզ: Եւ յորժամ այնչափ թանայցես զբրան յարեան թշնամեացն, զիա՞րդ զեղբայրն համբուրիցես, եւ կամ զիա՞րդ ի սեղանն մատչիցիս, եւ կամ զիա՞րդ ի տերունի յարենէն ճաշակիցես: Յորժամ ասիցես յաղօթոն, թէ հար զնա եւ կործանեալ տունն, եւ այլ եւս մեծամեծ չարիս ըզձանայցես նմա յաղօթսն, ոչ ինչ ընդ հատ իցես ի մարդասպանէ . եւ ոչ միայն մարդասպան, այլ եւ մարդակեր: Եւ զայսպիսի թոյնս իւ կարիցեմք հանել ի մտաց . այլ յորժամ զանձանց մեղս յիշիցեմք:

Եւ բազումք առ զքոռանս՝ եւ գրոց եւս անգամ չպարտպեն լսել: Եթէ արքունի հրովարտակք ուստեք յանկարծակի հոտանիցեն, յառնիմատն յառնեն, յակճիւս կայցեն լըսել: Իսկ արդ յերկնից եկեալ այսպիսի օրէնք, եւ ոչ որ կամի ունկնդիր լինել . եւ

ὁ θόρυβος γίνεται· καίτοι καὶ εὐφημεῖν κελευόμεθα· εὐλογεῖτε γάρ, φησι, τὸν κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Καὶ γὰρ οὐ μικρὰ τὰ κατορθούμενα, ἀλλὰ πάντα ὑπερβαίνει λόγον, καὶ νοῦν, καὶ διάνοιαν ἀνθρωπίνην. Καὶ ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνακηρύττουσιν οἱ προφῆται, διαφόρως ἕκαστος τὸ λαμπρὸν τοῦτο τρόποιον ἀναγορεύων.

Ὁ μὲν γάρ· ἀνέβης εἰς ὕψος, ἡχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις· καὶ κύριος κραταῖος καὶ δυνατὸς ἐν πολέμῳ· ὁ δὲ φησι· τῶν ἰσχυρῶν μεριεῖται τὰ σκύλα. Καὶ γὰρ διὰ τοῦτο ἦλθεν, ὥστε κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ κατὰ τοῦ θανάτου τὴν ἐπινίκιον ἀλαλάζων φωνὴν ἔλεγε· ποῦ σου θάνατε τὸ νίκος; ποῦ σου ἄδη τὸ κέντρον; Ἐτερος δὲ αὐτὸν πάλιν τὴν βαθυτάτην εἰρήνην εὐαγγελιζόμενος ἔλεγε· συντρίψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ξιφύδας αὐτῶν εἰς δρέπανα. Καὶ ὁ μὲν τὴν Ἰερουσαλὴμ καλεῖ λέγων· χαῖρε σφόδρα, θυγατερ Σιών, ὅτι ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται· σοι πρῶτος, ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον. Ὁ δὲ καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀνακηρύττει παρουσίαν, οὕτω λέγων· ἤξει κύριος ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε, καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; σκιρτήσατε ὡς μοσχάρια ἐκ δεσμῶν ἀνειμένα. Καὶ ἕτερος πάλιν τοιαῦτα ἐκπληττόμενος ἔλεγεν· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν.

Ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων καὶ πολλῶν πλειόνων λεγομένων, δεόν φρίττειν, καὶ μηδὲ ἐπὶ γῆς νομίζειν εἶναι, ἀλλ' ὡς ἐν

այնպիսի աւետիք՝ որ զամենեւեմն իռի յոր-
գորեն յօրհնութիւնս . Օրհնեցէք, ասէ,
ամենայն գործք տեառն զտէր: Որ ըստ ամե-
նայն միտո եւ ըստ մարդկեղէն խորհուրդս
անցանեն . զոր յառաջագոյն քարոզէին մար-
գարէքն, եւ պատմէին զյաղթութիւնն աս-
մենազօրին:

Ձի մին ասէ, թէ Եւ ի բարձունս, գե-
րեաց զգերութիւն, եւ աս զպարգեւս ի
մարդիկ . եւ տէր սառտիկ եւ հզօր ի պատե-
րազմի . եւ մեւսն ասէր, թէ Հզօրն աւար
բաժանեցէ: Եւ վասն այնորիկ եկն՝ զի գե-
րեաց թողութիւն քարոզեսցէ, եւ կուրաց
տեսանել . եւ մահու զյաղթութեան բար-
բառն հնչել, եթէ Ուր է մահ յաղթու-
թիւն, եւ ուր է գժոխք խայթոցն քո: Եւ
միւսոյն զխոր խաղաղութեանն տուեալ զա-
ւետիս ասէր, թէ Ձուլեսցեն զսուսերո իւ-
րեանց ի խոփս, եւ զսուինս իւրեանց ի
մանգաղս: Եւ մեւսն նաւթէր Երուսաղէմի,
եթէ Ուրախ լեր յոյժ գուսար Սիոնի, եւ
գոչեա գուսար Երուսաղէմի . զի ահաւասիկ
թագաւոր քո գայ հեղ եւ հեծեալ յէշ եւ
ի նոր մարկի: Եւ միւսոյն զերկրորդ գալըս-
տենէն յառաջագոյն կարապետեալ ասէր,
եթէ Եկեսցէ տէրն՝ զոր գուքն խնդրէք . եւ
ո՞վ իցէ՝ որ ժուժկալ լինիցի աւուր գալըս-
տեան նորա . խայտասջիք իւրեւ զորթս ար-
ձակեալն ի կապոյ: Եւ մեւսն ասէր զարմա-
նալով, թէ Սա է Աստուած մեր, ընդ որում
ոչ համարեցի այլ: եւ յեա այսորիկ յեր-
կրի երեւեցաւ, եւ ընդ մարդկան շրջեցաւ:

Բայց սակայն թէպէտ եւ այս ամենայն
եւ աւելի քան զնոյնս յորգորեն խօսք վար-
դապետութեան, յորոց սոսկալն պարտ էր,
եւ մի յերկրի համարել զանձինս, այլ յեր-

ἀγορᾷ μέση θορυβοῦμεν, ταράττομεν, τὰ μηδὲν πρὸς ἡμᾶς ὄντα διαλεγόμενοι, ἅπαντα ἀναλίσκομεν τῆς συνάξεως τὸν καιρόν. Ὅταν οὖν καὶ ἐν μικροῖς καὶ ἐν μεγάλοις, καὶ ἐν ἀκροάσει καὶ ἐν πράξει, καὶ ἔξω καὶ ἔνδον ἐν ἐκκλησίᾳ, οὕτως ὦμεν ῥάθυμοι, καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων καὶ κατ' ἐχθρῶν εὐχόμεθα, πόθεν ἔξομεν σωτηρίας ἐλπίδα, τοῖς τοσοῦτοις ἁμαρτήμασι προσθήκη ἐτέραν χαλεπὴν, καὶ τούτων ἀντίρροπον, τὴν παράνομον ταύτην προστιθέντες εὐχήν; Εἰ οὖν θαυμάζειν δίκαιον, ἂν συμβῇ τι τῶν ἀδοκῆτων ἡμῖν καὶ λυπηρῶν, δέον ὅταν μὴ συμβῇ θαυμάζειν; ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας· τοῦτο δὲ ὑπὲρ λόγον πάντα καὶ προσδοκίαν. Καὶ γὰρ ὑπὲρ λόγον, ἐχθρούς τοῦ θεοῦ γενομένους, καὶ παροργίζοντας αὐτὸν ἀπολαύειν ἡλίου καὶ ὑετῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἀνθρώπους θηρίων ὁμότητα νεκῶντας, καὶ κατ' ἀλλήλων ἰσταμένους, καὶ τοῖς τῶν πλησίων δῆγμασι τὴν γλῶτταν αἰμάττοντας, μετὰ τὴν τράπεζαν τὴν πνευματικὴν, καὶ τὰς τοσαύτας εὐεργεσίας, καὶ τὰ μυρία παραγγέλματα.

Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντες ἐμέσωμεν τὸν ἰὸν, καταλύσωμεν τὰς ἐχθρας, καὶ τὰς ἡμῖν πρεπούσας εὐχὰς ποιῶμεθα, καὶ ἀντιδαιμόνων θηριωδίας ἀγγέλων λάβωμεν ἡμερότητα· καὶ ὅσα ἂν ὦμεν ἡδικημένοι, τὰ αὐτῶν ἡμέτερα ἐννοήσαντες, καὶ τὸν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἐντολῆς κείμενον ἡμῖν μισθόν, μαλάξωμεν τὴν ὀργὴν, καταστείλωμεν τὰ κύματα, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον

կրնա, մէք ի վաճառս զբաղեալ եմք, եւ յաղակի եւ ի խռովութեան կամք. եւ որ ինչ չիցէ մեզ անգ՝ զայն խօսիմք. եւ ընդ վայր ծախեմք զժամանակս ժողովրդեանս: Իսկ արդ յորժամ ի փղբունս եւ ի մեծամեծո, յունկնդրութեան, ի գործո, արտաքոյ եւ ի ներքո, եւ աստէն իսկ յեկեղեցւոյ պոչափ ծուլայցեմք, յետ պար ամենայնի եւ ընդ հենգո թշնամեացն ազօթո մատուցանիցեմք, ուստի՞ ակն ունիցիմք յուսոյ փրկութեան: Զի յայնչափ մեղսն մեւս եւս անհնարին անօրէնութիւն հանգոյն նոցին զգատելոյ ազօթսն յաւելուցումք. եւ չգիտեմք՝ եթէ ելանիցէ՞ մեզ այն ի գէպ՝ եւ եթէ չելանիցէ: Որք պատուէր առաք ազօթո առնել ի վերայ թշնամեաց, մէք զԱստուած թշնամանեմք՝ հակառակ թշնամեացն ազօթո մատուցանելով: Զի խանտամք՝ թէ տեսունիցեն զարեւ, եւ վայելիցեն յանձրեւ, եւ յայլն եւս ամենայն պարգեւո: Մարդք՝ որ անագորոյն մտօք եւ գազանաց եւս յաղթեցաք. ընդ միմեանս ելեալ հակառակ, խածանելով զընկերս՝ շաղախեմք արեամբք ըզլեզուս, յետ վայելելոյ ի հոգեւոր ոեղանոյս, եւ այսչափ երախտեաց եւ բիւրապատիկ պատուիրանաց:

Զայս ամենայն իմացեալ՝ փութաոցուք զթոյնոն ընկենուլ, լուծցուք զթշնամութիւնոն. եւ որպէս մեզ վայել իցէ արտոցուք ազօթս: Փոխանակ գիւաց գազանութեանն՝ զհրեշտակաց զգօնութիւն առցուք. եւ արչափ զրկիցիմք, զմեր ինչ յանցանո անցուք զմտաւ, եւ զվարձոն՝ զսր ընդ պար պատուիրանի խոստացաւ մեզ: Յաճուոցուք զբարկութիւնն, գազարեցուսցուք զալիսն. զի եւ զաստէն զկեանսս առանց խռովու-

ἀταράχως διέλθωμεν, καὶ ἀπελθόντες ἐκεῖ, τοιοῦτον τύχωμεν τοῦ δεσπότου, οἷοι περὶ τοὺς συνδούλους γεγόναμεν. Εἰ δὲ βαρὺ τοῦτο καὶ φοβερόν, ποιήσωμεν αὐτὸ κοῦφον καὶ ποθεινόν, καὶ τὰς τῆς παρρησίας τῆς πρὸς αὐτὸν λαμπρὰς ἀνοιξώμεν θύρας· καὶ ὅπερ οὐκ ἰσχύσαμεν ἀνύσαι διὰ τοῦ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχεσθαι, τοῦτο ἀνύσωμεν διὰ τοῦ γεγενῆσθαι τοῖς ἡμαρτηκόσιν εἰς ἡμᾶς ἡμεροί. Οὐδὲ γὰρ βαρὺ τοῦτο, οὐδὲ ἐπαχθές· καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐεργετοῦντες τοὺς ἡμετέρους, πολὺν ἑαυτοῖς προαποθώμεθα ἔλεον. Οὕτω γὰρ καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἅπαντες ἡμᾶς ἀγαπήσουσι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὁ θεὸς καὶ φιλήσει, καὶ στεφανώσει, καὶ τῶν μελλόντων ἡμᾶς πάντων ἀξιώσει ἀγαθῶν. Ὡς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Թեան անցուցցուք, եւ անգր երթեալ՝ այն-
պիսիք յանգիման լիցուք տեառնն՝ որպէս
ընդ ծառայակիցսն գնայաք: Եթէ ծանր եւ
ահագին ինչ իցէ այս, արաոցուք Թեթեւ
եւ ցանկալի, եւ առ նա համարձակութեա-
նքն բացցուք դրունս լուսաւորութեան: Եւ
զոր ոչ վճարեցաք ի մեղացն ի բաց չիալով,
վճարեոցուք զայն առ յանցաւորս մեր զգո-
նագոյնս լինելով: Քանզի չէ ինչ այն ծանր
եւ աաղտկալի. եւ Թշնամեացն բարիս առ-
նելով բազում ողորմութիւն անձանց համ-
բարիցեմք: Եւ այնպէս եւ առաւել իսկ ընդ
մեզ բազումք գութ արկանիցեն, եւ նախ
քան զայլն ամենեւին՝ Աստուած իսկ սի-
րեսցէ եւ պսակեսցէ, եւ հանգերձելոց բա-
րութեանցն արժանի արասցէ. որոց լիցի
ամենեցուն մեզ հառանել շնորհօք եւ մար-
գաթիրութեամբ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիս-
տոսի, որում փառք յաւիտեանք. ամէն:

ΤΟΥ ΣΕΒΕΡΙΑΝΟΥ ΟΜΙΛΙΑ Η.

Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀβραάμ τὸ λέγον·
Θεὸς τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου.

ΕΘΑΥΜΑΣΑ μεθ' ὑμῶν, ὦ φιλόχριστοι, τὰ νέα εὐαγγελικῆς χάριτος διὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης κηρυττόμενα· ἐφωτίσθην μεθ' ὑμῶν τὴν διάνοιαν, θεασάμενος τὸν ἀποστολικὸν χαρακτῆρα ἐν ταῖς προφητικαῖς φωναῖς ἐκλάμποντα. Ὁμολογῶ τὸ κέρδος, ἵνα δέξωμαι τὸν μισθόν. Εἶδον ξένα μυστήρια τῆς παλαιᾶς κηρυττόμενα· τὸν Ἀβραάμ ὀρκουῖντα κατὰ τοῦ μηροῦ, καὶ μηρόν μὲν προβαλλόμενον, τὸν δὲ ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐπιμαρτυρούμενον τῷ λόγῳ. Θεὸς γάρ, φησι, τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ὁμοσόν μοι τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἀνακύπτει γάρ ζήτημα. Εἰ γάρ διὰ τὸ σπέρμα εἴρηται τὸ μέλλον ἐκ τῶν μηρῶν Ἰακώβ ἀνθεῖν, κατὰ τὸ, οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰουδα, οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ· πῶς οὖν κατὰ τοῦ σωτῆρος εὐρεθῇσεται ὁ ὄρκος, ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὰκ τεχθεὶς ἦν ἤδη, καὶ τὸ σπέρμα προεληλύθει, καὶ ὅτε ὁ ὄρκος ἐγένετο, οὐκ ἦν ἐλπίς τοῦ σπέρματος ἐν τῷ μήρῳ Ἀβραάμ. Ἀβραάμ γάρ εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα τὸ σωτήριον, περὶ οὗ φησιν ὁ Παῦλος· εἴρηται τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Καὶ ἀναλογιζόμενος τὸ γράμμα, καὶ ἐρμηνεύων φησιν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας· οὐκ εἴρηται τοῖς σπέρμασί σου, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλὰ

ՍՆԻՆՐԻՆՈՍԻ

Ճ Ա Ռ Է .

Ի բանն Աբրահամու որ ասէ . “Դիր
զձեռն քո ընդ երանօք իմովք ,” :

ՕՋՐԾԱՅԱՅ ընդ ձեզ , ով քրիստոսա-
սէրք , զի նոր շնորհք աւետարանիս՝ հին կտակա-
րանօք քարոզեցան . լուսաւորեցայ ընդ ձեզ
մաօք , քանզի տեսայ զառաքելական նկարա-
գիրս մարգարեական բարբառօքն պայծառա-
ցեալ : Խոստովանիմ զշնորհսն , զի առնու-
ցում զվարձն : Տեսի նոր խորհուրդս՝ հնօն
քարոզեալ , յորժամ Աբրահամ երգումն ծա-
ւային յերանսն իւր տայր . յերանսն ձեռն
տայր արկանեւ , եւ զԱստուած երկնից եւ
երկրի բանիցն վկայ կոչէր . Դիր ասէ զձեռն
քո ընդ երանօք իմովք , եւ երգմեցուցից
զքեզ ի Տէր Աստուած արարիչ երկնից եւ
երկրի : Խնդիր մեծ կայ ի բանիս : Զի եթէ
եղաւ վառն զաւակին՝ որ յերանաց Յակոբու
եւանելոց էր . ըստ այնմ , թէ Մի պակասեացէ
իշխան ի Յուդայ , եւ մի պետ յերանաց նորա .
զիարդ ի կենարարն երգուեալ գտանիցի ,
քանզի Սահակ վաղուց ծնեալ էր , եւ զաւա-
կըն յառաջագոյն բղխեալ . եւ յորժամ զեր-
գումն ետ՝ չկայր ինչ յոյս այլում զաւակի
յերանացն եւանելոյ : Յայտ է եթէ Աբրա-
համ ունէր յանձին զսերմն կենարար . զորմէ
ասէր Պաւղոս , եթէ Աբրահամու առւան
աւետիքն , եւ զաւակի նորա : Եւ հանգէս
արարեալ մեկնէ զիրան ի գաղատացւոց
թշնթին . չասացաւ , ասէ , թէ քեզ եւ զաւա-
կաց քոց՝ որպէս զբազմաց , այլ քեզ եւ

ὡς ἐφ' ἐνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. Ἀποδέδεκται τοίνυν ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ὁ Χριστός κατὰ σάρκα, καὶ εἰκότως ὄρκος ἐγένετο κατὰ τοῦ σπέρματος. Ἀλλὰ τὸ ζητούμενον, πῶς ὤμνυε κατὰ τοῦ μηροῦ, ὡς ἤδη τοῦ σωτηρίου ἄνθους προελθόντος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἅπαξ αὐτὸ το μέλος ὄργανον ἐγένετο, καὶ ὥκησέ ποτε ἐκεῖ τὸ θεῖον σπέρμα, ὡς ἐν ναῷ ὁμνύει. Ὁ δὲ κατὰ τοῦ ναοῦ ὁμνύων, κατὰ τοῦ ἐνοικῆσαντος ὁμνύει. Τίς ὁ τούτῳ μαρτυρῶν τῷ λόγῳ; Αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν λέγει τοῖς Φαρισαίοις· οὐαὶ ὑμῖν Φαρισαῖοι μωροὶ, καὶ τυφλοὶ, ὅτι λέγετε, ἐὰν τις ὁμώσει ἐν τῷ ναῷ, οὐδὲν ἐστίν· ἐὰν δέ τις ὁμώσει εἰς τὸν χρυσὸν τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Καὶ τί εὐθέως; μωροὶ, καὶ τυφλοὶ. Τίς γὰρ μεῖζων, ἢ χρυσός, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν; Διὸ λέγω ὑμῖν· ὁ ὁμώσας ἐν τῷ ναῷ, ὁμνύει ἐν τῷ οἰκῆσαντι ἐν αὐτῷ.

Ὡσπερ γὰρ οἶκος βασιλικὸς, ἐπειδὴν ἅπαξ δέξεται βασιλέα, καὶν δεύτερον, καὶν τρίτον, καὶν ἀποστῇ ὁ βασιλεὺς τῶν οἰκουμένων, ὁ τόπος ἅπαξ ἀφιέρωται τῷ δέξασθαι ποτε βασιλέα· οὕτω καὶ τὰ μέλη τοῦ πατριάρχου, τῷ ἅπαξ ὄργανα γενέσθαι τῆς μελλούσης οἰκονομίας, ναὸς ἦν τῆς ἐπηγγελμένης εὐεργεσίας· καὶ οὐκ ἄδικος ὁ ὄρκος, ἀλλὰ ἀληθινὴ ἡ μαρτυρία. Ὁμνυσι τοίνυν κατὰ τοῦ σπέρματος, καὶ ἐρμηνεύει τί τὸ σπέρμα. Θεὸς γὰρ τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ὀρκῶσαι κύριον τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Οὐκοῦν ὁ σωτὴρ ἡμῶν θεὸς οὐρανοῦ καὶ γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ τῷ προφήτῃ, ὅτε διάφοροι ἀπεσταλησαν ὀπτασίαι καὶ

զաւակի քում, որ է Քրիստոս : Յուցաւ այսուհետեւ, թէ զաւակ Աբրահամու է Քրիստոս ըստ մարմնոյ . եւ յիրաւի ասոյր երգումն ի զաւակն : Որ խնդիր այնմ է, թէ զիմորդ ասոյր երգումն յերանան, զի կենարար ծաղիկն յառաջագոյն ծաղկեալ էր ի նմանէն . քանզի միանգամ անգամն գործի սրբութեան եղեւ, եւ բնակեաց երբեմն անգ Աստուածեղէն զաւակն, վասն այնորիկ ի տաճարն տայ երգումն : Որ երգնու, ասէ, ի տաճարն, երգնու յայն՝ որ բնակեալն է ի նմա : Որպէս եւ կենարարն ասաց ցփարիոնցիսն . Վայ ձեզ, փարիոնցիք կոյրք, զի ասէք, թէ որ երգնու ի տաճարն՝ չէ ինչ, բայց որ երգնու յոսկի տաճարին՝ արժան է : Յիմարք եւ կոյրք, զի՞նչ մեծ է, ոսկին՝ եթէ տաճարն, որ որբէ զսոկին : Վասն այնորիկ ասեմ ձեզ, որ երգուաւ ի տաճարն՝ երգնու յայն որ բնակեալն է ի նմա :

Ձոր օրինակ տունն արքունի, որ միանգամ եւ երկիցս վանք թագաւորի լինիցին, թէպէտ եւ փոխեսցի անտի թագաւորն, որ միանգամ յարքունիսն նսւիրեցաւ՝ արքունի կոչի . նոյնպէս եւ անգամ նահտպետին՝ որ միանգամ եղեւ գործի հանգերձեալ անտեսութեան, տաճար էր խոսաացելոյ բարուութեանն . եւ չէր ի զուր երգումն, այլ՝ ճշմարիտ վկայութիւն : Արգ՝ երգումն տայ ի զաւակն, եւ մեկնէ, թէ ո՞վ իցէ զաւակն : Դիր, ասէ, զձեռն քս ընդ երանօք իմովք, եւ տաց քեզ երգումն ի Յէր Աստուած արարիչ երկնի եւ երկրի : Եթէ այնպէս իցէ, Քրիստոս փրկիչ մեր՝ Յէր եւ Աստուած երկնից եւ երկրի է : Նման իրի եւ Ձաքարիայ մարգարէի, յորժամ պէտպէս յայտնութիւնք երեւեցան

ὤφθησαν τῷ ἁγίῳ, ἐγένετο ἔν τι τοῦτο εἰς ὀπτασίας μέρος. Καὶ ἀνέβλεψά, φησι, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσεῇ ὅλη, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω τῆς λυχνίας, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τῶν λύχνων, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες, καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας, καὶ ἐξ εὐωνύμων δύο κλάδοι ἐλαίων. Καὶ εἶπον τῷ ἁγγέλῳ τῷ λαλοῦντί μοι, κύριε, τί ἐστὶ ταῦτα; Ἐπειδὴ ὄψις ἦν, ἄλλα δεικνύουσα, καὶ ἄλλα εἰς ἐρμηνείαν παράγουσα, καὶ οὐκ αὐτὰ ἦν τὰ φαινόμενα ἑαυτῶν σημαντικά, ἀλλ' ἐτέρων ὑποδεικτικά. Ἐρωτᾷ ὁ προφήτης· κύριε, τί ἐστὶ ταῦτα; Εἰ τὸ φαινόμενον ἡρώτα, κακῶς ἡρώτα. Οὐκ οἶδας τί λυχνία, καὶ τί ἐλαία; Ἀλλὰ ζητεῖ ὁ προφήτης, οὐ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τὰ θεωρούμενα, τί ἐστὶ ταῦτα; Καὶ ὁ ἄγγελος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; Οὐχί, κύριε· εὐγνωμόνως ὁμολογεῖ τὴν ἀμάθειαν, καὶ παιδεύεται παρὰ τῆς ἀληθείας. Ἀδελφὸς καὶ οὗτος τοῦ εὐνοῦχου τοῦ ἀκούοντος παρὰ Φιλίππου· ἄρα γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ εὐγνωμόνως, πῶς γὰρ, εἰ μὴ τις ὁδηγήσῃ με; Οὐ γινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; Ὁ δὲ φησιν· οὐχί, κύριε. Τίνες εἰσὶν οἱ δύο κλάδοι τῶν ἐλαίων, οἱ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου; (οὗτοί εἰσι, λέγει, τὰς ἐλαίας ἐρμηνεύων.) Ἐρμηνεύει σὺν ταῖς ἐλαίαις, καὶ τὴν λυχνίαν τί ἐστὶ.

Πρόσεχε ἀκριβῶς. Ἡ λυχνία ἐστήκει, οἱ κλάδοι παρεστήκεισαν τῇ λυχνίᾳ. Ὁ δὲ ἄγγελος ἐρμηνεύων, οὐ δείκνυσι τὰς ἐλαίας λυχνία παρεστῶσας, ἀλλὰ θεῶ, ὡς εἶναι

սրբոյն, եղեւ այնպիսի ինչ մասնաւոր յայտնութիւն: Ամբարձի, ասե, զաչս իմ, եւ տեսի, եւ ահաւասիկ աշտանակ մի ձոյլ ոսկի, եւ եւթն ճրագարանք ի վերայ աշտանակին, եւ եւթն բերանք ճրագարանացն, եւ եւթն գունդ վառեալ, եւ ընդ աջմէ եւ ընդ ահեկէ երկու ոստք ձիթենեաց: Եւ ասեմ ջհրեշտակն՝ որ խօսէր ցիս. տէր, զի՞նչ է այս: Քանզի աչացն այլ ազգ երեւի, եւ մեկնութիւնն այլ ազգ գալոց էր. որ երեւին՝ ոչ անձանց նշանակիչք էին, այլ՝ այլոց իրաց իմն գուշակիչք: Հարցանէ մարգարէն. Յէր, ասե, զի՞նչ իցէ այս: Եթէ զյայտնոյն հարցանէր, ապա չհարցանէր բարւոք: Եթէ այնչափ չգիտէր, թէ զի՞նչ աշտանակն իցէ, եւ զի՞նչ ձիթենիքն: Այլ խնդրէ մարգարէն ի վերայ հասանել՝ ոչ յայտնեացն, այլ նոցին մեկնութեանցն. քանզի ասե իսկ, թէ զի՞նչ իցէ այս: Եւ հրեշտակն ասե ցնա, չգիտես թէ զի՞նչ իցէ այս: Եւ նա ասե, ոչ տէր. հնազանդ մտօք խոստանայ զտիմարութիւնն. եւ ուսանի ի ճշմարտութենէն: Եղբայր էր եւ սա ներքինոյն՝ որ լուաւ ի Փիղիպպոսէ, Եթէ գիտիցե՞ս արդեւք զինչ ընթեռնուցուող: Եւ սա հնազանդ մտօք, զիարդ գիտացից՝ ասե, եթէ ոչ որ առաջնորդեսցէ ինձ: Որպէս եւ աստ ասե, թէ չգիտե՞ս՝ զի՞նչ իցէ այս: Եւ նա ասե, ո՛չ տէր: Զի՞նչ իցեն երկու ոստք ձիթենեացն՝ որ ընդ աջմէ եւ ընդ ահեկէ աշտանակին իցեն: Եւ նա մեկնեաց զոսան ձիթենեացն, ընդ նմին եւ զաշտանակն, թէ զի՞նչ իցէ:

Միտ դիր հաստատութեամբ: Աշտանակն կայր ի միջի, եւ ոստքն աստի եւ անտի աշտանակին: Իսկ հրեշտակն զոստան մեկնէ, եթէ ոչ զաշտանակաւն կային, այլ առաջի

τὴν λυχνίαν τύπον θεοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς ἐνσαρκίου αὐτοῦ οἰκονομίας. Οὐ γινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; Οὐχὶ, κύριε, λέγει· οὗτοι οἱ κλάδοι οἱ δύο εἰσὶν οἱ δύο υἱοὶ τῆς πύθης, οἱ παρεστήκασι τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Οὐ τῇ λυχνίᾳ κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Ἐπτάφωτον εἰσάγει λυχνίαν διὰ τὴν τοῦ κυρίου ἐνσαρκιον οἰκονομίαν. Λυχνία γὰρ ἦν ἀληθῆς ἡ σὰρξ ἡ δεσποτικῇ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰς ἐλλάμψεις ἐκταπλασίονι χάριτι δείξασα. Ἐξελεύσεται γὰρ ῥάβδος, φησὶν Ἡσαΐας, ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ αὐτῆς ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα θεοῦ. Ποῖον; τὸ πολυμερές ταῖς ἐνεργείαις, καὶ πολὺ τῇ φύσει. Ἐπαναπαύσεται πνεῦμα θεοῦ. Ἐνταῦθα τὴν οὐσίαν ἐρμηνεύει, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ δὲ ἐπαγόμενον τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος λέγει· πνεῦμα θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, (πνεῦμα φόβου θεοῦ) τὰς ἐπτὰ χάριτας τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰς ἐπτὰ ἀναπαυσάμενας τῷ σώματι τῷ δεσποτικῷ. Ἐκεῖνα σχηματίζει ἐν τύπῳ ἐπτὰ λύχνων. Διὰ τί δὲ ἐπτὰ λύχνοι; Διὰ τὸ φωτεινὸν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐνταῦθεν ὑποβάς φησιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπτὰ ὀφθαλμοὶ κυρίου, οἱ ἐκβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Աստուծոյ . որպէս թէ աշտանակն իցէ օրինակ Աստուծոյ , մանաւանդ թէ կենարարին մերոյ , եւ մարմնաւոր տեսչութեան նորա : Զդիտեմ , ասէ , զինչ իցէ այս : Եւ նա տո՛ւ . Ոչ տէր : Այո երկու ոստք են երկու որդիք պարտութեան , որ կան առաջի անառն Աստուծոյ ամենայն երկրի : Ոչ աշտանակիդ որ երեւի , այլ անառն Աստուծոյ ամենայն երկրի : Պարտ է եւ այնմ հաստատութեամբ միա գնել . եւ թնճրագեան ասէ զաշտանակն՝ վասն մարմնաւոր տեսչութեանն տեառն : Արգարեւ աշտանակն իսկ անբունի մարմինն էր , եւ զհոգւոյն սրբոյ շնորհաց եւթընպատիկ ընկալաւ (վասն մերոյ օրինակի , եւ ոչ վասն իւրոյ ինչ կարօտութեան) : Որպէս եւ Եսայի ասէ , եթէ Ելցէ գաւազան յարմատոյն Յեռեայ . եւ ծաղկեսցէ ծաղիկ ի նմանէ , եւ հանգիցէ ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ . Ո՞ր . բազմամասն ըստ արդիւնոն գործելոյ , եւ պարգեւ առանց մոտանց ըստ բնութեան : Եւ հանգիցէ ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ : Զառաջինս զեութենէ հոգւոյն սրբոյ ասէ , քանզի եւ հոգի Աստուծոյ կոչէ . եւ յաջորդօքն զարդիւնս՝ որ գործէ յայլա , հոգի անուանէ . Հոգի , ասէ , իմաստութեան եւ հանճարոյ , հոգի խորհրդոյ եւ զօրութեան , հոգի գիտութեան եւ Աստուածապաշտութեան . զեւթեան շնորհս հոգւոյն սրբոյ , որ հանգեալ ի վերայ անբունական մարմնոյն , ասէ : Նկարէ զայս եւ աշտանակն վեցոստեան . Յուցանի աշտանակ , զի յայտնի արասցէ զլուսաւորութիւն արդեանց հոգւոյն սրբոյ : Զի եւս հաստատագոյնս յայտ արասցէ , իջեալ փոքր մի ի խոնարհ . Սոքա են եւթն տէք Յեառն որ հային ընդ ամենայն երկիր :

Ὅρας αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν σαφηνίζουσιν
 τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐ δεομένην λογισμῶν
 ἀνθρωπίνων; ἀλλ', αὐτοὶ παρεστήκασι τῷ
 κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Ὁ Ζαχαρίας κύριον
 καλεῖ τὸν σωτῆρα πάσης τῆς γῆς κατὰ τὴν
 ἔνσαρκον οἰκονομίαν. Πέτρος διαλεγόμενος
 Κορνηλίῳ, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, λέ-
 γει· ἡμεῖς οἶδαμεν τὸ ῥῆμα τὸ γενόμενον
 ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Να-
 ζαρέτ, ὃν ἔχρισεν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ.
 Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· (τὸ ῥῆμα τὸ γενόμενον
 ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ,) καὶ τὸν λόγον, ὃν
 ἀπέστειλεν ὁ θεὸς εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην
 τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· (οὗτός ἐστι πάντων κύ-
 ριος· Ὁ προφήτης, κύριον τῆς γῆς, ὁ εὐαγ-
 γελιστὴς Πέτρος κύριον λέγει τῶν πάντων)
 οὗτός ἐστι πάντων κύριος, πάντων καὶ τῶν
 ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ
 τῶν ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ τῶν ὀρωμένων, καὶ
 τῶν ἀοράτων· οὗτός ἐστι πάντων κύριος.

(Տեսանե՞ս, զի վասն ամենայն երկրի լուսաւորութեան հանգեալ եւթն շնորհքն օրինակաւ ի վերայ տէրունական մարմնոյն : Եւ զի եւս լուսաւորագոյն լիցի, վկայէ աւետարանիչն . հոգի սուրբ եկեացէ ի քեզ, եւ զօրութիւն բարձրելոյն հովանի լիցի ի վերայ քո : Ուր հոգին սուրբ էր, եւ զօրութիւն բարձրելոյն անդստին ի սկզբանէ տառաւծեղէն յղութեանն, զի՞նչ պիտոյ էին յետոյ եւթն ազգեցութիւնք հոգւոյն . որպէս եւ հերձուածողաց աշակերտքն բամբառեն, եթէ յետ մկրտութեանն ապա արժանի եղել ընդ գոռնել զազգեցութիւնս հոգւոյն սրբոյ : Եւ մէք ոչ եթէ ուրանամք, եթէ չեկն յայնժամ հոգին, այլ որպէս աւետարանիչն իսկ ասէ, եթէ յորոյ վերայ տեսանիցես զհոգին՝ զի իջանիցէ, եւ հանգիցէ ի վերայ նորա, նա է . եւ ես տեսի, ասէ, եւ վկայեմ, եթէ ոա է որդին Աստուծոյ : Տեսանե՞ս, զի վասն վկայութեան եկն, եւ ոչ առ ի զկարօտութիւն ինչ ընչ :) Միտ դիր, զի՛արդ անձամբ զանձն մեկնէ ճշմարտութիւնն, եւ չէ կարօտ մարդկեղէն խորհրդոց . Սպա են, ասէ, որ կան առաջի տեսուն ամենայն երկրի : Զաքարիա տէր ամենայն երկրի զկենարարն կոչէ ըստ մարմնաւոր անտեսութեանն : Պետրոս խօսէր ընդ Կոռնիէղի, գլուխ ամենայն առաքելոցն, Մեք, ասէ, գիտեմք զբանն, որ եղել յամենայն հրէաստանի . (որոյ յառաջագոյն առացեալ էր, եթէ) Յիսուս ի Նազարեթէ, զոր էօծն Աստուած հոգւամբ սրբով . Անդ ասէ, զբանն զոր առաքեաց Աստուած աւետարանել զխաղաղութիւն որդւոցն իսրայելի . նա է ամենեցուն տէր, երկնաւորաց եւ երկրաւորաց եւ օանդարամետականաց, երեւելեաց եւ աներեւութից նա է տէր : Նմին միաբան բար-

Ὅθεν καὶ συνωδὰ φθέγγεται Ἰωάννης λέγων ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν.

Ἀναγκαῖον δὲ ζητῆσαι ἀκριβῶς καὶ λύσαι τὴν αἵρετικὴν ζυγομαχίαν· ἐπειδὴ τῇ λέξει τῇ ἀποστολικῇ κακῶς ἀκολουθήσαντες, (οὐ νοήσαντες εὐσεβῶς, ἀλλὰ παραγραψάμενοι δυσσεβῶς αἵρετικῶν παῖδες οἶονται,) ὅτι μισθὸν τοῦ σταυροῦ ἔλαβε τὸ γενέσθαι ὑπεράνω πάντων, καὶ διὰ τὸ παθεῖν, καὶ διὰ τὸ ἱπομεῖναι σταυρὸν, ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν. Ἀκολουθοῦσι τῇ φωνῇ τοῦ ἀποστόλου, μὴ νοήσαντες τὴν δύναμιν· (καὶ ἠκολούθησαν μὲν τῇ λέξει, τὴν θεωρίαν μὴ βασανίσαντες.) Ἐχει δὲ οὕτως· ἐταπύνωσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· (διὰ τὸ πάθος, ὡς μισθὸν τοῦ πάθους δεδοκῶς αὐτῷ τὴν ὑψωσιν. Πάντως λέγεις, αἵρετικέ·) καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὄνομα ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ (ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων). Ὁρᾷς, φησι, μετὰ τὸν σταυρὸν ὑψώθη· ὁρᾷς, φησι, μετὰ τὸ πάθος μισθὸν ἔλαβε τὴν ὑψωσιν. Εἰ τοίνυν μετὰ τὸν σταυρὸν ὑψώθη, ὡς ὑμεῖς φατε, διὰ τί ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης πρὸ τοῦ πάθους, πρὸ τοῦ σταυροῦ ἔλεγεν· ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν, οὐχὶ γίνεται; Διὸ καὶ Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἔστι γὰρ αἰὶ, καὶ ἦν, καὶ ἔσται, καὶ πέρας οὐχ ἔξει. Δεῖ δὲ ἡμᾶς, ἀδελφοί, τὴν ὀφειλὴν ἀποδοῦναι, καὶ μὴ προφάσεις παρειβάσεων ἀρνεῖσθαι τὰς ὑποσχέσεις. Κηρυττέσθω Χριστοῦ δόξα, καὶ πα-

բառի եւ Յովհաննէս, եթէ Որ ի վերսւտան եկն, ի վեր քան զամենեւին է:

Բայց կարեւոր համարիմ եւ զմեւ հակառակութիւն հերձուածողացն լուծանել, որ ամբարիշտ մտք լսեն զբան առաքելոյն, որպէս թէ վարձս ինչ ընդ խաչին առ զի վեր քան զամենեւին լինել. իբրեւ թէ վասն չարչարանացն համբերութեան բարձրացոյց զնա Աստուած: Չայն անտի ախտացան, զի ճշ զբանս առաքելոյն ընթերցան ուղիղ, եւ ճշ զգորութիւն բանիցն ի միտ տաին: Խոնարհեցոյց, առէ, զանձն մահուչափ, եւ մահու խաչի, եւ վասն այնորիկ եւ Աստուած զնա բարձրացոյց, եւ շնորհաց նմա անուն՝ որ ի վեր է քան զամենայն անուն. զի յանուն Յիսուոյ Քրիստոսի կրկնեսցի ամենայն ծունր: Տեսանեա, ասեն, զի յետ խաչին բարձրացաւ. հայրս, զի ընդ չարչարանացն առ վարձս զբարձրութիւնն: Չի թէ յետ խաչին բարձրացաւ, մկրտիչն Յովաննէս ընդէր բողոքիցէ, եթէ Որ ի վերսւտ եկն՝ ի վեր քան զամենեւին է. չասաց, թէ լիցի քան զամենեւին ի վեր, այլ թէ է. եւ ոչ թէ լիցի: Նախ ինքն իսկ կենարարն՝ մինչ գեռ ընդ հրեայսն խօսէր. Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, յառաջ քան զԱրահամու լինելն եմ ես: Քանզի է մշտնջենաւոր, եւ էր, եւ եղիցի: Որ ի քէն չգաւանի, եւ ի մէնջ արժանաւոր պարտս գաւանութեանն հատուցանին: Քարոզեսցի այսուհետեւ փառքն Քրիստոսի, եւ բարձրութիւն հոգւոյն. քարոզեսցի եւ հօր զօրութիւնն: Բարձրացի եւ միածինն, փառաւորեսցի հայր, գովեսցի հոգին սուրբ: Եւ մի ոք համարեսցի, եթէ զկարգն ինչ եղծանիցեմք, յորժամ նախ զորդւոյ ճառիցեմք, եւ ապա զհոգւոյ, եւ ապա զհօրէ:

ὤφθησαν τῷ ἁγίῳ, ἐγένετο ἐν τῷ τοῦτο εἰς ὀπτασίας μέρος. Καὶ ἀνέβλεψά, φησι, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ εἶδον· καὶ ἰδὸν λυχνία χρυσῇ ὅλῃ, καὶ ἑπτὰ λύχνοι ἐπάνω τῆς λυχνίας, καὶ ἑπτὰ ἐπαρυστρίδες τῶν λύχνων, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες, καὶ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας, καὶ ἐξ εὐωνύμων δύο κλάδοι ἐλαιῶν. Καὶ εἶπον τῷ ἁγγέλῳ τῷ λαλοῦντί μοι, κύριε, τί ἐστὶ ταῦτα; Ἐπειδὴ ὄψις ἦν, ἄλλα δεικνύουσα, καὶ ἄλλα εἰς ἐρμηνείαν παράγουσα, καὶ οὐκ αὐτὰ ἦν τὰ φαινόμενα ἑαυτῶν σημαντικά, ἀλλ' ἐτέρων ὑποδεικτικά. Ἐρωτᾷ ὁ προφήτης· κύριε, τί ἐστὶ ταῦτα; Εἰ τὸ φαινόμενον ἡρώτα, κακῶς ἡρώτα. Οὐκ οἶδας τί λυχνία, καὶ τί ἐλαία; Ἀλλὰ ζητεῖ ὁ προφήτης, οὐ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ τὰ θεωρούμενα, τί ἐστὶ ταῦτα; Καὶ ὁ ἄγγελος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; Οὐχὶ, κύριε· εὐγνωμόνως ὁμολογεῖ τὴν ἀμάθειαν, καὶ παιδεύεται παρὰ τῆς ἀληθείας. Ἀδελφός καὶ οὗτος τοῦ εὐνούχου τοῦ ἀκούοντος παρὰ Φιλίππου· ἄρα γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ εὐγνωμόνως, πῶς γὰρ, ἐὰν μὴ τις ὁδηγήσῃ με; Οὐ γινώσκεις τί ἐστὶ ταῦτα; Ὁ δὲ φησιν· οὐχὶ, κύριε. Τίνες εἰσὶν οἱ δύο κλάδοι τῶν ἐλαιῶν, οἱ ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ λαμπαδίου; (οὗτοί εἰσι, λέγει, τὰς ἐλαίας ἐρμηνεύων.) Ἐρμηνεύει σὺν ταῖς ἐλααῖς, καὶ τὴν λυχνίαν τί ἐστὶ.

Πρόσεχε ἀκριβῶς. Ἡ λυχνία ἐστήκει, οἱ κλάδοι παρεστήκεισαν τῇ λυχνίᾳ. Ὁ δὲ ἄγγελος ἐρμηνεύων, οὐ δεικνυσι τὰς ἐλαίας λυχνία παρεστῶσας, ἀλλὰ θεῶ, ὡς εἶναι

որոշյն, եղեւ այնպիսի ինչ մասնաւոր յայտնութիւն: Ամբարձի, ասէ, զաչո իմ, եւ տեաի, եւ ահաւասիկ աշտանակ մի ձայլ ոսկի, եւ եւթն ճրագարանք ի վերայ աշտանակին, եւ եւթն բերանք ճրագարանացն, եւ եւթն գունդ վառեալ, եւ ընդ աջմէ եւ ընդ ահեկէ երկու ոստք ձիթենեաց: Եւ, ասեմ ճհրեշտակն՝ որ խօսէր ցիռ. տէր, զի՞նչ է այս: Քանզի աչացն այլ ազգ երեւի, եւ մեկնութիւնն այլ ազգ գալոց էր. որ երեւին՝ ոչ անձանց նշանակիչք էին, այլ՝ այլոց իրաց իմէ գուշակիչք: Հարցանէ մարգարէն. Յէր, ասէ, զի՞նչ իցէ այս: Եթէ զայսոնոյն հարցանէր, ապա չհարցանէր բարւոք: Եթէ այնչափ չգիտէր, թէ զի՞նչ աշտանակն իցէ, եւ զի՞նչ ձիթենիքն: Այլ խնդրէ մարգարէն ի վերայ հասանել՝ ոչ յայտնեացն, այլ նոցին մեկնութեանցն. քանզի ասէ իսկ, թէ զի՞նչ իցէ այս: Եւ հրեշտակն ասէ ցնա, չգիտեա թէ զի՞նչ իցէ այս: Եւ նա ասէ, ոչ տէր. հնազանդ մտօք խոստանայ զսխմարութիւնն. եւ ուսանի ի ճշմարտութենէն: Եղբայր էր եւ սա ներքինոյն՝ որ լուաւ ի Փիղիպպոսէ, Եթէ գիտիցն՝ արգելք զի՞նչ ընթեռնուցուսդ: Եւ սա հնազանդ մտօք, զի՞նչ գիտացից՝ ասէ, եթէ ոչ դք առաջնորդեսցէ ինձ: Որպէս եւ աստ ասէ, թէ չգիտեմ՝ զի՞նչ իցէ այս: Եւ նա ասէ, ոչ տէր: Զի՞նչ իցեն երկու ոստք ձիթենեացն՝ որ ընդ աջմէ եւ ընդ ահեկէ աշտանակին իցեն: Եւ նա մեկնեաց զոսան ձիթենեացն, ընդ նմին եւ զաշտանակն, թէ զի՞նչ իցէ:

Միտ գիր հասաատութեամբ: Աշտանակն կայր ի միջի, եւ ոստքն աստի եւ անտի աշտանակին: Իսկ հրեշտակն զոստան մեկնէ, եթէ ոչ զաշտանակաւն կային, այլ առաջի

τὴν λυχνίαν τύπον θεοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας. Οὐ γινώσκεις τί ἐστί ταῦτα; Οὐχί, κύριε, λέγει· οὗτοι οἱ κλάδοι οἱ δύο εἰσὶν οἱ δύο υἱοὶ τῆς πωότητος, οἱ παρεστήκασιν τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Οὐ τῇ λυχνίᾳ κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Ἐπτάφωτον εἰσάγει λυχνίαν διὰ τὴν τοῦ κυρίου ἑνσαρκον οἰκονομίαν. Λυχνία γὰρ ἦν ἀληθῆς ἡ σὰρξ ἡ δεσποτική, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰς ἐλλάμψεις ἐπταπλασίονι χάριτι δείξασα. Ἐξελεύσεται γὰρ ῥάβδος, φησὶν Ἡσαΐας, ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται; καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα θεοῦ. Ποῖον; τὸ πολυμερὲς ταῖς ἐνεργείαις, καὶ πολὺ τῇ φύσει. Ἐπαναπαύσεται πνεῦμα θεοῦ. Ἐνταῦθα τὴν οὐσίαν ἐρμηνεύει, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὸ δὲ ἐπαγόμενον τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος λέγει· πνεῦμα θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, (πνεῦμα φόβου θεοῦ) τὰς ἐπτά χάριτας τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰς ἐπτά ἀναπαυσάμενας τῷ σώματι τῷ δεσποτικῷ. Ἐκείνη σχηματίζει ἐν τύπῳ ἐπτά λύχνων. Διὰ τί δὲ ἐπτά λύχνοι; Διὰ τὸ φωτεινὸν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐντεῦθεν ὑποβάς φησιν· οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπτά ὀφθαλμοὶ κυρίου, οἱ ἐκβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Աստուծոյ . որպէս թէ աշտանակն իցէ օրինակ Աստուծոյ , մանաւանդ թէ կենարարին մերոյ , եւ մարմնաւոր տեսչութեան նորա : Զգիտե՛ս , ասէ , զի՛նչ իցէ այս : Եւ նա ասէ . Ոչ տէր : Այս երկու սուտք են երկու որդիք պարտութեան , որ կան առաջի տեառն Աստուծոյ ամենայն երկրի : Ոչ աշտանակիդ որ երեւի , այլ տեառն Աստուծոյ ամենայն երկրի : Պարտ է եւ այնմ հաստատութեամբ միա գնել . եւ թնճրագեան ասէ զաշտանակն՝ վառն մարմնաւոր տեսչութեանն տեառն : Արգարեւ աշտանակն իսկ տէրունի մարմինն էր , եւ զհոգւոյն սրբոյ շնորհաց եւթընպատիկ ընկալաւ (վառն մերոյ օրինակի , եւ ոչ վառն իւրոյ ինչ կարօտութեան) : Որպէս եւ Եսայի ասէ , եթէ Ելլէ գաւազան յարմատոյն Յեսսեայ . եւ ծաղկեսցէ ծաղիկ ի նմանէ , եւ հանգիցէ ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ . Ո՞ր . բազմամասն ըստ արգիւնոն գործելոյ , եւ պարգեւ առանց մասանց ըստ բնութեան : Եւ հանգիցէ ի վերայ նորա հոգի Աստուծոյ : Զառաջինս զեութենէ հոգւոյն սրբոյ ասէ , քանզի եւ հոգի Աստուծոյ կոչէ . եւ յաջորդօքն զարգիւնս՝ որ գործէ յայլս , հոգի անուանէ . Հոգի , ասէ , իմաստութեան եւ հանճարոյ , հոգի խորհրդոյ եւ զօրութեան , հոգի գիտութեան եւ Աստուածապաշտութեան . զեւթենեան շնորհա հոգւոյն սրբոյ , որ հանգեալ ի վերայ տէրունական մարմնոյն , ասէ : Նկարէ զայս եւ աշտանակն վնցստեան . Յուցանի աշտանակ , զի յայտնի արասցէ զլուսաւորութիւն արգեանց հոգւոյն սրբոյ : Զի եւս հաստատագոյնս յայս արտօցէ , իջեալ փոքր մի ի խոնարհ . Սղբս են եւթն տէք Յեառն որ հային ընդ ամենայն երկիր :

Ὅρας αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν σαφηνίζουσιν
 τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐ δεομένην λογισμῶν
 ἀνθρωπίνων; ἀλλ', αὐτοὶ παρεστήκασιν τῷ
 κυρίῳ πάσης τῆς γῆς. Ὁ Ζαχαρίας κύριον
 καλεῖ τὸν σωτῆρα πάσης τῆς γῆς κατὰ τὴν
 ἑνσαρκον οἰκονομίαν. Πέτρος διαλεγόμενος
 Κορνηλίῳ, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, λέ-
 γει· ἡμεῖς οἶδαμεν τὸ ῥῆμα τὸ γινόμενον
 ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Να-
 ζαρέτ, ὃν ἔχρισεν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ.
 Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· (τὸ ῥῆμα τὸ γινόμενον
 ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ,) καὶ τὸν λόγον, ὃν
 ἀπέστειλεν ὁ θεὸς εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην
 τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ· (οὗτός ἐστι πάντων κύ-
 ριος· Ὁ προφήτης, κύριον τῆς γῆς, ὁ εὐαγ-
 γελιστὴς Πέτρος κύριον λέγει τῶν πάντων)
 οὗτός ἐστι πάντων κύριος, πάντων καὶ τῶν
 ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ
 τῶν ὑπὸ τὴν γῆν, καὶ τῶν ὀρωμένων, καὶ
 τῶν ἀοράτων· οὗτός ἐστι πάντων κύριος.

(Տեսանեն, զի վասն ամենայն երկրի լուսաւորութեան հանգեալ եւթն շնորհքն օրինակաւ ի վերայ աւերուեալական մարմնոյն : Եւ զի եւս լուսաւորագոյն լիցի, վկայէ աւետարանիչն . հոգի սուրբ եկեացէ ի քեզ, եւ զօրութիւն բարձրելոյն հովանի լիցի ի վերայ քո : Ուր հոգին սուրբ էր, եւ զօրութիւն բարձրելոյն անդատին ի սկզբանէ աստուածեղէն յղութեանն, զի՞նչ պիտոյ էին յետոյ եւթն ազգեցութիւնք հոգւոյն . որպէս եւ հերձուածողաց աշակերտքն բամբառեն, եթէ յետ մկրտութեանն ապա արժանի եղեւ ընդդունել զազգեցութիւնս հոգւոյն սրբոյ : Եւ մեք ոչ եթէ ուրանամք, եթէ չեկն յայնժամ հոգին, այլ որպէս աւետարանիչն իսկ ասէ, եթէ յորոյ վերայ տեսանիցեո զհոգին՝ զի իջանիցէ, եւ հանգիցէ ի վերայ նորա, նա է . եւ եո տեսի, ասէ, եւ վկայեմ, եթէ ոա է որդին Աստուծոյ : Տեսանեն, զի վասն վկայութեան եկն, եւ ոչ առ ի զկարօտութիւն ինչ ընչ : Միտ դիր, զիարդ անձամբ զանձն մեկնէ ճշմարտութիւնն, եւ չէ կարօտ մարդկեղէն խորհրդոց . Սգբա են, ասէ, որ կան առաջի տեսան ամենայն երկրի : Զաքարիա տէր ամենայն երկրի զկենարարն կոչէ ըստ մարմնաւոր տնտեսութեանն : Պետրոս խօսէր ընդ Առաքիւղի, գլուխ ամենայն առաքելոցն, Մեք, ասէ, գիտեմք զբանն, որ եղեւ յամենայն հրէաստանի . (որոյ յառաջագոյն ասացեալ էր, եթէ) Յիսուս ի Նազարեթէ, զոր էօծն Աստուած հոգւոյն սրբով . Անդ ասէ, զբանն զոր տալեաց Աստուած աւետարանել զխաղաղութիւն որդւոցն Իսրայելի . նա է ամենեցուն տէր, երկնաւորաց եւ երկրաւորաց եւ ասնդարամատականաց, երեւելեաց եւ աներեւելից նա է տէր : Նմին միաբան բար-

Ὅθεν καὶ συνωδὰ φθέγγεται Ἰωάννης λέγων
 ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν.
 Ἀναγκαῖον δὲ ζητῆσαι ἀκριβῶς καὶ λύ-
 σαι τὴν αἵρετικὴν ζυγομαχίαν· ἐπειδὴ τῇ
 λέξει τῇ ἀποστολικῇ κακῶς ἀκολουθήσαν-
 τες, (οὐ νοήσαντες εὐσεβῶς, ἀλλὰ παρα-
 γραψάμενοι δυσσεβῶς αἵρετικῶν παῖδες
 οἶονται,) ὅτι μισθὸν τοῦ σταυροῦ ἔλαβε
 τὸ γενέσθαι ὑπεράνω πάντων, καὶ διὰ τὸ
 παθεῖν, καὶ διὰ τὸ ἱπομεῖναι σταυρὸν,
 ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν. Ἀκολουθοῦ-
 σι τῇ φωνῇ τοῦ ἀποστόλου, μὴ νοήσαν-
 τες τὴν δύναμιν· (καὶ ἠκολούθησαν μὲν
 τῇ λέξει, τὴν θεωρίαν μὴ βασανίσαν-
 τες.) Ἐχει δὲ οὕτως· ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν
 μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ
 καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· (διὰ τὸ
 πάθος, ὡς μισθὸν τοῦ πάθους δεδοκῶς
 αὐτῷ τὴν ὑψώσιν. Πάντως λέγεις, αἵρε-
 τικέ·) καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὄνομα ὑπὲρ πᾶν
 ὄνομα· ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ
 κάμψῃ (ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ κα-
 ταχθονίων). Ὁρᾷς, φησι, μετὰ τὸν σταυρὸν
 ὑψώθη· ὁρᾷς, φησι, μετὰ τὸ πάθος μισθὸν
 ἔλαβε τὴν ὑψώσιν. Εἰ τοίνυν μετὰ τὸν σταυ-
 ρὸν ὑψώθη, ὡς ὑμεῖς φατε, διὰ τί ὁ Βαπτι-
 στῆς Ἰωάννης πρὸ τοῦ πάθους, πρὸ τοῦ
 σταυροῦ ἔλεγεν· ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω
 πάντων ἐστίν, οὐχὶ γίνεται; Διὸ καὶ Ἰου-
 δαίοις διαλεγόμενος ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν· ἀμὴν
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι,
 ἐγὼ εἰμι. Ἔστι γὰρ αἰὶ, καὶ ἦν, καὶ ἔσται,
 καὶ πέρας οὐχ ἔξει. Δεῖ δὲ ἡμᾶς, ἀδελφοί,
 τὴν ὀφειλὴν ἀποδοῦναι, καὶ μὴ προφάσει
 τῶν παρεκβάσεων ἀρνεῖσθαι τὰς ὑποσχέ-
 σεις. Κηρυττέσθω Χριστοῦ δόξα, καὶ πα-

բառի եւ Յովհաննէս, եթէ Որ ի վերուստն եկն, ի վեր քան զամենեսին է:

Բայց կարեւոր համարիմ եւ զմեւ հակառակութիւն հերձուածողացն լուծանել, որ ամբարիշտ մտքը լսեն զբան առաքելոյն, որպէս թէ վարձս ինչ ընդ խաչին առ զի վեր քան զամենեսին լինել. իբրեւ թէ վասն չարչարանացն համբերութեան բարձրացոյց զնա Աստուած: Զայն անտի ախտացան, զի ոչ զբանս առաքելոյն ընթերցան ուղիղ, եւ ոչ զզօրութիւն բանիցն ի միտ առին: Խոնարհեցոյց, ասէ, զանձն մահուչափ, եւ մահու խաչի, եւ վասն այնորիկ եւ Աստուած զնա բարձրացոյց, եւ շնորհեաց նմա անուն՝ որ ի վեր է քան զամենայն անուն. զի յանուն Յիսուսի-Քրիստոսի կրկնեսցի ամենայն ծուռն: Տեսանե՛ս, ասեն, զի յետ խաչին բարձրացաւ. հայրն, զի ընդ չարչարանացն առ վարձս զբարձրութիւնն: Զի թէ յետ խաչին բարձրացաւ, մկրտիչն Յովաննէս ընդէր բողոքեցէ, եթէ Որ ի վերուստ եկն՝ ի վեր քան զամենեսին է. չասաց, թէ լիցի քան զամենեսին ի վեր, այլ թէ է. եւ ոչ թէ լիցի: Նախ ինքն իսկ կենարարն՝ մինչ գեռ ընդ հրեայսն խօսէր. Ամէն ամէն ասեմ ձեզ, յառաջ քան զԱբրահամու լինելն եմ ես: Քանզի է մշտնջենաւոր, եւ էր, եւ եղիցի: Որ ի քէն չգաւանի, եւ ի մէնջ արժանաւոր պարտոս գաւանութեանն հատուցանին: Քառողեսցի այսուհետեւ փառքն Քրիստոսի, եւ բարձրութիւն հոգւոյն. քառողեսցի եւ հօր զօրութիւնն: Բարձրացցի եւ միածինն, փառաւորեսցի հայր, գոգնոցի հոգին սուրբ: Եւ մի դք համարեսցի, եթէ զկարգն ինչ եղծանիցեմք, յորժամ նախ զորդւոյ ճառիցեմք, եւ ապա զհոգւոյ, եւ ապա զհօրէ:

τρός ὕψος· κηρυτέσθω πνεῦμα ἅγιον·
 ὑψούσθω μονογενής, δοξαζέσθω ὁ πατήρ.
 Μηδεὶς ἀνατετράφθαι τὴν ἀξίαν νομιζέτω,
 εἰ πνεύματος πρώτου μνημονεύομεν, εἴτα
 υἱοῦ, εἴτα πατρός· ἢ υἱοῦ πρώτον, εἴτα
 πατρός. Οὐ γὰρ ἔχει τάξιν· οὐχ ὡς ἄτακτος,
 ἀλλ' ὡς τάξιν ὑπερβαίνουσα. Ὡς περ
 γὰρ οὐκ ἔστι σχῆμα ὁ θεός, οὐχ ὡς ἀ-
 σχήμων, ἀλλ' ὡς ἀσχημάτιστος· καὶ ὡς περ
 οὐκ ἔχει μορφήν θεός, οὐχ ὡς ἄμορφος,
 ἀλλ' ὡς ἀσώματος· οὕτως οὐκ ἔχει τάξιν ἢ
 θεία φύσις, οὐχ ὡς ἄτακτος, ἀλλ' ὡς τάξιν
 ὑπερβαίνουσα.

Λέγω πατέρα πρώτον, οὐ τῇ τάξει
 πρώτον, ἀλλὰ τῇ ἐννοίᾳ, ἐπειδὴ γεννήτωρ
 τοῦ μονογενοῦς, ἐπειδὴ ἡ ῥίζα τοῦ ἁγίου
 καρποῦ, ἐπειδὴ φῶς αἰδίου φωτὸς γέννημα.
 Ἀρα, ἀδελφέ μου, εἴ τις τῶν καθ' ἡμᾶς
 ἐπεχείρησε σήμερον ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν λαῷ
 ὁρθοδόξῳ, ἐν λαῷ πεπληρωμένῳ πάσης ὁρ-
 θῆς γνώσεως προτάξαι τὸν υἱὸν τοῦ πα-
 τρός, οὐκ ἐβλαφημεῖτο παρ' αὐτῶν τῶν ὁρ-
 θοδόξων; Ἀρα εἴ τις ἐτόλμησεν εἰπεῖν ἐν
 ἐκκλησίᾳ, ὁ Χριστὸς ὑμᾶς εὐλογήσει, καὶ
 ὁ πατήρ αὐτοῦ, οὐχ ὡς ἄτακτος ἐνομίζε-
 το, ὅτι μὴ προέταξε τὴν ῥίζαν, καὶ τότε
 ἐπήγαγε τὸν καρπὸν; Ἀρα εἴ τις εἶπεν, ὁ
 υἱὸς ἡμᾶς σώσει καὶ ὁ πατήρ, οὐ σύγχυσιν
 ἐνομίζετο ἐργάζεσθαι, καὶ παραβαίνειν τῇ
 τάξιν; Ἀλλὰ ταῦτα οὕτως ἐνομίσθη παρὰ
 ἀγνώμοσι κριταῖς· παρὰ δὲ ἀληθείᾳ δικα-
 ζούσῃ, καὶ ἀποστολικῇ ψήφῳ τὴν νίκην φε-

եւ կամ թէ նախ զորդւոյ՝ եւ զհօրէ, եւ ապա զհօգւոյ: Քանզի չիք կարգ յանմահ բնութեան. չիք ասեմ կարգք, ոչ եթէ անկարգութիւն ինչ իցէ, այդ թէ այնպիսի ինչ կարգք չիցեն՝ որ զմիմեամբք ելանիցեն: Զոր օրինակ յորժամ ասանց կերպարանաց առիցի Աստուած, ոչ եթէ զտգեղութիւն ինչ նշանակէ, այդ թէ չունի մարմնաւոր կերպարանս. եւ յորժամ անպատկեր ասասցի, ոչ եթէ որպէս չունիցի պատկերի գեղեցկութիւն, այդ զի անմարմին է, կոչի անպատկեր. նոյնպէս եւ յորժամ ասիցեմ, եթէ ասանց կարգի է աստուածեղէն բնութիւնն, ոչ եթէ զանկարգութենէ ինչ յայտ առնիցեմ, այդ թէ չիք անդր կարգք՝ որ զմիմեամբք ոտոխիցեն:

Ասացի նախ ի հայր, ոչ կարգաւ ինչ առաջին, այլ մտօք նկարեալ. քանզի նա է ծնիչ միածնին, եւ արմատ սրբոյ պտղոյն. եւ զի լոյս մշտնջենաւոր է, մշտնջենաւորի լուսոյն. է մշտնջենաւոր լոյս ծնունդն: Եթէ ժպրհէր ոք այժմ ասա յորթողութեաց ժողովրդեանս, ուր բովանդակ ամենայն գիտութեան օւղիղ դաւանութիւն է, նախամեծար զորդի քան զհայր կոչել, ոչ ապաքէն աստէն յորթողութեացս բամբասեր: Եւ արդ՝ իշխիցէ՞ ասել յեկեղեցւոյ, եթէ Քրիստոս օրհնեսցէ զձեզ, եւ հայր նորա, ոչ ապաքէն անկարգութեան կարծիս տայցէ, զի ոչ նախ զարմատն մեծարեաց, եւ ապա զպառուղ: Եթէ ասէր ոք, եթէ որդի կեցուսցէ զձեզ, եւ հայր, ոչ ապաքէն շփոթութիւն իմն կարծէր, եւ բարկանայիք՝ եթէ զկարգն եղծանիցէ: Այդ այնպիսի կարծիք չեն իրաւացեաց, յորժամ ի նշմարաւորութիւնն ոք նայեցեալ տայցէ իրաւունս, եւ յառաքելական վճիռն յաղ-

ρούση ἀδιάφορον καὶ υἱοῦ πρῶτον μνησθῆναι καὶ πατρὸς καὶ πνεύματος. Ἄκουε Παύλου τοῦ μεγάλου κήρυκος Θεσσαλονικεῦσι γράφοντος, ὃς λέγει· αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ θεὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀγιάσει ὑμᾶς. Πρῶτον υἱὸς καὶ λαμπάδος ἀγίας πεπληρωμένη ψυχῇ, ὅτι οὐκ ἐνι τάξεις ἐν τῇ ἀγία φύσει· ἀλλ' ὅπερ ἂν πρῶτον θῆς, ὁμότιμον νοεῖται, καὶ τὸ δεύτερον οὐκ ἐλαττοῦται, καὶ τὸ τρίτον οὐχ ὑβρίζειται· ἀδιαφόρως προφέρει τὰ ὀνόματα, ἐπειδὴ οἶδε τὴν φύσιν ἀμέριστον, καὶ τὴν βασιλείαν αἰμνητον.

Ἐρωτήσωμεν δὲ τὸν ἅγιον Παῦλον, πόθεν εἴληφε τὰς ἀφορμὰς τοῦ οὕτω θεολογεῖν, ἢ οὕτω δοξολογεῖν, ἢ προτάσσειν τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς, οὐ τάξει, οὐ δυνάμει, ἀλλὰ τῇ λέξει; Διὰ τί πρῶτον υἱοῦ ἐμνήσθη, καὶ οὕτω πατρὸς; Λεγέτω Παῦλος ἑαυτῷ συνηγορῶν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν παιδεύων· οὐδὲν ἐξ ἑμαυτοῦ φθέγγομαι, Χριστὸς δὲ ἐμοῦ τὰ δόγματα ὑπαγορεύει λέγων· εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς λαλεῖ δὲ ἐμοῦ, μὴ κατηγόρει τῆς φωνῆς τῆς δεσποτικῆς, μὴ ἐπιλαμβάνου. Ἀλλ' οὐ δύνη τοῦσαι Χριστὸν δὲ ἐμοῦ λαλοῦντα; ἄκουε αὐτοῦ γυμνῶς δὲ ἑαυτοῦ φθεγγομένου. Εἰ γὰρ τάξει ὑπέκειτο τὰ ὀνόματα τῆς ἀγίας τριάδος, καὶ τὸ μὲν πρῶτον λεγόμενον πρῶτον ἦν τῇ δυνάμει, τὸ δὲ δεύτερον δεύτερον τῇ τάξει, καὶ τὸ τρίτον τρίτον τῇ ἐλαττώσει, οὐκ ἂν ὁ σωτὴρ αὐτὸς ἀλήθεια ὧν συνέχεε τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. Καὶ ποῦ

Թուլթիւն բարձեալ բերէ, անխտիր նախ զոր-
գւոյ յիշեւ, եւ ապա զհօրէ, եւ ապա զհո-
գւոյն որբոյ : Եւ լուր Պաւղոսի՝ մեծի քա-
րողին. գրէ առ Թեոփոլոսիկեցիսն : Ինքն, ասէ,
տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, եւ Աստուած հայր
մեր որբեսցէ զձեզ : Եւ ոչ եթէ նախ որդի
որբեսցէ, եւ ապա հայր . (այլ յոտակն եւ
լուսաւոր սգի Պաւղոսի կամեցաւ ցուցանել,)
Թէ չիք ինչ այնպիսի կարգքի որբութեանն.
այլ որ առասցի յառաջ, նորին պատուակից
է եւ երկրորդն, եւ չնուազի եւ չանարգի ինչ
երրորդն . վասն որոյ եւ զանուանան յառաջ
բերէ, քանզի գիտէ զանրաժին բնութիւնն,
եւ զանբակ Թագաւորութիւնն :

Հարցցուք զոուրբն Պաւղոս, Թէ ուսախ
աւեր պատճառս այդպէս առտուածախօսել .
նախ զորդի քան զհայր կարգել, ոչ կարգաւ
եւ ոչ զօրութեամբ, այլ բանիւք : Եւ արդ
ասիցեմք, եթէ ընդէր նախ զորդի յիշեցեր,
եւ ապա զհայր : Արասցէ պատասխանի Պաւ-
ղոս՝ լեալ անձին ջատագով, եւ եկեղեցւոյ
վարդապետ . չասեմ ինչ յանձնէ, Քրիստոս
ինեւ զայսպիսի կրօնս յօրինէ . քանզի եւ
ասէ իսկ . Եթէ զփորձ ինչ առնուլ կամիս
զՔրիստոսի որ ինեւս ընդ ձեզ խօսի : Եթէ
Քրիստոս ինեւ խօսի, մի զբանսն տէրունա-
կանս բամբասեր, եւ մի զկրօնսն խծբծեր : Այլ
չկարիցե՞ս իմանալ եւ հաւատալ՝ եթէ Քրիս-
տոս ինեւ խօսի . նմին իսկ յորժամ մերկ ան-
ձամբ խօսի՝ լուր : Զի եթէ ընդ կարգաւ ինչ
հնազանգութեան անուանք որբոյ Երրոր-
դութեանն կային, ոմն առաջին էր կարգաւ
եւ զօրութեամբ, եւ ոմն երկրորդ, եւ ոմն
երրորդ, ապա եւ ոչ կենարարն զանձն ճշմար-
տութիւն կոչէր. Ես եմ, ասէ, ճշմարտու-
թիւն. եւ շփոթեր զկարգ ճշմարտութեանն :

ὁ σωτήρ ἑαυτὸν πρῶτον ἐμνημόνευσε, καὶ εἶτα πατὴρ; Ἐάν τις, φησι, τὰς ἐντολαῖς μου τηρῇ, ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Ἐπειδὴ τάξει ὑπερέβη, λέγουσιν αἰρετικῶν παῖδες, καὶ ὥσπερ ἑπαρχόν τινα βασιλέως βούλονται εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ἐρωτάσθωσαν, εἰ ἐτόλμησεν εἰπεῖν ἑπαρχὸς περὶ βασιλείας, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς διατάσσομαι. Ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς νόμι τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς. Ἄρα κτιστὴ φύσις ἑαυτὴν προέτασσε τῆς ἀκτίστου; κτιστὴ φύσις, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ἐτόλμησεν εἰπεῖν, συναριθμοῦσα ἑαυτὴν τῇ ἀσυγκρίτῳ ὑπεροχῇ· ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα; Διὰ μὲν γὰρ τοῦ, ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ, τὸ διάφορον τῶν ὀνομάτων ἔδειξε· διὰ δὲ τοῦ, ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν ποιησόμεθα, τὸ ὁμότιμον τῆς ἐνεργείας ἔδειξεν. Οὕτω καὶ ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, ἀποκρίνεται ὁ σωτήρ· τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ἐναντία ἢ ἀπόκρισις τῇ ἐρωτήσῃ. Μὴ γὰρ περὶ σοῦ ἡρώτησα; Εἶπον, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα. Ὁ δὲ λέγει· τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Εἰ ἀνόμοιος, δι' ἀνόμοιου πῶς δεικνύται; πῶς διὰ τοῦ μικροῦ ὁ μέγας ὁράται; πῶς διὰ τοῦ ἡλαττωμένου ὁ τῇ ἀξίᾳ ὑπερέχων; πῶς διὰ τοῦ ὑποουργοῦ ὁ δημιουργός; Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι. Καὶ οὐκ εἶπε, μεθ' ὑμῶν ἐστίν ὁ πατήρ, ἀλλ', εἰμί. Ἐμοῦ γὰρ ὄν-

Եւ ըսւր գարձեալ կենարարին . նախ զանձնէ
ճառէ, եւ ապա զհօրէ . եթէ զպատուիրանս
իմ պահիցէք, ասէ, ես եւ հայր իմ եկեսցուք :

Եւ քանզի վերին իմն կարգ զհօրն համա-
րին հերձուածողքն, եւ զորդի իբրեւ զհա-
ղարապետ Թադաւորի համարին հօր, եւ արգ-
հարցցին . իշխիցէ՞ այր հաղարապետ ասել,
յորժամ արքունի բանք իցեն, եթէ ես եւ
արքայ ասացուք հրամանս : Քանզի ի մերոցս
պարտ է իմանալ զպն սր ի վեր քան զմեզ
են : Միթէ արարած բնութիւն իշխէ՞ր զանձն
քան զանարար բնութիւնն կարգել, եւ ի
համար ասել վինքն ընդ անհամեմատին, ընդ
սրսւմ շէր զուգական, ըստ առաւելլութեան
համարոյն, եւ ասէր, Թէ ես եւ հայր եկես-
ցուք, եւ օթեւանս տռնմա արասցուք : Չի
եսն եւ հայր ասել՝ զխորութիւն անուանցն
յայտ արար, եւ եկեսցուք եւ՝ օթեւանս ա-
րասցուք՝ զհասարակ պատիւ զարդեանցն քա-
րողեաց : Սոյնպէս եւ ի փառում վայրի՝ յոր-
ժամ ասաց առաքեալն Փիղիպպոս . Յէր, ցոյց
մեզ զհայր քո, եւ շատ է մեզ, պատասխանի
ես կենարարն . Այսչափ ժամանակ ընդ ձեզ
եմ, եւ ոչ ծանեար զիս, Փիղիպպէ . հակառակ
հարցուածոյն ասց զպատասխանին : Միթէ
վասն քո իսկ հարցի, միթէ վասն քո կամիմ
ուսանել . Յոյց, ասեմ, զհայր քո, եւ ոչ Թէ
զքեզ : Եւ նա առ այն զի՞նչ . Այսչափ ժա-
մանակս ընդ ձեզ եմ, եւ ոչ ծանեար զիս :
Եթէ աննման իցէ որդի, աննմանեալն ան-
նմանն զխորդ ճանաչիցի, եւ կամ ի փոքուն՝
մեծն որպէս տեսանիցի, կամ նուազագու-
նաւն առաւել պատիւն, կամ արբանեկաւն
արարիչն : Այսչափ ժամանակս, ասէ, ընդ ձեզ
եմ : Եւ չտեսց Թէ հայր իմ ընդ ձեզ է, այդ
Թէ ես : Իմովս ընդ ձեզ լինելով՝ հայր ընդ

τος, ὁ πατήρ ἐστι. Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Καλὸν τὸ, οὐκ ἔγνωκάς με· ἐκεῖνος λέγει, δεῖξον· ὁ δὲ σωτὴρ, οὐκ ἔγνωκάς με; βουλόμενος δεῖξαι, ὅτι θεὸν οὐκ ὄψεις, ἀλλὰ γνῶσις παρίστησιν. Οὐ πιστεύεις ὅτι (ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ; πάλιν τὸ, ἐγὼ, καὶ τότε ὁ πατήρ.) Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί. Πῶς οὖν σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; ἀντὶ τοῦ, πῶς ὡς ἕτερον ἰδεῖν προσεδόκησας; Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί. Καὶ γνωρίζεται υἱὸς διὰ πατρὸς, καὶ πατήρ διὰ υἱοῦ. Πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν, ὡς ἄλλον παρ' ἐμὲ ζητῶν ἰδεῖν τὸν πατέρα; Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί· οὐχ ὡς τῆς φύσεως συγκεχυμένης, οὐδὲ ὡς φιάλης ἐν φιάλῃ ἀποκειμένης. Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί. Οὐ σωματῶν λέγει συνθήκην, ἀλλὰ νοημάτων θεωρίαν.

Ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ· πατήρ γὰρ ἄνευ υἱοῦ οὐ γνωρίζεται. Καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί· υἱὸς γὰρ ἄνευ πατρὸς οὐ φαίνεται· ὥσπερ ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ, καὶ ὁ λόγος ἐν τῷ νῷ θεωρεῖται. Πόθεν δύναμαι τὴν ἔννοιάν σου εἰδέναι, ἢ δι' ὧν φθέγγῃ; Παριστᾷ σου ὁ λόγος τὸν νοῦν· ὁ νοῦς ὁ σὸς πάλιν ἐρμηνεύει σου τὸν λόγον. Ἔστιν ἰδεῖν λόγον μὴ τὴν ἔννοιαν καταμαθόντα, οὔτε τὴν ἔννοιαν καταλαβεῖν, μὴ τοῦ λόγου ἐρμηνευθέντος. Διὰ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἵνα τὸ ἀπαθὲς τῆς γενήσεως δείξῃ. Ὅπερ ἐστὶν ὁ λόγος πρὸς νοῦν, τοῦτο ὁ μονογενὴς θεὸς λόγος πρὸς τὸν πατέρα. Καὶ τὸ θαυμαστὸν, ἐπανα-

ձեզ է : Այսչափ ժամանակս ընդ ձեզ եմ, եւ ոչ ծանեար զիս : Բարիդք տաաց զչճանեարն զիս . նա ասէ, թէ ցոյց . եւ փրկիչն, թէ ոչ ծանեար զիս . կամեցաւ ցուցանել, թէ Աստուած ոչ տեսանի, այլ ճանաչի : Եւ զնոյն վիմբ ասէ, եթէ ոչ հաւատաս, զի ես ի հայր, եւ հայր յիս է : Եւ դու զիմորդ ասիցես, թէ ցոյց մեզ զհայրն քո . փոխանակ ասելոյ, թէ զիմորդ զայլ ոմն ակն ունիտ տեսանելոյ : Զի թէ կս ի հայր՝ եւ հայր յիս իցէ, եւ ճանաչիցի որդի հորբ, եւ հայր որդւով, դու զիմորդ ասիցես, թէ ցոյց մեզ զհայրն քո . որպէս զայլ ոմն, թող զիս, կամիս տեսանել : Եո ի հայր, եւ հայր յիս : Ոչ որպէս թէ շփոթական ինչ իցէ բնութիւնն, եւ կամ թէ իբրեւ զբաժակ ի մէջ բաժակի կայցէ : Ոչ զմարմնոյ ինչ յօդուածոց յայտ առնէ, այլ զմտաց բանիցն նկատութիւն :

Ես, ասէ, ի հայր, եւ հայր յիս : Ոչ հայր առանց որդւոյ ճանաչի, եւ ոչ որդի առանց հօր երեւի . որպէս միաք բանիւն ճանաչին, եւ բանն մտօք երեւի : Ուստի կարիցեմ իմանալ զմիտս քո, եթէ ոչ ի բանիցն զոր խօսեսցիս : Եստնեն բանք զմիտոդ, եւ ծնանին միաքդ զբանսդ : Եւ ոչ զբանս առանց մտացն մարթի իմանալ, եւ ոչ մտացն առանց բանիցն՝ որ ի մտացն ծնանին : (Նոյնպէս եւ հայր որդւով ճանաչի, եւ որդի հորբ յայտնի) : Նման իբի իսկ եւ աւետարանիչն ասէ, եթէ ի սկզբանէ էր բանն . զի զառանց կարեաց ծնունդն ցուցանիցէ, եւ զմութիւն էութեանն մկնեսցէ : Եւ որ ինչ բանն առ միտսն է, նոյն եւ միածին բանն Աստուած առ հօր : Եւ այն իսկ զարմանալիք են, կրկնեցից միւս-

λήψομαι γὰρ τινα τῶν προειρημένων, πρῶτην ἡμῖν ἦν ὁ λόγος, ὅτι ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς μαθήσεις εἰπεῖν. Ὁ λόγος δὲ ἡμετέρος ἔσω μετὰ τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν ἔστι νοῦ. Μὴ ὁρατός ἐστι μετὰ ὁρατοῦ; Ἀόρατός ἐστι μετὰ ἀοράτου, νοητός μετὰ νοητοῦ, ἀσώματος μετὰ ἀσωμάτου. Ὄταν δὲ μέλλῃ προέρχεται ὁ λόγος, χωρεῖ ἐπὶ τὸ στόμα, καὶ κειθὲν αὐτῷ ἐνδύεται φωνήν, οὐχ ἑτέρας αὐτῷ φύσεως τὴν φωνὴν παρὰ χούσης, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ λόγου ἑαυτῷ τὴν λέξιν ὑφαίνοντος. Καὶ ἀόρατος τὴν φύσιν μετὰ τοῦ πατρὸς ᾧν, τοῦ νοῦ λέγω, τὴν φωνὴν ἐνδυσάμενος, προέρχεται, καὶ γίνεται πᾶσι δῆλος ὁ πρὸ τούτου ἄδηλος. Εἴτα προελθὼν καὶ πάντα πληροῖ, καὶ τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν νοῦ οὐκ ἀφίσταται.

Τίς γὰρ ἀνθρώπων, ἐπειδὴν λαλήσῃ λόγον καὶ ἄλλους διδάξῃ, ἑαυτὸν κενοῖ τοῦ λόγου; Ἄρα εἰάν τι φθέγξωμαι, καὶ προέλθῃ εἰς ἄλλων ἀκοάς, τὸν ἐμὸν νοῦν ἔρημον κατέλιπον; Ἄρα οὐ προῆλθεν ἔξω ὁ λόγος, καὶ ἔμεινεν ἔσω; Οὐ μυρίας ἀκοάς ἐπλήρωσε, καὶ τοῦ γεννήσαντος νοῦ οὐκ ἀνεχώρησεν; Εἴτα ὁ μὲν ἀνθρώπινος λόγος παρὰ τοῦ γεννήσαντος νοῦ ἀποστελλόμενος, καὶ ἔξω προέρχεται, καὶ τὸν γεννήσαντα οὐ καταλιμπάνει· ὁ δὲ θεὸς λόγος, ἐπειδὴ δὲ ἡμᾶς ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον, τοὺς πατέρας κόλπους ἐρήμους κατέλιπεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ τὸ θαυμαστὸν, μυριάδες ἀκουοῦσιν ἐνὸς αὐτοῦ τοῦ θεοῦ λόγου καὶ εἰς τοσοῦτους χωρῶν οὐ μερίζεται, ἀλλ' ὅλος ἐστὶ μεθ' ἑκάστου ἡμῶν τῶν ἀκουόντων, ὅλος μετὰ πάντων. Καὶ εἰ ὁ πατὴρ ἐγέννησε κατὰ ῥεῦσιν καὶ τμήσιν, καὶ ἐμερίσθη

անգամ վերստին զատացեալս . նախ վասն
այնորիկ իսկ բանք էին մեր , զի ի մերոցս
զվերինս քան զմեզ ուսանիցիս : Մինչ գեա-
րանս ի միտան իցէ , աներեւոյթ է յանե-
րեւութին , եւ իմանալի յիմանալաջն , ան-
մարմինն ընդ անմարմինն : Եւ յորժամ կա-
մոցի արտաքս ելանեւ բանն , նախ ի բերանն
խաղալ յառաջ , եւ անտի անձամբ անձին
զգեցուցանէ բարբառ , ոչ որպէս թէ յայլմէ
բնութենէ զբարբառն առնուցու , այլ ան-
գլխորին ի բանէն խօսքն յօդին . եւ որ անե-
րեւոյթն է բնութեամբ հօրն , զգենու բար-
բառ , եւ ելանէ՝ լինի ամենեցսւն յայտանի , որ
յառաջագոյն անյայտն էր . եւ իբրեւ խաղալ
յառաջ , զամենեւեան ընու , եւ ի ծնողէն
չմեկնի :

Ո՞րք ի մարդկանէ խօսեացի զբանն , եւ
զայլս ուսուցանիցէ , զանձն թափուր առ-
նիցէ ի բանէն . եւ կարծիցէ , թէ գուցէ
մինչ ընդ այլոյ լսելիս արկանիցեմ , զիմ միտս
մերկ եւ կողոպուտ առնիցեմ . միթէ չն՞ բանն
արտաքս , եւ մնաց անդէն ի ներքս . ոչ զբա-
զում լսելիս լի արար , եւ ի ծնողէն ոչ մեկ-
նեցաւ : Եւ արդ՝ եթէ մարդկեղէն բան յոր-
ժամ խաղացեալ արտաքս ի մտացն ելանիցէ ,
չլատանի ի ծնողէն . իսկ Աստուածն բան՝ որ
վտոն մեր երեւեցաւ աշխարհի , զծոցն հայ-
րենի թափուր թողոյր : Աւն անգր , փար-
զաստ , քաւ լիցի : Զի բեւրք բիւրուց լսն
զբանն , եւ ընդ անչափ լսելիս մտանէ՝ չբաժա-
նի , այլ բնաւ ընդ իւրաքանչիւր ումեք է , եւ
ամենայն ընդ ամենեւին , եւ ամենեւիմ ի
միտան . եւ եթէ մարդկեղէն բանն ամենեւին
ի միտան է , եւ բնաւ իւրաքանչիւր ընդ ու-
մեք , եւ ամենայն ընդ ամենեւին , զիարդ ա-
սիցնն զհօրէ , զի թէ ծնաւ , ապա ծորումն

καὶ διηγήθη, ὡς λέγουσι, λέγω πρὸς αὐτοὺς ὁ σωτὴρ· ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς· ἐρευνᾶτε, μὴ παραφθείρετε· ἐρευνᾶτε, μὴ ἀπλῶς ἀναγινώσκοντες, ἀλλὰ τὰ βάθη τῶν νοημάτων ἐξιχνιάζοντες. Ὁ θεὸς τὰς γραφάς ἔδωκε, τὰς δὲ θεωρίας οὐκ ἐγύμνωσεν, ἀλλὰ κατέλιπε τῷ δρόμῳ τῷ σῶ, ἵνα σου τὴν εὐγνωμοσύνην πειράσῃ, καὶ τὴν σπουδὴν ἴδῃ, ἵνα ἴδῃ σε εἰ δουλεύεις γραφαῖς, ἢ βιάζῃ γραφάς. Ὡσπερ γὰρ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων προέθηκεν ὁ θεός, τὰς δὲ τέχνας ἔκρυψε· καὶ πάντα μὲν προεβλήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τέχνη δὲ ἐξ ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἀπετέχθη· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν γραφῶν.

Ἄλλ' ἵνα σαφηνίσω, ἔδωκεν ὁ θεὸς λίθους, ἔδωκεν ὁ θεὸς λίθων φύσιν, οὐκ οἰκοδομὴν ἔτοιμον· ἔδωκε σῖτον, οὐκ ἄρτον· ἔδωκε βότρυν, οὐκ οἶνον· ἔδωκε τὴν τῶν ἐρίων φύσιν, οὐκ ἰμάτιον· ἔδωκε γῆν γεωργοῦσαν χρυσόν, ἀλλ' οὐ χρυσόν. Διὰ τί; ἐπειδὴ ἐν εἰκόνι θεοῦ ποιᾷ τὸν ἄνθρωπον, μερίζεται τὴν δημιουργίαν. Αὐτὸς κτίζει, καὶ κείνου τῇ τέχνῃ ῥυθμίζει τὴν δημιουργίαν. Ἐπειδὴ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ποιᾷ τὸν ἄνθρωπον, μερίζεται πρὸς αὐτὸν τῶν γενομένων τὴν εὐγένειαν. Αὐτὸς ἐργάζεται ὡς δημιουργός, καὶ ὡς θεός, ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγὼν, αὐτὸς ἐπάγει τὴν φύσιν τὴν μὴ οὖσαν· παραχωρεῖ δὲ τῇ εἰκόνι κοσμεῖν τὰ γεγενημένα. Ἐνόησον τίς ἦν ὁ ἄνθρωπος, ὁ πρῶτον ἄροτρον πηξάμενος, πῶς ἐνόησε ταμεῖν ξύλον, παρεμβαλεῖν μέσον σίδηρον, τῇ ἁρμονίᾳ σφίγγει, ζυγὸν ἐπινοῆσαι, ῥυθμὸν

եւ հատուածն գործեցաւ, եւ բաժանեցաւ անբաժինն: Ասասցէ առ նոսա կենարարն, եթէ քննեցէք զգիրս: քննեցէք, եւ մի վայրապար ընթեռնուք, այլ զխորս մտացն ի խոյզ եւ ի քնին արկեալ հետազօտեցէք: Քանզի Աստուած զգիրսն եգ տռաջի, եւ զմիտս պատգամացն զեղչեաց. զգիրս ետ, եւ զղօղեալ մեկնութեանցն շմերկացոյց, այլ եթող ի հրահանգս ասպարիսաց քոյոց արշաւանացդ, զի զքս մտավարժութիւնն կրթեսցէ. զի տեսանիցէ՝ ծառայիցն՝ գրոց, եթէ բռնազբօսեսցես զգիրս: Զոր օրինակ զմեութիւնն եգ տռաջի Աստուած, եւ զարուեստն թաղոյց. ամենայն նիւթք եւ ատաղձք եգան տռաջի յԱստուծոյ, եւ արուեստն ի մասց մարգկան ծնաւ. նոյնպէս եւ ի գիրս:

Եւ զի եւս յայտնագոյն զբանս արարից, եգ տռաջի Աստուած զքարանց բնութիւն, եւ ոչ զչինուածն պատրաստական: Ետ ցորեան, եւ ոչ եթէ հաց գործեաց, եւ եգ տռաջի: Ետ խաղող, եւ ոչ եթէ գինի ինքնին արար զխաղողն: Ետ ասր, եւ ոչ եթէ զհանգերձն ինքնին գործեաց: Ետ զոսկին խառն ընդ հողոյ, այլ ոչ եթէ ինքն ընտրեաց ի հողոյն: Ընգէր. քանզի ըստ պատկերի Աստուծոյ արարաւ մարդն, բաժանէ զարարչութիւնն: Ինքն առնէ, եւ նմա արուեստիւն տայ կազմել զգործն: Զոր օրինակ զմարդն՝ որ ըստ պատկերին Աստուծոյ արարաւ, խառնէր ի բաժին՝ եղելոցն անուանո գնելոյն. ինքն իբրեւ զարարիչ ի չգոյէ ի գոյ անէր, եւ պատկերին զանուանո հրամայէր գնել. նոյնպէս եւ զնիւթան ինքն եցոյց, եւ զկազմած գործոյն յարուեստն տպատան արար: Ո՞նայնպէս արօք՝ փայտիւ եւ երկաթով զերկիր պատառել, եւ ապա բանալ, եւ լուծ

εὐθῦναι, βόας συναγαγεῖν. Ξύλον ἦν, σι-
δηρον ἦν, ἀλλ' ἡ τέχνη οὐ παρῆν. Τίς σοι
εἶπεν, ἄνθρωπε, ὅτι ἄροτρον οὕτω πηγ-
νυται; Τίς ὑπέβαλε σοι τὴν ἀδάμαστον
φύσιν τοῦ σιδήρου πυρὶ μαλάττειν; Τίς
ὑπέδειξέ σοι ἐκ τοσαύτης παχύτητος ῥα-
φίδα μικρὰν ἐργάσασθαι; Τίς ἐπενόησεν
ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκ λίθων κατασκευάσαι θυ-
ρῶν κατασκευήν; Ὀρόφων ἐπίνοιαν πόθεν
ἔμαθες, εἶπέ μοι, ἄνθρωπε; Πολύ, φη-
σιν, ὥς ἄπειρος, ξενίζῃ. Εἰκόνα θεοῦ
ὁρᾷς, καὶ ἐρωτᾷς μανθάνειν;

Διὰ τοῦτο, ἀδελφε, πανταχοῦ ἡ ἀν-
θρωπίνη φύσις τὸν ἑαυτῆς δεσπότην μεμου-
μένη, τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν κοσμεῖ. Ἀλλ' ἔως
μὲν τῷ μέτρῳ μετρεῖται, καλὴ· ἐκβαίνουσα
δὲ τὰ μέτρα, ἐκ τῆς ἀμετρίας ὑβρίζειται.
Οἶον, ἐπενόησε πῶς ὑποτάξει βούν καὶ ἵπ-
πον καὶ κάμηλον, καὶ ὅσα τοῦ ἀλόγων εἰς
ὑπηρεσίαν ἐδόθη. Ἀπὸ δὲ πλεονεξίας ἐπε-
νόησε μίξαι τὰ παρὰ φύσιν. Ἐμιξεν ὄνον
ἵππῳ, τοῦ θεοῦ τοῦτο μὴ θελήσαντος,
ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς εἰρηκότος, ἐξαγαγέτω ἡ
γῆ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ κατὰ γένος· ἡ
πλεονεξία ἔμιξε τὰ παρὰ φύσιν. Ὁ θεὸς
κολάζων τὴν ἀμετρίαν, ἄγονον ἐποίησε τὴν
ἐπίνοιαν. Ὄθεν ἡμίονος σὺ τίκτει, διότι
οὐκ ἔστιν ἐξ ἐκείνων τῶν τότε γενομένων,
τῶν ἀκουσάντων, αὐξάνεσθε, καὶ πληρώσατε
τὴν γῆν. Ὅμως καὶ πρὶν ποιήσῃ, συγχωρεῖ τῇ

կազմել, եւ ձիգ եւ եղինս սամաթիւք ի գործ լծել: Էր փայտն եւ երկաթն, այլ արուեալն չէր ուրեք ի միջի: Ո՞եցոյց քեզ՝ այր գու, եթէ այդպէս արօր կազմիցի, կամ խիտա բնութիւն երկաթոյ հրով կակղատցի. ո՞ եցոյց քեզ հանգամանս՝ յայնչափ թանձրուութենէ՝ նստել, տուայանել, եւ առեղն մի փոքրիկ գործել. ո՞ արկ քեզ ի միտ՝ դրաց տխտ եւ փականա՞ գործել, եւ կամ ձողունս եւ յարկս տանց յարգարել: Արի, ասէ, տխմարաբարս իմն հարցանես, զԱստուած հնարացոյց ի միջի ունիմ, եւ հարցանես, թէ ուստի՞ ուտար:

Եւ այսպէս, կըբարբ, ամենայն ուրեք մարդկեզէն բնութիւնս իւրում աեառննմանեալ, զարդարէ արուեստիւ զբնութիւնս. եւ եթէ ի չափու կացցէ, բարւոք է պատկերն. ապա թէ ըստ չափն անցանիցէ, թշնամանի տնչափութեամբն: Այոպիսի ինչ. իմացաւ մղել զեղն, վարժել զձի, հնազանդել զուզտ, եւ զայլ եւս անասունս՝ որ ի սպասաւորութիւն մեզ տուան: Բայց առ ագահութիւն իմացաւ եւ այլ ինչ խառնս արտաքոյ քան զբնութիւն, զէջ՝ ձիոյ տրձակել, որ չէր ըստ կամայն Աստուծոյ. քանզի ի սկզբունէ ասաց Աստուած, եթէ հանցէ երկիր չորքոտանիս, եւ զեւունս ըստ ազգի իւրեանց. հնարեցաւ ագահութիւնն եւ այլ իմն խառնս արտաքոյ քան զբնութիւն խառնեալ: Ասան որոյ եւ, Աստուած՝ զի զանչափութիւնն պատժէ, անծնունդ արար զմարդկեզէն ագահութիւնս. վասն այնորիկ չծնանի ջորի. զի չէ յայնցանէ, որք իրրեւ եղեն՝ լուան, եթէ աճեցէք եւ բաղմացարուք եւ լքէք զերկիր: Սակայն թոյլ ապա պատկերին գործել զինչ եւ կամի, զի զօրութիւն նորա ցուցանիցէ, եւ զանչափու:

εἰκόνι αὖ βούλεται· ἵνα τὴν δύναμιν αὐτῆς δείξῃ, καὶ τὴν ἀμετρίαν αὐτῆς κολάσῃ.

Πάλιν ἡ ἀμετρία τῆς ἐπιθυμίας ἐπεβάλετο ποιῆσαι ἀνθρώπου μορφὴν, μιμουμένην, φησὶν, θεὸν ἐργαζόμενον· καὶ ποιεῖ σώματος εἰκόνα, καὶ βιάζεται τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀπὸ γῆς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπλασεν, ἀποροῦσα ἡ τέχνη μιμήσασθαι τὸν ἑαυτῆς δεσπότην κατὰ τὴν ἀλήθειαν, ταῖς ἐπινοοίαις πορίζεται τὸ ἀμήχανον, καὶ συνάγει ῥίζας, καὶ κινᾷ τὰ χρώματα, καὶ μιμεῖται ὁφθαλμὸν βλέποντα, καὶ μὴ βλέποντα, ἀνεωγμένον, ἀκοὴν ἀναπεπταμένην, ἀλλ' οὐκ ἀκούουσαν, ῥίνας ἐπ' εὐθείας ἐπιτεταμένους, ἀλλὰ πνοὴν ἔλκειν μὴ δυναμένους, στόμα διατετυπωμένον, ἀλλὰ τῆς φωνῆς ἐστερημένον, πόδας καλῶς ἐρρύθμισμένους, ἀλλὰ πρὸς δρόμον οὐκ ἔχοντας ἐπιτηδειότητα. Ἰνα δείξῃ, ὅ, τι συνεχώρησε τῇ εἰκόνι, ἵνα δειχθῇ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια. Πάντων δὲ ἀψασθαι οὐ συνεχώρησεν, ἵνα μὴ εἰσελθοῦσα εἰς ἀλαζονείαν, ἑαυτῆς ἀπογνῶ καὶ τῆς ἑαυτῆς σωτηρίας. Ὅμως συνεχώρησεν ἀπὸ τῆς γῆς ζωγράφους ποιεῖν, ἵνα ἐντρέψῃ τοὺς ἀρνούμενους, ὅτι ἀπὸ γῆς ἐπλασεν ὁ θεὸς ἄνθρωπον. Ἀλλ' ἡ τέχνη ἐμιμήσατο τὸν δημιουργόν. Εἶδε σῶμα κατατμηθὲν σιδήρῳ. Οἷον, ἀπεκόπη τῷ σιδήρῳ μέρος τι τῆς σαρκός· δεῖ ἀναπληρωθῆναι τὸ κολλανθὲν, δεῖ οἰκοδομηθῆναι τὴν βρωθεῖσαν σάρκα, δημιουργὸς οὐκ ἔστιν, ἵνα σάρκας πλάσῃ. Τί οὖν; ἡ τέχνη τῆς εἰκότος τὴν φύσιν τοῦ δεσπότητος μιμουμένη, ἔδραμεν ἐπὶ τὴν γῆν, ἐξ ἧς τὸ σῶμα, κατασκευάζει

Թիւնն պատժիցէ, եւ զհպարտութիւնն ցածուցանիցէ :

Գարձեալ անշափ ցանկութիւն մտաբերեաց գործել պատկեր մարդկակերպ . Թող նմանեցից, առէ, Աստուծոյ, որ արար զպատկեր մարդոյ, եւ արարից պատկեր մարմնոյ . եւ բռնագատեարուեստիւ զբնութիւնն : Եւ քանզի լուաւ, եթէ Աստուած յերկրէ առհող, եւ արար զմարդն, ի վարանս մտեալ արուեստն, քանզի չկարէ ճշմարտութեամբ նմանել տեառն իւրում, այնուհետեւ ի հնարս եւ ի հայթայթանս ապաստան լինի . ժողովէ արմատս եւ ծաղիկս՝ վասն զգոյնս յարմարելոյ, նմանեցուցանէ զաչս՝ աչաց, այլ չտեսանեն . չափէ ակունջս, այլ չլսեն . յղկէ զունչս, եւ չհոտոտին . կողբաւ զբերանն, այլ չիք բարբառ ի շրթունսն . զձեւ ոտիցն եւ բարձիցն յօրինէ, այլ չիք գնացք եւ քայլք ոտիցն : Զի այնու յայտ առնէ, Թէ Թոյլ ետ պտտկերին զինչ եւ կամիցի գործել, եւ չեւանել ըստ չափ . զի մի ի հպարտութիւն գայցէ, եւ չճանաչիցէ զբնութիւնն, եւ ոչ զանձին զազատութիւն եւ զփրկութիւն : Բայց սակայն զի ուսան՝ եթէ յերկրէ ստեղծ Աստուած զմարդն, եւ միւսով արուեստիւ կամին նմանել տեառն եւ արարչի, բժշկաց արուեստիւն : Յորժամ տեսանիցէ ի մարմնն փուտ, երկաթ ի գործ արկանէ, եւ զփուտն ի զատ հատանէ : Եւ յորժամ զվէր փորել կամեսցի, շինել հասուցանել, եւ ածել ի չափ զկերեալ մարմնն . արարիչ ոչ է, Թէ վերստին ստեղծանէ : Եւ արդ զինչ արուեստ պատկերին գործիցէ՝ նմանել տեառն իւրում : Ընթանայ նա ի հողն, ուստի մարմնն ստեղծաւ, եւ կաղմէ անախ գեղս եւ օպեղանիս . միովն քա-

φάρμακα, ποιῇ τὰς ἐμπλάστρους, καὶ ἡ μὲν καθαίρει, ἡ δὲ οἰκοδομεῖ.

Καὶ ὅρα τὸ θαυμαστόν. Ὁ θεὸς κάθεται ὡσπερ πατὴρ καὶ παιδευτὴς, ὁρῶν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος τὰ ἔργα. Καὶ ὡσπερ πατὴρ ἐρωτᾷ τὸν υἱόν, τόδε τὸ νόημα τί βούλεται, οὐχ ἵνα μάθῃ, ἀλλ' ἵνα δοκιμάσῃ· οὕτως αἰεὶ ἡ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν τὴν ἑαυτῆς εἰκόνα παιδεύουσα, προσάγει αὐτῇ ζητήματα. Προσηγάγε τῷ Ἀδὰμ τὰ ζῶα τὰ ἄλογα, τὰ πετεινὰ, ἰδεῖν τί καλεῖ αὐτά· οὐχ ἵνα μάθῃ ὁ πάντα προῖδων, ἀλλ' ἵνα δοκιμάσῃ τὴν εἰκόνα, εἰ ἐπιτηδεῖα πρὸς κατανόησιν. Εἰσῆλθεν οἰκοδομικὴ, ἤλθε τεκτονικὴ, ναυτικὴ, χαλκευτικὴ, ῥαπτικὴ, κατανόησις ἄστρον, οὐχ ἡ περιεργος, ἀλλ' ἡ τὴν θέσιν ὁρῶσα, ἡ τοῖς πλείουσιν ἐπιτηδεῖα, ἡ παρατηρουμένη ἄστρον ἀνατολᾶς, καὶ τὸν καιρὸν τῆς εὐπλοΐας γνωρίζουσα, οὐχὲ γένεσιν πλάττουσα, καὶ εἰμαρμένην μυθολογοῦσα, ἀλλ' ἡ ἀκολουθοῦσα τῇ φωνῇ τοῦ δεσπότου· ποιήσωμεν φωστῆρας ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς καιροὺς. (Προῆλθεν ἡ εἰκὼν, καὶ ἐξιχνιάζει τὴν φύσιν· ζητεῖ βοτάνας, εὐρίσκει· ζητεῖ ῥίζας, καταλαμβάνει, πάντων εὐρίσκεται τεχνίτης, καὶ πάντων ἐπινοητής.)

Ἀλλ' ἵνα μὴ νομίσῃ ὅτι αὕτη εὗρεν ἐξ ἑαυτῆς καὶ οὐ παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ ἐνθέντος τῇ φύσει τὴν δύναμιν, δι' ἐνὸς λόγου δείκνυσιν (ὅτι πάντων τούτων διδάσκαλος τῆς ἡμετέρας φύσεως ὁ θεός.) Προῆλθεν ὁ μακαριὸς Σολομὼν, λέγων· αὐτὸς γὰρ μοι δέδωκε τῶν ὄντων τὴν γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου, καὶ ἐνέρι-

կէ զփռան, եւ միւսոքն շինէ, եւ այնպէս ընտ զթերութիւն մարմնոյն:

Եւ ան զարմանալիսն. զխորդ նոսր Ըստուած եւ իբրեւ ընդ որդիս նայի: Եւ զինչ յայտ նայելն առնիցէ. ոչ զի ուսանիցի, այլ զի կրթեացէ. եւ այնպէս աղբւրն ամենայն բարութեանց խրատէ զիւր պատկերն: Որպէս զառաջինն՝ ած կացոյց առ Ադամայ զամենայն գազանս եւ զանասունս եւ զթռչունս, տեսանել զինչ կոչեացէ զնոսա. ոչ զի ուսանիցի ամենագէտն, այլ զի զպատկերն կրթեացէ: Յանկ իսկ ի միտ դնելոյ ցուցան հանդամանք օգտիցն շինողութեան, եւ հիւսնութեան, նաւագործութեան, եւ գորբնութեան, եւ ոստայնանկութեան: Նաեւ ընդ աստեղս նայելոյ՝ չէ գատարկութեան գործ, այլ նշմարել զկարգաւորեալոցն՝ նաւորգացն օգուտ է, եւ անսալ աստեղացն արեւելեան, եւ ժամանակ ի դիւր իմն նաւարկութեան ճանաչել. ոչ ծնունդոքն ստեղծանել, եւ ոչ զիմարմինէին, զբաշտի եւ զբախտի առասպելս ի մէջ բերել, այլ զհետ բարբառոյ անառն երթալ, եթէ եղիցին լուսաւորք յերկինս, եւ ծագեացեն յերկիր, եւ եղիցին ի նշանս եւ յաւուրս եւ ի ժամանակս:

Ձի մի համարեացիս, եթէ պատկերն անձամբ ինչ գտանիցեն զհնարս ամենայնի, միով բանիւ յայտ առնէ երանելին Սաղոմոն. Նա ետ ինձ, ասէ, ճանաչել որ ինչ եւ իցեն անվրէպ, գիտել զհաստատութիւն աշխարհի,

γειαυ στοιχείων, ἀρχὰς καὶ τέλη καὶ μεσό-
τητα χρόνων, ἐνιαυτοῦ κύκλους, καὶ ἀστέ-
ρων θέσεις, φύσεις ζώων, καὶ θυμούς θη-
ρίων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν,
ὅσα τέ ἐστὶν ἀφανῆ καὶ ἐμφανῆ, ἔγνω ἐγὼ
ὁ ἄνθρωπος. Ἡ εἰκὼν πῶς ἔγνω; Ὁ γὰρ
πάντων τεχνίτης ἐδίδαξέ με σοφίαν. Ἐδί-
δαξέ σε τὰ μέτρα, οὐ τὰ ἄμετρα. Ὅρα
γὰρ πῶς εἰς πολλὰς ἀμετρίας ἐξεχύθη ἡ
τέχνη ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ ἡν εἰκὼν τοῦ
θεοῦ. Ἐνενόησε πῶς τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον
ἀποδίδεται, καὶ κατανοοῦσα τὴν φύσιν,
μιμεῖται τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν. Ἐπινοεῖ τὴν
τοῦ ὀργάνου φύσιν, τούτου τοῦ πολυδόνα-
κος ὀργάνου, τοῦ ἐκ πολλῶν καλάμων ὑφα-
σμένου. Καὶ ὅρα τί ποιεῖ, πῶς ἡ τέχνη
πρὸς τὴν φύσιν ἐαυτὴν ἡκρίβωσεν. Ἐπε-
νόησεν ἀσχοῦς, οὐκ ἐξ ἐαυτῶν προφέρον-
τας τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ἀναπτυσσομένους καὶ
δανειζομένους πνεῦμα ἀλλότριον. Εἴτα
ἀπὸ τῶν δύο ἀσκῶν εἰς σωληνοδοχεῖον τοῦ
πνεύματος, εἰς πάντα τοὺς καλάμους
παραπέμπουσα τὸ πνεῦμα, καὶ ἐπενόη-
σε καὶ τὸ πνεῦμα ῥεῖν, καὶ φωνὴν μὴ
εἶναι, ἕως ἂν ὁ δάκτυλος σχηματίσῃ
τὸν φθόγγον. Καὶ πόθεν τοῦτο, ἄνθρω-
πε; πόθεν κατεσκευάσας ὄργανον, καὶ
δοχεῖον πνεύματος; Διὰ τί ῥέον τὸ πνεῦ-
μα ἤχον οὐκ ἀποτελεῖ τῶν αὐλῶν ἡνεωγ-
μένων; Πολύ, φησι, ξενίζῃ, ὥς ἄπειρος.
Εἶπον προλέγων· εἰκὼν εἰμι, τὴν ἐμαυτοῦ
φύσιν εἶδον, καὶ ἐμιμησάμην ἐμαυτόν. Πῶς
ἐμιμήσω ἐαυτόν; Εἶδον καὶ ἐν ἐμαυτῷ τὸ
πνεῦμα τοῦτο δεδανεισμένον· συνεχῶς γάρ

եւ գյօրինուածս արարածոց, զսկիզբն եւ զկտարած, եւ զմէջս ժամանակաց. զշրջանս ասորոց, եւ զկարգս աստեղաց. զբարս անասնոց, եւ զզայրումն գազանաց. եւ զառնկս ազգի ազգի, եւ զգօրութիւնս արմատաց. որ ինչ ի ծածակ իցէ՝ եւ որ ինչ յայտնի, որ երեւի՝ եւ որ աներեւոյթ, ծանեայ, ասէ, եւ մարգ՝ փոխանակ ասելոյ՝ թէ պատկերս : Եւ զհարգ : Ասէ . իմաստութիւնն՝ ճարտարապետն ամենեցուն ուսոյց զիս : Այլ ուսոյց զքեզ զչափոյն, եւ ոչ զանչափն : Տես, յորչափ անչափութիւն տարածեցաւ եւ ել արուեստն . հայեցաւ ի մարդկեղէն բնութիւնս, եւ պատկերն Աստուծոյ ամ զմտաւ, թէ զհարգ գործի բարբառոյ բերանոյն կազմեալ իցէ . նկատեաց զբնութիւնն, նմանեցուցանէ արուեստիւն բնութեանն, եւ հնարի իմն հնարս ի բաղում փողոցս ընդ միմեանս յարելոցս յերեարս խառնելոցս : Եւ տես, զինչ գործե արուեստն՝ նմանել գործոյ ճարտարապետին . աիկս իմն կազմէ, որ ոչ յանձնէ ունիցին զփուքն, այլ ընդ տալ եւ ընդ առնուլ, եւ ընդ բանալն եւ ընդ խփել՝ առնուցուն փոխօտար օդ, եւ ապա յերկուց փքոցն ի ցընցուղսն հողմարերս, եւ անտի յամենայն փողսն տալ զփուքն. եւ իմանայ, թէ պէտ եւ փուքն խաղալցէ՝ նուագ ինչ չհարկանի . եւ այնմ եւս հնարս հնարի՝ մատամբք յօրինել, եւ գեղգեղէ զնուագսն : Եւ ուստի իցէ քեզ այն, ո՞վ մարգ, ուստի իմացար զփուքսն օդընկալս կազմել, եւ զմղեալ օդն մատամբք ի նուագս յօրինել : Արի իմն, ասէ, տիմարաբար հարցանես . ո՞չ կանխագոյն իսկ ասացի թէ պատկեր եմ Աստուծոյ, եւ աստէն յիմ բնութիւնս հայեցայ, եւ նմանեցուցի . քանզի յիս տեսանեմ օտար շունչ եկամուտ, եւ

ὁ θώραξ ἀναπτυσσόμενος καὶ συμπτυσσόμενος δέχεται τὴν εἰσροὴν τοῦ πνεύματος. Βλέπω δύο ἀρτηρίας πεμπούσας τὸ πνεῦμα παραχωρεῖν ὡς ἐνὶ σωλῆνι τῷ στόματι. Ὅρῳ ὅτι τὸ πνεῦμα προχωρεῖ· καὶ ὁ λόγος οὐ γίνεται, εἰ μὴ ἡ γλῶσσα τὸν φθόγγον σχηματίσῃ. Εἶδον ἐμαυτὸν, καὶ ἐζήλωσα ἐμαυτὸν, ἐξ ἐμοῦ κατέλαβον τὴν τέχνην τοῦ δεσπότου, ὡς λέγει Δαυὶδ. Ἐθαυμαστώθῃ ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ. Ἐμαυτὸν εἶδον, καὶ τὸν τεχνίτην ἐπῆνεσα· ἐμιμησάμην τὸν ἐμαυτοῦ δεσπότην· τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν παρέστησα.

Οὐδὲ γὰρ φαῦλον τὸ ὄργανον, ἀλλ' ἐπιδαν αἰσχυρῶν ἁσμάτων γένηται ὄργανον. Ὡσεὶ θεῖα ἐλέγετο ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ ἦν βέβηλα, εἰ καὶ τῇ ἀμετρίᾳ ἐπενοήθη εἰς τρυφήν· ἀλλ' ὅμως εἰ καθιέρωτο, ὥσπερ ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ ἦν βέβηλα. Διὸ καὶ ὁ Δαυὶδ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ, καὶ κιθάρα, ἐν χορδαῖς, καὶ ὀργάνῳ, ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ, ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ. Εἶθε οὖν ἡ ἐπίνοια μὴ πρὸς τρυφήν ἀκολασίας ἐτραπῇ, μὴ εἰς προσκύνησιν εἰδώλων· ἀλλ' ὣν ἂν ἐπενόησε, τούτων τοὺς καρποὺς εἰ ἀπεδίδου τῷ θεῷ, οὐκ ἂν ἐμέμφθῃ ἡ ἐπίνοια τῆς τέχνης, εἰ τὸν δεσπότην ἐγνώρισεν· οὐκ ἂν ἐμέμφθῃ ἡ κιθάρα, εἰ θεὸς διὰ τῆς κιθάρας ἐκηρύττετο. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Δαυὶδ, ἐπειδὴ κιθάραν ἐπῆξατο, διὰ δὲ τῆς κιθάρας οὐκ αἰσχυροὺς ὕμνους ᾄσεν, ἀλλ' ἱεροὺς ἐμελψε λόγους, ἐγένετο ἡ κιθάρα καὶ θεῶ καθωσιωμένη, καὶ δαιμόνων φυγαδευτήριον. Ὅτε γὰρ τὸν Σαοὺλ τὸν βασιλέα δαίμων

պատեանքս սաեպ բանալով եւ խփանելով՝
ընդունին զօրն հասարակախառն : Տեսանեմ,
զի երկու փողակք տան եւ առնուն զօրն, ի-
բրեւ ցնցղով իւիք սոսորդով ի բերանս . տե-
սանեմ, զի եւ օրն մասնէ, եւ խօսք չլինին,
թէ ոչ լեզուն ի մէջ անցեալ զնուագոն յար-
գարիցէ : Հայեցայ յիս, եւ նմանեցուցի յիմ
բնութենէս, եւ անձամբ յանձնէ հասու եղէ
տեառն արուեստի . որպէս եւ Դաւիթ ասէ,
թէ սքանչելի եղեւ գիտութիւն քո յիս . առ-
տէն յիս նայեցայ, եւ զարուեստագէտն փա-
ռաւորեցի . նմանեցայ իմում տեառն, եւ ա-
րուեստիւն զբնութիւնս յայս յանդիման
նկարեցի :

Չէ ինչ չար աւաւիղն, այդ զի աղտեղի եր-
գոցն եղեւ գործի . որպէս թէ զաստուա-
ծեղէն օրհնութիւնսն երգէր իբրեւ զառա-
ջինն, չէր պիղծ . թէպէտ եւ անչափ ցանկու-
թեանն պատճառք են ի խրախուծիւնս, սա-
կայն թէ Աստուծոյ նուիրեալ էր իբրեւ զա-
ռաջինն, չէր չար եւ պիղծ . որպէս եւ Դաւ-
իթ ասէ . Օրհնեցէք զտէր սաղմոսարանաւ,
եւ ջնարաւ, եւ աղեաւ, եւ տաւուղաւ, ծըն-
ծղայիւք, քաղցր ձայնիւք, օրհնութեամբ,
թմբկաւ, եւ պարուք : Արդ՝ եթէ այնպիսի
չէր ի խրախուծիւն անառակութեան դար-
ձեալ, եւ ոչ ի կռոցն երկրպագութիւն, այդ
որով զարուեստն իմացաւ՝ նովին եւ պտուղ
ապր Աստուծոյ, չէր բամբաստանաց իմաստ
արուեստին, եթէ զտէրն ճանաչէր . չէր բամ-
բաստանաց քնարն, եթէ քնարաւն . Աստուծոյ
երգս ոք մատուցանէր : Ասան սոյնորիկ երա-
նելին Դաւիթ, որ քնարաւն ոչ զաղտեղի
երգոն երգէր, այդ զնուիրական օրհնու-
թիւնսն մատուցանէր Աստուծոյ, եւ զլեւոն
փախտական առնէր . յորժամ զԱւուղ այսն

κατέκρουε, καὶ ἐρράπιζε καὶ καταστρώννυσεν, ἦνίκα, φησὶν, ὁ μακάριος Δαυὶδ ἀνέκρουε τὴν κιθάραν, καλῶς ἐγένετο τῷ Σαούλ, καὶ ἐκουφίζετο· ὁρᾷς ὅτι πᾶσα τέχνη, εἰ πρὸς ἀρέσκειαν ἡρμουςται θεοῦ, οὐδὲν ἂν ἦν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα κατὰ γνώμην αὐτῶν ἡμῶν ἀπῆντησεν;

Ἀλλὰ τί βουλόμενος ἦλθον ἀπὸ θεολογίας εἰς τέχνην, καὶ μίμησιν εἰκόνας; ἵνα τὴν δεσποτικὴν φωνὴν κατὰ τῶν αἵρετικῶν ἀποδώσωμεν. Ποίαν; ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν· τέχνας εὗρατε, ἐπινοίας πολλὰς ἐπενοήσατε, καὶ τὸν πάντων δεσπότην καὶ τεχνίτην ὑβρίζετε; Σὺ τῇ τέχνῃ ἐμιμήσω τὴν δεσπότην, καὶ ὅμοιος ἀπηγγέλθης κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, καὶ μὲ τὸν δημιουργὸν ἀνόμοιον τῷ γεννήσαντι κηρύττεις; ἐγὼ ὑμᾶς ὑποταγαμένους τῇ ἀμαρτία ἡλευθέρωσα, καὶ μὲ τὸν ἀπάντων δεσπότην εἰς ὑποταγὴν καλεῖτε; Ναί, φησι, γέγραπται, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται. Εἴρηται μὲν, κατὰ δύναμιν θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερα τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ θεοῦ τὰ κηρυττόμενα. Εἶτα ἵνα τῇ λέξει ἀκολουθήσω, συγχωρῶ τοῖς ἀκούσασιν εἰδέναι τὰ λεγόμενα. Ἴν' οὖν τῇ λέξει ἀκολουθήσω, ἐν τῇ μελλούσῃ δημιουργίᾳ, ἐν τῇ ἀναστάσει ὑποταγήσεται τότε; Σὺ δὲ γίνῃ τότε ἰσαγγελος. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, λέγει ὁ σωτὴρ, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι θεοῦ. Σὺ ἀπὸ τῆς σαυτοῦ τάξεως ἀνάγῃ, καὶ ὁ υἱὸς

չար լիներ, ասեն գիրք, եթէ Դավիթ քնար
հարկանէր, եւ գիւրանայր Սաւուղի: Տեսա-
նե՞ս, զի ամենայն արուեստա յԱստուծոյ հա-
նութիւն կազմեալ է, չգոյր ինչ յառութիւն,
եթէ ամենայն ինչ ըստ Աստուծոյ կամացն
լինէր:

Զինչ արդեւք կամեցայ ցուցանել, զի
յասասուած խօսութենէն յայսպիսի բանս եկի՝
յարուեստան, եւ նմանել պատկերին իւրում
արարչին: Զի ցուցից, եթէ զտէրունական
բարբառն յեղյեղեմ, եւ զհերձուածողացն
տարապարս կարծիս յանդիմանեմ: Զաւերու-
նի՞. զոր: Կնշծաւորք, ասէ, զերեսս երկնից
գիտէք փորձել, արուեստս գիտէք, իմպտոս
իմացալք, եւ զամենեցուն արուեստագէտն
թշնամանեցէք. գու նմանեցեր արուեստիւն
քում տեառն, եւ զինչ կամեցար արարեր.
քանզի ըստ պատկերի եւ ըստ նմանութեան
արարչին հաստատեցար. եւ զարարիչն ան-
նման ի ծնողէն քարոզես: Ես զձեզ հնազան-
դեալս մեղացն ազատեցի, եւ զիս որ Յերո-
սեմ ամենեցուն՝ ի հնազանդութիւն կոչէք:
Այո՛, ասեն, քանզի գրեալ է, եթէ որդի
հնազանդեսցի: Առաջաք յառաջագոյն ըստ
մերում կարի ի ողն, մանաւանդ եթէ Աս-
տուծոյ զօրութեամբն. քանզի չեն մեր բան-
քըս, այլ Աստուծոյ. եւ յիշեցէք. բայց սո-
կայն եւ այժմ սակաւ մի ձգեսցուք ի նոսա
զյանդիմանութիւնս: Քննեսցուք զբանն.
ի հանդերձեալ աշխարհին եւ ի յարութեան,
ուր ասես՝ եթէ որդի հնազանդելոց է, ո՞չ
ապագէն գու արեգակն եւ հրեշտակ լինելոց
ես. ի յարութեան մեռելոց, ասէ, ոչ արք կա-
նայս առնեն, եւ ոչ կանայք արանց լինին,
այլ իբրեւ զհրեշտակս իցեն. գու յայնժամ
ի քումմէ տառիմանէք ի վեր մասշիցիս, եւ

ἀπὸ δεσποτείας εἰς ὑποταγὴν ἔρχεται; οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Ἡ κτίσις, οὐρανός, γῆ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, (οὐχ ἔκουσα· ποία ματαιότητι; τῇ ἀνθρωπίνῃ). Ματαιότητα αὐτὸν διὰ τί καλεῖ; ἐκτραπέντα τῆς εἰκόνης εἰς ὁμοιότητα ἀλόγων. Ματαιότης γὰρ ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης. Καὶ ὁ Δαυὶδ· πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν. Τῇ οὖν ματαιότητι ταύτῃ, τῷ ἀνθρώπῳ τῷ παραφθαρέντι ὑπετάγη ἡ κτίσις. Πῶς ὑπετάγη; ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τοῖς ἀναξίοις, βρῦνουν αἱ πηγαὶ τοῖς ἀχαρίστοις, φέρει ἡ γῆ τοὺς καρποὺς τοῖς ἀγνώμοσιν. Ὑπετάγη οὖν ἡ κτίσις τῇ ματαιότητι οὐχ ἔκουσα. Εἰ γὰρ κατὰ γνώμην, οὐκ ἂν ὑπετάγη τοῖς ἀναξίοις ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα καὶ ὑποτάσσεται. (Ποίῳ σκόπῳ; ἐλπίδι). Ποία ἐλπίδι; ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις, ταῦτά φησι Παῦλος, ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. Ἡ κτίσις τότε ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ υἱὸς καταδουλοῦται;

Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, μὴ συκοφαντεῖτε ἐρευνᾶτε, μὴ πολυπραγμονεῖτε· ἐρευνᾶτε πιστεύοντες, μὴ ἀντιλέγοντες. Πόθεν ἔμαθες λέγειν, ὡς ἐγεννήσθη, ἢ οὐκ οἶν; Πόθεν ἔμαθες λέγειν, τὸ γεννηθῆαι καὶ τὸ κτίσθαι παρὰ θεῷ ταῦτόν ἐστι; Πέτρος σε ταῦτα ἐδίδαξε; Παῦλος ὑπέθετο; ἀλλ' ὁ σωτὴρ ταῦτα ἡμῖν παρέδωκεν. Ἀνάγνωθι τὴν γραφὴν, καὶ δύσωπού τὸν νόμον. Πλὴν οὐδὲ οἷς λέγει ἐμ-

որդի ի տերութենէ ի խոնարհ իջանիցէ :
 Չլուար ի Պաւղոսէ . Ունայնութեան , առէ ,
 հնազանդեցան արարածք , եւ ինքեանք իսկ
 արարածք հեծեն եւ երկնեն մինչեւ ցայժմ :
 Եթէ արարածքն , այսինքն երկինք եւ երկիր եւ
 պլն ամենայն՝ մարդկան ունայնութեան հնա-
 զանդեցան . քանզի ունայնութիւն կոչէ զնո-
 վանս զպատկերն եղծանելոյ , ի նմանութիւն
 անասնոց իջանելոյ . որպէս եւ այլ ուր առէ .
 եթէ Մեսոիք սնոտեաց , ամենայն ինչ սնոտի
 է : Եւ Դաւիթ առէ , թէ ամենեւիմ ամե-
 նայն մարդ կենդանի սնոտի է : Արդ հնա-
 զանդեցան արարածք մարդոյ՝ որ եղծ զպատ-
 կերն : Եւ զիարդ հնազանդեցան : Քանզի
 ծագէ արեգակն անարժանից , տեղան ան-
 ձրեւք , բղխեն աղբեւրք՝ ապաշնորհացն , բերէ
 երկիր պտուղ ապախտաւորացն . եւ այնպէս
 հնազանդեցան արարածք ունայնութեան , եւ
 ոչ կամօք . զի թէ ըստ կամաց ինչ էր՝ չհնա-
 զանդէին անարժանիցն , այլ վառն այնորիկ
 որ հնազանդեցոյց զնոսա յուսով , զի եւ ին-
 քեանք , առէ , արարածքն ազատեսցին ի ծա-
 ապոութենէ ապականութեան յազատութիւն
 փառաց որդւոյն Աստուծոյ : Իսկ եթէ ազա-
 տանայցեն արարածք յայնժամ , որդին ի ծա-
 ապութիւն գայցէ :

Քննեցէք զգիրս , եւ մի զրպարտէք . քննե-
 ցէք , եւ մի վայրապար խուզէք . քննեցէք ,
 հաւատացէք , իւ մի հակառակիք : Ուստի
 ուսար առել , ե՞ր որդի , եւ ծնաւ , թէ չէր .
 ուստի ուսար եթէ ծնանել եւ առնել նոյն
 է : Պետրոս ուսոյց քեզ զայգ , եթէ Պաւ-
 զոս ճառեաց , եթէ կենարարն աւանդեաց .
 ընթերցիր զգիրս : Նո եւ զոր առեող՝ յայն
 չկառ . զի յորժամ հարցանիցես իսկ , եթէ

μένα. Ὅταν γὰρ ἐρωτήσῃ, ὥν ἐγεννήθη, ἢ οὐκ ὥν, φεύδεται. Ὁ γὰρ μὴ ὁμολογεῖ, ἐξετάζει. Πρῶτον ὁμολόγησον, ὅτι ἐγεννήθη, καὶ τότε ἐρώτα, ὥν, ἢ μὴ ὥν. Τὸ πρᾶγμα ἀρῇ, τὸ ῥῆμα βασιανίζεις; ὅν μὴ δίδως γεγεννησθαι, τούτου τὴν ἔρευναν τί ζητεῖς, ὥν ἐγεννήθη, ἢ μὴ ὥν; δὸς ὅτι ἐγεννήθη· πρῶτον στήσον ὅτι ἐγεννήθη, καὶ τότε ζήτη. Ἀρῇ τὴν φύσιν, καὶ τὴν λέξιν ἐξετάζεις; Τὸ κτίσαι καὶ τὸ γεννῆσαι ταυτόν; πόθεν ὁ υἱός; λεγέτω τις αὐτῶν εἶναι μὴ ἢ πρῶτον φανερά ἢ τάξεις τῶν δύο, καὶ τότε ἢ διάνοια συμφωνῇ, οὐ δύναμαι αἰπεῖν τὸ ἰδεῖν καὶ τὸ βλέπειν ταυτόν· ἐν γὰρ εἶπον. Ἐὰν δὲ εἶπω τὸ ἀκοῦσαι καὶ ἰδεῖν ταυτόν ἐστι, τότε δοκῶ τὰ διαφέροντα, οὐ μὴν καὶ τῇ ὄψει, συμφωνοῦντα δὲ τῇ ἀκοῇ λέγειν, ὅτι ταυτόν ἐστι παρὰ θεῷ. Πόθεν οἶδας ὅτι τὸ κτίσαι καὶ τὸ γεννῆσαι ταυτόν; εἰ μὲν γὰρ ἐγέννησε καὶ ἔκτισε, καλῶς λέγεις ταυτόν. Εἰ δὲ μηδέποτε ἐγέννησε, κατὰ σέ, ἀλλ' ἔκτισε, πού τὸ γεννῆσαι καὶ κτίσαι ταυτόν; ῥημάτων κενοδοξία, ῥήματα κενὰ πραγμάτων ἀλήθεια.

Διὰ τί δὲ τὸ γεννῆσαι, καὶ τὸ κτίσαι σοφίζονται; ὁ θεός, φησιν, ἀπλοῦς ἐστι, καὶ οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς. Μέρει μὲν γεννῶμεν, μέρος δὲ κτίζομεν; οἷον τοῖς μὲν γεννητικοῖς γεννῶμεν, τῇ δὲ χειρὶ κτίζομεν· οὐχ οὕτω δὲ ὁ θεός, φησιν· ἀπλοῦς γὰρ καὶ ἀσχημάτιστος. Ἀλλ' ὅτι τρόπῳ γεννᾷ, ταύ-

Քր եւ ծնաւ, թէ չէր, յայնժամ իսկ տեսաւ զի ոչ զոր խոստովանիսն՝ զայն հարցանես: Նախ խոստովանեաց, եթէ ծնաւ որդի, եւ ապա հարցանիցես զէն եւ զչէ. գու աւագիկ զիրան ուրանաս, եւ զբանսն գանալից առնես. որում զծնանելն չտաս, զքննութիւն անախ ընդէ՞ր պահանջիցես: Է՞ր, ասէ, որդի՝ եւ ծնաւ, թէ չէր: Նախ առարցիս զծնաւն, կնքեա նախ մուրհակ, թէ ծնաւ. եւ ապա խնդրեալիր զորպէսն. գու աւագիկ զքնութիւնն ուրանաս, եւ զբանսն ի խոյզ եւ ի խնդիր արկանես: Առնելն եւ ծնանելն՝ նոյն է ասես: Նա եւ առ իս՝ ոչ նոյն, եթէ ոչ նախ կարգ երկոցունց յայանի վնիցին, եւ ապա միաքն միարանեցին. զի եթէ զհայելն եւ զառտանելն՝ զնոյն ասիցեմ, ասասցի մի ինչ. ապա եթէ լսելն եւ տեսանելն նոյն ասեմ, յայնժամ թուիմ, թէ սր աչացն անկէր՝ զայն լսելեացն ետու: Եւ գու ուստի՞ գիտացեր, եթէ առնելն եւ ծնանելն Աստուծոյ նոյն է. զի եթէ ծնեալ եւ արարեալ գաւանէիր, ապա բարիոք ասէիր՝ թէ նոյն է: Իսկ եթէ չխոստովանիս երբեք զծնեալն, ուստի՞ զծնանելն եւ զառնել նոյն համարեսցիս. եւ գտանիցիս ոչ միայն ընդունայնական բանս մուծանել, այլ եւ ամենեւին իսկ թափուր ի նշմարաութենէն:

Եւ արդ հարկ է ուսանել, եթէ ընդէ՞ր զառնելն եւ զծնանելն ճարտարիցէ հերեափկսն՝ թէ նոյն է. քանզի Աստուած, ասէ, պարզ եւ սփիւռ էութիւն է. եւ ոչ որպէս մեքս. զի այլով անգամօք ծնանիմք, եւ այլով գործեմք. զի ծննդականօքն ծնանիմք, եւ ձեռօք գործեմք. ոչ այնպէս եւ Աստուած. այլ պարզ եւ սփիւռ, եւ առանց կերպարանաց է. որով օրինակաւ ծնանի, նովին

τῷ καὶ κτίζει. Ἐπειδὴ περὶ ἀοράτων ἐπαγγέλλῃ, πεφυσιωμένος ὑπὸ τῆς ἀκαίρου ταύτης καὶ ματαίας φιλοσοφίας, ἐν τῶν ὁρωμένων σε πεισάτω, ὅτι τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὰ γενόμενα μὴ καλὸν τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν. Λάβε χεῖρα τὴν ἐμὴν τὴν φαινομένην, ἵνα ἀπὸ τῶν φαινομένων ὁ ἔλεγχος δράμῃ τῶν ἀοράτων. Ἡ χεὶρ αὕτη μία οὐσα καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐργαζομένη διάφορα, οὐ δύναται τὰ ἀποτελουμένα εἰς μίαν θεωρίαν δεῖξαι. Οἷον τῇ αὐτῇ χειρὶ κτίζω καὶ καταστρέφω. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῇ αὐτῇ ἐστὶ τὸ κτίσαι καὶ τὸ καταστρέφαι, ταυτόν ἄρα; ἀλλ' οὐ ταυτόν. Ἐπειδὴ λέγουσιν, ὅτι ἡμεῖς ἄλλως γεννώμεν, καὶ ἄλλως κτίζομεν· λέγω καὶ γὰρ, τῷ αὐτῷ τρόπῳ κτίζω τῇ αὐτῇ χειρὶ, καὶ καθαιρῶ τῇ αὐτῇ χειρὶ, καὶ τυπῶ καὶ θεραπεύω. Ἔσται οὖν τὸ τυπῆαι, καὶ τὸ θεραπεύσαι ταυτόν; τῇ αὐτῇ χειρὶ καὶ ὠθῶ τὸν στήκοντα, καὶ ἐγείρω τὸν πεσόντα· τῇ αὐτῇ χειρὶ καὶ ψηφίζω, καὶ λύω τὴν ψῆφον. Ἔσται οὖν καὶ τὸ ψηφίσαι καὶ τὸ λύσαι τὴν ψῆφον ταυτόν; ταῦτα οὖν οὐκ ἔστι μωρολογίας ἐπέκεινα; ταῦτα οὐ μύθοι, καὶ ἀκαιρίαι; ἄρα οὐ στένει ἡ ψυχὴ Παύλου; οὐκ ἀγανακτεῖ Πέτρος, τοιούτων ῥημάτων κωμαζόντων κατὰ τῆς θείας διδασκαλίας; ἀπέγνως τὸν Χριστὸν, καὶ ἔμαθες τὰ ἐτέρων. Οὐκ ἤκουσας τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅς ἂν αἰσχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους; πολλοὶ πολλάκις Χριστὸν ὁμολογοῦσι, τοὺς δὲ λόγους αὐτοῦ αἰσχύνονται. Ὁμολογεῖ Χριστὸν αἰρετικῶς, ἔρχεται δὲ εἰς τὸν λόγον πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ αἰσχύνεται τὸ ῥῆμα, καὶ λέγει· ἐγέννησε

եւ առնէ : Եւ արգ՝ որովհետեւ զաներեւոռ
թիցն խոստանառ զհանգամանո ցուցանել,
ուռուցեալդ յանձա՜հ ճարտարութենէ, յե-
րեւելեացո ցուցանեմ քեզ, եթէ նովին օրի-
նակաւ որով գործքն գործին . առ ի մէջ զե-
րեւելի զձեռս, զի երեւելեօքս՝ եւ աներեւոռ
թիցն ընծայութիւն ի մէջ գայցէ . զի ձեռն
իսկ մի եւ նոյն՝ զոր ինչ գործեացէն, եւ ոչ
մի եւ նոյն գործ կոչի, եւ ոչ զմին եւ զնոյն
հանգէս ցուցանէ : Այսպիսի ինչ . միով եւ
սովին ձեռամբ շինեմ, եւ տապալեմ . որով-
հետեւ միով ձեռամբս շինեցի եւ քակեցի :
երկոքեան նոյն իցեն : Քանզի եւ ասեն, թէ
մէք այլ ազգ ծնանիմք, եւ այլ ազգ գոր-
ծեմք . ասեմ եւ ես ըստ նմին օրինակի, եթէ
շինեմք եւ քակեմք նովին ձեռամբ . եւ հար-
կանեմք եւ ողորկեմք նովին ձեռամբ . եւ
մղեմք եւ ընկենաւմք, եւ յարուցանեմք զգլու-
րեալսն նովին ձեռամբ . եւ համարիմք, եւ
քակեմք զհամարն նովին ձեռամբ : Եւ արգ՝
շինելն եւ քակելն նոյն իցէ . եւ կամ հար-
կանելն եւ ողորկելն, եւ այլքն մի ըստ միո-
ջէ : Եւ չիցեն մորոտաց բանք եւ անձա՜հ
առասպելք . եւ չհեծեն ընդ այն Պաւղոսի
մարն . եւ չզայրանայցէ՞ Պետրոս ընդ այն-
պիսի բանս խառնել ի վարդապետութիւն :
Ուրացար ի Քրիստոսէ, եւ զայլոց ուսանիս :
Չիցէ՞ լուեալ տեառն՝ որ ասէր, եթէ Որ ու-
մօթ համարեցի զիս եւ զբանս իմ, սւրա-
ցայց եւ ես զնա . քանզի բազումք բազում
անգամ զՔրիստոս խոստովանին, եւ զբանս
նորս ամօթ համարին . որպէս եւ գու իսկ
կրիցես փաշաման, յորժամ յաստուածախօ-
սութեան ճառսն գայցես, եւ լսիցես զանուն
հօրն եւ զորդւոյ, եւ ամօթ համարիցիս
զբանսն . եւ ասես այսպիսի բանս ինչ,

κατέκρουε, καὶ ἐρράπιζε καὶ κατεστρώννυσεν, ἡνίκα, φησὶν, ὁ μακάριος Δαυὶδ ἀνέκρουε τὴν κιθάραν, καλῶς ἐγίνετο τῷ Σαουλ, καὶ ἐκουφίζετο· ὁρᾷς ὅτι πᾶσα τέχνη, εἰ πρὸς ἀρέσκειαν ἡρμουςται θεοῦ, οὐδὲν ἂν ᾖ φανῶλον, ἀλλὰ πάντα κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἡμῖν ἀπὸ πῆντησεν;

Ἀλλὰ τί βουλόμενος ἦλθον ἀπὸ θεολογίας εἰς τέχνην, καὶ μίμησιν εἰκόνας; ἵνα τὴν δεσποτικὴν φωνὴν κατὰ τῶν αἵρετικῶν ἀποδώσωμεν. Ποίαν; ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν· τέχνας εὗρατε, ἐπινοίας πολλὰς ἐπενοήσατε, καὶ τὸν πάντων δεσπότην καὶ τεχνίτην ὑβρίζετε; Σὺ τῇ τέχνῃ ἐμμήσω τὴν δεσπότην, καὶ ὅμοιος ἀπηγγέλθης κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, καὶ μὲ τὸν δημιουργὸν ἀνόμοιον τῷ γεννήσαντι κηρύττεις; ἐγὼ ὑμᾶς ὑποταγαμένους τῇ ἀμαρτία ἡλευθέρωσα, καὶ μὲ τὸν ἀπάντων δεσπότην εἰς ὑποταγὴν καλεῖτε; Ναί, φησι, γέγραπται, ὅτι καὶ ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται. Εἴρηται μὲν, κατὰ δύναμιν θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερα τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ θεοῦ τὰ κηρυττόμενα. Εἶτα ἵνα τῇ λέξει ἀκολουθήσω, συγχωρῶ τοῖς ἀκούσασιν εἰδέναι τὰ λεγόμενα. Ἰν' οὖν τῇ λέξει ἀκολουθήσω, ἐν τῇ μελλούσῃ δημιουργίᾳ, ἐν τῇ ἀναστάσει ὑποταγήσεται τότε; Σὺ δὲ γίνῃ τότε ἰσάγγελος. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, λέγει ὁ σωτὴρ, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι θεοῦ. Σὺ ἀπὸ τῆς σεαυτοῦ κτίξεως ἀνάγῃ, καὶ ὁ υἱὸς

չար լիէր, առեն դիրք, եթէ Դաւիթ քնար
հարկանէր, եւ դիւրանայր Սաւուղի: Տեսա-
նե՞ս, զի տմենայն արուեստս յԱստուծոյ հա-
նութիւն կազմեալ է, չգոյր ինչ յառութիւն,
եթէ տմենայն ինչ ըստ Աստուծոյ կամացն
լինէր:

Զինչ արդեւք կամեցայ ցուցանել, զի
յաստուածխօռութենէն յայսպիսի բանս եկի՝
յարուեստն, եւ նմանել պատկերին իւրում
արարչին: Զի ցուցից, եթէ զտէրունական
բարբառն յեղյեղեմ, եւ զհերձաւածողացն
տարապարտ կարծիս յանդիմանեմ: Զտէրու-
նի. զոր: Կեղծաւորք, առէ, զերեսս երկնից
դիտէք փորձել, արուեստս դիտէք, իմաստ
իմացայք, եւ զամենեցուն արուեստագէտն
թշնամանեցէք. դու նմանեցեր արուեստիւն
քում առաւն, եւ զինչ կամեցար արարեր.
Քանզի ըստ պատկերի եւ ըստ նմանութեան
արարչին հաստատեցար. եւ զարարչն ան-
նման ի ծնողէն քարոզես: Ես զձեզ հնազան-
դեալս մեղացն ազատեցի, եւ զիս որ Յերս
եմ՝ ամենեցուն՝ ի հնազանդութիւն կոչէք:
Այ՛ս, առեն, քանզի դրեալ է, եթէ որդի
հնազանդեսցի: Ասացաք յառաջագոյն ըստ
մերում կարի ի սոյն, մանաւանդ եթէ Աս-
տուծոյ զօրութեամբն. քանզի չեն մեր բան-
քըս, այդ Աստուծոյ. եւ յիշեցէք. բայց սա-
կայն եւ այժմ սակաւ մի ձգեսցուք ի նոսա
զյանդիմանութիւնս: Քննեսցուք զբանն.
ի հանդերձեալ աշխարհին եւ ի յարութեան,
ուր առես՝ եթէ որդի հնազանդելոց է, ո՞չ
ապաքէն դու արեգակն եւ հրեշտակ լինելոց
ես. ի յարութեան մեռելոց, առէ, ոչ արք կա-
նայն տունեն, եւ ոչ կանայք արանց լինին,
այդ իբրեւ զհրեշտակս իցեն. դու յայնժամ
ի քումմէ տատխմանէդ ի վեր մատչիցիս, եւ

ἀπὸ δεσποτείας εἰς ὑποταγὴν ἔρχεται; οὐκ ἤκουσας Παύλου λέγοντος· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Ἡ κτίσις, οὐρανὸς, γῆ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα· τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, (οὐχ ἑκουῖσα· ποία ματαιότητι; τῇ ἀνθρωπίνῃ). Ματαιότητα αὐτὸν διὰ τί καλεῖ; ἐκτραπέντα τῆς εἰκόνης εἰς ὁμοιότητα αἰλῶν. Ματαιότης γὰρ ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης. Καὶ ὁ Δαυὶδ· πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν. Τῇ οὖν ματαιότητι ταύτῃ, τῷ ἀνθρώπῳ τῷ παραφθαρέντι ὑπετάγη ἡ κτίσις. Πῶς ὑπετάγη; ἀνατέλλει ὁ ἥλιος τοῖς ἀναξίοις, βρῦνουν αἱ πηγαὶ τοῖς ἀχαρίστοις, φέρει ἡ γῆ τοὺς καρποὺς τοῖς ἀγνώμοσιν. Ὑπετάγη οὖν ἡ κτίσις τῇ ματαιότητι οὐχ ἑκουῖσα. Εἰ γὰρ κατὰ γνώμην, οὐκ ἂν ὑπετάγη τοῖς ἀναξίοις ἑκουῖσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα καὶ ὑποτάσσεται. (Ποίῳ σκόπῳ; ἐλπίδι). Ποία ἐλπίδι; ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις, ταῦτά φησι Παῦλος, ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ἡ κτίσις τότε ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ υἱὸς καταδουλοῦται;

Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, μὴ συκοφαντεῖτε ἐρευνᾶτε, μὴ πολυπραγμονεῖτε· ἐρευνᾶτε πιστεύοντες, μὴ ἀντιλέγοντες. Πόθεν ἔμαθες λέγειν, ὣν ἐγεννήσθη, ἢ οὐκ ὦν; Πόθεν ἔμαθες λέγειν, τὸ γεννησθαι καὶ τὸ κτίσθαι παρὰ Θεῷ ταῦτόν ἐστι; Πέτρος σε ταῦτα ἐδίδαξε; Παῦλος ὑπέθετο; ἀλλ' ὁ σωτὴρ ταῦτα ἡμῖν παρέδωκεν. Ἀνάγνωθι τὴν γραφὴν, καὶ δυσώπρῳ τὸν νόμον. Πλὴν οὐδὲ οἷς λέγει ἐμ-

որդի ի տէրութենէ ի խոնարհ իջանիցէ :
 Չլուար ի Պաւղոսէ . Ունայնութեան , առէ ,
 հնազանդեցան արարածք , եւ ինքեանք իսկ
 արարածք հեծեն եւ երկնեն մինչեւ ցայտմ :
 Եթէ արարածքն , այսինքն երկինք եւ երկիր եւ
 այլն ամենայն՝ մարդկան ունայնութեան հնա-
 զանդեցան . քանզի ունայնութիւն կոչէ զնո-
 վասն զպատկերն եղծանելոյ , ի նմանութիւն
 անառնոց իջանելոյ . որպէս եւ այլ ուր առէ .
 եթէ Մնեաիք սնոտեաց , ամենայն ինչ սնտոի
 է : Եւ Դաւիթ առէ , թէ ամենեւիմ ամե-
 նայն մարդ կենդանի սնտոի է : Արդ հնա-
 զանդեցան արարածք մարդոյ՝ որ եղծ զպատ-
 կերն : Եւ զիւրդ հնազանդեցան : Քանզի
 ծագէ արեգակն անարժանից , աեղան ան-
 ձրեւք , բղխեն աղբեւրք՝ ապաշորհացն , բերէ
 երկիր պտուղ ապախտաւորացն . եւ այնպէս
 հնազանդեցան արարածք ունայնութեան , եւ
 ոչ կամօք . զի թէ ըստ կամաց ինչ էր՝ չհնա-
 զանդէին անարժանիցն , այլ վասն այնորիկ
 որ հնազանդեցոյց զնոսա յուսով , զի եւ ին-
 քեանք , առէ , արարածքն ազատեացին ի ծա-
 ռայութենէ ապականութեան յազտութիւն
 փառաց որդւոյն Աստուծոյ : Իսկ եթէ ազա-
 տանայցեն արարածք յայնժամ , որդին ի ծա-
 ռայութիւն գայցէ :

Քննեցէք զգիրոս , եւ մի զգարաւք . քննե-
 ցէք , եւ մի վայրապար խուզէք . քննեցէք ,
 հաւատացէք , իւր մի հակառակիք : Ուստի
 տեսար առել , եր որդիս եւ ծնաւ , թէ չէր .
 տեստի ուսար եթէ ծնանել եւ առնել նոյն
 է : Պետրոս ուսոյց քեզ զպոք , եթէ Պաւ-
 ղոս ճառեաց , եթէ կենարարն աւանդեաց .
 ընթերցիր զգիրս : Նա եւ զոր առնող՝ յայն
 չկաս , զի յորժամ հարցանիցես իսկ , եթէ

μένει. Ὅταν γὰρ ἐρωτήσῃ, ὥν ἐγεννήθη, ἢ οὐκ ὥν, ψεύδεται. Ὁ γὰρ μὴ ὁμολογῇ, ἐξετάζει. Πρῶτον ὁμολόγησον, ὅτι ἐγεννήθη, καὶ τότε ἐρώτα, ὥν, ἢ μὴ ὥν. Τὸ πρᾶγμα ἀρνή, τὸ ῥῆμα βασανίζεις; ὃν μὴ δίδως γεννηῆσθαι, τούτου τὴν ἔρευναν τί ζητεῖς, ὥν ἐγεννήθη, ἢ μὴ ὥν; δὸς ὅτι ἐγεννήθη· πρῶτον στήσον ὅτι ἐγεννήθη, καὶ τότε ζήτηι. Ἀρνή τὴν φύσιν, καὶ τὴν λέξιν ἐξετάζεις; Τὸ κτίσαι καὶ τὸ γεννηῆσαι ταυτόν; πόθεν ὁ υἱός; λεγέτω τις αὐτῶν εἶναι μὴ ἢ πρῶτον φανερά ἢ τάξεις τῶν δύο, καὶ τότε ἡ διάνοια συμφωνῇ, οὐ δύναμαι εἰπεῖν τὸ ἰδεῖν καὶ τὸ βλέπειν ταυτόν· ἐν γὰρ εἶπον. Ἐὰν δὲ εἶπω τὸ ἀκοῦσαι καὶ ἰδεῖν ταυτόν ἐστι, τότε δοκῶ τὰ διαφέροντα, οὐ μὴν καὶ τῇ ὄψει, συμφωνοῦντα δὲ τῇ ἀκοῇ λέγειν, ὅτι ταυτόν ἐστι παρὰ θεῷ. Πόθεν οἶδας ὅτι τὸ κτίσαι καὶ τὸ γεννηῆσαι ταυτόν; εἰ μὲν γὰρ ἐγέννησε καὶ ἔκτισε, καλῶς λέγεις ταυτόν. Εἰ δὲ μηδέποτε ἐγέννησε, κατὰ σέ, ἀλλ' ἔκτισε, πού τὸ γεννηῆσαι καὶ κτίσαι ταυτόν; ῥημάτων κενοδοξία, ῥήματα κατὰ πραγμάτων ἀλήθεια.

Διὰ τί δὲ τὸ γεννηῆσαι, καὶ τὸ κτίσαι σοφίζονται; ὁ θεός, φησιν, ἀπλοῦς ἐστι, καὶ οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς. Μέρει μὲν γεννώμεν, μέρος δὲ κτίζομεν; οἶον τοῖς μὲν γεννητικοῖς γεννώμεν, τῇ δὲ χειρὶ κτίζομεν· οὐχ οὕτω δὲ ὁ θεός, φησιν· ἀπλοῦς γὰρ καὶ ἀσχημάτιστος. Ἀλλ' ὅ τρέφω γεννᾷ, πού-

էր եւ ծնաւ, թէ չէր, յայնժամ իսկ ստեա-
լի ոչ զոր խոստովանիսն՝ զայն հարցանես:
Նախ խոստովանեաց, եթէ ծնաւ որդի, եւ
ապա հարցանիցես զէն եւ զչէ. գու աւագիկ
զիրան ուրանաս, եւ զբանսն գանալից առ-
նես. որում զծնանելն շտառ, զքննութիւն
անախ ընդէր պահանջիցես: Է՞ր, ասէ, որդի՝
եւ ծնաւ, թէ չէր: Նախ աուր ցիս զծնաւն,
կնքեա նախ մուրհակ, թէ ծնաւ. եւ ապա
խնդրեալիւ զորպէսն. գու աւագիկ զքնու-
թիւնն սւրանաս, եւ զբանսն ի խոյզ եւ ի
խնդիր արկանես: Առնելն եւ ծնանելն՝ նոյն
է ասես: Նա եւ առ իս՝ ոչ նոյն, եթէ ոչ
նախ կարգ երկսցունց յայանի վնիցին, եւ
ապա միաքն միաբանեացին. զի եթէ զհայելն
եւ զտեսանելն՝ զնոյն տախցեմ, ասասցի մի
ինչ. ապա եթէ լռելն եւ տեսանելն նոյն ա-
տեմ, յայնժամ թուիմ, թէ որ աչացն տնկ
էր՝ զայն լռելեացն ետու: Եւ գու ուսախ՝
գիտացեր, եթէ առնելն եւ ծնանելն Աստու-
ծոյ նոյն է. զի եթէ ծնեալ եւ արարեալ
գաւանէիր, ապա բարիոք ասէիր՝ թէ նոյն է:
Իսկ եթէ չխոստովանիս երբեք զծնեալն,
ուսախ՝ զծնանելն եւ զառնել նոյն համարես-
ցիս. եւ գտանիցիս ոչ միայն ընդսւնայնական
բանս մուծանել, այլ եւ ամենեւին իսկ թա-
փուր ի նշմարտութենէն:

Եւ արգ հարկ է ուսանել, եթէ ընդէր
զառնելն եւ զծնանելն ճարտարիցէ հերեախ-
կոսն՝ թէ նոյն է. քանզի Աստուած, ասէ,
պարզ եւ սփիւռ է ութիւն է. եւ ոչ որպէս
մէքս. զի այլով անգամօք ծնանիմք, եւ այ-
լով գործեմք. զի ծննդականօքն ծնանիմք,
եւ ձեռօք գործեմք. ոչ այնպէս եւ Աստուած.
այլ պարզ եւ սփիւռ, եւ առանց կերպա-
րանաց է. որով օրինակաւ ծնանի, նովին

τω καὶ κτίζει. Ἐπειδὴ περὶ ἀοράτων ἐπαγγέλλῃ, πεφυσιωμένος ὑπὸ τῆς ἀκαίρου ταύτης καὶ ματαίας φιλοσοφίας, ἐν τῶν ὁρωμένων σε πεισάτω, ὅτι τῷ αὐτῷ τρόπῳ τὰ γενόμενα μὴ καλὸν τὴν αὐτὴν ἔχειν δύναμιν. Λάβε χεῖρα τὴν ἐμὴν τὴν φαινομένην, ἵνα ἀπὸ τῶν φαινομένων ὁ ἔλεγχος δράμῃ τῶν ἀοράτων. Ἡ χεὶρ αὕτη μία οὐσα καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἐργαζομένη διάφορα, οὐ δύναται τὰ ἀποτελουμένα εἰς μίαν θεωρίαν δεῖξαι. Οἷον τῇ αὐτῇ χειρὶ κτίζω καὶ καταστρέφω. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τῇ αὐτῇ ἐστὶ τὸ κτίσαι καὶ τὸ καταστρέψαι, ταυτόν ἄρα; ἀλλ' οὐ ταυτόν. Ἐπειδὴ λέγουσιν, ὅτι ἡμεῖς ἄλλως γεννώμεν, καὶ ἄλλως κτίζομεν· λέγω καὶ γὰρ, τῷ αὐτῷ τρόπῳ κτίζω τῇ αὐτῇ χειρὶ, καὶ καθαιρῶ τῇ αὐτῇ χειρὶ, καὶ τύπτω καὶ θεραπεύω. Ἔσται οὖν τὸ τύψαι, καὶ τὸ θεραπεύσαι ταυτόν; τῇ αὐτῇ χειρὶ καὶ ὡθῶ τὸν στήκοντα, καὶ ἐγείρω τὸν πεσόντα· τῇ αὐτῇ χειρὶ καὶ ψηφίζω, καὶ λύω τὴν ψῆφον. Ἔσται οὖν καὶ τὸ ψηφίσαι καὶ τὸ λύσαι τὴν ψῆφον ταυτόν; ταῦτα οὖν οὐκ ἔστι μωρολογίας ἐπέκεινα; ταῦτα οὐ μύθοι, καὶ ἀκαιρίαι; ἄρα οὐ στένει ἡ ψυχὴ Παύλου; οὐκ ἀγανακτεῖ Πέτρος, τοιούτων ῥημάτων κωμαζόντων κατὰ τῆς θείας διδασκαλίας; ἀπέγνωσ τὸν Χριστὸν, καὶ ἔμαθες τὰ ἐτέρων. Οὐκ ἤκουσας τοῦ κυρίου λέγοντος, ὅς ἂν αἰσχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοῖς λόγους; πολλοὶ πολλάκις Χριστὸν ὁμολογοῦσι, τοὺς δὲ λόγους αὐτοῦ αἰσχύνονται. Ὁμολογεῖ Χριστὸν αἰρετικὸς, ἔρχεται δὲ εἰς τὸν λόγον πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ αἰσχύνεται τὸ ῥῆμα, καὶ λέγει· ἐγέννησε

եւ առնէ : Եւ արգ՝ որովհետեւ զաներեւոյն
 Թիցն խոտաանաս զհանգամանս ցուցանել
 ուսուցեալց յանձա՛հ ճարտարութենէ, յե-
 րեւելեացս ցուցանեմ քեզ, եթէ նովին օրի-
 նակաւ որով գործքն գործին. աւ ի մէջ զե-
 րեւելի զձեռս, զի երեւելեօք՝ եւ աներեւոյն
 Թիցն ընծայութիւն ի մէջ գայցէ. զի ձեռն
 իսկ մի եւ նոյն՝ զոր ինչ գործեսցէն, եւ ոչ
 մի եւ նոյն գործ կոչի, եւ ոչ զմին եւ զնոյն
 հանգէս ցուցանէ : Այսպիսի ինչ. միով եւ
 սովին ձեռամբ շինեմ, եւ տապալեմ. որով-
 հետեւ միով ձեռամբս շինեցի եւ քակեցի :
 երկոքեան նոյն իցեն : Քանզի եւ ասեն, թէ
 մք այլ ազգ ծնանիմք, եւ այլ ազգ գոր-
 ծեմք. ասեմ եւ ես ըստ նմին օրինակի, եթէ
 շինեմք եւ քակեմք նովին ձեռամբ. եւ հար-
 կանեմք եւ ողորկեմք նովին ձեռամբ. եւ
 մղեմք եւ ընկենսւմք, եւ յարուցանեմք զգլու-
 րեալն նովին ձեռամբ. եւ համարիմք, եւ
 քակեմք զհամարն նովին ձեռամբ : Եւ արգ՝
 շինելն եւ քակելն նոյն իցէ. եւ կամ հար-
 կանելն եւ ողորկելն, եւ այլքն մի ըստ միս-
 ջէ : Եւ չիցեն մորոտաց բանք եւ անձա՛հ
 առասպելք. եւ չհեծեն ընդ այն Պաւղոսի
 միտքն. եւ չզայրանայցէ՞ Պետրոս ընդ այն-
 պիսի բանս խառնել ի վարդապետութիւն :
 Ուրացար ի Քրիստոսէ, եւ զայլոց սուտնիս :
 Չիցէ՞ լուեալ տեառն՝ որ ասէր, եթէ Որ ա-
 մօթ համարեսցի զիս եւ զբանս իմ, ուրա-
 ցայց եւ ես զնա. քանզի բազումք բազում
 անգամ զՔրիստոս խոստովանին, եւ զբանս
 նորա ամօթ համարին. որպէս եւ դու իոկ
 կրիցես փաշաման, յորժամ յաստուածախօ-
 սութեան ճառան գայցես, եւ լսիցես զանուն
 հօրն եւ զորդւոյ, եւ ամօթ համարիցիս
 զբանս. եւ ասես այսպիսի բանս ինչ,

γὰρ ὁ ἀπαθήσῃ; οὐκοῦν κατὰ φεῖσεν, οὐκοῦν κατὰ ποιήσιν. Ὅρας ὅτι αἰσχύνῃ τὸ ῥῆμα; Ὡς τῆς ἀνοίας, ἐγένοντο λέξεων φηραταί, καὶ οὐ τῆς δυνάμειος ἀκριβεῖς ἐξέτασταί· πάντα γὰρ ἐφθαιρεν ἡ ματαιότης.

Ὁ δὲ πολλάκις εἶπον, τῶν αἰρετικῶν αἱ ἀρχαὶ αὗται, καὶ αἱ πηγαὶ δῆλαι. Ἡ ἐκκλησία αἰρετικὴν ἔχει διδασκαλίαν. Εἶπε τὸν ἡγησάμενον γεγεννηθῆσθαι τοῦ προειρημένου. Τίς ἐστὶν ὁ ταύτην καθ' ἡμᾶς, ἢ σὺ καλεῖς αἵρεσιν, γεννήσας; ἀπ' ἀρχῆς οἱ ἀποστόλοι ἐκήρυξαν· μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐβεβαίωσε. Καὶ ἵνα δειχθῇ, ὅτι οἰκουμένης ἦν ἡ πίστις, τοσοῦτων συναχθέντων, ἑπτὰ μόνοι διεφώνησαν, οἱ καὶ ἀπεκηρύχθησαν. Πᾶσα ἡ οἰκουμένη συνεφώνησεν, ἐπειδὴ τοῦ φυράματος ἦν τοῦ ἀποστολικοῦ.

Καὶ ὅρα τὸ θαυμαστόν· καὶ ἐμνήσατο ἡ νεία δι' οἰκονομίας τὴν παλαιάν. Ὅτι οἱ βασιλεῖς Ἀσσυρίων ἐπῆλθον ἐπὶ τὴν γῆν τῆς Παλαιστίνης, ἐξῆλθεν Ἀβραὰμ κατὰ τῶν ἀλλοφύλων, κατὰ πέντε βασιλέων· ἐξῆλθε μόνος ὁ πιστός. Καὶ πόσους στρατεύει κατ' αὐτῶν; δούλους τριακοσίους οἰκογενεῖς, καὶ δεκαοκτώ· ὅσους ἐστράτευσεν Ἀβραὰμ κατὰ ἀλλοφύλων, ἐστράτευσεν Χρυστός κατὰ τῶν αἱρέσεων· ὅσους ἐστράτευσεν Ἀβραὰμ κατὰ ἀλλοφύλων, μᾶλλον δὲ ὅσους ἑαυτῷ συνεστράτευσεν, τοσαύτους ὁ

եթէ ծնա՞ւ արգելք անկարեկանն . բնաւ եւ ծնանիցի՞ . իոկ եթէ այնպէս իցէ , ըստ ծորելոյ եւ ըստ հատուածոյ : Յետանե՞ս զի ամօթ զբանոն համարիս . առ այնպիսին ասէ զբանն , եթէ որ ամօթ համարեսցի զբանս իմ , եւ ես ուրացայց զնա : Ո՞հ անմոսութեանն , բանից միայն եղեն որսորդք , եւ ոչ արգետնց նշմարիտ քննիչք . զամենայն ինչ եղծ ապականեաց տարապարտ ունայնութիւնն :

Ձոր բազում անգամ տսէի , տասցից եւ այժմ . եթէ քո հերձուածոցդ գլխաւորք եւ առաջնորդք յայանի են . եւ սուրբ եկեղեցի հերձուածական վարդապետութիւն չընկալաւ երբեք : Յիշեսցես երբեք՝ եթէ այս անսւն առաջնորդ եղեւ եկեղեցական կրօնիցն , պարտիս ի մէջ բերել : Այդ գիտեմ , եթէ չկարես յայտ աւնել , որ զայս աղանդ եհան . զոր դու աղանդ կոչես , եւ չէ աղանդ , այդ նշմարութիւն . զոր ի ոկզբանէ առաքեալքն իոկ քարոզէին , եւ յեա նոցա նիկեական սիւնհոգոսն զնոյն հաստատեաց , զի յայանի լինիցի՝ եթէ համաշխարհական եւ ախեղերական հաւատք էին . իսկ յայնչափ բազմութենէ եպիսկոպոսոց ի մի վայր ժողովելոց՝ եւթն միայն եպիսկոպոսք չմիաբանեցին , եւ իբրեւ զտարագիրս եւ զխոտանս ի բաց ընկեցան . եւ ամենայն ախեղերք մաքանեցին , զի յառաքելական ամօքելի զանկուածոյն էին :

Եւ տես զլարմանալիսն . նմանեցաւ նոր համօրէն աշխարհս՝ հնոյ կառկարանացն . որպէս զի անդ առաւել հաւատացեալն Աբրահամ վառեաց ընդ իւր ծառայս ընդոծինս երեք հարեւր եւ ութուտասն , եւ հինգ թաղաւորս տասրեստանեաց՝ որ եկեալ էին ի մէրայ երկրին պաղեստինացւոց , վանեաց .

Χριστὸς μεθ' ἑαυτοῦ ὥπλισε κατὰ τῶν αἱρέσεων. Τριακόσιοι δεκαοκτὼ ἐπίσκοποι ἐν Νικαίᾳ· καὶ τριακόσιοι δεκαοκτὼ οἰκέται τοῦ Ἀβραάμ οἰκογενεῖς. Διὰ τί οἰκογενεῖς εἶπεν; εἶχε γὰρ καὶ ἀργυρωνήτους. Ἀλλὰ τὸ γνήσιον ἔδειξε τῆς οἰκίας. Καὶ νῦν Χριστὸς ἐστράτευσεν οὐχ ἀπλῶς πάντα, ἀλλὰ τοὺς οἰκογενεῖς, τοὺς κηρύττοντας, τὸν ὄντα τὸν ἐξ ὄντος, τὸν ζῶντα τὸν ἐκ ζῶντος, τὸ φῶς τὸ ἐκ φωτός.

Τί λέγεις φῶς καὶ φῶς; ποία διαφορὰ ζωὴ καὶ ζωή; ποῖον τὸ διάφορον; καὶ τὸ θαυμαστόν· ὁ πατὴρ φῶς ἐλέχθη, ὁ δὲ υἱὸς μετὰ προσθήκης. Λέγει Ἰωάννης, ὁ θεὸς φῶς ἐστὶ· περὶ δὲ τοῦ υἱοῦ, ἦν το φῶς τὸ ἀληθινόν. Ὁ πατὴρ ἀπολελυμένως ἐκλήθη φῶς. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος οὐ ταχέως στρατεύονται αἰρετικαὶ τέλμαι· εἰ καὶ τὰ μάλιστα κατὰ Χριστοῦ τολμώμενα εἰς πατέρα ἀναφέρει τὴν ὑβριν· ἀλλ' ὅμως τὸ ὁμολογημένον ἀπλῶς κατασκευάζει λόγῳ ἢ γραφῇ, τὸ ἀμφιβαλλόμενον ὀχυροὶ τῇ ἀληθείᾳ. Φῶς ὁ πατὴρ, καὶ οὐ μετὰ προσθήκης· ἀρκεῖ γὰρ κηρυχθεὶς γνωρισθῆναι. Φῶς ὁ υἱός· ἵνα μὴ τις εἴπῃ, ὅτι φῶς μὲν νοερὸν ἐκείνο, τὸ δὲ ἕτερον νόθον, φῶς ἀληθινόν. Πάλιν ἵνα μὴ τις εἴπῃ, ὡς περ φῶς, ὁ ἥλιος, καὶ

ըստ նմին օրինակի եւ համարոյ՝ եւ Բրիտանոս գումարեաց առ իւր՝ տալ պատերազմ ընդ հերձուածողսն, երեքհարեւր եւ ութուտասն եպիսկոպոս: Երեքտրեւր եւ ութուտասն ծառայս ընդոծինս առ Աբրահամ, եւ շոգաւ ի վերայ այլազգեացն. թէպէտ եւ էին բազում եւ այլ ծառայք արծաթագինք, այդ զմտերմութիւն ընդոծին ծառայիցն եցոյց. նոյնպէս եւ Բրիտանոս ոչ գումարեաց խառն ի խառն զամենեան, այդ զընդոծինս հաւատացն. եւ քարոզեցին զճշմարիտն ի ճշմարտէն, զկենդանին ի կենդանւոյն, զլոյսն ի լուսոյն:

Ձիւնչ անջրպետութիւն ընդ լուսոյն, եւ ընդ լոյս համարիցիք. զոր այլակերպութիւն ընդ կեանսն, եւ ընդ կեանս. զոր այլակերպութիւնս ընդ ճշմարտութիւնն, եւ ընդ ճշմարտութիւն: Եւ որ զարմանալին եւս է, զի հայր լոյս կոչի. Յովհաննէս ասէ. Առաւած լոյս է, եւ որդի յաւելլուածովն հանդերձ, եթէ եր լոյսն ճշմարիտ: Հայր լոյս միայն արձակ կոչի, վասն կարծրութեանն. եւ քանզի ընդդէմ աստուածութեան որդւոյ գումարին ի մարտ հերձուածողքն յանդգնեալք. թէպէտ եւ որ առ Բրիտանոսն ոք յանդգնեացի՝ ի հայր ձգէ զթշնամանս. բայց սակայն զայստնին մեկին բանիւք յայտնեն գիրք, եւ զերկրայութիւն ճշմարտութեամբն ամրացուցանեն: Լոյս կոչի հայր, եւ ոչ յաւելլուածով հանդերձ. քանզի քարոզութիւն միայն բաւական է ծանօթ առնել. լոյս առնուանի եւ որդի. զի մի համարեացիս, թէ նա լոյս իմանալի եւ բուն է, եւ սա լոյս ինչ երեւելի եւ պիտակ, յաւելլուածովն ամրացուցանէ զբանն. եր, ասէ, լոյսն ճշմարիտ: Եւ գարձեալ զի մի ոք ասիցէ, թէ որպէս

φῶς ἡ σελήνη, ἀλλὰ τὸ μὲν μέγα φῶς τὸ
 δὲ μικρὸν φῶς· οὕτω καὶ ὁ πατὴρ φῶς,
 ἀλλὰ μέγα, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς φῶς, ἀλλὰ
 μικρὸν· ἵνα μὴ ταῦτα λέγῃ, Ἡσαΐας προ-
 λαμβάνει, γῆ Ζαβουλὼν, καὶ γῆ Νεφθα-
 λείμ, ὁδὸς θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδά-
 σου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθή-
 μενος ἐν σκότει, φῶς εἶδε μέγα· (εἰ ὁ θεὸς
 φῶς ἐστὶ καὶ φῶς μέγα, ὁ θεὸς μέγας. Εἰ
 ὁ θεὸς φῶς ἐστίν, ὡς γέγραπται παρὰ
 Ἰωάννου, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστίν.) Εἰ ὁ θεὸς
 τὸ φῶς μέγα, θεὸς μέγας. Μέγας γὰρ ὁ γεν-
 νήσας, καὶ μέγας ὁ γεννηθεὶς. Μεγάλη ἡ ῥίζα,
 μέγας ὁ καρπός· μέγα τὸ φῶς, μέγα τὸ
 ἀπαύγασμα. Οὐκ οἶδα μικρὸν καὶ μέγα,
 ἀλλὰ μέγα οἶδα ἓνα θεὸν τριάδα. Μέγας
 ὁ θεός· ὁ θεὸς μέγας ὁ αἰώνιός, φησιν
 Ἡσαΐας. Ὁ δὲ Παῦλος, ἀπειδεχόμενοι τὴν
 μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης
 τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ. Μέγας ὁ θεός, μέγας κύριος,
 ὡς φησὶ Δαυίδ· μέγας ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ
 μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ Ἀλλ' ἐπειδὴ ἰσχὺς
 καὶ δυνάμεις ταῦτόν· Χριστὸς γὰρ θεοῦ
 δυνάμεις· μέγας ὁ κύριος ἡμῶν· ὡσεὶ ἔλεγε,
 μέγας ὁ πατὴρ, μεγάλη καὶ ἡ δυνάμεις αὐ-
 τοῦ· μέγας ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ
 ἰσχὺς αὐτοῦ. Μεγάλη ἰσχὺς ὁ υἱός, ἐπειδὴ
 μεγάλη δυνάμεις καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 εἰς φησιν ὁ σωτὴρ τοῖς ἀποστόλοις· καθί-
 σατε εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσηθε
 δυνάμειν ἐξ ὕψους.

Ἄλλ' ὄρα τί σοφίζονται τὴν δύναμιν.
 Ἔστι, φησὶν, ἡ δυνάμεις, ὡς πλούτου ἔχον-

լըս է արեգակն, եւ լըս լուսին . այդ մին
մեծ լըս, եւ մին փոքր . նոյնպէս եւ հայր՝
մեծ լըս ինչ իցէ, եւ որդի փոքր, յառա-
ջագոյն կարապետէ Եսայիա, եւ յարգարէ .
երկիր, ասէ, Զաբուղոնի, եւ երկիր՝ Նեփթա-
ղիմայ, ճանապարհ ծովու յայնկոյս Յորդա-
նան գետոյ, ժողովուրդ որ նստէր ի խաւա-
րի՝ ետես զլըս մեծ : Եթէ հայր լըս մեծ կոչի,
ահա եւ որդի լըս մեծ անուանի : Մեծ է
ծնողն, մեծ է եւ ծնունդն . մեծի արմատոյն՝
մեծ է պտուղն . մեծ է լըսն, մեծ է եւ ծա-
ղումն լուսոյն . չճանաչեմ անդ մեծ եւ փոքր,
այդ միայն զմեծն . մի Աստուած զԵրրորդու-
թիւնն գիտեմ : Մեծ է հայր, որպէս Երեմիա
մարգարէ ասէ, եթէ Աստուածդ մեծ եւ
յաւիտենական . ասէ եւ զորդւոյ Պաւլոս,
եթէ ակն ունիմք երանելի յուռոյն եւ յայտ-
նութեան մեծին Աստուծոյ, եւ փրկչին Յի-
սուսի Քրիստոսի . եւ Դաւիթ ասէ . մեծ է
տէր, եւ մեծ է զօրութիւն նորա . միթէ այլ
դք նա իցէ, եւ այլ դք զօրութիւն նորա . եւ
զի որդի է զօրութիւն նորա, զկայէ առա-
քեալ . Քրիստոս, ասէ, Աստուծոյ զօրութիւն :
Դարձեալ ասէ մարգարէն, մեծ է տէր մեր,
որպէս զի թէ ասիցէ, թէ մեծ հայր, եւ մեծ
է զօրութիւն նորա՝ հոգին սուրբ . որպէս
ասաց կենարարն ցառաքեալն, կացէք մեա-
ցէք յԵրուսաղէմ, մինչեւ առնուցուք զօ-
րութիւն ի բարձանց :

Այդ տես, զիարդ ճարտարեն հակառա-
կարգն . այս, ասեն, զօրութիւն է՝ որ զմե-

σα ἐπαγγελίαν. Τὸ γὰρ πνεῦμα οὐκ εἴρη-
 ταί, φησι, θεὸς, ἀλλὰ ἀρράβων θεοῦ· καὶ
 πῶς ἄκουε. Ὁ ἀρράβων μέρος ἐστὶ δώρου,
 οὐδὲ ὁλόκληρον δῶρον, ἀλλὰ μέρος τοῦ
 ὅλου. Γέγραπται γάρ, φησι, περὶ τῶν ἀ-
 ποστόλων· σφραγισθέντες ἐν πνεύματι τῆς
 ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὃ ἐστὶν ἀρράβων τῆς
 κληρονομίας ἡμῶν. Ὅρα, φησὶν, ὅτι δῶρόν
 ἐστὶ θεοῦ, καὶ οὐ θεός. (Ἰστε οὖν δῶρον
 καὶ ἀρράβων, μέρος ἐκ τοῦ ὅλου.) Ἐὰν οὖν
 ἴδῃς καὶ τὸν θεὸν μέρος λεγόμενον, (καὶ
 οὐχ ὅλον· καὶ δῶρον, καὶ οὐχ ὅλον. Τί λέ-
 γει γάρ; ὁ δὲ ἀρράβων τῆς κληρονομίας.
 Τίς ὁ ἀρράβων; τίς ἡ κληρονομία; ὁ ἀρ-
 ράβων τῆς κληρονομίας;) ἡ κληρονομία
 δῶρόν ἐστι τοῦ τὴν κληρονομίαν δεδωκό-
 τος, οὐκ αὐτὸς ὁ κληρονομούμενος. (Λέγει
 τοίνυν· ὁ ἀρράβων τῆς κληρονομίας ἡμῶν
 τὸ πνεῦμα.) Εἰ τὸ κληθῆναι τὸ πνεῦμα
 ἀρράβωντα, σκανδαλίζει σου τὴν ψυχὴν,
 εἰάν ἴδῃς καὶ τὸν θεὸν κληρονομίαν λεγό-
 μενον, τί ποιεῖς; Πρόσεχε ἀκριβῶς πῶς οὐ
 μόνον κληρονομούμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 κληρονομίαν λεγόμενον. Ἄκουε τοῦ Δαυὶδ
 λέγοντος· κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας
 μου. Ὁ θεὸς μερὶς κληρονομίας· τὸ πνεῦ-
 μα ἀρράβων κληρονομίας. Εἰ ποιεῖ ἐλάτ-
 τονα τὸν υἱὸν ἢ τὸν πατέρα, τὸ λέγεσθαι
 μερίδα κληρονομίας, ἐλαττοῖ καὶ τοῦ πνεύ-
 ματος τὴν ἀξίαν τὸ καλεῖσθαι ἀρράβων
 κληρονομίας· λέγει Δαυὶδ ἀλλαχοῦ· κύριος
 μερὶς μου ἐν γῇ ζώντων· μερὶς μου, τίνος
 μερίσαντος; Εἰ γὰρ εἷς, οὐχ ὅλος· Εἰ λέ-
 ξεων εἰ θηρατῆς, καὶ οὐ νοημάτων ἐξε-
 ταστῆς, οὐδὲν κωλύει σε καὶ τὸν πατέρα
 θεὸν βλασφημῆσαι, ὃν δακεῖς σέβεσθαι.

ծովթիւն աւետեացն բաշխեսցէ , եւ չիք ուրեք գրեալ՝ եթէ հոգին Աստուած իցէ , այդ առհաւատչեայ ժառանգութեանն : Եւ դու միա դիր . առհաւատչեայն մասն ինչ է ի պարգեւէն , եւ ոչ ամենայն պարգեւն , այդ մասն ինչ ի բնաւէն : Գրեալ է , ասեն , յառաքեալ , եթէ Կնքեցայք հոգւոյն սրբով աւետեաց , որ է առհաւատչեայ ժառանգութեան մերոյ . տեսանե՞ա , ասեն , զի պարգեւ է , եւ ոչ Աստուած : Եւ արդ՝ եթէ գտանիցես եւ զհայր մասն եւ ժառանգութիւն կոչեցեսալ , եւ անդ զբանիցն զհետ երթայցես , եւ ոչ զմատցն . զի եւ ժառանգութիւնն , եւ մասն՝ պարգեւը են տուողին , եւ ոչ ինքն որ զժառանգութիւնն տայցէ . եւ եթէ հոգւոյն սրբոյ կոչել առհաւատչեայ գայթակղեցուցանէ զքեզ , ապա եւ զհօրէ՝ յորժամ լսիցես , եթէ բաժին ժառանգութեան է , եւ ի նա՞ ձգեօ զհայհոյութիւնն : Միա դիր հաստատութեամբ . չսաց՝ թէ ժառանգութիւն , այդ թէ մասն ժառանգութեան . եւ վկայէ Դաւիթ . Յէր , ասէ , բաժին ժառանգութեան իմոյ . ապա ուրեմն որպէս հայր բաժին ժառանգութեան է , նոյնպէս եւ հոգին առհաւատչեայ ժառանգութեան . եթէ զհայր փոքր առնիցէ ասեղն բաժին ժառանգութեան , ապա եւ զհոգին առհաւատչեայ ժառանգութեանն : Եւ յայլում վայրի ասէ Դաւիթ , եթէ , Յէր բաժին իմ՝ յերկիր կենդանեաց . եւ բաժինն յիմեքէ մասն ինչ է , եւ ոչ եթէ ամենայն բաւանդակ : Արդ եթէ բանից որոորդ իցես , եւ ոչ մտաց քննիչ , չիցէ այնուհետեւ ինչ արգել քեզ զԱստուած հայհոյել՝ զոր համարինն թէ փառաւորեցես .

Κυριος μερίς τῆς κληρονομίας μου, καὶ μερίς μου εἰ ἐν γῇ ζώντων. Δια τί δὲ λέγεται ἡ αὐτογενὴς δύναμις μερίς καὶ κληρονομία; ἐπειδὴ τὸν θεὸν αἰρέσει οἰκεία δεχόμεθα, καὶ ἕκαστος, ὁ μὲν τὴν πλάσιν αἰρεῖται, ὁ δὲ τὸν θεὸν δέχεται, καὶ γίνεται μερίς τοῦ πιστοῦ ὁ αἰρεθεὶς θεός. Οἷόν τι λέγω· γέγραπται τοῖς Λευίταις, οὐκ ἔσται σοι μερίς ἐπὶ τῆς γῆς· κύριος γάρ μερίς αὐτῶν. Εἰ ὁ θεὸς λεγόμενος μερίς οὐ σκανδαλίζει σε, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀρραβὼν λεγόμενον διὰ τί σκανδαλίζει σε;

Περιέλωμεν πᾶσαν σύγχυσιν ἀπιστίας, καὶ δεξώμεθα τὴν ἀσύγχυτον πίστιν. Ἔως ποτε βαρυνεῖς σου τὴν καρδίαν, αἰρετικέ, ὡς Φαραῶ; ἔως πότε οὐ ζυγοστατεῖς τὰ θεῖα ῥήματα; Ἐχεις λογισμὸν ζυγὸν ἐν ἑαυτῷ· ζυγοστατεῖ τὰ ῥήματα τοῦ σωτῆρος· νόει ποῖά ἐστί τὰ περὶ σαρκὸς, ποῖα τὰ περὶ θεότητος· νόει τὰ περὶ τῆς ἀξίας, νόει τὰ περὶ τῆς οἰκονομίας· ἵνα μὴ λεχθῇ καὶ περὶ σοῦ τὰ ἐν τῷ προφῆτῃ περὶ τοῦ Χαναὰν λεγόμενα· Χαναὰν, ἐν χειρὶ αὐτοῦ ζυγὸς ἀδικίας, ἠγάπησε καταδυναστεύειν. Καὶ Δαυὶδ, πλήν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Τῶν αἰρετικῶν ἐν ζυγῷ τοῦ ἀδικῆσαι· κατέχεις ζυγὸν, καὶ φθεῖρες τὸ δίκαιον; βλέπε τὸν ζυγὸν τοῦ σωτῆρος. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμεν. Πού τὸ ἀνισον; βλέπε τὰς πλάστιγγας τοῦ θείου λόγου. Ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα μου. Πού τὸ κατάγον, πού τὸ ἀ-

Յէր, ասէ, բաժին ժառանգութեան իմոյ . եւ բաժին իմ տէր յերկիր կենդանեաց : Եթէ վասն էր բառանգակ զօրութիւնն բաժին եւ ժառանգութիւն կոչեսցի, հարկ է ասել . քանզի զԱստուած տնայնիւնութեամբ պաշտեմք, եւ ամն ընդ մորոտութիւն հաճեալ է, եւ ամն ընդ Աստուած, լինի բաժին հաւատացելոց՝ որ զնա ընտրեն : Այսպիսի ինչ . զեւտացւոցն, ասէ, մի լիցի բաժին յերկրի . զի տէր է բաժին նոցա, զոր ընտրեցին . (եւ մարգարէն յայտ առնէ, եթէ իւրով կամք ընտրեալ զԱստուած, եւ ոչ ի հարկէ . տէր, ասէ, բաժին իմ է :) Եթէ Աստուած յորժամ բաժին կոչեսցի՝ շնուազի ինչ յաստուածութենէ իւրմէ, նոյնպէս եւ հոգին սուրբ յորժամ առհաւատչեայ կոչեսցի, շնուազի ինչ յիւրմէ աստուածութենէն :

Ի բաց յապաւեսցուք այսուհետեւ զամենայն խառնակ շփոթութիւն, եւ ընկալցուք զառաքելական հաւատան : Մինչեւ ցերբ կշռու եղեալ՝ կշռեսցես զաստուածային բանս . ունիս զխորհուրդս իբրեւ զկշիռս ի միտոգ, կշռես զպարգեւս փրկչին : Ի միա առ, ո՞ր մարմնոյն իցեն, եւ ո՞ր աստուածութեանն . ո՞ր պատուին, եւ ո՞ր տնտեսութեանն . զի մի ասասցի եւ վասն քո, եթէ Քանանու կշիռք են ի ձեռին, կշիռք անիրտութեան . եւ ի դէպ ելանիցէ քեզ մեւս բանն, եթէ ընդունայն են որդիք մարդկան, ի կշիռն մեղանչեն : Ունիս զլծակ կշռոցն, եւ թիւրեւ զարդար կշիռն : Զգոյշ լեր կշարդաց կենտրարին, միտ դիր, քաջ հայեաց . ես, ասէ, եւ հայր իմ մի եմք, եւ արդ ո՞ւր իցէ անզոյդն : Տես զկշարդս աստուածեղէն բանին . Որ ետես զիս, ասէ, ետես զհայր իմ . եւ ո՞ւր իցէ որ ի վայր միտիցէ, կամ որ ի վեր ձգի :

νάγον; βλέπε τὸν πατέρα ἐλευθεροῦν-
 τα, καὶ τὸν υἱὸν ἐλευθεροῦντα, ὡς αὐτὸς
 λέγει· εἰ μὴ ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώ-
 σῃ, δοῦλοί ἐστε· καὶ Παύλου λέγον-
 τος· ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με. Εἰ πατὴρ
 ἐλευθεροῖ, εἰ υἱὸς ἐλευθεροῖ, εἰ τὸ πνεῦ-
 μα ἐλευθεροῖ, ποῦ τὸ δοῦλον; ἀλλὰ γέ-
 νοιτο ἡμᾶς πάντας ζυγὸν ἁμαρτίας καὶ
 ζυγὸν αἰρέσεως ἀποφυγόντας, ἔχειν τὴν
 πίστιν ἀκλινῇ...

ցէ : Տես զհայր ազատիչ, եւ զորդի ազատիչ,
 եւ զհոգի ազատիչ. եթէ ոչ, ապէ, որդին
 ազատեսցէ զձեզ, ծառայք էք. եւ Պաւղոս,
 Օրէնք, ապէ, հոգւոյն կենաց ի քրիստոս Յի-
 սուս ազատեցին զձեզ. եթէ հայր ազատէ,
 եւ որդի ազատէ, եւ հոգի ազատէ : Այլ
 եղիցի մեզ ամենեցուն ազատել ի լծոյ մեղաց,
 եւ զերծանել ի լծոյն հերձուածողացն, եւ
 ուղղել զհաստատուն հաւատսն, եւ փառս
 տալ որբոյ Երրորդութեանն յաւիտեան :

Ε Υ Σ Ε Β Ι Ο Υ

ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ

Χ Ρ Ο Ν Ι Κ Α

ΒΗΡΩΣΣΟΣ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Βαβυλωνιακῶν φησι γενέσθαι αὐτὸν κατ' Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου τὴν ἡλικίαν, ἀναγραφὰς δὲ πολλῶν ἐν Βαβυλῶνι φυλάσσεσθαι μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀπὸ ἐτῶν που ὑπὲρ μυριάδων ἰε' περιεχούσας χρόνον· περιέχειν δὲ τὰς ἀναγραφὰς ἱστορίας περὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θαλάσσης, καὶ πρωτογονίας, καὶ βασιλέων καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς πράξεων. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν Βαβυλωνίων γῆν, φησι, κείσθαι ἐπὶ τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου ποταμοῦ μέσην· φύειν δὲ αὐτὴν πυρούς ἀγρίους καὶ κριθὰς, καὶ ὄχρον, καὶ σήσαμον, καὶ τὰς ἐν τοῖς ἔλεσι φυομένας ῥίζας ἐσθίεσθαι· ὀνομάζεσθαι αὐτὰς γόγγους· ἰσοδυναμεῖν δὲ τὰς ῥίζας ταύτας κριθαῖς. Γίνεσθαι δὲ φοίνικας, καὶ μῆλα, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκρόδρυα, καὶ ἰχθύας, καὶ ὄρνεα χερσαῖά τε καὶ λιμναῖα· εἶναι δὲ αὐτῆς τὸ μὲν κατὰ τὴν Ἀραβίαν μέρη ἄνυδρά τε καὶ ἄκαρπα· τὰ δὲ ἀντικείμενα τῇ Ἀραβίᾳ ὄρεινά καὶ ἄφορα· ἐν δὲ τῇ Βαβυλῶνι πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων γενέσθαι ἄλλοεθνῶν κατοικησάντων τὴν Χαλδαίαν· ζῆν δὲ αὐτοὺς ἀτάκτως, ὥσπερ τὰ θηρία.

Ե Ի Ս Ե Ի Ի

ԳԱՌՓԻՂԵԱՅ

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Առանձնաբերական անվանաբանական պարտա-
նիշներն, անդամներն ի բաղադրական Աղբիւրանդերի
զնայն բաղադրական մասերն են :

ԲԵՐՈՍՈՍ բայ ասէ յառաջնում բարեղո-
նական մատենին՝ լինել նմա ի ախ Աղե-
քանդրի Փիղիպպայ, եւ գրել զբաղմաց մա-
տենն, որ եւ ի Բարեղոնի բաղում զգուշու-
թեամբ պահէին յերկերիւր եւ ի հինգեա-
սան բիւրուց ամաց . յորում թիւք ժամա-
նակաց, եւ դիր պատմութեանց զերկնից եւ
զերկրէ եւ զծովէ եւ զնախակերան արար-
չութենէ, եւ զթագաւորաց եւ զնոցուն ի-
րաց եւ զգործոց պատմէ : Եւ նախ դնէ, ասէ,
զբարեղացւոց երկիրն հաստատել ի վերայ
Դիզաթ գետոյ, եւ Արածանւոյ ընդ մէջ ան-
ցանել . եւ յինքն կայ վայրենի ցորեան եւ
գարի եւ սոպն եւ ոլոռն եւ կնճիթ երկրին
բերել . եւ ի խաղս եւ ի շտմբս գետոյն ար-
մատոց ինչ ուտելեաց գտանել, որոց անուն
կոչիցին գոնգը, ունել արմատացն զօրութիւն
գարւոյ հացի : Լինել անդ եւ արմու եւ
խնձոր, եւ պլոց եւ ու ազգի ազգի մրգոց .
եւ ձկանց՝ եւ հաւուց վայրենեաց եւ մօրա-
կանաց : Լինել եւ արաբացւոց կողմանցն
նորա անջրդիտ եւ անպտուղս . եւ գէմ յան-
դիման արաբացւոց աշխարհին՝ լեւնալինս եւ
պողարերս : Եւ ի Բարեղոնի բաղմամբոխ
այլազգեաց մարդկան բնակեալ ի քաղաքե-
ացւոց աշխարհին . եւ կեալ նոցա անառակու-
թեամբ իբրեւ զանասունս եւ զքաղանս :

Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ φανῆναι ἐκ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν ὁμοροῦντα τόπον τῇ Βαβυλωνίᾳ ζῶον ἄφρενον ὀνόματι Ὡάννην, καθὼς καὶ Ἀπολλόδωρος ιστόρησεν. τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ἔχων ἰχθύος· ὑπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν παραπεφυκυῖαν ἄλλην κεφαλὴν ὑποκάτω τῆς τοῦ ἰχθύος κεφαλῆς, καὶ πόδας ὁμοίως ἀνθρώπου, παραπεφυκότας δὲ ἐκ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἰχθύος, εἶναι δὲ αὐτῷ φωνὴ ἀνθρώπου. Τὴν δὲ εἰκόνα αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν διαφυλάσσεσθαι· τοῦτο δὲ φησι τὸ ζῶον τὴν μὲν ἡμέραν διατρίβειν μετὰ τῶν ἀνθρώπων οὐδεμίαν τροφήν προσφερόμενον, παραδιδόναι τε τοῖς ἀνθρώποις γραμμάτων καὶ μαθημάτων καὶ τεχνῶν παντοδαπῶν ἐμπειρίαν. Καὶ πόλεων συνοικισμούς, καὶ ἱερῶν ἰδρύσεις, καὶ νόμων εἰσηγήσεις, καὶ γεωμετρίαν διδάσκειν, καὶ σπέρματα, καὶ καρπῶν συναγωγὰς ὑποδεικνῦναι. Καὶ συνόλως πάντα τὰ πρὸς ἡμέρωσιν ἀνήκοντα τοῦ βίου παραδιδόναι τοῖς ἀνθρώποις· ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου ἐκείνου οὐδὲν ἄλλο περισσὸν εὐρεθῆναι· τοῦ δὲ ἡλίου δύνατος, τὸ ζῶον τουτονὶ Ὡάννην δύναι πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰς νύκτας ἐν τῷ πελάγει διαιτᾶσθαι· εἶναι γὰρ αὐτὸν ἀμφίβιον· ὕστερον δὲ φανῆναι καὶ ἕτερα ζῶα ὅμοια τούτῳ, περὶ ὧν ἐν τῇ τῶν Βασιλέων ἀναγραφῇ, φησι, δηλώσειν τὸν δὲ Ὡάννην περὶ γενεᾶς καὶ πολιτείας γράψαι, καὶ παραδοῦναι τὸν δὲ τὸν λόγον τοῖς ἀνθρώποις.

Γενέσθαι φησὶ χρόνον, ἐν ᾧ τὸ πᾶν σκότος καὶ ὕδωρ εἶναι, καὶ ἐν τούτοις ζῶα τερατώδη, καὶ διφυεῖς τὰς ἰδέας ἔχοντα ζωογονεῖσθαι· ἀνθρώπους γὰρ διπτέρους

Եւ յառաջնուան ամին յայտնել ի կարմիր ծովէ անդէն իսկ ի մէջ սահմանացն բաբելոնացւոց ահագին ինչ գաղանի, որոյ առնուն կօչիցի Ուղան. որպէս եւ Ապողոդորոս պատմէ ի մատենին, թէ ամենայն մարմինն ձկան էր, եւ ընդ գլխով ձկանն՝ այլ գլուխ առ նմին պատշաճեալ. եւ ի տառնն ոտք իբրեւ զմարդոյ. եւ բարբառ ըստ մարդկան բարբառոյ. որոյ պատկերն եւ ցայժմ գրեալ պահի: Եւ գաղանին այնմիկ, ասէ, ցերեկ ընդ մարդկան շրջել, եւ ի կերակուր ինչ ամենեւին չհպել. եւ ուսուցանել մարդկան գարութիւնս, եւ զպէսպէս հանգամանս աբուեռտից. զձեռք քաղաքաց, եւ զմեհնաց պատշաճութիւնս, եւ զօրինաց խելամուտութիւնո. եւ սահմանաց եւ բաժնից պայմանս ուսուցանել. եւ զսերմանց եւ զպտղոց ժողովս ցուցանել. եւ ամենեւին իսկ՝ որ ինչ ի դէպ ընտանութեան կենաց իցէ աշխարհի, աւանդել մարդկան. եւ յայնմ ժամանակէ հետէ այլ ումեք ինչ աւելի չգտանել: Եւ ի մտանել արեգականն՝ Ուղանն գաղանի միւսանդամ անդրէն ի ծով մխել, եւ զցայդ ի համատարած ծովուն զհտեղել. եւ այնպէս երկեկից իմն կեանս կեալ: Եւ յետոյ եւ այլոց գաղանաց նմանեաց նմին յայտնել. զորոց ի թագաւորաց մատենին, ասէ, յայտ առնել. եւ զՅովանայն, ասէ, զարարածոց եւ զառաքինութեանց գրել, եւ տալ խօսս եւ նարտարութիւն մարդկան:

Էր, ասէ, երբեմն, մինչ ընդ բնաւ խաւար եւ ջուր էր. եւ էին անդ այլ ինչ գաղանք, յորոց կէպն ինքնածինք էին, եւ կերպարանս կենդանածինս ունել, եւ մարդիկ

γεννηθῆναι, ἐνίους δὲ καὶ τετραπτέρους, καὶ διπροσώπους, καὶ σῶμα μὲν ἔχοντας ἓν, κεφαλὰς δὲ δύο, ἀνδρείαν τε καὶ γυναικεῖαν· καὶ αἰδοῖα τε δισσὰ, ἄρρεν καὶ θῆλυ, καὶ ἑτέρους ἀνθρώπους τοὺς μὲν αἰγῶν σκέλη καὶ κέρατα ἔχοντας, τοὺς δὲ ἱππόποδας· τοὺς δὲ τὰ ὀπίσω μὲν μέρη ἱππων, τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, οὓς ἱπποκενταύρους τὴν ιδέαν εἶναι· ζωογονηθῆναι δὲ καὶ ταύρους ἀνθρώπων κεφαλὰς ἔχοντας, καὶ κύνας τετρασωμάτων, οὐράς ἰχθύος ἐκ τῶν ὀπισθε μερῶν ἔχοντας, καὶ ἵππους κυνοκεφάλους, καὶ ἀνθρώπους καὶ ἕτερα ζῶα κεφαλὰς μὲν καὶ σώματα ἱππων ἔχοντα, οὐράς δὲ ἰχθύων, καὶ ἄλλα ζῶα παντοδαπῶν θηριῶν μορφήν ἔχοντα· πρὸς δὲ τούτοις ἰχθύας καὶ ἑρπετὰ, καὶ ὄφεις καὶ ἄλλα ζῶα πλείονα θαυμαστά, καὶ παρηλλαγμένα τὰς ὄψεις ἀλλήλων ἔχοντα· ὧν καὶ τὰς εἰκόνας ἐν τῷ τοῦ Βῆλου ναῷ ἀνακειῖσθαι· ἄρχειν δὲ τούτων πάντων γυναικα, ἣ ὄνομα Ὀμόρκα· εἶναι δὲ τοῦτο χαλδαῖστὶ μὲν Θαλάτθ, ἑλληνιστὶ δὲ μεθερμηνεύεσθαι θάλασσα, (κατὰ δὲ ἰσόψηφον σελήνη). Οὕτω δὲ τῶν ὅλων συνεστηκότων, ἐπανελθόντα Βῆλον σχίσαι τὴν γυναῖκα μέσην, καὶ τὸ μὲν ἡμῖς αὐτῆς ποιῆσαι γῆν, τὸ δὲ ἄλλο ἡμῖς οὐρανόν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα ἀφανίσαι· ἀλληγορικῶς δὲ φησι τοῦτο πεφυσιολογησθαι· ὑγροῦ γὰρ ὄντος τοῦ παντός, καὶ ζώων ἐν αὐτῇ γεγενημένων, τούτον τὸν θεὸν ἀφελεῖν τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, καὶ τὸ ῥυέν αἷμα τοὺς ἄλλους θεοὺς φεράσαι τῇ γῇ, καὶ διαπλά-

երկթեւեանս ծնանել . եւ զայլս չորեքթեւեան
եւ երկդիմիս . եւ մարմին մի , եւ զլուխ եր-
կուս , կանացիս եւ առնիս . եւ երկուս բնու-
թիւնս՝ արուականս եւ իգականս : Եւ այլ
մարդիկ՝ որոց բարձք այծից , եւ եղջիւրք ի
զլուխ . եւ այլս ձիոտունս . եւ այլոց՝ յետոյ
կուսէ ձիոց կերպարանք , եւ առաջոյ՝ մարդ-
կան . որ զձիացլուց յուշկապարիկ կերպա-
րանս սւնիցին : Ծնանել եւ ցուլս մարդա-
զլուխս , եւ շունս չորեքմարմինս , որոց ձեռքն
իբրեւ զձկանց ատուես յետոյ կուսէ ի գա-
ւակացն արձակիցին . եւ ձիս շնագլուխս . եւ
մարդիկ , եւ այլ եւս դազանս ձիագլուխս եւ
մարդապատկերս , եւ տանաւորս իբրեւ ըզ-
ձկունս . եւ այլ եւս ազգի ազգի գազանս
վիշապակերպս . եւ ձկունս յուշկապարիկս ,
եւ սողունս եւ օձս , եւ պէսպէս երէս բա-
զումս զարմանալիս՝ պլակերպս ի միմեանց .
որոց զպատկերս ի մեհենին Բէղայ մի ըստ
միսջէ նկարեալ պահէին : Եւ իշխել ամենե-
ցուն նոցա կնոջ միում , որում անուն կոչիցի
Մարկայէ՝ որ քաղդէեցեբէն Թաղատթայ ա-
նուանի . եւ յունարէն թարգմանի Թալադ-
գայ , որ է ծով : Եւ մինչդեռ այն ամենայն
յարուցեալ կայցէ միախուռն , յարձակեալ
ի վերայ՝ Բէղայ , հերձու զկինն ընդ մէջ ,
զկէսն առնել երկիր , եւ զկէսն երկինս . եւ
զայլ եւս գազանսն որ ի նմա էին՝ սատա-
կեալ : Եւ առական իմն , առէ , այլ ընդ այլոյ ,
բարոյախօսեալ զայնպիսի բնութեանց , թէ
մինչդեռ խոնաւ եւ ջուր էր ընդ բնաւ , եւ
դազանք միայն էին ի նմա , դիցն այնմիկ հա-
աանել զիւր զլուխ . եւ զարիւնն՝ որ իջանի-
ցէ ի նմանէ , առնուլ այլոց դից , զանգա-
նել ընդ հող , եւ ստեղծանել մարդիկ . վասն

σαι τοὺς ἀνθρώπους· διὸ νοερούς τε εἶναι, καὶ φρονήσεως θείας μετέχειν.

Τὸν δὲ Βῆλον, ὃν Δία μεθερμηνεύουσι, μέσον τεμόντα τὸ σκότος, χωρίσαι γῆν καὶ οὐρανὸν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ διατάξαι τὸν κόσμον. Τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐνεγκόντα τὴν τοῦ φωτὸς δύναμιν φθαρῆναι· ἰδόντα δὲ τὸν Βῆλον χώραν ἔρημον καὶ καρποφόρον, καλῶσαι ἐνὶ τῶν θεῶν τὴν κεφαλὴν ἀφελόντι ἑαυτοῦ τῷ ἀπορρύνεντι αἵματι φυράσαι τὴν γῆν, καὶ διαπλάσαι ἀνθρώπους καὶ θηρία τὰ δυνάμενα τὸν ἀέρα φέρειν· ἀποτελέσαι δὲ τὸν Βῆλον καὶ ἄστρα καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τοὺς πέντε πλανήτας. Ταῦτα Βηρωσσὸς ἐν τῇ πρώτῃ φάσκει· ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ τοὺς ἑβ. βασιλεῖς τῶν Χαλδαίων, καὶ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας αὐτῶν σάρους ρκ' ἤτοι ἑτῶν μυριάδας μγ'· καὶ β.

Αρδάτου δὲ τελευτήσαντος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σείσουθρον βασιλεῦσαι σάρους ιη' ἐπὶ τούτου μέγαν κατακλυσμὸν γενέσθαι. Αναγεγράφθαι δὲ τὸν λόγον οὕτως.

Τὸν Κρόνον αὐτῷ κατὰ τὸν ὕπνον ἐπιστάντα φάναι, μηνὸς Δεσίου ἐκ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ κατακλυσμοῦ φθαρήσεσθαι· κελεῦσαι οὖν διὰ γραμμάτων πάντων ἀρχὰς καὶ μέσα καὶ τελευτὰς ὀρύξαντα θεῖναι ἐν πόλει Ἑλίου Σιππάρους, καὶ

որոյ իմաստունս իսկ լինին, եւ գիւցազանց մտացն հաղորդեւ:

Եւ զԲէզպոյն, ասեն, որ յունարէն Դիոս Թարգմանի, եւ հայերէն Արամազդ, Թէ ընդ մէջ կարեաց զխաւարն, եւ զատանեւ ի միմեանց զերկինս եւ զերկիր, եւ յարդարեւ յօրինեւ զաշխարհ. եւ զազանաց ոչ ժուծեւ լուսոյ զօրութեան, եւ սատակեւ: Տեսանեւ Բէզպոյ աշխարհ ինչ անապատ եւ պտղաբեր. հրաման տալ միում ի դիցն՝ յարենէն որ ի հատեալ գլխոյն իւրմէ իջանիցէ, զանգանեւ ընդ հող, եւ ստեղծանեւ մարդիկ, եւ այլ անասունս եւ զազանս, որ կարիցեն այսմ օգոյ ժոյժ ունեւ. հատատեւ Բէզպոյ զատեղս եւ զարեգակն եւ զլուսին, եւ զհինգ աստեղան պատրանաց: Չայո՝ ըստ բազմավիպին, Բերոսոս յառաջնում մատենին պատմէ: Բայց յերկրսրգումն թագաւորսն մի ըստ միովէ նոյն գրէ, եւ զժամանակ զտան թագաւորացն՝ զորմէ յառաջագոյն ասացաք, աւելի քան ի Խ բեւրս ամաց ձգէ:

Ազխտանդրի Բազմավիպէ վռն Լըհեղլէն, ի նին բրոյ՝ զորմէ ասացան:

Ի վախճանեւ, ասէ, Ոտիարտեայ՝ նորին որդւոյ ՔսիսուԹրայ թագաւորեւ շարս ծը. եւ առ նովաւ լինեւ մեծի ջրհեղեղին: Եւ ի գրի հարեալ մի ըստ միովէ պսպէս պատմէ:

Արոմն, ասէ, նմա ի քուն յայտնեւ, զոր հայրն անուանեն Արամազդայ, եւ այլք՝ ժամանակ, ի հնգետասաներորդում Դէսիոս ամենան, որ է մարերի, մարդկան ի ջրհեղեղէն սատակեւ. հրաման տալ՝ զամենայն զառաջինս եւ զմիջինս եւ զվերջինս մատենից փորեւ եւ դնեւ յԱրեգ քաղաքին սիպարա-

ναυπηγησάμενον σκάφος ἐμβῆναι μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ ἀναγκαίων φίλων· ἐνθέσθαι δὲ βρώματα καὶ πόμα· ἐμβαλεῖν δὲ καὶ ζῶα πτηνὰ, καὶ τετράποδα, καὶ πάντα εὐτρεπισάμενον πλεῖν· ἐρωτώμενον δὲ πού πλεῖ; φάναι πρὸς τοὺς θεοὺς, εὐξόμενον ἀνθρώποις ἀγαθὰ γενέσθαι. Τὸν δὲ οὐ παρακούσαντα ναυπηγήσαντα σκάφος τὸ μὲν μῆκος σταδίων πέντε, τὸ δὲ πλάτος σταδίων δύο.

Τὰ δὲ συνταχθέντα πάντα συνθέσθαι, καὶ γυναῖκα, καὶ τέκνα, καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους ἐμβιβάσαι· γενομένου δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ εὐθέως λήξαντος, τῶν ὀρνέων τινὰ τὸν Ξείσουθρον ἀφίεναι· τὰ δὲ οὐ τροφήν εὐρόντα, οὔτε τόπον ὅπου καθίσαι, πάλιν ἐλθεῖν εἰς τὸ πλοῖον· τὸν δὲ Ξείσουθρον πάλιν μετὰ τινας ἡμέρας ἀφίεναι τὰ ὄρνεα. Τὰ δὲ πάλιν εἰς τὴν ναῦν ἐλθεῖν τοὺς πόδας πεπηλωμένους ἔχοντα. Τὸ δὲ τρίτον ἀφεθέντα οὐκέτι ἐλθεῖν εἰς τὸ πλοῖον. Τὸν δὲ Ξείσουθρον ἐννοηθῆναι γῆν ἀναπεφνηνέναι· διελόντα τε τῶν τοῦ πλοίου ῥαφῶν μέρος τι, καὶ ἰδόντα προσοκείλαν τὸ πλοῖον ὄρει τινί, ἐκβῆναι μετὰ τῆς γυναικὸς, καὶ τῆς θυγατρὸς καὶ τοῦ κυβερνήτου, προσκυνήσαντα τὴν γῆν, καὶ βωμὸν ἰδρυσάμενον, καὶ θυσιάσαντα τοῖς θεοῖς· γενέσθαι μετὰ τῶν ἐκβάντων τοῦ πλοίου ἀφανῇ. Τοὺς δὲ ὑπομείναντας ἐν τῷ πλοίῳ, μὴ εἰσπορευομένων τῶν περὶ τὸν Ξείσουθρον, ἐκβάντας ζητεῖν αὐτὸν ἐπὶ

ցւոց: Նաւ գործել եւ ի ներքս մտանել՝ հանգերձ ազգականօք եւ կարեւոր բարեկամօք. համբարել ի ներքս ռոճիկս եւ ըմպելիս. մուծանել եւ գազանս եւ թռչունս եւ չորքոտանիս. եւ ամենայն կազմածովք պատրաստ լինել ի նաւարկել: Հարցեալ՝ թէ յ՞ ուրեք արգելք նաւարկիցէ. պատասխանի արարեալ, թէ առ դիմն, աղօթս առնել, զի բարիք մարգկան լինիցին: Եւ չստուանգանէր գործել զգործ նաւագործութեանն. որպէս երկայնու-թիւնն էր հինգետասան վտաւան, եւ լայնութիւնն երկու վտաւանք:

Հանգերձեալ կազմեալ ըստ ամենայնի որպէս եւ առ հրաման, զկին եւ զորդիս եւ զկարեւոր բարեկամս ի ներքս մուծանել: Ի հաստնել ջրհնդեղին, եւ վաղվաղակի ցածնուլ. թըռչունս ինչ արձակել քոխութեայ, եւ չգտանել ուտել ինչ՝ եւ ոչ տեղի եւ դադար իջանելոյ. դարձեալ միւսանգամ առնուլ զնոսա ի նաւն. եւ յետ սակաւ ինչ աւուրց դարձեալ արձակել պլ հաւս. եւ նոցա եւս միւսանգամ անդրէն ի նաւն գալ՝ կառով թաթախ զմագիլսն բերեալ: Ապա երրորդ անգամ արձակել, եւ անդրէն միւսանգամ չգալ ի նաւն: Յայնժամ իմանալ քոխութեայ՝ եթէ յայտնեալ բացեալ է երկիր, քակել զկողմ մի ձեղունան նաւին. եւ տեսանել երթեալ յեցեալ զնաւն ի լեռան ինչ: Եւ անել կնաւ եւ գոտերբ մոով հանգերձ, եւ ճարտարապետաւ նստին, եւ երկիր պագանել յերկրի. բագին կանգնել, եւ զոհ գից մատուցանել. եւ այնուհետեւ չիք յաւաց լինել՝ նոքօք հանգերձ, որք ընդ նմա ի նաւէն ելանէին: Եւ որք անդէն ի նաւին մնալին եւ չելանէին ընդ քոխութեանց, ելեալ յետոյ խնդրէին զնա, եւ յանուանէ շրջէին

ὀνόματος βοῶντας· τὸν δὲ Ξίσουθρον αὐτὸν μὲν αὐτοῖς οὐκέτι ὀφθῆναι, φωνὴν δὲ ἐκ τοῦ αἵρος γενέσθαι καλεῖουσιν, ὡς δέον αὐτοὺς εἶναι θεοσεβεῖς, καὶ παρ' αὐτὸν διὰ τὴν εὐσέβειαν πορεύεσθαι μετὰ τῶν θεῶν οἰκήσοντας· τῆς δὲ αὐτῆς τιμῆς καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα, καὶ τὸν κυβερνήτην μετεσχηκέναι· εἶπέ τε αὐτοῖς, ὅτι πάλιν ἐλεύσονται εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ὡς εἴμαρται αὐτοῖς ἐκ Σιππάρων ἀνελομένοις τὰ γράμματα διαδοῦναι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτι ὅπου εἰσὶν, ἡ χώρα Ἀρμενίας ἐστίν.

Τοὺς δὲ ἀκούσαντας ταῦτα θῦσαι τε τοῖς θεοῖς, καὶ πέριξ πορευθῆναι εἰς Βαβυλῶνα. Τοῦ δὲ πλοίου τούτου κατακλιθέντος ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ ἔτι μέρος τί αὐτοῦ ἐν τοῖς Κορκυραίοις ὄρεσι τῆς Ἀρμενίας διαμένον, καὶ τινὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου κομίζειν ἀποξύνοντας ἀσφαλτον. Χρᾶσθαι δὲ αὐτὴν πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς· ἐλθόντας οὖν τούτους εἰς Βαβυλῶνα, τὰ τε ἐκ Σιππάρων γράμματα ἀνορύξαι, καὶ πόλεις πολλὰς κτίζοντας, καὶ ἱερὰ ἀνιδρυσάμενους πάλιν ἐπικτίσαι τὴν Βαβυλῶνα.

Χαλδαίων μὲν τῆς σοφίης πέρι τοσαῦτα. Βασιλεῦσαι δὲ τῆς χώρας πρῶτον λέγεται Ἄλωρον, τὸν δὲ ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον διαδοῦναι, ὅτι μιν τοῦ λεῶ ποιμένα ὁ θεὸς ἀποδείξαι· βασιλεῦσαι δὲ σάρους ἰ· σά-

գոչէին կոչէին: Քոխուածրայ չերեւեալ պո-
նուհետեւ նոցա. բայց ձայն բարբառոյ յո-
գոցն եկեալ՝ պատուէր տայր, եթէ պարտ
է նոցա դիւցապաշտոս լինել, եւ եթէ ինքն
վասն դիւցապաշտութեանն երթեալ բնակի-
ցէ ի բնակութիւն գիցն. եւ կնոջն նորա եւ
գոտեր եւ նաւապետին ի նոյն պատիւ վա-
յելել: Եւ գուլ եւ պատուէր տալ նոցա՝
երթալ միւսանգամ ի Բաբելոն. եւ թէ այն-
պէս ինչ հրամանք գիցն իցեն, նոցա երթալ
ի սիւպրացւոց քաղաքէն փորել հանել
զմատեանոն՝ որ ծածկեալ կայցեն անդ, եւ
տալ մարգկան. եւ եթէ տեղին՝ յորում
վայրի ելեալ կային, Հայոց աշխարհն է:

Եւ նոցա լուեալ զայն ամենայն՝ զոհ
դից մատուցանեն. եւ ի հետիոտս ի Բաբել-
ոն գնալ: Եւ ի նաւէն որ չոգաւ դադա-
րեաց ի Հայս, եւ ցայժմ սակաւ ինչ մասն ի
կորդուաքւոց լերինն ի Հայոց աշխարհին
մեալ նշխար ասեն. եւ ոմանց քերել բերել
ի ծեփածոյ նաւին նաւթոյ՝ ի բժշկութիւն
եւ ի ջնջոց ցաւոց ինչ բժժանաց: Եւ նոցա
երթալ հասանել ի Բաբելոն, փորել ի սի-
պրացւոց քաղաքին, եւ զմատեանն հանել.
եւ բազում քաղաքս շինել, եւ մհհեանս դից
կանգնել, եւ միւսանգամ զԲաբելոն նո-
րոգել:

Աթիդիէիայ վասն առաջին Ռաբաւարոսիւանն
Կաղդէայոց:

Վաղդէացւոց իմաստութեանն աղաղաւ
պաշտօք ինչ: Բայց թագաւորել աշխարհին
նախ ՂԱղովրայ ասեն. այդ վասն իւրոյ ան-
ձինն պաշտօք ինչ բանք՝ են պատմելոյ. զի
զնա ժողովրդեանն ամենախնամն Աստուած
եցոյց հովիւ. որ թագաւորեաց շարս Ժ.

ρος δὲ ἐστὶ χ'· καὶ γ' ἔτεα. νεῖρος δὲ χ'.
 σωσος δὲ ξ'· μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλαίπαρον
 ἄρξαι σάρους γ'· μεθ' ὃν Ἀμίλλαρος ἐκ
 πόλεως Παντιβίβλου (ἐβασίλευσε σάρους
 ιγ') ἐφ' οὗ δεύτερον Ἀννήδοτον τὴν θάλασ-
 σαν ἀναδύναι παραπλήσιον Ὡάννη τὴν ἰδέαν
 ἡμιδαίμονα· μεθ' ὃν Ἀμμένων (ἐκ Παντι-
 βίβλων ἤρξε σάρους ιβ')· μεθ' ὃν Μεγά-
 λαρος (ἐκ Παντιβίβλων ἤρξε σάρους ιή')
 εἶτα Δαῶς ποιμήν (ἐκ Παντιβίβλων ἐβασί-
 λευσε σάρους ι') ἐφ' οὗ δ'· διφυεῖς εἰς γῆν
 ἐκ θαλάσσης ἀνέδυσαν· (ὧν τὰ ὀνόματα
 ταῦτα) Εὐέδωκος, Ἐνεύγαμος, Ἐνάβουλος,
 Ἀνήμεντος· ἐπὶ δὲ τοῦ μετὰ ταῦτα Ἀεδω-
 ρέσχου Ἀνώδαφος.

Μεθ' ὃν ἄλλοι τε ἤρξαν, καὶ Σείσι-
 θρος, ὃ δὴ Κρόνος προσημαίνει μὲν ἔσε-
 σθαι πλῆθος θυβρων, Δεσίου πέμπτη ἐπὶ
 δέκα, κελεύει δὲ πᾶν ὃ, τι γραμμαίων ἦν
 ἐχόμενον, ἐν Ἡλίου πόλει τῇ ἐν Σιππάρου-
 σιν ἀποκρύψαι. Σείσιθρος δὲ ταῦτα ἐπι-
 τελέα ποιήσας, εὐθέως ἐπ' Ἀρμενίους ἀνά-
 πλεε, καὶ παραντίκα μιν κατελαύβανε τὰ
 ἐκ θεοῦ. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ ἔπειτα, ὧν ἐκό-
 πασε, μετῆει τῶν ὀρνίθων πείρην ποιεύμε-
 νος, εἶπου γῆν ἴδοιεν τοῦ ὕδατος ἐκδύ-
 σαν· αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος
 ἀχανέος, ἀπορέουσας ὅκη καθορμήσονται,
 παρὰ τον Σείσιθρον ὀπίσω κομίζονται, καὶ
 ἐπ' αὐτῇσιν ἔταραι· ὡς δὲ τῇσι τρίτῃσιν
 εὐτύχεεν, ἀπικατο γὰρ δὴ πηλοῦ κατὰ-
 πλεοὶ τοὺς ταρσοὺς, θεοὶ μιν ἐξ ἀνθρώ-
 πων ἀφανίζουσιν· τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ

եւ շարն է՝ վ եւ Ո ամ. եւ ներն Ո. եւ
տոսն Կ: Յետ նորա տիրեաց Ազապաւ-
րոս: Յետ որոյ Ազմեղոյնն ի քաղաքէ
Պաւտիքիւղոն. առ սրով երկրորդ Անիդոս-
տոս եւ ի ծովէն՝ հանգոյն Ովանայն, որոյ
կերպարանք կիսադից դիւցազանցն էին:
Յետ որոյ Ամէնոն: Յետ որոյ Ամգազա-
րոս: Ապա Դաւառնոս հովիւ. առ սրով չորքն
երկկերպիւք ի ծովէ ի ցամաք գիմեցին՝ Իով-
գոկոսն, Էնեւգամոսն, Էնեւբողոսն, եւ Ա-
նեմնառոսն: Եւ առ Էգովրէզբաւ, որ յետ
նորայն Թագաւորեաց, Անոգափոսն:

Աթիդիւնայ լաւն Լրհիդիլն:

Յետ որոյ այլք տիրեցին, եւ ՔսիսուԹ-
րոս. որում Կռոնոս յառաջագոյն գուշա-
կեաց լինել յաճախութիւն անձրեւաց ի հին-
գերորդաւմն Դէսիսոս ամսոյ, որ է Մարերի:
Հրոման տայ՝ զմատեանս ամենայն յԱրեգ
քաղաքսիպարացւոց Թաքուցանել: Եւ իբրեւ
ՍիսիԹրոս զայն ի գլուխ հանեալ վճարեր,
մինչդեռ տաւգաստ ձգեալ նաւարկել ի Հայոս
կամէին, յանկարծակի հասանէին նաւաժարքն
յԱստուծոյ: Յերրորդ աւուր՝ յորժամ ան-
ձրեւքն ցածնուին, արձակէր հաւս ինչ ի հա-
ւուց, դէտակն կալեալ՝ եթէ կարիցեն զեր-
կիր փարատեալ ի բազմութենէ ջուրցն տե-
ռանել: Եւ նոցա յածեալ ընդ անհուն հա-
մատարած ծովն ծփանաց՝ չգտանէին ուրեք
տտից դադար. անդրէն առ ՍիսիԹրոս յետոս
դարձեալ դիմէին. եւ գադարեալ այլ եւս
երիտ աւուրս՝ դարձեալ արձակէր. եւ եկեալ,
կաւոժ Թաթախ զմագիլսն բերէին: Եւ ան-
դէն վազվազակի դիքն զնա ի մարդկանէ հե-
տակորոյս տռնէին. եւ նաւն երթեալ յաշ-
խարհն Հայոց դադարէր. եւ ի փայտիցն դեղ

περίαπτα ξύλων ἀλεξιφάρμακα τοῖσιν ἐπὶ
χωρίοις παρείχετο.

Ἀβυδηνοῦ περὶ τῆς τοῦ πύργου κα-
τασκευῆς.

Ἐν τῇ δὴ λέγουσι τοὺς πρώτους ἐκ γῆς
ἀνασχόντας, ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαννω-
θέντας, καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀ-
μείνονας εἶναι, Πύργων τύρσιν ἡλίβατον
αἰρεῖν, ἵνα νῦν Βαβυλῶν ἐστίν· ἤδη τε
ἄσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ τοὺς ἀνέ-
μους, θεοῖσι βουθέντας, ἀνατρέψαι περὶ
αὐτοῖσι τὸ μηχανήμα· τοῦ δὴ τὰ ἐρείπια
λέγεσθαι Βαβυλῶνα· τέως δὲ ὄντας ὁμο-
γλώσσους ἐκ θεῶν πολύθρα φωνὴν ἐνεῖκα-
σθαι, μετὰ δὲ Κρόνῳ τε καὶ Τιτῇνι συστή-
ναι πόλεμον.

Ναβουχοδονόσορος δὲ διαδεξάμενος τὴν
ἀρχὴν, Βαβυλῶνα μὲν ἐτείχισε τριπλῶ πε-
ριβόλῳ, ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέρησι, τὸν τε
Ἀρμακάλην ποταμὸν ἐξήγαγεν, ἔόντα κέρας
Εὐφρητέω, τὸν τε Ἀκράκανον· ὑπὲρ δὲ
τῆς Σιππαρηνηῶν πόλιος, λάκκον ὀρυξάμε-
νος, περίμετρον μὲν τεσσαράκοντα παρα-
σαγγέων, βάθος δ' ὀργυιῶν εἴκοσι, πύ-
λας ἐπέστησεν, τὰς ἀνοίγοντες ἄρδεσκον
τὸ πεδῖον· καλέουσι δ' αὐτὰς ἐχτογνομώ-
νας· Ἐπετείχισε δὲ καὶ τῆς ἐρυθρῆς θα-
λάσσης τὴν ἐπίκλυσιν, καὶ Τερηδόνα πό-
λιν ἐκτίσεν, κατὰ τὰς Ἀράβων εἰσβολαῖς·

օգնականութեան բնակչաց աշխարհին պարգեւէր:

Աբիդիւնիայ լաւն աշխարհախօսութեամբն:

Յորում, ասին, գիպեալ առաջնոցն՝ զօրութեամբ եւ յաղթանդամութեամբ յուզացեալք, մինչեւ զգիտն եւս անգոսնեւ, եւ յանպիաանութիւն հասանել: Սկսանէին ըզբարձրաբերձ զբուրգն կանգնել, որ այժմ Բաբելոն կոչի. եւ իբրեւ մօտ յերկինս հասուցանէին գիցն, այնուհետեւ հողմոց գից օգնական լեալ՝ մղէին եւ յերկիր կործանէին զմեքենաւոր գործն անարեացն. եւ յատակն կործանեալ՝ Բաբելոն անուանէր: Որ ցայն զայր միաշուրթն համալեզուք էին, եւ ի գիցն բազմամբոխ խառնախօս խըղոււրտիւն ի մարանեալսն եկեալ մտանէր: Եւ յետ այնորիկ Վրոնն ի Տիտանն մարտ պատերազմի ընդ միմեանս բախէին:

Աբիդիւնիայ լաւն Նաբո-տոքոնասորայ:

Նաբոկոդոնոսորայ առեալ զիշխանութեանն՝ զԲաբելոն պարսպէր պարսպով, եւ երեքկին պատուարաւ, հանգոյն հնգետասանից աւուրց ժամանակաւ. եւ զգետն Արմակաղէս յԱրածանւոյ հանեալ տանէր. եւ զՎհոր բարձաւանդակին, որ առ սիպարացւոց քաղաքին, շուրջ փորեաց՝ ի հրասախ. եւ խորութիւն՝ ի գիրկ: Եւ դրունս կանգնեաց, որ բանայցեն, եւ զընաւ դաշտն ոռոգանիցեն. եւ անուն կոչի դրանցն Եփեառգնոմնաս. որպէս թէ կամս ինչ եւ յօժարութիւն յանձնէ ունիցին: Պարբուպեաց եւ զկարմիր ծովու զեզր յաղեաց ծիւռաց: Եւ զՏերեղոն քաղաք չինեաց ի մուտս

τά τε βασιλήϊα δένδροις ἤσκησε, κρεμα-
στοὺς παραδείσους ὀνομάσας.

...λέγεται δὲ πάντα μὲν ἐξ ἀρχῆς ὕδωρ
εἶναι, θάλασσαν καλεομένην· Βῆλον δὲ σφρα-
παῦσαι, χώραν ἐκάστω ἀπονεύμαντα, καὶ
Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν· τῷ χρόνῳ δὲ τῷ
ἰκνευμένῳ ἀφανισθῆναι· τειχίσαι δὲ αὐθις
Ναβουχοδονόσορον τὸ μέχρι τῆς Μακεδο-
νίων ἀρχῆς διαμεῖναν ἐὼν χαλκόπυλον...

...ὥς ἄρα Ναβουχοδονόσορ με-
γαφρονήσας, ἀπηνθαδίσατο εἰπὼν, οὐχ
αὕτη ἐστὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ
ᾤκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κρά-
τει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης
μου.....

Μεγασθένης δὲ φησι, Ναβουχοδρόσο-
ρον Ἡρακλέως ἀλκιμώτερον γεγονότα, ἐπὶ
τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεῦσαι· ταύ-
τας δὲ χειρωσάμενον, ἀποδασμὸν αὐτίκων

աշխարհին արարացուց : Եւ զարքունիսն՝ մա-
տաղատունկ անկովք ծառոց զարգարեաց .
եւ անուն կոչեաց կախաղանարուստանս :
(Եւ ապա մի ըստ միովէ մեկնութիւն ընծա-
յեցուցանէ անուանելոյ կախաղանաւոր բա-
րաստանին . զոր ասէ՝ եւ Յոյնք յանուանե-
լոց յեւթն չքնաղ հրաշակերտիցն համարին :

Եւ գարձեալ ի միւսում՝ վայրի նոյն պր
պատմէ՝ ձեւ զայս օրինակ .) Ամենայն ինչ, ասէ,
ի սկզբանէ ջուր էր, որ անուանեալ կոչէր
ծով, եւ Բեղոսն ցածուցանէր զնոսա . եւ
իւրաքանչիւր աշխարհս բաժանէր տայր . եւ
զԲաբելոն պարսպեալ պատեալ ամրացու-
ցանէր . եւ իբրեւ բաւական ժամանակք ի
վերայ անցեալ յերկարէին, եղծանէր : Զո-
րոց միւսանգամ՝ Նարուկոգրոսսորոս պարսպէր .
եւ տեւէր բաւէր մինչեւ ի ժամանակս մա-
կեգոնացուցն իշխանութեան՝ հանդերձ դրօքն
պղնձակերտիւք :

(Զամենայն Աբիդենոս հանգոյն Դանիէղի
վիպագրէ .) յորում ճառեալ պատմի վնարու-
քոգոնոսսորայ, եթէ ամբարհաւաճեալ մե-
ծամտեալ ասէր, ոչ այս է Բաբելոն մեծ,
զոր ես շինեցի ի բնակութիւն թագաւորու-
թեան՝ զօրութեամբ բռնութեան իմոյ, եւ
ի պատիւ փառաց իմոց : (Եւ քանզի իշխա-
նութիւն իւրոյ բարութեան վկայէր, այն-
պիսի բանիւք ճառեալ վնարուքոգոնոսսորայ
ի Դանիէղ մարգարէէ . լուր եւ Աբիդենեայ .
քան զՀերակղէս, ասէ, եւս զօրագոյն էր . որ
եւ գրէ իսկ՝ պէս զայս օրինակ բանից :)

Մեծագորն, ասէ, Նարուկոգրոսսորոս, որ
ուժգնագոյն էր քան զՀերակղէս, ի ղիբեաց-
ւոց եւ յիբերացւոց աշխարհն զօրածողով լի-
եալ հաստնէր . եւ վանեալ վկանեալ ընդ
ձեռամբ նուաճէր . եւ զմասն մի ի նոցանէն

εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πόντου κατοπίσαι· μετὰ δὲ, λέγεται πρὸς Χαλδαίων, ὡς ἀναβὰς ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα, κατασχεθεῖη θεῷ. ὅτε δὲ, φθεγξάμενος δὲ εἶπε οὕτως· ἐγὼ Ναβουκοδρόσορος, ὁ Βαβηλώνιοι, τὴν μέλ-
λουσιν ὑμῖν προαγγέλλω συμφορὴν... ὁ μὲν θεοπίσας παραχρῆμα ἠφάνιστο· ὁ δὲ οἱ παῖς Εὐέλμαλούρουχος ἐβασίλευε· τὸν δ' ὁ κηδεστὴς ἀποκτείνας Νηριγλισάρης, λείπε παῖδα Λαβασσοάρασκον· τούτου δὲ ἀποθανόντος βιαίῳ μέρῳ, Ναβαννίδοχον ἀποδείκνυσι βασιλέα, προσήκοντα οἱ οὐδέν τῷ δὲ Κῦρος, ἔλῳν Βαβυλώνα, Καρμανίης ἡγεμονίην δωρέεται...

Λέξω δὲ νῦν ἤδη τὰ παρὰ Χαλδαίοις ἀναγεγραμμένα καὶ ἱστορούμενα περὶ ἡμῶν, ἅπερ ἔχει πολλὴν ὁμολογίαν καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοῖς ἡμετέροις γράμμασι· μάρτυς δὲ τούτων Βηρωσσός, ἀνὴρ Χαλδαῖος μὲν τὸ γένος, γνώριμος καὶ τοῖς περὶ παιδείαν ἀναστρεφόμενοις, ἐπειδὴ περὶ τε ἀστρονομίας, καὶ περὶ τῶν παρὰ Χαλδαίοις φιλοσοφουμένων αὐτὸς εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐξήνεγκε τὰς συγγραφάς.

յառաջակցումն Պանտոս ծովու տարեալ բնականացանէր: Եւ ապա յետ այնորիկ պատմի ի քաղցեացուց, թէ իբրեւ եկն եհառանդրէն յարբունիսն, դից իրիք մտեալ կալեալ զմիտսն, խօսէր ձեւ զայս օրինակ, թէ եսՆաբուկոդոնոսորոս, ովքաղքդբարեզացիք՝ զվիշտս ինչ որ ձեզ հասանելոց իցեն՝ յառաջագոյն պատմեցից. (եւ այլ ինչ մի ըստ միողն ի սոյն յարեալ պատմէ: Յետ որոյ զնոքսւմբք անեալ մատենագիրն խօսի, թէ՝) որ ճօխուլթեամբն իմն հրամանս տայր, յանա կարծակի անհետ յաչաց կորնչէր: Եւ նորին որդի Ամիլմարովդոկոս թագաւորէր. զոր իւրն անդէն փեռայն՝ Նիգդիսարիս սպանանէր: Որոյ մի որդի մնայր ի կեանս Ղաբոսոսուրակոս. եւ նմա հասանէր վրիպակ բռնաւթեան օրհասիւ մեռանել. զՆաբոնէգոքոս ի բարձ թագաւորութեանն հասուցաւ նեւ հրամայէր, որ չէր ինչ նմա ամենեւին: Որում՝ Վիւրոս՝ իբրեւ կալաւ զԲարեզոն, զկրմանից աշխարհին զմարզպանութիւնն շնորհէր. Դարեհ ալքայ յաշխարհէն վտարեաց ինչ: Եւ այն ամենայն միաբան է երբայակիր գրոցն:

Ի Յովետայ յառաջին նախնեաց պատմութենէ վրաբնութեանսորայ:

Ղառեցից, ասէ, այժմիկ զառ ի քաղցեացուց մի ըստ միողն զմէնջ գրեալսն եւ զպատմեալս. յորս կայ բազում միաբանսութիւն եւ առ այլ եւս մեր գիրոս: Եւ վկայ այսոցիկ Բերոսոս է՝ այր քաղցեացի յազգէ, եւ երեւելի յամենեւին, որք զխրատու եւ զիմաստութեամբ գային. քանզի եւ զաստեղագիտութեանն մատենանս, եւ որ ինչ ի քաղցէից ճարտարութիւն իմաստութեան պատմէր, նա եհան ի յունաց լեզու:

Οὗτος τοίνυν ὁ Βηρωσσὸς ταῖς ἀρχαιοτάταις ἐπακολουθῶν ἀναγραφαῖς, περὶ τοῦ γενομένου κατακλυσμοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων, καθάπερ Μωϋσῆς οὕτως ἰστόρηκε· καὶ περὶ τῆς λάρνακος, ἐν ἣ Νῶχος ὁ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγὸς διεσώθη, προσενεχθείσης αὐτῆς ταῖς ἀκρωρείαις τῶν Ἀρμερίων ὄρων· εἶτα τοὺς ἀπὸ Νῶχου καταλέγων, καὶ τοὺς χρόνους αὐτοῖς προστιθεὶς, ἐπὶ Ναβολάσσαρον παραγίνεται, τὸν Βαβυλῶνος καὶ Χαλδαίων βασιλέα, καὶ τὰς τούτου πράξεις ἀφηγούμενος λέγει, τίνα τρόπον πέμψας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν γῆν τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτοῦ Ναβουχοδονόσορον μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἐπειδὴ περ ἀφαστώτας αὐτοὺς ἐπύθετο, πάντων ἐκράτησε, καὶ τὸν ναὸν ἐνέπρησε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅλως τε πάντα τὸν παρ' ἡμῶν λαὸν ἀναστήσας, εἰς Βαβυλῶνα μετέκισεν. Συνέβη δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐρημωθῆναι χρόνον ἐτῶν ἐβδομήκοντα, μέχρι Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως, κρατῆσαι δὲ φησὶ τὸν Βαβυλωνίον Αἴγυπτον, Συρίαν, Φοινίκην, Ἀραβίαν, πάντας δὲ ὑπερβαλλόμενον ταῖς πράξεσι τοὺς πρὸ αὐτοῦ Χαλδαίων καὶ Βαβυλωνίων βεβασιλευκότας. Αὐτὰ δὲ παραθήσομαι τὰ τοῦ Βηρωσσὸς τοῦτον ἔχοντα τὸν τρόπον.

Ἀκούσας δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ναβολάσσαρος, ὅτι ὁ τεταγμένος σατράπης ἐν τῷ

Նոյն իսկ Բերոսոսն մտադեւր զհետ երթեալ առաջնոցն մատենից՝ վասն ջրհեղեղին եւ բնաջինջ մարդկան ապականութեանն լինելոյ՝ զնոյն ձեւ ըստ Մովսիսի պատմութեանն վիպագրեաց. եւ վասն արկղակերտ տապանին՝ որով Նովքոս նախնին մերոյ ազգիս ապրեցաւ, եւ երթեալ դադարէ ի գլուխս լերանց հայտատան աշխարհին: Եւ ապա մի ըստ միովէ ի Նովքոյ համարեալ, եւ զնոցին ժամանակն յաւելեալ, ի Նաբուպոդոսարոս ի Բաբելոնի եւ քաղդէացւոց թագաւորն եկեալ հասանէ. եւ զնորա զիրս եւ զարւութիւնս պատմեալ, ապա ասէ՝ թէ յոր իրս եւ յինչ միտս առաքեաց յերկիրն եգիպտացւոց, եւ ի մեր աշխարհս զիւրուրոյն որդին Նաբուկոդոնոսորոս յաճախագունգ զօրօք՝ բազմատարած բանակօք: Քանզի աղլիներ նմա, թէ յապստամբութիւն մտարբեցին բնակիչք աշխարհին, եկեալ հասեալ ամենեցուն շահեալ տիրէր. եւ զտաճարն Երուսաղէմի հրձիգ արարեալ եղծանէր. եւ զամենայն զմերազգեայ ժողովուրդն խառնեալ ի բաբելացւոց երկիրն բնակեցուցանէր: Դէպ եւ պատահարք հասանէին քաղաքին աւերել, տաճարին եղծանել՝ եւ թանասնամայ ժամանակ, մինչեւ ցնիւրոս առաջին պարսից թագաւոր: Տիրել, ասէ, բաբելացւոյն եգիպտացւոց աշխարհին եւ սորւոց եւ փիւնիկեցւոց եւ արաբացւոց, անցեալ զանցեալ զամենեքումիք արւութեամբ եւ քաջութեամբ, որ նախ քան զնա քաղդէացւոց եւ բաբելացւոց թագաւորեցին: Զնոյնս գտակաւ զԲերոսոսայն առնութեւր կարգեցից՝ պէս զայս օրինակ:

Ազդ եղեւ հօրն նորա Նաբուպոդոսարայ, եթէ շահապն նախարարապետ՝ որ կարգեալ

Αἴγυπτον καὶ τοῖς περὶ τὴν Συρίαν τὴν Κοίλην καὶ τὴν Φοινίκην τόποις ἀποστάτης αὐτοῦ γέγονεν, οὐ δυνάμενος αὐτὸς ἔτι κακοπαθεῖν, συστήσας τῷ υἱῷ Ναβουχοδονοσόρῳ ὄντι ἔτι ἐν ἡλικίᾳ μέρη τινα τῆς δυνάμεως, ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτόν· συμμίκας δὲ Ναβουχοδονόσορος τῷ ἀποστάτῃ, καὶ παραταξάμενος, αὐτοῦ τε ἐκυρίευσεν, καὶ τὴν χώραν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐποίησεν· τῷ δὲ πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβολασσάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρώστησαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίων πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκότι εἴκοσιν ἐννέα.

Αἰσθόμενος δὲ μετ' οὐ πολὺ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν Ναβουχοδονόσορος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, μετὰ βαρυτάτης δυνάμεως καὶ τῆς λοιπῆς ὠφελείας ἀνακομίζειν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, (αὐτὸς ὁρμήσας ὀλιγοστός παρεγένετο διὰ τῆς ἐρήμου εἰς Βαβυλῶνα). Καταλαβὼν δὲ τὰ πράγματα διοικούμενα ὑπὸ Χαλδαίων, καὶ διατηρομένην τὴν βασιλείαν ὑπὸ τοῦ βελτίστου αὐτῶν, κυριεύσας ἐξ ὁλοκλήρου τῆς πατρικῆς ἀρχῆς, τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγενόμενος συνέταξεν αὐτοῖς ἀποικίαν ἐν τοῖς ἐπιτηδαιοτάτοις τῆς Βαβυλωνίας τόποις ἀποδείξαι· αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου λαφύρων τό, τε Βήλου ἱερὸν, καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας φιλοτίμως τὴν τε ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν, καὶ ἑτέραν ἔξωθεν προσχαρισάμενος καὶ ἀνακαινίσας, πρὸς τὸ

կայր ի վերայ աշխարհին եգիպտացւոց եւ
կողմանցն ասորւոց եւ փիւնիկաստան գա-
ւառացն, կապարնս գարձոյց՝ յետս եկաց
յապստամբութիւն: Եւ զի չէր ատակ այ-
նուհետեւ ինքն կշտամբել, գումարեաց եգ-
ի ձեռին որդւոյն իւրում՝ Նաբուկոդրոսորայ,
որ այնուհետեւ ի չափ իսկ հասակի հասեալ
էր, մահն ինչ ի զօրացն. եւ առաքեաց եր-
թալ ի վերայ: Երթեալ հասեալ Նաբու-
կոդրոսորոս՝ խումբ գործեալ տայր պատե-
րազմ ընդ ապստամբին, եւ յաղթէր. եւ
զաշխարհն՝ որպէս եւ էր իսկ ի բնէ, անգ-
րէն ընդ իւրեանց թագաւորութեամբ նուա-
ճէր: Իսկ հօրն նորա՝ Նաբուկադասարայ դէպք
տային ի նմին ժամու հիւանդանալ ի բարե-
զացւոց քաղաքին, եւ վճարել զկեանս, թա-
գաւորեալ ամս ԻԱ:

Ջգասա լինէր յետ բազում ժամանա-
կաց Նաբուկոդրոսորայ զհօրն վախճանէ. կար-
գէր յարդարէր զիրս երկրին եգիպտացւոց
եւ զայլոցն աշխարհաց, եւ զգերին չքէից
եւ զփիւնիկեցւոց եւ զասորւոց եւ զեգիպ-
տացւոց ազգացն, հրաման տայր ոմանց ի
բարեկամացն հորստաբուռն զօրք եւ զպլ
եւ զառ եւ զկահ եւ զկազմած խաղացու-
ցանել ի Բաբելոն: Երթեալ հասեալ՝ գառ-
ներ նուաճեալ զիրս ամենայն ի քաղցեա-
ցւոց, եւ պահեալ նմա զթագաւորութիւն՝
ուրումն աղնուականի ի նոցանէ: Տիրէր բո-
վանդակ հայրենի իշխանութեան. եւ զգեր-
ւոյն հրաման տայր՝ յաղնիւ տեղիս բարե-
զացւոց աշխարհին բնակեցուցանել: Եւ ինքն
յառէ եւ յաւարէ պատերազմին՝ զմահանն
Բեղայ եւ զայլն ամենայն առատութեամբ
զարգարէր: Եւ ի բռն քաղաքն եւ այլ եւր
աբապքուստ ի ներքս յաւել ջուրք. եւ պըն-

μηκέτι δύνασθαι τοὺς πολιορκοῦντας τὸν ποταμὸν ἀναστρέφοντας ἐπὶ τὴν πόλιν κατασκευάζειν, ὑπερεβάλετο τρεῖς μὲν τῆς ἐνδον πόλεως περιβόλους, τρεῖς δὲ τῆς ἔξω τούτων, τοὺς μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου, τοὺς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς πλίνθου καὶ τειχίσας ἀξιολόγως τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας κοσμήσας ἱεροπρεπῶς, προσκατεσκεύασεν τοῖς πατρικοῖς βασιλείοις ἕτερα βασιλεια ἐχόμενα ἐκείνων, ὑπεραίροντα ἀνάστημα καὶ τὴν πολλὴν πολυτέλειαν· μακρὰ δ' ἴσως ἔσται, εἰάν τις ἐξηγήται· πλὴν ὅντα γε εἰς ὑπερβολὴν ὡς μεγάλα καὶ ὑπερήφανα, συνετελέσθη ἡμέραις δεκαπέντε. Ἐν δὲ τοῖς βασιλείοις τούτοις ἀναλήμματα λίθινα ὑψηλὰ ἀνωκοδομήσας, καὶ τὴν ὄψιν ἀποδούς ὁμοιοτάτην τοῖς ὄρεσι, καταφυτεύσας δένδροι παντοδαποῖς ἐξεργάσατο, καὶ κατασκευάσας τὸν καλούμενον κρεμαστὸν, παράδεισον, διὰ τὸ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐπιθυμεῖν τῆς ὁρείας διαθέσεως, τεθραμμένην ἐν τοῖς κατὰ τὴν Μηδίαν τόποις. Ταῦτα μὲν οὗτος ἰοτύρησε περὶ τοῦ προειρημένου βασιλέως, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν τῇ τρίτῃ βίβλῳ τῶν Χαλδαϊκῶν, ἐν ᾗ μέμφεται τοῖς Ἑλληνικοῖς συγγραφεῦσιν, ὡς μάτην οἰομένοις ὑπὸ Σεμιράμιδος τῆς Ἀσσυρίας κτισθῆναι τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὰ θαυμάσια κατασκευασθῆναι περὶ αὐτὴν ὑπ' ἐκείνης ἔργα ψευδῶς γεγραφόσι.

Καὶ κατὰ ταῦτα τὴν μὲν τῶν Χαλδαίων γραφὴν ἀξιόπιστον ἡγητέον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Φοινίκων σύμφωνα τοῖς ὑπὸ Βηρωσσῶ λεγομένοις ἀναγέγραπται,

դէր զտեղին, զի մի եւս լինիցի հնար պաշարողաց՝ զգեսն ի քաղաքն դարձուցանել։ Եւ յաւելոյր երիս պարիսպս ներքնոյ քաղաքին, եւ երիս արտաքնուսն. եւ զկէս պարսպացն ի նիւթծուն աղիւսոյ եւ ի նաւթէ շինէր, եւ զկէսն ի լոկ աղիւսոյ. եւ պատէր ազնւագոյնս զքաղաքն պարսպօք, եւ զգրունսն զարդարէր դիւցազունս։ Եւ այլ արքունիս մօտ ի հայրենի արքունիսն շինեալ յաւելոյր. զորոց զչափ եւ զգեղ եւ զազգի ազգի յօրինուածս հաղիւ ոք ուրեք եթէ պատմել կարասցէ. բայց այնչափ միայն՝ թէ կարի նորակերտ նորանշան մեծապայծառ եւ շնաշխարհիկ գործ էր, եւ կատարեցաւ համօրէն ի հինգետասան տուր։ Եւ յարքունիսն աշտարակաբարկութս բարձրաբերձս հանդերձ մահարձանօք շինեալ յօրինէր. եւ զնակատս կողակացն ի նմանութիւն լերանց յարդարէր։ Եւ տնկեաց ծառս ազգի աղբիս. եւ գործեաց եւ կազմեաց զանուանեալ բուրաստանսն կախաղանաւ, վասն տենչանաց կնոջն իւրոյ ի լեւնային հովասուն վայրաց, որ ի Մարաց աշխարհին հովասուն սնեալ էր։ Զայս ամենայն այսպէս վիպագրեաց զայժմու ճառեալ թագաւորէն. եւ եւս բազում ի նոյնս յերրորդում քաղդէական մատենին. յորում պարսաւէ զՅունաց մատենագիրս, թէ զուր կարծեցին ի Շամիրամայ ասորեստանւոյ շինեալ զԲաբելոն. եւ զչքնաղ զարմանալիսն սուտ ի նմանէ գործեալ մատենագրեցին։

Եւ զայս զքաղդէացւոց մատենագրութիւն արժանի հաւատարմութեան պարտ է համարել։ Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ եւ ի փիւնիկեցւոց յարքունիսն միաբան բանիցն Բերովսոսայ գրեալ է մի ըստ միոջէ վասն

περὶ τοῦ τῶν Βαβυλωνίων βασιλέως, ὅτι καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ἅπασαν ἐκεῖνος κατεστρέψατο. Περὶ τούτων γοῦν συμφωνεῖ καὶ Φιλόστρατος ἐν ταῖς ἱστορίαις, μεμνημένος τῆς Τύρου πολιορκίας· καὶ Μεγασθένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν, δι' ἧς ἀποφαίνειν πειρᾶται τὸν προειρημένον βασιλέα τῶν Βαβυλωνίων, Ἡρακλέους ἀνδρεία καὶ μεγέθει πράξεων διενηνοχέναι· καταστρέψασθαι γὰρ αὐτόν φησι καὶ Λιβύης τὴν πολλὴν καὶ Ἰβηρίαν. Τὰ δὲ περὶ τοῦ ναοῦ προειρημένα τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅτι κατεπρήσθη μὲν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων ἐπιστρατευσάντων, ἤρξατο δὲ πάλιν ἀνοικοδομεῖσθαι, Κύρου τῆς Ἀσίας βασιλείαν παρεληφότος, ἐκ τῶν Βηρωσσοῦ σαφῶς ἐπιδειχθήσεται παρατεθέντων· λέγει γὰρ οὕτω διὰ τῆς τρίτης.

Ναβουχοδονόσορος μὲν οὖν μετὰ τὸ ἄρξασθαι τοῦ προειρημένου τείχους, ἐμπεσὼν εἰς ἀρρώστιαν, μετελλάξατο τὸν βίον, βεβασιλευκῶς ἔτη τεσσαρακοντατρία· τῆς δὲ βασιλείας κύριος ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐειλμαράδουχος· οὗτος προστάς τῶν πραγμάτων ἀνόμως καὶ ἀσελγῶς, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τοῦ τὴν ἀδελφὴν ἔχοντος αὐτοῦ Νεριγλισσοόρου ἀνηρέθη, βασιλεύσας ἔτη δύο. Μετὰ δὲ τὸ ἀναιρεθῆναι τοῦτον, διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ Νεριγλισσοόρος, ἐβασίλευσεν ἔτη τέσσαρα· τούτου υἱὸς Λαβοροσοάρχοδος ἐκυρίευσεν μὲν τῆς βασιλείας παῖς ὢν μῆνας ἐννέα· ἐπιβουλευθεὶς δὲ, διὰ τὸ πολλὰ ἐμφαίνειν κακοήθη, ὑπὸ τῶν φίλων ἀπετυμπανίσθη· ἀπολωμένου δὲ τούτου, συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ, κοινῇ τὴν

Թագաւորին բարեղացւոց . զի զասորիս եւ զամենայն զփիւնիկաստան նա վանեաց : Միաբանէ այսոցիկ եւ Փիղոստրատոսի պատմութիւնն , ուր յիշատակէ զՅիւրոսի պաշարմանէն . եւ Մեգառութենէն ի չորրորդում մատենին Հնդկաց . յորում ցուցանել կամի զյառաջագոյն ասացելոյ զԹագաւորէն բարեղացւոց , Թէ արուծեամբ եւ իրաց քաջութեամբ անցանէր զանցանէր զՀերակլիւ , մինչեւ ցմեծ մահն , առէ , զիբէացւոցն եւ զիւրեացւոց (իբերացւոց) կործանեալ : Եւ զտաճարէն յառաջագոյն ասացելոյ Երուտաղեմի , եւ հրձիգ եղեւ ի բարեղացւոցն զօրաց ի վերայ գումարելոց . եւ սկիզբն լինէր շինելոյ միւսանգամ , յորժամ Կիւրոս առ զասիացւոց Թագաւորութիւնն . եւ այս ի Բերոսոսեայ մատենագրութեանցն հաւաստեալ ցուցցի . քանզի առէ յերրորդումն այսպէս .

Նաբոկոդոնոսորոս յետ սկիզբն առնելոյ յառաջագոյն ասացելոյ պարսպին շինելոյ՝ տնկեալ յախտ հիւանդութեան՝ ի կենաց վճարէր , Թագաւորեալ ամս ԽԳ : Եւ Թագաւորութեանն տիրէր նորին որդի Եւիղումարուդաքոս . եւ նորա գտեալ զեղծ եւ անօրէն յիրս Թագաւորութեանն , նենգ գործեալ նմա յիւրմէ փեռայէն ի քեռն առնէ ի Ներիդղաստրայ՝ մեռանէր , Թագաւորեալ ամս Բ : Եւ յետ նորա ոպանանելոյ առեալ զիշխանութիւնն ի Ներիդղաստրայ՝ որ ըզնենդն գործեաց նմա , Թագաւորեալ ամս Դ . եւ նորին որդի Ղաբէստրաքոս տիրեաց Թագաւորութեանն՝ մանսկ աւուրբք , ամիսս Թ : Եւ նենգեալ վառն բազում չարաբարոյս ցուցանելոյ՝ անգոսին յիւրոց բարեկամաց կոշկոճեալ մեռանէր . եւ ի նորա սատակել՝ Ժողովէին նորին նենգագործքն . եւ հասա-

βασίλειαν περιέθηκαν Ναβοννήδω τινι τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυστάσεως.

Ἐπὶ τούτου τὰ περὶ τὸν ποταμὸν τεῖχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως, ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ ἀσφάλτου κατεκοσμήθη. Οὕσης δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἑπτακαίδεκάτῳ ἔτει, προεξεληλυθὼς Κῦρος ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καὶ καταστρεφάμενος τὴν λοιπὴν Ἀσίαν πᾶσαν, ὥρμησεν ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας· αἰσθόμενος δὲ Ναβόννηδος τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, ἀπαντήσας μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ παραταξάμενος, ἤττηθεις τῇ μάχῃ καὶ φυγὼν ὀλιγοστός, συνεκλείσθη εἰς τὴν Βορσιπηνῶν πόλιν.

Κῦρος δὲ Βαβυλῶνα καταλαβόμενος, καὶ συντάξας τὰ ἔξω τῆς πόλεως τεῖχη κατασκάψαι, διὰ τὸ λίαν αὐτῷ πραγματικὴν καὶ δυσάλωτον φανῆναι τὴν πόλιν, ἀνέβλεψεν ἐπὶ Βόρσιππον, ἐκπολιορκήσων τὸν Ναβόννηδον· τοῦ δὲ Ναβοννήδου οὐχ ὑπομείναντος τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἐγχειρήσαντον αὐτὸν, πρῶτερον, χρησάμενος Κῦρος φιλανθρώπως, καὶ δοὺς οἰκητήριον αὐτῷ Καρμανίαν, ἐξέπεμψεν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας. Ναβόννηδος μὲν οὖν, τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου διαγενόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον.

Ταῦτα σύμφωνον ἔχει ταῖς ἡμετέραις βίβλοις τὴν ἀλήθειαν· (γέγραπται γὰρ ἐν αὐταῖς) ὅτι Ναβουχοδονόσορος ὀκτωκαίδεκάτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει τὸν παρ' ἡμῖν ναὸν ἠρήμωσε, καὶ ἦν ἀφανὴς ἐπὶ ἑξήκοντα. Δευτέρῳ δὲ τῆς Κύρου βασιλείας ἔτει τῶν θεμελίων ὑποβληθέντων, δευτέρῳ (ἑκτῷ) πάλιν τῆς Δαρείου βασιλείας ἀπετελέσθη.

բակ զթագաւորութիւնն Նաբոնեգոյ ումնն բարեղացւոյ տային, որ էր անգետին ի նոյն խաղմագործ նենգութենէն:

Առ նովաւ շուրջ զգետոյն պարիսպքն Բաբելոնի ի թրծուն աղիւսոյ, եւ ի նաւթոյ կազմեցան: Եւ ի ժեհրորդում ամբ թագաւորութեան նորա խաղացեալ Աիւրոս ի Պարսկաստանէ զօրօք բազմօք՝ վանեաց զամենայն զայլ թագաւորութիւնս. դիմեաց ի վերայ Բաբելոնի: Ազգ եղեւ Նաբոնեգոյ զնորա արշաւելոյ. ի դիմի հարկանէր նորա զօրօք՝ տալ պատերազմ: Մտանեալ ի պարտութիւն ի կռուին՝ ի փախուտս դառնայր. եւ սակաւաւոր մտեալ ամրանայր ի բորսիպենացւոց քաղաքին:

Աիւրոս առեալ զԲաբելոն՝ հրաման տայր զարտաքին պարիսպ քաղաքին ի հիմանց տապալել՝ վասն ամրութեանն, եւ դժուարին առ առնուլ երեւելոյ քաղաքին: Եւ ինքն չուէր գնայր ի Բորսիպոն՝ պաշարել զՆաբոնեգոս. եւ Նաբոնեգոս իբրեւ չունէր ժողովաշարմանն՝ ձեռս տայր ի նա, զառաջինն. մարդասիրութիւն արարեալ Աիւրոսի՝ եա նմա բնակութիւն զաշխարհն Արմանից. հանեալ ի Բաբելոնէ՝ արձակեաց զնա անդր: Նաբոնեգոյ անցուցեալ զայլ եւս ժամանակս յայնմ աշխարհի՝ վճարէր ի կենաց:

Այո ամենայն հանգոյն մերոց գրոց պատմէ զճշմարտութիւնն, թէ յութուտասնէրորդում ամի թագաւորութեանն Նաբոլքոդոնոսորայ աւերեաց զտաճարն մեր. եւ կայր յատակեալ մինչեւ ցԾ ամ: Եւ յերկրորդ ամի թագաւորութեանն Աիւրոսի անկանէին հիմունք տաճարին. եւ ի վեցերորդում ամի թագաւորութեանն Դարեհի կապարէր:

Προσθήσω δὲ καὶ τὰς τῶν Φοινίκων ἀναγραφάς· οὐ γὰρ παραλείπτεον τῶν ἀποδείξεων τὴν περιουσίαν. Ἔστι δὲ τοιαύτη τῶν χρόνων ἡ καταρίθμησις. Ἐπὶ Εἰθωβάλου τοῦ βασιλέως ἐπολιόρησε Ναβουχοδονόσορος τὴν Τύρον ἐπ' ἔτη δεκατρία. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσε Βαὰλ ἔτη δέκα. Μετὰ τοῦτον δικασταὶ κατεστάθησαν καὶ ἐδίκασαν. Ἐκνίβαλος Βασιλάχου μῆνας δύο, Χέλβης Ἀβδαίου μῆνας δέκα, Ἀββάρος ἀρχιερεὺς μῆνας τρεῖς, Μύτγονος καὶ Γεράστρατος τοῦ Ἀβδηλέμου δικασταὶ ἔτη ἕξ, ὧν μετὰ ἐβασίλευσε Βαλάτορος ἐναντὸν ἓνα. Τούτου τελευτήσαντος, ἀποστείλαντες μετεπέμψαντο Μέρβαλον ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη τέσσαρα. Τούτου τελευτήσαντος, μετεπέμψαντο τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Εἰρωμον, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσιν. Ἐπὶ τούτου Κῦρος Περσῶν ἐδυναστευσεν.

Οὐκοῦν ὁ σύμπας χρόνος ἔτη πενήκοντα τέσσαρα καὶ τρεῖς μῆνες πρὸς αὐτοῖς· ἐβδόμῳ μὲν γὰρ περὶ τῆς Ναβουχοδονοσόρου βασιλείας ἤρξατο πολιορκεῖν Τύρον· τεσσαρεσκαὶδεκάτῳ δ' ἔτει τῆς Εἰρωμόν Κῦρος ὁ Πέρσης τὸ κράτος παρέλαβεν· καὶ σύμφωνα μὲν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῖς ἡμετέροις γράμμασι τὰ Χαλδαίων καὶ Τυρίων.

Τὸ πάλαι τοίνυν κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπῆρχον ἐγγχώριοι βασιλεῖς, ὧν οὔτε πράξεις ἐπίσημοι, οὔτε ὀνόματα μνημονεύεται. Πρῶτος δὲ τῶν ἱστορίᾳ καὶ μνήμῃ παραδομένων Νίνος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων,

Յաւելից ի սղն եւ զփիւնիկեցւոց մա-
տենագիրսն . քանզի չեն անվաւերական ցու-
ցանելոյ բազում հառտատութիւն : Այս-
պիսի ինչ է ժամանակացն համար : Աւ Եթո-
բաղաւ քրմաւ՝ պաշարեաց Նաբուքոդոնոսոր
զՏիւրոս՝ ամս ժԳ : Յետ նորա թագաւորեաց
Բաղաւ՝ ամս ժ : Յետ նորա դատաւորք կա-
ցին , եւ դատեցան : Եղնիրաղոս Բասեբայ՝
ամիսս Բ . եւ Քեղբէս արդեանց՝ ամիսս ժ :
Աբաղոս քահանայապետ՝ ամիսս Գ : Սիպու-
նոսթոս եւ Գերաստարտաս : Արդեղիմա՝
մինչդեռ ի դատաւորութեանն էր՝ թագա-
ւորեաց ամս Զ : Բաղատորոս որդի նորին
թագաւորեաց տարի մի : Ի նորա վախճանել՝
առաքեցին կոչեցին զՄերբաղոն ի Բաբելոնէ .
եւ թագաւորեաց ամս չորս : Եւ ի նորա
վախճանել՝ կոչեցին զնորին եղբայր զԻրող-
մոն . որ թագաւորեաց ամս Ի : Աւ նովաւ
Վիւրոս Պարսից ճոխացաւ :

Եւ թէ այնպէս իցէ , ապա տմենայն ժա-
մանակն լինին ամբ ԾԳ եւ ամիսք երեք ,
ըստ նոցա համարոյ : Քանզի յեւթներորդ
ամի թագաւորութեանն Նաբուքոդոնոսորայ
սկիզբն արար պաշարելոյ զՏիւրոս . եւ ի չոր-
րորդում ամի իրովմայ՝ առ Վիւրոս պարսիկ
զիշխանութիւնն . եւ այսպէս միաբան մերոց
գրոց զտաճարէն՝ եւ քաղզէացւոց եւ տիւ-
րացւոց մատենանքն խօսին :

Ի Դիոդորի մատենիցն՝ լուսն ասորիսպանեաց
Խաթասորոսթեանն :

Օյառաջինն յասիացւոց աշխարհին՝ ան-
դրստին յաշխարհէն կացին թագաւորք . որոց
ոչ քաջութիւն եւ ոչ անուն յիշի : Առաջին՝
վիպասանութեան եւ յիշատակաց արժանի
Նինոս գոանէր՝ թագաւոր ասորեստանեաց .

μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο· περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἀναγράφειν πειρασόμεθα. Καὶ μεθ' ἕτερα· γεννήσας ἐκ Σεμιράμιδος υἱὸν Νινύαν ἐτελεύτησε, τὴν γυναῖκα ἀπολιπὼν βασιλίσσαν· τὸν δὲ Νῖνον ἡ Σεμίραμις ἔθαψεν ἐν βασιλείοις. Καὶ ἐπάγει· αὕτη μὲν οὖν βασιλεύσασα τῆς Ἀσίας ἀπάσης, πλην Ἰνδῶν, ἐτελεύτησε τὸν προειρημένον τρόπον, βιώσασα μὲν ἔτη ἑβ'. βασιλεύσασα δὲ δύο πρὸς τοῖς μ'. Μετὰ δὲ τὸν ταύτης θάνατον Νινύας ὁ Νῖνου καὶ Σεμιράμιδος υἱὸς παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἤρχεν εἰρηνικῶς, τὸ φιλοπόλεμον καὶ κεκινδυνευμένον τῆς μητρὸς οὐδαμῶς ζηλώσας.

Καὶ μεθ' ἕτερα· παραπλησίως δὲ τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς, παῖς παρὰ πατρὸς διαδεχόμενος τὴν ἀρχὴν, ἐβασίλευσαν ἐπὶ γενεάς μὲ· μέχρι Σαρδαναπάλου· ἐπὶ τοῦτου γὰρ ἡ τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονία μετέπεσεν εἰς Μήδους ἔτη διαμείνας πλείω τῶν α· καὶ τ· καθάπερ φησὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος ἐν τῇ β· βίβλῳ. Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν βασιλέων, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐτῶν οὐκ ἐπεγεγράφει, διὰ τὸ μηδὲν ὑπ' αὐτῶν πεπράχθαι μνήμης ἄξιον· μόνη γὰρ τέτυχε ἀναγραφῆς ἡ πεμφθεῖσα συμμαχία τοῖς Τρωσὶν ὑπὸ Ἀσσυρίων, ἣ ἐστρατῆγει Μένων ὁ Τιθωνοῦ.

Ταυτάνου γὰρ βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας,

որ մեծամեծ արութիւնս եւ քաջութիւնս վճարեաց . զորմէ մանր կարգ ըստ կարգէ գրել փութացաք : Եւ ապա յետ այլոց բանից ասէ , եթէ ծնաւ որդի ի Շամիրամայ զՆինուաս : Եւ իբրեւ վախճանեցաւ , զկինն եթող աիկին . զՆինուո Շամիրամ թագեաց յարքունիսն : Եւ դարձեալ յետ սակաւ բանից զնովիմբ ածեալ՝ ասէ զՇամիրամայ , թէ սա թագաւորեաց ամենայն ասիացւոց՝ բաց ի Հնդկաց . եւ վախճանեցաւ ըստ այնմ օրինակի՝ որպէս յառաջագոյն ասացաք , կեցեալ ամս ԿԲ . եւ թագաւորեալ ամս Բ ընդ քառասունով : Եւ մի ըստ միջէ համարի , թէ յետ նորա մահուանն՝ Նինուաս Նինեայ եւ Շամիրամայ որդի առ զիշխանութիւնն . եւ ունէր խաղաղութեամբ . եւ պատերազմառէր եւ աշխատասէր մօրն մտաց չեղեւ ինչ երբեք նախանձաւոր :

Եւ դարձեալ յետ այլոց բանից զնովիմբ ածէ . Հանգոյն սմին , ասէ , եւ այլ թագաւորքն որդի ի հօրէ առնուին զիշխանութիւնն . եւ թագաւորեցին ազգաց յազգս մինչեւ Յարգանապաղոս . քանզի առ նովալ թագաւորութիւնն ասորեստանեաց փոխեցաւ ի Մարս տեւեալ բաւեալ ամս տւելի քան զհազար եւ զերեքարիւր . որպէս ասէ Կտէոիէս կնիգացի յերկրորդ մատենին : Բայց զանստնս թագաւորացն՝ զոր թագաւորեցին , եւ զբազմութիւնն ամացն՝ չուին ինչ փոյթ գրելոյ , յաղագո ոչ գործելոյ ինչ ի նոցանէ արժանի յիշատակի . միայն թիկունքն օգնականութեան , որ տրովացւոցն առաքեցան յասորեստանեաց՝ արժանի եղեն մատենագրութեան . որոց Մեմնոն Յիթանեայ էր զօրավար :

Ի թագաւորել Յուսանեայ ասիացւոց

ὃς ἦν κς'. ἀπὸ Νίνου τοῦ Σεμιράμιδος, φασὶ τοὺς μετ' Ἀγαμέμνονος Ἑλλήνας ἐπὶ Τροίαν στρατεῦσαι τὴν ἡγεμονίαν ἐχόντων τῆς Ἀσίας Ἀσσυρίων ἔτη πλείω τῶν χιλίων. Καὶ τὸν μὲν Πρίαμον βάρυνόμενον τῷ πολέμῳ καὶ βασιλεύοντα τῆς Τρωάδος, ὑπήκοον δ' ὄντα τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων, πέμψαι πρὸς αὐτὸν πρεσβευτὰς περὶ βοηθείας. Τὸν δὲ Τεύταμον μυρίους μὲν Αἰθίοπας, ἄλλους δὲ τοσοῦτους Σουσιανούς, σὺν ἄρμασι διακοσίοις ἐξαποστεῖλαι, στρατηγὸν καταστήσαντα Μέμνονα τὸν Τιθωνοῦ . . . περὶ μὲν οὖν τοῦ Μέμνονος τοιαῦτ' ἐν ταῖς βασιλικαῖς ἀναγραφαῖς ἱστορεῖσθαι φασὶν οἱ βάρβαροι.

Σαρδανάπαλος δὲ τριακοστὸς καὶ πέμπτος ἀπὸ Νίνου τοῦ συστησαμένου τὴν ἡγεμονίαν, ἔσχατος δὲ γενόμενος βασιλεὺς Ἀσσυρίων, ὑπερῆρεν ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρυφῇ καὶ ῥαθυμίᾳ. Καὶ μετ' ὀλίγα καὶ τοιοῦτος ὢν τὸν τρόπον, οὐ μόνον αὐτὸς αἰσχροῦς κατέστρεψε τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν ἄρδην ἀνέστρεψε πολυχρονιωτάτην γενομένην τῶν μνημονευομένων. Ἀρβάκης γάρ τις, Μῆδος μὲν τὸ γένος, ἀνδρεία δὲ καὶ ψυχῆς λαμπρότητι διαφέρων, ἐστρατήγει Μήδων τῶν κατ' ἐνιαυτὸν ἐκπεμπομένων εἰς τὸν Νῖνον. Κατὰ δὲ τὴν στρατηγίαν γενόμενος συνήθης τῷ στρατηγῷ τῶν Βαβυλωνίων, ὑπ' ἐκείνου παρεκλήθη καταλῦσαι τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἡγεμονίαν.

աշխարհին, որ էր քսաներորդ վեցերորդ ի Նինեայ շամիրամանց, ասեն՝ թէ ընդ Ագամեմնոնեայ Յոյնք զօրաժողով եղեն յաշխարհն տրովացւոց՝ տալ ճակատս, մինչդեռ զպետութիւնն ասիացւոց ապորեստանեայք ունէին աւելի քան զհազարամեայ ժամանակ։ Պրիամոս թագաւոր տրովացւոց ծանրացեալ նեղեալ ի պատերազմաց՝ ձեռս տայր յարքայն ասորեստանեաց, աղօթկեարս արձակէր՝ առաքել նմա թիկունս օգնականու թեան։ Եւ նա տայր նմա բելր զօր յեթուվպացւոց աշխարհէն, եւ այլ եւս նոյնչափ նուսիանս, հանդերձ երկերիւր կառօք. եւ զօրավար յղէր զՄեմնոն Տիթոնեայ։ Եւ ըստ նոցանէ դարձեալ զնոքիմբք ածեալ՝ առէ, թէ զՄեմնոնեայ զայսպիսի ինչ արութիւնս յարքունի մատեանսն պատմեալ, ասեն բարբարոսք։

Սարգանապաղղոս, որ երեսներորդ հինգերորդ էր ի Նինեայ՝ որ գումարեաց կալու զպետութիւնն, հուսկ յետոյ եկաց արքայ ասորեստանեաց. եւ անցոյց զանցոյց զամենեքումբք՝ որ յառաջ քան զնա էին, բարեկեցութեամբ եւ յուղութեամբ։ Եւ յետ սակաւ միոյ ասէ, թէ այնչափ անառակ էր, զի ոչ ինքն միայն գարշութեամբ եղծ զկեանս, այլ եւ համօրէն իսկ զասորեստանեաց պետութիւնն զեղծեցոյց, որ բազմաժամանակեան հաստատեալ կայր ի յիշատակելոցն։ Արարակէս սմն՝ մար յազգէ, առաքինի արութեամբ, եւ լաւ սրտին քաջութեամբ՝ զօրավար էր Մաբաց, մի յայնցանէ՝ որք ամի ամի երթային ի Նինոս քաղաք։ Ի զօրավարութեան՝ եւ ի բանի ռարեկամացաւ ընդ սպարապետի բաբելացւոց. եւ ի նմանէ աղաչեալ՝ քակէր զպետութիւնն ասորեստանեաց։

Ἀρχομαι γράφειν, ἀφ' ὧν ἄλλοι τε ἐμνημόνευσαν, καὶ τὰ πρῶτα Ἑλλάνικός τε ὁ Λέσβιος, καὶ Κτησίας ὁ Κνίδιος, ἔπειτα ὁ Ἡρόδοτος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Τὸ παλαιὸν τῆς Ἀσίας ἐβασίλευσαν οἱ Ἀσσύριοι, τῶν δὲ ὁ Βήλου Νίνος εἶτα ἐπάγει γενεσιν Σεμιράμεως, καὶ Ζωροάστρου μάγον, ἔτη τε νβ' τῆς Νίνου βασιλείας . . . μεθ' ὧν, Βαβυλῶνα, φησὶν, ἡ Σεμίραμις ἐτείχισε τρόπον, ὥς πολλοῖσι λέλεκται, Κτησία, Ζήνωνι, Ἡροδότῃ, καὶ τοῖς μετ' αὐτούς.

Στρατεῖην τε αὐτῆς κατὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ ἤτταν, καὶ ὅτι τοὺς ἰδίους ἀνείλεν υἱούς, καὶ ὑπὸ Νίνου τῶν παίδων ἑνὸς ἀνῆρέθῃ τοῦ διαδεξαμένου τὴν ἀρχήν. . . καὶ μεθ' ἕτερα. Καὶ τῶν λοιπῶν εἰς χιλία ἐτῶν ἀριθμὸν ἤρχον, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχόμενος τὴν ἀρχήν, καὶ ἔχων ἥττον αὐτῶν, οὐδὲ εἰς ἐτελεύτησεν ἐτῶν κ'. τὸ γὰρ ἀπύλεμόν τε καὶ ἀφιλοκίνδυνον γυναικῶδες, ἦν αὐτοῖς ἀσφαλές. ἔνδον γὰρ ἔμενον, οὐδέ τι αὐτοῖς ἦν ἔργον (ὃ ἐπρήσσεται), οὐδὲ ἐώρα τις αὐτούς, πλὴν αἱ τε παλλακίδες, καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικῶ-

Կիտալիսի լիպտիբի՝ լասն տասրեփամեայ թա-
գաւորութեանն :

Այսանիմ գրել՝ յորոց եւ այլք յիշա-
տակեցին . եւ նախ՝ Եղանիկոս ղեւորիացի,
եւ Կատեւիէս կնիդացի, ապա Հերոդոտոս ազի-
կառնացի : Ջառաջինն ասիացւոց տասրեա-
տանեայք Թագաւորեցին, յորոց էր Նինոս
բեղեան . (առ նորա Թագաւորութեամբն
բազում իրք եւ մեծամեծ արուծիւնք գոր-
ծէին) : Ապա ի նոյն յարեալ՝ ասէ եւ ըզ-
մնունգոն Շամիրամայ . եւ զՋարաւըշտ մոգի
(աբբայի բակտրացւոց զպատերազմէն եւ ըզ-
պարտութենէ ի Շամիրամայ .) եւ զամս
Թագաւորութեանն Նինայ՝ ամս ԾԲ . եւ
զվախճանէ նորա : Յետ որոյ Թագաւորեալ
Շամիրամայ՝ ած պարիսպ Բաբելոնի զայն ձեւ
օրինակի, որպէս եւ բազմաց իսկ ասացեալ
է, Կատեւիայ եւ Ջէնոնի եւ Էրոդոտայ, եւ
այլոց՝ սր յետ նոցա :

Ապա եւ զգորաժողովն լինել Շամիրա-
մայ ի վերայ Հնդկաց աշխարհին վիպագրէ,
եւ զպարտութիւն նորա եւ զփախուստ . եւ
Թէ զխորդ ինքնին զիւր որդիսն կոտորեաց .
եւ ինքն ի Նինեայ որդւոյն իւրոյ սպանու,
Թագաւորեալ՝ ամս ԽԲ : (Յետ որոյ Նինուա
տանոյր զիշխանութիւնն . զորմէ ասէ Կեփա-
ղիոն՝ Թէ ոչինչ արժանի յիշատակի գործ
գործեաց : Եւ ապա Թուէ մի ըստ միոջէ եւ
զայլն եւս, Թէ ի Թիւ հազար ամաց տիրե-
ցին որդի ի հօրէ առեալ զիշխանութիւնն .
եւ ոչ որ նսւազագոյն ի նոցանէ քան զքսան
ամ կալաւ . զի անպատերազմասէր եւ չվըշ-
տասէր եւ կանացի բարբ նոցա՝ յամուր զգու-
շութեան պահէին զնոսա . քանզի ի ներքո
նստէին, եւ չէր ինչ նոցա գործ . եւ ոչ տե-
սանէր որ զնոսա, բայց Թէ հարձք եւ արբ

δεις. Τούς δὲ βασιλεῖς τούς δὲ, εἴ τις εἰ-
 δῆσαι βούλεται, Κτησίᾳς ἐστὶν ὁ λέγων
 ὀνόματα αὐτῶν κ' οἶμαι καὶ γ'. Ἐμοὶ δὲ
 (ἢ γραφῇ) τί τερπνόν, ἢ τί χάριεν ἡμελ-
 λεν ἔξειν, ὄνομα κλήθην· ἄνευ πράξεων,
 βαρβαρικῶς φωνέοντι, τυράννους, δειλοὺς
 καὶ μαλακοὺς βαρβάρους.

Πρὸς οἷς ἐπάγει (τὰ περὶ τῶν ἐτῶν αὐτῶν)
 ἐτέων δὲ ὄντων (ἀπὸ Νίνου) τεσσαράκοντά
 που καὶ χ'. Βέλεμος ἐβασίλευσεν Ἀσσυρίων,
 καὶ ἀφικνεῖται Περσεὺς ὁ Δαναῆς εἰς τὴν
 χώραν αὐτοῦ, ναὺς ἄγων ρ'. ἔφυγε δὲ Περ-
 σεὺς τὸν Διόνυσον τὸν Σεμέλης υἱέα· καὶ
 μετ' ἔπειτα ὑστέρη δὲ γενεῇ κατὰ
 Πανίαν Ἀρχοντα ὁ τῶν Αἰγυπτίων στό-
 λος ἐπλευσεν ἐπὶ τε Φᾶσιν καὶ Μηδέην τὴν
 Κολχίδα· καὶ Ἡρακλῆα πλανηθέντα ἀπὸ
 τῆς νεῶς διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ Ὑλα, λέγουσι
 περὶ τοὺς Καππαδόκας ἀληθῆναι. Καὶ
 αὐθις· ἅ· δὲ ἐτῶν ἀπὸ Σεμιράμεως εἰς
 Μητραῖον βασιλέα ἂν ἀριθμοῖτο περιτελ-
 λόμενον. Μῆδεια Κολχίς ἀνεχώρησεν Αἰ-
 γέως, ἥς υἱὸς Μῆδος, ἐξ οὗ Μῆδοι, καὶ
 ἡ χώρα ἐκλήθη Μηδία· εἰτὰ φησι. Μη-
 τραίου δὲ τὴν ἀρχὴν διαδέχεται Ταύτανος
 ζῶν καὶ αὐτὸς κατὰ ἔθνη τὰ Ἀσσυρίων καὶ
 νόμους· καὶ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐγένετο, οὐδὲ
 ἐπὶ τούτου, καινὸν ἔργον.

Ἀγάμεμνων δὲ καὶ Μενέλαος οἱ Μυκη-
 ναῖοι ἐστρατεύσαντο σὺν Ἀργείοισι (καὶ

կանացիք: Իսկ թէ կամիցի ոք խելամուտ
 թագաւորացն լինել, Կտէսիէս մանր համարի
 զնոսա յանուանէ, թուի ինչ թէ քսան եւ
 երեք թագաւորս: Բայց ինչ զինչ ուրախու-
 թիւն եւ խնդութիւն բերիցէ կոչել զա-
 նուանս բարբարոսիկ բարբառոց՝ առանց ա-
 բուլթեան ինչ եւ քաջութեան՝ զբռնաւորաց,
 վատասարտաց, թուղամորթաց, վայրենեաց:

Եւ դարձեալ ի սոյնս յարեալ ասէ, թէ
 մինչդեռ զվեցհարիւր եւ զիս ամաւ ուրեմն
 էին, Բէղիմոս թագաւորեաց ասորեստա-
 նեաց. եւ հասանէր Պերսեւս Դանաէս յաշ-
 խարհն նոցա՝ տարեալ նաւս ճ. եւ ի փա-
 խուստ դառնայր Պերսեւս ի Դիոնիսեայ որ-
 դույ Սեմեղեայ: Ապա (անցեալ ըստ Պերսեայ
 ի Դիոնիսի պարտութիւնն՝ զնովիմբ ածեալ
 ասէ, եթէ) ի յետին ազգս առ Պանինեայ
 իշխանութեամբն ասորեստանեաց՝ արգոյնա-
 ւաց նաւամարտիկ տորմիղ նաւացն նաւար-
 կեաց ի Փասին գետ, եւ առ Մենտէ Կող-
 քիաց. եւ Հերակղէս մուրէր ի նաւէն վասն
 ցանկութեան եւ առ անձուկ Հիւղեայ. եւ
 որպէս ասեն՝ ի Գամիրս կոյս ուրեմն վրի-
 պեաց չոգաւ: Եւ դարձեալ ասէ Ռ ամ ի
 Շամիրամայ մինչեւ ցՄիտրէոս թագաւոր,
 եթէ թուէ ոք՝ զմիմեամբք եկեալ դտանէ:
 Իսկ Մէդիա կողքեցի կին մի իղձ՝ գնաց յԵ-
 կիայ արքայէ. որոյ որդին էր Մէգոս. ուս-
 տի Մէդք. այսինքն Մարք. եւ աշխարհն կոչե-
 ցաւ Մէդիա, որ է մարաստան: Եւ չարչա-
 րեալ առնոյր, ասէ, զՄիտրեայ զիշխանու-
 թիւնն Յեւտամոս. կեայր եւ նա ըստ բա-
 բուց եւ օրինաց ասորեստանեաց. եւ չլինէր
 եւ ոչ առ նովաւ գործ ինչ նոր:

Ագամեմնոֆն եւ Մենեղէոս մկէնացիք՝
 զօրաժողով լինէին հանդերձ արգիացուովք

τοῖσι ἄλλοισιν Ἀχαιοῖς) εἰς Ἴλιον πόλιν τῆς Πριάμου τοῦ Φρυγὸς στρατηγίης.

**Κατὰ τὸ παρὰ Ἰουδαίους Ἑβραϊκὸν
(Χρονογραφία).**

(Κατὰ τὸ παρὰ Ἰουδαίους Ἑβραϊκὸν, ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Νῶε) ὁμοῦ τὰ πάντα ἔτη αἰνῶν. Διαφωνεῖ πρὸς τὴν τῶν Οἰ. ἐρμηνείαν ἔτεσι φπς'. Ἐν τούτοις οἱ μὲν τῶν ἄλλων τῶν ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ ἐπὶ Νῶε χρόνοι πρὸ τῆς ἐκάστου παιδοποιΐας διεστήκασι πρὸς τὴν τῶν Οἰ. ἐρμηνείαν, συμφωνοῦσι δὲ αὐτῇ οἱ τοῦ Ἰάρεδ καὶ τοῦ Μαθουσαάλα καὶ τοῦ Λάμεχ. Ἐκ δὲ τῆς τούτων συμφωνίας πάρεστι λογισμῷ λαβεῖν, ὅτι καὶ τὰ πρὸ τούτων βελτίονα ἢ παρ' ἡμῖν ἀνάγνωσις ἔχει, ἀπὸ γὰρ τοῦ πλείονος χρόνου (τῶν) περὶ τὸν Ἰάρεδ δηλὸς ἂν γένοιτο καὶ ὁ τῶν προαγόντων συντρέχειν ὀφείλων τῇ τῶν Οἰ. ἐκδόσει. Εἰ γὰρ οἱ νεώτεροι καὶ μεταγενέστεροι τοῖς χρόνοις ταῖς τῶν ἑκατοντάδων προσθήκαις εὐρηγται κατὰ τὴν τοῦ Ἑβραϊκοῦ γραφὴν σύμφωνοι τῇ τῶν Οἰ. ἐρμηνείᾳ, πόσω πλέον εἰκὸς ἦν τοὺς ἀρχαιοτέρους, καὶ αὐτῶν ἐκείνων προπάτορας, μᾶλλον τῶν μετ' ἔπειτα πολυχρονιωτέρους γενέσθαι; Ὅρῳν δὲ ἐν τῇ συγκεφαλαιώσει τῆς ἐκάστου ἀνδρὸς ζωῆς τὸν πρὸ τῆς παιδοποιΐας χρόνον καὶ τὸν μετὰ τὴν παιδοποιΐαν ἅμα συναγόμενον τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν σώζοντο κατὰ τε τὴν τῶν Ἑβραίων ἀνάγνωσιν, μόνον δὲ τὰ πρὸ τῆς τεκνογονίας ἔτη παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἀντιγράφων συνεσταλμένα. Κινοῦμαι μήποτε

ի վերայ իդիսն քաղաքի՝ ի զօրավարութեան
Պրիամու փռւեալաց:

Ըստ Հրէից Եբրայականին
(Ժամանակագրութիւն):

(Ըստ Հրէից եբրայականին յԱգամայ
մինչեւ ցնոյ) ի միասին, ամբ ՌՈԾԶ:
Երկրան է յեւթանասնիցն թարգմանու-
թենէ ամբ ԸՁ եւ վեցիւք: Այսպէս
յայլոցն յԱգամայ մինչեւ ցնոյ ժամանակքն
նախ քան զիւրաքանչիւր որդէծնութիւն զա-
տանին յեւթանասնիցն թարգմանութենէ.
եւ միաբանին նմոն՝ Յարեդի ժամանակքն եւ
Մաթուսաղայի եւ Ղամբայ: Եւ ի նոցա
միաբանութենէ մերձ է զմտաւ ամեւ եւ
մեզ, թէ եւ զառաջինն քան զնոսա մեր
ընթերցուածո լաւագոյն ունի. զի ի բազում
ժամանակէն յարեդեանց յայտ իսկ է՝ թէ
եւ յառաջնոցն պարտի առ երի ընթանալ
եւթանասնիցն աւանդութեան: Զի եթէ ի
կրօներսն եւ յետոյ լեալս՝ յաւելուածք հա-
րիւքաւորաց ժամանակաց գտանին ըստ եբրա-
յական գրոցն միաբանք եւթանասնիցն թարգ-
մանութեան, որչափ եւոռ առաւել ի գէպ
էր առաջնոցն քան զնոսա, եւ նոցուն նախ-
նեացն՝ քան զիւրեանց յետինսն բազմաժա-
մանակագոյնս լինել: Աւասիկ տեսանեմք ի
բովանդակութեան իւրաքանչիւր կենաց մար-
դոյ, այլազգ քան զորդէծնութեան ժամա-
նակ, եւ այլազգ յետ որդէծնութեան. զի
յետ որդէծնութեանն՝ ըստ եւթանասնիցն
գումարութեան նոյն ձեւ թիւն ողջ եւ ի
հերթայեցւոց ընթերցուածին գտանի. եւ
միայն յառաջ քան զորդէծնութիւնն ի Հրէիցն
օրինական կարճին ամբն: Կասկածեմ թէ
Հրէից ինչ գործ լինէր այն, յանդգնել կար-

Ἰουδαίων ἔργον ἦν τοῦτο, τολμησάντων συ-
στεῖλαι καὶ ἐπιταχῦναι τοὺς πρὸ τῆς παι-
δοποιίας χρόνους ἐπιτροπῇ ταχυγαμίας.
Τῶν γὰρ παλαιοτάτων ἀνδρῶν μακροβίων
ὄντων καὶ πολυχρονίων, οὕτω δὲ κατὰ τού-
τους θᾶπτον ἐπὶ τοὺς γάμους καὶ παιδο-
ποιίας ἐλθόντων, ὥς ἢ παρ' αὐτοῖς ἀνά-
γνωσις δηλοῖ, τίς οὐκ ἂν αὐτῶν τῆς ταχυ-
γαμίας τὸν ὅμοιον τρόπον ἐξήλωσεν;

Κατὰ τὸ παρὰ Σαμαρείταις Ἑβραϊκόν.

Διαφωνεῖ πρὸς μὲν τὸ Ἰουδαϊκόν ἔτεσι
τμθ', πρὸς δὲ τὴν τῶν Ο' ἐρμηνείαν ἔτεσι
γλέ. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ πρὸ τοῦ κατα-
κλυσμοῦ.

Ἐπίωμεν δὲ καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα χρό-
νους, πρῶτον ἐκεῖνο σημειοσάμενοι, τὸ
συμφώνως τοῦ παρ' Ἑβραίοις ἱστορουμένου
κατακλυσμοῦ καὶ τὴν Χαλδαίων μνημο-
νεῦσαι γραφὴν, τῆς τε κατασκευασθεί-
σης ὑπὸ τοῦ Νῶε κιβωτοῦ...

Τοῦ δε τὸν κατακλυσμόν ἀρθῆναι ὑπὲρ
τὰ ὑψηλότετα τῶν ὀρέων, καὶ ἡμῖν τοῖς
μετὰ ταῦτα γράφουσιν ἀλήθειαν ἐπιστά-
σατο αὐτοψία τινῶν ἰχθύων καθ' ἡμᾶς
εὑρημένων ἄνω πρὸς αὐταῖς τοῦ Λιβάνου
ταῖς ὑψηλοτάταις ἀκρωρείαις. Λίθους γὰρ
ἐνθένδε εἰς οἰκοδομὰς τινες ἀπὸ τῶν ὀρῶν
ἐκτέμνοντες, θαλαττίων ἰχθύων εὖρον διά-
φορα γένη, ἃ δὲ ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ ὄρη
κοιλωμάτων συναποπαγῆναι τῇ ἰλϋῖ, καὶ τε-
ταριχευμένων δίκην εἰς δεῦρο διαμεῖναι συν-

Ան Հատանել յառաջ քան զորդէծնութիւնն զժամանակսն՝ առ յօժարութիւն վաղվաղակի տմսւմնութեան եւ որդէծնութեան : Զի թէ նախնիքն եւ երկայնակեացք եւ բազմաժամանակեայ որեար՝ այնպէս վաղ յամուսնութիւն եւ յորդէծնութիւն գային . որպէս նոցա ընթերցուածն յայտ առնէ, ո՞վ որ ոչ նոցա վաղամուսնիք բարուցն լինէր նմանօղ նախանձաւոր :

Ըստ առ ի Շտիբադսոյ Իբրայականին :

Երկրանի ի հրէական երբայեցւոցն ամօք 810 եւ իննուք . եւ յեւթանասնիցն թարգմանութենէ ամօք 911 եւ հնգիւք . եւ այս յառաջ քան զՅրհեղեղն :

Բայց եկեսցուք եւ ի ժամանակսն՝ որ յետ այնր ժամանակաց իցեն : Եւ նախ զայն նշանակեալ ի մոտի պահեսցուք, թէ զիւրդ հանգոյն երբայեցւոց պատմութեանն զՅրհեղեղէն եւ քաղդէացւոց մատեանքն յիշատակեն, եւ զտապանէն՝ որ ի Նոյէ կազմեցաւ : Բայց քանզի միանգամ կարգաւ եդի զառ ի քաղդէացւոց յիշատակեալ պատմութիւնն, աւելորդ համարիմ կրկին զնոյն բարբառս վերստին երկրորդել :

Եւ զի Յրհեղեղն քան զամենայն լերինս բարձունս ամբարձաւ ի վեր, որ մեզ իսկ՝ որ զայս գրեմք, ականատես ինչ ճշմարտութիւն հաւատարիմ եղեւ, ձկանց ինչ որ առ մարտէք աւաւրբք ի վեր իսկ ի բարձաւանդակս ի Լիբանան լերին գտանել : Քանզի մինչդեռ քարինս անտի ի դործ շինուածոց ի հովտոց բարձանց լերանցն ոմանք հատանէին, եւ զծովու ազգի ազգի ազգս ձկանց ի լերանցն խորշս մածեալ իսկ ի նմին գտին, իբրեւ աշծեալ ապխտեալ եւ զահեալ մինչեւ ցայսօր

ἔβη, ὥστε ἡμῖν καὶ δι' αὐτῆς τῆς ὁψευδῆς τῆν
τοῦ παλαιοῦ λόγου πιστωθῆναι μαρτυρίαν.

Ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸ
πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ ἔτη γμβ', ὅποσα ἦν
καὶ κατὰ τῶν Ο' ἐρμηνείαν.

Συνᾷδει τοίνυν τῇ παρ' ἡμῖν ἀναγνώ-
σει ἢ παρὰ Σαμαρείταις φερομένη Ἑβραϊκῇ
γραφῇ κατὰ τὰς πρώτας τῶν ἐτῶν ἀποδό-
σεις, τὰς πρὸ τῆς παιδοποιίας· διαφωνεῖ
δὲ πρὸς τὸ Ἰουδαίων Ἑβραϊκὸν ἔτεσι χν·
ἦν γὰρ τὰ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸ
πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ κατὰ τὴν τῶν Ἰου-
δαίων γραφὴν ἔτη σγβ'. Ἐπεὶ τοίνυν φαί-
νονται κατὰ τὸ παλαιότατον Ἑβραϊκόν, ὃ
δὴ παρὰ Σαμαρείταις ἔτι καὶ νῦν σώζεται,
τῇ τῶν Ο' ἐρμηνείᾳ συμφώνως, οἱ ἀπὸ τοῦ
κατακλυσμοῦ καὶ ἐπὶ Ἀβραὰμ μετὰ τὰς
προκειμένας τῶν ἐτῶν ἑκατοντάδας καὶ τὸν
ἐπὶ τούτοις ἀριθμὸν παῖδας ποιησάμενοι,
ποῖος ἔρεῖ λόγος τοὺς τούτων πρεσβυτέ-
ρους, καίπερ ἔτεσι πολὺ πλείοσι τῶν μετὰ
ταῦτα βεβιωκότας, τάχιστα ἐπὶ τὴν παι-
δοποιῶσαν ἐλθεῖν, καὶ μὴ μᾶλλον κατὰ τοὺς
παρὰ τοῖς Ο' σεσημειωμένους χρόνους; Τού-
των δ' οὐ καὶ ὁ σώφρων λογισμὸς ὑποβάλλει
νοεῖν, ὥστε ἀνάγκη διημαρτῆσθαι ὁμολο-
γεῖν τὴν μὲν παρὰ Ἰουδαίοις γραφὴν ἐν
τοῖς ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ ἐπὶ Ἀβραὰμ χρόνοις,
ἐκτὸς τριῶν περὶ τὸν Ἰάρεδ. Τὴν δὲ παρὰ
Σαμαρείταις ἐν τοῖς ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ ἐπὶ
τὸν κατακλυσμὸν μόνοις· τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ
κατακλυσμοῦ καὶ ἐπὶ τὸν Ἀβραὰμ ἔτη
σύμφωνα εὗρηται τῇ παρὰ τοῖς Ο' φερο-
μένῃ τῶν ἐτῶν σημειώσει.

Ἀντικρὺς δὲ φαίνεται διημαρτημένως
ἔχειν τὸ παρὰ Ἰουδαίοις Ἑβραϊκόν· συνά-

ժամանակի. մինչ զի եւ մեզ իսկ հասաներ
աղանաւանս լինել, ի վկայութիւն հնոյ պատ-
մութեանն հաւատարիմ լինելոյ:

Ի միասին ի ջրհեղեղէն ցառաղին առն
Աբրահամու՝ ամբ ԶԽԲ. որչափ առ եւ
Թանասնից Թարգմանութեանն էր:

Եւ արդ՝ միաբանին ընդ մերում ընթեր-
ցուածիս, որ ի շամրտացւոց երբայական
գիրքն կրին, ըստ առաջին ամացն տըւչու-
թեանց՝ նախ քան զորդէծնութիւնն. եւ
երկբան են առ Հրէից երբայականն ամօք
ՈՒԹԻՎ. քանզի էին ի ջրհեղեղէն եւ ցառաղին
առն Աբրահամու՝ որ ըստ Հրէից գրոց ամբ
ՄՂԲ: Իսկ եթէ երեւին ըստ բուն հնոյ եր-
բայական օրինացն, որ մինչեւ ցայժմ իսկ
առ շամրտացիսն ողջ պահեալ գտանին, մի-
աբան եւ Թանասնիցն Թարգմանութեան,
որք ի ջրհեղեղէն եւ ցԱբրահամ ըստ հա-
րիւրաւոր ամացն որ առաջի կան, եւ ըստ
նոցին Թուոյ որդիս ծնանէին, որ բանք ի
գէպ իցեն ասել՝ զայնչափ երիցադայնոն եւ
բազում ամս քան զիւրեանց յետինսն կե-
ցեալ, վաղվազակի գալ յորդէծնութիւն. եւ
ոչ առաւել ըստ եւ Թանասնիցն համարելոյ
զժամանակսն: Նաեւ զայն իսկ ցածուն խոր-
հուրդք բերեն իմանալ, զի հարկ է խոստո-
վան լինել՝ Թէ ի Հրէից գիրսն սխալ է
յԱդամայ մինչեւ ցԱբրահամու ժամանակսն,
բաց յերիցն, զյարեգեանցն ասեմ: Իսկ առ
ի շամրտացւոցն՝ միայն մինչեւ ցջրհեղեղն.
քանզի ի ջրհեղեղէն մինչեւ ցԱբրահամ մի-
աբանք գտանին ամբն կրելոյ առ ի յեւթա-
նաոնիցն աւանդեալ ամացն դրոշմաւորու-
թեան:

Եւ արդ՝ կտրի իսկ յայտ է, Թէ Հրէից
երբայականն սխալ է. քանզի այնպէս զնոյն

γει γὰρ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς χρόνοις τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Νῶε, ὅπερ οὐδεμία παρίστησιν ἱστορία. Εἰ γὰρ κατὰ τὴν Ἰουδαίων γραφὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ ἐπὶ Ἀβραὰμ ἔτη τυγχάνει σγβ', ἔζησεν δὲ Νῶε κατὰ τοὺς αὐτοὺς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη τν', δηλὸς ἐστὶ παρατείνας τὴν ζωὴν μέχρι νή. ἔτους Ἀβραὰμ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως τὴν ἀτοπίαν συνιδεῖν τῶν παρὰ Ἰουδαίοις ἀντιγράφων, ἀπὸ τοῦ τριακονταετείς ἀναγράψαι τοὺς πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ πεπαιδοποιημένους, ὁπότε οἱ μετὰ τὸν Ἀβραὰμ ἱστοροῦνται πρεσβύτεροι τῶν λ', ἐτῶν ἐπὶ τὴν παιδοποιῶσαν ἐλθεῖν.

Πανταχόθεν τοιγαροῦν τῆς τῶν Ο'. ἐρμηνείας ἐκ παλαιᾶς, ὡς ἔοικε, καὶ ἀδιαστρόφου Ἑβραίων γραφῆς μεταβεβλησθαι συνισταμένης, εἰκότως ταύτη καὶ ἡμεῖς κεχρήμεθα κατὰ τὴν παρούσαν χρονογραφίαν. Ὅτε μάλιστα καὶ ἡ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἡπλωμένη Χριστοῦ Ἐκκλησία ταύτη προσέχει, τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἀρχήθεν ταύτη χρῆσθαι παραδεδοκότων.

Ἔστι τοίνυν κατὰ τοὺς Ο', τὰ μὲν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη βσμβ'. τα δὲ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ ἔτη γμβ'. τὰ πάντα ἔτη γρπδ'.

Κατὰ δὲ τὸ παρὰ Ἰουδαίοις Ἑβραϊκὸν ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη αχγς'. ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος Ἀβραὰμ ἔτη σγβ'. τὰ πάντα ἔτη αγμῆ.

Κατὰ δὲ τὸ παρὰ Σαμαρείταις Ἑβραϊκὸν, ἀπὸ Ἀδὰμ ἐπὶ τὸν κατακλυσμὸν ἔτη

ձեւ ի ժամանակսն Աբրահամու եւ Նոյի գումարէ զԹիւն, զոր եւ ոչ մի ի պատմութեանց յանդիման կացուցանէ: Զի եթէ ըստ Հրէից գրոց ի Զհեղեղէն եւց Աբրահամ գտանին ամբ ՄՂԲ. քանզի եկեաց Նոյ ըստ նոցա համարոյն յետ Զհեղեղին ամս ՅԾ, յայտ է թէ ձգեաց զկեանսն մինչեւ ցլխոնեքորդ եւ ութերորդ ամն Աբրահամու: Բայց մարթի եւ այլազգ ի վերայ հասանել յուսութեան Հրէից օրինակացն, յերեսնեմանսն գրելոյ յառաջ քան զԱբրահամ յորդէծնութիւնս գալ. յորժամ եւ ոչ որ յետ Աբրահամուն պատմոցին՝ գտանին նախ քան զերեսուն ամ եկեալ յորդէծնութիւն:

Եւ արդ՝ յամենայն կողմանց իսկ յայտ է, թէ եւթանասնիցն թարգմանութիւն ի հին եւ յանախալ օրինակաց երրայեցւոցն թարգմանեցաւ. եւ նմանագոյնս եւ մեք զնոյն ի կիր արկցուք ի ժամանակագրութիւնս՝ որ առաջի կայ: Եւ մանաւանդ զի եւ եկեղեցի իսկ Քրիստոսի՝ որ ընդ ամենայն տիեզերս տարածեալ է, զնա միայն կրէ, զոր եւ կենարարին մերոյ առաքեալք եւ աշակերտք ի բնէ աւանդեցին ի կիր արկանել:

Եւ արդ՝ գտանին ըստ եւթանասնիցն, յԱդամայ մինչեւ ցլհեղեղն ամբ ՍՄԻԲ. եւ ի Զհեղեղէն եւ ցառաջին ամն Աբրահամու՝ ամբ ԶԽԲ. եւ ընդ ամենայն՝ ամբ ՎՃՁԳ:

Իսկ ըստ Հրէից երրայականին՝ յԱդամայ մինչեւ ցլհեղեղն՝ ամբ ՌՈԾԶ. եւ ի Զհեղեղէն ցառաջին ամն Աբրահամու՝ ամբ ՄՂԲ. եւ ընդ ամենայն՝ ամբ ՌԶԽԸ:

Բայց ըստ շամրտացւոց երրայականին յԱդամայ մինչեւ ցլհեղեղն՝ ամբ ՌՅԷ. եւ

ατζ· ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸ
πρῶτον ἔτος Ἀβραάμ ἔτη γμβ· ὁμοῦ τὰ
πάντα ἔτη βσμβ·.

Βούλομαι τοίνυν ἀπὸ τούτων ἔτι μεταλ-
θεῖν ἐπὶ τὰ παρὰ τοῖς Φοίνιξιν ἀναγα-
γραμμένα περὶ τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ τὰς
ἐξ ἐκείνων μαρτυρίας παρασχεῖν. Ἐστὶ τού-
νυν παρὰ Τυρίοις πολλῶν ἐτῶν γράμματα,
δημοσία γεγραμμένα καὶ πεφυλαγμένα λίαν
ἐπιμελῶς, περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς γενομένων
καὶ πρὸς ἀλλήλους πραχθέντων μνήμης ἀ-
ξίων. Ἐν οἷς γέγραπται, ὅτι ἐν Ἱεροσολύ-
μοις ὠκοδομήθη ναὸς ὑπὸ Σολομῶνος τοῦ
βασιλέως, ἔτεσι θαττον ρμγ, καὶ μησὶν
ὀκτώ τοῦ κτίσαι Τυρίους Καρχηδόνα.

Ἀνεγράφη δὲ παρ' ἐκείνους οὐκ ἀλόγως,
ἢ τοῦ ναοῦ κατασκευὴ τοῦ παρ' ἡμῖν. Εὖ-
ρωμος γὰρ ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς φίλος
ἦν τοῦ βασιλέως ἡμῶν Σολομῶνος, πατρι-
κὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν διαδεξάμενος. Οὐ-
τος οὖν συμφιλοτιμούμενος εἰς τὴν τοῦ
κατασκευάσματος τῷ Σολομῶνι λαμπρότη-
τα, χρυσίου μὲν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἔδωκε
τάλαντα, τεμνῶν δὲ καλλίστην ὕλην ἐκ τοῦ
δρους, ὃ καλεῖται Λίβανος, εἰς τὸν δρο-
φον ἀπέστειλεν. Ἀντεδωρήσατο δὲ αὐτῷ ὁ
Σολομῶν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ γῇ κατὰ
χώραν τῆς Γαλιλαίας ἐν τῇ Χαβουλῶν λε-
γομένη· μάλιστα δὲ αὐτοῦς εἰς τὴν φιλίαν
τῆς σοφίας συνῆγεν ἐπιθυμία· Προβλήμα-
τα γὰρ ἀλλήλοις ἀντεπέστελλον λύειν, κε-
λεύοντες, καὶ κρείττων ἐν τούτοις ἦν ὁ

ի ջրհեղեղէն ցառաջին ամն Արրահամու՝ ամբ
Ջիւթ . եւ ընդ ամենայն՝ ամբ ՍՄԻԹ :

Ի Յուդէոսիայ ժիւնիկիցոց լկայութենէն վերս-
տադիմբան Գաճարին :

Ամփմ պատահեալ յայսցանէ փոխել
ի փիւնիկեցւոց մատենան, որ վառն մարդ
ազգիս գրեցան . եւ զառ ի նոցանէ վկայու-
թիւնն ընծայեցուցանել : Քանզի կայ պա-
հի առ տիւրացիս վազուց իսկ բազում հնոց
ամաց արքունական գրեալ, եւ մեծաւ զգու-
շութեամբ պահեալ, զիրաց ինչ՝ որ ի նոցա-
նէ գործեցան, եւ զայլաց արութեանց՝ որ յի-
շատակաց արժանի իցեն : Յորս գ եալ է՝
թէ տաճարն Երուսաղէմի շինեցաւ ի Սողո-
մոնէ արքայէ կանխագոյն ամբ Ճիւթիւք,
եւ ամսովք ութիւք՝ քան զշինել տիւրացւոց
զկարքեգոն :

Մատենագրեցաւ առ ի նոցանէն ոչ
խառնիխուռն ինչ տաճարին մարդ շինուած :
Քանզի Իրոմոս արքայ տիւրացւոց բարեկամ
մարդ արքային Սողոմոնի, հայրենի բարեկա-
մութիւն ժառանգեալ : Սա՛ առատացեալ
գործակից շինուածոյն Սողոմոնի ի վայելչու-
թիւն տաճարին լեալ նպաստ տայր Ճիւ տա-
ղանտ ոսկւոյ, հատանել զգեղեցիկ գեղեցիկ
տառաղձո ի լեռնէն՝ որ Լիբանոս անուանեալ
կոչի, ի յարկս շինուածոյն առաքեալ : Եւ
պարգեւ ընդ պարգեւի շնորհէր նմա Սողո-
մոն հանդերձ բազում իրօք, եւ վայրս ինչ
ի գաղիղեացւոց աշխարհին՝ որ Քաբուղայն
կոչի . եւ առաւել ի բարեկամութիւնն՝ իմաս-
տութեանն ցանկութիւն ածէր զնոսա :
Քանզի առական միմեանց առաքէին, եւ առ-
եղծուլ հրամայէին . եւ ազնուագոյն պնո-
քիւք Սողոմոն էր, եւ ի բազում պլ իրո

Σολομῶν, καὶ τᾶλλα σοφώτερος. Σῶζονται δὲ μέχρι νῦν παρὰ τοῖς Τυρίοις πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἐκεῖνοι πρὸς ἀλλήλους ἔγραφον. Ὅτι δ' οὐ λόγος ἐστὶν ὑπ' ἐμοῦ συγκείμενος, ὁ περὶ τῶν παρὰ τοῖς Τυρίοις γραμμάτων, παραθήσομαι μάρτυρα δεξιὸν ἄνδρα περὶ τὴν Φοινικὴν ἱστορίαν ἀκριβῆ γεγονέναι πεπιστευμένον Δίον. Οὗτος τοίνυν ἐν ταῖς περὶ Φοινίκων ἱστορίαις γράφει τὸν τρόπον τοῦτον.

Ἀβεβάλου τελευτήσαντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρώμος ἐβασίλευσεν. Οὗτος τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέρη τῆς πόλεως προσέχωσεν, καὶ μεῖζον τὸ ἄστυ πεποίηκεν, καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τὸ ἱερόν καθ' ἑαυτὸ ὃν ἐν νήσῳ, χώσας τὸν μεταξὺ τόπον, συνῆψε τῇ πόλει, καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασιν ἐκόσμησεν. Ἀναβὰς δὲ εἰς τὸν Λίβανον ὑλοτόμησε πρὸς τὴν τῶν ναῶν κατασκευήν. Τὸν δὲ τυραννοῦντα Ἱεροσολύμων Σολομῶνα πέμψαι φασι πρὸς τὸν Εἰρώμον αἰνίγματα, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἀξιοῦν. Τὸν δὲ μὴ δυνηθέντα διακρίναι, τῷ λύσαντι χρήματα ἀποτίναι· ὁμολογήσαντα δὲ τὸν Εἰρώμον, καὶ μὴ δυνηθέντα λύσαι τὰ αἰνίγματα, πολλὰ τῶν χρημάτων εἰς τὸ ἐπιζήμιον ἀναλῶσαι, εἴτα δὴ Ἀβδήμονόν τινα Τύριον ἄνδρα τὰ τε προτεθέντα λύσαι, καὶ αὐτὸν ἄλλα προβαλεῖν, ἃ μὴ λύσαντα τὸν Σολομῶνα, πολλὰ τῷ Εἰρώμῳ προσαποτίσαι χρήματα.

Δίος μὲν οὕτω περὶ τῶν προειρημένων ἡμῖν μεμαρτύρηκεν. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτω παραθήσομαι Μένανδρον τὸν Ἐφέσιον· γέγραφε δὲ οὗτος τὰς ἐφ' ἑκάστου τῶν βασιλέων πράξεις παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ βαρ-

իմաստնագոյն: Գաանին եւ այժմ իոկ առ
աիւրացիս բազում թուղթք ի թղթոցն զոր
նորա առ միմեանս գրէին: Եւ զի ոչ իմ ինչ
բանք յօգուածոյք են զտիւրացւոց մատենա-
գրութենէն, ի միջի կացուցից վկայ վաւե-
րական զայր մի ի փիւնիկական պատմու-
թեանն հաւաստեալ լեալ հաւատարիմ՝
զԴիոս: Սա ի փիւնիկեցւոց պատմութիւնսն
գրէ զայսգոյն օրինակ:

Ի վախճանել Արիբաղու՝ որդի նորուն
Իրամոս թագաւորեաց: Սա յարեւելից կող-
մանէ քաղաքին լիւ արկեալ՝ մեծացոյց զքա-
ղաքն. եւ զողոմսիական դիցն Արամազդայ
զմահեանն՝ որ ուրոյն կայր ի կղզւոյն, լիւ
արկեալ միջոցի տեղւոյն՝ խառնէր ի քաղաքն.
եւ ոսկի նուիրական պատկերօք զարդարեաց:
Ելեալ ի Լիբանան լեառն մայրեւորօք փայտս
կոտորէր ի շինուած մահեացն: Ջրանա-
ցելոյն երուսաղէմացւոց զՍողոմոնէ ասնն
առաքեալ առակս առ Իրովմոս. եւ ի նմանէ
առակս առակաց առնուլ արժանի առնել. եւ
որ չկարիցէ առեղծուլ՝ առեղծլեացն ինչս տու-
ժիցէ: Յանձն առեալ Իրովմոս, եւ ոչ լեալ
բաւական առեղծուլ զառակսն, բազում ինչ
յընչից ի պատժոց տոյժս ծախեալ: Անդ
դպիր ոմն Աբգամոնոս անուն՝ այր կորովի,
զարկեալ առասպելսն Սողոմոնի լուծանել.
միանգամայն եւ այլ եւս առ նոյն արկա-
նել. զորս չառեղծոյր Սողոմոն. եւ բազում
ինչ Իրովմոս տուժէր:

Դիոս սայապէս զայս օրինակ՝ զբանիցս
որ ի մէնջ տաացան՝ վկայեաց: Այդ ի սոյն
ածեալ յարեցից եւ զՄենանդրոս զայրեփե-
տացի. քանզի եւ նա զիւրաքանչիւր թագա-
ւորութեանց զիրս եւ զարւուրթիւնս գրեաց՝
զՅունաց եւ զանյունաց, իւրաքանչիւր աշ-

βάροις γενομένας, ἐκ τῶν παρ' ἐκείνοις ἐπιχωρίων γραμμάτων σπουδάσας τὴν ἱστορίαν μαθεῖν, γράφων δὴ περὶ τῶν βασιλευκότων ἐν Τύρῳ, ἔπειτα γενόμενος κατὰ τὸν Εἰρώμον, τὰῦτα φησί.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀβιβάλου, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρώμος, ὃς βιώσας ἔτη γγ', ἐβασίλευσεν ἔτη λδ'. Οὗτος ἔχωσε τὸν εὐρύχωρον, . . . τὸν τε χρυσοῦν κίονα τὸν ἐν τοῖς τοῦ Διὸς ἀνέθηκεν, ἔτι τε ὕλην ξύλων ἀπελθὼν ἔκοψεν, ἀπὸ τοῦ λεγομένου ὄρους Διβάνου, κέδρινα ξύλα εἰς τὰς τῶν ἱερῶν στέγας. Καθέλων τε τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ καινοὺς ναοὺς ᾠκοδόμησε, τό, τε τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀστάρτης τέμενος ἀνέρευσεν, καὶ τὸ μὲν τοῦ Ἡρακλέους πρῶτον ἐποίησατο ἐν τῷ Περιτίῳ μηνί, (εἶτα τὸ τῆς Ἀστάρτης). Ὅποτε Τιτυοῖς ἐπεστράτευσεν, μὴ ἀποδιδούσι τοὺς φόρους, οὓς καὶ ὑποτάξας ἑαυτῷ, πάλιν ἀνέστρεψεν. Ἐπὶ τούτου δὲ τίς ἦν Ἀβδήμονος παῖς νεώτερος, ὃς αἰεὶ ἐνῖκα τὰ προβλήματα, ᾧ ἐπέτασσε Σολομῶν ὁ Ἱεροσολύμων βασιλεὺς. Ψηφίζεται δὲ ὁ χρόνος ἀπὸ τούτου τοῦ βασιλείως ἄχρι τῆς Καρχηδόνης κτίσεως οὕτως.

Τελευτήσαντος Εἰρώμου διεδέξατο τὴν βασιλείαν Βαλεάζαρος ὁ υἱὸς, ὃς, βιώσας ἔτη τεσσαράκοντα τρία, ἐβασίλευσεν ἔτη ἑπτά. Μετὰ τοῦτον Ἀβδάσταρτος ὁ αὐτοῦ υἱὸς, βιώσας ἔτη εἴκοσι ἐννέα, ἐβασίλευσεν ἔτη ἐννέα. Τοῦτον οἱ τῆς τροφῆς αὐτοῦ υἱοὶ τέσσαρες ἐπιβουλεύσαντες ἀπώλεσαν, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐβασίλευσεν (ἔτη δεκάδύο). Μεθ' οὗς Ἀσταρτος ὁ Δελαιαστάρτου, ὃς, βιώσας ἔτη πενήτηκοντα τέσσαρα, ἐβα-

խարհաց մատենագրութեանց՝ փութացաւ զանցնիւր վիպասանութիւնս ուսանել: Գրէ եւ սա զտիւրացւոց թագաւորաց. եկեալ հասեալ յիրովմս՝ գրէ զայս ձեւ օրինակի:

Ի վախճանել Արիւաղսւ՝ պայտաւորեաց զթագաւորութիւնն՝ նորուն որդի իրովմս. որ եկեաց ամս ԾԳ. եւ թագաւորեաց ամս ԼԳ: Սա արկ լիւ անջրպետութեան՝ (որ ընդ քաղաքն եւ ընդ մհհանն Արամաղդայ էր.) եւ ոսկի սիւն նուիրական ի մհհնին Արամաղդայ կանգնեաց: Երթեալ ընդ մայրեւորո կոտորեաց ի լեռնէն՝ որ կոչի Լիւանոս՝ մայրո, ի շինուած մհհնիցն յարկաց: Քալեալ զառաջին մհհանսն՝ շինեաց զառնարն Հերակղիւս եւ զԱստարանայ, նախ կանգնեաց զՀերակղին ի Պերիտիոս ամենան: Զօրածողով լինէր եւ ի վերայ ախտիացւոց, որք յետս կացեալք չկամին ընդ հարկօք մտանել. նուաճեալ միւսանգամ անգրէն յինքն դարձուցանէր: Առ սովաւ էր կրտսեր որդին Արգեմոնայ, որ միշտ յաղթէր առաւկացն զոր գնէր առաջի Սողոմոն աղբայ երսւսաղէմացւոց: Եւ համորի ժամանակն յայսմ թագաւորէ մինչեւ ցկարքեգոնի շինուածն՝ պէս զայս օրինակ:

Ի վախճանել իրովմայ՝ առնաւ զթագաւորութիւնն Բահաղբաղերոս որդի նորին. որ եկեաց ամս ԽԳ. եւ թագաւորեաց ամս ԷԺ: Յետ սորա Աբգաստարասոս որդի սորին. որ եկեաց ամս ԼԹ. եւ թագաւորեաց ամս Թ: Զսա չորք դայեկորդիբիւր նննգաւ ապանին. յորոց երեց եղբայրն թագաւորեաց: Յետ որոյ Աստարտոս Եղէաստարտայ. որ եկեաց ամս ԾԴ. եւ թագաւորեաց ամս

σίλευσεν ἔτη δώδεκα. Μετὰ τοῦτον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀσέρυμος, βιώσας ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα, ἐβασίλευσεν ἔτη ἑννέα. Οὗτος ἀπώλετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Φέλητος, ὃς λαβὼν τὴν βασιλείαν ἤρξε μῆνας ὀκτώ, βιώσας ἔτη πενήκοντα. Τοῦτον ἀνείλεν Εἰθώβαλος ὁ τῆς Ἀσάρτης ἱερεὺς, ὃς, βασιλεύσας ἔτη τριακονταδύο, ἐβίωσεν ἔτη ἑξηκονταοκτώ. Τοῦτον διεδέξατο Βαδέζωρος υἱὸς, ὃς, βιώσας ἔτη τεσσαρακονταπέντε, ἐβασίλευσεν ἔτη ἕξ. Τούτου διάδοχος γέγονε Μάττηνος ὁ υἱὸς, ὃς, βιώσας ἔτη τριακονταδύο, ἐβασίλευσεν ἔτη ἑννέα. Τούτου διάδοχος γέγονε Φυγμαλίων, βιώσας δ' ἔτη πενήκονταεἷς, ἐβασίλευσεν ἔτη τεσσαρακονταεπτὰ. Ἐν δὲ τῷ ἐπ' αὐτοῦ ἐβδόμῳ ἔτει, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ φυγοῦσα, ἐν τῇ Λιβύῃ πόλιν ᾠκοδόμησε Καρχηδόνα. Συνάγεται δὴ πᾶς ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς Εἰρώμου βασιλείας ἄχρι Καρχηδόνος κτίσεως, ἔτη ρνέ, μῆνες ἡ. Ἐπεὶ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς Εἰρώμου βασιλείας ἐν Ἱερουσολύμοις ᾠκοδομήθη ὁ ναός. Γέγονεν οὖν ἀπὸ τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ναοῦ ἄχρι Καρχηδόνος κτίσεως, ἔτη ἑκατὸν τεσσαράκοντα τρία, μῆνες ὀκτώ.

Τῆς μὲν οὖν παρὰ Φοινίκων μαρτυρίας τί δεῖ προσθεῖναι πλείω; (βλέπεται γὰρ τ' ἀληθὲς ἰσχυρῶς ὡμολογημένον καὶ πολὺν δήπου) προάγει τῆς τοῦ νεῷ κατασκευῆς ἢ τῶν προγόνων ἡμῶν εἰς τὴν χώραν ἄφεις, ὅτε γὰρ αὐτὴν πᾶσαν πολέμῳ παρέλαβον, τότε τὸν νεῶν κατασκεύασαν· καὶ ταῦτα σαφῶς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ὑπ' ἐμοῦ δεδήλωται διὰ τῆς ἀρχαιολογίας.

Μυθολογοῦσι δ' αὐτῶν τινὲς τὸ μὲν

ԺԲ: Յետ սորա եղբայր սորին Աթառիմն. որ եկեաց ամս ԾԸ. եւ թագաւորեաց ամս Թ: Սա սպանաւ յեղբորէն Փեղիտեայ. որոյ առեալ զթագաւորութիւնն՝ ախրեաց ամիսս Ը: եւ եկեաց ամս տասն (Ծ): Ջոս սպանանէր Իթողթաղոս թագաւոր աստարտացւոց. որ թագաւորեաց ամս ԼԲ: եւ եկեաց ամս ԽԸ: Ջոս պայազատեաց Բաղէզովրոս որդի իւր. որ եկեաց ամս ԽԵ. եւ թագաւորեաց ամս Ը: Սորա փոխանակ եղեւ Մետենոս որդի իւր. որ եկեաց ամս ԼԲ. եւ թագաւորեաց ամս ԻԹ: Սորա փոխանակ եղեւ Փիւսմոնոս. որ եկեաց ամս ԾԸ. եւ թագաւորեաց ամս ԽԷ: Ի սորա Էերորդ ամի քոյր սորին հասուածեալ, ի զիբէացւոց աշխարհն՝ շինեաց զՎարբեդոն: Ժողովի ամենայն ժամանակն յիրովմայ թագաւորութենէն մինչեւ զՎարբեդոնի շինուածն՝ յամս ՃԾԵ. եւ յամիսս Ը: Բամին Բժերորդի նորա տաճարն Երուսաղէմի շինեցաւ: Եղեն ի շինուածոյ տաճարին մինչեւ ի Վարբեդոնի շինուածն ամբ ԾԽԳ. եւ ամիսք Ը:

Եւ արդ՝ ի փիւնիկեցւոց զկայութիւնն զինչ պարտ իցէ աւելի յաւելուն. կանախագոյն է քան զտաճարին շինուած՝ նախնեացն մերոց յաշխարհն գալուոս. զի յորժամ զտմենայն աշխարհն առին, յայնժամ զտաճարն կազմեցին. եւ այս յայանագոյն յազնուական գրոց յինէն գուշակեալ յայտնեաց ի նախնեացն պատգամաւորութեան:

Ո՛րպէս ի փիպոպայիտ թաճանախօրիս:

(¹) Իողորոս յառաջնուան ի պատմական մատենագարանին գրէ զայս ձեւ օրինակ բանից (Թէ) Առասպելարկն ամանք ի նոցանէ զառա-

πρωτον ἀρξαι τῆς Αἰγύπτου θεοὺς τε καὶ ἡρώας ἔτη βραχὺ λείποντα τῶν μυρίων καὶ ὀκτακισχιλίων, καὶ θεῶν ἔσχατον βασιλεῦσαι τὸν Ἰσιδος Ὡρον. Ὑπ' ἀνθρώπων δὲ τὴν χώραν βεβασιλεῦσθαι φασὶν ἀπὸ Μυριδος ἔτη βραχὺ λείποντα τῶν πεντακισχιλίων, μέχρι τῆς ἑκατοστῆς καὶ ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν ἡμεῖς μὲν παρεβάλομεν εἰς Αἴγυπτον, ἐβασίλευε δὲ Πτολεμαῖος, ὁ νέος Διώνυσος χρηματίζων.

Τούτων δὲ τὰ μὲν πλεῖστα κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν ἐγχωρίους βασιλεῖς, ὀλίγα δὲ Αἰθίοπας καὶ Πέρσας καὶ Μακεδόνας. Αἰθίοπας μὲν σὺν ἀρξαι τέσσαρας, οὐ κατὰ τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ἐκ διαστήματος, ἔτη τὰ πάντα βραχὺ λείποντα τῶν ἑξ καὶ τριάκοντα. Πέρσας δ' ἡγήσασθαι, Καμβύσου τοῦ βασιλέως τοῖς ὅπλοις καταστρεψαμένου τὸ ἔθνος, πέντε πρὸς τοῖς ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτεσι, σὺν ταῖς τῶν Αἰγυπτίων ἀποστάσεσιν, ἃς ἐποιήσαντο, φέρειν οὐ δυνάμενοι τὴν τραχύτητα τῆς ἐπιστάσιος, καὶ τὴν εἰς τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς ἀσέβειαν. Ἐσχαίτους δὲ Μακεδόνας ἀρξαι καὶ τοὺς ἀπὸ Μακεδόνων ἑξ ἔτη πρὸς τοῖς διακοσίοις καὶ ἑβδομήκοντα· τοὺς δὲ λοιποὺς χρόνους ἅπαντας διατελέσαι βασιλεύοντας τῆς χώρας ἐγχωρίους, ἄνδρας μὲν ἑβδομήκοντα πρὸς τοῖς τετρακοσίοις, γυναικας δὲ πέντε.

Περὶ οὖν ἀπάντων οἱ μὲν ἱερεῖς εἶχον ἀναγραφὰς ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις. ἐκ παλαιῶν χρόνων αἰεὶ τοῖς διαδόχοις παραδεδομέναις, ὀπηλέκος ἕκαστος τῶν βασιλευσάντων ἐγένετο τῷ μεγέθει, καὶ ὁποῖός τις τῇ φύσει, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἰδίους

ջինն տիրել Եդիպոսի առողաւածոց եւ գիւ-
ցազանց ամս սակաւ ինչ ընդ հատ ի բիւ-
րուց եւ ի վեց հազարաց. եւ հուսկ յետոյ
քան զամենայն դիսն Թագաւորեալ Իսիդորփ
Ովրայ: Եւ ապա մարդկան Թագաւորեալ
աշխարհին, ասեն, առ Միթիդոսիւ ամս սա-
կաւ ինչ պակաս քան զհինգ հազար. մին-
չեւ ի ԾՀ(2) ողոմպիադն, առ որով մեք հասար
յեդիպոսոս, Թագաւորեաց Պտղոմէոս՝ որ
նորն Դիոնիսոսն անուանէր:

Բայց ի նոցանէ զմեծ մասն ունել զիշխա-
նութիւն աշխարհին ընակ Թագաւորաց լի-
նէր. եւ սակաւ մասն՝ եթւովպացւոց եւ
պարսից եւ մակեդոնացւոց: Եթւովպացւոց
չորից միայն տիրեալ. եւ զայն ոչ կարգ
ըստ կարգէ, այլ՝ ցան աստ անդ, ամս ընդ
ամենայն սակաւ ինչ պակաս քան զԼԶ: Եւ
ի պարսից պետութեան՝ Կամբիոսոյ արքային
զինուք եւ սպառազինօք զազգն վկանդեալ,
Եւ ամ ընդ ԾԼ ամօք՝ յեդիպոսացւոցն գոր-
ծեալ ապստամբութիւնն. քանզի ոչ կարէին
տանել ծանրատաղտուկ վերակացութեանն,
եւ յաշխարհին դիս ամպարշտելոյ: Յետ
որոյ մակեդոնացւոց տիրեալ եւ այլոց ի մա-
կեդոնացւոց զվեց ընդ ՄՀ ամաւ. եւ զայլ
ամենայն ժամանակսն անցուցանել ընակ
աշխարհին Թագաւորօք՝ արամիք եւ Թանառ-
նովք ընդ Նով, եւ կանամբք հնգիւք:

Չորոց ամենեցուն իսկ քուրմքն ունէին
զմիտեանս ի մհենագիրս ի հնոց ժամա-
նակաց՝ միշտ ի պայազատաց ի պայազատ
աւանգեալ, թէ որպիսի դք յիւրաքանչիւր
Թագաւորացն եղեւ արութեամբ եւ քա-
ջութեամբ, եւ անձամբ եւ յազթուլութեամբ.
Եւ թէ զինչ ինչ յիւրաքանչիւր ժամանակս

χρόνους ἐκάστω πραχθέντα. Ἡμῖν δὲ περὶ
ἐκαστου τὰ κατὰ μέρος μακρὸν ἂν εἴη καὶ
περίεργον γράψειν, ὥς ἂν τῶν πλείστων
ἀχρήστων περιωλημμένων.

Μετὰ νέκυνας καὶ τοὺς ἡμιθέους, Πρώ-
την δυναστείαν καταριθμοῦσι βασιλέων
ὀκτώ. Ὡν πρῶτος γέγονε Μῆνης, ὃς δια-
σήμως αὐτῶν ἡγήσατο· ἀφ' οὗ τοὺς ἐξ
ἐκάστου γένους βασιλεύσαντας ἀναγράφα-
μεν, ὧν ἡ διαδοχὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Μῆνης Θεινίτης, καὶ οἱ τούτου ἀπό-
γονοι (ιζ', ἐν ἄλλῳ δὲ) ζ', ὃν Ἡρόδοτος
Μῆνα ὠνόμασεν, ἐβασίλευσεν ἔτεσιν ξ'. Οὗ-
τος ὑπερόριον στρατείαν ἐποιήσατο, καὶ
ἐνδόξος ἐκρίθη, ὑπὸ δὲ Ἱπποποτάμου ἡρ-
πάσθη. β'. Ἀθώσθις ὁ τούτου νιὸς ἤρξεν
ἔτεσι κζ'. καὶ τὰ ἐν Μέμφι βασιλεία φκο-
δόμησεν, ἱατρικὴν τε ἐξήσκησεν, καὶ βί-
βλους ἀνατομικὰς συνέγραψεν. γ'. Κενάκης
ὁ τούτου νιὸς ἔτη λθ'. δ'. Οὐνέφης ἔτη
μβ'. ἐφ' οὗ λεμὸς κατέσχε τὴν χώραν, ὃς
καὶ τὰς πυραμίδας τὰς περὶ Κωχώνην ἡ-
γειρεν. ε'. Οὐσαφαὴς ἔτη κ'. ς'. Νιεβὲς
ἔτη κς'. ζ'. Σεμένψης ἔτη ιή'. ἐφ' οὗ πολ-
λὰ παράσημα ἐγένετο, καὶ μεγίστη φθο-

գործեցին: Բայց մեզ զիւրաբանչիւր ուրուք իրո ի նոցանէ գատարկութիւն է, եւ անգր ի բաց անշահութիւն՝ գրեւ. մանաւանդ զի եւ բազումք իսկ ի նոցանէ անպիտանք զիւրաբանչիւր ժամանակս գտանէին:

Ի մանկեանց յեկեղարան յիշարաւոցն, որ յերիս Գոմարս արար մարտնադրութեան, զքից իւր զքիցազանց իւր զարսաւանաց. իւր զմահիւնոցոսաց խեղատարաց որ ի գեղարացոսաց խեղատարցիցն, փնչեւ ցԴարեհ արքայ Պարսից:

Ճեա ուրուականացն եւ գիւցազանց՝ Աւագին հարստութիւն թուեն ը թագաւորաց: Յորոց նախ եկաց Մեմէս. որ ազնււագոյն քան զնոսա կալաւ զտերութիւնն. յորմէ զիւրաբանչիւր ազգս թագաւորելոցն, գրեցուք փրստ միովէ. որոց պայազատութիւնն ունի զպսգունակ ձեւ օրինակի:

Մեմէս թիւնացի. եւ սորա է որդիք. զոր Երսասգոս Մինա անուանեաց, թագաւորեաց ամս Լ: Սա եւ արտաքոյ իսկ քան զսահմանս աշխարհին երթայր զօրօք հանգերձ, եւ փառաւոր եւ քաջանուն ընարէր. եւ ի ձիակերպ գետոյն հանգէ յափըշտակեցաւ: Աթովթիս որդի սորին կալաւ ամս ԻԷ. եւ ի մեմփացւոց քաղաքին շինեաց արքունիս. որ եւ բժշկական ճարտարութեանց մտադիր լինէր. եւ գիրս հանգամանաց հերձլոյ զմարմնս համագրէր: Կենկենիս սորին որդի ամս ԼԹ: Վաւէնեփիս ամս ԽԲ. առ որով սով կալաւ զաշխարհն. որ եւ զյաւրանս առ քով աւանաւն կանգնեաց: Ուսափայիս ամս Ի: Նիէբայիս ամս ԻԶ: Մեմփոէս ամս ԺԸ. առ որով բազում ինչ նշաւակութիւն գործեցաւ, եւ մեծամեծ ա-

ρά. η. Ούβιένθης ἔτη κς'. Οἱ δὲ πάντες ἐβασίλευσαν ἔτη σβ'.

Δεύτερα δυναστεία βασιλέων θ'. α. Βῶχος, ἐφ' οὗ χάσμα κατὰ Βούβαστον ἐγένετο καὶ πολλοὶ ἀπώλλοντο. β'. Μεθ' οὗ καὶ δεύτερος Χοὸς, ὅτε καὶ Ἄπις, καὶ ὁ Μηνσίς, ἀλλὰ καὶ ὁ Μενδήσιος τράγος θεοὶ ἐνομίσθησαν. γ'. Βίοφης, ἐφ' οὗ ἐκρίθη καὶ τὰς γυναῖκας βασιλείας γέρας ἔχειν, καὶ μετὰ τούτους ἄλλοι τρεῖς, ἐφ' ὧν οὐδὲν παράσημον ἐγένετο. ζ'. Ἐπὶ τοῦ ἐβδόμου μυθεύεται Νεῖλον μέλιτι κεκραμμένον ἡμέρας ἑνδεκα ῥυῆναι. Μεθ' οὗ Σέσωχρις ἔτη μῆ. ὃς λέγεται γεγοῦναι ὕψος πηχῶν εἰς παλαιστῶν γ'. τὸ μέγεθος. Ἐπὶ δὲ τὸν ἐννέα οὐδὲν ἀξιωμανημόνευτον ὑπῆρχεν, οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτεσι σθζ'.

Τρίτη δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων η'. Νεχέρωχis, ἐφ' οὗ Αἰβυες ἀπέστησαν Αἰγυπτίων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ λόγον ἀνέφηθείσης διὰ θεοῦ ἐαυτοὺς παρέδοσαν. Μεθ' οὗ Σέσορθος, ὃς Ἀσκληπιὸς παρ' Αἰγυπτίοις ἐκλήθη διὰ τὴν ἰατρικὴν. Οὗτος καὶ τὴν διὰ ξεστῶν λίθων οἰκοδομὴν εὗρατο, ἀλλὰ καὶ γραφῆς ἐπεμελήθη. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐξ οὐδὲν ἀξιωμανημόνευτον ἔπραξαν, οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτεσι ργῆ.

Τετάρτη δυναστεία βασιλέων ιζ'. Μεμφιτῶν συγγενείας ἑτέρας βασιλείας. ὧν τρίτος Σοῦφis, ὃς τὴν μεγίστην πυραμίδα ἐγείρας, ἣν φησὶν Ἡρόδοτος ὑπὸ Χέοπος γεγοῦναι· ὃς καὶ ὑπερύπτῃς εἰς θεοὺς γέ-

պակասութիւնք: Վերէն թիւ ամս ԻԶ: Ընդ ամենեւին թագաւորեցին ամս ՄԾԲ:

Բ. Երկրորդ հարստութիւն թ թագաւորաց: Նախ Բովքոս. առ որով վիհ մեծ ի Բուքատոն գործեցաւ, եւ բազումք կորեան: Յետ որոյ Կէքովոս. որ եւ Ապիս, եւ Մհեւիս, այդ եւ Մենգէսիոս քաւախտ՝ գէթ կարծեցան: Ապա Բիոփիս. առ որով իրաւունք ելին եւ զկանանց՝ թագաւորութեան պատիւ ունել: Յետ ոոցա այլ եւս երեք. առ որովք ոչինչ նշաւակութիւն գործեցաւ: Առ եւ թներորդաւն առասպելարկութիւն զնիղոս գետոյ ասեն մեղր խառն ընդ ջրոյ բղխել զմտասան օր: Յետ որոյ Սեւսովքրիս ամս ԽԸ. զորմէ ասեն լեալ բարձրութեամբ Եկանգնեան, եւ լացնութեամբ երեք թզեան: Իսկ առ թ երրորդաւն ոչ ինչ արժանի յիշատակի գործեցաւ իրք: Եւ թագաւորեցին ամս ՄՂԷ:

Գ. Երրորդ հարստութիւն մեմփացւոց Ը թագաւորաց: Ներերովքիս. առ որով լիբեացիք ապստամբեցին յեգիպտացւոց. եւ յանդէպն աճել լուսնի՝ առ ահին ետուն զանձինս անգրէն ի ծառայութիւն: Յետ որոյ Սեւորթոս, որ Ասկղէպիոս կոչեցաւ յեգիպտացւոց վասն բժշկական արուեստին: Սա եւ քերածոյ վիմօք եգիտ հանգաման շինուածոց. այլեւ գիրս դնելոյ կալաւ փոյթ յանձին: Բայց այլ եւս վեցքն ոչ ինչ արժանի յիշատակի գործեցին: Որք եւ թագաւորեցին ամս ՃՂԷ:

Դ. Չորրորդ հարստութիւն Էփ թագաւորաց մեմփացւոց՝ յայլմէ ազգէ թագաւորութեանն. որոց երրորդ Սուփիս. որ զմեծ պիւրամիդն կանգնեաց, զորմէ ասե Երոտագոս ի քեռպայ գործեալ. որ եւ ամ

γονεν, ὡς μετανοήσαντα αὐτὸν τὴν ἱερὰν συγγράφαι βίβλον, ἣν ὡς μέγα χρῆμα Αἰγύπτιοι περιέπουσι. Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδὲν ἀξιομνημόνευτον ἀνεγράφη, οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτη υμῆ.

Πέμπτη δυναστεία βασιλέων τριάκοντα ἔτος ἐξ Ἐλεφαντίνης, ὧν πρῶτος Ὀθόης· οὗτος ὑπὸ τῶν δορυφόρων ἀνῆρέθη. Ὁ δὲ δ'. Φίωψ ἐξαετὴς ἀρξάμενος ἐβασίλευσε μέχρ' ἑτῶν ρ'.

Ἑκτη δυναστεία. Γυνὴ Νίτωκρ' ἐβασίλευσε τῶν κατ' αὐτὴν γεννικωτάτῃ καὶ εὐμορφοτάτῃ, ξανθήτε τὴν χροάν ὑπάρξασα, ἣ καὶ λέγεται τὴν τρίτην πυραμίδα ὑποδομηκέναι, οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτη σγ'.

Ἑβδόμη δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων πέντε, οἱ ἐβασίλευσαν ἡμέρας οἷ.

Ὀγδόη δυναστεία Μεμφιτῶν βασιλέων πέντε, οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρ'.

Ἐνάτη δυναστεία Ἡρακλεωπολιτῶν βασιλέων τεσσάρων, οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρ'. ὧν πρῶτος Ἀχθός δεινότατος τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος, τοῖς ἐν πάσῃ Αἰγύπτῳ κακὰ εἰργάσατο, ὕστερον μανίᾳ περιέπεσε, καὶ ὑπὸ κροκοδείλου διεφθάρη.

Δεκάτη δυναστεία Ἡρακλεωπολιτῶν βασιλέων ιθ'. οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ρπῆ.

Ἐνδεκάτη δυναστεία Λιόσπολιτῶν βασιλέων ις'. οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη μγ'. Μεθ'

բարաւան տա գիտն գտանէր . մինչեւ զղնա-
նալ, եւ զմհենական մատեանն գրել . զոր
իրեւ զմծ ինչ ստացուածս ունէին եգիպ-
տացիքն : Բայց այլոցն սչինչ արժանի յի-
շատակի գրեցաւ : Որք եւ թագաւորեցին
ամս ՆԻԸ :

Ե . Հինգերորդ հարստութիւն ԼԱ թա-
գաւորաց եղեփանտինացւոց . որոց առաջինն
Ոթիս . սա յիւրոց սպասաւորաց սպանաւ .
չորրորդն Փիսփս , վեցամեայ առ սկիզբն թա-
գաւորելոյ . եւ կալաւ մինչեւ Ճ ամ :

Զ . Վեցերորդ հարստութիւն . Կին մի
անուն Նիսովկրիս թագաւորեաց . որ յիւ-
րում ժամանակոն քաջ քան զամենայն արո-
ւեր , եւ գեղեցիկ քան զամենայն կանայս ,
խաբուեալ եւ կարմրայտ . զնմանէ ասեն շի-
նել զերրորդ պիրամիդն , որ է ցուրտն բըլ-
բաձեւ : Որ թագաւորեցին ամս ՄԳ :

Է . Եւթներորդ հարստութիւն մեմփաց-
ւոց Ե թագաւորաց . որք թագաւորեցին
ամս ՀԵ :

Ը . Ութերորդ հարստութիւն մեմփացւոց
Ե թագաւորաց . որք թագաւորեցին ամս Ճ :

Թ . Իններորդ հարստութիւն հերակղէս-
պողիտացւոց չորից թագաւորաց . որք թա-
գաւորեցին ամս Ճ : Որոց առաջին Ոթթո-
վիս՝ գժնդակագոյն քան զիւրնախնի թագաւ-
որսն լինէր . եւ յամենայն երկրին եգիպ-
տացւոց եղերս եւ օճիրս գործէր . որ յե-
ապ շամչեցաւ , եւ ի կոկորդիղոս գազանէ
ստաակեցաւ :

Ժ . Տասներորդ հարստութիւն հերակղէս-
պողիտացւոց ԹԺ թագաւորաց . որք թա-
գաւորեցին ամս ՃԶԵ :

ԺԱ . Մեաստաներորդ հարստութիւն
գիսպողիտացւոց ԺԶ թագաւորաց . որք

οὗς Ἀμμενέμης ἔτη ις'. Μέχρι τοῦδε τὸν
 πρῶτον τόμον κατάγει ὁ Μανεθῶς. Ὁμοῦ
 βασιλεῖς ργβ'. ἔτη βτ'. ἡμέραι οθ'.

Δευτέρου τόμου Μανεθῶ.

Δωδεκάτῃ δυναστεία Διοσπολιτῶν βα-
 σιλέων, ζ'. ὧν πρῶτος Σεσόγχωρις Ἀμμε-
 νέμου υἱὸς ἔτη μς'. β'. Ἀμμενέμης ἔτη λή.
 ὃς ὑπὸ τῶν ιδίων εὐνούχων ἀνῆρέθη. γ'.
 Σέσωστρις ἔτη μή. ὃς λέγεται γεγονέναι
 πηχῶν δ'. παλαιστῶν γ'. δακτύλων β'. ὃς
 πασαν ἐχειρώσατο τὴν Ἀσίαν ἐν ἐνιαυτοῖς
 ἐννέα, καὶ τῆς Εὐρώπης, τὰ μέχει Θράκης,
 πανταχόσε μνημόσυνα ἐγείρας τῆς τῶν
 ἐθνῶν κατασχέσεως, ἐπὶ μὲν τοῖς γενναί-
 οῖς, ἀνδρῶν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγενέσι γυναι-
 κῶν μόρια ταῖς στήλαις ἐγχαράσων, ὡς
 καὶ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων μετὰ Ὀσίριν νομι-
 σθῆναι. Μεθ' ὃν Λάβαρις ἔτη ή'. ὃς τὸν
 ἐν Ἀρσενοῖτῃ λαβύρινθον ἑαυτῷ τάφον
 κατεσκεύασεν. Οἱ δὲ τούτου διάδοχοι ἔτη
 μβ'. οἱ πάντες ἐβασίλευσαν ἔτη σμέ.

Τρισκαιδεκάτῃ δυναστεία Διοσπολιτῶν
 βασιλέων ξ'. οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη ννγ'.

Τεσσαρεσκαιδεκάτῃ δυναστεία Σοῦτῶν
 βασιλέων ος'. οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη νπδ'.

Πεντεκαιδεκάτῃ δυναστεία Διοσπολιτῶν
 βασιλέων, οἱ ἐβασίλευσαν ἔτη πν'.

Ἐξκαιδεκάτῃ δυναστεία Θηβαῖοι βασι-
 λεῖς ε'. οἱ καὶ ἐβασίλευσαν ἔτη ρη'.

Թագաւորեցին ամս ԽԳ: Յետ որոց Ամմենեմէս ամս ԺԶ. մինչեւ ցայսր զաւաջին տոմարն իջուցանէ Մանեթոս: Միանգամայն Թագաւորք ՃՂԲ. ամբ ՍԾ:

Երկրորդ Գոմարին Մանեթոսի:

ԺԲ. Երկոտասաներորդ Հարստութիւն գիողողիտացւոց է Թագաւորաց. որոց առաջին Սեսոնքոփսիս Ամմենեմայ որդի ամս ԽԶ: Ամմենեմէս ամս ԼԸ. որ յիւրոց ներքինեաց սպանաւ: Սէսոփստրիս ամս ԽԸ. զորմէ ասեն լինել չորեքկանգնեան եւ երեքուղկեան եւ առ երկուս մատուեն: Սա զամենայն աշխարհն ասիացւոց հնազանդեցոյց զինն ամ, եւ զեւրոպացւոց կողմանս մինչեւ ցալեարհն թրակացւոց. եւ ամենայն ուրեք յիշատակս կանգնեաց՝ զիւրաքանչիւր ազգաց կաշուածոց, զարանց քաջաց զառնի կերպարանս, եւ զվատաց՝ կանացի անդամօք չարչարանս ի սիւնս դրօշմէր. մինչեւ եգիպտացւոց յետ Ոսիրինեայ կարծեւ զնա: Յետ որոյ Ղամպարէս ամս Ը. որ յԱրսինուտէ զբաւիշ զբաւղակաձեւ գերեզման շինեաց իւր: Սորա պայազատք Թագաւորեցին ամս ԽԲ: Եւ ընդ ամենեան Թագաւորեցին ամս ՄԽԵ:

ԺԳ. Երեքտասաներորդ Հարստութիւն գիողողիտացւոց է Թագաւորաց. որք Թագաւորեցին ամս ՆԾԳ:

ԺԴ. Չորեքտասաներորդ Հարստութիւն քոյիտացւոց ՀԶ Թագաւորաց. որք Թագաւորեցին ամս ՆԶԴ:

ԺԵ. Հնգետասաներորդ Հարստութիւն գիողողիտացւոց Թագաւորաց. որք Թագաւորեցին ամս ՄԾ:

ԺԶ. Վեշտասաներորդ Հարստութիւն թերացւոց Ե Թագաւորաց. որք Թագաւորեցին ամս ՃԸ:

Ἑπτακαιδεκάτη δυναστεία ποιμένες ἦσαν ἀδελφοὶ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς, οἱ καὶ Μέμφιν εἶλον. Ὡν πρῶτος Σαῖτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ'. ἀφ' οὗ καὶ ὁ Σαῖτης νομὸς ἐκλήθη· οἱ καὶ ἐν τῷ Σεθροῖτῃ νομῷ πόλιν ἐκτίσαν, ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι Αἰγυπτίους ἐχειρώσαντο. β'. Βνῶν ἔτη μγ' γ'. Ἀφωφίς ἔτη ιδ'. Μεθ' ὃν Ἀρχλῆς ἔτη λ'. Ὅμου ἔτη ργ'. Κατὰ τούτους Αἰγυπτίων βασιλεὺς Ἰωσήφ δείκνυται.

Ὀκτωκαιδεκάτη δυναστεία Διοσπολιτῶν βασιλέων ιδ'. ὧν πρῶτος Ἀμωσίς ἔτη κέ. β'. Χεβρῶν δεύτερος ἔτη ιγ'. γ'. Ἀμμενῶφίς ἔτη κά. δ'. Μιφρίς ἔτη ιβ'. ε'. Μισφραγμοῦθωσίς ἔτη κς'. Τούθμωσίς ἔτη θ'. ζ'. Ἀμένωφίς ἔτη λά. οὗτος ὁ Μέμωνων εἶναι νομιζόμενος καὶ φθεγγόμενος λίθος. ἡ. Ὡρος ἔτη (λς', ἐν ἄλλῃ λή.) θ'. Ἀχενχέρσης (ἔτη ιβ'. ε'. Ἀθώρις ἔτη λθ'. ιά. Χενχέρης) ἔτη ις'. Κατὰ τούτον Μωϋσῆς τῆς ἐξ Αἰγύπτου πορείας τῶν Ἰουδαίων ἡγήσατο. ιβ'. Ἀχερῶῆς ἔτη ἡ. ιγ'. Χερῶῆς ἔτη ιέ. ιδ'. Ἀρμαῖς ὁ καὶ Δαναὸς ἔτη ε'. μεθ' αὐτοῦ ἔτη ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐκπεσὼν καὶ φεύγων τὸν ἀδελφὸν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀφικνεῖται, κρατήσας τε τοῦ Ἀργούς βασιλεύει Ἀργείων· ιέ. Ἀμμεσῆς, ὁ καὶ Αἴγυπτος, ἔτη ξή. ις'. Μένωφίς ἔτη μ'. Ὅμου ἔτη τμή.

Ἐννεακαιδεκάτη δυναστεία βασιλέων ε'. Διοσπολιτῶν. α'. Σέθως ἔτη νέ. β'. Ράφης ἔτη ξς'. γ' Ἀμμενεφθῆς ἔτη μ'. δ'. Ἀμμενεμῆς ἔτη κς'. Θούωρις, ὁ παρ' Ὁμήρῳ καλούμενος Πολύβους (ς'. ε'.) Ἀλεξανδρὸς ἀνὴρ, ἐφ' οὗ τὸ Ἴλιον ἐάλω, ἔτη ζ'. Ὅμου

ժէ. Եւթնեւտասներորդ հարստութիւն հազուացն, որք էին եղբարք փիւնիկեցիք օտար թագաւորք. որք եւ ՂԽմփիոնն առին: Որոց առաջին Սահտէս թագաւորեաց ամս ԹՃ. յարմէ եւ սահապցւոց օրէնք կոչեցան. որք եւ ի Սեթրսիտէ՝ օրինգք քաղաք շինեցին. ռւստի գիմեալ նուաճեցին զեգիպտացիսն: Երկրորդ Բնոն ամս Խ. յեա որոյ Արքշէս ամս Լ. Ափովփիս ամս ՃԴ: Միանգամայն ամբ ԾԳ: Առ սղբք՝ թագաւորեւ եգիպտացւոց՝ երեւի Յովսէփ:

ժԸ. Ութսւտասներորդ հարստութիւն գիսպողիտացւոց ՃԴ թագաւորաց. որոց առաջին Ամովսէս ամս ԻԵ: Քերրոն ամս ՃԴ: Ամովփիս ամս ԻԱ: Մեմփրէս ամս ՃԲ: Միւսփարմութովսիս ամս ԻԶ: Տութմովսիս ամս Թ: Ամնովփիս ամս ԼԱ. առ է՝ որ Մեմնոն կարծեցաւ՝ վեճ խօսուն: Ովրոս ամս ԻԸ: Աքենքերէս ամս ՃԶ. առ սողաւ Մովսէս ելիցն յեգիպտոսէ լինէր զօրավար Հրէից: Աքեռէս ամս Ը: Քեռէս ամս ՃԵ: Արմայիս՝ որ եւ Դաւանոս ամս Ե. յեա որոց ամաց տարագիր լեալ յերկրէն եգիպտացւոց՝ փախոտական գիմէր առ եղբայրն իւր Եգիպտոս. երթեալ հասեալ յաշխարհն եղբարացւոց՝ կալեալ զԱրգոս՝ թագաւորէր արգիացւոց: Ռամեսսէս՝ որ եւ Եգիպտոս՝ ամս ԿԸ: Ամնովփիս ամս Խ: Միանգամայն ամբն ՅԻԸ:

ժԹ. Իննսւտասներորդ հարստութիւն գիսպողիտացւոց Ե թագաւորաց: Սեթովս ամս ԵԵ: Ռամփսէս ամս ԿԶ: Ամնեփթիս ամս Ը: Ամմենեփէս ամս ԻԶ: Թուովրիս՝ որ ի Հոմբրոսէ Պողիբոսն կոչի, այր կաշմբուռն զօրաւոր, առ որով իշխոն առաւ, ամս Ե: Միանգամայն ամբ ԾՂԴ: Ի փառին յեր-

ἔτη ρηθ'· Ἐπὶ τὸ αὐτὸ β'. τόμου Μανεθῶ βασιλέων υβ'. ἔτη αρκά.

Ἀρξομαι δὴ πρῶτον ἀπὸ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων. Αὐτὰ μὲν οὖν οὐχ οἶοντε παρατίθεσθαι τὰ κείνων. Μανεθῶς δὲ τὸ γένος ἀνὴρ Αἰγύπτιος, τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκῶς παιδείας, ὡς δηλὸς ἐστι, γέγραφε γὰρ Ἑλλάδι φωνῇ τὴν πάτριον ἱστορίαν, ἔκ τε τῶν ἱερῶν, ὥς φησιν αὐτὸς, μεταφράσας. Καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ὤφνουσμένον. Οὗτος δὴ τοίνυν ὁ Μανεθῶς ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Αἰγυπτιακῶν ταῦτα περὶ ἡμῶν γράφει.

Παραθήσομαι δὲ τὴν λέξιν αὐτοῦ, καθάπερ αὐτὸν ἐκείνον παραγαγὼν μάρτυρα. (Ἐγένετο βασιλεὺς ἡμῖν) Τίμαος ὄνομα, ἐπὶ τούτου οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ θεὸς ἀντέπνευσεν, καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὴν μερῶν, ἄνθρωποι τὸ γένος ἄσημοι, καταθαρσήσαντες ἐπὶ τὴν χώραν ἐστράτευσαν, καὶ ῥαδίως ἀμαχητὶ ταύτην κατὰ κράτος εἶλον, καὶ τοὺς ἡγεμονεύσαντας ἐν αὐτῇ χειρωσάμενοι, (τὸ λοιπὸν τὰς τε πόλεις ὡμῶς ἐνέπρησαν) καὶ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν κατέσκαψαν· πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιχωρίοις ἐχθρότατά πῶς ἐχρήσαντο, (τοὺς μὲν σφάζοντες,) τῶν δὲ καὶ τὰ τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς δουλείαν ἄγοντες, πέρας δὲ καὶ βασιλέα ἓνα ἐξ αὐτῶν ἐποίησαν, ᾧ ὄνομα ἦν Σάλατις, καὶ οὗτος ἐν τῇ Μέμφιδι κατεγίνετο, τὴν τε ἄνω καὶ κάτω χώραν δασμολογῶν, (καὶ φρουρὰν ἐν τοῖς ἐπιτηδειοτάτοις καταλείπων τόποις,) μάλιστα δὲ καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὴν ἡσφαλίσατο μέρη. Προορῶμενος Ἀσσυρίων, τότε μεῖζον ἰ-

կրորդ տօմարէն Մանեթօվսի ՂԲԹազաւո-
րաց ամբ ՍՃԻԱ:

Յովսէփայ ի Մանեթօվսի գրոյն:

Սկիզբն արարից նախ գրոյն եգիպտացւոց
գալրութեանցն: Զնոցայն իսկ չե պարտ
աւանդել. բայց Մանեթօվս այր եգիպտացի
յազգէ, ի յունական խրատու վայելեալ,
որպէս յայտ իսկ է, գրեաց յեզդադական
բարբառ զիւր գաւառական պատմութիւնն,
ի մեհենական պատմութեանցն, որպէս ասե-
ինքն, թարգմանեալ: Եւ բազում իմիջ
զերոգոտեայ յանգիմանէ առ անգիտու-
թեան զեգիպտականն ստելոյ: Եւ այս իսկ
Մանեթօվս յառաջնում եգիպտականացի
գրէ զայս ձեւ օրինակի զմենի:

Եգից առ ընթեր եւ զբանսն իսկ նորա.
որպէս եւ նորա իսկ զնա ածեալ վկայ: Պա-
տուական անուէն, առ նովաւ Աստուած
չգիտեմ զիւրդ զայրացեալ. եւ նորանշան
յարեւելից կողմանց՝ մարդ վատնշանաց յազ-
գէ, առեալ համարձակութիւն՝ յաշխարհն
տոպատակեցին. եւ գիւրաւ եւ անջան պա-
տերազմաւ առին զնա համօրէն. եւ զիշ-
խանսն ձերբակալ առնէին. եւ զմեհենս
գիցն ի վեր կործանէին. եւ ընդ ամենայն
բնակիչս աշխարհին առաւել թշնամութեամբ
վարէին. եւ զոմանց զորդիս եւ զկանայս ի
ծառայութիւն վտարանդէին. եւ զլուխ առ-
մենայնի՝ եւ թազաւոր եւս մի յինքեանց
կացուցանէին, որում անուէն էր Սիդիտիս.
եւ նա երթեալ հասեալ ի քաղաքն մեմփա-
ցւոց՝ զվերին եւ զներքին աշխարհն ի մի-
մեանց բաժանէր. եւ առաւել զարեւելա-
կողմէն ամրացուցանէր: Պիմեալ ի վերայ առ-
ադէստանեաց՝ որ յայնժամ հոյսկապքն էին,

σχυόντων, ἐσομένην ἐπιθυμίαν τῆς αὐτῆς βασιλείας ἐφόδου. Εὐρώη δὲ ἐν νομῷ τῇ Σαῖτῃ πόλιν ἐπικαιροτάτην, κειμένην μὲν πρὸς ἀνατολήν τοῦ Βουβαστίτου ποταμοῦ, καλουμένην δ' ἀπὸ τινος ἀρχαίας θεολογίας Αὐωριν, ταύτην ἔκτισέν τε, καὶ τοῖς τείχεσιν ὀχυρωτάτην ἐποίησεν, ἐνοικίσας αὐτῇ καὶ πλῆθος ὀπλιτῶν εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρας μυριάδας ἀνδρῶν πρὸς φυλακὴν· ἐνθάδε κατὰ θέρειαν ἤρχετο, τὰ μὲν σιτομετρῶν καὶ μισθοφορίαν παρεχόμενος, τὰ δὲ καὶ ταῖς ἐξοπλισίαις πρὸς φόβον τῶν ἑξωθεν ἐπιμελῶς γυμνάζων· ἄρξας δ' ἐννεακαίδεκα ἔτη, τὸν βίον ἐτελεύτησεν.

Μετὰ τοῦτον δὲ ἕτερος ἐβασίλευσεν τέσσαρα καὶ τετταράκοντα ἔτη, καλούμενος Βηών. Μεθ' ὃν ἄλλος Ἀπαχνάς, ἕξ καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ μῆνας ἑπτά. Ἐπειτα δὲ καὶ Ἀπωφίς ἐν καὶ ἐξήκοντα, καὶ Ἰανίας πεντήκοντα, καὶ μῆνα ἓνα. Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ Ἀσσις ἐννέα καὶ τεσσαράκοντα, καὶ μῆνας δύο. Καὶ οὗτοι μὲν ἕξ ἐν αὐτοῖς ἐγενήθησαν πρῶτοι ἄρχοντες, πολεμοῦντες αἰεὶ καὶ ποθοῦντες μᾶλλον τῆς Αἰγύπτου ἐξἄραι τὴν ρίζαν· ἐκαλεῖτο δὲ τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος Ὑκουσσῶς, τοῦτο δὲ ἐστὶ βασιλεῖς ποιμένες· τὸ γὰρ ΥΚ καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλέα σημαίνει, τὸ δὲ Οὐσσῶς ποιμὴν ἐστὶ, καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον, καὶ οὕτω συντιθέμενον γίνεται Ὑκουσσῶς. Τινὲς δὲ λέγουσιν αὐτοὺς Ἀραβας εἶναι. Ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγραφῷ οὐ βασιλεῖς σημαίνεσθαι διὰ τῆς τοῦ ΥΚ πρुσηγορίας, ἀλλὰ τοῦναντίον αἰχμαλώτους δηλοῦσθαι ποιμένας· τὸ γὰρ ΥΚ πάλιν Αἰγυπτιαστὶ, καὶ

ի ցանկութիւն մտաբերէր յայսպիսի թա-
գաւորութեանն վերայ ասպատակ արձակել:
Գտեալ օրինօք զՄեթրապիտէ քաղաքն հո-
յակապ, որ կայ յարեւելից կողմանէ բա-
բաստեան գետոյն՝ որ կոչէր վասն իրիք ա-
ռաջին գիւցարանութեան Աւարիմ, զայն
շինէր՝ եւ պարսպովք ընդարձակագոյն գոր-
ծէր. եւ բնակեցուցանէր ի նմա բազում
սպառազէնս՝ քսան եւ չորից բիւրուց արանց
ի պահպանութիւն. յոր ի ժամանակս ա-
մարայնոյ եւեթ գայր. ռաճիկս եւ պարգեւս
բազմաց շնորհէր. եւ սպառազէն զինուք յաճ
եւ յերկեւզ արտաքնոցն, անդ սաւեպ հանգէս
տրարեալ կրթէր. տիրեալ ամս ժե՛՛՛ վախ-
ճանէր ի կենաց:

Յետ սորա երկրորդ թագաւորեաց ամս
ԽԳ. որ անուանեալ կոչէր Բանոն: Յետ
որոյ այլ ոմն Ապաքեան ամս ԼԶ. եւ ամփսս
Է. եւ տպա Ափովսիս ամս ԿԱ. եւ Անան
ամս Ծ. եւ ամփսԱ: Յետ որոյ ամենեցուն
եւ Ասեթ ամս ԽԹ. եւ ամփսս Բ: Եւ սո-
քա վեցեքեան ի նոցանէ են նոցա նախ իշ-
խանք, որ կապուտ կողոպուտ միշտ զաշխարհն
առնէին. մանաւանդ զի զգարմ եւ զգաւակ
իսկ եգիպտացւոցն ջնջել ջանային. եւ կոչէր
համօրէն ազգն նոցա հիկկուսին, այսինքն
թարգմանեալ կոչի թագաւորք հովիւք. քան-
զի հիւկն յազնիւ լեզուն եգիպտացւոյն՝ թա-
գաւոր նշանակէ. եւ ուստն հովիւ է, եւ
հովիւք եւ ըստ հասարակացն խառնազանն
խօսից, եւ ընդ միմեանս յօդեալ լինի հիւ-
կուսովս: Բայց ոմանք ասեն զնոցանէ՝ թէ
արաբացիք էին: Իսկ յայլում օրինակի ոչ
թագաւորս նշանակէ հիւկն յորջորջմամբ,
այլ՝ նմին հակառակ՝ գերիս եւ հովիւս յայտ
առնէ. քանզի հիւկն գարձեալ եգիպտացե-

τὸ ΑΚ δασυνόμενον, αἰχμαλώτους ζητῶς μηνύει. Καὶ τοῦτο μᾶλλον πιθανώτερόν μοι φαίνεται, καὶ παλαιᾶς ἱστορίας ἐχόμενον. Τούτους δὲ τοὺς προκατωνομασμένους βασιλέας, καὶ τοὺς τῶν ποιμένων καλουμένων, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους, κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου φησὶν ἔτη πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἑνδεκα.

Μετὰ ταῦτα δὲ, τῶν ἐκ τῆς Θεβαΐδος καὶ τῆς ἄλλης Αἰγύπτου βασιλείων γενέσθαι φησὶν ἐπὶ τοὺς ποιμένας ἐπανάστασιν, καὶ πόλεμον συρράγῃναι μέγαν καὶ πολυχρόνιον· ἐπὶ δὲ βασιλείῳ, ᾧ ὄνομα εἶναι Μισφραγμουθῶσις, ἡττωμένους φησὶ τοὺς ποιμένας (ὕπ' αὐτοῦ), ἐκ μὲν τῆς ἄλλης Αἰγύπτου πάσης ἐκπεσεῖν, κατακλεισθῆναι δ' εἰς τόπον, ἀρουρῶν ἔχοντα μυρίων τὴν περίμετρον· Αὔαρις ὄνομα τῷ τόπῳ.

Τοῦτον φησὶν ὁ Μανεθῶς ἅπαντα, τείχει τε μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ περιβαλεῖν τοὺς ποιμένας, ὅπως τὴν τεκτῆσιν ἅπασαν ἔχωσιν ἐν ἐχυρῷ, καὶ τὴν λείαν τὴν ἑαυτῶν, τὸν δὲ Μισφραγμουθῶσέως υἱὸν Θούμμωσιν ἐπιχειρῆσαι μὲν αὐτοὺς διὰ πολιορκίας εἰλεῖν κατὰ κράτος, ὁκτῶ καὶ τεσσαράκοντα μυριάσι στρατοῦ προσεδρεύσαντα τοῖς τείχεσιν, ἐπεὶ δὲ τῆς πολιορκίας ἀπέγνω, ποιήσασθαι συμβάσεις, ἵνα τὴν Αἴγυπτον ἐκλιπόντες ὅποι βούλονται πάντες ἀβλαβεῖς ἀπέλθωσι. Τοὺς δὲ ἐπὶ ταῖς ὁμολογίαις πανδικεσία μετὰ τῶν κτήσεων οὐκ ἐλάττους μυριάδων ὄντας εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὴν ἔρημον εἰς Συρίαν ὁδοιπορῆσαι. Φοβουμένους δὲ τὴν Ἀσουρίων δυναστείαν, τότε γὰρ ἐκείνους τῆς

բէն, եւ հակն թանձրացեալ ազգիւն հանգեր՝ գերիս իսկ յայտնի նշանակէ: Եւ այս իսկ տառաւել հաւանութեան թուի ինձ, եւ յանկ ի հին պատմութիւնն: Զսոցանէ, որ մի ըստ միովէ անուանեցան թագաւորք, եւ զհովուացն կոչեցելոց, եւ զայլոց ի նոցանէ՝ ունել ասէ զԵգիպտոս տմո ժԱ ընդ հինգ հարիւրով:

Յեա այնորիկ ի թեքայեցւոց եւ յայլոց եգիպտացւոց թագաւորաց՝ յառնել, ասէ, ի վերայ հովուացն ոտտիկ պատերազմ եւ բազմաժամանակեայ, առ թագաւորով որում անուն էր Միսփրագուժթովսիս, մասնեալ ի պարտութիւն հովուացն՝ յայլմէ ամենայնէ Եգիպտոսէ անկանել ամրանալ ի տեղի ինչ, որոյ չափ բեր արտավարի գետին էր. եւ անուն կոչէր տեղւոյն Աւրայիս:

Զամենայն զայս Եմանկիվս մեծաւ եւ աստիկ պարսպաւ պատեալ հովուացն. զի զկահ եւ զկազմած զամենայն յամրի ունիցին, եւ զառ եւ զաւար անձանց պահիցեն: Միսփրագուժթովսեայ որդին Թմովսիս ձեռն ի գործ արկեալ՝ ի պաշարումն եւ յարգել արկանել զնոսա, եւ նեղել աստիկ. ԽԸ բեր ասպառաղինգ շուրջ զպարսպովքն դարանակալ նոսեալ, իբրեւ չլինէր գամագիտ պաշարմանն, պատգամագնաց լինէր՝ դաշինս կռէր, թողուլ զերկիրն եգիպտացւոց յսպէտ յուկամ առանց միասու գնալ: Եւ նոքա վստահ ի գաշինսն՝ խաշամբք եւ տամբ կահիւ եւ կազմածով խաղային՝ ոչինչ սակաւագոյնք քան զքոսն եւ չորս բերս ոպառաղինաց, յերկրէն եգիպտացւոց ընդ անապատն գէմ եգեալ տարագէմ յառորեստան գնային: Զահի հարեալ ի բազմամբոխ զօրացն ասորեստանեաց՝ վասն յայնժամ նոցա

Ἀσίας κρατεῖν, ἐν τῇ νῦν Ἰουδαία καλουμένη πόλιν οἰκοδομησαμένους τοσαύταις μυριάσιν ἀνθρώπων ἀρκέσουσαν, Ἱεροσόλυμα ταύτην ὀνομάσαι.

Ἐν ἄλλῃ δέ τινι βίβλῳ τῶν Αἰγυπτιακῶν Μανασσῶν τοῦτο φησὶν ἔθνος τοὺς καλουμένους ποιμένας, αἰχμαλώτους ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν βίβλοις γεγράφθαι, λέγων ὁρθῶς, καὶ γὰρ τοῖς ἀνωτάτω προγόνοις ἡμῶν τὸ ποιμαίνειν πάτριον ἦν, καὶ νομαδικὸν ἔχοντας τὸν βίον, οὕτως ἐκαλοῦντο ποιμένες. Αἰχμαλῶτοί τε πάλιν οὐκ ἀλόγως ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀνεγράφησαν, ἐπειδήπερ ὁ πρόγονος ἡμῶν Ἰώσηπος ἑαυτὸν ἔφη πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων αἰχμαλῶτον εἶναι, καὶ τοὺς ἀδελφούς εἰς τὴν Αἴγυπτον ὕστερον μετεπέμψατο, τοῦ βασιλέως ἐπιτρέψαντος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις ποιήσομαι τὴν ἕξτασιν ἀκριβεστέραν. Νυνὶ δὲ τῆς ἀρχαιότητος ταύτης παρατίθεμαι τοὺς Αἰγυπτίους μάρτυρας· πάλιν οὖν τὰ τοῦ Μανασσῶνος, πῶς ἔχει πρὸς τὴν τῶν χρόνων τάξιν, ὑπογράψω.

Φησὶ δὲ οὕτω· μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν τῶν ποιμένων εἰς Ἱεροσόλυμα, ἡ ἐκβαλὼν αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου βασιλεὺς Τέθμωσις, ἐβασίλευσεν μετὰ ταῦτα ἔτη εἴκοσι πέντε, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἑτελεύτησεν. Καὶ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ υἱὸς Χέβρων ἔτη δεκατρία. Μεθ' οὗ Ἀμένωφις εἴκοσι καὶ μῆνας ἑπτὰ. Τοῦ δὲ ἀδελφῆ Ἀμεσσης εἴκοσι καὶ μῆνας ἑννέα. Τῆς δὲ Μήφρης δώδεκα καὶ μῆνας ἑννέα. Τοῦ δὲ Μεφραμούθωσις εἴκοσι πέντε καὶ μῆνας δέκα. Τοῦ δὲ Θμῶσις ἑννέα καὶ μῆνας ὀκ-

զաշխարհն առիացուց սւնելոյ, յոր պսոթմ հրէառաւան կոչի, քաղաք շինեցին՝ որ զայն-
չափ բերս մարդկանն բաւական լինէր տա-
նել, եւ անուն քաղաքին Երուսաղէմ կոչեին:

Իսկ յայլում եգիպտական մատեանոն զսոյն ազգէ ասէ Մանեթոն, որ հովիւք կոչին, թէ գերիս ի մհենական մատեանոն գրեալ: Եւ կարի իսկ աջող է, ասէ. քանզի բուն իսկ նախնեաց մերոց հովուութիւնն հայրենի էր. եւ ասպաճարական կեանս կէին. եւ այսպէս կոչեին հովիւք: Դարձեալ եւ գերիք յեգիպտացուց ոչ ընդ խօլ ինչ գրեցան. քանզի նախն մեր Յովսէպոս գերի ասէր զանձնէ առաջի թագաւորին եգիպտացուց. եւ զեղբարսն յեգիպտոս յետոյ կոչեաց հրամանաւ թագաւորին: Այլ զոռ-
ցա հաւատեալ քննութիւնն յայլում վայ-
րի արարից: Բայց պսոթմ նախնեաց պատ-
մութեանն վկայ վաւերական զեգիպտացիսն կացուցից. դարձեալ զՄանեթեայսն, թէ զիւրդ զժամանակացն կարգ դնիցէ, աստ յիմուամ գրեցից:

Քանզի ասէ զայս գոյն օրինակի, թէ յետ ելանելոյ յեգիպտոսէ ազգի հովուացն յԵրուսաղէմ, որ եհան զնոսա յեգիպտոսէ թագաւորն Սեթմոփսիս՝ թագաւորեաց յետ այնորիկ ամս իւ եւ ամիսս չորս. եւ վախճանեցաւ: Եւ առ զիշխանութիւնն որդի նորին Քեբրոն ամս յԳ: Եւ յետ սորա Ամենոփիս ամս ի եւ ամիսս Է: Եւ սորա քոյր Աֆնէս ամս իԱ եւ ամիսս Բ: Եւ սորա որդի Մեփրէս ամս ԲԺ: Եւ սորա Մեփրաթմութովսէս ամս իԵ եւ ամիսս Բ: Եւ սորա Թմսվթովսիս ամս Բ եւ ամիսս Ը:

τώ. Τοῦ δ' Ἀμένωφιδος τριάκοντα καὶ μῆνας δέκα. Τοῦ δὲ Ὡρος τριακονταεξ καὶ μῆνας πέντε. Τοῦ δὲ θυγάτηρ Ἀεγχρήσ δώδεκα καὶ μῆνα ἓνα. Τῆς δὲ Ράθωτις ἀδελφὸς ἐννέα. Τοῦ δὲ Ἀεγχρήρης δώδεκα καὶ μῆνας πέντε. Τοῦ δὲ Ἀεγχρήρης ἕτερος δώδεκα καὶ μῆνας τρεῖς. Τοῦ δὲ Ἀρμαῖς τέσσαρα καὶ μῆνα ἓνα. Τοῦ δὲ Παμέσσης (ἐν καὶ μῆνας τέσσαρας, τοῦ δὲ Ἀρμέσσης) Μιαμοῦν ἐξηκονταεξ καὶ μῆνας δύο. Τοῦ δὲ Ἀμένωφιδος δέκα καὶ ἐννέα καὶ μῆνας ἕξ. Τοῦ δὲ Σέθωσις, καὶ Παμέσσης, ἱππικὴν καὶ ναυτικὴν ἔχων δύναμιν· οὗτος τὸν μὲν ἀδελφὸν Ἀρμαῖν ἐπίτροπον τῆς Αἰγύπτου κατέστησεν. Καὶ πᾶσαν μὲν αὐτῷ τὴν ἄλλην βασιλικὴν περιέθηκεν ἐξουσίαν, μόνον δὲ ἐντεῖλατο διάδημα μὴ φορεῖν, μηδὲ τὴν βασιλίδαν μητέρα τε τῶν τέκνων ἀδικεῖν, ἀπέχεσθαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων βασιλικῶν παλλακίδων· αὐτὸς δὲ ἐπὶ Κίπρον καὶ Φοινίκην καὶ πάλιν Ἀσσυρίους τε καὶ Μήδους στρατεύσας, ἅπαντας, τοὺς μὲν δόρατι, τοὺς δὲ ἀμαχητὶ, φόβῳ δὲ τῆς πολλῆς δυνάμεως, ὑποχειρίους ἔλαβε, καὶ μέγα φρονήσας ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις. ἔτι καὶ θαρσαλεώτερον ἐπορεύετο, τὰς πρὸς ἀνατολὰς πόλεις τε καὶ χώρας καταστρεφόμενος.

Χρόνου τε ἱκανοῦ γεγονότος, Ἀρμαῖς δὲ καταλειφθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ, πάντα τοῦμπαλιν, οἷς ἀδελφὸς παρήνει μὴ ποιεῖν, ἀδεῶς ἐπραττεν· καὶ γὰρ τὴν βασιλίδαν βιαίως ἔσχεν, καὶ ταῖς ἄλλαις παλλακίσιν ἀφειδῶς διετελεῖ χρώμενος πειθόμενος δὲ

Եւ սորա Ամենովին ամս Լ եւ ամսս՝ ժ: Եւ սորա Ովրոս ամս ԼԸ եւ ամսս է: Եւ սորա գուտար Կենքերէս ամս ժԲ եւ ամսս Ա: Եւ սորա եղբայր Աթովհիւիս ամս Թ: Եւ սորա որդի Քենքերէս ամս ժԲ եւ ամսս Ե: Եւ սորա Աքէնքերէս ամս ժԲ եւ ամսս Գ: Եւ սորա Արմայիս՝ ամս Դ եւ ամսս Ա: Եւ սորա Ռամեսէս Միամուռ՝ ամս ԿԶ եւ ամսս Բ: Եւ սորա Ամենովին ամս ժԹ եւ ամսս Զ: Եւ սորա Սեթոս, որ եւ Ռամեսէս. որ զայրուձին եւ նաւական սունէր բազում զօր, զեղբայր իւր զԱրմայիս կացոյց շահապ եգիպտացւոց: Զամենայն զայլ արքական իշխանութիւնն համարձակ արար նմա, բայց պատուէր ետ նմա մի թագ գնեւ, եւ մի զբամբիշն զմայր որդւոցն լկեւ. պահեւ զանձն եւ յայլոց արքունի հարձիցն. եւ ինքն ի Կիպրոս եւ ի փիւնիկեցւոց աշխարհն շուեաց. եւ գարձեալ զասորեստանեայս եւ զմարտ գուժարեաց. եւ զամենեւին՝ զոմանս զինուք եւ զոմանս առանց կռուոյ՝ ահիւ բազմաւ զօրացն ընդ ձեռամբ նուաճէր. եւ հպարտացաւ ի յաջողութիւնսն. ապա եւ ամբարտաւանութեամբ գնայր ընդ կողմանս արեւելից, զքաղաքս եւ զգեւղս կործանէր:

Եւ իբրեւ բազում ժամանակք ի վերայ անցանէին, Արմայիս՝ որ մնացն յեգիպտոս՝ զամենայն ընդ հակառակս եղբօրն հրամանաց յանգզնութեամբ գործէր. եւ զտիկինն բռնադատեալ խարդաւանէր. եւ զայլ եւս հարձսն յանինայ վարէր յաղտեղութիւն. գրգեալ յիւրոց բարեկամաց եւ թագ եւս

ὑπὸ τῶν φίλων διάδημα ἐφόρει, καὶ ἀντὶ ἧς τῷ ἀδελφῷ. Ὁ δὲ τεταγμένος ἐπὶ τῶν ἱερῶν τῆς Αἰγύπτου, γράψας βιβλίον ἐπεμψε τῷ Σέθῳ, δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅτι ἀντὶ ἧς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀρμαῖς. Παραχρῆμα οὖν ὑπέστρεψεν εἰς Πηλούσιον, καὶ ἐκράτησεν τῆς ἰδίας βασιλείας· ἡ δὲ χώρα ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος· λέγει γὰρ ὅτι ὁ μὲν Σέθῳσις ἐκαλεῖτο Αἴγυπτος, Ἀρμαῖς δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δαναός. Ταῦτα μὲν ὁ Μανεθῶς.

Δῆλον δὲ ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐτῶν τοῦ χρόνου συλλογισθέντος, ὅτι οἱ καλούμενοι ποιμένες, ἡμέτεροι δὲ πρόγονοι, τρισὶ καὶ ἑνεήκοντα καὶ τριακοσίῳσι πρόσθεν ἔτεσιν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγέντες, τὴν χώραν ταύτην ἀπώκησαν, ἣ Δαναὸν εἰς Ἀργὸς ἀφικέσθαι, καὶ τοι τοῦτον ἀρχαιότατον Ἀργεῖοι νομίζουσι. Δύο τοίνυν ὁ Μανεθῶς ἡμῖν τὰ μέγιστα μεμαρτύρηκεν ἐκ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων· πρῶτον μὲν τὴν ἐτέρωθεν ἀφίξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγὴν, οὕτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις, ὥς ἐγγὺς πούποτερε εἶναι αὐτὴν τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι χιλίοις· ὑπὲρ ὧν ὁ Μανεθῶν οὐκ ἐκ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων, ἀλλ' ὥς αὐτὸς ὡμολόγηκεν, ἐκ τῶν ἀδεσπότης μυθολογούμενων προστέθεικεν, ὕστερον ἐξελέγξω.

Οἱ μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα Αἰγύπτου καὶ Ἀλεξανδρείας βασιλεύσαντες, ἀπὸ τῆς Πορφυρίου γραφῆς.

(Τελευταῖον μὲν) Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης Ὀλυμπιάδος (ἄρξας ἔτη τὰ σύμπαντα δώ-

առնայր, եւ հակառակ եղբօրն յառնէր: Իսկ որ ի վերայ մահենից եգիպտացւոցն էր, գրեաց հրովարտակս եւ առաքեաց առ Սեթովն՝ զգացուցանել նմա զամենայն. եւ թէ՛ հակառակ յարեալ նմա եղբայրն իւր Արմայիո: Փութանակի գարձեալ գայր հասանէր ի Պէղղուսիոն քաղաք. եւ ունէր զիւր թագաւորութիւնն. եւ աշխարհն կոչէր ի նորա անուն Եգիպտոս. քանզի ասէ՝ թէ Սեթովն Եգիպտոս կոչէր. եւ Արմայիո եղբայր նորա՝ Դանաւոս: Զայս պէս զոյն օրինակ՝ Մանեթովն:

Եւ յայտ իոկ է յառացելոց ամացն ժամանակէ գումարելոյ, թէ որ հովիւքն կոչէին՝ մեր նախնիք էին. յառաջ քան զերեքարիւր զիննըսուն եւ զերիս ամս զերծեալք յԵգիպտոսէ՝ հասանէին յաշխարհս, քան զԴանաւոսի յԱրգոս երթալոյ. թէպէտ եւ արգիացիք կանխագոյն կարծիցեն: Նա՛ երկրորդ եւս Մանեթովն մեծամեծ վկայութիւնս տայ մեզ՝ յԵգիպտացւոց մատենից. նախ՝ զայլուստ գալ յԵգիպտոս. եւ տպա՝ զանտի զերծանելն, այնպէս ուր ուրեմն կանուխ ժամանակօք՝ յառաջեալ մօտի ի Ռ. ամ քան զիդիական պատերազմն. զորոց Մանեթովն ոչ եւս յԵգիպտացւոց մատենիցն, այլ որպէս ինքն խոստանայ՝ յանտերունչ ինչ ժամանակացն առասպելարկելոյ յաւել, զոր յետոյ յանդիմանեցից:

Որո՛ք յԵր Աղեթանդրէ մալեդանացոյ Ռաֆաւոսէյին Եգիպտոսէ Էւ Աղեթանդրէայ Գազաի. ի Պորթիւսոսէ Գրոյն:

Օչոյս Աղեթանդրոս մակեդոն ի ՃՃԴ, ողոմպիագին յերկրորդում ամին պայազա-

δεκα·) διαδέχεται δὲ τὴν βασιλείαν Ἀριδαῖος ὁ μετονομασθεὶς Φίλιππος. Ἀδελφὸς ὢν Ἀλεξάνδρου οὐχ ὁμομήτριος· γέγονε γὰρ ἐκ Φιλίνης τῆς Λαρισαίας τῷ Φιλίπῳ. Βασιλεύει δὲ ἐπὶ ἔτεσι ζ'. καὶ ἀναιρεῖται ἐν τῇ Μακεδονίᾳ διὰ Πολυσπέρχοντος τοῦ Ἀντιπάτρου υἱοῦ.

Πτολεμαῖος δὲ ὁ Ἀρσινόης καὶ Λάγῳ υἱὸς μετ' ἐνιαυτὸν, καὶ διὰ τῆς εἰς Φίλιππον ἀναγεγραμμένης ἡγεμονίας Σατραπίης εἰς Αἴγυπτον πέμπεται· καὶ σατραπεύει μὲν τὰ πρῶτα ἔτη ζ'. καὶ δέκα, βασιλεύει δὲ ἔτη τρία καὶ εἴκοσι, ὥστε πάντα μ. λογίζεσθαι αὐτῷ ἄχρι τῆς τελευτῆς. Ἐπεὶ δὲ ζῶν ἔτι τῆς ἀρχῆς παρεχώρησε τῷ υἱῷ Πτολεμαίῳ ... τῷ παιδὶ τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένῳ, οὐκέτι δὴ τεσσαράκοντα, τριάκοντα δὲ, καὶ ὀκτὼ τὰ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου, ὃν Σωτῆρα ἐπεκαίλουν, λογίζονται.

Τοῦτον διαδέχεται Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς ὁ ἐπικληθεὶς, ὡς ἔφαμεν, Φιλιάδελφος· καὶ ζῶντος μὲν ἔτι τοῦ πατρὸς δύο πληροὶ τῆς βασιλείας ἔτη, ἀποθανόντος δὲ, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα, ὡς καὶ τούτῳ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τούτους τῆς βασιλείας ἐνιαυτοὺς ἴσους τοῖς τοῦ πατρὸς ἀποδιδούσθαι.

Τοῦτον διαδέχεται τρίτον Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Εὐεργέτης, καὶ βασιλεύει ἔτη πέντε καὶ εἴκοσι.

Ὁν ὁ τέταρτος διαδέχεται Πτολεμαῖος ὁ κληθεὶς Φιλοπάτωρ, καὶ βασιλεύει ἔτεσιν ὅλοις ἑπτὰ καὶ δέκα.

Ὁ δὲ μετ' αὐτὸν πέμπτος Πτολεμαῖος Ἐπιφανὴς μὲν ἐπικλήθη· βασιλεύει δὲ τέσσαρσι καὶ εἴκοσι ἔτεσι.

աեալ՝ առնու զթագաւորութիւնն Արիգեսո՛ր որ տնուանեցաւ Փիղիպպոս : Եղբայր էր Ազէքսանդրի՝ ոչ համամայր . քանզի ի Փիղինայ զակիրացւոյ եղեւ որդի Փիղիպպեայ : Թագաւորէ ամս Է . եւ սպանանի ի Մակեդոնիա ի Պոլիսպերքեայ որդւոյ Անտիպատայ :

Պաղոմէոս՝ որ Արսինոյեայ եւ Ղազոսի որդի , յեա միոյ տարւոյ ի Փիղիպպոս գրաւելոյ աերութեանն՝ կուսակալ յԵդիպատոս առաքի . եւ կուսակալէ զառաջինն՝ ամս ԷԺ . ապա թագաւորէ իոկ ամս ԻԳ . որպէս ընդ ամենայն՝ Խ համարել նմա մինչեւ ցվտիճան նորին : Քանզի կենդանւոյն զիշխանութիւնն եա որդւոյ իւրում Պաղոմեայ՝ որ անսւտնեալ կոչէր Փիղադեղփոս . եւ երկուս եւս ամս եկաց առ որդւոջն՝ որ՝ առ զիշխանութիւնն . եւ ոչ եւս Խ , այլ ԼԸ առաջնում Պաղոմէին՝ զոր Սովտերն կոչէին , համարէին :

Զոս պայազատեալ փոխանակէ Պաղոմէոս որդի իւր , որ կոչեցաւ՝ որպէս ասացաք Փիղադեղփոս , եւ առ հօրն կենդանութեամբ երկուս ամս ընդ զթագաւորութեանն . եւ յեա մահուն ԼԶ . որպէս զի եւ ամս ԼԸ ամ թագաւորութեանն՝ հառարակ ընդ հօրն ամաց տալ :

Զոս պայազատէ երրորդ Պաղոմէոս , որ կոչեցաւ Եւերգեստէո . եւ թագաւորէ ամս ԻԵ :

Զոր չորրորդն փոխանակէ Պաղոմէոս , որ կոչեցաւն Փիղապատովր , եւ թագաւորէ ամս ԷԺ :

Որ յեա սորա հինգերորդ Պաղոմէոսն՝ որ Եպիփանէո կոչեցաւ , թագաւորեալ ամս ԻԳ :

Τούτου παῖδες δύο Πτολεμαῖοι μετ' αὐτὸν τὴν ἀρχὴν διαδεξάμενοι, ὃ, τε πρεσβύτερος ὁ κατ' ἐπικλήσιν Φιλομήτωρ, καὶ ὁ νεώτερος ὁ ἐπικαλούμενος Εὐεργέτης δεύτερος· ἀμφοῖν δὲ ἔτη τέσσαρα καὶ ἐξήκοντα λογίζονται. Ὑφ' ἐν γὰρ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐτάξαμεν, ὅτι διαστασιαζόντων πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐναλλάξ βασιλευόντων σύγχυσις περὶ τούτους χρόνους γέγονεν. Ἀρχεῖ μὲν γὰρ ὁ Φιλομήτωρ πρότερος ἔτεσιν ἑνδεκα μόνος. Ἀντιόχου δὲ ἐπιστρατεύσαντος Αἰγύπτῳ, καὶ περιελόντος αὐτοῦ τὸ διάδημα, οἱ Ἀλεξανδρεῖς τῷ νεωτέρῳ ἐπέτρεψαν τὰ πράγματα, καὶ διώξαντες Ἀντίοχον ἐξόρυσαντο τὸν Φιλομήτορα, καὶ ἐ χρηματίσεν αὐτοῖς Φιλομήτορος ις'. Εὐεργέτου δὲ ἐν· ὁμονοοῦσι δὲ ἄχρι τοῦ ἑπτακαιδεκάτου ὑπὸ δὲ τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου μόνου χρηματίζει τοῦ Φιλομήτορος.

Ἀφαιρεθέντα γὰρ τῆς ἀρχῆς τὸν πρεσβύτερον ὑπὸ τοῦ νεωτέρου κατὰγονσι Ῥωμαῖοι· καὶ ἄρχει μὲν αὐτὸς τῆς Αἰγύπτου, τῷ δὲ ἀδελφῷ τῆς Λιβύης τὴν ἀρχὴν ἐχειρίζει. Καὶ μόνος ἄρχει δεκασκτώ. Αποθανόντος δὲ ἐν Συρίᾳ, καὶ γὰρ καὶ ἐκεῖνον ἐγκρατὴς ἦν τῶν τόπων, μετακληθεὶς ἐκ Κυρήνης ὁ Εὐεργέτης, καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς. Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἀναγράφει, ἀφ' οὗ πρῶτον βασιλεὺς ἐνομίσθη, ὡς δοκεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ τελευτὴν ἄρξαντα αὐτὸν ἔτεσιν εἴκοσι πέντε ἀνατιθέναι ἑαυτῷ τέσσαρα καὶ πενήκοντα· τὸ γὰρ τριακστὸν ἕκτον Φιλομήτορος, δεὸν προσαγορεύεσθαι τῆς τούτου βασιλείας, πρῶτος αὐτὸς εἰκοστὸν πέμπτον προσέταξε γράφεσθαι· καὶ οὕτως ἀμφοτέρων μὲν ἐξήκοντα

Սորա երկու որդիք պտղոմեանք յետ սո-
րա առնուն զիշխանութիւնն. երեցն՝ որ
անուանեալ կոչէր Փիղոմեաոր, եւ կրտսերն՝
որ անուանէր երկրորդ Եւերգետէս. երկու-
ցունց համարին ամբ ԿԱ: Քանզի մահամուգ
կարգեցաք զթիւ ամաց նոցա. զի վասն ընդ
միմեանս պատերազմելոյ, եւ փոխանակաւ ի
միմեանց առնելոյ զթագաւորութիւնն՝ շփո-
թութիւն եղեւ ժամանակացն: Տիրէ նախ
Փիղոմեաորն ամս ժԱ: Իսկ իբրեւ Անտիո-
քոս զօրս ի վերայ եգիպտացւոց գումարէր,
եւ բառնայր ի նմանէ զթագն, աղէքսանդ-
րացիք ցկրտսերն ապաստան առնէին զիրոն
արքունիս. հալածէին զԱնտիոքոս, եւ ապ-
րեցուցանէին զՓիղոմեաոր. եւ անուանէր
ի նոցանէ Փիղոմեաորայ Բժերորդ ամ. իսկ
Եւերգետի՝ առաջնորդ. միաբան երթան մին-
չեւ ցէժերորդն. եւ յԸժերորդէն՝ միայն
Փիղոմեաորայ անուանի:

Յեւանեւ յիշխանութենէ երիցուն ի
կրտսերոյ՝ իջուցանեն զսա անգր հռոմայե-
ցիք. եւ տիրէ սա Եգիպտոսի. եւ եղբօրն
զՂիբէացւոց աշխարհն ապ. եւ միայն ունի,
կեցեալ ի նոյնս՝ ամս ժԸ: Ի վախճանեւ նա-
րա յԱսորիս՝ քանզի եւ զայն աշխարհո կա-
լաւ, կոչեցաւ ի Կիւրենայ Եւերգետէս. եւ
անուանեցաւ թագաւոր: Զսորա ամսն ան-
տի գրէ՝ յորմէ հետէ թագաւոր համարեցաւ.
որպէս վարկանել՝ յետ եղբօրն վախճանի տի-
րեւ ամս ամս ին. եւ հաշուել ամս ԾԴ.
եւ զԼԶ Փիղոմեաորայ պարս է անուանել
սորա թագաւորութեանն առաջին. իսկ նա
աւանիկ ին կարգեաց գրել. եւ այնպէս եր-
կոցունց լինին ամբ ԿԱ. Փիղոմեաորայ ԼԵ,

τέσσαρα· τοῦ μὲν Φιλομήτορος λέ· τὰ δὲ ὑπολειπόμενα τοῦ Εὐεργέτου· ἡ δὲ ὑποδιαίρεισις ἐν τοῖς κατὰ μέρος ποιεῖ πλάνην.

Πτολεμαίου δὲ, τοῦ δευτέρου Εὐεργέτου, ἐκ Κλεοπάτρας γίνονται υἱοὶ δύο Πτολεμαῖοι καλούμενοι· ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Σωτὴρ ἐπεκαλεῖτο, ὁ δὲ νεώτερος . . . ὁ πρεσβύτερος ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀναδειχθεὶς δοκῶν δὲ αὐτῇ εἶναι πειθῆνιος, ἄχρι μὲν τινος ἠγαπᾶτο. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἀρχῆς τοὺς φίλους τῶν γονέων ἀπέσφαξεν, ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τὴν ὁμότητα, τῆς ἀρχῆς καθηρέθη, καὶ εἰς Κύπρον ἐφυγαδεύθη.

Τὸν δὲ νεώτερον ἡ μητὴρ ἐκ Πηλουσίου μεταπεμψαμένη βασιλέα ἀπέδειξε σὺν ἑαυτῇ. Συνεβασίλευεν οὖν ὁ νεώτερος τῇ μητρὶ, τῶν χρηματισμῶν ἀναφερομένων εἰς ἀμφοτέρους· καὶ ἐνδέκατον μὲν Κλεοπάτρας ἀνηγορεύθη, ὄγδοον δὲ Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου. Συνανέλαβε γὰρ ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς τοῦ ἀδελφοῦ βασιλείας εἰς ἑαυτὸν τοὺς χρόνους, ἀφ' οὗ τῆς Κύπρου ἐβασίλευσε· καὶ τοῦτο τῆς ζωῆς Κλεοπάτρας τὸ ἔθος περιῆν. Εἰς μόνον δὲ ἤρξατο μετατίθεσθαι τὸν Ἀλέξανδρον μετὰ τὸν ἐκείνης θάνατον τὰ συμβόλαια· ὀκτωκαίδεκα τοὺς πάντας ἀντιλαβόμενος τῶν σκήπτρων ἐνιαυτοὺς, ἀφ' οὗ κατήλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐξ καὶ εἰκοσι βεβασιλευκῶς ἐχρημάτισε. Τῷ δὲ ἐννεακαίδεκάτῳ τοῖς στρατεύμασιν ὀργισθεὶς ἐξῆλθε συλλέξων ἐπ' αὐτοὺς δύναμιν εἰς Αἴγυπτον· οἱ δ' ἐπιδιώξαντες, ἡγουμένου Τυρρῶου συγγενοῦς τῶν βασιλέων. Κατεναμάχησαν αὐτὸν, καὶ φεύγειν ἠνάγκασαν

եւ այլք Եւերգեաի . քանզի ի միմեանց քակել գործէ խաբ, եւ զիւրաքանչիւրն առանձինն համարել :

Պաղտմի՛ երկրորդի Եւերգեաի՛ լինին ի Աղէոպատայ երկու որդիք, կոչեցեալ պաղտմեանք . որոց երեցն Սոժտեր կոչեր, եւ կըրտտերն (Աղէքսանդրոս : Թագաւորէ նախ) երեցն՝ ի մօրէն մատուցեալ ի Թագաւորութիւն . համարէր թէ նա ինչ հպատակագոյն իցէ . մինչեւ ցժամանակ ինչ ոիրեր ի մօրէն : Իսկ զՋերորդ ամաւ իշխանութեանն՝ զբարեկամս հօր եւ մօրն կոտորեաց, վասն անագորոյն մտաց ընկեցաւ յիշխանութեանէն՝ մօրն հրամանաւ, եւ ի Ախպրոս փախըստական գնաց :

Ջկրտտերն կոչեաց մայրն ի Պէղուսիոս քաղաքէ, եւ կացոյց Թագաւոր՝ խառն ընդ իւրի : Թագաւորեաց կրտտերն առ մարմն, յերկսոին ելանելով անուն պետութեանն, Աղէոպատայ Աժերորդ անուանել, եւ Պաղտմայ Աղէքսանդրի Ըերորդ : Միանգամայն եւ զեղբօրն ի չորրորդէ առ Թագաւորութեանն յինքն առ զժամանակն, յորմէ հաւէ կիպրացւոցն Թագաւորեաց . եւ այն առ Աղէոպատայ իսկ կենդանութեամբ էր սոժորութիւն : Բայց՝ միայն յԱղէքսանդրոս յետ մահուան նորա առին սկիզբն պատուոյ նշանք ելանել . ժԸ ընդ ամենայն կալաւ զիշխանութիւնն, յորմէ հաւէ էջ յԱղէքսանդրիա . զիՋ ամ Թագաւորել անուանէր : Յիննուառաներորդումն՝ ցասումն տրարեալ զօրակոնացն, եւ գումարեալ ի վերայ նոցա զօրս յԵգիպտոս . եւ նոքա հալածակոն առնէին զնա, զօրովարութեամբ Յիւսոսի՛ որ էր ազգական Թագաւորաց : Նաւամարտիկ լինէին ընդ նմա . եւ փա-

μετὰ γυναῖκος καὶ θυγατρὸς τῆς Λυκίας εἰς πόλιν Μύρας· ὅθεν εἰς Κύπρον μεταπηδηθεῖς, καὶ καταπολεμηθεῖς ὑπὸ ναυάρχου Χαιρέου, θνήσκει.

Μετὰ δὲ τὴν ταύτου φυγὴν, πρὸς τὸν πρεσβύτερον Πτολεμαῖον τὸν Σωτήρα οἱ Ἀλεξανδραῖς πρεσβευσάμενοι παραδιδόασιν πάλιν τὴν βασιλείαν αὐτῷ ἐκ Κύπρου καταπλεύσαντι. Διαγινομένων δὲ ἄλλων ἐτῶν, ἑπτὰ πρὸς μῆσιν ἕξ, τοσαῦτα γὰρ ἐπέζησε μετὰ τὴν κάθοδον, ὃ πᾶς χρόνος ὃ μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀμφοτέρων θάνατον εἰς τοῦτον ἀναφέρεται, τὸν μὲν ἀριθμὸν σώζον λέ· ἐνιαυτῶν πρὸς μῆσιν ἕξ. Διωκτικῶς δὲ κατὰ τὴν ἀλήθειαν εἰς μὲν τὸν Σωτήρα Πτολεμαῖον κατὰ διαφόρους χρόνους δεκαεπτὰ ἔτη καὶ μῆνας ἕξ. Εἰς δὲ τὸν δευτερον, τὸν καὶ Ἀλέξανδρον, τοὺς μέσους, ὧν ἤρξεν ὁ πρεσβύτερος, ἐνιαυτοὺς δεκάοκτώ, οὓς καίτοι μὴ θυνηθέντες ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ἀφανίσαι, τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ἀπαλείψουσι· προσέκρουσε γὰρ αὐτοῖς διὰ τινὰς Ἰουδαϊκὰς ἐπικουρίας· οὐ γὰρ ἀριθμοῦσι τούτους τοὺς χρόνους, τοὺς δὲ πάντας τὰ ἕξ καὶ τριάκοντα ἔτη τῷ πρεσβυτέρῳ προσνέμουναι, πάλιν τοὺς ἕξ μῆνας τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου, οἱ συνεπλήρουν τὰ τριάκοντα ἕξ ἔτη, μὴ ἀποδόντες Κλεοπάτρᾳ τῇ θυγατρὶ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου, γυναικὶ δὲ τοῦ νεωτέρου, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἀντελάβετο τῶν πραγμάτων οὐδὲ γὰρ Ἀλέξανδρῳ τῷ μετ' αὐτῆς ἡμέρας ἄρξαντι εἴ· τας εἴ· ἡμέρας ἀποδιδόασιν.

Οὗτος γὰρ υἱὸς μὲν ἦν τοῦ νεωτέρου Πτολεμαίου, τοῦ καὶ Ἀλεξάνδρου, πρὸ-

խըռտական մազապուր հանէին կնաւն եւ գտները հանդերձ անկանեւ ի քաղաք զիկիացւոց ի Միքա . ուստի ի Կիպրոս գէմ եղեալ տարադէմ գնայր . եւ պատերազմ ի դիմէ հարկանէր նմա ի նաւապետէն Քերայ, մեռանէր :

Եւ յետ նորա փախտական լինելոյ՝ առերէց եղբայրն Պաղոմէոս Սովետը հրեշտակաւ արարեալ աղէքսանդրացւոց, ապին միւսանգամ նմա զթաղաւորութիւնն՝ ի Կիպրոսէ անդր նաւարկելոյ : Իբրեւ անցանէին այլ եւս Եւ մօք, ընդ որով եւ ամօք Ջ . քանզի այնչափ եկեաց յետ միւսանգամ անդր իջանելոյ, ամենայն ժամանակն յետ հօրն երկուցունց մահուան՝ ի նա ելանէ, ողջ ԼԵ ամաց զթիւն ապրեցուցանելով եւ ամսովք վեցիւք Բաժանեալ ստուգիւ ի Սովետն Պաղոմէոս յայլեւայլ ժամանակո՝ Եժ ամս, եւ ամիսս Ջ : Եւ յերկրորդն՝ որ եւ Աղէքսանդրոս, զմիջինսն՝ յորս տիրեաց երէցն Ըժ տարիւ զորս առ չկարելոյ ի մատենէն եղծանել . քանզի որչափ ինչ յինքեանս ապառտան էր՝ ջնջէին . զի դիմադարձ եղեւ նոցա իւրից հրեական օդնականութեամբք . եւ չհամարին զայն ժամանակո, այլ զամենայն զԼՋ ամի երիցու եղբօրն վարկանին : Դարձեալ եւ զվեց ամիսն՝ զորս յետ մահու երիցուն, որովք բովանդակին ամբ ԼՋ, չաան Կղէոպտարոյ գտներ երիցուն եւ կնաջ կրտսերոյն . որ յետ մահուան հօրն եղեւ յանձանձիչ իրացն արքունի . եւ ոչ Աղէքսանդրի՝ որ ընդ նմա տիրեաց աւուրս ժԹ, զիննուտան աւուրսն տան :

Սա էր որդի կրտսերոյ Պաղոմէի՝ որ եւ Աղէքսանդրոս, եւ ուրջու Կղէոպտարոյ, մեռա

γονος δὲ Κλεοπάτρας, καταμένων δὲ ἐν Ρώμῃ, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας ἀνδρῶν ἐρήμου γενομένης, μετάκλητος ἦλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ γήμας τὴν προειρημένην Κλεοπάτραν, παραλαβὼν τε παρ' ἐκούσης τὴν ἐξουσίαν, ἐννεακαίδεκα διαγενομένων ἡμερῶν ἀνείλεν αὐτὴν, καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν ἐνόπλων ἐν τῷ γυμνασίῳ, διὰ τὴν μαιφονίαν συνεχόμενος ἀπώλετο.

Τοῦτον τὸν Ἀλέξανδρον διαδέχεται Πτολεμαῖος ὁ ἐπικληθεὶς νέος Διόνυσος, υἱὸς μὲν ὢν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἀδελφὸς δὲ τῆς εἰρημένης Κλεοπάτρας, οὗ τῆς ἀρχῆς ἔτη κθ'. λογίζονται.

Τοῦτου θυγάτηρ Κλεοπάτρα ὑστάτη τῆς Λαγίδων γενεᾶς, ἧς ἔτη ἀριθμεῖται τῆς ἀρχῆς δύο καὶ εἴκοσι.

Οὐδ' αὐταὶ αἱ δὲ αἱ βασιλεῖαι τὸν εἰρμὸν τῶν χρόνων ἀπ' ἀρχῆς, ἄχρι τέλους, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀναγραφόμενον ἔσχον, ἀλλ' ἐγένετο τις αὐτῶν ἐν ἑκατέρῳ διὰ μέσου παρένθεσις εἰς ἄλλους. Ἐπὶ γὰρ τοῦ νέου Διονύσου εἰς τὰς αὐτοῦ θυγατέρας, Κλεοπάτραν, τὴν καὶ Τρύφαιναν, καὶ Βερενίκην, τριετὴς ὡς βεβασιλευκυίας ἀνεγράφη χρόνος, εἰς μὲν ἀμφοτέρας ἐνιαυτὸς εἰς, ἡ δ' ἐξῆς μετὰ τὸν Κλεοπάτρας, τῆς καὶ Τριφαίνης, θάνατον διετία εἰς μόνην Βερενίκην, ἕνεκα τοῦ τὸν μὲν Πτολεμαῖον εἰς Ρώμην ἀπηρκεῖναι, καὶ τοῦτον ἐκεῖ διατετριφέναι τὸν χρόνον, τὰς δὲ θυγατέρας, ὡς οὐκέτι ἐπανήξοντος τοῦ πατρὸς, ἀντειληφθαι τῶν πραγμάτων, συνεπισπωμένης ἑαυτῇ κατὰ τούτους χρόνους τῆς Βερενίκης ἀνδραςτινὰς συγγενεῖς τοὺς συνάρξαντας, μέχρις ὅτου παραγενόμενος ὁ Πτολεμαῖος ἀπὸ Ρώ-

ցեալ ի Հռոմ քաղաքի. եւ ի ժամանակի՝ իբրեւ զօրավարութիւն արանց յերկրէն եւ զիպտացւոց պակասեր, կոչելով եկն յԱզէքոսնդրիա. եւ արար կին՝ զորմէ յառաջագոյնն ասացաք՝ զԱղէոպատայ. առեալ ակամայ զկնոջն զիշխանութիւնն՝ յետ իննուտասն աւուրցն սպանանէր զկինն. եւ ինքն ի վառելոցն՝ որք ի հանդիսին անցանէին, վասն աղտեղի սպանութեանն ի խումբն խառնեալ աստակէր:

Զայս զԱզէքոսնդրոս փոխանակէ Պաղոմէոս, որ կոչեցաւ նոր Դիոնիսոս, որդի Սովետերայն Պաղոմէի, եւ եղբայր վերագոյն ճառելոյն Աղէոպատայ. որոյ իշխանութեան համարին ամբ իթ:

Սորա գուտար Աղէոպատա՝ հուսկ յետոյ զակիգեանց ազգին. որոյ ամբ իշխանութեանն թուին իբ:

Նաեւ ոչ այս իոկ թագաւորութիւնք միայն առ ժամանակօք ի սկզբանէ մինչեւ ցզլուի մի ըստ միջէ գրեալ գտանին, այդ եւ իւրաքանչիւրօք ի նոցանէն այլ առ այլ, լով ի մէջ միմեանց մտեալ: Իոկ առ նորոգն Դիոնիսեաւ ի նորին գատերս ի Աղէոպատայ եւ ի Տրիփենեայ եւ ի Բերենիկ երկքամեայ ժամանակ թագաւորութեան գրեցաւ. յերկոսին մի տարի, եւ ապա յետ Աղէոպատերայ եւ Տրիփենեայ մահուանն՝ զերկեամ մի Բերենիկ միայն. վասն որոյ զի լինէր եւ Պաղոմէի երթալ ի Հռոմ, եւ անդր ժամանակս ինչ. եւ գատերացն՝ որպէս թէ չգայցէ այնուհետեւ հայրն՝ լինել յանձանձիշտ իրացն արքունեաց, օգնական Բերենիկեայ՝ ոմանց արանց աղքականաց ընդ նմին տիրելոց, մինչեւ գալ հասանել Պաղոմեայ ի Հռոմ. զգուր

μης τῆς μὲν πρὸς τὴν θυγατέρα διαθέσεως ἐπελάθετο, στυγήσας δ' αὐτὴν διὰ τὰ πραχθέντα τοῦ ζῆν ἐστέρησεν.

Ἐπεὶ γε τῆς Κλεοπάτρας τὰ πρῶτα τῆς δυναστείας ἔτη εἰς ἐκείνην τε καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτῆς ἀδελφὸν ἀνενέχθη Πτολεμαῖον, τὰ δ' ἐξῆς εἰς ἑτέρας, διὰ τοιαύτην αἰτίαν τελευτῶν ὁ νέος Διόνυσος ἐπὶ παισὶ τέτρασι, Πτολεμαίοις δυοῖ, καὶ Κλεοπάτρᾳ, καὶ Ἀρσινόῃ. Διέταξε τοῖς προγενεστέροις αὐτοῦ παισὶ Πτολεμαίῳ καὶ Κλεοπάτρᾳ τὴν ἀρχήν. Ὡν συμβασιλευόντων τετρατῆς διεγένετο χρόνος, καὶ τοῦτο διέμεινεν ἂν καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τὸ ἔθος· εἰ μὴ Πτολεμαῖον παραβάντα τὰς τοῦ πατρὸς ἐντολαῖς καὶ μόνον τῆς ἡγεμονίας ἀντιποιεῖσθαι βουλόμενον ἢ μοῖρα τοῦ ζῆν μετέστησεν ἐν Αἰγύπτῳ καταναυμαχηθέντα ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος Κλεοπάτρᾳ συλλαμβανομένου.

Μετὰ δὲ τὴν ἀπώλειαν Πτολεμαίου, ὁ νεώτερος ἀδελφὸς Κλεοπάτρας συνεθρονίσθη τῇ ἀδελφῇ Πτολεμαίῳ καλούμενος, γνῶμη Καίσαρος, καὶ ἐχρημάτισε τὸ πέμπτον ἔτος Κλεοπάτρας, τὸ καὶ πρῶτον Πτολεμαίου, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα, μέχρι τῆς ἀναίρεσews αὐτοῦ, ἄλλα δύο. Τελευτήσαντος δὲ καὶ τούτου ταῖς Κλεοπάτρας ἀπάταις τῷ τετάρτῳ μὲν αὐτοῦ, τῆς δὲ Κλεοπάτρας ὀγδόῳ, ὁ μεταγενέστερος εἰς μόνην Κλεοπάτραν ἀνεγράφη χρόνος, ἕως ἐτῶν πεντεκαίδεκα· τὸ δ' ἑκακαίδεκατον ὠνομάσθη τὸ καὶ πρῶτον. Ἐπειδὴ τελευτήσαντος Λυσιμάχου τῆς ἐν Συρίᾳ Χαλκίδος βασιλέως, Μάρκος Αντώνιος ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τε Χαλκίδα, καὶ τοὺς

եւ զինամ գտերն մոռանայր, յատելու-
թիւն գրգռեալ վառն իրացն գործեւոյ՝ ի
կենաց արկանէր:

Աւ Կղէսպատրաւ՝ առաջին իշխանու-
թեանն ամբ՝ ի նա եւ յերեց եղբայրն իւրի
Պաղտմէոս ելանէին. եւ յետ այնորիկ յայլո՝
վասն այսպիսի ինչ պատճառանաց վախճա-
նէր նորն Դիոնիսիոս, առ չորիւք որդւովք՝
երկուք Պաղտմէիւք, եւ Կղէսպատրաւ եւ Ար-
սինդիւ: Եւ երեց որդւոցն իւրոց զիշխա-
նութիւնն, Պաղտմէայ եւ Կղէսպատրայ: Ի
միասին թագաւորելոց՝ անցանէր ի վերայ
քառամեայ ժամանակ. եւ թերեւս նոյնն
կայր պահէր, թէ չէր անցեալ Պաղտմէի
զհօրն պատուիրանաւ, եւ միայն կամեցեալ
ունել զպետութիւնն, հրամանք ի կենաց
արկանէին զնա յԵգիպտոս նաւամարտիկ
պատերազմաւ Յուդիոս կայսեր զօրավիգն լեալ
Կղէսպատրայ:

Յետ կորստեան Պաղտմէի՝ կրտսեր եղբայրն
Կղէսպատրայ՝ քեռ իւրում եղեւ ամթոռա-
կից՝ անուանեալն Պաղտմէոս՝ կամօք կայսեր.
եւ գրէր հինգերորդ ամ Կղէսպատրայ, եւ
առաջնորդ՝ Պաղտմէայ. եւ ի սոյնո յարի
մինչեւ ցապանութիւն նորա՝ այլ եւս երկուք:
Ի վախճանել սորա՝ Կղէսպատրայ նենգանօք,
ի չորրորդում ամի սորա եւ յութերոր-
դում Կղէսպատրայ, որ յետոյ լինէր ժա-
մանակն՝ ի Կղէսպատրա միայն գրեցաւ՝
մինչեւ ցհնգետասներորդ ամն, որ վեչ-
տառաներորդն անուանեցաւ, եւ առաջ-
նորդ: Ի վախճանել Ղիւսիմաքայ՝ յԱռօրիս
Քաղկիդայ թագաւորի, Մարկոս Անտոնիոս
ինքնակալն՝ զՔաղկիդիա եւ որ շուրջ զնովաւ

περὶ αὐτὴν τόπους παρέδωκε τῇ Κλεοπάτρᾳ. Καὶ ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τὰ τούτων ἕτερα ἔτη μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου, ὃ καὶ τελευταῖον ἐγένετο Κλεοπάτρας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προστιθεμένου τοῦ ἀριθμοῦ, ἐγράφετο, ὥς γενέσθαι τὸ δεύτερον καὶ εἰκοστὸν αὐτῆς τὸ κ'. ἑβδομον.

Ἀπὸ δὲ Κλεοπάτρας Ὀκτάουιος Καῖσαρ, ὁ καὶ Αὐγουστος, τὴν ἀρχὴν διαδέχεται κρατήσας Αἰγύπτου τῇ ἐπ' Ἀκτίῳ μάχῃ, κατὰ τὴν ἑκατοστὴν ὀγδοηκοστὴν τετάρτην Ὀλυμπιάδα, ἐν ἔτει δευτέρῳ· ἀπὸ τῆς ἑκατοστῆς ἑνδεκάτης Ὀλυμπιάδος ἔτους πρώτου, ἀφ' οὗ Ἀριδαῖος, ὁ καὶ Φίλιππος (Ἀλέξανδρος) ὁ Φιλίππου διεδέξατο τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ τὴν ἑκατοστὴν ὀγδοηκοστὴν τετάρτην Ὀλυμπιάδα, καὶ ταύτης, ἔτος δεύτερον, Ὀλυμπιάδες γίνονται ἑβδομήκοντα τρεῖς, καὶ ἐνιαυτός· τούτων ἔτη σὺν τοσαῦτα δὲ καὶ ἀριθμεῖται τὰ ἔτη τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλευσάντων, ἐπὶ τῆς Κλεοπάτρας τελευτῆς.

Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἀγῶνος τῶν Ὀλυμπίων.

Ὀλίγα δὲ ἀναγκαῖον περὶ τοῦ ἀγῶνος εἰπεῖν· ὥς οἱ μὲν πορρωτάτω τοῖς χρόνοις τὴν θέσιν αὐτοῦ προάγοντες πρὸ Ἡρακλέους αὐτὸν τεθῆναι φασιν ὑπὸ ἑνὸς τῶν Ἰθαίων Δακτύλων, εἴτα ὑπὸ Ἀεθλίου ἐπὶ διαπέρα τῶν αὐτοῦ παίδων, ἀφ' οὗ καὶ οἱ ἀγωνιστὰι Ἀθληταὶ ἐκλήθησαν. Μεθ' ὃν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐπειὸν, εἴτα Εὐδυμίωνα, ἐξῆς δὲ Ἀλεξίνον, εἴτα Ὀνόμαον προστῆναι τῆς θυσίας. Μεθ' ὃν Πέλοπα εἰς τιμὴν τῷ πατρίῳ Δεῖ ἀγαγεῖν. Εἴτα Ἡρακλέα τὸν

գաւառքն էին՝ մասնեաց Կղէսպատարայ։ Եւ յայսմանէ եւ որ յետ ոտցա այլ ամբն են մինչեւ ցքոտաներորդն երկրորդ, որ վախճանն իոկ եղեւ Կղէսպատարայ, ըստ նմին օրինակի յաւելուածոց Թաւոյն գրէր. որպէս լինել երկրորդին եւ քոտաներորդի Կղէսպատարայ. որում եւ Իլերորդին։

Իոկ ի Կղէսպատարայ Ոկաարիոտն կայոր՝ որ եւ Աւգոտոտ՝ առնու զԹագաւորութիւնն կալեալ զԵգիպտոս յԱկաեայ պաաերազմի՝ ըստ հարիւրորդի սւթաներորդի ողոմպիագին եղելոյ՝ յերկրորդում ամին. որպէս զի ի հարիւրորդէ մատասաներորդէ ողոմպիագէն աւաջնոյ ամին, ուստի Արիգէոս՝ որ եւ Փիլիպոսն՝ պայտղատեաց զԻլխանութիւնն, մինչ ի հարիւրորդ Զերորդ չորրորդ ողոմպիագին, եւ ցնորին ամն երկրորդ՝ ողոմպիագք լինին ԶԳ. եւ սարի Ա. այսինքն է ամբ ՄՂԳ. եւ այնչափ համարին ամբ Աղէքոանդրիայ քաղաքի Թագաւորացն մինչեւ ցվախճան Կղէսպատարայ։

Առն Ագանին գնելոյ, որ էն Բրոսիտան հրահանի։

Ապալ ինչ հարկ է վասն Ագանին ճառել. զորոյ ոմանք հեռի ժամանակօք զդիր Ագանին երիցացուցանեն։ Նախ քան զՀերակղէս տեսն գնել ի միոյ յիգէացուոցն մատանց. եւ ապա յԱյթղեայ մինչեւ ի հանգէս նորին սրգւոց. յորմէ ագանիստայքն աթղեոսայք կոչէին, այսինքն ռիորիմբ։ Յետ որոյ՝ որդւոյն նորա Եպիտնի, եւ ապա Էնդիմոնի, եւ ըստ նման է Աղէքսիոտի, եւ ապա Ոյինոմասմի լինել վերակացու զհօնն։ Յետ որոյ Պեղոպայ ի պատիւ հօրն մատուցանել Արամազդայ։ Եւ ապա Հերակղեայ՝ Աղկմէ-

Ἀλκμήνης καὶ Διὸς, ἀφ' οὗ γενεὰς δέκα
τυγχάνειν.

Οἱ δὲ τὰς τελείας τρεῖς φασὶν, ἐπὶ Ἴφι-
τον ἀνανεωσάμενον τὸν ἀγῶνα. Τοῦτον γὰρ
Ἠλεῖον ὄντα, καὶ προνοούμενον τῆς Ἑλλά-
δος, βουλόμενόν τε παῦσαι πολέμων τὰς
πόλεις ἐκ Πελοποννήσου πάσης στείλαι θεω-
ροὺς τοὺς πενθομένους περὶ ἀπαλλαγῆς
τῶν κατεχόντων πολέμων. Τὸν δὲ θεὸν τοῖς
Πελοποννησίοις χρῆσαι ταῦτα.

Ὡ Πελοποννήσου γάσται, παρὰ βωμὸν
ἰόντες

Θύετε, καὶ πεύθεσθε τάκεν μάντις
ἐνέπωσιν.

Τοῖς δὲ Ἠλείοις τάδε προαγορευῆσαι.

Ἠλεῖοι πρόπολοι, πατέρων νόμον ἰθύ-
νοντες,

Τὴν αὐτῶν ῥύεσθε πάτραν, πολέμου δ'
ἀπέχεσθε,

Κοινοδίκου φιλίας ἡγούμενοι Ἕλληνας,

Εὖτ' ἂν πενταετὴς ἔλθῃ φιλόφρων ἐνι-
αυτός.

Τούτου χάριν Ἴφιτος ἀπήγγειλε τὴν ἐκ-
χειρίαν ἔτι ἡμέρῃ τροφῇ χρῆσθαι ὑπὸ
Ἡρακλέους, καὶ χεῖρας ἀλλήλοισι οὐκ ἐπέ-
φερον. Καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπετέλεσε (Ἴφιτος)
σὺν Λυκούργῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ συγγενῇ
τυγχάνοντι· ἀμφοτέροι γὰρ ἀφ' Ἡρακλείους,
καὶ τότε μόνον ἦν σταδίου ὁ ἀγὼν· ὕστερον
δὲ ἄλλα ἀθλα κατὰ μέρος προσετέθη.

Ἱστοροῦσι δὲ οἱ περὶ Ἀριστόδημον τὸν
Ἠλεῖον, ὥς ἀπὸ εἰκοστῆς καὶ ἐβδόμης Ὀλυμ-
πιάδος ἤρξαντο οἱ ἀθληταὶ ἀναγράφεσθαι,
οἱ δηλαδὴ νικηφόροι· προτοῦ γὰρ οὐδεὶς

նեայ եւ Արամազդայ որդւոյ . յորմէ Ժ ազգասէն լեալ :

Բայց սմանք զսովանդակն՝ երիտասեանքն ցիփիտոս, որ նորոգեաց զԱգոնն : Սա էր Հեղիացի, եւ հանգերձապեա եղագացւոց աշխարհին, կամեցաւ ցածուցանել զմարաս քաղաքաց, ի բնաւ իսկ Պեղոպոնեոսյ առաքել տեսագո, որք ուսանիցին զքածնուլ գրգռելոցն պատերազմաց : Ի դիցն հրամանք ինչ այսպիսիք պեղոպոնեոսացւոց . Կաէք ի մահեանն, եւ զս'հո մառուցէք . եւ հնազանգ լերուք ամենայնի՝ զոր ինչ իզձքն ձեզ հրաման տացեն : Եւ հեղիացւոցն այսպիսի ինչ նախիզձիկս բարբառեալ, թէ Հեղիացիք, որ զհարցն նախնեաց օրէնս հաստատուն պահեալ՝ ապրեցուցէք զաշխարհք ձեր, զբաւ արարէք պատերազմաց, զհամօրէն բարեկամութիւնն ընդ Յոյնս կալայք . մինչ ի տօնս տարեկանաց եկեացէ ուրախութեանն տարեկան :

Եւ վասն այսորիկ իփիտոս պատուիրեաց գաղնաւորութեամբ հեռանալ ի պատերազմաց, եւ ուտել զլերաքանջիւր խաղաղութեան կոտոր, հրաման տաեալ ի Հերակլեայ՝ ձեռնամուխ ի միմեանս ոչ լինել : Եւ զԱգոնն կատարէր իփիտոս Ղիկուրգաւ հանգերձ, որ էր յազգէ զակեգմոնացւոց . ի Հերակլեայ երկդրեան իսկ էին . եւ յայնժամ ստագին միայն մրցութիւն էր . եւ ապա յետոյ եւ այլ եւս գուպարածքն մի ըստ միջէ յաւելան :

Բայց արիստիգամեանք հեղիացիք պատմեն, որպէս թէ ի քսաներորդէ եւ յեւթներորդէ ողոմպիագէն՝ յիփիտոսէն, կարգեցաւ Ագոնն եւ յազմութիւնն, եւ ուսմէք չգրեցաւ առ ծուլութեան առաջնոցն :

ἀνεγράφη, ἀμελησάντων τῶν προτέρων. Τῇ δὲ εἰκοστῇ (ὀγδόῃ) τὸ στάδιον νικῶν Κόροιβος Ἡλείος ἀνεγράφη πρῶτος· καὶ ἡ Ὀλυμπιάς αὕτῃ πρώτη ἐτάχθη, ἀφ' ἧς Ἕλληνες ἀριθμοῦσι τοὺς χρόνους.

Τὰ δὲ αὐτὰ τῷ Ἀριστοδήμῳ καὶ Πολύβιος ἱστορεῖ. Καλλίμαχος δὲ δέκα τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀπὸ Ἰφίτου παρεῖσθαι φησὶ μὲν ἀναγραφείσας, τῆς δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτης Κόροιβον νικᾶν. Πολλοὶ δὲ λέγουσιν, ἀπὸ τῆς ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Ἀλκμήνης τοῦ ἀγῶνος θέσεως ἐπὶ τὴν πρώτην ἀριθμουμένην Ὀλυμπιάδα, γενέσθαι ἔτη νυνδ'. Ἀγοῦσι δὲ Ἡεῖοι πενταετηρικὸν τὸν ἀγῶνα τεσσαίρων ἐτῶν μεταξὺ συντελουμένων.

ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ.

Ἀπὸ τῆς πρώτης, ἐπὶ τὴν σμζ'. καθ' ἣν Ῥωμαίων ἐβασίλευσεν Ἀντωνῖνος υἱὸς Σεβήρου.

Πρώτη Ὀλυμπιάς, ἣν ἐνῖκα Κόροιβος Ἡεῖος στάδιον· τοῦτο γὰρ ἡγωνίζοντο μόνον ἐπὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

Προστέθη πυγμὴ, καὶ Ὀνόμαστος Σμυρναῖος ἐνῖκα, ὃ καὶ τῇ πυγμῇ νόμους θέμενος.

Φιλόμβροτος δὲ Λάκων πένταθλος τρεῶν Ὀλυμπιάσιν ἐνίκησε. Κάρνα ἐτέθη πρῶτον ἐν Λακεδαιμόνι κιθαρωδῶν ἀγῶν.

Εἰκοστὴ ὀγδόη. Χάρμις Λάκων στάδιον.

Ὅς σύκοις ξηροῖς ἤσκει. Ταύτην ἤξαν Πισαῖοι, Ἡεῖων ἀσχολουμένων, διὰ τὸν πρὸς Ἀνυαίους πόλεμον.

Բայց ի քսաներորդում ողոմակադին յաղ-
թեալ ի ստադին Կուռիբոս Հեղիացի՝ նախ
գրեցաւ. եւ այն առաջին ողոմակաւ կարգե-
ցաւ. յորմէ Յոյնք համարին զժամանակն:

Զնոյնս զարիստիգամնայսն պատմէ եւ
Պաւղիբոս: Բայց Կաղղիմաբոս ասէ ժԳ.
ողոմակագո անգիրս մնացեալս յիփիանայ,
ի չորեքտասաներորդումն յաղթեւ Կուռի-
բայ: Բայց բազումք տսեն՝ թէ ի Հերակղեայ
Աղկանայ յԱգոնին դնելոյ՝ մինչեւ ցառաջին
համարեալ ողոմակադն՝ լինել ամս ՆԵԹ.
եւ ածեն հերակղացիք հինգամեայ զԱգոնն
չորից ամաց ի միջի կաաարեւոց:

ՅՈՒՆԱՑ ՈՂՈՄՊԻԱԴՔ

Յառաջինն փնյա յՄԽԵԵՐԵԱՄ Խափաարեայ
հռոմայեցոց Անթոնինոս որդի Սիւրբեայ:

ՈՂՈՄՊԻԱՍ. Յորում յաղթէր Կուռի-
բոս Հեղիացի ի ստադին. քանզի զայն եւ եթ-
մրցէին մինչեւ ցերեքտասաներորդ ողոմ-
ակադն:

Յաւելաւ կռիւմարտիկն. եւ Ոնոմաո-
տոս զմեռնացի յաղթէր. որ եւ զկռիւ-
մարտիկ օրէնսն եղ:

Փիղիմբոսոս զակոնացի ի պենտաթլոս
կռուին՝ յերիս ողոմակադսն յաղթեաց:
Ասանին եղաւ նախ ի Ղակէդէմոնիս փան-
դըանահարացն մրցութիւն:

Քարմիս զակոնացի ի ստադին. որ չոր
թղով եւ եթ զպէսան վճարէր. այնմ սկիզբն
պէտիացիք արարին, ի խափանել Հեղիա-
ցւոցն վասն արեւմտեաց պատերազմին:

Πισαῖοι Ἑλλείων ἀποστάντες ταύτην τε ἤξαν, καὶ τὰς ἐξῆς κβ'.

Προσετέθη παγκράτιον· καὶ ἐνίκα Λύγδαμις Συρακούσιος ὑπερμεγέθης, ὃς στάδιον ἐξεμέτρησε τοῖς ἑαυτοῦ ποσὶ, μόντας ἑξακοσίους παραθέσεις ποιησάμενος.

Καὶ διάνυλον Κύλων ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἐπιθέμενος τυραννίδι.

Τριακοστὴ ἔκτη. Φρυγῶν Ἀθηναῖος ὃς Πεττακῷ μονομαχῶν ἀνῆρέθη.

Προσετέθη στάδιον παίδων, καὶ ἐνίκα Πολυνείκης Ἑλλείος. Προσετέθη καὶ παίδων πάλη, καὶ ἐνίκα Ἱπποσθένης Λάκων, ὃς διαλιπὼν μίαν τὰς ἐξῆς πέντε Ὀλυμπιάδας ἀνδρῶν πάλην ἐνίκησε.

Καὶ Πολυμνήστωρ Μελήσιος παίδων στάδιον, ὃς αἰπολῶν λαγὼν κατέλαβε.

Πυθαγόρας Σάμιος ἐκκριθεὶς παίδων πυγμὴν· καὶ ὡς θῆλος χλευαζόμενος, προβαὶς εἰς τοὺς ἄνδρας, ἅπαντας ἐξῆς ἐνίκησε.

Ἀριχίων Φυγαλεὺς τὸ τρίτον νικῶν παγκράτιον ψλωθεὶς ἀπέθανε, καὶ νεκρὸς ἐστέφθη, φθάσαντος ἀπείρασθαι ἀνταγωνιστοῦ, κλωμένου αὐτῷ τοῦ ποδὸς ὑπ' ἐκείνου.

Μίλων Κροτωνιάτης πάλην, ὃς νικᾷ Ὀλύμπια ἑξάκις, Πύθια ἑξάκις, Ἴσθμια δεκάκις, Νέμεα ἐννάκις.

Ἐξηκοστὴ ἑβδόμη. Φανᾶς Πελλήνην ἐπὶ πρῶτος ἐτρέψευσε διάνυλον, ὄπλον.

Պիտաղիբ ապստամբեցին ի հեղիացւոցն . եւ զայս կարգեցին . եւ զայլս եւս մի ըստ մոջէ ԻԲ :

Յաւելաւ պանկրատիսն . եւ յաղթէր Իգգամիս սիրտկուսացի յաղթանգամ . որ չափեաց զասպարէզն սաիւքն , եւ վեց հարիւր միայն քայլ արար :

Յերթեւեկին , Աիւղոն աթենացի . որ եւ ի վերայ բռնաւորին իսկ յարձակեցաւ :

Փրինոն աթենացի ի ստագին . որ ի Աով կղզւոյ միայն ընդ միայն մարտուցեալ սպանաւ :

Յաւելաւ ստագիոն մանկուոյ . եւ յաղթէր Պաւղինիկէս հեղիացի . եւ մանկուոյն գերկընդիտուն կռիւ . եւ յաղթէր Իպսոթէնէս զակոնացի . որ սխալեաց զմին . եւ յար ի հինգ Ողոմպիոս , եւ արանց ի կռուի յաղթեաց :

Եւ Պաւղիմէսառովք միդէոիացի ի մանկուոյ ի ստագին . որ ի տուարածի նապաստակի եհտա :

Պիթագորաս սամեացի խոտեցաւ ի մանկուոյ , բռնամարտին , եւ իբրեւ զէգ խաբեալ , յառաջ մատուցեալ ամենայն արանց քաջ ի բաց յաղթեաց :

Արեղիոնի փիգաղացւոյ յերկրորդում պանկրատին յաղթեալ կառափնատեալ մեռաւ . եւ դի պատկեցաւ . քանզի յառաջագոյն պարտեալ ախոյանին , խոտացաւ թեզոան մի երեկ :

Ի դիրկ ընդ խառն մարտին Միդոն կրովտոնացի . որ յաղթեաց յաղոմպիոն վեցիցս . ի պիւթիոն վեցիցս . յիսթմիւոն առանիցս . ի նեմւոն իննիցս :

Փաննաս պեղղէնացի զառաջինն երեքինեաց ի ստագին , եւ ի դիաւղոնին , եւ ի

Πάλην Ἀμυσινᾶς Βαρκαῖος, ὃς βουκολῶν ταύρω ἐγυμνάζετο, ὃν καὶ εἰς Πίσαν ἀναγὼν συνεγυμνάσθη.

Παγκράτιον Πολύδαμας Σκοτουσσαῖος ὑπερμεγέθης, ὃς ἐν Πέρσαις παρὰ Ὡχῷ γενόμενος λέοντας ἀνῆρει, καὶ ὥπλισσομένους γυμνὸς κατηγωνίσαστο. (ἴσθη δὲ καὶ ἄρματα ἐλαυνόμενα κατα κράτος.) Προσέτεθῃ συνωρίς, καὶ ἐνῖκα Εὐαγόρας Ἡλεῖος.

Προσέτεθῃ σαλπικτής· καὶ ἐνῖκα Τιμαῖος Ἡλεῖος.

Προσέτεθῃ καὶ κῆρυξ· καὶ ἐνῖκα Κράτης Ἡλεῖος.

Προσέτεθῃ τέθριππον πολικὸν καὶ ἐνῖκα Εὐρυβάτας Λάκων.

Ἀντήνωρ Ἀθηναῖος, ἥ Μιλήσιος παγκράτιον, ἀκόντιον, περιοδονίκης, ἄληπτος ἐν ταῖς τρισὶν ἡλικίαις.

Πάλην Κερᾶς Ἀργεῖος, ὃς χηλαῖς ἀπέσπα βοός.

Πυγμῆν Κλεόξενος Ἀλεξανδρεὺς, περιοδονίκης ἀτραυμάτιστος.

Παίδων πυγμῆν Μόσχος Κολοφώνιος, μόνος παιδικὴν περίοδον. Προσέτεθῃ παίδων παγκράτιον, καὶ ἐνῖκα Φαίδιμος Ἀλεξανδρεὺς.

Πάλην Κλεῖτος Ῥόδιος, ὃς τραχηλίζων ἀπελάμβανεν.

Διακοσιοστὴ ἐνδεκάτη οὐκ ἤχθη, Νέρωνος ἀναβαλλομένου εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπιδημίαν· μετὰ δὲ ἔτη δύο ἀχθείσης αὐ-

հիպոթեզի. որ է ոսոխ ելանել զինակրին մրցութեան:

Ի մարտին Ամենասու բարկեցի. որ յանդէսդուծիւնսն ընդ ջլու ոգորէր: Եւ ի պիտանկ մտեալ ընդ այլ ի հանգիսի անցանէր:

Եւ յամենախումբ մարտին Պաւլիդամոս սկոտուսացի յաղթանդամն. որ ի Պարոս առաջի Ովքայ երթեալ կոտորէր առեւծս. եւ ընդ վառեալս մերկանդամ կռուէր: Թաւելաւ անոլորին. եւ յաղթէր Եւագրոս հեղիացի:

Թաւելաւ փողականն. եւ յաղթէր Յիմէսս հեղիացի:

Թաւելաւ եւ քարոզականն. եւ յաղթէր Ակրատէս հեղիացի:

Թաւելաւ յովանական կառամտիկ (կառամարտիկ). եւ յաղթէր Եւռիբատոս զականացի:

Անտենովր տթենացի կամ միդէսացի յամենախումբ մարտին, յոտիւել, ի շրջականոս, առանց պարտութեան եւ օծանելոյ յերեսին տիսն դաանէր:

Աերասոս արգիացի, որ զկնդակ եզինն թափեաց:

Եւ ի բռնամարտիկ կռուին Աղէդքոէնոս աղէքսանդրացի, ի շրջանակին առանց խաթարելոյ:

Ի մանկուղոյ բռնամարտիկ կռուին՝ Յորքոս կողոփոնացին, միայն՝ ի մանկութեան ի շրջանակաւ մարտին յաղթեաց: Թաւելաւ մանկուղոյ պանկրատիոնն, որ է հասեւառիկ. եւ յաղթէր Փէդիմոս աղէքսանդրացի, ի ստադին:

Եւ ի մարտին Աղիստոտարատոս առդացի. որ զվզէ եւեթ կալեալ յաղթէր:

Չկարգեցաւ վասն յամելոյն Ներոնի անդր երթալոյ. եւ ապա յետ երկուց ամաց

τῆς, στάδιον μὲν Τρύφων Φιλαδελφεὺς ἐνί-
κα. Νέρων δὲ κηρύκων ἀγῶνα ἐστεφανοῦτο
τραγωδούς, κιθαρωδούς, ἄρμα πωλικόν,
καὶ τὸ τέλειον, καὶ τὸ δεκάπωλον.

Ἐκ τῶν Διοδώρου περὶ τῆς τῶν Κοριν-
θίων ἀρχῆς. Κορινθίων βασιλεῖς.

Τούτων ἡμῖν διευκρινημένων, λείπεται
περὶ τῆς Κορινθίας καὶ Σικυωνίας εἰπεῖν,
ὃν τρόπον ὑπὸ Λωρίων κατωκίσθησαν
τὰ γὰρ κατὰ Πελοπόννησον ἔθνη σχεδόν
πάντα, πλην Ἀρκάδων, ἀνάστατα συνέβη
γενέσθαι κατὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλει-
δῶν. Οἱ τοίνυν Ἡρακλεῖδαι κατὰ τὴν διαί-
ρεσιν, ἐξαιρετον πειησάμενοι τὴν Κο-
ρινθίαν καὶ τὴν ταύτης πλησιόχωρον,
διεπέμφαντο πρὸς τὸν Ἀλήτην, παραδι-
δόντες αὐτῷ τὴν προειρημένην χώραν. Ἐπι-
φανῆς δὲ ὁ ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ τὴν Κό-
ρινθον αὐξήσας, ἐβασίλευσεν ἔτη λή.

Μετὰ δὲ τὴν τούτου τελευτὴν ὁ προ-
σβύτατος αἰὲ τῶν ἐκγόνων ἐβασίλευσε, μέχρι
τῆς Κυψέλλου τυραννίδος, ἥτις τῆς κα-
θόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ὑστερεῖ ἔτασι
υμῖ. Καὶ πρῶτος μὲν παρ' αὐτοῖς διεδέ-
ξατο τὴν βασιλείαν Ἰξίων ἔτη λή. Μεθ'
ὃν ἤρξεν Ἀγέλας ἔτη λζ'. Μετὰ δὲ τούτους
Προυννης ἔτη λέ. Καὶ Βάκχης ὁμοίως τὸν
ἴσον χρόνον γενόμενος ἐπιφανέστατος τῶν
πρὸ αὐτοῦ· διὸ καὶ συνέβη τοὺς μετὰ ταῦ-
τα βασιλεύσαντας οὐκ ἔτι Ἡρακλείδας, ἀλ-
λὰ Βακχίδας προσαγορεύεσθαι. Μετὰ τοῦ-
τον Ἀγέλας μὲν ἔτη λ. Εὐδημος δὲ ἔτη κβ'.
Ἀριστομήδης ἔτη λ'. Οὗτος δὲ τελευτήσας

կարգեցաւ. ի ստագին Յրիփոն փեղագէզ-
 փացի յազմէր: Բայց Ներսէս ի քնարահա-
 րաց պսակէր, քանզի երգեցկաց եւ փանդու-
 նահարաց եւ ի կառս յաւանակականս, եւ
 ի խ. յովանակեանոն յազմեաց:

Ի Դիոդորի մոտեմէջ լտան Արեւիտացայ Բա-
 Կահարաց:

Յետ զայս բարւոյք ընտրելոյ՝ զկորնթա-
 ցւոց եւ զսիկանացւոց թագաւորութենէ դի-
 պոզ եւ ասել, թէ սրպէս ի գովրիացւոցն
 բնակեցան. զի պեղսպոնէսացւոց ազգին
 գրեթէ ամենայն իրաց բաց յարկադա-
 ցւոցն՝ եհաս խախտել՝ ի հերակղիզացւոց
 ասպատակին: Քանզի Հերակղեանքն ի բա-
 ժանելն ընտիր եւ լաւ համարեցան զԱորըն-
 թոս եւ շուրջ զնովաւ աշխարհն, յղեցին
 առ Աղէտէս՝ մատնեալ նմա զյառաջագոյն
 յիշատակեալ աշխարհն: Ոմն այր երեւելի
 գիպեալ, եւ զԱորնթոս մեծացուցեալ՝ թա-
 գաւորեաց ամս ԼԷ:

Յետ որոյ վախճանելոյ՝ նախծին որդին
 եւեթ ցանգ ի ծնողաց թագաւորէր, մինչեւ
 ցնիփսեղեայ բռնակալութիւնն, որ քան
 զհերակղիզացւոց ասպատակն յեանի ամօք
 Նիս եւ եւթամբք: Եւ նախ ի նմանէ յա-
 ջորդեաց զթագաւորութիւնն Իքսիոն ամս
 ԼԷ: Յետ որոյ տիրեաց Ագեղաս ամս ԼԷ:
 Յետ որոյ Արիմնիս ամս ԼԵ: Եւ Բակքիս
 նոյնպէս կշիռ զնոյն ժամանակս՝ եղեւ երեւ-
 ելի քան զիւր առաջինսն. եւ յետ նոցա
 թագաւորացն նմին իրի իսկ ոչ եւս հերակ-
 ղեանս, այլ բակքիզեանս լինէր անուանեալ:
 Յետ որոյ տիրեաց Ագեղաս ամս Լ: Եւ
 դամոն ամս ԻԵ: Արիստոմեդէս՝ Ե ընդերեո-

ἀπέλειπεν υἱὸν Τελεστήν παῖδα τὴν ἡλικίαν, οὗ τὴν κατὰ γένος βασιλείαν ἀφείλατο θεῖος ὢν καὶ ἐπίτροπος Ἀγῆμων, ὃς ἤρξεν ἔτη ις'. Μετὰ τοῦτον κατέσχεν Ἀλέξανδρος ἔτη κέ. Τοῦτον ἀνελὼν Τελεστής ὁ σταρηθεὶς τῆς πατρώας ἀρχῆς ἤρξεν ἔτη ιβ'. Τούτου ὑπὸ τῶν συγγενῶν ἀναιρεθέντος, Ἀντομενῆς μὲν ἤρξεν ἐνιαυτόν.

Οἱ δ' ἀπὸ Ἡρακλέους Βακχίδαι, πλείους ὄντες διακοσίων, κατέσχον τὴν ἀρχὴν, καὶ κοινῇ μὲν προειστήκεισαν τῆς πόλεως ἀπαντες· ἐξ αὐτῶν δὲ ἓνα κατ' ἐνιαυτόν ἡροῦντο πρύτανιν, ὃς τὴν τοῦ βασιλέως εἶχε τάξιν, ἐπὶ ἔτη η'. μέχρι τῆς Κυψέλλου τυραννίδος, ὑφ' ἧς κατελύθησαν.

Ἡ Μακεδονικὴ βασιλεία ἀπὸ τῶν Πορφυρίου τοῦ καθ' ἡμῶν φιλοσόφου.

Μετὰ δὲ Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου, Μακεδόνων ἐβασίλευσαν οἷδε τῆς Μακεδονίας, καὶ Ἑλλάδος. Ἡ τῶν Μακεδόνων ἀρχή, ἄχρι τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων καταλύσεως, τοῦτον διήρκησε τὸν τρόπον.

Ἀριθαῖος ὁ Φιλίππου καὶ Φιλίνης τῆς Θετταλῆς, ὃν οἱ Μακεδόνες πόθῳ τοῦ Φιλίππου γένους Φίλιππον προσαγορεύσαντες βασιλέα ἀνέδειξαν μετ' Ἀλέξανδρον, καίπερ ἐξ ἑταίρας γεγονότα, ἣ ἄφρονα συνειδότες εἶναι, διαδέχεται τὴν ἀρχὴν, ὥσπερ ἔφαμεν, Ὀλυμπιάδος τῆς ριδ'. ἔτει δευτέρῳ. Λογίζεται δὲ αὐτῷ ἔτη ζ'. ἐπέζησε

նիւք: Որ վախճանեցաւ եւ եթող որ-
դի զՑեղէստէս մատաղ հասակաւ. զորոյ
զազգական թագաւորութիւնն առ իւր
հօրեղբայր եւ ոստիկան՝ անուն Ագեմոն.
եւ տիրեաց ամս ժԶ: Յետ սորա կալաւ
Աղեքսանդրոս իբրեւ ամս ին: Զսա սպան
Ցեղէստէս՝ որ զրկեցաւ յիշխանութենէն.
եւ տիրեաց ամս ժԲ: Ի սորա սպանանել
յիւրոց ազգականաց՝ Աւառմանէս տիրեաց
աւարի մի:

Հերակղեանքն՝ որ բակբիդքն անուանե-
ցան, աւելի քան Մ էին, որ կալան զիշ-
խանութիւն, եւ խառն հասարակ ամենեքին
տիրէին քաղաքին. յինքեանց մի մի աւարի
ընտրէին նահապետ, որ ղթագաւորի տեղի
աւանդէր, զամս Ղ մինչեւ ջնդիփսեղեայ բըռ-
նակալութիւնն. յորմէ եւ վախճանեցան իսկ:

Պարթիւրի՝ որ առ մեծ հախառալ մեզ ինչոո-
քոս էր:

Յետ Աղեքսանդրի Փիղիպպեայ՝ մակեդո-
նացւոց՝ թագաւորեցին սյսպերիկ ոյք մակե-
դոնացւոց եւ եղլադացւոց: Մակեդոնա-
ցւոց իշխանութեանն մինչեւ ի հասմայեցւոց
վախճան առնլոյ՝ ցաւանակեցաւ զայս ձեւ
օրինակի:

Արիդեոս Փիղիպպեայ եւ Փիղիննեայ
թեատաղացւոյ, զոր մակեդոնացիք առ գութ
փիղիպպեան աղցին Փիղիպպոս անուանեցին,
եւ կացուցին թագաւոր յետ Աղեքսանդրի.
Թեպէտեւ յայլմէ կնսջէ էր, եւ անմիտ զսրն
դիտէին. յաջորդէ զիշխանութիւն նորա՝ որ-
պէս ասացաք իսկ՝ ի հարիւրորդ չորեքառ-
օաներորդ ողոմպիագին յերկրորդում ամին:
Համարին նմա ամբ Ը. քանդի եկեաց առ

γὰρ ἄχρι ἑκατοστῆς πεντακαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος ἔτους τετάρτου.

Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος παῖδας, Ἡρακλία τε ἐκ Μαρσίνης τῆς Φαρναβαίου, Ἀλέξανδρόν τε ἐκ Ρωξάνης τῆς Ὀξυάρτου τοῦ Βάκτρων βασιλέως. Αἰδοῖον μὲν οὖν Ὀλυμπιάς ἔκτεινε ἢ μήτηρ Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴν δὲ, καὶ τοὺς δύο παῖδας Ἀλεξάνδρου Κάσσανδρος ὁ Ἀντιπάτρου ἀναιρῶ, τὸν μὲν αὐτὸς φονεύσας, τὸν δὲ Μαρσίνης Πολυπέρχοντα πείσας. Ὀλυμπιάδα δὲ καὶ ἄταφον ἐκρίψας, ἀνείπεν ἑαυτὸν Μακεδόνων βασιλέα. Καὶ ἀπὸ ταῦδε καὶ τῶν ἄλλων Σατραπῶν ἕκαστος ἐβασίλευσε, τῆς Ἀλεξάνδρου γενεᾶς διεφθαρμένης. Γήμας δὲ Θεσσαλονίκην τὴν Φιλίππου, βασιλεύων ἐπιβίω ἔτη ιθ'. καὶ φθινάδι νόσῳ ἐπιπόνῳ διελύθη.

Τοῦτον διαδέχονται οἱ παῖδες, Φίλιππος, καὶ Ἀντίπατρος, οἵτινες ἔτη τρία, καὶ μῆνας ε'. Ἐβασίλευσαν μετὰ τὸν πατέρα, πρῶτος μὲν Φίλιππος καὶ ἐν Ἐλατεῖα ἀποθνήσκει. Ἀντίπατρος δὲ Ἀλεξάνδρῳ τῷ παιδὶ συμπράττουσαν ἀνελὼν τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην εἰς Λυσιμάχον ἔφυγε, καὶ τῶν ἐκείνου θυγατέρων γήμας τινὰ ὁμοίως ἀνῆρέθη πρὸς αὐτοῦ Λυσιμάχου.

այնու՝ մինչեւ ցհարկւորդ հնգեառաւան-
բորդ ողոմպիագն չորրորդի ամին :

Եւ եթող Աղէքսանդրոս որդի զՀերակ-
ղէս ի Փարսինայ գտաւրէ Փարսնաբազայ .
եւ զԱղէքսանդրոս յՌդքսաննայ գտաւրէ
Աքսիարանայ թագաւորի բակարիացւոց . որ
ի մեռանելոյ Աղէքսանդրի Փիղիպպայ իոկ
եւ իոկ ի թագաւորութեանն ծնաւ : ԶԱ-
րիդինոս Ողոմպիա սպան մայրն Աղէքսանդրի :
Եւ զնա տիրեալ մակեդոնացւոց , եւ զեր-
կուս որդիս Աղէքսանդրի՝ Վասանդրոս Ան-
տիպատրեայ սպանանէ : Զմին ինքն իոկ
սպան . եւ զմիւսն՝ որ ի Փարսինայն էր ,
Պաւղիսպիքեայ հրամայեաց սպանանել :
Իսկ զողոմպիա եւ անթաղ իոկ ընդ վայր
ընկեաց . եւ զօրացոյց զանձն մակեդոնացւոց
թագաւոր : Եւ պսուհետեւ ի սմանէ եւ
յայլոց նախարարացն իւրաքանչիւր դ թա-
գաւորեր : Ի բառնալ ազգին Աղէքսանդրի՝
արար կին զԹեսաղսնիկէ Փիղիպպայ , թա-
գաւորեալ . առ որով եկեաց ամս թգ . եւ
ծիւրական ցաւօք ջերեալ վախճանեցաւ :
(Սորա ժամանակք համարին , եւ ի սոյնս
գրաւի եւ ամն՝ զոր կալաւ յետ Արիդոնեայ
Ողոմպիա , ի Ճորգէ եւ ի վելտասաներորդէ
ողոմպիագէն առաջնոյ ամին՝ մինչեւ ի Ճորգ
Իերորդ ողոմպիագ երրորդ ամին) :

Զսա պայազատեն իւր որդիք՝ Փիղիպ-
պոս եւ Աղէքսանդրոս եւ Անտիպատրոս .
որք ամս Գ եւ ամիսս Զ թագաւորեցին
յետ հօրն : Նախ Փիղիպպոս , եւ յեղատիա
մեռանէր : Իսկ Անտիպատրոս՝ գործակից
Աղէքսանդրի մանկանն լեալ՝ սպանանէր ըզ-
մայրն Թեսաղոնիկէ . եւ փախտաւկան առ
Ղիւսիմաքոս անկանէր . եւ զոմն ի նորա
գտաւրացն կին արարեալ՝ նոյն ձեւ օրինակի
ի Ղիւսիմաքայ մեռանէր :

Ἀλέξανδρος δὲ γαρεῖ μὲν Ἀντιάδρας τὴν τοῦ Πτολεμαίου· πρὸς τε τὸν νεώτερον Πτολεμαῖον ἀδελφὸν εἰς συμμαχίαν ἐπικαλεῖται Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνην, ὅτε πολιορκητὴς ἦν ἐπώνυμον, ἀναιρεῖται τε ὑπ' αὐτοῦ· καὶ Μακεδόσιν αὐτὸς ἄρχαι Δημήτριος. Τῶν οὖν παίδων Κασάνδρον τῆς ἀρχῆς ἔτη λογίζονται ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἑκατοστῆς ἄχρι τοῦ τρίτου ἑκατοστῆς εἰκοστῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Δημήτριον δὲ ἔξ ἔτη βασιλεύσαντα Μακεδονίας Πύρρος ἐκβάλλει τῆς Ἡπείρου βασιλεὺς, τρίτος καὶ εἰκοστὸς ἀπ' Ἀχιλλέως τοῦ Θέτιδος ὦν, ὡς ἂν αὐτῷ προσηκούσης τῆς ἀρχῆς μετὰ τὸ Φιλίππου γένος δὲ Ὀλυμπιάδα τὴν Ἀλεξάνδρου μητέρα, καί κεινὴν ἐκ Πύρρου τοῦ Νεοπτολέμου γενομένην. Ἐπτα δὲ μῆνας ἄρχαι Μακεδόνων.... Τῷ δὲ ὀγδόῳ τοῦτον Ἀνσίμαχος διαδέχεται ὁ Ἀγαθοκλῆους, Θετταλὸς ὦν ἐκ Κρανῶνος, καὶ Ἀλεξάνδρου γεγονώς δορυφόρος. Θρακῆς δὲ τότε καὶ Χερρόνησου βασιλεύων, εἰς γείτονα καὶ ὁμορον τὴν Μακεδονίαν ἐπιδραμὼν, διεδέξατο.

Οὗτος Ἀρσινόη πεισθεὶς τῇ γυναικί, Ἀγαθοκλέα τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ ζῆν ἤρε· βασιλεύει δὲ Μακεδονίας ἔτη 6. καὶ μῆνας 5. Ἡτᾶται δὲ ἐν τῇ περὶ Κόρου πεδίον μάχῃ τῇ πρὸς Σέλευνον τὸν τῆς Ἀσίας βασιλέα, ὅτε Νικάτωρ ἐπὶ κλησὶς ἦν, ὅτε καὶ τοῦ ζῆν ἀπαλλάττεται. Εὐθύς δ' ἐπὶ τῇ

Իսկ Աղէքսանդրոս առնէր կին զՂիսանդրոս
զՊաղտմէի . ի վերայ երթեալ կրտսերոյ եղ-
բօրն ի մարտ պատերազմի, զօրավիգն օգնա-
կանսւթեան զԴէմէարիոս Անտիպատրեայ
կոչէր, որոյ անուն յորջորջանաց էր պաշա-
րիչ . սպանանէր ի նմանէ . եւ տիրէ մակե-
դոնացւոց Դէմէարիոս : Եւ որդւոցն Կասան-
դրեայ համարին ամբ իշխանութեան ի չոր-
րորդէ ամէ Ճորդի եւ քսաներորդի ողոմ-
պիագին, մինչեւ ցՃորդ Իերորդ . եւ եր-
րորդ ողոմպիագին առաջնոյ ամին : Պիւռոս
ընկենու զնա՝ արքայ եպիրացւոց՝ քսանե-
րորդ երրորդ յԱքիղղեայ որդւոյ թետայ .
որպէս թէ նմա իսկ էր անկ իշխանութիւնն
յեա Փիզիպպեայ ազգին՝ վասն Ողոմպեայ մօր
Աղէքսանդրի . զի եւ մայրն՝ Պիւռեայ որդւոյ
Նեոպաղտմէի էր լեալ : Եւ զեւթն ամիս
տիրէ մակեդոնացւոց՝ ի Ճորդի քսաներորդի
երրորդի ողոմպիագին յերկրորդում ամին :
Իսկ յութերորդին զսա Ղիւսիմաքոս փոխա-
նորդէ որդի Ագաթոկղեայ . որ թետաղացի
էր ի Վրանոնայ, եւ Աղէքսանդրի սպասա-
ւոր : Բայց Դրակայ յայնժամ եւ Քեռոնի
չեւ եւս թագաւորէր . այլ ի գրացին եւ
յարուարձական ճնպեալ երթայր ի Մակե-
դոնիս՝ առնուլ զթագաւորութիւնն :

Սագրեալ յԱրտինոյեայ կնոջէ իւրմէ՝
զԱգաթոկղէո որդի իւր ի կենդանութենէ
արկանէր . եւ թագաւորէր ի Ճորդէ Իե-
րորդէ երրորդէ ողոմպիագին երկրորդ ամին
ի հինգերորդ ամսեան, մինչեւ ցՃորդ Իե-
րորդ չորրորդ ողոմպիագն երրորդ ամին . որ
լինին ամբ Ե եւ ամիսք Զ : Ի պարտութիւն
մատնեալ լինի ի Վորայ գաշտին պատերազմ
ընդ Սեղեւկեայ ասիացւոց արքայի որ Նի-
կանովն կոչէր : Իսկ եւ իսկ յեա յաղթու-

νίκη Σέλευκον Πτολεμαῖος ὁ τοῦ Λάγου καὶ Εὐρυδίκης παῖς τῆς Ἀντιπάτρου, ὃ Κεραυνὸς ἐπικλήσεις ἦν, εὐεργέτην τε ὄντα ἑαυτοῦ, καὶ ἐκ φυγῆς ὑποδεξάμενον ἀνελών, ἤρξεν αὐτὸς Μακεδόσιν, ὅσπερ Γαλάταις πολεμῶν ἀνηρέθη, βασιλεύσας ἐν αὐτὸν καὶ μῆνας ἑ...

Τὸν δὲ Πτολεμαῖον Μελέαγρος ὁ ἀδελφὸς διεδέξατο· Μακεδόνες δ' αὐτὸν τῆς ἀρχῆς εὐθὺς ἐκβάλλουσιν ἄρξαντα δύο μῆνας ὡς ἀνάξιον φανέντα. Καὶ ἀντ' αὐτοῦ ποιοῦνται βασιλεῖα Ἀντίπατρον ἀδελφιδοῦν μὲν ὄντα Κασσάνδρου, υἱὸν δὲ Φιλίππου κατ' ἀπορίαν γένους βασιλικοῦ. Πέντε δ' αὐτὸν καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄρχοντα Σωσθένης τις τῶν δημοτικῶν ἐξελαύνει ὡς ἀδύνατον στρατηγεῖν, Βρέννου τοῦ Γαλάτου ἐπιόντος τοσούτου πολεμίου. Καὶ αὐτὸν οἱ Μακεδόνες Ἐτησίαν ἐκάλεσαν, ὅτι χρόνῳ τοσῶδε οἱ ἔτησiai πνέουσι. Σωσθένης δὲ Βρέννον ἐξελάσας, καὶ ὅλων δύο ἑτῶν προστάς τῶν πραγμάτων ἀποθνήσκει· καὶ γίνεται ἀναρχία Μακεδόσι, διὰ τὸ τοὺς περὶ Ἀντίπατρον, καὶ Πτολεμαῖον, καὶ Ἀριδαῖον ἀντιποιεῖσθαι μὲν τῶν πραγμάτων, ὁλοσχερῶς δὲ μηδὲνα προστεῖναι. Ἀπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαῖου, ἐπὶ τὸ τέλος τῆς ἀναρχίας, τοῦτ' ἐστίν, ἀπὸ ρκδ'. Ὀλυμπιάδος ἔτους τετάρτου, ἄχρι τῆς ρκς'. Πτολεμαίου μὲν τοῦ

Թեանն Սեղեւկեայ՝ Պաղտմես Ղազոսի եւ Եւսիդիկեայ սրդի գոտեր Անտիպարայ, որ Կերաւնոսն կոչէր՝ այսինքն է բարկուած թիւն, զիւր երախտաւորն՝ որսւմ ի փախըստին ապաստան էր լեալ՝ սպանանէր. եւ ինքն տիրէր մակեդոնացւոց. եւ մինչդեռ ընդ գաղատացիս տայր պատերազմ՝ սպանաւ, Թագաւորեալ զաարի եւ զհինգ ամիս. (որպէս համարել զժամանակ Թագաւորուած Թեան նորա ի չորրորդէ ամէ Ճորդի Իերորդի չորրորդի ողոմպիագին՝ մինչեւ ի հինգերորդ ամիսն առաջնոյ ամին Ճորդի Իերորդի եւ հինգերորդի ողոմպիագին)։

Իսկ զՊաղտմես՝ Մէղէագրոսնորին եղբայր՝ պայազատեաց. եւ Մակեդոնացիք իսկ եւ իսկ հանէին զնա յիշխանութենէն, կալեալ ամիսս Բ. իբրեւ զանարժան ինչ երեւեալ։ Եւ ընդ նորա առնէին Թագաւոր զԱնտիպատրոս եղբորսրդի Կասանդրի եւ որդի Փիզիպեայ՝ առ չգիւտ արքունահան ազգին։ Նորա տիրեալ աւուրս ԽԵ, Սոսթենէս ոմն փախստական առնէր զնա, որպէս թէ չիցէ բաւական զօրավարութեան, Արենայ գաղատացւոյ այնպիսի պատերազմաւ եկեալ ի վերայ հասեալ։ Եւ զնա Մակեդոնացիք Ցարեւոր կոչեցին. քանզի այնչափ ժամանակս տարեւոր հողմք շնչեն։ Իսկ Սոսթենէս եւ զԱրենն եւս հալածեաց. եւ զամենայն զիրս զերկեամ բովանդակեալ՝ մեռանէր. եւ լինէին անտէրունչ Մակեդոնացիք, վասն որոյ լինէր Անտիպարեայ եւ Պաղտմէի եւ Արիդեայ՝ յանձանձիշտ կալ իրացն. բայց բովանդակ եւ ոչ միում ումիք ունել։ Եւ ի պաղտմեանց ցվախճան անտէրնչութեանն, այսինքն է ի Ճորդէ Իերորդէ չորրորդէ ողոմպիագէն՝ չորրորդ ամին, մինչեւ ցՃորդ Իերորդ վեցերորդն. յորոց Պաղտմէ Բարկու-

Κεραυνου ἐναντὸν καὶ μῆτας εἰς ἄρξαντος, Μελισσάρχου δὲ μῆνας β'. Ἀντιπάτρου δὲ ἡμέρας μέ. Σωσθένους δὲ ἔτη β'. καὶ τοῦ λοιποῦ χρόνου εἰς ἀναρχίαν λογισθέντος.

Τοῦ δ' Ἀντιπάτρου τοῖς πράγμασιν ἐπιβουλευόντος, Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου τοῦ πολιορκητοῦ καὶ Φίλας τῆς Ἀντιπάτρου θυγατρὸς υἱὸς μεταποιεῖται τῆς ἀρχῆς, ὃς ἐν Ἰόνιοις τῆς Θετταλίας γενόμενός τε καὶ τραφεὶς Γονάτας ἐπακαλεῖτο. Λογίζεται δὲ αὐτῷ τὰ πάντα ἔτη τῆς βασιλείας τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα· ἦν γὰρ βασιλεὺς καὶ πρὶν τῆς Μακεδονίας κρατῆσαι, ὅλοις ἔτεσι δέκα πρότερον. . . . Οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Ἑλλάδα ἐγκρατῶς χειρῳσάμενος, καὶ βιοῖ μὲν τὰ πάντα ἔτη τρία καὶ ἀγδοήκοντα· τελευτᾷ δὲ τῆς γλῆ. Ὀλυμπιάδος ἔτι πρῶτῳ.

Ὃν διαδέχεται υἱὸς Δημήτριος, ὃς καὶ πᾶσαν τὴν Αἰβύην ἔλαβε, Κυρήνης τε ἐκράτησε, . . . καὶ κατέσχεν ἑτῶν δέκα. Γήμας δὲ τινα τῶν αἰχμαλώτων, καὶ Χρυσήδα προσειπὼν, Φίλιππον ἐξ αὐτῆς ἔσχεν τὸν πρῶτον πολεμήσαντα Ῥωμαίοις, καὶ κακῶν αἵτιον Μακεδόσι γενόμενον. Φίλιππον μὲν οὖν ὀρφανευόμενον ἐπετρόπευσεν Ἀντίγονος ἕτερος ἐκ τῶν βασιλείου γένους, ὃ Φοῦσκος ἐπώνυμον ἦν. Δίκαιον δὲ Φοῦσκον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ὀρῶντες οἱ Μακεδόνες ἐστήσαντο

Թեանն գտանի կալեալ զառարի եւ զՀինգ
ամիս . եւ Մէղէապրեայ զերկուս ամիսս . եւ
Անտիպատրեայ զԵն օր . եւ Սոսթենի զեր-
կեամ . եւ այլոց ժամանակին անտէրունչ
համարել :

Ի նենգել Անտիպատրոս զերան , Անտի-
գոնոս Դէմէարի որաշարողի՝ եւ Փիղասկոս
գտաւեր Անտիպատրոս որդի՝ լինէր յանձան-
ձիչ իշխանութեանն . որ ի Գոնայիս Թեսա-
լաստանի երթեալ սնեալ՝ Գոնաստոս կո-
չէր : Եւ նմա համարին բնաւ իսկ ԽԴ ամին .
քանզի էր Թագաւոր եւ յառաջագոյն՝ մինչ
չեւ զՄակեդոնիա կալեալ էր . ընդ ամե-
նայն ծաւալաւ յառաջ . (եւ կոչեցաւ Թա-
գաւոր՝ յերկրորդում ամին Ճորդի Իերորդի
երրորդի ողոմպիագին . ըսյց Մակեդոնացւոց՝
յառաջնում ամին Ճորդի Իերորդի վեցերոր-
դի ողոմպիագին) : Սա է՝ որ զԵղզագացւոց
աշխարհն սաստիկ ընդ ձեռամբ նուաճեաց .
եւ կեպր ընդ ամենայն Ձ եւ երիս ամս . եւ
վախճանէր ի Ճորդի երեսներորդի Եերոր-
դի ողոմպիագին յառաջնում ամին :

Ձոր փոխանակէ որդի նորին Դէմէտրիոս,
որ համօրէն իսկ զամենայն Ղիբէաստան առ,
եւ կալաւ զՎիւրենէ . (եւ բնաւ զամենայն իսկ
հօրն՝ ի միահեծան իշխանութիւնն նորո-
գեաց) . եւ տիրեաց ամս ծաւալաւ : Եւ արար ինն զուն
ի գերեաց . եւ անուն գնէր Ոսկեակ . Փի-
ղիպպոս յայնմ կնոջէ ունէր որդի , զայն՝ որ
զառաջինն ետ ճակատ ընդ հռոմայեցիս . եւ
չարեաց պատճառք եղև մակեդոնացւոց : Եւ
զՓիղիպպոս այնուհետեւ որք մնացեալ՝ փայ-
փայէր ոստիկանութեամբ ոմն յազգէ Թա-
գաւորութեան , որում Փուսկոս էր անուն
յարջորջանաց : Արդար գտեալ յոռաթկանու-
թեանն զՓուսկոս տեսանէին , արարին Թա-

βασιλεύειν, καὶ τὴν Χρυσήϊδα αὐτῷ ἡρμοσαν· ὁ δὲ παίδων γενομένων ἐκ τῆς Χρυσήϊδος οὐκ ἀνεθρέφατο, τὴν ἀρχὴν τῷ Φιλίππῳ παρασώζων, ᾧ δὴ καὶ παρέδωκεν ἀποθνήσκων.

. . . ἐπιτροπεύσας μὲν ἐπ' ἔτη εἰς. ζήσας δὲ πάντα ἔτη μβ'. Ὁ δὲ τοῦ Δημητρίου υἱός, ὃν οἱ Μακεδόνες καλὸν ἐπωνόμαζον, χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου ἀπὸ τῆς ρμ'. Ὀλυμπιάδος ἄρχειν ἤρξατο· καὶ ἐβασίλευσεν ἔτεσιν ὅλοις δύο καὶ μ'. τελευτᾷ δὲ δευτέρῳ ἔτει τῆς ρνθ'. Ὀλυμπιάδος. νή, τὰ ὅλα βιούς ἔτη.

Περσεὺς δὲ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Δημήτριον τὸν ἀδελφὸν (ταῖς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ διαβολαῖς) ἀποκτείνας, βασιλεὺς ἔτεσι δέκα καὶ μηνσὶν ὀκτώ. Ἐπὶ γὰρ τῆς ρνθ'. Ὀλυμπιάδος τοῦ τετάρτου ἔτους Ἀνίκιος Αἰμίλιος πρὸς τοὺς Μακεδόνας περὶ τὴν Πύδναν εἰλε κατὰ κράτος. Περσεὺς δὲ εἰς τὴν Σαμοθράκην ἐφενγεν· εἴτα ἐκουσίως παρέδωκεν ἑαυτὸν δέσμιον τοῖς πολέμοις. Κἀκεῖθεν εἰς Ἀλβην μετατεθείς, καὶ τηρούμενος, μετὰ πέντε ἔτη τελευτᾷ. Τὰ δὴ τῶν Μακεδόνων ἐπὶ τούτου κατελύθη.

Καὶ αὐτοὺς Ῥωμαῖοι τότε αὐτονόμους ἀφῆκαν, αἰδούμενοι δόξαν ἀγαθὴν, καὶ μέγεθος ἀρχῆς τῆς Μακεδόνων.

գաւար. եւ խօսեցան նմա կին զՈսկեակն. եւ նա զորդիոն՝ որ եղեն յՈսկեկայն՝ չոնուցանէր. զի զիշխանութիւնն անխարդախ Փիղիպպեայ պահիցէ. յոր ած իսկ հասոյց, եւ մեռանէր:

Մեռանէր եւ Դեմէտրիոս, որոյ անունն յարջորջանաց գեղեցիկ կոչէր, ի Ճորդի երեսներսորդի ողոմպիագին յերկրորդում ամին: Թագաւարութիւնն պնուհետեւ ի Փիղիպպոս հասանէր. որոյ ոստիկան յանձանձիչ յառաջագոյն յիշատակեալն Անտիգոնոս էր. վախճանեցաւ ի Ճորդի երեսներսորդի իններորդի ողոմպիագին ի չորրորդում ամին. ընդ ոստիկանութեամբ զերկոտասան ամ. եւ եկեաց ընդ ամենայն ամս խի: Իսկ Փիղիպպոս առանց ոստիկանի ի Ճորդէ քառասներորդէ ողոմպիագէն ոկոաւ տիրել. եւ թագաւորեաց ընդ ամենայն ամս խի. եւ վախճանէր յերկրորդ ամի Ճորդի յիներորդի ողոմպիագին. կեցեալ ընդ ամենայն ամս ԾԸ:

Իսկ Պերսեւս որդի Փիղիպպեայ զԴեմէտրոս զեղբայր իւր սպանանէր. եւ թագաւորէ ամս Ժ. եւ ամիսս ութ: Քանզի ի Ճորդում յիներորդում յերկրորդում ողոմպիագին չորրորդ ամին՝ Ղեկիպպոս եւ Ակիլիոս զՄակեդոնացւոց Պիդանեայ զկոլմանսն առին սաստիկ: Պերսեւս ի Սամոսթրակ անկանէր փախտտական. եւ ապա ինքնակամ իսկ մասնեաց զանձն ի ձեռս պատերազմողացն: Եւ անտի յԱղբէ փոխեալ՝ կայր ընդ պահպանութեամբ. եւ յեա հինգ ամի վախճանէր: Մակեդոնացւոց իրք առ նոժաւ վախճանեցան:

Եւ յայնժամ զնոսա հռովմայեցիք ինքնօրէնս աղիկամիս թողին. քանզի պատիւ տրարեալ մեծարէին զմեծաշուք փառս եւ զյաղթ իշխանութիւնն մակեդոնացւոց:

Ἔτει δὲ ἑννεακαιδεκάτῳ ἐπὶ τῆς ρνζ'. Ὀλυμπιάδος, εἰς ἔτος τρίτον, Ἀνδρόσκοις τις υἱὸν ἑαυτὸν ψευσάμενος εἶναι Περσέως, καὶ Φίλιππον ἑαυτὸν μετονομάσας, παρ' οὗ καὶ Ψευδοφίλιππος ἑκαλεῖτο, κρατεῖ Μακεδονίας, Θρᾶκας λαβὼν συμμάχους. Ἐν αὐτὸν δὲ κρατήσας, ἐκ παρατάξεως μὲν φεύγει εἰς τοὺς Θρᾶκας, ἐκδοτος δὲ παρ' ἐκείνων δοθεὶς ἀναπέμπεται δέσμιος εἰς τὴν Ῥώμην.

Ῥωμαῖοι δὲ Μακεδόνας ἀχαρίστους γινόμενους, διὰ τὸ συλλαβέσθαι τῷ Ψευδοφίλιππῳ, ὑποφόρους ἐποίησαν, ἔτει τετάρτῳ τῆς ρνζ' Ὀλυμπιάδος. Γίνονται οὖν μετὰ Ἀλέξανδρον τὸν μέγαν... ἀπὸ τῆς ριδ'. Ὀλυμπιάδος ἔτους δευτέρου, ἄχρι τῆς ρνζ' τετάρτου ἔτους (ἐν ᾧ κατεδουλώθησαν Μακεδόνες,) τὰ πάντα ἔτη ρυδ'. (ἔτους τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας ρυδ').

Ἀσίας καὶ Συρίας βασιλεῖς (οἱ μετὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον.)

Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου ἕκτον ἔτος καταγόντος τῆς βασιλείας ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς πεντεκαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος ἔτει τρίτῳ, Ἀντίγονος ὁ πρῶτος ἐβασίλευσε τῆς Ἀσίας, καὶ ἤρξε μὲν ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα, τὰ πάντα βιώσας ἕξ καὶ ὀγδοήκοντα. φοβερώτατος δὲ τῶν τότε βασιλέων γέγονε, καὶ θνήσκει περὶ τὴν Φρυγίαν, πάντων αὐτῷ διὰ φόβον τῶν δυναστῶν ἐπιθεμένων, τετάρτῳ ἔτει τῆς ἑκατοστῆς ἑννεακαιδεκάτης Ὀλυμπιάδος. Ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος φυγὰς εἰς τὴν Ἐφεσον διασώθη, καὶ

Յամին իննուժերորդի, որ Ճորդի յիս-
ներորդի Էերորդի ողոմպիադին երրորդ ա-
մին կշռի, Անգրիսկոս ոմն զանձն ոսւտ որ-
դի Պերսեւսի անուանեաց, եւ փոխեաց իւր
անուն Փիղիպոս. վասն որոյ եւ Սուա Փիղի-
պոսն կոչէր. Երբէր Մակեդոնացւոց, զԹրա-
կացիս առեալ ընդ իւր զօրավիգն: Իբրեւ
զտարի մի կալաւ, ի ճակատուէ փախտա-
կան լինէր ի Թրակացիս. մատնեալ ի նո-
ցանէ՝ առաքէր կապեալ ի Հռոմ:

Հռոմայեցւոց անկոսնեալ զՄակեդոնացիս
վասն Սուա Փիղիպոսին օգնական լինելոյ՝ Հար-
կատուս առնէին, ի չորրորդ ամի Ճորդի յիս-
ներորդի Էերորդի ողոմպիադին: Եւ լինին
յեսո Աղէքսանդրի ողոմպիադք Թագաւորու-
թեանն Մակեդոնացւոց՝ մինչեւ ցվախճան
Հարկատուս լինելոյ, եւ ցՀռոմայեցւոց իշ-
խանութիւնն, ի Ճորդէ չորեքտասաներորդէ
ողոմպիադէն երկրորդի ամին մինչեւ ցՃորդ
յիսներորդ Էերորդ ողոմպիադ ամին չորրոր-
դի, ընդ ամենայն խԳ ողոմպիադք, եւ ամբ
երկու. եւ ընդ բնաւ ամբ ՃՀԴ:

Ասիացոց եւ Ասորաց խափառութիւն:

Փիղիպոսի Արիդեայ վեցերորդում Հա-
սելոյ ամի Թագաւորութեանն՝ ի Ճորդի եւ
Եժերորդի ողոմպիադին յերրորդում ամին,
Անտիգոնոս նախ Թագաւորեաց ասիացւոց
զԼժ ամ. ընդ ամենայն կեցեալ ամս 22.
աՀաւոր քան զամենայն Թագաւորս ժամա-
նակին գտանէր. եւ մեռանէր ի Փռիւզա-
ցւոց աշխարհին, ամենայն զօրաց առ ահին ի
վերայ նորա գիմելոց, ի չորրորդում ամի
Ճորդի եւ իննուտասաներորդի ողոմպիադին:
Իսկ որդի նորին Դեմէտրիոս փախտաւկան
անկեալ յԵփեսոս ապրէր, եւ յամենայն

τῆς Ἀσίας ἀπάσης ἀποσφαλεῖς, πάντων δεινότατος βασιλεὺς ἔδοξεν εἶναι ἐν τῇ πολιορκίᾳ· ἃς οὗ δὴ καὶ πολιορκητῆς ἐπεκλήθη. Βασιλεύει δὲ καὶ αὐτὸς ἔτη εἴς...

Πτολεμαῖος δὲ ἀγανακτήσας, (ὅτι τῷ Πηλουσίῳ προσέβαλεν ὁ Δημήτριος, ἅτε τῶν κατ' Αἰγύπτον πραγμάτων ἐχόμενος,) πέμπει βασιλέα τῆς Ἀσίας Ἀλέξανδρον, ὡς υἱὸν Ἀλεξάνδρου, ὃς διὰ τὸ ὡς ἀγοραστός εἶναι νενομίσθαι τοῦ Πτολεμαίου, Ζαβινᾶς ἐπεκλήθη πρὸς τῶν Σύρων. Συμβολῆς δὲ περὶ Δαμασκὸν γενομένης, ἥττηθεις ὁ Δημήτριος φεύγει εἰς Τύρον. Κἀκεῖ κωλυόμενος εἰσελθεῖν, πλοίῳ ἐπιβὰς κατεκόπη ... βασιλεύσας πρὸ μὲν τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη τρία, μετὰ δὲ τὴν κάθοδον ἔτη δ'.

Διαδέχεται δὲ τὸν Δημήτριον Σέλευκος ὁ υἱός, καὶ εὐθύς ἐκ διαβολῆς τῆς μητρὸς ἀποθνήσκει. Ἀντίοχος δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ νεώτερος παραλαμβάνει τὰ πράγματα τῆς ἑκατοστῆς ἐξηκοστῆς τετάρτης Ὀλυμπιάδος ἔτει δευτέρῳ, καὶ τρίτῳ ἔτει νικᾷ τὸν Ζαβινᾶν. Ὁ δὲ τὴν ἥτταν μὴ ἐνέγκας φαρμάκῳ ἑαυτὸν διεχρήσατο, βασιλεύει δὲ ἔτη ιά, ἄχρι τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἑκατοστῆς ἐξηκοστῆς ἑκτῆς Ὀλυμπιάδος. Συνναριθμεῖται γὰρ ὁ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σελευκου ἐνιαυτὸς τῆς ἀρχῆς εἰς τοῦτον. Ἐκαλεῖτο δὲ Γρυπὸς καὶ Φιλομήτωρ. Κατιόντι δὲ τῷ ὁμομητρίῳ ἀδελφῷ ἀγιτράχῳ, καὶ ἀνεψιῷ τὰ ἐκ πατρὸς τῷ ἐπικληθέντι Κυζικηνῷ, περὶ οὗ πρὸ ὀλίγου εἰρήκαμεν, ἐκχωρεῖ τῆς

ասիացւոց վերպեալ, քան զամենեւին գժըն-
գակ թագաւոր կարծէին լինել զնա ի պա-
շարմանն. ուստի եւ Պաշարիչ անուն կոչե-
ցաւ յորջորջանաց: Թագաւորէ՛ ամս Էփ...:

Իսկ Պաղոմէոս ի ցասման լեալ՝ առաքեթ
թագաւոր ասիացւոց զԱղէքսանդրոս զիս վա-
որդի Աղէքսանդրի, այսինքն իբրեւ զորդի
Աղէքսանդրի. որ, վասն զի Կնեալ կարծէր ի
Պաղոմէայ, եւ Զարինաս անուն յորջորջա-
նաց առ յասորւոց: Իբրեւ խառնուող ճա-
կատուց առ Դամասկեալ լինէին, ի պարտու-
թիւն մատնեալ Դէմէարի՝ փախտաւկան գի-
մէր ի Տիւրոս: Իբրեւ անգր եւս չտային
մտանել, ի նաւ ապաստանեալ պատառ պա-
տառ կոտորէր. (Ճորդի Կերորդի չորրորդի
ողոմպիագին՝ յառաջնում ամին.) որպէս
թագաւորեալ նմա յառաջ քան զԿերու-
թիւնն ամս Գ. եւ յեա գարձին ամս չորս:

Պայազապէ զԴէմէարոս՝ Սեղեւկոս նորին
որդի. եւ իսկ եւ իսկ ի մօրն շարախօսու-
թեանց մեռանէր: Անտիոքոս նորին եղբայր
կրտսեր առնոյր յանձն զիրան. Ճորդի Կե-
րորդի չորրորդի ողոմպիագին յերկրորդում
ամին. եւ յերրորդում ամին յազթէր Զա-
րինայ: Եւ նա առ չժուժալ պարտութեանն՝
գեղով անձին տրարեալ սատակէր. եւ թա-
գաւորէր ամս ԺԱ. մինչեւ ցչորրորդ ամ
Ճորդի Կերորդի վեցերորդի ողոմպիագին:
Համարի եւ եղբօրն իւրոյ Սեղեւկեայ տա-
րի մի իշխանութեանն խառն ի սոյն: Եւ
կոչէր Գաիւպոս, որ է Կոտմկեան, եւ Փի-
ղոմէսոր: Իսկ յիջանել Համամօր եղբօրն
իւրոյ Անտիոքայ, եւ եղբօրորդւոյ ի Հօրէ
կողմանէ, որոյ անունն յորջորջանաց Կիզի-
կենացի էր, զորմէ յառաջ քան զսակաւ ինչ
առաջաք, տեղի տուեալ յիշխանութենէն՝

ἀρχῆς ἀπαλθὼν εἰς τὴν Ἀσπενδον· ὤθεν καὶ Ἀσπένδιος ἐκλήθη ὁ αὐτός, καὶ Γρυπὸς, καὶ Φιλομήτωρ ἐπικαλούμενος.

Τοῦ τοίνυν Ἀντιόχου εἰς τὴν Ἀσπενδον ἐκχωρήσαντος ἄρχει ἀπὸ τῆς ρεζ'. Ὀλυμπιάδος ἔτους τοῦ πρώτου ὁ Κυζικηνὸς Ἀντίοχος, τῷ δὲ δευτέρῳ τῆς αὐτῆς Ὀλυμπιάδος κατίσει πάλιν ἀπὸ τῆς Ἀσπένδου ὁ Ἀντίοχος, καὶ κρατεῖ μὲν αὐτὸς τῆς Συρίας, ὁ δὲ Κυζικηνὸς τῆς κοίλης. Διαίρεσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς, ὁ μὲν Γρυπὸς παρατείνει ἄχρι τῆς ἐκατοστῆς ἐβδουμηκοστῆς Ὀλυμπιάδος τοῦ τετάρτου ἔτους, ἔτη κατὰ τὴν κἀθοδὸν ἐπιζήσας δεκαπέντε, ὡς ἄρξαι τὰ πάντα εἴκωσι εἰς, ἑνδεκα μὲν καθ' αὐτὸν, πεντεκαίδεκα δὲ τῆς ἀρχῆς διηρημένης.

Ὁ δὲ Κυζικηνὸς κρατήσας ἀπὸ τῆς ρεζ'. ἔτους πρώτου, τελευτᾷ ἔτει ροα'. Ὀλυμπιάδος, βασιλεύσας μὲν ἔτη ιγ', βίους δὲ τὰ πάντα ἔτη ν'· τελευτᾷ δὲ τοῦτον τρόπον. Ἀποθανόντος γὰρ τοῦ Γρυποῦ Ἀντιόχου κατὰ τὸν εἰρημένον χρόνον, Σέλευκος ὁ τούτου παῖς ἐπελθὼν μετὰ δυνάμεως πολλὰς πόλεις προσηγάγετο. Ἀντίοχος δὲ ὁ Κυζικηνὸς προσαγαγὼν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας τὴν δυνάμιν, καὶ παραταξάμενος, ἐνικήθη· ἐξενεχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἵππου αὐτοῦ πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ μέλλων συλλαμβάνεσθαι, αὐτὸν ἀπέσφαξεν, τῆς δὲ βασιλείας ὁ Σέλευκος ἐγκρατὴς γενόμενος παρέλαβε τὴν Ἀντιόχειαν.

Πρὸς δὲ τοῦτον ἐπολέμει τοῦ Κυζικηνοῦ υἱὸς γενόμενος Ἀντίοχος· γενομένης δὲ μάχης ἐν τῇ Κιλικίᾳ περὶ πόλιν τὴν ὀνο-

երթայր յԱսպենաոս . սւտի եւ ասպեն-
տեան կոչեցաւ . նոյն որ եւ Գաիպոսն եւ
Փիզովմետոր անուանէր :

Իսկ յետ Անտիոքայ յԱսպենաոսն խու-
սելոյ, տիրէր ի Ճորդէ Կերորդէ Էերորդէ
ողոմպիադին առաջնոյ ամին կիզիկէնացին
Անտիոքոս . եւ յերկրորդում ամի նորին
ողոմպիադին՝ դառնայր միւսանգամ յԱսպեն-
տեայ Անտիոքոս, եւ ունէր ինքն զԱսորիս .
եւ Կիզիկէնացին զկողմն մի : Ի բաժանել
յերկուս իշխանութեանն՝ Գրիւպոսն ունէր
մինչեւ ցՃորդ եւթանասներորդ ողոմպիադն
չորրորդի ամին . ամս յետ դարձին կեցեալ
ի նոյնս ժն . որպէս տիրել նմա ընդ ամե-
նայն՝ ամս ԻԶ . մետասանառանձինն . եւ ժն՝
իշխանութեանն յերկուս բաժանելոյ :

Իսկ Կիզիկէնացին կալաւ ի Ճորդէ Կե-
րորդէ Էերորդէ ողոմպիադէն առաջնոյ ամին .
եւ վախճանէր յամի առաջնորդի Ճորդի Հե-
րորդի առաջնորդի ողոմպիադին . թագաւո-
րեալ ամս ԸԺ . եւ կեցեալ ընդ ամենայն՝
ամս Ծ . եւ վախճանեալ զայս ձեւ օրինակի :
Ի մեռանել Գաիւպոս Անտիոքայն ըստ առա-
ջելոյ ժամանակին՝ Սեղեւկոս նորին որդի
չքջեալ զօրօք՝ բազում քաղաքս նստաճէր :
Եւ Անտիոքայ կիզիկէնացւոյ գումարեալ
զօրս յԱնտիոք քաղաքէ, եւ առւեալ ճա-
կատս՝ ի պարտութիւն մատներ . ձիոյ առ-
բեալ ի մէջ թշնամեացն, իբրեւ մօտ յու-
նել առնէին՝ զիւր սուր հանեալ զանձն
սպանանէր . իսկ թագաւորութիւնն բովան-
դակ ի Սեղեւկոս հասանէր, եւ ունէր զԱն-
տիոք :

Եւ ընդ ամս ճակատոս ապր . որդի Կի-
զիկէնացւոյն մնացեալ Անտիոքոս . իբրեւ
խառնուրդք ճակատուցն ի Կիզիկէնացւոց աշ-

μαζομένην Μοφουεστίαν, ἐνίκησεν δ' Ἀντίοχος. Σέλευκος δὲ φυγὼν εἰς τὴν πόλιν, καὶ πνυθόμενος τοὺς ἐγχωρίους, ὅτι διεγνώκασιν αὐτὸν . . . ζῶντα κατακαῦσαι, φθάσας ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ οἱ κληθέντες δίδυμοι, Ἀντίοχος τε, καὶ Φίλιππος, ἐπιφανέντες μετὰ δυνάμεως, καὶ τὴν πόλιν βίᾳ χειρωσάμενοι μετῴθθον τὴν ἀποίλειαν τοῦ ἀδελφοῦ, κατασκάψαντες τὴν πόλιν. Ἐπελθὼν δὲ ὁ τοῦ Κυζικηνοῦ υἱὸς μάχῃ αὐτὸς νικᾷ, καὶ τούτων Ἀντίοχος μὲν ὁ τοῦ Σελεύκου ἀδελφὸς ἀπὸ τῆς μάχης ἐλαύνων τὸν ἵππον, καὶ καταφυγὼν εἰς τὸν Ὀρόντην, ὑπὸ τοῦ ῥαίθρου κατεφθάρη.

Λοιπῶν δὲ ὄντων τῶν ἀμφισβητούντων περὶ τῆς βασιλείας, Φιλίππου, καὶ τοῦ Σελεύκου μὲν ἀδελφοῦ, υἱοῦ δὲ τοῦ Γρυποῦ Ἀντιόχου, Ἀντιόχου τε τοῦ παιδὸς τοῦ Κυζικηνοῦ, ἀπὸ τρίτου ἔτους τῆς ροᾶ. Ὀλυμπιάδος ἀρχάμενοι, καὶ δυνάμεις ἀξιολόγους ἔχοντες, καὶ μέρους τῆς Συρίας ἐπικρατοῦντες διεπολέμουν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς Συρίας. Καὶ ἡττηθεὶς Ἀντίοχος εἰς Πάρθους ἀπέφυγε, καὶ ὕστερον Πτολεμαῖος ἑαυτὸν ἐνεχείρισεν, οἷς ὑπ' αὐτοῦ καταχθισόμενος εἰς τὴν Συρίαν. Ὁ δὲ λαβὼν παρ' Ἀντιοχέων χρήματα, τοῦ μὲν οὐκ ἐφρόντισεν, αὐτόνομον δὲ τὴν πόλιν εἴασε.

Πεμφάντων δ' ἐπ' αὐτὸν Μενέλαον, καὶ Λάμπωνα, καὶ Καλλέμανδρον Ἀλεξανδρέων, ὅπως Πτολεμαίου τοῦ Διογένηος τῆς

խարհին լինէր, առ քաղաքաւն՝ որ անուանեալ կոչի Մոմփետտիա, յաղթէր Անտիոքոս: Սեղեւկոս փախստական ի քաղաքն անկանէր. եւ հարցանէր ցմարդիկն՝ թէ ճանաչիցեն զնա. (իւրեւ լսէր՝ թէ ճանաչեն,) թէ գուցէ կենդանւոյն պրիցեն, աճապարէր՝ անձամբ զանձն ապանանէր: Իսկ եղբարք նորա՝ որ կաշեցան երկուորիք, Անտիոքոս եւ Փիղիպոս, եկեալ հասեալ զօրօք՝ առնուին բռնաբար զքաղաքն. եւ խնդրէին զվրէժ եղբօրն, եւ հիմն ի վեր բրէին: Ի վերայ խաղայր նոցա որդի Կիզիկէնացւոյն՝ ի պատերազմ, յաղթէր. եւ ի նոցանէ Անտիոքոս եղբայրն Սեղեւկեայ փախուցեալ ի ճակատուէն՝ յանգուգն ձի ածեալ՝ անկանէր խառն ի խուռն յՈրէնաէս գետ, եւ ի գրգանոս գետոյն սատակէր:

Եւ այնուհետեւ պլոցն գուպարած կայր վասն թագաւորութեանն՝ Փիղիպեայ եղբօր Սեղեւկեայ եւ որդւոյ Գաիւպեայ Անտիոքոս, եւ Անտիոքոս որդւոյ Կիզիկէնացւոյն Անտիոքոս. յառաջներորդ ամէ Ճորդի Հերոդի առաջնորդի ոչոմակադին սկիզբն արարեալ, եւ զօրս ընտիրս դուժմարեալ. եւ իւրաքանչիւր մի մի կողմն ունէին զԱսորւոց. եւ տային ճակատս ընդ միմեանս վասն Ասորւոց: Մինչեւ ի պարտութիւն մասնեալ Անտիոքոս՝ ի Պարթեւս փախստական գլնայր. եւ յետոյ զՊոմպէոս ի բանի առնէր, զի նովաւ գառնայցէ յԱսորիս: Եւ նորա առեալ կարասի յանտիոքացւոց՝ զնմանէ ինչ փոյթ չառնէր, ինքնօրէն աղիկամի զքաղաքն թողոյր:

Արձակէին առ նոսա զՄենեղաւոս եւ զՂամպոն եւ զԿաղիթմանգրոս աղէքսանդրաւցիք, որպէս զի Պաղոմէի որդւոյ Դիոնիսիայ՝

Ἀλεξανδρείας ἐκστάντος, αὐτὸς ἐλθὼν τῆς Αἰγύπτου βασιλεύσῃ μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ Πτολεμαίου, νόσῳ συσχεθεὶς ἐτελεύτησε. Καταλύεται δὲ καὶ Φίλιππος ὁ τοῦ Γρυποῦ καὶ Τρυφαίνης τῆς Πτολεμαίου τοῦ ὀγδόου υἱὸς ὁ προειρημένος· καὶ κατιέναι θέλοντα αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον, μετεπέμψαντο γὰρ καὶ τοῦτον τότε οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, Γαβίνιος ὁ τῆς Συρίας ἄρχων Ῥωμαῖος ἑπαρχος ὢν τοῦ Πομπηίου ἐπέσχε. Καὶ οὕτως ἡ βασιλικὴ διαδοχὴ ἢ κατὰ Συρίαν ἄχρι τούτων φθάσασα κατελύθη.

Τὴν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἀπάσης πόλιν, ἣν νῦν κατοικοῦσι Ῥωμαῖοι, παλαιότατοι τῶν μνημονευομένων λέγονται κατασχεῖν βάρβαροι Σικελοί, ἔθνος αὐθιγενές. Τὰ δὲ πρὸ τούτων, οὐθ' ὥς κατειχέτο πρὸς ἐτέρων, οὐθ' ὥς ἔρημος ἦν, οὐδεὶς ἔχει βεβαίως εἰπεῖν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀβοριγῖνες αὐτὴν παραλαμβάνουσι, πολέμῳ μακρῷ τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι· οἱ τὸ μὲν πρότερον ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν ὥκουν ἄνευ τειχῶν κωμηδὸν καὶ σποράδες.

Ἐπεὶ δὲ Πελασγοὶ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς ἀνάμιχθέντες αὐτοῖς . . . οἱ αὐτοὶ . . . τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἀβοριγίνων ὀνομασίαν ἔτι σῶζοντες· ἐπὶ δὲ Λατίνου βασιλέως, ὃς κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐδυνάστευσε, Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι. Ῥωμύλου δὲ τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ πόλιν οἰκίσαντος, ἑκατὶδεκα γενεαῖς τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον.

յԱղէքսանդրիայ ի բաց մերժելոյ, նա երթեալ թագաւորեսցէ Եգիպտոսի՝ հանդերձ դասերօքն Պտղոմեայ, եւ նա յախտ անկեալ նեղեալ վախճանէր։ Լուծանէր եւ Փիղիպոս որդի Գաիպեայ եւ Տրիփենեայ գատեր Պտղոմէի Ըերորդի՝ յառաջագոյն ասացելոցն. երթալ կամէր յԵգիպտոս, քանզի եւ զնա կոչեցին յայնժամ Աղէքսանդրացիք յիշխանութիւնն. եւ Գաբինուս Ասորւոց իշխան Հռոմայեցի հազարապետն Պոմպէի խափանէր զիրոն։ Եւ այսպէս արքունական պայազատութիւնն ասորւոց մինչեւ ցտոսա եհառ, եւ վախճանեցաւ։

Դիոնիոյ աշխարհագրոյ յարաւմէն հրոմայական պարմամբներն։

Օտիրեալ քաղաքէն ամենայն երկրի եւ ծովու, յորում պսամ Հռովմայեցիք բնակեն, հինք ի ժամանակագրաց ասեն՝ թէ բարբառօք ունէին՝ Սիկիլացւոց ազգն անդէն ծնեալ։ Բայց յառաջ քան զնոսա՝ ոչ թէ որպէս այլք ունէին, եւ ոչ թէ աւեր իոկ կայր, չկարէ որ հաստատութեամբ պատմել։ Իսկ յետ այնր ժամանակաց արորիգինացիքն կալան, որք բազում ժամանակաց պատերազմ տալով ընդ բնակիչան՝ առնուն. որք նախ ի լերինս բնակէին առանց պարբնպաց ի շէնս սւրեք՝ աստ անդ ցան եւ ցիր։ Եւ յետ նոցա զՊեղապոլացւոց եւ զռմանց յունաց ասեն ունել զերկիրն. որոց զառաջինն արորոգինացիս անուանեալ, եւ յետոյ ի թագաւորէն Ղատինայ. զատինացիք կոչել, որ առ եղիական պատերազմաւն բռնացաւ։ Իսկ յետ ԺՁ ազգաց անցանելոյ՝ Ռոմէկայ շինեալ զքաղաքն եւ մեծացուցեալ, եւ զիրս եւ զօրէնս յառաջութիւն ածեալ։

καὶ Πευκέτιος ἀφ' οὗ Πευκέτιοι καλέονται, οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ . . .

Τὰ μὲν δὴ συνελθόντα ἔθνη καὶ κοινωσάμενά, ἐξ ὧν τὸ Ῥωμαίων γένος ὥρμηται, πρὶν ἢ νῦν ἔχουσιν οἰκισθῆναι πόλιν, ταῦτά ἐστιν. Ἀποριγῖνες μὲν πρῶτον, οἱ Σικελοὺς ἐξανέστησαν ἐκ τούτων τῶν χωρίων, Ἕλληνες ὄντες τὸ ἀρχαῖον, ἐκ Πελοποννήσου, τῶν σὺν Οἰνώτρῳ μετενεγκάμενων τὴν οἰκῆσιν ἐκ τῆς καλουμένης νῦν Ἀρκαδίας, ὡς ἐγὼ πείθομαι. Ἐπειδ' οἱ μεταστάντες ἐκ τῆς τότε μὲν Αἰμονίας, νῦν δὲ Θετταλίας καλουμένης, Πελασγοί. Τρίτοι δὲ οἱ σὺν Εὐάνδρῳ παραγεννηθέντες ἐς Ἰταλίαν, ἐκ Παλαντίου πόλεως. Μετὰ δὲ τούτους τῶν σὺν Ἡρακλεῖ στρατευομένων Πελοποννησίων (Ἐπειοὶ τὰ καὶ Φενεᾶται, οἷς καὶ Τρωϊκὸν τι ἐμέμικτο.) Τελευταῖοι δὲ οἱ διασωθέντες σὺν Αἰνείᾳ Τρῶες ἐξ Ἰλίου τε καὶ Δαρδάνου, καὶ τῶν ἄλλων Τρωϊκῶν πόλεων.

Ἴλιον μὲν γὰρ ἤλω τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους ἑπτακαίδεκα πρότερον ἡμέραις τῆς θερινῆς τροπῆς, ὀγδόῃ φθίνοντος μηνὸς Θαργηλιῶνος, ὡς Ἀθηναῖοι τοὺς χρόνους ἄγουσι· περιτταὶ δὲ ἦσαν αἱ τὸν ἐν αὐτὸν ἐκείνον ἐκπληροῦσαι μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι ἡμέραι. Ἐν δὲ ταῖς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ταῖς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως διαγενομέναις, τὰ τε περὶ τὴν πόλιν οἶσμαι διοικήσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τὰς πρεσβείας ἐπιδέξασθαι τὰς παρὰ τῶν ἀφροστηκόντων, καὶ τὰ ὄρκια ποιήσασθαι πρὸς αὐτούς. Τῷ δ' ἐξῆς ἔτει, πρῶτῳ δὲ μετὰ

բնակեալ առ Յուսիոս խորշիւն. եւ ի նմանէ պեւկէականն անուն ազգին կոչեալ . . . :

Գումարեալ ազգքն, եւ ընտանացեալ ընդ բնակիչսն երկրին բարուք, յորոց ազգն հասմայեցւոց յառաջ եկեալ ընտէր, նախ քան զնոսա՝ որ այժմ ունին զքաղաքն բնակելոյ, այսպիսի: Նախ արորիգինացիք, որ զօրկիղացիս մերժեցին ի տեղեացն, Յոյնք էին ի նախնեաց՝ ի Պեղոպոնէսեայ, երթեալ հասուածք ընդ Ոյինովորի՝ յայսմանէ որ այժմ Արկադիա կոչի, որպէս ինձ թուի: Եւ տպա որք անդրն փոխեցան՝ տնտի որ երբեմն Էնէմոնիա, եւ այժմ Թետաղիա կոչի, Թետաղացիք էին: Երբորդ պեղէգացիք որք ընդ Եւանդրին չոգան, յԱրկադեայ ի Պաղանտիոս քաղաքէ: Յետ սոցա՝ որք ընդ Հերակլեայ գումարեւոցն ի պատերազմ պեղէպոնացւոց, խառնիճաղանճ ինչ ելանէր: Հուսկ յետոյ որք ընդ Էնեայն զերծան տրովացիք՝ յիդիոնէ եւ ի Դարգանայ եւ յայլոց ի տրովական քաղաքաց:

Ի նոյն Գրոց՝ չխառնակին Էնեայ յիտաղէա երթալոյն:

Իդիոն, առէ, առաւ իսկ եւ իսկ ի գլուխ ելանելոյ ամարայնոյն՝ Էժա աւուրբ յառաջ քան զձմերական փոփոխմունսն լինելոյ՝ ի Եղափէրովդիոն ամայ, որպէս աթենացիք ըզժամանակսն վարեն. քանզի աւելի աւուրբք էին՝ որ զտարին զայն ընուին՝ յետ փոփոխմանն Ե աւուրբք: Իսկ յԷժ օր անցանելոյ յառնելոյն, թուի ինձ՝ քաղաքին յանձանձիչս արայեցւոց լինել. եւ հրեշտակագնաց անդր ի մերժելոցն առնել, եւ երգմնի եւ դաշնաւոր ընդ նոսա լինել: Ի միում եւս ամին յառաջ քան զառնուլն յետ

τὴν ἄλωσιν περὶ τὴν μετοπωρινὴν ἰσημεριαν ἄραντες οἱ Τρῶες ἐκ τῆς γῆς, περαιούσθαι τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ καταχθέντες εἰς τὴν Θράκην, αὐτοῦ διατρίβουσι τὴν χειμερινὴν ὥραν, δεχόμενοι τε τοὺς ἔτι συνιόντας ἐκ τῆς φυγῆς, καὶ παρασκευαζόμενοι τὰ εἰς τὸν ἀπόπλουν. Ἐκ δὲ τῆς Θράκης ἀναστάντες ἕαρος ἀρχομένον, τελοῦσι τὸν πεταξὺ πλοῦν, ἄχρι Σικελίας, ἐκεῖ δὲ ὁρμισαμένοις αὐτοῖς τὸ ἔτος τοῦτο τελευτᾷ, καὶ διατρίβουσι τὸν δεύτερον χειμῶνα, τὰς πόλεις συνοικίζοντες τρις ἑλύμοις ἐν Σικελίᾳ.

Πλωϊμῶν δὲ γενομένων ἄραντες ἀπὸ τῆς νήσου, περῶσι τὸ Τυρρῆνικὸν πέλαγος, καὶ τελευτῶντες εἰς Λωρεντὸν ἀφικνουῦνται, τὸν Ἀβοριγίνων αἰγιαλὸν, μεσοῦσης θερείας· λαβόντες δὲ τὸ χωρίον, οἰκίζουσιν ἐν αὐτῷ Λαοῦνιον, τὸν δεύτερον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκπληρώσαντες ἐνιαυτόν. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὡς ἔχω δόξης, δεδήλωται μοι.

Αἰνείας δὲ κατασκευάσας ἱεροῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις ἀποχρώντως τὴν πόλιν, ὣν τὰ πλεῖστα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν. Τῷ μὲν ἑξῆς ἐνιαυτῷ, τρίτῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐξόδου, Τρῶων ἐβασίλευσε μόνον. Τῷ δὲ τετάρτῳ τελευτήσαντος Λατίνου, καὶ τὴν ἐκείνου βασιλείαν παραλαμβάνει, τῆς τε κηδείας οἰκειότητι τῆς πρὸς αὐτόν, ἐπικλήρου τῆς Λαΐνας γενομένης μετὰ τὸν Λατίνου θάνατον.

... Πολέμου δὲ ἐκ τῶν ἐγκλημάτων τούτων γενομένου, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς, Λατίνος μὲν ἀποθνήσκει καὶ Τυρρός, καὶ τῶν

աշուան հաւատարեկոյ աւուրցն չուկալ տրու-
վացւոց գնացին յերկրէն . եւ պարզեալ ան-
ցանէին ընդ Եդէսպոնոս . իջեալ ի թրակ՝
անդ անցուցանէին զժամանակս ձմեռանոյն .
զանգի առեալ մնային եւ պլլոցն եւս՝ որ ընդ
նոսա էին փախստականք . եւ կազմ եւ պա-
տրաստ կային միւսանգամ նաւարկելոյ : Ի
սկզբան գարնանոյն ի նաւ մտեալ գնային ի
թրակոյ , եւ իբրեւ ի գլուխ հանէին զմիջոցի
վայրացն նաւարկութիւն մինչեւ ցՍիկիդիա,
անդ հասեալ իսկ եւ իսկ տարին վախճանէր .
եւ անցուցանէին անդ զերկրորդ եւս ձմեռնն ,
ի քաղաքս խառն ընդ եզիմացիս ի սիկիդա-
ցւոց աշխարհն բնակէին :

Իբրեւ ժամանակք նաւարկութեանցն հա-
տանէին , չուեալ ի կղզւոյն՝ անցանէին ընդ
աիւռէնական ծովն համատարած . եւ իբրեւ
զայն ի գլուխ հանէին , հասանէին ի Ղով-
բենոսս՝ յաբորիգինացւոց ծովեզրն՝ յքնդմի-
ջն ամառանոյն . եւ առնուին զաշխարհն , եւ
բնակէին ի Ղաւինիոն . եւ կապարէին զեր-
կրորդ պարի յառէն իդիոնի : Եւ վասն սո-
ցա՝ որպէս ինչ թուի , յայտ իսկ արարի :

Իսկ ինչպա մեհենիւք եւ այլ եւս կազմա-
ծովք զատեալ կազմեր զբազում վայրս , որ
պիտի եւս ցիմ ամա կային : Իսկ ի միւ-
սում տարւոյն՝ որ է երրորդ յելիցն , որո-
վացւոց միայն թագաւորեաց : Բայց ի չոր-
րորգումն ի վախճանել Ղատինայ՝ զթագաւո-
րութիւնն իսկ յինքն առնոյր՝ վասն ինա-
մութեանն ընտանութեան , եւ ժառանգու-
թեանն ի Ղաւինիայ գալոյ յետ Ղատինայ
մահան :

(Եւ յետ սակաւ մի ինչոյն յարեալ՝ ապէ .)
Պատերազմի ինչ եւ սոստիկ կռուոյ վասն նո-
րին իրաց գաւառոյ , Ղատինոս մեռանի , եւ

ἄλλων συχνοί. Κρατοῦσι δ' ὁμως οἱ σὺν Αἰνείᾳ, ἐκ δὲ τούτου τὴν ὑπὸ τῷ κηδεστῇ γενομένην ἀρχὴν Αἰνείας παραλαμβάνει· τρία δὲ βασιλεύσας ἔτη μετὰ τὴν τοῦ Λατίνου τελευτὴν, τῷ τετάρτῳ θνήσκει κατὰ πόλεμον.

... Αἰνίου δ' ἐξ ἀνθρώπων μεταστάντος ἐβδόμῳ μάλιστα ἔτει μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν, Εὐρυλέων παρέλαβε τὴν Λατίνων ἡγεμονίαν, ὁ μετονομασθεὶς Ἀσκανίος ἐν τῇ φυγῇ . . . Ἀσκανίου δὲ ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας τελευτήσαντος, παρέλαβε τὴν ἡγεμονίαν Σιλουῖος, ἀδελφὸς ὢν Ἀσκανίου, μετὰ τὸν Αἰνείου θάνατον γενόμενος ἐκ Λαύνας τῆς Λατίνου θυγατρὸς.

... Σιλουίου δ' ἐνὸς δέοντα τριάκοντα ἔτη κατασχόντος τὴν ἀρχὴν, Αἰνείας υἱὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν δυναστείαν, ἐνὶ πλειῷ τριάκοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ τοῦτον, ἐν καὶ πεντήκοντα Λατίνος ἤρξεν ἔτη. Ἄλβας δὲ μετὰ τοῦτον ἐνὸς δέοντα τετταράκοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ Ἄλβαν Κάπετος ἐξ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν. Ἐπειτα Κάπυς, δυοῖν δέοντα τριάκοντα. Μετὰ δὲ Κάπυν, Κάλπετος ἄχρι τρισκαίδεκα ἐτῶν κατέσχε τὴν ἀρχήν. Ἐξῆς δὲ Τιβερίνος ὀκταετῇ χρόνον ἐβασίλευσε. Τελευτήσαι δὲ τοῦτον ἐν μάχῃ παρὰ ποταμῷ γενομένη λέγεται· παρενεχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἐπώνυμον ἑαυτῷ κατέλιπε τὸν ποταμὸν, Ἄλβουλαν καλούμενον πρότερον. Τιβερίνου δὲ διάδοχος Ἀγρίπας ἐν καὶ τετταράκοντα ἐβασίλευσεν ἔτη. Μετὰ δὲ Ἀγρίπαν, Ἀλλαθης, τυραννικὸν τι χρῆμα καὶ θεοῖς ἀπεχθόμενον, ἐνὸς δέοντα εἴκοσιν.

Յուսանոս, եւ այլք բազումք: Սակայն ունէին որ ընդ Էնեայն էին. եւ ի նմանէ զոր ի խնամութենէն եկն իշխանութիւնն՝ առնոյր Էնիաս. թագաւորեալ ամս Գ. յետ Ղատինայ վախճանին՝ ի չորրորդ ամին մեռանէր ի պատերազմի:

(Եւ յետ սակաւ իրիք ասէ.) Յետ Էնեայ ի մարգկանէ վճարելոյ՝ յեւթներորդի իսկ ամին յետ զիդիսնն առնոյ, Եւսիւղէոն տա զլաւինացւոց պետութիւնն, որ անուանեցաւ Ասկանիոս ի փախտին: (Եւ ըստ նոցանէ զնովիմբ ածեալ՝ ասէ.) Յերեսներորդի եւ յութերորդի ամին թագաւորութեանն՝ ի վախճանել Ասկանայ, առ զթագաւորութիւնն Աիդուիոս՝ եղբայր Ասկանայ յետ Էնեայ մահուն լեալ ի Ղաւինեայ գոտերէ Ղատինայ:

(Դարձեալ յետ սակաւ իրիք ասէ.) Յետ ունելոյ Աիդուայ միով սխալ յաւիտէ զիշխանութիւնն՝ Էնիաս որդի նորին յաջորդեաց զհարստութիւնն. որ միով պակաս քան զհամ թագաւորեաց: Եւ յետ նորա Եւ զմի ամ կալաւ Ղատինոս: Եւ յետ նորա Աղբաս միով սխալ ամս Խ: Եւ յետ Աղբանայ Եպիստոս Զ ընդ ի ամաւ: Ապա Կաղպիո՝ երկու սխալ ի յերեսնէ: Եւ յետ նորա Կաղպետոս մինչեւ յերեքտասան ամ կալաւ զիշխանութիւնն: Ըստ նմանէ Տիրերիոս Ըամեայ ժամանակ թագաւորեաց: Սա վախճանեցաւ ի կռուին՝ որ առ գետեղեր ուրեմն ասի եղեալ, ձիոյ տալեալ արկեալ ի յորձանուտ գետոյն, իւր անուանակից թողոյր զքեան, որ յառաջագոյն Աղբասն կոչէր, եւ ապա Տիրերիոս: Եւ Տիրերի ապազատ Ագրիպաս թագաւորեաց ամս ԽԱ: Եւ յետ Ագրիպայ՝ Ամոդիոս բռնակալ խտտապարանոց եւ յԱստուծոյ ատելի՝ մի-

Ἰεπεριφρονοῦντι τὰ δαιμόνια κατεσθενάστο
κεραυνῶν τε μιμήματα καὶ κτύποι βρονταῖς
ἐμφερεῖς, οἷς δεδίττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους
ὡς θεὸς ἡξίου· ὁμβρῶν δὲ καὶ κεραυνῶν
εἰς τὸν οἶκον κατασκηψάντων, τῆς τε λίμ-
νης, παρ' ἣν οἰκῶν ἐτύγγανε, πλημμύραν
οὐκ εἰωθῆσαν λαβοῦσης, κατακλυσθεὶς παν-
οἰκίος ἀπόλλυται. Καὶ νῦν ἐτι διαλειπού-
σης τῆς λίμνης ἐν μέρει τινί, ὅταν ὑπονο-
στήσῃ τὸ νᾶμα, καὶ σταθερὸς ὁ βυθὸς
γένηται, πασάδων ἐρείπια, καὶ ἄλλα οὐ
κῆσεως ἔχνη φαίνεται.

Λουεντίνος δὲ παρὰ τούτου τὴν θυ-
ναστείαν διαδεξάμενος, οὗ τῶν ἑπτὰ λόφων
εἰς ἐπώνυμος ἐγένετο τῶν συμπεπολισμένων
τῇ Ρώμῃ, τριακόντα καὶ ἑπτὰ ἔτη τὴν
ἀρχὴν κατέσχε. Πρόκας δὲ μετὰ τούτου
ἔτη εἴκοσι καὶ τρία. Ἐπειτα Ἀμουλίδος, ὅς
οὐδ' οὖν δίκη τὴν βασιλείαν κατασχὼν Νο-
μίτωρι προσήκουσαν, ὅς ἦν αὐτῷ πρεσβύ-
τερος ἀδελφός, δύο καὶ τετταράκοντα ἔτη
θυναστεύει. Ἀμουλίου δὲ ἀναιρεθέντος ὑπὸ
Ρωμύλου καὶ Ρώμου, τῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς
κόρης γενομένων, ὡς αὐτίκα λεχθήσεται,
μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἀπολαμβάνει
τὴν κατὰ νόμον θυναστείαν Νομίτωρ ὁ
τῶν νεανίσκων μητροπάτωρ. Τῷ δ' ἐξῆς
ἔτει τῆς Νομίτωρος ἀρχῆς, δευτέρῳ καὶ
τριακδοστῷ καὶ τετρακκοσιοστῷ μετὰ τὴν Ἰλίον
ἄλωσιν, ἀποικίαν στείλλαντες Ἀλβανοὶ, Ρω-
μύλου καὶ Ρώμου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς
ἐχόντων, κτίζουσι Ρώμην, ἔτους ἐνεστώτος
πρώτου τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνέ-
κα στάδιον Δαϊκλῆς Μεσήνιος, ἀρχοντας
Ἀθήνησι Χαροποῦ ἔτος τῆς δεκαετίας
πρώτης.

ով պակաս քան զի: Որոշ զգիսն անկողնեալ՝ կազմէր փայլատականց նմանութիւնս, եւ ձայնատուրս հանգոյն որոտմանց բարբառոց, ահաբեկեալ զմարդիկ՝ թէ Աստուած իցէ, արժանի առնէր. անձրեւաց եւ փայլատականց ի նորա տունն ճեպելոյ, ծովալիճն՝ որ մօտ յապարանս նորա էր՝ անյոյս սովորութեամբ ի հեղեղ դարձեալ՝ նզոզանէր զտունն. եւ այնպէս կործանեալ համերէն տամբն հանգերձ սատակէր: Եւ այժմ իսկ ի ծովալիճն ի կողմանս միում, յորժամ խաղացք ջուրցն ջածնուցուն, եւ խաղաղեալ խորն հանգարտիցէ, առաքատից նշմարանք երեւին, եւ այլ եւս շինուածոց կերպարանք:

Իսկ ի սմանէ Աւենտիոս ան զհարստութիւնն. յորմէ մի յեւթն բլրոցն անուանեցաւ, որ ի մէջ քաղաքին հռոմայեցւոց են. զլէ ամ կալաւ զիշխանութիւնն: Յետ սորա Պրոկաս ամս իւր: Ապա Ամոդիոս, որ դատախազութեամբ սենէր զթագաւորութիւնն. քանզի Նէմէտորայ անկ էր, որ էր նորա երէց եղբայր. զիս՝ ամս բռնակալ լինէր: Եւ ի մեռանել Ամոդի յՌոմեղայ եւ յՌեմայ ազնուական օրիորդէն որդւոցն, զորմէ յետոյ եւս առասցի, յետ նորա մահուն առնոյր օրինօք զհարստութիւնն Նէմէտովր հայր մօր պատանեկացն: Եւ ի միւսում ամի իշխանութեանն Նէմէտովրի՝ յերեքհարիւրսորդում յեքսներորդում յերկրորդում ամի յետ զիդիոն առնլոյ՝ վարատականո առաքէին աղբանացիք ի պետութեան Ռոմիղայ եւ Ռեմայ, եւ շինէին զՀռոմ ի նմին ամին՝ յեւթներորդում ողոմպիազին. յորում յաղթէր ի ստագին Դայիկզէս մէսսէնացի, յիշխանութեան Քարոպայ ամթէնացւոց յառաջնում ամի յառաջ պետութեանն:

καὶ Πευκέτιος ἀφ' οὗ Πευκέτιοι καλέονται, οἱ ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ . . .

Τὰ μὲν δὴ συνελθόντα ἔθνη καὶ κοινωσάμενα, ἐξ ὧν τὸ Ῥωμαίων γένος ὥρμηται, πρὶν ἢ νῦν ἔχουσιν οἰκισθῆναι πόλιν, ταῦτά ἐστιν. Ἀποριγῖνες μὲν πρῶτον, οἱ Σικελούς ἐξανέστησαν ἐκ τούτων τῶν χωρίων, Ἕλληνες ὄντες τὸ ἀρχαῖον, ἐκ Πελοποννήσου, τῶν σὺν Οἰνώτρῳ μετενεγκαμένων τὴν οἰκῆσιν ἐκ τῆς καλουμένης νῦν Ἀρκαδίας, ὡς ἐγὼ πείθομαι. Ἐπειθ' οἱ μεταστάντες ἐκ τῆς τότε μὲν Αἰμονίας, νῦν δὲ Θετταλίας καλουμένης, Πελασγοί. Τρίτοι δὲ οἱ σὺν Εὐάνδρῳ παραγενηθέντες ἐς Ἰταλίαν, ἐκ Παλαντίου πόλεως. Μετὰ δὲ τούτους τῶν σὺν Ἡρακλεῖ στρατευομένων Πελοποννησίων (Ἐπειοὶ τε καὶ Φεναῖται, οἷς καὶ Τρωϊκὸν τι ἐμέμικτο.) Τελευταῖοι δὲ οἱ διασωθέντες σὺν Αἰνείᾳ Τρῶες ἐξ Ἰλίου τε καὶ Δαρδάνου, καὶ τῶν ἄλλων Τρωϊκῶν πόλεων.

Ἴλιον μὲν γὰρ ἤλω τελευτῶντος ἤδη τοῦ θέρους ἑπτακαίδεκα πρότερον ἡμέραις τῆς θερινῆς τροπῆς, ὀγδόῃ φθίνοντος μηνὸς Θαργηλιῶνος, ὡς Ἀθηναῖοι τοὺς χρόνους ἄγουσι· περιτταὶ δὲ ἦσαν αἱ τὸν ἐναυτὸν ἐκείνον ἐκπληροῦσαι μετὰ τὴν τροπὴν εἴκοσι ἡμέραι. Ἐν δὲ ταῖς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ταῖς ἀπὸ τῆς ἀλώσεως διαγενομέναις, τὰ τε περὶ τὴν πόλιν ὄλομαι διοικήσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ τὰς πρεσβείας ἐπιδέξασθαι τὰς παρὰ τῶν ἀφιστηκότων, καὶ τὰ ὄρκια ποιήσασθαι πρὸς αὐτούς. Τῷ δ' ἐξῆς ἔτει, πρώτῳ δὲ μετὰ

բնակեալ առ Յուճիսս խորշին. եւ ի նմանէ պեւկէականն անուն ազգին կոչեալ . . . :

Գումարեալ ազգքն, եւ ընտանացեալ ընդ բնակիչն երկրին բարուք, յորոց ազգն հռոմայեցւոց յառաջ եկեալ ընտրէր, նախ քան զնոսա՝ որ այժմ ունին զքաղաքն բնակելոյ, այսպիսի: Նախ արորիգինացիք, որ զսիկիղացիս մերժեցին ի տեղեացն, Յոյնք էին ի նախնեաց՝ ի Պեղոպոնէսեայ, երթեալ հասուածք ընդ Ոյինովորի՝ յայսմանէ որ այժմ Արկադիա կոչի, որպէս ինձ թուի: Եւ ապա որք անդրն փոխեցան՝ անտի որ երբեմն Էնէմոնիա, եւ այժմ Թեսաղիա կոչի, թեսաղացիք էին: Երրորդ պեղեգացիք որք ընդ Եւանգրին չոգան, յԱրկադիայ ի Պաղանտիոս քաղաքէ: Յետ ոոցա՝ որք ընդ Հերակղեայ գումարեւոցն ի պատերազմ պեղեպոնացւոց, խառնինաղանձ ինչ ելանէք: Հուսկ յետոյ որք ընդ Էնեայն զերծան տրովացիք՝ յիդիոնէ եւ ի Դարգանայ եւ յայլոց ի տրովական քաղաքաց:

Ի նոյն գրոց՝ զԹանախն Էնեայ յիտաղէա երթալոյն:

Իդիոն, առէ, առաւ իսկ եւ իսկ ի գլուխ ելանելոյ ամարայնոյն՝ Էծա աւուրբ յառաջ քան զձմերական փոփոխմունսն լինելոյ՝ ի Եղափերովդիոն ամսոյ, որպէս աթենացիք ըզժամանակսն վարեն. քանզի աւելի աւուրբք էին՝ որ զտարին զայն ընուին՝ յետ փոփոխման Ե աւուրբք: Իսկ յԷծա անցանելոյ յառնելոյ, թուի ինձ՝ քաղաքին յանձանձիչս արայեցւոց լինել. եւ հրեշտակագնաց անդր ի մերժելոցն տանել, եւ երգմնի եւ դաշնաւոր ընդ նոսա լինել: Ի միում եւս ամին յառաջ քան զառնուլն յետ

τὴν ἄλωσιν περὶ τὴν ματοπωρινὴν ἰσημερίαν ἄραντες οἱ Τρῶες ἐκ τῆς γῆς, περαιούνται τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ καταχθέντες εἰς τὴν Θράκην, αὐτοῦ διατρίβουσι τὴν χειμερινὴν ὥραν, δεχόμενοι τε τοὺς ἔτι συνιόντας ἐκ τῆς φυγῆς, καὶ παρασκευαζόμενοι τὰ εἰς τὸν ἀπόπλουν. Ἐκ δὲ τῆς Θράκης ἀναστάντες ἕαρος ἀρχομένον, τελοῦσι τὸν πεταχὺ πλουν, ἄχρι Σικελίας, ἐκεῖ δὲ ὀρμισαμένοις αὐτοῖς τὸ ἔτος τοῦτο τελευτᾷ, καὶ διατρίβουσι τὸν δεύτερον χειμῶνα, τὰς πόλεις συνοικίζοντες τρις ἑλύμοις ἐν Σικελίᾳ.

Πλωϊμῶν δὲ γενομένων ἄραντες ἀπὸ τῆς νήσου, περῶσι τὸ Τυρρῆνικὸν πέλαγος, καὶ τελευτῶντες εἰς Λωρεντὸν ἀφικνουῦνται, τὸν Ἀβοριγίνων αἰγιαλὸν, μεσοῦσης θερείας· λαβόντες δὲ τὸ χωρίον, οἰκίζουσιν ἐν αὐτῷ Λαουῖνιον, τὸν δεύτερον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκπληρώσαντες ἐνιαυτόν. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὡς ἔχω δόξης, δεδήλωται μοι.

Αἰνείας δὲ κατασκευάσας ἱεροῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις ἀποχρώντως τὴν πόλιν, ὣν τὰ πλεῖστα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν. Τῷ μὲν ἑξῆς ἐνιαυτῷ, τρίτῳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐξόδου, Τρώων ἐβασίλευσε μόνον. Τῷ δὲ τετάρτῳ τελευτήσαντος Λατίνου, καὶ τὴν ἐκείνου βασιλείαν παραλαμβάνει, τῆς τε κηδείας οἰκειότητι τῆς πρὸς αὐτόν, ἐπικλήρου τῆς Λαύνας γενομένης μετὰ τὸν Λατίνου θάνατον.

. . . Πολέμου δὲ ἐκ τῶν ἐγκλημάτων τούτων γενομένου, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς, Λατίνος μὲν ἀποθνήσκει καὶ Τυρρός, καὶ τῶν

աշուան հաւատարեւոյ աւուրցն չուեալ արու-
վացւոց գնացին յերկրէն . եւ պարզեալ ան-
ցանէին ընդ Եզէսպոնտոս . իջեալ ի Թրակ-
անդ անցուցանէին զժամանակս ձմեռանոյն .
զտեղի առեալ մնային եւ պլոցն եւս՝ որ ընդ
նոստ էին փախստակտնք . եւ կազմ եւ պա-
տրաստ կային միասանգամ նաւարկելոյ : Ի
սկզբան զարնանոյն ի նաւ մտեալ գնային ի
Թրակոս , եւ իբրեւ ի գլուխ հանէին զմիջոցի
վայրացն նաւարկութիւն մինչեւ ցԱիկիդիա ,
որնդ հասեալ իսկ եւ իսկ տարին վախճանէր ,
եւ անցուցանէին անդ զերկրորդ եւս ձմեռնն ,
ի քաղաքս խառն ընդ եզիմացիս ի սիկիզա-
ցւոց աշխարհն բնակէին :

Իբրեւ ժամանակք նաւարկութեանցն հա-
սանէին , չուեալ ի կղզւոյն՝ անցանէին ընդ
տիւռէնական ծովն համաաարած . եւ իբրեւ
զայն ի գլուխ հանէին , հասանէին ի Ղով-
բենտոս՝ յարորիգինացւոց ծովեզրն՝ յԷնդմի-
ջեւ ամաքանոյն . եւ առնուին զաշխարհն , եւ
բնակէին ի Ղաւինիոն . եւ կապարէին զեր-
կրորդ տարի յառէն իգիտնի : Եւ վասն սո-
ցա՝ որպէս ինչ թուի , յայտ իսկ արարի :

Իսկ Էնիոս մեհենիւք եւ պլլ եւս կազմա-
ծովք զատեալ կազմէր զքաղուժ վայրս , որ
պսժմ եւս ցիմ ամսս կային : Իսկ ի միւ-
սում տարւոջն՝ որ է երրորդ յելիցն , արու-
վացւոց միայն թաղաւորեաց : Բայց ի չոր-
րորգումն ի վախճանել Ղատինոս՝ զթաղաւո-
րութիւնն իսկ յինքն առնոյր՝ վասն ինա-
մութեանն ընտանութեան , եւ ժառանգու-
թեանն ի Ղաւինիոս գալոյ յետ Ղատինոս
մահան :

(Եւ յետ սակաւ մի ի նոյն յարեալ՝ ապէ .)
Պատերազմի ինչ եւ սաստիկ կռուոյ վասն նո-
րին իրաց դաւալոյ , Ղատինոս մեռանի , եւ

ἄλλων συχνοί. Κρατοῦσι δ' ὁμως οἱ σὺν Αἰνείᾳ, ἐκ δὲ τούτου τὴν ὑπὸ τῷ κηδεστῇ γενομένην ἀρχὴν Αἰνείας παραλαμβάνει· τρία δὲ βασιλεύσας ἔτη μετὰ τὴν τοῦ Λατίνου τελευτὴν, τῷ τετάρτῳ θνήσκει κατὰ πόλεμον.

. . . Αἰνίου δ' ἐξ ἀνθρώπων μεταστάντος ἐβδόμῳ μάλιστα ἔτει μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν, Εὐρυλέων παρέλαβε τὴν Λατίνων ἡγεμονίαν, ὁ μετονομασθεὶς Ἀσκανίος ἐν τῇ φυγῇ . . . Ἀσκανίου δὲ ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας τελευτήσαντος, παρέλαβε τὴν ἡγεμονίαν Σιλουῖος, ἀδελφὸς ὢν Ἀσκανίου, μετὰ τὸν Αἰνείου θάνατον γενόμενος ἐκ Λαύνας τῆς Λατίνου θυγατρὸς.

. . . Σιλουῖου δ' ἐνὸς δέοντα τριάκοντα ἔτη κατασχόντος τὴν ἀρχὴν, Αἰνείας υἱὸς αὐτοῦ διαδεξάμενος τὴν δυναστείαν, ἐνὶ πλείῳ τριάκοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ τούτον, ἐν καὶ πεντήκοντα Λατίνος ἦρξεν ἔτη. Ἄλβας δὲ μετὰ τούτον ἐνὸς δέοντα τετταρακοντα ἐτῶν ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ Ἄλβαν Κάπετος ἐξ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν. Ἐπειτα Κάπυς, δυοῖν δέοντα τριάκοντα. Μετὰ δὲ Κάπυν, Κάλπετος ἄχρι τρισκαίδεκα ἐτῶν κατέσχε τὴν ἀρχήν. Ἐξῆς δὲ Τιβερίνος ὀκταετῇ χρόνον ἐβασίλευσε. Τελευτήσαι δὲ τούτον ἐν μάχῃ παρὰ ποταμῷ γενομένη λέγεται· παρενεχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἐπώνυμον ἑαυτῷ κατέλιπε τὸν ποταμὸν, Ἀλβουλαν καλούμενον πρότερον. Τιβερίνου δὲ διάδοχος Ἀγρίπας ἐν καὶ τετταρακοντα ἐβασίλευσεν ἔτη. Μετὰ δὲ Ἀγρίπαν, Ἀλλάδης, τυραννικὸν τε χρῆμα καὶ θεοῖς ἀπεχθόμενον, ἐνὸς δέοντα εἴκοσιν.

Յուսման, եւ այլք բազումք: Սակայն ունէին որ ընդ էնէպէն էին. եւ ի նմանէ զոր ի խնամութենէն եկն իշխանութիւնն՝ առնոյր էնիս: Թագաւորեալ ամս Գ. յետ Ղատինայ վախճանին՝ ի շորրորդ ամին մեռանէր ի պատերազմի:

(Եւ յետ սակաւ իրիք ատէ.) Յետ էնեայ ի մարգկանէ վճարելոյ՝ յեւթներորդի իոկ ամին յետ զիղիոնն առնելոյ, Եւսիւզէոն առ զլատինացւոց պետութիւնն, որ անուանեցաւ Ասկանիոս ի փախտին: (Եւ ըստ նոցանէ զնովմբ ածեալ՝ ատէ.) Յերեսներորդի եւ յութերորդի ամին Թագաւորութեանն՝ ի վախճանէլ Ասկանայ, առ զԹագաւորութիւնն Սիղուհոս՝ եղբայր Ասկանայ յետ էնեայ մահուն լեալ ի Ղաւինեայ դատերէ Ղատինայ:

(Դարձեալ յետ սակաւ իրիք ատէ.) Յետ ունելոյ Սիղուայ միով սխալ յԱ մէ զիշխանութիւնն՝ էնիս որդի նորին յաջորդեաց զհարստութիւնն. որ միով պակաս քան զԱ մ Թագաւորեաց: Եւ յետ նորա Եւ զմի մ Կալաւ Ղատինոս: Եւ յետ նորա Աղբաս միով սխալ ամս Խ: Եւ յետ Աղբանայ Եպիսաոս Զ ընդ ի ամաւ: Ապա Կաղպիո՝ երկու սխալ ի յերեսնէ: Եւ յետ նորա Կաղպետոս մինչեւ յերեքտասան ամ Կալաւ զիշխանութիւնն: Ըստ նմանէ Տիրերիոս Ըամեայ ժամանակ Թագաւորեաց: Սա վախճանեցաւ ի կռուին՝ որ առ գետեզեր ուրեմն ասի եղեալ, ձիոյ տաքեալ արկեալ ի յորձանուտ գետոյն, իւր անուանակից Թողոյր զքեան, որ յառաջագոյն Աղբան կոչէր, եւ ապա Տիրերիս: Եւ Տիրերիս պայազատ Ագրիպաս Թագաւորեաց ամս ԽԱ: Եւ յետ Ագրիպայ՝ Ամողիոս բռնակալ խտտապարանոց եւ յԱստուծոյ ատելի՝ մի-

Ἰλιπεριφρονοῦντι τὰ δαιμόνια κατεσκεύαστο
κερανῶν τε μιμήματα καὶ κτύποι βρονταῖς
ἐμφερεῖς, οἷς δεδίττεσθαι τοὺς ἀνθρώπους
ὡς θεὸς ἡξίου· δμβρῶν δὲ καὶ κερανῶν
εἰς τὸν οἶκον κατασκηψάντων, τῆς τε λίμ-
νης, παρ' ἣν οἰκῶν ἐτύγχανε, πλημμύραν
οὐκ εἰωθῦσαν λαβοῦσης, κατακλυσθεὶς παν-
οίκιος ἀπόλλυται. Καὶ νῦν ἐτι διαλειπού-
σης τῆς λίμνης ἐν μέρει τινί, ὅταν ὑπονο-
στήσῃ τὸ νάμα, καὶ σταθερὸς ὁ βυθὸς
γένηται, πασάδων ἐρείπια, καὶ ἄλλα οὐ-
κῆσεως ἵχνη φαίνεται.

Λουεντίνος δὲ παρὰ τούτου τὴν θυ-
ναστείαν διαδεξάμενος, οὗ τῶν ἑπτά λόφων
τις ἐπώνυμος ἐγένετο τῶν συμπεπολισμένων
τῇ Ῥώμῃ, τριακόντα καὶ ἑπτὰ ἔτη τὴν
ἀρχὴν κατέσχε. Πρόκας δὲ μετὰ τούτου
ἔτη εἴκοσι καὶ τρία. Ἐπειτα Ἀμούλιος, ὃς
οὐδὲν δίκη τὴν βασιλείαν κατασχὼν Νο-
μίτωρι προσήκουσαν, ὃς ἦν αὐτῷ πρεσβύ-
τερος ἀδελφός, δύο καὶ τετταράκοντα ἔτη
θυναστεύει. Ἀμουλίου δὲ ἀναιρεθέντος ὑπὸ
Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, τῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς
κόρης γενομένων, ὡς αὐτίκα λεχθήσεται,
μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἀπολαμβάνει
τὴν κατὰ νόμον θυναστείαν Νομίτωρ ὁ
τῶν νεανίσκων μητροπάτωρ. Τῷ δ' ἐξῆς
ἔτει τῆς Νομίτωρος ἀρχῆς, δευτέρῳ καὶ
τριακδοστῷ καὶ τετρακοσιοστῷ μετὰ τὴν Ἰλίου
ἄλωσιν, ἀποικίαν στείλλαντες Ἀλβανοὶ, Ῥω-
μύλου καὶ Ῥώμου τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς
ἐχόντων, κτίζουσι Ῥώμην, ἔτους ἐνεπταῖτος
πρώτου τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνέ-
κα στάδιον Δαϊκλῆς Μεσήνιος, ἀρχοντας
Ἀθήνησι Καροπού ἔτος τῆς δεκαετίας
πρώτου.

ով պակաս քան լի: Որոյ զչիսն անկոտնեալ կազմէր փայլատականց նմանութիւնս, եւ ձայնատուրս հանգոյն որոտմանց բարբառոց, ահաբեկեալ զմարդիկ՝ թէ Աստուած իցէ, արժանի առնէր. անձրեւաց եւ փայլատականց ի նորա տունն ճեպելոյ, ծովալճին՝ որ մետ յապարանս նորա եր՝ անյոյս սովորութեամբ ի հեղեղ դարձեալ նողոզանէր զտունն. եւ այնպէս կործանեալ համարէն տամբն հանգերձ սատակէր: Եւ այժմ իոկ ի ծովալճին ի կոզմանս միում, յորժամ խաղացք ջուրցն ծածնուցուն, եւ խաղաղեալ խորն հանգարտիցէ, առաքատից նշմարանք երեւին, եւ այլ եւս շինուածոց կերպարանք:

Իսկ ի սմանէ Աւենտիոս առ զհարստութիւնն. յորմէ մի յեւթն բլրոցն անուանեցաւ, որ ի մէջ քաղաքին հռոմայեցւոց են. զլէ ամ կալաւ զիշխանութիւնն: Յետ սորա Պրոկաս ամս իւր: Ապա Ամիդիոս, որ գատախազութեամբ սւնէր զթագաւորութիւնն. քանզի Նեմէսորայ անկ էր, որ էր նորա երեց եղբայր. զիսի ամս բռնակալ լինէր: Եւ ի մեռանել Ամիդի յՌոմիզայ եւ յՌեմիայ ազնուական օրիորդէն որդւոցն, զորմէ յետոյ եւս ասացի, յետ նորա մահուն առնոյր օրինօք զհարստութիւնն Նեմէսովր հայր մօր պատանեկացն: Եւ ի միւսում ամի իշխանութեանն Նեմէսովրի՝ յերեքհարիւրսում յերեմաներորդում յերկրորդում ամի յետ զիզիոն առնելոյ՝ վարատականս առաքէին աղբանացիք ի պետութեան Ռոմիզայ եւ Ռեմայ, եւ շինէին զՀռոմ ի նմին ամին՝ յեւթներորդում ողոմնայիս. յորում յաղթէր ի սատգին Դայիկդէս մասէնացի, յիշխանութեան Քարոպայ անթէնացւոց յառաջնում ամի ժամայ պետութեանն:

Ἀμφισβητήσεως δὲ πολλῆς οὔσης καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως, καὶ περὶ τῶν οἰκιστῶν τῆς πόλεως, οὐδὲ αὐτὸς ὤμην δεῖν ὥσπερ ὁμολογούμενα πρὸς πάντων ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπελθεῖν. Κεφάλων μὲν γὰρ ὁ Γεργίθιος συγγραφεὺς παλαιὸς πάνυ, δευτέρᾳ γενεᾷ μετὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐκτίσθαι λέγει τὴν πόλιν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰλίου διασωθέντων σὺν Αἰνεΐᾳ· οἰκιστὴν δὲ αὐτῆς ἀποφαίνει τὸν ἡγησάμενον τῆς ἀποικίας Ῥῶμον· τοῦτον δ' εἶναι τῶν Αἰνεΐου παίδων ἓνα. Τέτταρας δὲ φησὶν Αἰνεΐα γενέσθαι παῖδας, Ἀσκάκιον, Εὐρυλέοντα, Ῥωμύλον, Ῥῶμον.

Εἴρηται δὲ Δημαγόρᾳ καὶ Ἀγαθύλλῳ, καὶ ἄλλοις συχνοῖς ὃ τε χρόνος καὶ ὁ τῆς ἀποικίας ἡγεμὼν ὁ αὐτός. Ὁ δὲ τὰς ἱερείας τὰς ἐν Ἀργεὶ καὶ τὰ καθ' ἐκάστην πραχθέντα συναγαγὼν, Αἰνεΐαν φησὶν ἐκ Μολοττῶν εἰς Ἰταλίαν ἐλθόντα μετ' Ὀδυσσεύς, οἰκιστὴν γενέσθαι τῆς πόλεως· ὀνομάσαι δ' αὐτὴν ἀπὸ μιᾶς τῶν Ἰλιάδων Ῥώμης· ταύτην δὲ λέγει ταῖς ἄλλαις Τρωάσι παρακελευσαμένην, κοινῇ μετ' αὐτῶν ἐμπρῆσαι τὰ σκάφη, βαρυνομένην τῇ πλάνῃ. Ὁμολογεῖ δ' αὐτῷ καὶ Δαμαστής ὁ Συγεὺς, καὶ ἄλλοι τινές.

Ἀριστοτέλης δὲ ὁ φιλόσοφος Ἀχαιῶν τινὰς ἱστορεῖ τῶν ἀπὸ Τροίας ἀνακαμισμένων περιπλέοντας Μαλέαν. Ἐπειτα χειμῶνι βιαίῳ καταληφθέντας, τέως μὲν ὑπὸ

Ասան լինաւա՞ծ, Հոս Ժաղաթի:

Բաղդաւմ ինգիր վասն շինութեան քաղաքին լինելոյ, եւ վասն ժամանակի շինուածոյն եւ վասն շինողաց քաղաքին, եւ ոչ ուրուք ի նոցանէ՝ որպէս թուիին՝ ի գէպէ, պատմութիւնն՝ որպէս եւ յամենեցունց իսկ յայտ է, հարեւանցին անցանել: Բայց Անփաղիոն գերգետցի մատենագիր այր քաջ ի բաց հին՝ առ երկրորդ ազգաւ յետ իղիական պատերազմին ասէ շինեալ քաղաքին ի նոցանէն՝ որ յիդիոնէն ապրեցան, եւ ընդ էնեայ էին. եւ բնակիչ նմին հաշուի զզօրավար գաղթականութեանն՝ զՌոմոն. եւ զնմանէ ասէ՝ թէ մի էր յորգւոցն էնեայ: Քանզի չորս որդիս ասէ լեալ էնեայ, զԱսկանիոս եւ զԵւուդէոն եւ զՌոմիղոս եւ զՌոմոս:

Բայց ասացեալ է եւ Դէոգորի եւ Ագաթիմայ եւ պլոց բաղմաց, եթէ ժամանակ մի, եւ գաղթականութեան զօրավար նոյն է: Որ եւ զմհենիցն արգիացւոց եւ զայլ եւս ինչ որ իւրաքանչիւր գործք գործեցան՝ ի մի վայր գումարեաց, զէնեայ ասէ՝ եթէ ի մոլոտացւոց յիտաղիա եկեալ Ոգիսեաւ հանգերձ՝ լինել բնակեցուցիչ քաղաքին. եւ անուանել զնա ըստ միում ումք ի զատինացւոց կանանց՝ Հում: Եւ զնմանէ ասէ՝ թէ պլոց քաղաքաց տրովացւոց հրաման տայր նորօք հանգերձ այրել զնաւան. քանզի ծանրացեալ տաղտկացեալ էր ի մոլորական թափառականութենէն: Նմին հանգոյն ասէ եւ Դամաստէս սիգէացի եւ պլք ոմանք:

Եւ Արիստոտելէս փիլիսոփայ զոմանց յաքայեցւոց պատմէ, որք ի տրովացւոց խաղացեալ ի Մաղէոն նաւարկէին: Եւ ոստտիկ ձմերպնովք պաշարեալք, ի հոգմոց այսր

τῶν πνευμάτων φερομένους πολλαχῇ τοῦ πελάγους πλανᾶσθαι· τελευτῶντας δ' ἐλθεῖν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς Ὀπικῆς, ὅς καλεῖται Λάτιον, ἐπὶ τῷ Τυρρῆνικῷ πελάγει κείμενος. Ἀσμένους δὲ τὴν γῆν ἰδόντας, ἀνελκῦσαι τε τὰς ναῦς αὐτόθι, καὶ διατρίψαι τὴν χειμερινὴν ὥραν, παρασκευαζομένους ἔαρος ἀρχομένου πλεῖν. Ἐμπρησθεισῶν δὲ αὐτοῖς ὑπὸ νύκτα τῶν νηῶν, οὐκ ἔχοντας ὅπως ποιήσονται τὴν ἄπαρσιν, ἀβουλήτῳ ἀνάγκῃ τοὺς βίους ἐν ᾧ κατήχθησαν χωρὶς ἰδρύσασθαι. Συμβῆναι δὲ αὐτοῖς τοῦτο διὰ γυναῖκας αἰχμαλώτους, αἷς ἔτυχον ἔχοντες ἐξ Ἰλίου· ταύτας δὲ κατακαῦσαι τὰ πλοῖα, φοβουμένας τὴν οἰκαδε Ἀχαιῶν ἄπαρσιν, ὡς εἰς δουλείαν ἀφειζομένας.

Καλλίας δὲ ἡ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας, Ῥώμην τινὰ Τρωάδα τῶν ἀφικνουμένων ἅμα τοῖς ἄλλοις Τρωαῖν εἰς Ἰταλίαν, γήμασθα Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀβοριγίνων, καὶ γεννῆσαι δύο παῖδας, Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον· οἰκίσαντας δὲ πόλιν, ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῇ θείσθαι τοῦνομα.

Ξιναγόρας δὲ ὁ συγγραφεὺς Ὀδυσσεὺς καὶ Κίρκης υἱοὺς γενέσθαι τρεῖς, Ῥῶμον, Ἀντίαν, Ἀρδέαν· οἰκίσαντας δὲ τρεῖς πόλεις, ἀφ' ἐαυτῶν θείσθαι ταῖς κτίσμασι τὰς ὀνομασίας. Διονύσιος δὲ Χαλκιδεὺς οἰκιστὴν μὲν ἀποφαίνει τῆς πόλεως Ῥῶμον· τοῦτον δὲ λέγει κατὰ μὲν τινὰς Ἀσκανίου, κατὰ δὲ τινὰς Ἡμαθίωτος παῖδα εἶναι.

Εἰσὶ δὲ τινες οἳ τὴν Ῥώμην ἐκτίσθαι λέγουσιν ὑπὸ Ῥῶμον τοῦ Ἰταλεῦ, μητρὸς δὲ Ἠλέκτρας, τῆς Λατίκων θνηγατρὸς. Ἐχων δὲ πολλοὺς καὶ ἄλλους τῶν Ἑλλήνων

անգր խուսափեալք՝ յամենայն կողմանս ծովուն մոլորեալք, ի գլուխ հանեալ գային ի տեղին Ոսկեայ՝ որ կոչի Ղատինոս, որ առ տիւրէնական համառարած ծովուն կայ: Ուրախ լինէին ընդ ցամաք երկիրն տեսանել, ձգեալ հանեալ զնաւն. եւ անդ անցուցանել զժամանակ ձմեռանոյն, եւ պտտրաստել միւսանգամ: առ գարունն նաւարկել: Իբրեւ նաւքն գիշերի պրէին, չգտանէին հնար՝ թէ զիարդ չու տռնիցեն, ակամայ կամօք ի հարկէ զկեանս յաշտարհին՝ յոր հասին՝ հառաատեալ: Եւ այն պնպէս նոցա գիպէր ի կանանց գերեաց, զոր առեալ անէին յիշխոնէ. նոքա պրէին զնաւսն, երկուցեալք թէ գուցէ յաբայեցւոց աշտարհն հառանիցէ երթալ բնակութեան, որպէս թէ յաղախութիւն լինիցի անկանել:

Իսկ Կազգիաս՝ որ զԱգաթանկէայ իրան եւ զգործո գրեաց, Հռոմ անուն զոմն կին արովացի յեկեւոց ընդ այլ արովացիս յիտաղիա՝ լինելկին Ղատինայ արքայի արածրիգինացւոց, եւ ծնանել զորդիս զՌոմոս եւ զՌոմիլոս. որք զքաղաքն բնակեցուցանէին, եւ ի մօրն անուն կոչէին զանուն քաղաքին:

Իսկ Քսենագորաս մատենագիր՝ Ոգիւսեայ եւ Կիրկեայ ասէ որդիս լեալ զՌոմոս եւ զԱնտիոս եւ զԱրգէաս. որք շինեցին երիս քաղաքս. եւ յիւրեանց անուն կից եզին զանուանս քաղաքացն: Իսկ Դիոնիսոս քաղկեդացի բնակեցուցիչ քաղաքին զՌոմոս յայտ տռնէ. եւ ըստ նմանէ ասէ ըստ ոմանց՝ թէ Ասկանայ որդի էր, ըստ այլոց՝ թէ Նմաթիոնեայ:

Բայց ամանք զՀռոմ յՌոմայ սրբւոյ Իտաղեայ ասեն լինել, եւ մօր Ղեւկեայ դստեր Ղատինայ: Ունէի եւ այլ եւս բազումս յաւ-

κῶν παρέχεσθαι συγγραφέων, οἱ διαφόρους ἀποφαίνουσι τοὺς οἰκιστὰς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ δόξαιμι μακρηγορεῖν, ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίων ἐλεύσομαι συγγραφεῖς.

Παλαιὸς μὲν οὖν οὔτε συγγραφεὺς οὔτε λογογράφος ἐστὶ Ῥωμαίων οὐδὲ εἷς· ἐκ παλαιῶν μέντοι λόγων ἐν ἱεραῖς δέλτοις σωζομένων, ἕκαστός τις παραλαβὼν ἀνέγραψε. Τούτων δὲ τινες μὲν Αἰνείου γενέσθαι υἱοὺς λέγουσι Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον, τοὺς οἰκιστὰς τῆς Ῥώμης. Ἄλλοι θυγατρὸς Αἰνείου παῖδας, ὅτου δὲ πατρὸς, οὐκέτι διορίζοντες. Λοθῆναι δ' αὐτοὺς ὑπ' Αἰνείου Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀβοριγίνων ὀμηρεύσοντας, ὅτε αἱ πίστεις τοῖς ἐπιχωρίοις πρὸς τοὺς ἐπήλυδας ἐγένοντο ἀσπαζόμενον δὲ αὐτοὺς Λατίνον τῇ τε ἄλλῃ θεραπείᾳ περιέπειν εὖ, ἐκχόνου τε ἄρρενος ἁπαιδα τελευτῶντα, διαδόχους μέρους τινὸς τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς καταλιπεῖν.

Ἄλλοι δὲ λέγουσιν Αἰνείου τελευτήσαντος, Ἀσκάνιον ἁπασαν τὴν ἀρχὴν παραλαβόντα, νείμασθαι πρὸς τοὺς ἀδελφούς Ῥωμύλον τε καὶ Ῥῶμον, τὴν τε χώραν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Λατίνων τριχῇ, αὐτὸν μὲν δὴ τὴν τε Ἀλβαν κτίσαι καὶ ἄλλ' ἅττα πολίσματα. Ῥῶμον δὲ Καπύην μὲν, ἀπὸ τοῦ προπάππου Κάπνος, Ἀγχίσην δὲ, ἀπὸ τοῦ προπάτορος Ἀγχίσου, Αἰνείαν δὲ, τὴν ὑστερον κληθεῖσαν Ἰάνικλον, ἀπὸ τοῦ πατρὸς, Ῥώμην δὲ, ἀφ' ἑαυτοῦ. Ταύτην δὲ χρόνους τινὰς ἐρημωθεῖσαν, ἑτέρας αὐτῆς ἐλθούσης ἀποικίας, ἣν Ἀλβανοὶ ἔστειλαν, ἡγουμένου Ῥωμύλου καὶ Ῥώμου, τὴν ἀρχαίαν κτίσιν ἀπολαβεῖν· ὥστε διττὰς εἶναι τῇ Ῥώμῃ τὰς κτίσεις, τὴν μὲν, ὀλίγον

նաց մատենագրաց ածել ի մէջ, որ պլա-
փոխ ասեն զքնակեցուցչաց քաղաքին . բայց
զի մի շատ խօսելու ինչ համարիցիմ՝ ի հռո-
մայեցւոց մատենագիրն եկից :

Հին ոչ վիպառան եւ ոչ պատմագիր
կայ հռոմայեցւոց . բայց ի հնոց ճառից՝ որ
ի մահնական մատեանս ինչ մնացեալ իւ-
րաքանչիւր զքառեալ գրեաց : Ի նոցանէ
ռմանք Էնեայ որդի ասեն լինել զՌոմիղոս եւ
զՌեմոն , զքնակեցուցիչս Հռոմայ : Իոկ պլք՝
գոտերն Էնեայ որդիս . եւ Թէ որոյ հօր իցեն՝
զայն ինչ ոչ յայտ առնեն : Տուեալ զնո-
ցանէ ասեն Էնեայ՝ Ղատինայ արքայի արորի-
գինացւոց պատանդս , յորժամ հաւատա մի-
մեանց աշխարհին բնակիչք եւ եկքն տային .
առեալ զնոսա Ղատինայ՝ պլլովք դարմա-
նովք քով եւ բարի ունել . քանզի յարու-
մանկանէ անժառանգ վախճանէր , պայազատ
մատին ինչ իւրում իշխանութեանն Թողոյր
զնոսա :

Իսկ պլք ասեն , Թէ յԷնեայ վախճա-
նել՝ Ասկանեւս զքնաւ իոկ իշխանութիւնն
Ղատինայ առեալ՝ բաժանէր ընդ եղբարսն ընդ
Ռոմիղոս եւ ընդ Ռեմոն զաշխարհն եւ զգործ
զատինացւոց յերիս բաժինս . նմա զԱղբան
շինել եւ պլ քաղաքս . եւ Ռեմոյ զԿապէնէ ի
հաւոյն հօր անուն , եւ զՊիոս , եւ զԱնքիսա ի
հաւոյն Անքիսայ անուն . եւ զԷնիա՝ որ յետոյ
կոչեցաւ Անիկաւոս ի հաւոյն . եւ զՀռոմ Ռոմի-
ղայ յիւր անուն : Չժամանակս ինչ աւերել
հասանէր քաղաքին . եւ միւսանդամ գալ
զնացականաց՝ զոր աղբանացիքն արձակե-
ցին , ի պետութեան Ռոմիղայ եւ Ռեմոյ ,
անգրէն զառաջին շինուածն առնուլ . որպէս
կրկին իսկ լինել շինուածոյն Հռոմայ . միուեալ
յետ օտկաւ ժամանակաց տրովական պա-

ὑστερον τῶν Τρωϊκῶν γενομένην· τὴν δὲ, πεντεκαίδεκα γενεαῖς ὑστεροῦσαν τῆς προτέρας. Εἰ δέ τις ἀπιδεῖν βουλήσεται τὰ προσώτερα, καὶ τρίτη τις ἀρχαιοτέρα τούτων εὐρεθῆσεται Ῥώμη, γενομένη πρὶν Αἰνείαν καὶ Τρῳᾶς ἐλθεῖν ἐν Ἰταλία.

Ταῦτα δὲ οὐ τῶν ἐπιτυχόντων τις οὐδὲ νέων συγγραφεὺς ἱστόρηκεν, ἀλλ' Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος, οὗ καὶ πρότερον ἐμνήσθην. Φησὶ δὲ Μόργητος ἐν Ἰταλία βασιλευόντος, ἣν δὲ τότε Ἰταλία ἢ ἀπὸ Τάραντος ἄχρι Ποσειδωνίας παράλιος, ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἄνδρα φυγάδα ἐκ Ῥώμης. Λέγει δὲ ὧδε· ἐπεὶ δὲ Ἰταλὸς κατεγῆρα, Μόργης ἐβασίλευσεν· ἐπὶ τούτου δὲ ἀνὴρ ἀφίκετο ἐκ Ῥώμης φυγὰς, Σίκελος ὄνομα αὐτῷ. Κατὰ μὲν δὲ τὸν Συρακούσιον συγγραφέα, παλαιὰ τις εὐρίσκεται προτεροῦσα τῶν Τρωϊκῶν χρόνων ἢ Ῥώμη· πότερον δὲ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἦν τόπους, ἐν οἷς ἢ νῦν οἰκουμένη πόλις ἐστίν, ἢ χωρίον ἕτερον οὕτως ἐτύγχανεν ὀνομαζόμενον, ἀσαφές ἐκείνου καταλιπόντος, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι συμβαλεῖν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν παλαιῶν κτίσεων ἱκανὰ ἡγοῦμαι τὰ προειρημένα. Τὸν δὲ τελευταῖον τῆς Ῥώμης γενόμενον οἰκισμόν, ἢ κτίσιν, ἢ ὅτι δῆποτε χρὴ καλεῖν, Τίμαιος μὲν ὁ Σικελιώτης οὐκ οἶδ' ὅτῳ κανόνι χρησάμενος, ἅμα Καρχηδόνι κτιζομένην γενέσθαι φησὶν, ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ πρότερον ἔτι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Λεύκιος δὲ Κίγκιος, ἀνὴρ τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου, περὶ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς δωδεκάτης Ὀλυμπιάδος . . . Κάτων δὲ Πόρκιος

տերազմացն, եւ միւսողմն հինգետասան ազգօք յետոյ քան զառաջինն: Եւ եթէ եւս ոք ճշգրիտ յառաջին ժամանակսն նայիցի, եւ երրորդ եւս՝ առաջին քան զսոյնս դտանի շինուած Հռոմայ, մինչ չեւ էնեայ եւ տրովացւոց եկեալ էր յիտաղիա:

Եւ զայս ոչ եթէ դոյզն ոք ի մատենագրաց պահմէ, այլ Անտիոքոս Սիւրակուսայ, զորմէ յառաջագոյն յիշատակեցաք: Եւ առե պոսպէս. ի թագաւորութեան Ամորգեայ ի ղաւորնացւոց աշխարհին, քանզի էր իտաղիա յայնժամ ի Յարանտայ մինչեւ ցՊոսիդոնի ծովեզրն, գալ նմա անդր իրրեւ առն միոյ փախստականի ի Հռոմէ: Եւ պատմէ զայս ձեւ օրինակի. Քանզի իտաղիոս ծերացեալ էր, Մորգէս թագաւորեաց. առ սովաւ պր հասանէր ի Հռոմայ ուստեմն, որում անուն էր Սիկեղոս: Քանզի ըստ սիւրակուսացւոց մատենագրին՝ հին եւ առաջին գտանի Հռոմ քան զտրովացւոց ժամանակսն, կամ ի նոյն տեղիս՝ ուր այժմ իսկ քաղաքն բնակեալ է, եւ կամ այլ գեղ ուրեք էր՝ որ ի նորա անուն կոչէր. քանզի նա անյայտ եթող, եւ ոչ եւ կարեմ ստուգիւ ասել:

Բայց զհին շինուածոյն թուի ինձ թէ բաւական իսկ առացաւ: Իսկ զյետնոյն, զոր թէ բնակութիւն պարտ իցէ ասել, կամ շինուած, կամ այլ ինչ՝ զինչ եւ իցէ անուանել, Տիմէի օրկեղացւոյ չգիտեմ որպիսի ինչ կանոն ի կիր արկեալ՝ առ Վարքեդոնի շինուածոմն ասէ լեալ՝ ԼԸ ամաւ նախ քան զառաջին ողոմպիագն: Իսկ Ղեւկիոս կինկղիացի պր ի խորհրդականաց տտենակալացն՝ զչորրորդ ամաւ երկոտասաներորդի ողոմպիագին: (Իսկ Երինտոս փարիացի յառաջնում ամի Ըերորդի ողոմպիագին:) Իսկ

Ἑλληνικὸν μὲν οὐχ ὀρίζει χρόνον· ἐπιμελὴς δὲ γενόμενος, εἰ καὶ τις ἄλλος, εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας, ἔτεσιν ἀποφαίνει δυοὶ καὶ τριάκοντα καὶ τετρακοσίοις ὑστεροῦσαν τῶν Ἰλιακῶν. Ὁ δὲ χρόνος οὗτος ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἑρατοσθένους χρονογραφίαις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος πίπτει τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος. Ὅτι δὲ εἰσιν οἱ κανόνες ὕγεις, οἷς Ἑρατοσθένης κέχρηται, καὶ πῶς ἂν τις ἀπενθῖνοι τοὺς Ῥωμαίων χρόνους πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς, ἐν ἐτέρῳ δεδήλωταί μοι λόγῳ.

Περὶ τῆς Ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων ἐκ τῆς
ζ. Διοδώρου Σικελιώτου.

Ἐνιοι μὲν οὖν τῶν συγγραφέων πλανηθέντες ὑπέλαβον τοὺς περὶ τὸν Ῥωμύλλον ἐκ τῆς Αἰνείου θυγατρὸς γενηθέντας κεκτικέναι τὴν Ῥώμην· τὸ δ' ἄληθές οὐχ οὕτως ἔχει· πολλῶν μὲν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, τοῦτε Αἰνείου καὶ Ῥωμύλλον γεγονότων βασιλέων, ἐκτισμένης δὲ τῆς πόλεως κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ζ'. Ὀλυμπιάδος, αὕτη ἡ κτίσις ὑστερεῖ τῶν Τρωϊκῶν ἔτεσι πλείω τῶν υ'. καὶ λ'. Αἰνείας γὰρ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωΐας ἐτῶν τριῶν παρελθόντων παρέλαβε τὴν τῶν Λατίνων βασιλείαν, καὶ κατασχὼν τριετὴ χρόνον ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη, καὶ τιμῶν ἔτυχεν ἀθανάτων. Τὴν δ' ἀρχὴν διαδεξάμενος Ἀσκάnios υἱὸς ἔκτισεν Ἀλβαν τὴν νῦν καλουμένην Λόγγαν, ἣν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ τότε μὲν Ἀλβᾶ καλουμένου, νῦν δὲ Τιβέριος ὀνομαζομένου.

Կառառն ապրկիացի զյուշնական ինչ ժամանակս չընտրէ . բայց փոթ յանձին կալեալ թէ եւ այլ ոք այնպէս գտանիցի զնախնեաց պատմութիւնն գումարեալ, ՆԼ եւ Ռ ամօք ասէ յետոյ քան զիղիական պատերազմ : Եւ այս ժամանակ եթէ համեմատիցի ընդ Երասասթենեայ ժամանակագրութիւնն, առաջնոյ ամին յեւթներորդի ողոմ պիտդին պատահէ : Եւ զի են առողջ կանանքս՝ զորս Երասասթենեո ի կիր արկանէ, եւ թէ զիարդ ոք կշռիցէ զհռամայեցւոց ժամանակսն ընդ Յունաց, ի միւսում ճառին իսկ յայտ արարեալ է իմ :

Յեւթներորդ Գրոյն Դիոդորի՝ լուսն Հռոմայեցւոց նախնեաց աշխականութեանն :

Ոմանք ի պատմագրաց վիպագրեալք կարծեցին զառմիղեանց ի յենեայ գատերէն ծնեալ շինեալ զհռոմ . այլ չէ՛ այն ճշմարիտ . քանզի բազում ժամանակք են ի միջի ընդ Էնիա եւ ընդ Ռոմիղոս թագաւորս . շինել հռոմայ յերկրորդում ամի յերրորդում ողոմ պիտդին . զի այս շինուած յետոյ է քան զտրովացւոց պատերազմն՝ աւելի քան զՆԼԳ ամօք : Քանզի Էնիաո յետ առնլոյն զտրովացիս՝ երիւք եւս ամօք յետոյ ի վերայ անցանելոյ՝ առ զթագաւորութիւնն զաւինացւոց . զոր կալեալ երեքամեայ ժամանակ՝ ի մարդկանէ անհետ լինէր, եւ անմահ պատուոց հասանէր : Զորոյ իշխանութիւնն առեալ նորին որդւոյ Ասկանայ՝ շինէր զԱղբան, որ այժմ Ղոնկասն կոչի, զոր անուանեաց յանուն գետոյն՝ որ յայնժամ Աղբան կոչէր, եւ այժմ ի Յիբերի անուն կոչի :

Περὶ δὲ τῆς προσηγορίας ταύτης Φάβιος ὁ τὰς Ῥωμαίων πράξεις ἀναγράφας ἄλλως μεμυθολόγηκε. Φησὶ γὰρ Αἰνεΐαν γενέσθαι λόγιον, τετράπουν αὐτῷ καθηγήσασθαι πρὸς κτίσιν πόλεως. Μέλλοντος αὐτοῦ θύειν, ὅν ἔγκυν, τῷ χρώματι λευκὴν ἐκφυγεῖν δὲ ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ καταδιωχθῆναι πρὸς τινα λόφον πρὸς ὃν κομισθεῖσαν τεκεῖν λ'. χοίρους. Τὸν δὲ Αἰνεΐαν τότε παράδοξον θαυμάσαντα, καὶ τὸ λόγιον ἀνανεούμενον, ἐπιχειρῆσαι μὲν οἰκῆσαι τὸν τόπον. Ἰδόντα δὲ κατὰ τὸν ὕπνον ὄψιν ἐναργῶς διακωλύουσιν, καὶ συμβουλευούσαν, μετὰ λ'. ἔτη κτίζειν, ὥσπερ ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμὸς ἦν, ἀποστῆναι τῆς προθέσεως.

Καὶ μὴν ἀπὸ γε τῆς ἐκβολῆς τῶν βασιλέων ἐπὶ τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως ἀναβιβασθεὶς Ῥωμύλον ὁ χρόνος, ἔτη τέτταρα πρὸς τετταράκοντα καὶ διακοσίους ἀποτελεῖ· γνωρίζεται δὲ τοῦτο ταῖς διαδοχαῖς τῶν βασιλέων καὶ τοῖς ἔτεσιν οἷς κατέσχον τὴν ἀρχὴν ἕκαστοι. (Ῥωμύλος μὲν γὰρ ὁ κτίσας τὴν πόλιν, ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη λέγεται κατασχεῖν τὴν δυναστείαν). Μετὰ δὲ τὸν Ῥωμύλου θάνατον, ἀβασίλευτος ἡ πόλις γενέσθαι χρόνον ἐνιαύσιον. Ἐπειτα Νουμᾶς Πομπίλιος αἰρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, τρία καὶ τετταράκοντα ἔτη βασιλεύσαι.

Τύλλος δὲ Ὀστίλλιος μετὰ Νουμᾶν, δύο καὶ τριάκοντα. Ὁ δ' ἐπὶ τούτῳ βασιλεύσας Ἄγκος Μάρκιος, τέτταρα πρὸς τοῖς εἴκοσι. Μετὰ δὲ Μάρκιον, Λεύκιος Ταρκύνιος, ὁ κληθεὶς Πρίσκος, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα. Τοῦτον δὲ διαδεξάμενος Σερούϊος

Բայց զանուանէ քաղաքին՝ Փաբիոս, որ զհռոմայեցւոց իրան գրեաց, այլազգ իմն առասպելս յօդէ: Քանզի այսպէս ասէ, եթէ Էնեայ հրաման լինէր՝ սրպէս թէ չորքստանի ինչ նշանակիցէ նմա, ուր պարտ իցէ նմա քաղաք շինել: Իբրեւ կամէր խոզ մի մատակ յղի զենուլ եւ զոհել համակ սպիտակ, ի ձեռաց զերծանէր, եւ սրանայր ելանէր ի բլուր ինչ, ուր եւ երեսուն խոճկորս ծնանէր: ԶԷնիա այնուհետեւ զարմանք ունէին. եւ զհրամանն ի գլուխ հանել կամէր, երթալ ձեռն ի գործ արկանել՝ եւ զտեղին շինել: Տեսանէր երեսս ինչ ի քուն՝ որ յայս յանդիման արգելոյր զնա, եւ խրատ ապր յետ և ամի շինել զնոյն կշիռ քստ թուոյ խոճկորացն ծնելոց. յիրացն՝ զոր եգ ի մտի՝ մեկուսի կալ:

Դիտնիտի աղիխաւնասիցայ՝ վասն Ռաբաորացն, որ յեք Ռոմիլայ խոյին է համ:

Բայց եւ յանկ ելանելոյ թագաւորացն մինչեւ ցառաջին իշխան քաղաքին Ռոմիլայ հաշուեալ զժամանակն՝ ամս Միսի ամէ. եւ յայտ այս ի պայազատաց թագաւորացն լինի, եւ յամացն՝ զորս իւրաքանչիւր ոք կալաւ զիշխանութիւնն: . . . Եւ յետ Ռոմիլայ մահուանն՝ անթագաւոր լինել քաղաքին տարեւոր ժամանակ: Ապա Նումաս Պոմպիլիոս ընտրեցաւ ի զօրացն, եւ թագաւորեաց ամս խԳ:

Իսկ Տուզդոս Ոստիղիոս յետ Նումասայ ամս ԼԳ. եւ որ առասպելն թագաւորեաց Անկոս Մարկոս՝ ամս Դ ընդ իւր: Եւ յետ Մարկոսին՝ Ղեւկիոս Յարկինոս, որ կոչեցաւ Պրիսկոս, ամս ԼԸ: Զսա յաջորդեաց Սեբուսիդիոս Տուզդոս, եւ կալաւ ամս խԴ:

Τούλλιος, τετταράκοντα καὶ τέτταρα. Σε-
 ρούϊον δὲ ἀνελὼν Λεύκιος Ταρκύνιος, τυ-
 ραννικὸς, καὶ διὰ τὴν τοῦ δικαίου ὑπερο-
 ψίαν κληθεὶς Σούπερβος. Ἔως εἰκοστοῦ καὶ
 πέμπτου προαγαγεῖν τὴν ἀρχήν· τεττάρων
 δὲ καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀνα-
 πολουμένων, ἃ κατέσχον οἱ βασιλεῖς, Ὀλυμ-
 πιάδων δὲ μιᾶς καὶ ἐξήκοντα. Πᾶσα ἀνάγκη
 τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως Ῥωμύλον,
 ἔτι πρῶτῳ τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος πα-
 ρειληφέναι τὴν βασιλείαν, ἄρχοντος Ἀθή-
 νησι τῆς δεκαετίας Χάροπος ἔτος πρῶτον.
 Τοῦτο γὰρ ὁ λογισμὸς τῶν ἐτῶν ἀπαιτεῖ·
 ὅτι δὲ τοσαῦτα ἕκαστος τῶν βασιλέων ἤρ-
 ξεν ἔτη, δι' ἐκείνου δηλοῦται μοι τοῦ λό-
 γου. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν
 ἢ νῦν δυναστεύουσα πόλις ὠκίσθη, τοῖς
 τε πρὸ ἐμοῦ γενομένοις εἰρημένα, καὶ μοὶ
 δοκούντα, τοιαῦδε ἐστίν.

ԶՍերուհիդիոս սպան Ղեւկիսոս բռնակալ. եւ վասն զիրաւունս անտես առնելոյ կոչեցաւ Սուպերբոս: Իջանել ի շխանութեանն մինչեւ ցիւերորդ եւ Եերորդ ամի, զերկերիւր եւ զԽԴ ամս զմիմեամբք եկելոց ամաց կալան թագաւորքն, եւ սղոմպիադաց Կ եւ միոյ: Եւ ամենեւին իսկ հարկ է՝ առաջին տիրել քաղաքին զՄիոմիդոս իմանալ՝ յառաջնում ամին Էերորդի սղոմպիագին առնուլ զթագաւորութիւնն, յիշխանութեան Քարոփայ աթենացւոյ Ժամեայ պետութեանն յառաջնում ամին: Եւ զայն իսկ պահանջեն միտք զամացն. թէ որչափ իւրաքանչիւր ոք ի թագաւորացն կալաւ ամս, եւ այնու իսկ բանիւ յայտնի լինին իւրքն: ԶԺամանակէ որչափ ինչ պստմ բռնացելոց քաղաքին բնակութեան իցէ, որպէս ինչ որ քան զիսն յառաջագոյն ասացին, եւ ինչ այն նոյն պէս թուի:

ὑστερον τῶν Τρωϊκῶν γενομένην· τὴν δὲ, πεντεκαίδεκα γενεαῖς ὑστεροῦσαν τῆς προτέρας. Εἰ δέ τις ἀπιδεῖν βουλήσεται τὰ προσώτερα, καὶ τρίτη τις ἀρχαιοτέρα τούτων εὔρεθῇσεται Ῥώμη, γενομένη πρὶν Αἰνείαν καὶ Τρῳᾶς ἐλθεῖν ἐν Ἰταλίᾳ.

Ταῦτα δὲ οὐ τῶν ἐπιτυχόντων τις οὐδὲ νέων συγγραφεὺς ἱστόρηκεν, ἀλλ' Ἀντίοχος ὁ Συρακούσιος, οὐ καὶ πρότερον ἐμνήσθην. Φησὶ δὲ Μόργητος ἐν Ἰταλίᾳ βασιλευόντος, ἦν δὲ τότε Ἰταλία ἡ ἀπὸ Τάραντος ἄχρι Ποσειδωνίας παράλιος, ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἄνδρα φυγάδα ἐκ Ῥώμης. Λέγει δὲ ὧδε· ἐπεὶ δὲ Ἰταλὸς κατεγήρα, Μόργης ἐβασίλευσεν· ἐπὶ τούτου δὲ ἀνὴρ ἀφίκετο ἐκ Ῥώμης φυγὰς, Σίκελος ὄνομα αὐτῷ. Κατὰ μὲν δὲ τὸν Συρακούσιον συγγραφέα, παλαιὰ τις εὑρίσκεται προτεροῦσα τῶν Τρωϊκῶν χρόνων ἡ Ῥώμη· πότερον δὲ περὶ τοὺς αὐτοὺς ἦν τόπους, ἐν οἷς ἡ νῦν οἰκουμένη πόλις ἐστίν, ἢ χωρίον ἕτερον οὕτως ἐτύγχανεν ὀνομαζόμενον, ἀσαφὲς ἐκείνου καταλιπόντος, οὐδ' ἐγὼ δύναμαι συμβαλεῖν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν παλαιῶν κτίσεων ἱκανὰ ἡγοῦμαι τὰ προειρημένα. Τὸν δὲ τελευταῖον τῆς Ῥώμης γεγόμενον οἰκισμὸν, ἢ κτίσιν, ἢ ὅτι δῆποτε χρὴ καλεῖν, Τίμαιος μὲν ὁ Σικελιώτης οὐκ οἶδ' ὅτῳ κανόνι χρησάμενος, ἅμα Καρχηδόνι κτιζομένην γενέσθαι φησὶν, ὀγδόῳ καὶ τριακοστῷ πρότερον ἔτι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος. Λεύκιος δὲ Κίγκιος, ἀνὴρ τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου, περὶ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς δωδεκάτης Ὀλυμπιάδος . . . Κάτων δὲ Πόρκιος

տերազմացն, եւ միւսուսն հինգեաւորան ազգօք յետոյ քան զառաջինն: Եւ եթէ եւս որ ճշգրիտ յառաջին ժամանակսն նայիցի, եւ երրորդ եւս՝ առաջին քան զսոյնս գտանի շինուած Հռոմայ, մինչ չեւ Էնեայ եւ արովացւոց եկեալ էր յԻտաղիա:

Եւ զայս ոչ եթէ դոյզն որ ի մատենագրաց պատմէ, այլ Անտիոքոս Սիւրակուսայ, զորմէ յառաջագոյն յիշատակեցաք: Եւ առեւ այսպէս. Ի Թագաւորութեան Ամորգեայ ի զատինացւոց աշխարհին, քանզի էր Իտաղիա յայնժամ ի Յարանտայ մինչեւ ցՊոսիդոնի ծովեզրն, գալ նմա անգր իրրեւ առն միոյ փախտականի ի Հռոմէ: Եւ պատմէ զայս ձեւ օրինակի. Քանզի Իտաղիոս ծերացեալ էր, Մորգէո Թագաւորեաց. առ սովաւ այր հասանէր ի Հռոմայ ուստեմն, որում անուռն էր Սիկեղոս: Քանզի ըստ սիւրակուսացւոց մատենագրին՝ հին եւ առաջին գտանի Հռոմ քան զարովացւոց ժամանակսն, կամ ի նոյն տեղիս՝ ուր այժմ իսկ քաղաքն բնակեալ է, եւ կամ այլ գեղ ուրեք էր՝ որ ի նորա անուռն կոչէր. քանզի նա անյայտ եւ Թող, եւ ոչ ետ կարեմ ստուգիւ ասել:

Բայց զհին շինուածոյն Թուրի ինձ Թէ բաւական իսկ ասացաւ: Իսկ զյետնոյն, զոր Թէ բնակութիւն պարտ իցէ ասել, կամ շինուած, կամ այլ ինչ՝ զինչ եւ իցէ անուանել, Յիմէի սիկեղացւոյ չգիտեմ որպիսի ինչ կանոն ի կիր արկեալ՝ առ Աարքեդոնի շինուածոմէն ասէ լեալ՝ ԼԸ ամաւ նախ քան զառաջին ողոմպիագն: Իսկ Ղեւկիոս կինկղիացի այր ի խորհրդականաց ատենակալացն՝ զչորրորդ ամաւ երկոտասաներորդի ողոմպիագին: (Իսկ Երինտոս փաբիացի յառաջնում ամի Ըերորդի ողոմպիագին:) Իսկ

Ἑλληνικὸν μὲν οὐχ ὀρίζει χρόνον· ἐπιμελὴς δὲ γενόμενος, εἰ καὶ τις ἄλλος, εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας, ἔτεσιν ἀποφαίνει δυοῖ καὶ τριάκοντα καὶ τετρακοσίοις ὑστεροῦσαν τῶν Ἰλιακῶν. Ὁ δὲ χρόνος οὗτος ἀναμετρηθεὶς ταῖς Ἑρατοσθένους χρονογραφίαις, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος πίπτει τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος. Ὅτι δὲ εἰσιν οἱ κανόνες ὕγιεις, οἷς Ἑρατοσθένης κέχρηται, καὶ πῶς ἂν τις ἀπευθίνοι τοὺς Ῥωμαίων χρόνους πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς, ἐν ἐτέρῳ δεδήλωται μοι λόγῳ.

Περὶ τῆς Ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων ἐκ τῆς
ζ'. Διοδώρου Σικελιώτου.

Ἐνιοι μὲν οὖν τῶν συγγραφέων πλανηθέντες ὑπέλαβον τοὺς περὶ τὸν Ῥωμύλλον ἐκ τῆς Αἰνείου θυγατρὸς γενηθέντας κεντικέναι τὴν Ῥώμην· τὸ δ' ἄληθές οὐχ οὕτως ἔχει· πολλῶν μὲν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, τοῦτε Αἰνείου καὶ Ῥωμύλλον γεγονότων βασιλέων, ἐκτισμένης δὲ τῆς πόλεως κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ζ'. Ὀλυμπιάδος, αὕτη ἡ κτίσις ὑστερεῖ τῶν Τρωϊκῶν ἔτεσι πλείω τῶν υ'. καὶ λ'. Αἰνείας γὰρ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωϊας ἐτῶν τριῶν παρελθόντων παρέλαβε τὴν τῶν Λατίνων βασιλείαν, καὶ κατασχὼν τριετὴ χρόνον ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη, καὶ τιμῶν ἔτυχεν ἀθανάτων. Τὴν δ' ἀρχὴν διαδεξάμενος Ἀσκάnios υἱὸς ἔκτισεν Ἀλβαν τὴν νῦν καλουμένην Λόγγαν, ἣν ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ τότε μὲν Ἀλβᾶ καλουμένου, νῦν δὲ Τιβέριος ὀνομαζομένου.

Կատարեալն պարկիացի զյուշնական ինչ ժամանակս չընտրէ . բայց փոյթ յանձին կալեալ թէ եւ այլ ոք այնպէս գտանիցի զնախնեաց պատմութիւնն գումարեալ, ՆԼ եւ Բ ամօք տսէ յետոյ քան զիշխական պատերազմ : Եւ այս ժամանակ եթէ համեմատիցի ընդ Երաստոթենեայ ժամանակագրութիւնն, առաջնոյ տմին յեւթներորդի սղոմ պիտդին պատահէ : Եւ զի են առողջ կանոնքս՝ զորս Երաստոթենեա ի կիր արկտնէ, եւ թէ զիարդ ոք կշռիցէ զհռոմայեցւոց ժամանակսն ընդ Յունաց, ի միւսում ճառին իսկ յայտ արարեալ է իմ :

Յիւնիւրորդ Գրոցն Դիոդորի՝ Լուսն Հռոմայեցւոց
Նախնեաց աշխատանքսն :

Ոմանք ի պատմագրաց վիպագրեալք կարծեցին զառմիղեանց ի յինեայ դատերէն ծնեալ շինեալ զհռոմ . այլ չէ՛ այն ճշմարիտ . քանզի բազում ժամանակք են ի միջի ընդ Էնիա եւ ընդ Ռոմիլոս թագաւորս . շինել հռոմայ յերկրորդում ամի յերրորդում ողոմ պիտդին . զի այս շինուած յետոյ է քան զտրովացւոց պատերազմն՝ աւելի քան զՆԼԳ ամօք : Քանզի Էնիաս յետ առնլոյն զտրովացիս՝ երիւք եւս ամօք յետոյ ի վերայ անցանելոյ՝ առ զթագաւորութիւնն զատինացւոց . զոր կալեալ երեքամեայ ժամանակ՝ ի մարգկանէ անհետ լինէր, եւ տնմահ պառուոց հասանէր : Զորոյ իշխանութիւնն առեալ նորին որդւոյ Ասկանայ՝ շինէր զԱղբան, որ այժմ Ղոնկասն կոչի, զոր անուանեաց յանուն գետոյն՝ որ յայնժամ Աղբան կոչէր, եւ այժմ ի Տիրերի անուն կոչի :

Περὶ δὲ τῆς προσηγορίας ταύτης Φάβιος ὁ τὰς Ῥωμαίων πράξεις ἀναγράφας ἄλλως μεμνηθολόγηκε. Φησὶ γὰρ Αἰνεΐαν γενέσθαι λόγιον, τετράπουν αὐτῷ καθηγήσασθαι πρὸς κτίσιν πόλεως. Μέλλοντος αὐτοῦ θύειν, ὃν ἔγκυνον, τῷ χροῖματι λευκὴν ἐκφυγεῖν δὲ ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ καταδιωχθῆναι πρὸς τινα λόφον πρὸς ὃν κομισθεῖσαν τεκεῖν λ'. χοίρους. Τὸν δὲ Αἰνεΐαν τότε παράδοξον θαυμάσαντα, καὶ τὸ λόγιον ἀνανεούμενον, ἐπιχειρῆσαι μὲν οἰκῆσαι τὸν τόπον. Ἰδόντα δὲ κατὰ τὸν ὕπνον ὄφιν ἐναργῶς διακωλύουσιν, καὶ συμβουλευούσαν, μετὰ λ'. ἔτη κτίζειν, ὥσπερ ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμὸς ἦν, ἀποστῆναι τῆς προθέσεως.

Καὶ μὴν ἀπὸ γε τῆς ἐκβολῆς τῶν βασιλέων ἐπὶ τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως ἀναβιβασθεὶς Ῥωμύλον ὁ χρόνος, ἔτη τέτταρα πρὸς τετταράκοντα καὶ διακοσίους ἀποτελεῖ· γνωρίζεται δὲ τοῦτο ταῖς διαδοχαῖς τῶν βασιλέων καὶ τοῖς ἔτεσιν οἷς κατέσχον τὴν ἀρχὴν ἕκαστοι. (Ῥωμύλος μὲν γὰρ ὁ κτίσας τὴν πόλιν, ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη λέγεται κατασχεῖν τὴν δυναστείαν). Μετὰ δὲ τὸν Ῥωμύλου θάνατον, ἀβασίλευτος ἡ πόλις γενέσθαι χρόνον ἐνιαύσιον. Ἐπειτα Νουμᾶς Πομπίλιος αἰρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου, τρία καὶ τετταράκοντα ἔτη βασιλεύσαι.

Τύλλος δὲ Ὀστιλλίος μετὰ Νουμᾶν, δύο καὶ τριάκοντα. Ὁ δ' ἐπὶ τούτῳ βασιλεύσας Ἄγκος Μάρκιος, τέτταρα πρὸς τοῖς εἴκοσι. Μετὰ δὲ Μάρκιον, Λεύκιος Ταρκύνιος, ὁ κληθεὶς Πρίσκος, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα. Τοῦτον δὲ διαδεξάμενος Σερούϊος

Բայց զանուանե քաղաքին՝ Փարիսոս, որ զհռոմայեցւոց իրան գրեաց, այլազգ իմե առառպելս յօգէ։ Քանզի այսպէս ասէ, եթէ Էնեայ հրաման լինէր՝ որպէս թէ չորքստանի ինչ նշանակիցէ նմա, ուր պարտիցէ նմա քաղաք շինել։ Իբրեւ կամէր խոզ մի մատակ յղի զենուլ եւ զոհել՝ համակ սպիտակ, ի ձեռաց զերծանէր, եւ որանայր ելանէր ի բլուր ինչ, ուր եւ երեսուն խոճկորս ծնանէր։ Ջէնիա այնուհետեւ զարմանք ունէին. եւ զհրամանն ի գլուխ հանել կամէր, երթալ ձեռն ի գործ արկանել՝ եւ զտեղին շինել։ Տեսանէր երեսո ինչ ի քուն՝ որ յայտ յանգիման արգելոյր զնա, եւ խրատ տայր յետ Լ ամի շինել՝ զնոյն կշիռ քսա թուոյ խոճկորացն ծնեւոց. յիրացն՝ զոր եգ ի մտի՝ մեկուսի կալ։

Դիտնիոյ աղիխանտոյսայ՝ լասն Խափաորացն, որ յեք Ռոֆղայ կային ի հոռո։

Բայց եւ յանկ ելանելոյ թագաւորացն մինչեւ ցառաջին իշխան քաղաքին Ռոմիղայ հաշուեալ զժամանակն՝ ամս Միսր ամէ. եւ յայտ այս ի պայազատաց թագաւորացն լինի, եւ յամացն՝ զորս իւրաքանչիւր ոք կալաւ զիշխանութիւնն։ . . . Եւ յետ Ռոմիղայ մահուանն՝ անթագաւոր լինել քաղաքին տարեւոր ժամանակ։ Ապա Նումաս Պոմպիլիոս ընտրեցաւ ի զօրացն, եւ թագաւորեաց ամս խԳ։

Իսկ Յուդղոս Ոստիղիոս յետ Նումասայ ամս ԼԳ. եւ որ առաջուան թագաւորեաց Անկոս Մարկոս՝ ամս Դ ընդ իւր։ Եւ յետ Մարկոսին՝ Ղեկիոս Յարկինոս, որ կոչեցաւ Պրիսկոս, ամս ԼԸ։ Զսա յաջորդեաց Սեբուսիղիոս Յուդղոս, եւ կալաւ ամս խԴ։

Τούλλιος, τετταράκοντα καὶ τέτταρα. Σε-
 ρουῖον δὲ ἀνελὼν Λεύκιος Ταρκύνιος, τυ-
 ραννικὸς, καὶ διὰ τὴν τοῦ δικαίου ὑπερο-
 ψίαν κληθεὶς Σούπερβος. Ἔως εἰκοστοῦ καὶ
 πέμπτου προαγαγεῖν τὴν ἀρχήν· τεττάρων
 δὲ καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀνα-
 πολουμένων, ἃ κατέσχον οἱ βασιλεῖς, Ὀλυμ-
 πιάδων δὲ μιᾶς καὶ ἐξήκοντα. Πᾶσα ἀνάγκη
 τὸν πρῶτον ἄρξαντα τῆς πόλεως Ῥωμύλον,
 ἔτει πρώτῳ τῆς ἐβδόμης Ὀλυμπιάδος πα-
 ρειληφέναι τὴν βασιλείαν, ἄρχοντος Ἀθή-
 νησι τῆς δεκαετίας Χάροπος ἔτος πρῶτον.
 Τοῦτο γὰρ ὁ λογισμὸς τῶν ἐτῶν ἀπαιτεῖ·
 ὅτι δὲ τοσαῦτα ἕκαστος τῶν βασιλέων ἤρ-
 ξεν ἔτη, δι' ἐκείνου δηλοῦται μοι τοῦ λό-
 γου. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν
 ἡ νῦν δυναστεύουσα πόλις ὤκισθη, τοῖς
 τε πρὸ ἐμοῦ γενομένοις εἰρημένα, καὶ μοὶ
 δοκούντα, τοιαῦδε ἐστίν.

ԶՍերուհիդիոս սպան Ղեւկիոս բռնակալ. եւ վասն զիրաւունս անտես առնելոյ կոչեցաւ Սուպերբոս: Իջանել իշխանութեանն մինչեւ ցիւրորդ եւ Եւրորդ ամի, զերկերիւր եւ զԽԴ ամս զմիմեամբ եկելոց ամաց կալան թագաւորքն, եւ ողոմպիադաց Կ եւ միոյ: Եւ ամենեւին իսկ հարկ է՝ առաջին տիրել քաղաքին զՍիոմիդոս իմանալ՝ յառաջնում ամին Եւրորդի ողոմպիադին առնուլ զթագաւորութիւնն, յիշխանութեան քարոփայ ատենացւոյ խամեայ պետութեանն յառաջնում ամին: Եւ զայն իսկ պահանջն միտք զամացն. թէ որչափ իւրաքանչիւր որ ի թագաւորացն կալաւ ամս, եւ այնու իսկ բանիւ յայտնի լինին իրքն: Զժամանակէ որչափ ինչ պստմ բռնացելոց քաղաքին բնակութեան իցէ, որպէս ինչ որ քան զինն յառաջագոյն ասացին, եւ ինչ այն նոյն պէս թուի:

ԳԼԽԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՅոՎՀ. Ոսկերբանի ի մեկնութենէ Մատթէի

Ճառ Ա.	3
Ճառ Ը.	43
Ճառ ԺԲ.	71
Ճառ ԺԳ.	99
Ճառ ԺԴ.	137
Ճառ ԺԵ.	163
Ճառ ԺԶ.	235

Ի Սեբերիանու Ճառիցն.

Ճառ Է.	291
----------------	-----

ՅԵԼԱՆԵՐԿԱՅ Քրոնիկոնէն.

Քաղղէական պատմութիւն՝ ի Քաղմա- վէպն Աղէքոանդրէ	345
Ջրհեղեղ՝ ի նմին մատենագրէ	351
Առաջին թագաւորութիւն քաղղէա- ցւոց՝ յԱբիղենեայ	355
Ջրհեղեղ՝ ի նմին մատենագրէ	357
Աշտարակագործութիւն՝ ի նմին մա- տենագրէ	359
Նաբուքոդոնոսոր՝ ի նմին մատենագրէ	359
Նաբուքոդոնոսոր՝ ի Յովսէպոսէ	363
Ասորեստանեաց թագաւորութիւն՝ ի Դիոգորայ	375
Ասորեստանեաց թագաւորութիւն՝ ի Կեփաղիոնէ	381
Ըսա Հրէից երրայականին (ժամանա- կագրութիւն)	385
Ըստ առ ի Շամրտացւոց երրայականին	387
Երուսաղէմեան տաճար՝ ի Յովսէպոսէ	393
Ո՛րպէ՞զ Եգիպտացիք ժամանակագրեն	399
Եգիպտական պատմութիւն՝ ի Մա- նէթոլսայ	403

Յովսէպայ ի Մանեթովսի գրոցն . . .	413
Որք յետ Աղէքսանդրի թագաւորեցին Եգիպտոսի՝ ի Պորփիրոսէ	428
Վասն Ագոնին գնելոյ	437
Յունաց Ողոմպիադք	441
Կորընթացւոց թագաւորք՝ ի Դիո- գորայ	447
Մակեդոնացւոց թագաւորք՝ ի Պոր- փիրոսէ	449
Ասիացւոց եւ Ասորւոց թագաւորք	461
Հռոմայական պատմութիւն՝ ի Դիո- նիսեայ Աղիկառնացւոյ	469
Ժամանակ Էնեայ յիտաղիա երթա- լոյն՝ ի նմին մատենագրէ	473
Շինուած Հռոմ քաղաքի	481
Հռոմայեցւոց նախնեաց ազգականու- թիւն՝ ի Դիոգորայ	489
Թագաւորք՝ որ յետ Ռոմիղայ կացին ի Հռոմ՝ ի Դիոնիսեայ Աղիկառ- նացւոյ	491

